ב״ה

אין ליכט פון תורה

מקראות גדולות – נביאים

שמואל ב׳

עם ח״י פירושים

בלשון הקודש

עם פירוש עברי טייטש

858

הוצאת אמונה

ברוקלין נוא יארק,

שנת תשם״א לפ״ק

מקראות גדולות

שמואל

מן עשרים וארבעה

כתבי קודש

דפוס והוצאת
אברהם יצחק פריעדמאן
ניו-יארק נ. י.

מקראות גדולות

ספר

שמואל

מן עשרים וארבעה

באותיות גדולות, ובכל פאר ויופי אשר עוד לא היה לעולמים

מוגה, ומדויק היטב על פי המסורה, עם ח"י פירושים

חדשים גם ישנים, מגדולי המפורשים הראשונים והאחרונים ואלה הם:

א) תרגום יונתן בן עוזיאל, על כל הנ"ך.
ב) תרגום רב יוסף, על דברי הימים.
ג) פי' רש"י, שלם. כאשר בספרים ישנים.
ד) פי' אבן עזרא, על נביאים האחרונים ועל כתובים.
ה) פי' אבן עזרא, על ישעיה.
ו) פי' מהר"י קרא, הועתק מכ"י ישן כתוב על קלף לפני שש מאות ושלשים שנה.
ז) פי' רבינו כעדיה גאון, על דניאל.
ח) פי' הרד"ק
ט) פי' הרלב"ג
מוגהים מכל השגיאות אשר נפלו בם בדפוסים אחרים.
י) מנחת שי, מנוקד היטב עם הערות רבות.
יא) מצודת דוד
יב) מצודת ציון
מוגהים ומתוקנים היטב כאוד.
יג) הגהות הגריב, מהגאון ר' ישעי' ברלין זצ"ל.
יד) תולדות אהרן, מסומן בסימנים מדויקים.
טו) ציוני המסורה, כולם, לא יחסר דבר.

ולמען לא יהיו ספרי העו"א האלה חתומים לאלה אשר לא יבינו בטוב הפירושים האלה, וחפצים גם הם להתחכם באורן של חכמים, ולהנות מטובם. הוספנו עליהם עוד פירושים אחדים יקרים בשפת יהודית-המדוברת. מועתקים מספרי רבותינו הראשונים והאחרונים, למען יהיו כבאר מים חיים, לשתות מהם כל צמא לדבר ה'. והם:

טז) פי' ע"ט על כל הנ"ך, מתוקן היטב מאוד ביותר שאת מן הע"ט הנדפס בכל ספרי הנ"ך.
יז) משלי חכמים, פי' יקר חדש, מפרש כל פסוק ע"פ משל ערב ומתוק לחיך מאוד.
יח) לקוטי יקרים, מפרש כל פסוק בדרך דרוש, מלוקט מגדולי המפורשים הראשונים והאחרונים, הלא המה:

ו) אלשיך הקדוש. ב) אברבנאל. ג) אבן עזרא. ד) אפיקי יהודה. ה) אבן משה. ו) אמרות טהורות. ז) ארץ החיים. ח) אמרי בינה. ט) אוהל יעקב. י) אהבת יונתן. יא) אדרת אליהו. יב) אור עולם. יג) באר שבע. יד) בינה לעתים. טו) גלי רזיא. טז) דרכי יוסף. יז) דבר שמואל. יח) דברי שאול. יט) זוהר הקדוש. כ) זקן אהרן. כא) זרע ברך. כב) חזון למועד. כג) חוה ציון. כד) ילקוט הראובני. כה) ילקוט השמעוני. כו) ילקוט קוק. כז) ילקוט חדש. כח) כלי חמד. כט) כלי פז. ל) כנף רננים. לא) כפלים לתושיה. לב) מדרש רבה. לג) מדרש הנעלם. לד) מדרש שמואל. לה) מדרש משלי. לו) מגדל דוד. לז) מדרש תלפיות. לח) מהר"י ספורני. לט) מלבי"ם. מ) ספר חרדים. מא) ערבי נחל. מב) פני ארי' זוטא. מג) פרקי דר"א. מד) פרשת דרכים. מה) פי צדיק. מו) קב בשמים. מז) רמב"ם. מח) רמב"ן. מט) רד"ק. נ) רלב"ג. נא) ראש אמנה. נב) רביד הזהב. נג) ריקאנטי. נד) שטן הכור. נה) שוחר טוב. נו) שטן חטוב. נז) תנא דבי אליהו. נח) תנחומא. נט) תיקוני זוהר. ס) תולדות נח. סא) תאומי צביה.

לובלין

בדפוס המשובח של השותפים המפורסמים

הרבני הנגיד מוה' משה נ"י שנוידמעסער, והנגידה האלמנה מרת נחמה תחי'
אשת המנוח ר' יעקב ז"ל הערשענהארן.

שנה כי נאמן שמואל הנביא טוב לפ"ק

לתורה ולתעודה

משכיל על דבר ימצא טוב ובוטח בה' אשריו (משלי טז כ)

אמרו המו"ל. בנשתנו אל המלאכה מלאכת הקודש להוציא לאור מחדש ספרי העשרים והארבעה. ובחפצנו לעשותם כליל בהדרם. להיות יחידים על פני תבל. חפשנו חפש מחופש לעטר אותם בעטרות חן עטרת תפארת של מפורשים קדמונים. המוכתרים בכתר התורה והיראה. וכל הגה מדבריהם קדוש הוא לנו. וכרסיסי טל המה להשיב נפש כל הוגה בם. והלכנו ללקוט אחרי האומרים. לקוטי בתר לקוטי. וקבצנום בעמיר גורנה יחד קהל גדול. מכל המקומות הנדפסים עד כה. ועוד הוספנו עליהם גם את אשר איננו נדפס. את הפירוש אבן עזרא הנדפסנו כולו בכל אשר ימצא. אף פירושו על ישעי' אשר כבר עבר עליו כשלש מאות שנה מעת צאתו מתחת מכבש הדפוס (במקראות הגדולות הנדפסים בבאזיליא ומאז ועד עתה כבר ספו תמו) גם אותו הבאנו אל תוך מחברתנו זה. למען תהי' מלאכתנו שלימה וכל מגרעת לא תמצא בה. אך עוד לא נחה רוחנו. וכליותינו עוד לא שקטו. התשוקה גדלה מאוד בקרב לבבנו לשית על כל אלה נוספות עוד. ולהוסיף עוד פירושים חדשים אשר לא שופתם עין אנוש מעודו

וברוך ה' אשר כן המציא לידינו פירוש יקר מפז. והוא פירוש על נביאים מרבינו יוסף קרא ז"ל [בן רבי שמעון קרא (בעל ילקוט השמעוני. לד"ק) אחי רבי מנחם ב"ל חלבו. (הביאו רש"י בדה"י ב כ ו) ועיין פי' מהר"י קרא על ישעי' ב כב. ה ה] שהי' בזמן רבותינו הרש"י והרשב"ם ז"ל. ויזכירוהו בפירושיהם. רש"י ז"ל בפירושו למשלי (ד ד. ה יד. ו כג. יח כד). והרשב"ם ז"ל בפירושו על התורה פ' וישב (בפסוק הלא אחיך רועים). ורמותינו בעלי התוס' ז"ל ביבאוהו בפירושיהם (סוכה ה. יבמות צח. סנהדרין פט. ערכין טו) והפי' הזה עורנו בכ"י. כתוב על קלף בכתב אשורית. אשר כתבו הסופר לאחד שמו ר' נתנאל. והסופר כהתימו לכתוב את הספר הם את שמו בסופו למזכרת. בזה"ל: "אני אליהו בר' יוסף כתבתי זה הפירוש מר' יוסף קרא ב"ח לפרט לר' נתנאל ה' יזכהו לבנים ולבני בנים עוסקים בתורה ובמעשים טובים. חזק ונתחזק הסופר לא יזק". ותפלת הסופר נתקבלה. כי הוליד הר' נתנאל בנים אחרי כן. והנחיל את הספר לבניו אחריו. והם רשמו את שמם בשער הספר לזכרון: "זה הפירוש מנביאים שלנו משה מנחם ובנימין בני ר' נתנאל זצ"ל". ואחרי כן נתגלגל הספר ליד אלה אשר כתבו גם המה את שמם עליו לזכר עולם: "לחלק יורשי מר יהודה ע"ה". **ומאז** נכתב הספר ועד עתה. כבר עברו כשש מאות ושלשים שנה. "יהספר הזה הי' חבוש בשמן תחת מעשה ערל וכמעט נשכח מלב. ות"ל זכינו אנחנו (אחרי יגיעה ועמל רב וכסף למכביר) להאיר עליו קרן אורה. ולהאיר בו עיני אחב"י השואפים לדברי הראשונים ובכבודם יתימרו. כי ישישו עתה גילת ורנן בראותם דברי מפרש קדמן נכון וערוך לפניהם. באור צח מצוחצח פשוט וחלקלק מאוד. אשר פירוש כזה חזון יקר הי' מאז ומעולם אף כי בימים האלה. על כן מקוים אנחנו כי יגיעתנו לא תהי' לריק. ופעולתנו תפיק רצון טוב מאת כל אוהבי ודורשי התורה וההוגים בה. כי יראו כראי מוצק את פעולתנו הנכבדה. ויתנו יקר להמדפיסים ולהמעתיק. אשר הרבה יגע ועמל עדי מצאו לנכון להציעו ולתתו לדפוס. כי לא כהעתקת יתר ספרים העתקת הספר הזה. פה היו הדברים מעורבים יחד. הפירוש על המקרא. ומלות המקרא הנסמים בו. כולם כאחד היו באין הפרש. וכאשר בא הספר הזה אל ידינו שמנו על לבנו להעריכו לתקנו ולהציעו כשולחן ערוך לפני הלומדים ולא נוציא דבר שאינו מתוקן. על כן צוינו על המעתיק לבל ירוץ בהעתקתו רק יהלוך אתו במתון רב ובדקדוק המלות היטב בשום שכל והבן. ות"ל ראה נראה כי עלה ביד המעתיק העתקת הספר נכון מאוד העתקה שלימה טובה וכוללה. המלות נפרדו אלה מאלה וסמניות בראשיתם. מוצגים על פסוקי המקרא איש איש על מקומו. כר נרחב הוא לכל הוגה בו. לבד מספרי יהושע שופטים ומלכים אשר בהם ישתוה פירושו בסגנון אחד עם פירוש"י ז"ל. ורק שנויים אחדים נמצאים בהם במקומות מפוזרים. שם צוינו להעתיק אך את הדברים המשונים ולקבצם יחד ולהציגם בסוף הספר. (כאשר כבר הודענו בראשית הפי' מהר"י קרא הנספח אל סוף ספר שופטים). למען יהיו הפנינים האלה גם המה למאורות ולפקוח עינים למבקשי בינה. אכן מספר מלכים והלאה עד תשלים כל הנביאים הוא פי' נרחב מאוד. (נצב על כל פסוק בפנים הספר). ונעלה מאוד פירושו על ישעי' אשר בו הפליא לעשות לפרש כל פסוק על פנים שנים השפט והדרוש. להיות יחד אחוזים ביד ההוגה בו לא יתפרדו לנצח. כאשר היטב יוכחו לדעת כל ההוגים בו.

אחר הדברים והאמת האלה נפיל נא תחינתנו לפני ארון כל. כי תהי' פעולתנו לרצון לפניו לקוממנו ולהחיותנו. ולשים לנו שארית בארץ. לראות בנים ובני בנים. לומדי התורה ושומרי מצותיה. ונפש מורנו מהר"י קרא ממשכנה בצל שדי תהי' למלאך של רחמים להמליץ טוב בעדנו ובעד כל המחבבים דבריו. ותהי' ברכת ה' אתנו לעולם ועד. אכן

והננו מזהירים את אחב"י הקרובים והרחוקים שומרי התורה ומחזיקים בבריתה, לבל יהינו לנגוע בקצה הפירושים אשר הוספנו בספרי העשרים והארבעה האלה, כמו פי' **מהרי"י קרא, משלי חכמים, לקוטי יקרים**, ויתר ההוספות אשר שמנו סביב עליהם, הלילה חלילה לאיש להדפים מהם, לא דבר ולא חצי דבר, כי כולם כאחד קנין בספנו הם, אשר קנינו אותם לנו לצמיתת, ואין לזר חלק אתנו, ולבד **איסור השגת גבול**, אשר מראש לא בסתר נצטוינו בתורתנו הקדושה, עוד ישנו חוק פקודת **המשלה יר"ה**, ולהשומעים ינעם.

המדפיסים

א א וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת שָׁאוּל וְדָוִד שָׁב מֵהַכּוֹת אֶת־הָעֲמָלֵקִי וַיֵּשֶׁב דָּוִד בְּצִקְלָג יָמִים שְׁנָיִם: ב וַיְהִי ו בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וְהִנֵּה אִישׁ בָּא מִן־הַמַּחֲנֶה מֵעִם שָׁאוּל וּבְגָדָיו קְרֻעִים וַאֲדָמָה עַל־רֹאשׁוֹ וַיְהִי בְבֹאוֹ אֶל־דָּוִד וַיִּפֹּל אַרְצָה וַיִּשְׁתָּחוּ: ג וַיֹּאמֶר לוֹ דָּוִד אֵי מִזֶּה תָּבוֹא וַיֹּאמֶר אֵלָיו מִמַּחֲנֵה יִשְׂרָאֵל נִמְלַטְתִּי: ד וַיֹּאמֶר אֵלָיו דָּוִד מָה־הָיָה הַדָּבָר הַגֶּד־נָא לִי וַיֹּאמֶר אֲשֶׁר־נָס הָעָם מִן־הַמִּלְחָמָה וְגַם־הַרְבֵּה נָפַל מִן־הָעָם וַיָּמֻתוּ וְגַם שָׁאוּל וְיהוֹנָתָן בְּנוֹ מֵתוּ: ה וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־הַנַּעַר הַמַּגִּיד לוֹ אֵיךְ יָדַעְתָּ כִּי־מֵת שָׁאוּל וְיהוֹנָתָן בְּנוֹ:

* וַהֲוָה בָּתַר דְּמִית שָׁאוּל וְדָוִד הַב מִלְמְחֵי יַת דְּבִית עֲמָלֵק וִיתֵיב דָּוִד בְּצִקְלָג יוֹמִין תְּרֵין: ב וַהֲוָה בְּיוֹמָא תְּלִיתָאָה וְהָא גַּבְרָא אָתָא מִמַּשְׁרְיָתָא מִלְוַת שָׁאוּל וּלְבוּשׁוֹהִי מְבַזְּעִין וְעַפְרָא רְמֵי בְּרֵישֵׁיהּ וַהֲוָה כְּמֵיתוֹהִי לְוָת דָּוִד וּנְפַל עַל אַרְעָא וּסְגִיד: ג וַאֲמַר לֵיהּ דָּוִד אֵי מִדֵּין אַתְּ אָתֵי וַאֲמַר לֵיהּ מִמַּשְׁרְיָתָא דְיִשְׂרָאֵל אִשְׁתֵּיזִיבִית: ד וַאֲמַר לֵיהּ דָּוִד מָה הֲוָה פִּתְגָמָא חַוִי כְּעַן לִי וַאֲמַר דְּאִפֵּיךְ עַמָּא מִן קְרָבָא וְאַף סַגִּי נָפַל מִן עַמָּא וְאִתְקְטִלוּ וְאַף שָׁאוּל וְיוֹנָתָן בְּרֵיהּ מִיתוּ: ה וַאֲמַר דָּוִד לְעוּלֵמָא דְמִתְחַוֵי לֵיהּ אֵיכְדֵין יְדַעְתָּ אֲרֵי מִית שָׁאוּל וְיוֹנָתָן בְּרֵיהּ וְאָמַר

רש"י
א (ב) והנה איש בא מן המחנה . יש בפסיקתא רד"ק
(ב) ויהי בבואו אל דוד . בבי"ת :

הל' בקמץ
מהר"ו קרא
א (ג) נמלטתי . נשמטתי :

א (ד) חסר כם העם מן המלחמה . ספר מקדם הכא שקדם בהדגה כלומר כדי שלא יהיו הפסקות לשמוע כי אם בהדגה כי זה ממנה סייעיך על הכא הוסף גדולת הפעולות גדול ממך ושמעל כי מי שיעות מוכה בזולת מולי קודם יגלא כי יותר ממנה שידמה אם היה לו מולי קודם ויעמק על הכא בהדגה וזה ספר זה המקום ניסת העם לפסוק ומחל זה ספר מיתת קלחם יותר קצה מהניסה ומחל ספר מיתת לפני העם בסח שמול ויהונתן כמו שהוא יותר קצה ממיתת העם :

רלב"ג
מצודת דוד
א (ה) איך ידעת . שמע ממומד או מפי הסמועה :

מצודת ציון
א (ב) ואדמה : עפר . (ג) אי מזה . היה המקום שהתחמר שהוא

פירוש ע"ט
א (א) וַיְהִי אַחֲרֵי מוֹת שָׁאוּל וְגוֹ' עִם אֵזוֹ גִּיוּוֹן נָאָךְ דָּעִם טוּוִיט פּוּן שָׁאוּל וְדָוִד שָׁב אוּנ דָּוִד הָט זִיךְ אִים גְּקֶעְרְט פּוּן צוּ שְׁלָאגֶן דָּעם עֲמָלֵק בֵּיי שָׁשָׁב דָּוִד בְּצִקְלָג גִיעֶסֶן אוּנ צְקְלָג צְוֵוייא טָעג: (ב) וַיְהִי בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וְגוֹ' עִם אִיז גְּוֶוען דָּעם דְּרִיטֶן טָאג וְהִנֵּה אִישׁ בָּא אוּנ אֵיין מַאן אִיז גִיקוּמֶן פּוּן דֶּר מַחֲנֶה פּוּן שָׁאוּל וּבְגָדָיו קְרֻעִים וְיֵינִי קְלֵיידֶר זֶענֶן גְּוֶוען צוּ רִיסֶן אוּנ עָרֶד אִיז גְּוֶוען אוֹף זַיין קָאפּ וַיְהִי כְּבֹאוֹ אֶל דָּוִד אוּנ עִם אִיז גְּוֶוען אוּנ זַיין קוּמֶן צוּ דָּוִד אִיז עָר גִיפַאלֶן צוּ דָּעָר עֶרֶד אִין דָּאט זִיךְ גִיבִּיקְט: (ג) וַיֹּאמֶר לוֹ דָּוִד הָט דָּוִד גְּנָאנְט צוּ אִים וְוִי אִיז עִם דָּאס אַרְט וְאִם דוּא זָאלְסְט זָאגֶן מִזֶּה תָּבוֹא פּוּן דָּאנֶן וַיֹּאמֶר מִמַּחֲנֵה יִשְׂרָאֵל נִמְלַטְתִּי אַנְטְרִינְן: (ד) וַיֹּאמֶר אֵלָיו דָּוִד הָט דָּוִד גְּנָאנְט צוּ אִים מַה הָיָה הַדָּבָר וְוָם אִיז גְּוֶוען דִי זַאךְ זָאג נוּן צוּ מִיר וַיֹּאמֶר הָט עָר גְּנָאנְט דָם אִיז גְּוֶוען אֲשֶׁר נָס וְגוֹ' דָם קָאלְךְ אִיז גִיפַאלֶן פּוּן דָּעם דָּאס מִלְחָמָה אוּנ אוֹךְ פִּיל אִיז אַנְטְלוֹפֶן גִיוָוארֶן פּוּן דֶּר מִלְחָמָה אוּנ שָׁאוּל וְיוֹנָתָן בְּנוֹ מֵתוּ גְּשְׁטָארְבֶן וְגַם שָׁאוּל אוּנ יְהוֹנָתָן זַיין זוּן: (ה) וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־הַנַּעַר הַמַּגִּיד לוֹ אֵיךְ יָדַעְתָּ כִּי־מֵת שָׁאוּל וְיוֹנָתָן בְּנוֹ: הָט גְּנָאנְט דָּעָר יוּנְג וְוָאם הָט אִים גְּנָאנְט נְקָרִיתִי

מרעפן

י וַיֹּאמֶר הַנַּעַר הַמַּגִּיד לוֹ נִקְרֹא נִקְרֵיתִי
בְּהַר הַגִּלְבֹּעַ וְהִנֵּה שָׁאוּל נִשָּׁעָן עַל־
חֲנִיתוֹ וְהִנֵּה הָרֶכֶב וּבְעָלֵי הַפָּרָשִׁים
הִדְבִּיקֵהוּ: ז וַיִּפֶן אַחֲרָיו וַיִּרְאֵנִי וַיִּקְרָא
אֵלַי וָאֹמַר הִנֵּנִי: ח וַיֹּאמֶר לִי מִי־אַתָּה
וָאֹמַר אֵלָיו עֲמָלֵקִי אָנֹכִי: ט וַיֹּאמֶר אֵלַי
עָמֹד־נָא עָלַי וּמְתָתֵנִי כִּי אֲחָזַנִי הַשָּׁבֶץ
כִּי־כָל־עוֹד נַפְשִׁי בִּי: י וָאֶעֱמֹד עָלָיו
וָאֲמִתֶּתֵהוּ כִּי יָדַעְתִּי כִּי לֹא יִחְיֶה אַחֲרֵי
נָפְלוֹ וָאֶקַּח הַנֵּזֶר אֲשֶׁר עַל־רֹאשׁוֹ

י ואמר עוּלְמָא דְּמִתַּנֵּי
לֵיהּ אִתְעַרְעָא אִתְעַרְעִית
בְּטוּרָא דְּגִלְבּוֹעַ וְהָא
שָׁאוּל סָמִיךְ עַל
מוּרְנִיתֵיהּ וְהָא רְתִיבָיָא
וּמֻשְׁרַבְיָתָא פָּרָשׁ אָ
אַדְּבָקוּהִי: ז וְאִתְפְּנִי
לַאֲחוֹרוֹהִי וַחֲזַנִי וּקְרָא
לִי וַאֲמַרִית הָא אֲנָא:
ח וַאֲמַר לִי מַן אַתְּ
וַאֲמַרִית לֵיהּ עַמְלָקָאָה
אֲנָא: ט וַאֲמַר לִי קוּם
כְּעַן עֲלַי וְקַטּוֹלֵנִי אֲרֵי
אֲחָדַנִי רְתִיקָא אֲרֵי כָּל
עוֹד נַפְשִׁי בִּי: י וְקַמִית
עֲלוֹהִי וּקְטַלְתֵּיהּ אֲרֵי
יַדַּעְנָא אֲרֵי לָא יְחֵי בָּתַר
דִּי נָפַל וּנְסִיבִית כְּלִילָא
דִּי עַל רֵישֵׁיהּ וְטוֹטָפְתָּא
דְּעַל

מהר"י קרא ואומר קרי ואו פתוחה נון בחירק רש"י

(י) נקרא נקריתי. לשון אירוע וכת"י אתערעא איתערעית. מקרה שהקרה דרכו שם לא לעזר לא לזה ולא לזה: (ז) ויפן אחריו ויראני. ויבר שאיני מפלשתים הנלחמין בו: (ח) מי אתה. כמו הלנו אתה אם לצרינו: עמלקי אנכי. לא לעזרתך ולא לעזרת צריך באתי: (ט) אחזני השבץ. אחדתני רתיתא: כי כל עוד נפשי בי. בעוד שנפשי בי: (י) ואקח הנזר אשר על ראשו ואצעדה אשר על זרועי. יש תימה מה להם למלכים להוליך צמידים ונזר למלחמ' מקושטין בכתר מלכות. אלא אצעדה אלו תפילין שבזרוע. ונזר אלו תפילין שבראש. וכת"י סומפתא דעל דרעא. ועל הגם שינו אי' המקרא שמנהג המלכים לצאת מקושטין עדי זהב

רלב"ג

(י) וכמה שמול מסגן על מיומו ידמה שחזר שכפל על מיומו ולמה שלח דקדמו היה שהול בסגן עליו ככה למלכים הדקיקים ולמלכי הלה כי לא יכול על זה לומר לנער שעמלקי שימותהו: (ט) כי אחזני השבץ. כמו שהלכוש שיהיה לנזום היה מכוכב להוסיף לו מוזך כמופן שלא יוכל שהיכך בהתכו דקלות ולמר בהול שהשלים שכפל עליו הזה לו שהבן ולזה לא היה יכול לעבור לדקדו ולכאר לומר בסוף מי עדיין וכקש מאמו שימיתהו שלא יתעללו המצליח בו: (י) כי ידעתי כי לא יחיה מחרי נפלו. כ"ל שלא היתי לעשמו כדיעת שהול שלא מפני שהכבדתי לו

רד"ק

(י) נקרא נקריתי. במקרה באתי שם לא מדעתי שאומצא אותו שם ונקרא מקור מנפעל שלם בנו"ן כמו נשאול נשאל דוד: נשען על חניתו. מחמכה שנפל על החרב: ובעלי הפרשים. מחנות הפרשים כתרגומו משיריות פרשיא וכן תרגם בעל גד מישר גד ויש לפרש בעלי הפרשים ראשי הפרשים והממונים עליהם: (ז) ויאמר אליו עמלקי אנכי. כן כתיב יקרי ואומר וחקרי מבואר והכתוב ר"ל כי אחר אמר לו כי הוא עמלקי לפי ששאול חרג עמלקיים לא אמר עמלק אנכי: (ט) כי אחזני השבץ. שם חולי אולי יקרה לאדם מחמת מכת חרב ותרגם יונתן ארי אחדני רתיתא. וי"מ הפרשים לובשים תשבץ כמו שאומר ובעלי הפרשים הדביקוהו: כי כל עוד נפשי בי. בעוד שנפשי בי ואל יהרגוני הערלים ולפי האחר אמר כי כל כך אצטער מחמת המכה שעדיין נפשי בי לכך אני רוצה שתקרב את מיתתי: (י) ואמותתהו. הוי"ו פתוחה ומשמשה לחיות בקמץ כי הענין לעבר וכמוהו ואשפך ואבסך משי הוי"ו פתוחה והענין לעבר

מצודת ציון

לחי כח: נמלטתי. מיני הסמגם וכלה: (ו) נקרא נקריתי. מלשון מקרה: נשען. כמעך: ובעלי הפרשים. הם הרגליים הסמכה בהביקוהו: הדביקוהו. כ"ל כמו קרוב לו: (ט) השבץ. מולי הלחם כת"י: (י) הנזר. הסעבדה: ואעבדה. הם הסדי בעל הזהוב וכן מעטרה

ולזה הסלם המיתה לכל יתעללו בי הערלים הלא הם ממות: (י) כי לא יחיה. פ"ה לו להסמר מי מחרי הסהלה שכפל על הלכו:

פירוש ע"ט

אֵיךְ בֵּין אֵיזֶן נִמְרָאפֶן אוֹף דָּעם בַּאֲרֶג גִּלְבּוֹעַ וְהִנֵּה (ט) נִיאמֶר אֵלַי הָם עֶר גִּוֹאנְגְט צוּ
שָׁאוּל וגר אוּנ שָׁאוּל אִיז אָן גִילֶענְט אוֹף נִיין שִׁפִּיז אִין מִיר עֶמֶד נָא שְׁטָעל דִיךְ אוֹיף מִיר אִין מִיט מִיךְ כִּי
דִי רַיִיט וְעָגֶן אִין דִי מַאנֶן דִי רַייטֶער הָאבֶּן אִים אֲחָזַנִי הַשֶּׁבֶץ וְוארוּם עֶם הָאט מִיךְ אָן גִינוֹמֶן אַיין
גִּנְרִיכְט: (ז) וַיִּפֶן אַחֲרָיו וַיִּרְאֵנִי הָם עֶר זִיךְ אִים גִּקֵעְרְט צִיטֶערנִיש כִּי כָל עוֹד נַפְשִׁי בִּי דָּרָן וַיִיל מִיין לֶעבֶן אִיז
הוּנְטֶער זִיךְ אוּנ הָם מִיךְ רָד וְעקֶן וַיִּקְרָא אֵלַי אִין הָם נָאהְ אוּנ מִיר אַיִיל אִין מִיט מִיךְ וְוארוּם עֶם אִיז מִיר
גִירוּפֶן צוּ מִיר וָאמַר הִנֵּנִי הָאבּ אִיךְ גִוֹאנְגְט רָא בִּין בָּעֶמֶער אַז דוּא נָאכְט מִיךְ מִיטֶן אַיי דִיא דָאזִיגֶע
אִיךְ: (ח) וַיֹּאמֶר לִי הָם עֶר גִוֹאנְגְט צוּ מִיר מִי אַתָּה וָעֶר פָּלְשָׁתִים זָאלִין מִיךְ מִיטֶן אִין שָׁפָּעטֶן אִין מִיר:
בִּיכְטוּ וָאמַר אֵלָיו הָאבּ אִיךְ גִוֹאנְגְט צוּ אִים עֲמָלֵקִי אָנֹכִי (י) וָאֶעֱמוֹד עָלָיו וָאֲמִיתֶתֵהוּ בִּין אִיךְ אוֹף גִישְׁמָאנֶן אוֹף
אִים

דַּעַל דַּרְעִיתָא וְאִיתֵיתִינוּן לָוָת רְבוֹנִי הַלְכָא :
יא וַאֲתַקִּיף דָּוִד בְּלָבּוּשׁוֹהִי וּבְנָעִנּוּן וְאַף כָּל גַּבְרַיָּא דְּעִמֵּיהּ :
יב וּסְפָדוּ וּבְכוֹ וְצָמוּ עַד רַמְשָׁא עַל שָׁאוּל וְעַל יְהוֹנָתָן בְּרֵיהּ וְעַל עַמָּא דֵּי וְעַל בֵּית יִשְׂרָאֵל אֲבִי אִתְקְטָלוּ בְּחַרְבָּא :
יג וַאֲמַר דָּוִד לְעוּלֵמָא דְּמַחֲוִי לֵיהּ אֵי מִדַּיִן אַתְּ וַאֲמַר בַּר גְּבַר גִּיּוֹר עַמְלֵקָאָה אֲנָא: יד וַאֲמַר לֵיהּ דָּוִד אֵיכְדֵין לָא דְּחֵלְתָּא לְאוֹשָׁטָא יָדָךְ לְחַבָּלָא אֵת מְשִׁיחָא דַיְיָ :

וקרא

יב ויתקוֹ דוד בגבדין . פ"ק כב כו (שב שב) : שמ' שמואל ושם יהונתן . מלכים פו :

ה"א

רש"י בבגדין קרי מהר"י קרא

כי : (י) ואצעדה אשר על זרועו. ומוטפת"ח בלע"ז דקטיע: כמו שפצינו במדינים שנלחמו עם גדעון דכתיב אשאלה מכם שאלה ותנו לי איש נזם שללו כי נזמי זהב להם וכתיב ויהי משקל [נזמי] הזהב אשר שאל אלף ושבע מאות [זהב] לבד מן השהרנים והנטיפות ובגדי הארגמן שעל מלכי מדין ולבד מן העגלות אשר בצווארי גמליהם . וכתיב בעמון ויקח את עטרת מלכם מעל ראשו וגו' למדנו שיוצאין מקושטין במלחמה : (יג) אי מזה אתה . מאי זה מקום אתה שתכבדני בגוי ואצעדה מאחר שאתה שאתה עמלקי : ויאמר [בן] איש גר עמלקי אנכי . אבי עמלקי היה ונתגייר ותורתכם אני שומר : (יד) איך לא יראת לשחת את משיח ה' . אם כדברך שנתגיירת ותורתינו אתה שומר.

רד"ק רלב"ג

ופירשו הקדמונים לפי שכזב שלא המיתהו שהרי נפל על חרבו וזמת לכך נפתחה ו"ו ואמותתהו : אחרי נפלו . אחרי שנפל על חרבו לא היה יכול לחיות מחמת הכאבה וקרבתי את מיתתי כמו ששאל ממני או פירושו כי לא היה יכול לחיות שהרי הפרשים השיגוהו והיו קרובים לבא עליו ויהרגוהו ורצה שאהרגהו אני ולא הם : (יג) ויחזק דוד בבגדיו . מכאן למדו רבותינו ז"ל שחייב אדם לקרוע על נשיא ועל אב ב"ד שאול זה נשיא ויהונתן זה אב ב"ד וכן על רוב צבור כמו שנאמר ועל עם ה' ועל בית ישראל ולמדו לפי שפרס אותם משמע שעל כל אחד ואחד מהם חייב לקרוע וכתב בבגדיו שאין אדם חייב לקרוע אלא עליון וקרי בבגדיו כי דוד קרעם כלם כי קרע על יהונתן וקרע על עם ה' : (יד) ומה שאמר על עם ה' ועל בית ישראל . והכל אחד כפל הענין לרוב הצרה כלומר בית ישראל נפלו בחרב יהם עם ה' או אמר כן לפי שהיו רוב ישראל שם . ובדרש מפני מה לא פירש הכתוב כמה חללים נפלו בהר הגלבוע על שם אל תגידו בגת אל תבשרו וגו' : (טו) אי מזה אתה. לא שאל מאיזה עם שהרי שמע מספור דבריו כי עמלקי הוא אלא שאל לו מאיזה מקום כלומר אם היה גר בארצו שהיא ארץ עמלק ואיך נקרה אל המלחמה והוא ענה כי גם בא מארץ עמלק וגר בארץ ישראל וכן פירש כל גר

מצודת דוד

(יב) ועל עם ה' . פלו סנהדרים שבכסס : ועל בית ישראל. סס יתר כסס:(יג) אי מזה אתה. מפיסס מקום לסס סס מודך עדיין ישב בסרן עמלק לו סמס גר בסרן ישמל ל"ל סס מהגייתס: בן איש גר עמלקי.

פירוש

אִים אוּנ הָאבּ אִים גִיסַייט כִּי יְדַעְתִּי כִּי לֹא יִחְיֶה וְוארום אִיךְ הָאבּ גִיוואסְט אז עֶר וועט שוין גִיט לָעבּין נָאךְ זַיין פַאלֶן אוֹיף זַיין שְׁווֶערד וּוּאקֶה הַגֵּר וגו' אוּנ איךְ הָאבּ אִים אַראפּ גִינוּמֶן רוּא קרון וָם אוֹיף זַיין קָאפּ אִיך דִי הָאנְט בַּאנְד וְאם אוֹיף זַיין אַרוּם וּאבִיאם אֶל אֲדֹנִי הַנָּה : (יא) ויחזק דוד בבגדיו ויקרעם זַייני קלַיידֶר אִין הָט זִיי צוּ ריסְען וָם כָּל הָאנְשִׁים אִין אוֹךְ אֶלֵי דִי מַאנֶן וָם זָעגֶן גְנוּג מִיט אִים הָאבּן צוּ ריסְען זַייעֲרִי קְלַיידֶר : (יב) ויספדו ויבכו אִין זַיי הָאבּן

תרגום

טו וַיִּקְרָא דָוִד לְאֶחָד מֵהַנְּעָרִים וַיֹּאמֶר גַּשׁ פְּגַע־בּוֹ וַיַּכֵּהוּ וַיָּמֹת׃ טז וַיֹּאמֶר אֵלָיו דָּוִד דָּמְךָ עַל־רֹאשֶׁךָ כִּי פִיךָ עָנָה בְךָ לֵאמֹר אָנֹכִי מֹתַתִּי אֶת־מְשִׁיחַ יְהוָה׃ יז וַיְקֹנֵן דָּוִד אֶת־הַקִּינָה הַזֹּאת עַל־שָׁאוּל וְעַל־יְהוֹנָתָן בְּנוֹ׃ יח וַיֹּאמֶר לְלַמֵּד בְּנֵי־יְהוּדָה קָשֶׁת הִנֵּה כְתוּבָה עַל־

טו ויקרא דוד לאחד מן הנערים ויאמר גש פגע בו ויכהו וימת׃ טז ויאמר אליו דוד דמיך על רישך ארי פומך אסהיד בך למימר אנא קטלית ית משיחא דייי׃ יז ואלא דוד ית אלגיא הדין על שאול ועל יהונתן בריה׃ יח ואמר לאלפא בני יהודה מיגד בקשתא הא היא כתיבה על

ת"א פיך עניה כך . עקידה שבר עב : ללמד בני יהודה . ע"ג כה עקידה ג' לג (פושה יז) : יתיר

מהר"י קרא

איך לא יראת לשחת את משיח ה' : (טז) דמך על ראשך . שאתה פשעת שהרגת את משיח ה' ; ענה בך . העיד בך : (יח) ויאמר ללמד בני יהודה קשת . הלא היא כתובה על ספר הישר שניתן ניצוחו מלחמת קשת ליהודה , שנאמר ידך בערף אויביך . זו היא מכת הקשת שכשאדם הופך לברוח ממלא ידו

רש"י

(טז) דמך על ראשך . תוכח קטולך תהי כריסך לין עוגם כמיתתך תלת לעמך : (יח) ויאמר ללמד בני יהודה קשת . הלא היא כתובה על ספר כרמתי' תהיה ספר

יסרים מכרסם ילמק ויעקב וכיכן רמיזת ידך כעורף מויביך (כרתמים מ"ע ת') חיזו היא מלחמה ממתכוין בה ידו כנגד

רלב"ג

ותעמ"י שלא היו שם עדים והיה מכחיש שם עצמו והיה מפני זה פטור בדין הנה עשה דוד זה להוציאם שעם שלא יקנו המעשים נגלות ידם במעלות ולפיכך בשביה מזכר מעלות יד בשקול כשהיה כמעשה ותעמ"י שהיה כודפו והיה מופר למרגו . וידמה שזה כעבד המצבר לא היה בר לדון ותעמ"י שאמר בן גר שעלני בכך שאמר זה להוכיח שהיו מעלני באמת מכל מקום הנה התעוכר בחרן עמלק ולפיכך תשובתו לדוד כי כבר ידע דוד מפיו כי מעלני הוא מכל שלא לו על המקום שהיה מוכה בו והוא סביב כי בעבור המקום נקרא ממלקו לפי שהיה משפחת עמלק : (יח) ויאמר ללמד שם בני יהודה בקשת ולפי הנה כיכולל מי שיהיה בקו כזה שאמר דוד ללמד שם בני

רד"ק

סתם ויש מהם גר שנתגייר ושב לדת ישראל ואפשר שזה ר"ל כשאמר בן איש גר שעלקי שנתגייר ושב לדת ישראל: (טז) דמך על ראשך, כלומר אתה גרמת על עצמך מיתתך וי"ת חובת קטולך תהיה ברישך ר"ל דמי שאול שהרגת יושבו על ראשך ואפשר כי לכך כתב דמיך דם שאול ודמך שניהם על ראשך : (יח) ללמד בני יהודה קשת, י"מ מכאן ואילך צדיק ללמד לבני יהודה קשת כיון שמתי בו שאול ויהונתן ויש לפרש כי זה אינו מן הקינה ותחלת הקינה חצבי ישראל כי איך היה זוכר בקינת שאול ויהונתן בני יהודה שהיו בנגד מלכותו של שאול אבל פירושו ויאמר ללמד בני יהודה קשת קודם שהחל לקונן עליהם אמר לאנשיו אל תתיאשו מן המובה ואל ירך לבבכם במות שאול ויהונתן כי קשת המלחמה בידי בני יהודה ולהם היא

תגבורה והנה היא כתוב' בספר הישר והוא ספר תתורה וכת"י על ספרא דאוריתא שכתוב בה ידך בערף אויביך וכתיב כרב

מצודת ציון

ולמיד (כמגדר ל"ת) : (טו) פגע . עניין מכת מות כמו ופגע בכהנים (ש"ב כ"כ) : (טז) ענה . סטיה כמו לא תענה (ממות כ') :

מצודת דוד

(טז) דמך על ראשך . כ"ל עון מיתתך על עלמך כי אתה בעצמך הודית בפיך שהרגתו ולפי שם אין לתמוה אחך וקל דבריך המה כמו שכתוב שבה תמלא מן בעיני על סוסים מעופם לי לחויב מ"מ פיך יענך ומדבריך אחך : (יח) ללמד בני יהודה קשת . הלא הדבר הזה הנה כתוב על ספר הישר והיה התוכח שלמד בני יהודה לקשת קודם שהחל לקונן עליהם

משלי חכמים

יח) וַיֹּאמֶר לְלַמֵּד בְּנֵי יְהוּדָה קָשֶׁת וגו' . אֵיזֶהוּ דָּוִד הֵם נְזָאנָם דֵּעֶם הָחָפֵּד הָאֵת עָר פְּרִיעֵר נְזָאנָם דִּי קְנֶעֶדֶר יְהוּדָה דָאֲרְפֶּן זִיךְ לֶעֶרְנִין שִׁיסֶען מִיט דֶעם פַיֶיל אוּנ בּוֹיגֶן , וָאס גֶיהֶערִין דִיא וְוִירקֶער צוּם הָחָפֵּד . אוּנ פַר וָוָס אִיז דָם דֶר אֲנֶהֶייב פּוּן הָחָפֵּד . נָאר דָּוִד הֵם גֶיוָואלְט דֶערְווֶעקֶן דִיא יוּדִין צוּם הָחָפֵּד וַיֶיא זָאלֶן וויסֶן וָוָם זַיי הָאבֶן פַארְלוֹרֶן דִּוךְ שָׁאוּל שֶׁאבֶּן . וְוֶעלֶן מִיר זֶיכֶּן לָכְשֶׁל עִם זֶענֶן אַבֶּאל גֶיוָונֶן צְווַיי בְּרִידֶר אֵיינֶער אִיז גֶיוָונֶן אֲנֶרוִיסֶער חָכָם אוּנ אַנְכּוֹר אוּנ גֶילֶערְנְט כִּיחָכְמָה צוּ הָאלְטֶן דִּיא דָּרֶר מֶלֶךְ הֵם אִים גִינוּמֶן צוּ זִיךְ אוּנ אֶלֶע עֲצוֹת פּוּן דֶער מְדִינָה זֶענֶן נָאר גִיוֶוען דִּוךְ אִים אוּנ אֶלֶע מִלְחָמוֹת אִיז עָר גִינָאנֶגֶן אוּנ הָאם מְצֻלַיח גֶיוֶוען . אוּנ דֶר מֶלֶךְ הָם אִים גֶעלִיבְט וִוי זִיךְ אַלֶיין . דֶער בְּרוּדֶר זַיינֶער אִיז גֶיוֶוען טִיט פַארְדַארְבֶּענֶע מִידוֹת אוּנ הָאם אֲבֶּער כֵּאל גֶיהָאם אִיךְ זִיךְ מְשַׁפֵּטִים פַאר זַיינֶע אוֹפְרִיכְטִיכְקֶיט וָוָם עָר הָם גִיכָאן אֲבֶּאל צוּם כֶּלֶךְ אִיז מְעֻנְטְשֶׁען עָר הָאם שׁוֹין

זון : (יח) וַיֹּאמֶר אוּנ עָר הָאט גְזָאנְט הֵיינְט אַז דִיא גְבוּרִים פּוּן יִשְׂרָאֵל זָענֶן גִישְׁמַארְבִּין לְלַמֵּד בְּנֵי יְהוּדָה קֶשֶׁת מִוּנֶען זִיךְ דִיא בְּנֵי יְהוּדָה לֶעֶרְנֶן וַארְפֶּען מִיט דֶעם בּוּיגֶען אִין מִלְחָמָה הָאלְטֶן הִנֵּה כְתוּבָה עַל סֵפֶר הישר

סֵפֶר הַיָּשָׁר׃ יט הַצְבִי יִשְׂרָאֵל עַל־
בָּמוֹתֶיךָ חָלָל אֵיךְ נָפְלוּ גִבּוֹרִים׃ כ אַל־
תַּגִּידוּ בְגַת אַל־תְּבַשְּׂרוּ בְּחוּצוֹת
אַשְׁקְלוֹן פֶּן־תִּשְׂמַחְנָה בְּנוֹת פְּלִשְׁתִּים
פֶּן־תַּעֲלֹזְנָה בְּנוֹת הָעֲרֵלִים׃ כא הָרֵי

גלבוע

רש"י

בקשת ומכדו אחריו: (יט) הצבי ישראל. זה שאול: על במותיך חלל. שנפל חלל בהר הגלבוע: (כ) הרי בגלבוע אל טל ואל מטר עליכם ושדי תרומות. הרים של גלבוע לא ירד עליכם טל ומטר שיצמח שם הזרע שיבא לידי תרומה ומעשר:

רלב"ג

יסודה קצת כי הוא מהמכתבים שבכלי המלחמה. והנה ספר הישר לפי מה שמחשב ספר היום מפורסם אללם וכבר תמרו ספר הישר ספור שהוא ספר בלתי־נמצא: (יט) הצבי ישראל וגו'. מלכון התחלת הקינה ואמר זה על מרן ישראל שהקרא מרן הצבי ועניני הצבי ישראל כמו שהזכרנו בראשית שהצבון הוא הספרים הם בעבור שהקרא מרן הצבי: על במותיך חלל. ממנו זה בעבור כי הגלבוע שבאלו הוא שאול ובניו: (כ) אל תגידו בגת. יזהו כי גת ואשקלון הוא יותבים בהם פלשתים: (כא) הרי בגלבוע. קצת הספרים הם בעבור שהקרא בהם מה שקרא מהמקרא שלא הזכיר: ובדי תרומות. כ"ל שלא יהיה שם שדה שיעשה פרי שלא כחוקם שיפרישו ממנו תרומות: כי שם נגעל מגן גבורים. כ"ל ממקום שיסרבו כליהו לא היה בו פרי להיות מגן והנה אמר זה כי שאול לא המתין ביתא מבני המלחמה עליו לכלותם אם מגנו יגן עליו מהמוכים לפל משב עמהו כליהו אין לו מגן עם היותו גבור מאד ויהונתן לא הוציא לו מגנו שלא יפול ביד פלשתים: והנה התחיל בשבח מגן שאול ואמר שהוא בלתי משוח בשמן ואולם אמר זה כי שאול לפי מה שמחשוב כי מגן אמר לא יתמשכו כי אם לעתים רחוקים לעטרך למשחו בשמן וכן כשהוא לפי מה שמחשיב כמו שאמר שכיון על מיתת פלשתים קונו שברים ממשחו מגן כ"ל שעתה יעטרכו למשוח המגן כי לא יעלו למלחמה תמיד כמו שהיו מושים קודם זה. ואמר כי שב לשבח יהונתן ואמר כשנון הגבורים ונשא אמר כי קצת יהונתן לו נסוג לאחור מדם החללים מחלב גבורים כי לעולם במלחמה: וכמותם לא נפקדו. אמר זה מפני מותם יחד במלחמה:

מצודת דוד

וכן היה כי דוד הכניעם וגם מלכי יהודה למדיו: (יט) הצבי ישראל. כאומר מוטב עתה עת לקונן אמר עפ"ז לומר הלכי ישראל כ"ל אתה ר' המשובח וכי לאוי שיהיה חלל על במותיך סם הרי גלבוע ואין נפלו שם גבורים וכ"ל הלא אף החללים יתהוללו בעמדם על הסר ועל במותיך נפלו אף הגבורים: (כ) אל תגידו בגת. ממיתת שאול ויהונתן ועם כי כוודאי ידעו כלם הם אמר כן למלת

פירוש ע"ט

הַיָּשָׁר דִּי זַאהְ אִיז גִישְׁרִיבֶּעְן אוֹף דֶעם בּוּךְ פּוּן דִּיא רֶעכְט פּאר־טִיגְע דָאס אִיז סֵפֶר בְּרֵאשִׁית וָואס אִין אוּם שְׁטַיְיאֶן דֶר מַאנְט דִי רֶעכְט פּאר־טִיגְע אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב. דֶעז אִין סֵפֶר בְּרֵאשִׁית שְׁטַיְיט וְויא יַעֲקֹב הָט גֶבּעְטֶשְׁט יְהוּדָה אִין הָט אוּם גְנאנְט יָדָךְ בְּעְפֶלְךְ אוֹיבֶיךָ דִיין הָאנְד זאל זַיין אִין דֶעם אַקֶן פּוּן דֵיינֶע פַיינְד: (יט) הַצְבִי יִשְׂרָאֵל דִי בִּשְׁטַאנְד פּוּן יִשְׂרָאֵל דֶם מֵיינְט עֶר אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל עַל בָּמוֹתֶיךָ חָלָל אוֹף דַיינֶע שְׁטַאטֶּרְקִי הוֹךְ וְעֶנְן גֶפאלֶן דִי דֶר שְׂלָאגְנִי פּוּן יִשְׂרָאֵל אֵיךְ נָפְלוּ גִבּוֹרִים וִוי אַזוֹ וְעֶנְן גֶפאלֶן דִי גִבּוֹרִים: (כ) אַל תַּגִּידוּ בְגַת אִיר זָאלְט דָאס גִיט זָאגְן אִין גַת אַל תְּבַשְּׂרוּ בְּחוּצוֹת אַשְׁקְלוֹן פּוּן אַשְׁקְלוֹן פֶּן גִיט מְבַשֶּׂרֶת זַיין אִין גַּת פֶּן תִּשְׂמַחְנָה וְואלְטֶן מַאכְּן גְרוֹיסֶע פְרֵייד בְּנוֹת פְּלִשְׁתִּים פֶּן גִיט מְגִילָּה זַיין אִין דִיא בְּנוֹת הָעֲרֵלִים פֶּן זַיי זָאלְטֶן זִיךְ פְרֵייֶען דִי טָעכְטֶר פּוּן דִי פְּלִשְׁתִּים וְואס וְועלֶן זִיךְ פְרֵייֶען דִי טָעכְטֶר פּוּן דִי פַּאר שְׁטַאפְּטֶע: (כא) הָרֵי בַגִּלְבֹּעַ דִיא בָּערְג וְואס אִין גִלְבּוֹעַ אַל פַּל וָאל

בַּגִּלְבֹּעַ אַל־טַל וְאַל־מָטָר עֲלֵיכֶם וּשְׂדֵי
תְרוּמֹת כִּי שָׁם נִגְעַל מָגֵן גִּבּוֹרִים מָגֵן
שָׁאוּל בְּלִי מָשִׁיחַ בַּשָּׁמֶן׃ כב מִדַּם חֲלָלִים
מֵחֵלֶב גִּבּוֹרִים קֶשֶׁת יְהוֹנָתָן לֹא נָשׁוֹג
אָחוֹר וְחֶרֶב שָׁאוּל לֹא תָשׁוּב רֵיקָם׃
כג שָׁאוּל וִיהוֹנָתָן הַנֶּאֱהָבִים וְהַנְּעִימִם
בְּחַיֵּיהֶם וּבְמוֹתָם לֹא נִפְרָדוּ מִנְּשָׁרִים

גְּלַבּוֹעַ לָא יֵחוֹת עֲלֵיכוֹן
טַלָּא וּמִטְרָא לָא תְהֵי
בְּכוֹן עֲלָלָא דְּמַסַּת
דְּיַעֲבְרוּן מִנָּיהּ חֲלָתָא
אֲרֵי תַּמָּן אִיתְבְּרוּ תְּרֵיסֵי
גִּבָּרַיָּא תְּרֵיסָא דְּשָׁאוּל
דְּמִשִׁיחַ כְּדִבְמִשְׁחָא׃
כב מִדַּם קְטִילִין מֵהְרֵב
גִּבָּרִין גִּירֵי קַשְׁתָּא
דִּיהוֹנָתָן לָא מְסְתַּחֲרִין
לַאֲחוֹרָא וְחַרְבָּא דְּשָׁאוּל
לָא תַיְבָא רֵיקָן׃ כג שָׁאוּל
וְיהוֹנָתָן דְּרַחְמִין
וַחֲבִיבִין בְּחַיֵּי הוֹן

מהר"י קרא

כי שם נגעל מגן גבורים. נמאס מגן שאול: בלי משיח בשמן. מתר' כמי שלא נמשח בשמן. ד"א כי שם נגעל מגן גבורים. המגן פלם משיחתי כאילו לא היה שמן במגן. שכן מושחין המגן בשמן שמחליק החצים ממנו, נגעל. לשון פלישה כמו שורו עבר ולא יגעיל. שפי' שורו היה מעבר ולא יגעיל ולא

רש"י

הרים שגלבוע: ושדי הרומות. לא תהי טכון עלגה כמיסת דיעבדון מניה הלתא: כי שם נגעל מגן גבורים. מגני עור היו להם וכשיולחין למלחמה מוסחין אותן בשמן כדי שיהא כלי זיין המכה עליו מהליק כמה דתת אמר קומו משחו מגן (ישעיה כ"ח ו') וכאן כך היה מקונן הקינה השרים שנגלבוע: ושדי הרומות. לא תהי טכון עלגה כמיסת דיעבדון מניה הלתא: כי שם נגעל מגן גבורים. מגני עור היו להם וכשיולחין למלחמה מוסחין אותן בשמן כדי שיהא כלי זיין המכה עליו מהליק כמה דתת אמר קומו משחו מגן (ישעיה כ"ח ו') וכאן כך היה מקונן הקינה

סם נגעל מגן גבורים פלט שומנו ולא נלכך בו ועשה כאלו לא נמשח בשמן. כל הנעלה לי דבר הפולט מה שנותנין בו כמו שורו עבר ולא יגעיל (חיוב כ"ח י'): (כב) לא נשוג אחור. לא היה רגיל להיות נסוג אחור: (כג) מנשרים

רד"ק

והמחו עוברי בעמק הבכה השכוני באהלים: ושדי תרומות, ואל שדי תרומות ואל שזכר עומד במקום שנים ופירוש שדה של תרומות הוא שדה דראוי ליטול ממנו תרומות כלומר אפי' אם תצמח שם תבואה לא תהיה בה ברכה ולא תניב לקצור שיפרישו ממנה תרומות וי"ת לא יהי בכון עללא כמיסת דיעברון מניה חלתאר"ל בשיעור שיוציאו ממנה חלה והוא מדת

מצודת ציון

שרים שנגלבוע: נגעל. ענין מאוס ומשוקץ כמו וגעלה נפשי (יחזקאל כ"ג): מגן. הוא כפין מלבוש עבוי מעור בלוט ומשוח בשמן להחליק מעליו מכת חרב וחנית ולובשים אותו במלחמה להגן: (כב) נשוג. כמו נסוג בכחך ועניני החזקה למהר כמו וכסוח מחמר תלהיטו (יעשי' ל"ט): (כג) ונחבבים. ענין אהוב וחביב ועבב כמו ודעת לנפשך יעוב (משלי כ'): נפרדו. מל' פירוד ופריסה:

לרוות מליו מדם וחלב סומניו: לא תשוב ריקם. לא נדמה מבלי להרוג הרבה מהם: (כג) בחייהם. מודה להם היו להחביב ונעימים לכל כמי שדם כ"ל ממוד היו מקולסים על הכריות ומחביבים בעיני מלכם: ובמותם לא נפרדו. לף אחר מותם לא נפרדו מן המחבה

משלי חכמים

זָעִנְן שׁוֹלְדִיָּא אִין זִיין קִיין טוֹיא. וְיֵעִן שָׁאוּל וְיוֹאָב דִּי זָאךְ אִפְּשֶׁר נִיט נִיקְעֶרט צוּ דִי יוּדִין. נָאר וַיֵּיל עֶר אִיז גִּישְׁטַארְבֶּן אִין דִי מִלְחָמָה. דַּארָפְן מִיר זָעהֶן פּוּן וְוַעמֶעס וְוָעגֶן אִיז שָׁאוּל נִיבְאנְגֶן אִין דִי מִלְחָמָה נִיט פַּר זִיךְ נָאר פַּר דִי יוּדִין. וַיֵּיל דִי פְּלִשְׁתִּים הָאבֶּן נִיוֶוילְכִּינְט אוֹיף דִי יוּדִין. פַּר וָוָס הָאבֶּן דִיא פְּלִשְׁתִּים נִיוֶוועלְטִינְט אוֹיף דִי יוּדִין וַיֵּיל זַיי הָאבֶּן נְעוִינְדִיכְט. הָאבֶּן דָאךְ דִיא זִינֶר פּוּן דִי יוּדִין נְעהַרְנְט שָׁאוּל. וְוָארוּם וְוִין יוּדִין וְוָאלְפֶּין נִיט נִיכְּוֹדִיכְט אוּנְ עָם וְוָאלְט נִיקוֹמֶן אוֹיף זַיי אַ מִלְחָמָה. וְוָאלְטֶן זַיי נִיט נִידַּארְפְט נִיוֶוען דִי מִלְחָמָה. נָאר וַיי דִי תּוֹרָה זָאכְט אַז עָם וְוִעט קוֹמֶן אוֹיף אַיְיךְ אַ מִלְחָמָה וָאלְט אִיר מְרוֹמֵיסְטִירְן וְנוּ דִּעְרְוַוייקְן זַיי־טְרָאךְ הָאבֶּן צוּ הִישׁוּבְהּ וְוִעט אִיר נִיְיהָאלְפֶּן וְוִעדֶן פּוּן אַיְיעֶרע פַיְינְד. דְּרִיבֶּער אַיְידֶער דָּוִד הָט אֶנְגִיהוּיבֶן וָאגֶן אַהֲסָפֵּד אוֹיף שָׁאוּל אוּנ עֶר הָאט נְעוִיואוּסְט וָוָס טְעָר עֶר וְוִעט דֶּערְמֵאנְן דֶּם נָאכֶּן שָׁאוּל וְוִעט זִיךְ

נִיהַרְגִיָּה מָגֵן שָׁאוּל בְּלִי מְשִׁיחַ בַּשָּׁמֶן דָּעָר פַּאנְצָער פּוּן שָׁאוּל אִיז נִוועֶן גְּלַייךְ וויא עֶר אִיז נָאר נִיט נִישְׁמִירְט מִיט בּוּיל׃ (כב) מִדַּם חֲלָלִים פּוּן דָּעם בְּלִיט פּוּן דִיא דָּעָר שְׁלָאנְגְט גִּבּוֹרִים פּוּן דָּעם חֵלֶב פּוּן דִיא גִּבּוֹרִים קֶשֶׁת יְהוֹנָתָן לֹא נָשׁוֹג אָחוֹר אִיז דֶּר בּוּיגֶן פּוּן יְהוֹנָתָן נִיט נִוועֶן נְוואנְט צוּ אִים קֶעֶרֶן זִיךְ אַהוֹנְטֶר וְחֶרֶב שָׁאוּל אִין דִוא שְׁוֶוערְד פּוּן שָׁאוּל בָּלְעָנְט זִיךְ נִיט לְיֶירִיג׃ (כג) שָׁאוּל וִיהוֹנָתָן הַנֶּאֱהָבִים וְהַנְּעִימִים

דְּמוֹתְהוֹן לָא אִתְפְּרָשׁוּ מְעִמְהוֹן מִנְשְׁרַיָּא קַלִּילִין מֵאֲרְיָוָתָא נְבָרִין: כד בְּנָת יִשְׂרָאֵל עַל שָׁאוּל בְּכָאָה דַּהֲוָה מַלְבִּישׁ לְכון לְבוּשֵׁי צִבְעונִין וּמוּבִיל לְכון הַפְנוּקִין דְּמַסְיק תִּיקוֹנֵי דַּהֲבָא עַל לְבוּשְׁכון: כה אֵיכְדֵין אִתְקְטָלוּ גִּבָּרַיָא בְּגוֹ קְרָבָא יְהוֹנָתָן עַל בֵּית הוֹקְפָךְ אִתְקְטָלָא: כו צָקֵת לִי עֲלָךְ אָחִי יְהוֹנָתָן חֲבִיבָה לִי לַחֲדָא מַפְרָשָׁא רַחֲמָתָךְ לִי

קַלּוּ מֵאֲרָיוֹת גָּבֵרוּ: כד בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל אֶל־שָׁאוּל בְּכִינָה הַמַּלְבִּשְׁכֶם שָׁנִי עִם־עֲדָנִים הַמַּעֲלָה עֲדִי זָהָב עַל לְבוּשְׁכֶן: כה אֵיךְ נָפְלוּ גִבּוֹרִים בְּתוֹךְ הַמִּלְחָמָה יְהוֹנָתָן עַל־בָּמוֹתֶיךָ חָלָל: כו צַר־לִי עָלֶיךָ אָחִי יְהוֹנָתָן נָעַמְתָּ לִי מְאֹד נִפְלְאַתָה אַהֲבָתְךָ לִי מֵאַהֲבַת נָשִׁים:

רש"י

קלו. נעשות רלון בורגס: (כד) המלבישכם שני עם עדנים. להוסיף מלבוש לכון לכשוגין ומוכיל לכון תשנוקין: (כה) על במותיך חלל. על בית תוקפך

רד"ק

איתפרשו מעמהון בלומר אף על פי שהיו יודעים מותם במלחמ' לא נפרדו מעם ה' ולא נעזרו ולא נסו מן המלחמה ויתכן מירושו לא נפרדו זה מזה כי כאחד מתו כמו שהיו בחייהם באהבים זה לזה: (כד) עם עדנים. ת"י ומוביל לכון תשנוקין ויש לפרשו כמשמעו כי הלבוש המוב והנאה עדן תנוף כמו המאכל המוב. וכדרש ר' יהודה ור' נחמיה ר' יהודה אומר בנות ישראל אלו בנות ישראל וראי על שאול בכינה בשעה שהיו בעליהן יוצאין למלחמה היה זנן ומפרנסן ומלבישן שני עם עדנים בכאן שאין התכשיטין נאים אלא לנוף מעודן רבי נחמיה אומר בנות ישראל אלו סנהדראות של ישראל על שאול בכינה כשעה שהיה שאול שומע מעם תהלכה יוצאת מפי תלמיד חכם היה עומד ונושקו על פיו: (כה) על במותיך חלל. על במותיך נפלת חלל וה"י על בית תקפך אתקטלתא: (כו) נפלאתה אהבתך לי. בשני סימני נקיבה והכפל לחזק פליאת האהבה וכן כי החאשה ובמקומו פירשנו גם כן מעמו: מאהבת נשים. ת"י מרחמת תרתין נשין ר"ל שהי הנשים שהיו לו לדוד אביגיל ואחינועם ואדעני אבי ז"ל פירש מאהבת נשים למה שהם אוהבו' בין בעליהם בין בניהם שאהבתן חזקה להם:

מצודת דוד

והנעימים כי עד עולם לא תמצא כי כפה היא על כי היו קלים מנשרים ונבורים מאריות לנחום מלחמות ס': (כד) המלבישכם שני. כי התגבר במלחמה ונתן שלל המויב למלבוש להלבישם ומשו ובמותיו וכאלו הוא המויבים: עם עדנים. ל"ל עמר מלבוש עמר המעמד גוף הלובשן: על לבושכן. כי כן הדרך להעטות עדי הזהב ממעל על הלבוש להיות גלוי: (כה) איך נפלו גבורים. בפל הדבר פעמים וכפה כדרך המקוק: יהונתן על במותיך חלל. לחמה יהונתן גבור שבמותך היתה חלל על במותיך הלא לף החלם יהבה גבור כמותך וכהר שעוד לחמה ביל זו לדעת מונליו ומוכיו וכלומר כהה הלחמה היתה נפלאתה ונפלא: (כו) צר לי עליך. מחוד אני מילר בעבורך כי נעמת לי מאוד: נפלאתה. המהבה מאהבתיך היה מהבה נפלאתה והיא יותר מאהבת הנשים שהבה דבה לפי שמושך מליהן:

פירוש ע"ט

שָׁאוּל אוּנ יְהוֹנָתָן דִּי נְעָלִיבְטָא אִין דִּיא נְעוֹיסְטָע בְּהַיֶּיהֶם וּבְמוֹתָם לֹא נִפְרְדוּ בֵּיי זַוייֶער לֶעבֶּן אִין בֵּיי זַוייֶער טוֹיט וְעֶנֶן זַיי נִיט וְואַרִין צוּ שַׁייר מִנְשָׁרִים קְלוּ פוּן דִּי אָרְלֶעֶרם וְעֶנֶן זַייא גוּוען גְרַיינְגֶער מִאֲרְיוֹת גְּבֵרוּ פוּן לֶייבֶּן וְעֶנֶן זַיי גוּוענִיגֶער שְׁטַארְקֶר צוּ טוּען דָם וויִלֶען פוּן וּפ"א: (כד) בְּנוֹת יִשְׂרָאֵל אֶל שָׁאוּל בְּכִינָה אִיר טַעֲכְטֶר פוּן יִשְׂרָאֵל וויינְט אוֹיף שָׁאוּל הַמַּלְבִּישְׁכֶם שָׁנִי וְואם פְּלֶעגְט אַייךְ אֶן קְלֵיידֶן רוֹוט גְּפַארְבְּטֶע קְלֵיידֶר עִם עֲדָנִים מִיט וְעֶנְיקְטִיגֶע שְׁפִּיוִ הַמַּעֲלָה עֲדִי זָהָב עַל לְבוּשְׁכֶן וָאם פְּלֶעגְט אוֹיף בְּרֶענְגֶן צִירֵינְג פוּן גָאלְד אוֹיף אַייעֲרֵי קְלֵיידֶר: (כה) אֵיךְ נָפְלוּ גִבּוֹרִים וויא אַזוי זֶענֶן גְּפַאלֶן דִּי גִבּוֹרִים אִין דֶר מִלְחָמָה יְהוֹנָתָן עַל בָּמוֹתֶיךָ חָלָל דוּ יְהוֹנָתָן אוֹף דַייִנִי הוֹיךְ בִּיסְטוּ וְואהְרֶן דֶר שְׁלַאגְן: (כו) צַר לִי עָלֶיךָ אָחִי יְהוֹנָתָן עֶם אִיז מִיר לֵייד אוּבֶּער דִיר מִיין בְּרִידֶער יְהוֹנָתָן נְעַמְתָּ לִי מְאֹד דוּ בּוּסְט מִיר גוּוען נִפְלְאתָה אַהֲבָתְךָ לִי דַיין לִיבְשַׁאפְט אִיז גוּוען וְואנְדֶערְלִיךְ צוּא מִיר מֵאַהֲבַת נָשִׁים מִיין פוּן רָעם לִיבשאפט

רלב"נ

(כד) נמוח ישראל על בחול בכיכה. ממר זה כי מבוד הלחמתו על הפלשתים היו ישראל בשלום כימיו ולא שללו מומם מוליכים כימיו ולזה היה זה לא שילבלו כמוח ישראל שני עם עדנים ויעלו עדי זהב על לבושן: (כה) יהונתן על במותיך חלל. כ"ל איך היה זה שיהיה על במותיך חלל עם בוד גבורתך: (כו) נפלאתה אהבתך לי מאהבת נשים. כ"ל ביותר הקרה ויותר נפלאתה היתה אהבתך יהונתן לדוד מאהבת הנשים להלחילהן בסיף אהבת הקרה מאד עד שבאר יפה

מהר"י קרא

יפלים הזרע לחרון: (כד) אל שאול בכינה. על שאול שבשהיה שב מן המלחמה היה מלבישכם בן השלל בגדי שני עם ערנים: (כה) איך נפלו גבורים. הרי כלי מלחמה היו להם:

מצודת ציון

(כד) אל שאול בכינה. מלשון בכי: שני. תועלת שני והוא למר לכוש מחוס: עדנים. כל דבר המפנק בין מלבלים מוכים בין מלבושי פאר וכדומה יקראו עדן וכן ויתן מעדנים לנפשך (משלי ל"ט): שדי. ענין קשוט כמו תשדי עדי זהב (ירמיה ד'): (כו) צר. מלשון לרח ודאגה: אחי. מכיר לפא: נפלאתה. מעיו דבר מסר שקשה להשגתו ותמוה כמו עשה פלא (שמות ט"ו):

משלי חכמים

פַאראַרשפּעריגן דיר כּעם פּוּן הקב"ה אויף דיא יודין וויל דורך זַיי איז שָׁאוּל וַיְהוֹנָתָן גְּיוֶואָרן. דִּרִיבֶּער האָס עֶר דָם עֶרשטֶע גְּוואָנט אויפֿן וואוּנק צוּ דיא יודין. לֶעמֶד בְּנֵי יְהוּדָה קָשֶׁת. האָבּן דיא יודין זיך גידאַרפט לֶערנען צוּ שִׁסְעַן מִים פַייל־אוּן־בויגן. דאָס גיהער דאָך נִיט צוּ יודין תּוֹרָה כְּתוּבָה הִיא כְּתוּבָה עַל סֵפֶר הַיָּשָׁר. אין דִּי תּוֹרָה איז דאָך גֶּשׁרִיבֶּן אז דִּי יודין דאַרפֶן קיין גיזוּנד. אוּנ אז זַייא זָיכֶן גיזאָנט מִיט גיזוּנד אין מְלָחָמָה איז דאָך אַצַייכֶן אז זַיי זַיינען זיכדיג האָבּן דאָך גֶעהַרֶנְט שָׁאוּלֶן דֶרִיבֶּער בַּארֶשׁ זַיי זיך דערוַוייסֶן צוּם הֶסְפֵּד וְלִמְּדוּם בְּנֵי יְהוּדָה אוֹיף ההֶסְפֵּד פּוּן אַנדערְוואוּ: אין קֶען מוֹחֵל אֶלָּא גִּיבּוֹרִים

כִּי אֵיךְ נָפְלוּ גִבֹּרִים וַיֹּאבְדוּ כְּלֵי מִלְחָמָה׃ סְרִיחִיאת הַרְהֵין נְשִׁין׃ כִּי אֵיכְדֵין אִתְקְטָלוּ גִּבָּרַיָּא וַאֲבָדוּ מָנֵי

ת"א לית נפלו . בס ג' פה :

קרבא

רש"י

חיתקטלתא : (כז) בלי מלחמה . שמוֹל ויהונתן שהיו כלי זיין של ישראל :

רלב"ג

(כז) ויאבדו כלי מלחמה. כל כך נפלו גבורים כאלו אבדו כלי מלחמתם או פירושו שאול ויהונתן שהיו כלי מלחמתן של כלי מלחמה כי הם היו כלי מלחמת ישראל על שונאיהם ולו לזה הוה

ירד"ק

(כז) מלחמה אין זיי קרבא דמן יגורו ומן יפחדו : (כח) איכה נפלו גבורים בקרבא ואבדו כלי זיין דמן יגורו ומן יפחדו :

לוחמה וניקלה ולא תפיל מפני זה מלחמתו לו דכר : (כז) איך נפלו גבורים ואבדו כלי מלחמה. כ"ל שכפלנדן שמוֹל ויהונתן כפלו לומר שהיו גבורים ואבדו כלי מלחמה. כ"ל שכפלנדן שמוֹל ויהונתן כפלו לומר שהיו גבורים כאלו אבדו כלי מלחמתם כי הם היו כלי מלחמת ישראל על שונאיהם ולא לזה הזה

תרגום תרתולות המגיעות מזה הספור הם אלו : הראשון הוא במדות . והוא שלחלי למדם שלא ימסור עצמו לסכנות הלא תלמה כי יזכור בכובוד כליי פלשתי שמר בעבע בביתיון ממעט שסכן כל ישראל בזולת ס' שהיה לו ואין לחלי למדם לשמוך על כמה ס"ם עם מה שהיה ראוי שהסכלך כלי המלחמה מישראל עד שלא נמלא חדל ואיש מן ביד שמוֹל ויהונתן : השני הוא לשודיע כי אין ממעוד לה' להושיע בכל זו בחמט הלא תלמה כי יהונתן לבדו עם נושא כליו נלחו כל ממש פלשתים והחריבוהו לחומן שהיתה חרב ליש בחתיו : השלישי הוא בחלות. והוא שלחודיע שאין לאדם לעבוד על דבכי הכבוד הלא תלמה כי שמוֹל מצאי עבכר על דבכי שמוֹל ממש בשלא נתקיים' לו שמלוכה כי שם זמן וכזה המוסך ג"כ כאר ס"ם לעדמון מה שהעיד לבם על ממש מדין כמו שהוא שיהד שמוֹל ושהוא נעדו על המעמד ויחמע מה יהדר : ורחמישי הוא במודר. הוא שלחלי למדם שיהיו זהירות בשעלותיו בעת המלחמה נעזר בהם מהס"ו והוא שלמה שהשביע שמוֹל את העם שלא יחלבו לחם עד שיכבה כדי שיהיו נוכריות להכניע השלשתים בהיות לחל יד וככר ממלא שהסכיעם ס"ו והוא שהשביעה והוא לא עשהו כשלחו כה' מלך שם שהבר יהונתן על זאת השבועה : הששי הוא להודיע כי בחיק יופל אח הגדול ואח' כל משפטו והוא שלמלך בן בן המעמד עם שנשפרסם מזה השפוע והזולתו והוא כי ככר נפל הגדול על יהונתן שהיה המועמד בזה העניין : השביעי הוא להודיע כי השלים על המשפט והוא שמלך לחלי שלא ישא פנים לבנו למדם שיחמר בניהו שלא יהיה והוא מעלה שבשבע שמוֹל כי מוח יומת יהונתן לחלי כי יד ישראל עמו היה ממיים לומר שמוֹל : הששיבי הוא להודיע שלא לחלי לעבוד את שונלי הנכ"ו לכלות את שונלי ישראל לנלמו כי נלו נפ"י מולם שלא העם הזה דבכי שמוֹל בדבר שמלך שהיה זה שבא בעוד בעלי שמוֹל שיחמיתום והוא שהתחיבם ס"ו להשחיתם בעם הלמלחמ שישראל והזולת שבבה לוחב החולם שנזכור את משר עשה לו שבא שלחה מלוכף וזה מה שלחה הנ"ו לכלות בעלי המזמורים הנפסדות הכעות כדי שלא נלמד ממעשיהם ושבתי לחו שבבות הזה העם שלא ישתירו מהם שריד ופליט ושלא יהנו בלל מנכסיהם כדוך משר לא נתנו שלילות הלא תלחה מחבשת העז המגני להשחית כל ישראל בעוד רגליהם והנה היה בשבע בימים ובין העזות הזלי ה' שהיה להם : התשיעי הוא להודיע ככל עוז ולהכיל מי שנעמל למדם משד בחומן שלא ישיעהו מזה ולזה שפר שהשחדל שמוֹל שיסור הקיני שהיה מבני חומן מהם ממון ממלך בעת המלחמה יזהו במקרה עם הנעמלקים : העשירי הוא להודיע שלין לחלי לעבוד על מלות הנ"ו על יד שבילו הלא תלחה לין בעבע שמוֹל בעבר על דבכי שמוֹל בדבר שמלך שהיה זה שבא בעוד בעלי שיחמיתום ולזה שהתחיבם בעת הלחמה שישראל ולזולת שבבה לוחב החולם שנזכור לח משר עשה לו שבא שלחה מלוכף וזה מה שלחה הנ"ו לכלות את שונלי ישרא

שכבר עם כה מבטחו שיהיה לו לעזר בהכלמת גליח: העשירים
ושבעה הוא לתודיע כי למען קלת הסבטה מלכתו בידיעה העתידות
וזה ממנם יהיה כמה שיסכימו כו רבים מהנדברים העתידים ולזה
תמלת שבבר בהסבול שמול זה לתופן מהכפעלות מדברי הבשים
שהיו תומרות בלתו הסיריס שיוכה מה שבבר תהיה לדוד המלוכה
והוא תמרם סבה שמול המלינתו דוד בדבבותיו ולזה לא הוכיחן שמול
על זה המעמר מבל היה אומר אח דוד ותורב לו להפילו דרבך בלא
יעבוק המלוכה ממנו ומזהבו ובמה זאת המדבה מהמודעה יקללו
רז"ל בת קול ותחטוב שהוא חלק מה מהבקשה הבלם ומהיותר לזרר
ממנו ולם יתבדר עם קלת עיון ממה שבתרנו בשני ממלתמות ה
מעניו הקפסה: העשרים ושבעה הוא לתודיע כי תסר לתבד ס' יוכים
כי הוא בהלתבד ובבשחר בלת תלבה לרך היה מלינת דוד בלבד מעיניו
ולרך שמנו הס"י מבל מה שתבד להפילו בו שמול מהבלו לת הועילו
לשמול בתתבוללותו: העשרים ותשיעה הוא לתודיע כי עלת ס' היה
תקוס מד שבל מה שיבבו האדם לתלוק עליהם יהיה בלי להבפסה
וזה תמלת שבמעט בל מה שעשה שמול בנגד דוד היה בלי לת שתהיה
לדוד המלוכה בקלות יותר כי מה שעשה שמול לבר לתך יולת וכת לפני
בעם היה סבה לת שתהבו אותו ממך בל יבלתל ויהוכה בקלות בתמשם טוב
בלתתו וזה היה סבה לת שבעיו לת דוד תמלוכה בקלות בתמשם סבה
מתרי מות היה בוסת בן שמול כמו שבתבר שם ואין ספק בתמ
שתבב להפילו ביד פלשתים כי כבר נתבדר ממנו טוב בלתתו לת
דוד על לוויני וזבה מה שהבא שמול טוב עיר הבבשים בעבור דוד
היה גם בן סבה לכוסיף בעיניים לדוד כי זה היה סבה שבא לביאת
הכסף לדוד עם התורים והתומים ויהי דוד נשתל בה: בבל מעשיו
ונפלאיו לת היה דרך לת שיהיה נשתל בה: וכן מה שהוכיח דוד לבבות
מעני שמול ולבא לתתן פלשתים כי מפני זה בתלבבל העניין שהיה
לדוד לקבל והיו נלחמים תמיד דוד ותבניו עם לוויני ה' והיה דוד
חולה מהבלל ובבשה התלחמות זה היו בלי להניע לדוד
המלוכה כי תז שתבבר לישתל טוב תללתו מד שבמתי מעט נלח
רבים ושמול ותבניו נפלו ביד פלשתים עד היות יד בל ישתל עמו וכן
מה שאין מיבל בתו לדוד לתסה להפילו ביד פלשתים היה בלי תל מה
שבמעד דוד מעפול ביד שמול בתו שתהבור בזה הספוד. ולזולי לבל
הדם להתעבב בעזרת העמה והבפעלות הלה תבתה כי דוד היה מפעיל
עלמו מתד ותומר שלימו לתלוי לקתת בת מנך ותע"פ שבבר היתה לו
מן הדין מפני הבזיון תת גליח והנה עתן תחנה מפני פעלות תדבנתו
והפעלות מפשתה ותחר תת עתן מלד בתיותו שני ולא יוכל לעת מוכר
ומתן לבת המלך לפי הלתוי לה: השלשים הוא לתודיע שהיו לתלוי
לתדם שיהיה מבבר מתד בתה שיבקשו ממנו הגדולים וזה תמלת כי
דוד היה מפבד תחלה לקתת תת בת המלך מלד מה שבבר בהוא בלתי
לתלוי לה ולתבבר לתה בעם בל זה היה תפן המלך בירתהבן בו בתחלה
להתחתן בו והבחה לשמול שוב הללתתו עד כי בביא לו מתרים מלעות
הפלשתים מתת מתה שבתל בדי שיתבלה בו שמול יותר:
השלשים ואחד הוא לתודיע שלשלו למי שיפקע תבלית מה שלא
יקלר בהנעשה בבל הסבטות תסר יתלם בהם תחלית הזולי ביותר
שלם שבפני' ולזה תמלת שלא הסטיע בתיכל מה שהוליכה דוד בעד
התלוון בדי שימלט מיד תסר' בשיבבה כי לוולי יהה המלך וילבפיהו
ויסיגוהו תסל תבבה לשמול שוב הללתתו עד כי בביא לו מתרים מלעות
הפלשתים מתת מתה שבתל בדי שיתבלה בו שמול יותר:
השלשים ואחד הוא לתודיע שלשלו למי שיפקע תבלית מה שלא
יקלר בהנעשה בבל הסבטות תסר יתלם בהם תחלית הזולי ביותר
שלם שבפני' ולזה תמלת שלא הסטיע בתיכל מה שהוליכה דוד בעד
התלוון בדי שימלט מיד תסר' בשיבבה כי לוולי יהה המלך וילבפיהו
ויסיגוהו תסל תבבה לשמול שוב הללתתו עד כי בביא לו מתרים מלעות
הפלשתים מתת מתה שבתל בדי שיתבלה בו שמול יותר:
השלשים ושלשה הוא לתודיע כי לתלוי לתדם שיעשה כל התתבוני'
שתפשר לתניל עלמו ולזה תמלת שתהבולו דוד בית עבדי תכים תוך
גת וכוזיר בילו על זקנו קדי שיתבבו שבבר בתבוא ולת יתבדוהו
בתמרגל גם לת יתמדלו לתפשו תפני תיהו סר וגדול בישתל כי
יפבבו בלתותם בעשותיהו שבבלותו עבדר תפעלות ולזה היבבים
על שיגיל דוד בפשו תיד תכים תוך גת ובפדו: השלשים וארבעה
הוא לבתר שבבר נתבייש ייעוד הב"י לבית עלי בהביאם טד עיר
הבהנים שם שהם היו לבי תפשה הבהונה הגדולה מבית עלי בי לת
בתתר מזהנו בי תם לת תיתר וזו תבה תבהונה מבית עלי ובתוה לזולי
בתו שתבתר בספר תלבים ולזה לת עלמנו שבתוא שמול שבריבה טוב
עיר הבהנים העפ"י בלת היתה תם תבה תניח לבתוא בזה התוען
בי גם תמיתלך לת תשל בתו בתגר שתול בתו תבתר לו ס"ם בלא תטלו לו
בל בית תבית שהבא עמו ולזה תמלת שלא תבבר זה התעה תם תמעיים
שיבר שהשם שהבא בבם שתול בי ה' היביתהו בו לקיים ייעודו: השלשים
וחמשה הוא לתודיע סולם קלת דוד בשולי תמעם תם עד שהם היתה
יבל תמד מפני שמול שתמולך לתיל יבבי קלילה תיד תשיבם בי
זאת התמונה לתו שהיתם לשם ולתבבר: השלשים ושמה הוא
לתודיע עולם בשהתת תשם בתוהבין וזה בשהבר היה שמול ותבניו
עוטרים תל דוד ותל תבניו לתפשם תבף בבר תשם שהובתה שמול
לפול מעל דוד למלם בתרן עיר פלשתים ותמר זה בשבר ידפו
שמול שבב תש"י שנפל ביד דוד בדרך שהיה דוד יכול לתוהב לו ואם
היה בהיות שמול בשעבוד ותהריב בן בהיותו בוקב יפן בשעבול:
השלשים ושבעה הוא לתודיע בלתני שלא יהיה זוהב בשעבד
תבבל תבל יתמין בעת תלולי ולזה תמלת שלא תש"פ בבבר בפל שמול
בית דוד ותיהם רודפו לו בסבניים דוד לסרגו תמל קוה שהיה תמר יבקוה
ממנו לו הש"י בו ביבת יומו לומת וימלוך דוד: השלשים
ושבעה הוא לתודיע שבתוי בני תמלת מוסף תבלית מה שלא יתבדל
בבעתו בתה שתפשר בוקבים בו ממנו בוק ולזה תמלת בו דוד תעש"י
שהיה מותר לו לתבוא שמול בי בבר היה בודפו והיה לו
שתפיה תמלוכה לדוד לת בתפשים בהביאתו בן יהיה זה בעיה תכבים
לתקל בהביאת בתלבים ויבית זה להביא בוק לדוד לו לתביו בי בבר
ממשו הש"י למלך תל ישתל בל בשמואל בלישו ולזתם בתבר הרע
דוד בתים בעמלקי בתמנו שבבר הרע שמול ושבע תוכני תים בתת בן
שמול: השלשים ותשעה הוא לתודיע שתין לתוי שיהיבהר תתדם
בתדם תבילות ותבלביות ש"ל תתדמות לתמוות תבלב שלא יהיה שתר
תבלבים לתבתר בבית תשר שהוא בו בן יתעיבו מהנו תלא תבתה מה
תתרה לנתל בתבתר בבית תשר בתו בן יתעיבו תהנו תלא תבתה מה
תתרה לנתל בתבתר בבית תשר בתו בן יתעיבו תהנו תלא תבתה מה
לחוהו בלי תשבר בתבתם לו בבתיבה בתרן ישתלו בתולת בבבה כי
תמיד היה שמול רודפו: הארבעים ושלשה הוא לתודיע שולם
תתבת דוד שתו בי גם בשת שבבת תתרן ישתלו והיה בתרן בשתים
היה נלחם תלחמות ה' בשונאי ישתלו והיה תבלה תותם לת יהיה
תים שתם והיה שתבמת דוד בשבת תשען לתופן שתבב תים כי דוד

ב א וַיְהִי אַחֲרֵי־כֵן וַיִּשְׁאַל דָּוִד בַּיהוָה
לֵאמֹר הַאֶעֱלֶה בְאַחַת עָרֵי יְהוּדָה
וַיֹּאמֶר יְהוָה אֵלָיו עֲלֵה וַיֹּאמֶר דָּוִד אָנָה
אֶעֱלֶה וַיֹּאמֶר חֶבְרוֹנָה: ב וַיַּעַל שָׁמָּה דָּוִד
וְגַם שְׁתֵּי נָשָׁיו אֲחִינֹעַם הַיִּזְרְעֵלִית
וַאֲבִיגַיִל אֵשֶׁת נָבָל הַכַּרְמְלִי: ג וְאֲנָשָׁיו

קרבא: א והוה בתר דן
ושאיל דוד בפיקרא דיי
למימר האסק בחדא
מקרויא דבית יהודה
ואמר יי ליה סק ואמר
דוד לאן אסק ואמר
לחברון: ב וסליק תמן
דוד ואף תרתין נשותי
אחינועם דמיזרעאל
ואביגיל אנתת נבל
דמברמלא: ג וגברוהי

ת"א כתשלה נתחת. עיין לו לו:

סיב דוקף ויבמל והוכיח וזכה בעמו בו יותר לחכמו כי בכאם בכפים בעמו ים' ובזמם הכס"ד בשמדל דוד שלח שם מלכים בעיר המלוכה: הארבעים וארבעה הוא בדעתו. והוא להודיעו כי הודעם העתידות מגיע לאדם מצד ההבטחה ולזה ספר בלחמת שאול לא שהיו עכשו כ' אפי' על יד אחד מבני הכוכבים ולא עכן שלח עכשו בחלומות המודקים ולא בהוכיח כי אף על פי שהודע שהיו שם חורים ומומים הנה לא היה שם כפן לחלו ביותר בשלים בחורים ומומים כי בכך המינים שהוא בשלמים מהבהמים אשר היתה להם הכהונה הגדולה בהיותו טוב עיר הכהנים ולא היה שם כהן גדול כל שכן שלא היה שם כהן גדול בלתי בזוי בזוי הקדש שורה עליו ויתכן היותו בשלים בחורים ומומים ולזה הסבה המלח שלחמת יהונתן בעבודו על שמונה מבין לא עכב הסם יתכנך לא בשול בהיותו בשלם בחורים ומומים ושלול בהנים גדולים כי שלא יעבדו ה' ולזה מקר על כי הגדול בעמו בשה היתה החשלח הזאת ומזה המקום התמלך בהוא מפסר שיעלים הסם יתכנך מהגיעו קלת העתידות עלה בחכמים אשר יקחו מועלת בהודעה היתה: הארבעים וחמשת הוא להודיעו שלא הסם הסם יתכנך בשאול לח הכא נמוכו הוא עיר הכהנים ולא עם שהגיעו שמה בשקר ממנו בהרגיעם על שהוכיח לגעות מאר הדברים הפחותים והם המיוחד מאר שבבר הרחיק ובעכם מן האחר למען הגיע לו פיוס הודעה בענין המלחמה: הארבעים ושישה הוא להודיעו שאין לחוש שיתחבר האחד עם הבשיב הלח תלחה כי בהתחבר דוד עם פלשתים למלחמת פרץ הב"י מעשיהם וכיוס זה שבם לח שבשבה לקלב ובכבו הבשים והשף מאר שם והכה להשמה על דוד שבב הס"י שלח הסכימו שרני פלשתים שילך אחם דוד במלחמה כי ילחו פן יעבה מחבולה להפילם ביד שאול למען יתפלה בזה לח מדעיו ובילב זה שבב לח שהיל דוד לב מאר לקח שמלך ממנו ולקח מהם שלל רב והבה היה בזה הישחה לח הארבעים המיוחס לדוד בקלות שבאול בללחמה כמו שזכרנו כמה מקדם: הארבעים ושבעה הוא להודיעו שלאחר לאחר שיהלה למחו על פני הנים להפיל גדלים הלשבים כי זה מקנין התכונה הזוכה בענין המלחמה מה שלא יעלם עם שבבר יקרה שיגיע לנותן מהמקבל גמול טוב על זה שלח מלחמה כי דוד בחמלחמו על הנים המלכי במלחמתו בדרך זה ונמלח התלחמו והשקיעו ומתן על פלח דבלה ובני למוקים היה זה בבה לח שהודיעו מקום הגדול שפשטו על לקלב והיה זה בבה לח שהיל דוד לב מאר לקחו בשמלק: הארבעים ושמונה הוא להודיעו שלח כי לאחר שיבשם בחמד על מי שלח ה' מעשו הלח תלחה בעבור כי המשר המלכי שהיה עבד לנים עמלקי היה נקל בעיניו להפיל

מצודה ציון

ב (ה) אנה. לשיזה מקום כמו אנה מלחתו עושים (דברים ה'):

לקוטי יקרים

(א) וַיִּשְׁאַל דָּוִד בַּה' וגו'. דָּוִד הֵם נִיזְהֵהוּ שֶׁאוּל שִׂים וַיְיַעֵץ דְּרַיי וְיִהְיוּ נִיצְנִין בְּהַהֲרֵגַת נִיזְוּאַרְיָן אֵין רֵיא מִלְחָמָה. אוֹג פּוּן שָׁאוּל אִיז קַיְיקֶר נֶעבְּלִיבֶּען וְוֶעט עֶם וָאל יַרְשֶׁען דִּיא מִלְוּכָה וַיְיַעֵץ. אוֹג אִים הֵם שְׁמוּאֵל נִיזְאַלְבֶּם פַּר אַ מֶלֶךְ. עֶר הֵם אֲבֶער נִיזְהֵהוּ וְוִיא נִיבְּשְׁרִילִיךְ עֶם אִיז צוּ זַיין אַ מֶלֶךְ אוֹיף יִזְרְיאֵל. וְוִי אַזוֹי שָׁאוּל אִיז נִיבְּשְׁרַאפֶּט נִיזְוּאַרְן דּוֹרְךְ דִּי מִלְחָמָה. אוֹג אַבְּיסֶל אִיז עֶר אוֹיךְ שׁוֹלְדִיג נִיזְוּוֹרְן אִין דֶּם סוּיִם פּוּן שָׁאוּל נְוִיז דִּי נְבוּרָא וְאָנֶם אִין דִּי כְּפֻּרַת סַנְהֶדְרִין וְדִף צוּם הקב"ה חֶם נִיזְאָנֶט צוּ דָּוִד דּוּרְךְ דִּיר אִיז גֶּהַרְגֶּט נִיזְוּאַרְיָן שָׁאוּל מִים וַיְיַעֵץ דְּרַיי וְיהִיוּ. דְּרוּבֶּער הֵם דָּוִד נִישְׁרַאקֶן פַּר דִּי מִלְחָמָה. אוֹג עֶר הֵם נִיפְּרָעֶגְט בֵּיי הקב"ה

אוֹג אוֹךְ נִיבִּי צֻוְוִי וַיְיבֶּר אֲחִינֹעַם פּוּן יִזְרְעֶל אוֹג אֲבִיגַיִל דֶּאם וַיְיבּ פּוּן נָבָל כַּרְמֶל: (ג) וַאֲנָשָׁיו אֲשֶׁר

אֲשֶׁר־עִמּוֹ הֶעֱלָה דָוִד אִישׁ וּבֵיתוֹ
וַיֵּשְׁבוּ בְּעָרֵי חֶבְרוֹן׃ ד וַיָּבֹאוּ אַנְשֵׁי
יְהוּדָה וַיִּמְשְׁחוּ־שָׁם אֶת־דָּוִד לְמֶלֶךְ עַל־
בֵּית יְהוּדָה וַיַּגִּדוּ לְדָוִד לֵאמֹר אַנְשֵׁי
יָבֵישׁ גִּלְעָד אֲשֶׁר קָבְרוּ אֶת־שָׁאוּל׃
ה וַיִּשְׁלַח דָּוִד מַלְאָכִים אֶל־אַנְשֵׁי יָבֵישׁ
גִּלְעָד וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם בְּרוּכִים אַתֶּם
לַיהוָה אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם הַחֶסֶד הַזֶּה עִם־
אֲדֹנֵיכֶם עִם־שָׁאוּל וַתִּקְבְּרוּ אֹתוֹ׃
ו וְעַתָּה יַעַשׂ־יְהוָה עִמָּכֶם חֶסֶד וֶאֱמֶת
וְגַם אֲנֹכִי אֶעֱשֶׂה אִתְּכֶם הַטּוֹבָה
הַזֹּאת אֲשֶׁר עֲשִׂיתֶם הַדָּבָר הַזֶּה׃ ז וְעַתָּה

דְּעַמֵּיהּ אַסֵּיק דָּוִד גְּבַר
וְאֶנָשׁ בֵּיתֵיהּ וְיָתְבוּ
בְּקִרְנֵי חֶבְרוֹן׃
ד וַאֲתוֹ גַּבְרֵי שִׁבְטָא
דִּיהוּדָה וּמְשָׁחוּ תַּמָּן
יָת דָּוִד לְמֶהֱוֵי מַלְכָּא עַל
בֵּית יְהוּדָה וְחַוְיוּ
לְדָוִד לְמֵימָר גַּבְרֵי יָבֵישׁ
גִּלְעָד דְּקָבְרוּ יָת שָׁאוּל׃
ה וּשְׁלַח דָּוִד אִזְגָּדִין לָוָת
אֱנָשֵׁי יָבֵישׁ גִּלְעָד וַאֲמַר
לְהוֹן בָּרִיכִין צַדִּיקִין
יְיָ דַּעֲבַדְתּוּן חִסְדָּא הָדֵין
עִם רִבּוֹנְכוֹן עִם שָׁאוּל
וְקָבַרְתּוּן יָתֵיהּ׃ ו וּכְעַן
יַעֲבֵד יְיָ עִמְּכוֹן טִיבוּ
וּקְשׁוֹט וְאַף אֲנָא אַעֲבֵיד
עִמְּכוֹן טַבְתָּא הָדֵא
דַּעֲבַדְתּוּן פִּתְגָמָא הָדֵין׃
וכעין

מהר"י קרא
ב (ס) [עם ארוניכם]. הנלחם לכם ובשבילכם:

רד"ק

ישראל כתו: (ד) ויכשחו: שם את דוד. ואעפ"י שכבר היה נמשח ע"י שמואל אעפ"י כן בזת שקבלוהו עליהם למלך משחוהו: ויגידו לדוד לאמר אנשי יבישׁ גלעד. פי' דבר אנשי

מצורת דוד

ב (ג) בערי חברון. כמצויס כמכוכים למכרון: (ד) אנשי וגו' אשר קברו. סוף פסוק וכמו שמר למכי יכם גלעד קכרו לת שמול: (ו) המובת הזאת. גמול המוכה הזאת:

יבישׁ גלעד: אשר קברו את שאול. אר הוא כמו הפוך אשר קברו אנשי יבישׁ גלעד את שאול: (ו) המובה הזאת. גמול המובה הזאת:

מצורת ציון

(ו) ואמת. עניו כמו מסד וכן והמצ וכו' מסד ומסת (לקמן מ"ו):

פיה"ש ע"פ

עמו אין די מאנין ונם נענן נוען מיט אים העלה דוד
איש ביתו הם דוד אוף נבראכט איטלעכן מאן אונ
זיין הויז ניזונד בשרי חברון אין זיי נענן גיוועסן
אין די שטעט פון חברון: (ד) ובאו אנשי יהודה נענן
ניקומן די מאנן פון שבט יהודה וימשחו שם את דוד
למלך על בית יהודה אין האבין דארמן גנאכט דעם
דוד צוא אמלה אוף דעם שבט יהודה וינידו לדוד אין
זיי האבן גנאנט צו דוד לאמר צו נאנן אנשי יבישׁ גלעד
וגו' האם דיא מאנן פון יבשׁ גלעד האבין כאנראבן
דעם שאול: (ה) וישלח דוד מלאכים אל אנשי יבישׁ גלעד
הם דוד גשיקט שלוחים צו די מאנן פון יבשׁ גלעד
ויאמר אליהם אונ האמט זייא גנאנט דורך דיא שלוחים
ברוכים אתם נ' נבענשט נאלט איר זיין צו נאט ואת
איהר האמט ניטאן דעם חסד מיט איירע האר מיט
שאול ותקברו אותו אוז איהר האמט אים כאנראבן:
(ו) יעשה יש ה' עמכם חסד ואמת אוז הייגט זאל נאט
מאן מיט אייך חסד אין אמת וגם אנכי אעשה אתכם
אוז אויך טאן מיט אייך חסד פאר דעד
דאוגער

ז תֶּחֱזַקְנָה יְדֵיכֶם וִהְיוּ לִבְנֵי־חַיִל כִּי־מֵת
אֲדֹנֵיכֶם שָׁאוּל וְגַם אֹתִי מָשְׁחוּ בֵּית־
יְהוּדָה לְמֶלֶךְ עֲלֵיהֶם׃ ח וְאַבְנֵר בֶּן־נֵר
שַׂר־צְבָא אֲשֶׁר לְשָׁאוּל לָקַח אֶת־אִישׁ־
בֹּשֶׁת בֶּן־שָׁאוּל וַיַּעֲבִרֵהוּ מַחֲנָיִם׃
ט וַיַּמְלִכֵהוּ אֶל־הַגִּלְעָד וְאֶל־הָאֲשׁוּרִי
וְאֶל־יִזְרְעֶאל וְעַל־אֶפְרַיִם וְעַל־בִּנְיָמִן
וְעַל־יִשְׂרָאֵל כֻּלֹּה׃ י בֶּן־אַרְבָּעִים שָׁנָה
אִישׁ־בֹּשֶׁת בֶּן־שָׁאוּל בְּמָלְכוֹ עַל־
יִשְׂרָאֵל וּשְׁתַּיִם שָׁנִים מָלָךְ אַךְ בֵּית

ת"א בן תרכעים . עקריס מד פ' מ

ז וּבְעַן יִתְקְפוּן יְדֵיכוֹן
וְהֲווֹ לְגַבְרִין גִּבָּרִין אֲרֵי
מִית רִבּוֹנְכוֹן שָׁאוּל וְאַף
יָתִי מְשָׁחוּ דְּבֵית יְהוּדָה
לְמִהֱוֵי מַלְכָּא עֲלֵיהוֹן׃
ח וְאַבְנֵר בַּר נֵר רַב
חֵילָא דִּי לְשָׁאוּל דְּבַר יַת
אִישׁ בּוּשְׁתָּ בַּר שָׁאוּל
וְאַעֲבִירֵיהּ לְמַחֲנַיִם׃
ט וְאַמְלְכֵיהּ עַל דְּבֵית
גִּלְעָד וְעַל דְּבֵית אָשֵׁר
וְעַל דְּבֵית יִזְרְעֶאל וְעַל
דְּבֵית אֶפְרַיִם וְעַל דְּבֵית
בִּנְיָמִן וְעַל דְּבֵית יִשְׂרְאֵל
כּוּלְּהוֹן׃ י בַּר אַרְבָּעִין
שְׁנִין אִישׁ בּוּשְׁתָּ בַּר
שָׁאוּל כַּד מְלַךְ עַל
יִשְׂרְאֵל וְתַרְתֵּין שְׁנִין
מָלַךְ׃

רש"י

ב (ח) לקח את איש בושת . מקרא הי' דורש שעתידין שני מלכים לעמוד מבניהן שמחר לו הקב"ה ליעקב ומלכים ממלכיך ילאו (בראשית לה יב) וכבר נולדו כל כניו חוץ מבנימין :

רלב"ג

גויהו וגוים בניו ממומת בית הן וקבלו ממם וזכזם שיחזקו ידיהם ויהיו לבני חיל למה שיהיה דוד מהמלחמות : (ח) והמם מחנים בגבול בני גד ובגבול בני מנשה ואף על פי שידע אבנר כי דוד נמשח למלך על ידי שמואל היה מתחזק להעמיד עדיין מלכות שאול בפני כחו . ובמדרש ויאמר אלהים אל יעקב אני אל שדי פרה ורבה וגו' אמרו מכאן דרש אבנר וקרב לאיש בושת בן שאול אמר הכתוב ומלכים ממלציך יצאו ועל בנימן נאמר שלא נולד עדיין ועד עכשיו לא עמד מבנימן אלא שאול לפיכך לקח איש בושת וימליכהו אל הגלעד וגו' : (ט) וימליכהו אל הגלעד . אל במקום על כמו אל התרים לא אכל וזולתו המליכהו תחילה מעבר לירדן ובארץ ישראל : ואל האשורי ואל יזרעאל ועל אפרים ועל בנימן , ואחרי אשר אמר על ישראל כלו למה זכר אלה המקומות . יש לפרש כי בשובו ממחנים חזר יותר היה אחרי מלחמת הנערים ששם אבנר אחרי המלחמה למחנים אל איש בושת ואז העבירהו אל אלה המקומות הנזכרים

רד"ק

(ח) ויעבירהו מחנים. רצה להמליכו תחלה מעבר הירדן והעבירהו מחנים כי הוא מצוע גבול שני שבטים וחצי שחרי מחנים גבול בני גד ובגבול בני מנשה ואף על פי שידע אבנר כי דוד נמשח למלך על ידי שמואל היה מתחזק להעמיד עדיין מלכות שאול בפני כחו . ובמדרש ויאמר אלהים אל יעקב אני אל שדי פרה ורבה וגו' אמרו מכאן דרש אבנר וקרב לאיש בושת בן שאול אמר הכתוב ומלכים ממלציך יצאו ועל בנימן נאמר שלא נולד עדיין ועד עכשיו לא עמד מבנימן אלא שאול לפיכך לקח איש בושת וימליכהו אל הגלעד וגו' : (ט) וימליכהו אל הגלעד . אל במקום על כמו אל התרים לא אכל וזולתו המליכהו תחילה מעבר לירדן ובארץ ישראל : ואל האשורי ואל יזרעאל ועל אפרים ועל בנימן , ואחרי אשר אמר על ישראל כלו למה זכר אלה המקומות . יש לפרש כי בשובו ממחנים חזר יותר היה אחרי מלחמת הנערים ששם אבנר אחרי המלחמה למחנים אל איש בושת ואז העבירהו אל אלה המקומות הנזכרים

מצודת דוד

(ז) תחזקנה ידיכם . כ"ל התמזקו בעלמכם וסיו לבני חיל לנקום מלכותכם : כי מת אדוניכם שאול . סיה לכם מלו לעזוד לנקום בעבורכם : וגם אותי משחו . כלומר לח סופל מלכי ממנו ולסיה גם לי לכם לעזר : (ח) ויעבירהו מחנים . שם סיה מקום מוכסד

פירוש ע"ט

דְּאִזְדַּעְזָעוּ יְדֵיכוֹן וְתִתְקְפוּן בְּעִדָּנָא דִּי דְּאָזְדָּעְזָעוּ וְתִתְקְפוּן : (ז) וְעַתָּה תֶּחֱזַקְנָה יְדֵיכֶם אוֹ הַיִּטְבָּ לָאָזְן זְיךְ שְׁטַאַרְקְן אַיְיעֶרֵי הֶעָנְט וִיהִי לִבְנֵי חַיִל אֵין זַיִט צוּא שְׁטַאַרְקִי חַוֶּלֶת לַיִּט כִּי מֵת אֲדוֹנֵיכֶם שָׁאוּל וְגַם אֹתִי מָשְׁחוּ בֵּית יְהוּדָה לְמֶלֶךְ עֲלֵיהֶם : ח וְאַבְנֵר בֶּן נֵר שַׂר צְבָא אֲשֶׁר לְשָׁאוּל לָקַח אֶת אִישׁ בֹּשֶׁת בֶּן שָׁאוּל וַיַּעֲבִרֵהוּ מַחֲנָיִם : ט וַיַּמְלִכֵהוּ אֶל הַגִּלְעָד וְאֶל הָאֲשׁוּרִי וְאֶל יִזְרְעֶאל אוּ עַל אֶפְרַיִם אוּ עַל בִּנְיָמִן אוּ עַל יִשְׂרָאֵל כֻּלֹּה : י בֶּן אַרְבָּעִים שָׁנָה אִישׁ בּוּשְׁתָּ בֶּן שָׁאוּל בְּמָלְכוֹ עַל יִשְׂרָאֵל וּשְׁתַּיִם שָׁנִים מָלָךְ אַךְ בֵּית

(ז) ועתה תחזקנה ידיכם . כ"ל התחזקו בעלמכם וסיו לבני חיל לנקום מלכותכם : כי מת אדוניכם שאול . סיה לכם מלו לעזוד לנקום בעבורכם : וגם אותי משחו . כלומר לח סופל מלכי ממנו ולסיה גם לי לכם לעזר : (ח) ויעבירהו מחנים . שם סיה מקום מוכסד

מַלְכָּ֥ה בְרֵ֖ית יְהוּדָ֑ה
וְהֵ֚ם מָשְׁח֣וּ שָׁ֔ם אֶת־דָּוִ֖ד
לְמֶ֥לֶךְ עַל־בֵּ֖ית יְהוּדָ֑ה
וַיַּגִּ֣דוּ לְדָוִ֔ד לֵאמֹ֗ר
אַנְשֵׁ֤י יָבֵשׁ֙ גִּלְעָ֔ד
הֵ֖ם אֲשֶׁ֥ר קָבְר֛וּ אֶת־שָׁא֥וּל׃
וַיִּשְׁלַ֤ח דָּוִד֙ מַלְאָכִ֣ים אֲלֵיהֶ֔ם
וַיֹּ֣אמֶר אֲלֵיהֶ֔ם
בְּר֥וּכִ֖ים אַתֶּ֑ם לַיהוָ֔ה
אֲשֶׁ֤ר עֲשִׂיתֶם֙ הַחֶ֣סֶד הַזֶּ֔ה
עִם־אֲדֹנֵיכֶ֖ם עִם־שָׁא֑וּל
וַתִּקְבְּר֖וּ אֹתֽוֹ׃
וְעַתָּ֗ה יַעַשׂ־יְהוָ֥ה עִמָּכֶ֛ם חֶ֖סֶד וֶאֱמֶ֑ת
וְגַם־אֲנִ֗י אָשִׁ֤יב עֲלֵיכֶם֙ הַטּ֣וֹבָ֔ה
אֲשֶׁ֥ר עֲשִׂיתֶ֖ם אֶת־הַדָּבָ֥ר הַזֶּֽה׃
וְעַתָּ֗ה תֶּחֱזַ֤קְנָה יְדֵיכֶם֙ וִהְי֣וּ לִבְנֵי־חַ֔יִל
כִּ֥י מֵ֖ת אֲדֹנֵיכֶ֣ם שָׁא֑וּל
וְגַם־אֹת֗וֹ בֵּ֤ית יְהוּדָה֙ מָשְׁח֣וּ לָהֶ֔ם
לְמֶ֖לֶךְ עֲלֵיהֶֽם׃
וְאַבְנֵ֣ר בֶּן־נֵ֗ר שַׂר־צְבָ֛א אֲשֶׁ֥ר לְשָׁא֖וּל
לָקַ֣ח אֶת־אִישׁ־בֹּ֑שֶׁת בֶּן־שָׁא֗וּל
וַיַּעֲבִרֵ֖הוּ מָחֲנָֽיְמָה׃
וַיַּמְלִכֵ֣הוּ אֶל־הַגִּלְעָ֔ד
וְאֶל־הָאֲשׁוּרִ֖י וְאֶל־יִזְרְעֶ֑אל
וְאֶל־אֶפְרַ֣יִם וְאֶל־בִּנְיָמִ֗ן
וְאֶל־יִשְׂרָאֵ֖ל כֻּלּֽוֹ׃
בֶּן־אַרְבָּעִ֥ים שָׁנָ֛ה אִישׁ־בֹּ֖שֶׁת בֶּן־שָׁא֑וּל
בְּמָלְכ֖וֹ עַל־יִשְׂרָאֵ֔ל
וּשְׁתֵּ֥י שָׁנִ֖ים מָלָ֑ךְ
רַ֚ק בֵּ֣ית יְהוּדָ֔ה הָי֖וּ אַחֲרֵ֥י דָּוִֽד׃
וַיְהִ֗י מִסְפַּר֙
הַיָּמִ֔ים אֲשֶׁר־הָיָ֥ה דָּוִ֖ד מֶ֣לֶךְ בְּחֶבְר֑וֹן
עַל־בֵּ֣ית יְהוּדָ֔ה שֶׁ֥בַע שָׁנִ֖ים וְשִׁשָּׁ֥ה
חֳדָשִֽׁים׃
וַיֵּצֵ֣א אַבְנֵ֣ר בֶּן־נֵ֗ר וְעַבְדֵי֙
אִישׁ־בֹּ֣שֶׁת בֶּן־שָׁא֔וּל מִמַּחֲנַ֖יִם גִּבְעֹנָֽה׃
וְיוֹאָ֣ב בֶּן־צְרוּיָ֗ה וְעַבְדֵי֙ דָּוִ֔ד יָצְא֖וּ
וַיִּפְגְּשׁ֗וּם עַל־בְּרֵכַ֛ת גִּבְע֑וֹן וַיֵּֽשְׁבוּ֙
א�ֵ֣לֶּה עַל־הַבְּרֵכָ֔ה מִזֶּ֖ה וְאֵ֣לֶּה עַל־
הַבְּרֵכָ֥ה מִזֶּֽה׃ וַיֹּ֣אמֶר אַבְנֵ֔ר אֶל־יוֹאָ֖ב
יָקֻ֣מוּ נָ֔א הַנְּעָרִ֖ים וִישַׂחֲק֣וּ לְפָנֵ֑ינוּ וַיֹּ֣אמֶר
יוֹאָ֔ב יָקֻֽמוּ׃ וַיָּקֻ֙מוּ֙ וַיַּעַבְר֣וּ בְמִסְפָּ֔ר
שְׁנֵ֥ים עָשָׂ֖ר לְבִנְיָמִ֑ן וּלְאִישׁ־בֹּ֣שֶׁת בֶּן־
שָׁא֔וּל וּשְׁנֵ֥ים עָשָׂ֖ר מֵעַבְדֵ֥י דָוִֽד׃
וַיְהוּדָה הָיוּ אַחֲרֵי דָוִד׃ יא וַיְהִי מִסְפַּר

הַיָּמִים אֲשֶׁר הָיָה דָּוִד מֶלֶךְ בְּחֶבְרוֹן
עַל־בֵּית יְהוּדָה שֶׁבַע שָׁנִים וְשִׁשָּׁה
חֳדָשִׁים׃ יב וַיֵּצֵא אַבְנֵר בֶּן־נֵר וְעַבְדֵי
אִישׁ־בֹּשֶׁת בֶּן־שָׁאוּל מִמַּחֲנַיִם גִּבְעוֹנָה׃
יג וְיוֹאָב בֶּן־צְרוּיָה וַעֲבָדֵי דָּוִד נָפְקוּ וְעָרְעוּנִין עַל
בְּרֵיכְתָא דְגִבְעוֹן וַהֲווֹ כָּל חַד מִן הָכָא
וְחַד מִן הָכָא עַל בְּרֵיכְתָא וְיָתְבוּ׃ יד וַאֲמַר
אַבְנֵר לְיוֹאָב יְקוּמוּן כְּעַן עוּלֵימָא
וְיִתְחַיְּכוּן קֳדָמָנָא וַאֲמַר יוֹאָב יְקוּמוּן׃ טו וְקָמוּ
וְעָבְרוּ בְּמִנְיָן תְּרֵי עֲשַׂר מִדְּבֵית בִּנְיָמִן וּמִדְּאִישׁ
בֹּשֶׁת בַּר שָׁאוּל וּתְרֵי עֲשַׂר מִשֻּׁבְדֵי דָּוִד׃
ואתקיפו

ה"א שבע כתיבין. מקרין קי: יקומו עם הנערים. (שלח יז פוסוס יג):

רד"ק

עד שובו לביתו בארץ בנימין אבל על ישראל בלו המליכוהו זולתי שבט יהודה ופי' האשורי כת־בנוסו דבית אשר ופי' ואל יזרעאל אינו יזרעאל זה אשר בנחלת בני מנשה: (יא) שבע שנים וששה חדשים, נמצא מלכות בחלה חמש שנים שהרי איש בשת לא מלך אלא שתי שנים: (יב) ממחנים גבעתה, עתה אומר כי אחר שהמליכו את איש בשת במחנים קדם שעבר הירדן לשוב לביתו היה מה שהיה ויצא אבנר עם עבדי איש בשת ללכת לגבעון שהוא ארץ בנימין ויצאו אליהם יואב ועבדי דוד ויפגשום על ברכת גבעון ונראה כי דעת יואב היה להלחם עמם וראה כי רבים אשר אתם וחדל עד שאמר אבנר יקומו נא הנערים וישחקו לפנינו: (יד) וישחקו. דרך שחוק יתגרו אלה עם אלה בחרבותיהם וגראה כי ידע מדרכי הנחלחמה ויהר ורדר"ל לפי שעשה עם הנערים שחוק נענש וגפל בחרב: (טו) ולאיש בשת. כי היה לו אם אחר שנים עשר לאיש בשת כמו שאמר שנים עשר מעבדי דוד אלא בא להודיע

מצודת דוד

כ"א על המקומות.בזכר למעלה ויציב לחת לחת על מה מהמקומות וכל ימי מלכו מלכותו היה כח בבית מלך דוד מחברון:(יג) ויפגשום. פגעו אלו בלחלו שמוך לברכת גבעון:(יד) וישחקו לפנינו. ל"ל יתגרו אלחמה אלא כאלה דרך שחוק לרמות זו מזה מעלמד מלחמה: (טו) ויעברו. לחת בכחת המים כי היו אלה מזה ואלה מזה: לבנימן. נעבי

פירוש ע"ט

אַךְ דָּוִד׃ (יא) וַיְהִי מִסְפַּר הַיָּמִים וגו׳ אוּג עָם אִיז גוֹוֶען
וו צָאל פוּן שָׁעָט וָואם דָּוִד אִיז גוֹוֶען אֵיין מֶלֶךְ אוּג
חֶבְרוֹן אוֹף דָעם הוּז גִיזוּנְדְ פוּן יְהוּדָה שֶׁבַע שָׁנִים וְשִׁשָּׁה
חֳדָשִׁים זִיבְּן יאָר אִין זְעקְס חֳדָשִׁים: (יב) וַיֵּצֵא אַבְנֵר בֶּן
ר וַעֲבְדֵי אִישׁ בֹּשֶׁת בֶּן שָׁאוּל מִמַּחֲנַיִם גִינַאנְגֶן
וּבְנֵר בֶּן נֵר אוּג דִי קְנֶעכְט פוּן אִישׁ בּוֹשֶׁת בֶּן שָׁאוּל
מַחֲנַיִם גִיטְשִׂינְה פוּן מַחֲנַיִם קֵיין גִּבְעוֹן: (יג) וְיוֹאָב בֶּן
רוּיָה וַעֲבְדֵי דָּוִד יָצְאוּ אוּג יוֹאָב בֶּן צְרוּיָה אוּג דִי קְנֶעכְט
ון דָּוִד זֶענֶן אוֹף אֲדוֹם גִינַאנְגֶן וְיִפְגְּשׁוּם עַל בֵּרֵכַת גִּבְעוֹן
דִיא אוּג זֵיי הָאבֶּן זִיךְ גִיזֶעצְט בִּי דִי שַׁוְעוֹנְקִים

יז וַיְחַזְקוּ אַנְשֵׁי | בְּרַאשׁ רַעֲהוּ וְחַרְבּוֹ
בְּצַד רֵעֵהוּ וַיִּפְּלוּ יַחְדָּו וַיִּקְרָא לַמָּקוֹם
הַהוּא חֶלְקַת הַצֻּרִים אֲשֶׁר בְּגִבְעוֹן׃
יז וַתְּהִי הַמִּלְחָמָה קָשָׁה עַד־מְאֹד בַּיּוֹם
הַהוּא וַיִּנָּגֶף אַבְנֵר וְאַנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי
עַבְדֵי דָוִד׃ יח וַיִּהְיוּ שָׁם שְׁלֹשָׁה בְּנֵי
צְרוּיָה יוֹאָב וַאֲבִישַׁי וְעֲשָׂהאֵל וַעֲשָׂהאֵל
קַל בְּרַגְלָיו כְּאַחַד הַצְּבָיִם אֲשֶׁר
בַּשָּׂדֶה׃ יט וַיִּרְדֹּף עֲשָׂהאֵל אַחֲרֵי אַבְנֵר
וְלֹא־נָטָה לָלֶכֶת עַל־הַיָּמִין וְעַל־
הַשְּׂמֹאל מֵאַחֲרֵי אַבְנֵר׃ כ וַיִּפֶן אַבְנֵר
אַחֲרָיו וַיֹּאמֶר הַאַתָּה זֶה עֲשָׂהאֵל

מז וְאִתְקִיפוּ גֻּבְרָא בְּרֵישׁ
חַבְרַיָּה וְחַרְבֵּיהּ בְּקִטְמֵר
חַבְרַיָּה וּנְפָלוּ כַּחֲדָא
וּקְרָא לַאֲתְרָא הַהוּא
אַחֲסַנְתָּ קְטָלֵיָּא דִּי
בְּגִבְעוֹן׃ יז וַהֲוָה קְרָבָא
תַּקִּיף עַד לַחֲדָא בְּיוֹמָא
הַהוּא וְאִתְבַּר אַבְנֵר
וְאֻנָּשֵׁי יִשְׂרָאֵל קֳדָם
עַבְדֵי דָוִד׃ יח וַהֲווֹ תַמָּן
תְּלָתָא בְּנֵי צְרוּיָה יוֹאָב
וַאֲבִישַׁי וְעָשָׂהאֵל
וַעֲשָׂהאֵל ק׳ ל
בְּרִיגְלוֹהִי כַּחֲדָא מִן
טָבְיָא דִּי בְּחַקְלָא׃
יט וּרְדַף עָשָׂהאֵל בָּתַר
אַבְנֵר וְלָא אִיתְפְּנִי
לְמֵיזַל עַל יַמִּינָא אוֹ
עַל סְמָלָא מִבָּתַר אַבְנֵר׃
כ וְאִיתְפְּנִי אַבְנֵר
בַּהֲדוֹהִי וַאֲמַר הַאַתְּ דֵּין
עשהאל

מהר"י קרא
(טז) חלקת הצורים. חלקת החזקים שהיו אלו ואלו חזקים׃

רש"י
(טז) חלקת הצורים. אחסנת קמיליו ע"ש כתרגום כמה דאת אמר חף תשיב לור חרבו (תהלים פ"ט)׃

רלב"ג
(יח) והנה היה בודק עשהאל אחר אבנר במלחמה כי הוא היה בלתם ומהיותו למים קטן וכפלו מגיע המלוכה לדוד בקלות וכבר אמר לו מאבנר כיסוד מלחמתיו ויסיגו לו על יד ימינו או על שמאלו ויאמר אחד מהנעצים ויקח לו את חליפתו כי היה קשה בעיני מאבנר להמית את עשהאל ובאמתו כי לא סר מדרוך ממיהו ממנו מאבנר

זת כי בשת בקלותו לרדוף אחרי אבנר מה שלא עשו כן האחרים ולא הבין כי לא לקלים המרוץ: הצבים. ב"ד אחד לבר

רד"ק
כי משבט בניימן היו הולכין עמו להמליכו: (טז) ויפלו יחדיו. כל אחד הרג את חבירו: חלקת הצורים. ת"י אחסנת קמיליא מן ותקח צפורה צר צור חדבו שעניגה חרב חדת ויש לפרש כמשמעו כמו והצורים נתצו ממנו ופירושו חלקת החזקים כי חזקים היו ובחזקה נלחמו שלאהתגבר אחד על חבירו אלא כלם נהרגו כאחד איש על יד אחיו: (יח) ועשהאל קל ברגליו. ספר

מצודת ציון
(ז"ז): (טז) ויחזיקו. ממו בכח: חלקת הצורים. כ"ל מיסוד מגלתמו כח בחדודי מכח כי מלקת הוא טעין מיסוד כמו מלקת המלחם (כדלעיל ז"ג) וכלוכיים הוא טעין מדוד כמו קשוב לוד הכינו (תהלים פ"ט): (יח) הצבים. מלשון לני בלשון רכיס׃

מצודת דוד
כימין עבדי לים כושם: (טז) רעהו. הכא לגחום למולו: וחרבו. להכהו כפם: ויפלו יחדיו. כי הכינו זה לת זה: (יז) ותהי המלחמת קשה. עם כי מתחלה קמו מתי מספר להכתם דכך שמוק סוף דבר לים מהר נלחמו כולם לחזקה: (יח) ולא נשוה. לח נטה מלחמתי מהבר

פירוש ע"ט
דָּוִד אוּנ צְוֻוּעלֶף פּוּן דִּי קְנֶעכְט פּוּן דָּוִד׃ (טז) וַיַּחֲזִיקוּ
אִישׁ בְּרֹאשׁ רֵעֵהוּ אוּנ זַיי הָאבֶּן אֶן גְנוּמֶן אִיטְלִיכֶר מַאן
אִין דֶעם קָאפּ פּוּן זַיין חַבֶר וְחַרְבּוֹ בְּצַד רֵעֵהוּ אוּנ זַיין
שְׁוֶוערְד הָט עֶר אַרַיין גֶשְׁטאכֶן אִין דֶר זַייט פּוּן זַיין
חַבֶר וַיִּפְּלוּ יַחְדָּו וַיִּקְרָא לַמָּקוֹם הַהוּא גֶענַנְט אוּנ זֶענען גֶפאלֶן בֵּינאנְד צוּ
גִשְׁטארְבֶן וַיִּקָּרֵא לַמָּקוֹם הַהוּא גִירופֶן אוּנ מַען הָאט
דֶעם דָאזִיגֶן אֶרְט חֶלְקַת הַצֻּרִים דֶר פַּלַאץ פּוּן דִי וָוּם
זֶענען גִיטוייט גְוואוֹרֶן מִיט דִי שְׁוואֶרְפֶּי פּוּן וָוּם
דָּאם אִיז אִין גִבְעוֹן׃ (יז) וַתְּהִי הַמִּלְחָמָה קָשָׁה עַד מְאֹד
אוּנ דִיא מִלְחָמָה אִיז זַייעֶר שְׁטאַרְק גְוואוֹרֶן אִין דֶעם
דָּאזִיגֶן מָאל וַיִּנָּגֶף אַבְנֵר וַאֲנְשֵׁי יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי עַבְדֵי דָוִד׃ (יח) וַיִּהְיוּ שָׁם שְׁלֹשָׁה בְּנֵי
צְרוּיָה יוֹאָב אוּנ אֲבִישַׁי אוּנ עֲשָׂהאֵל וַעֲשָׂהאֵל קַל
בְּרַגְלָיו אוּנ עֲשָׂהאֵל אִיז גְנוּען גְרוֹגְ אוּף זַייגֶע פִּים
אַזוֹ וויא אַיינֶער פּוּן דִיא הֶערְשִׁין וָואס אִין פֶּעלְד׃
(יט) וַיֵּרֶדְף עֲשָׂהאֵל אַחֲרֵי אַבְנֵר הָט עֲשָׂהאֵל נָאךְ גְיָאגְט
נָאךְ אַבְנֵר וְלֹא נָטָה לָלֶכֶת עַל הַיָּמִין וְגַ׳ הַשְּׂמאל אוּנ הָאט
גִיט גִינֶייגְט צוּ אַנְועֶנְט בַּיין אוּף דֶער רֶעכְטֶער זַייט
אוֹדֶר אוּיף דֶער לִינְקֶער זַייט מֵאַחֲרֵי אַבְנֵר פּוּן הִינְטֶן
אַבְנֵר׃ (כ) וַיִּפֶן אַבְנֵר אַחֲרָיו הָט זִיךְ אַבְנֵר אוּם גֶקֶעהְרְט
הִינְטֶן זִיךְ וַיֹּאמֶר אוּנ הָט גֶזָאגְט הַאַתָּה זֶה עֲשָׂהאֵל דוּא
בִּיסְט עֶס עֲשָׂהאֵל וַיֹּאמֶר אֲנִי הָט עֶר גֶזָאגְט אִיךְ בִּין

עס

עֲשָׂהאֵל וַאֲמַר אֲנָא :
כא וַאֲמַר לֵיהּ אַבְנֵר
אִיתְפְּנִי לָךְ עַל יְמִינָךְ
אוֹ עַל סְמָלָךְ וְאִיחוּד לָךְ
חַד מֵעוּלֵימַיָּא וְסַב לָךְ
יַת זֵרֵיזֵהּ וְלָא אֲבָה
עֲשָׂהאֵל לְמִיזַר
מִבַּהֲרוֹהִי : כב וְאוֹסִיף
עוֹד אַבְנֵר לְמֵימַר
לַעֲשָׂהאֵל זוֹר לָךְ מִבַּתְרַי
לְמָה אֶקְטֵלִינָךְ וְאַרְמִינָךְ
לְאַרְעָא וְאֵיכְדִין אֶזְקוֹף
אַפַּי וְאֵיחֲמֵי לְיוֹאָב
אָחוּךְ : כג וְלָא אֲבָא
לְמִיזַר וּמְחֵי אַבְנֵר
בָּאֲחוֹרֵי מוֹרְנֵיתָא בְּקִטְרָ
יַרְכֵיהּ וּנְפָקַת מוֹרְנֵיתָא
מֵאֲחוֹרוֹהִי וּנְפַל תַּמָּן
וּמֵית בְּאַתְרֵיהּ וַהֲוָה כָּל
דְּאָתֵי לְאַתְרָא דְּנָפַל
תַּמָּן

ת"א נשא לך . גיסין פח : ויכהו לתחתיו קרי . כתובות מט :

רש"י

(כא) ויאמר אנכי . כמו דופן ממיטת מקום שמרה וכבד תלוין שם ויוכתן תרגם לא החומש בסעיר ירכיה : ויפת

רד"ק

ויי"ד הרבים נעלמה מהכתבת : (כא) ואתמה לך אחד מן הנערי' . לחבריך שישוב כפך ואם אתה יראמפנו : קח לך את חליצתו . פי' כלי מלחמתו ונם אתה לא התרגנו : למה אככה ארצה . כתרגומו אקטלינך וארמינך לארעא : (כב) ואיך אשא פני . ואיך ארים פני אל אחיך להביטו ולא אברוש ממנו אם אביתך : (כג) באחרי החנית . יש חניתו' שראש עץ החנית מחודד ובו ברזל בחודד עשוי לתקנו בארץ כמו שאומר בשאול וחניתו מיכוכה בארץ ופעמים נכנס בו לאחור שאין פונים אל הרודף להכותו בלהבת החנית אלא מכים באחרי החנית וכן עשה אבנר לא פנה אל עשהאל אלא תכהו באחרי החנית : אל החומש פירשי רבותינו ז"ל בדופן חמישית מקום שמרה וכבד תלויים בו ות"י בסטר ירכיה : תחתיו . במקומו ככו ולא קמו איש מתחתיו ור"ל שלא הלך ולא זז ממקומו אחר שהוכה אלא מיד מת : ויעמדו . כאשר שמעו שבני דוד הרינה עשהאל ודפר אחרי אבנר וכשהיו מגיעים אל המקום ההוא שמת שם עשהאל היו עומדים אבל יואב ואבישי לא עמדו עליו אלא רדפו אחרי

מצודת דוד

(כא) ואתמה לך . כי הכדוף מהכי מי וכמ מאחיכי הוא לקלון לכך וגו' :(כב) נשא לך . כי הכדוף מהכי מי וכמ מאחיכי הוא לקלון יתכב ונזה אתר לו לאכזר אם מצי הכצוה לנפש מאחיכי עשה זאת נשא על ימיך וכו' ליהיות כלאה שלא אחיכי לדפשת כ"ל אתה נער אחר ואתנו בקטנה אחד מן העמיים ולא תוכל עמו כ"ש קח לך מליאתו וישמעו הכל כי אחריו לדפשת והשגתו : (כג) ארצה . שחטיל מת בארץ : ואיך אשא פני . להסתכל בו כי הלא אחום מפניו : (כג) באחרי החנית . בהכניל הממוזד אשר בו השעוי לתקוע בארץ : אל החומש . אל נלע החמישים שהוא על הלב . וז"ל אמרו מול מקום שכבד ומכה תלויין בו : מאחריו . כי מלפפ גופו מעבר אל

פירוש ע"מ

עָם : (כא) ויאמר לו אבנר הָאֵט אַבְנֵר גְּנַאנְט צוּ אִים
נֶמֶה לְךָ עַל יְמִינְךָ או עַל שְׁמאלְךָ נַיְיג צוּא דִיר אוֹיף דֶעך
דֶעכְטֶר זַיים אוֹדֶר אוֹף רֶעך לְיְנקֶר זַיים וּאוֹחוּ לְךָ אֶחָד
מֵהַנְּעָרִים אוֹג חַאפּ דִיר אֵיינֶעם פּוּן דִי יוּנְגֶן אוֹג נֶעם
דִיר זַיין כְּלֵי זַיין וְיא אָבֶה עֲשָׂהאֵל לָסוּר מֵאַחֲרָיו הָט נִיט
גְּוואלְט עֲשָׂהאֵל אָפּ צוּ קֶערֶן זִיךְ פּוּן הִינְטֶר אִים :
(כב) ויוסף עוד אַבְנֵר לֵאמר הָט אַבְנֵר נָאךְ גִימְערְט צוּ
זָאגֶן צוּא עֲשָׂהאֵל סוּר לְךָ מֵאַחֲרַי קֶער דִיךְ אָפּ פּוּן
הִינְטֶער דִיר לָמָּה אַכֶּכְּךָ אַרְצָה וְוארוּם זָאל אִיךְ דִיךְ
שְׁלָאגֶן צוּ דֶר עֶרד וְאֵיךְ אֶשָּׂא פָּנַי אֶל יוֹאָב אָחִיךְ אוֹג וְוִי
תחתיו קרי

מהר"י קרא

(כג) [אל החומש . בדופן חמישית] מקום שמרה וכבד תלוין שם :

רלב"ג

כלומר המיות אל המומם והוא שכלמר הוכה המדם כו ימות בקלות והוא המקום שמרה וכבד תלויי' כו כמו שפירשו ז"ל והכה היס כמיות הכוה מן מפני לדעיו ביוכל להמיות כו לפניו ולמחריו : (כג) והכה הקב למקו במיות הכוה עד שיולאה המיות מלמחריו ויפול שם ומת במקומו או יהיה הלון כלמעו אל החומש כענד הלב והוא מצוין ומפורסם על פני שלאל והלון כו מפורס מכלי זיין וכן הלב כלי זיין המדם כי ממנו מולדת המום הטבעי שהוא שומר מלילות

וייעמדו

וַיַּעַמְדוּ׃ כי וַיֵּרְדְּפוּ יוֹאָב וַאֲבִישַׁי אַחֲרֵי
אַבְנֵר וְהַשֶּׁמֶשׁ בָּאָה וְהֵמָּה בָּאוּ עַד
גִּבְעַת אַמָּה אֲשֶׁר עַל־פְּנֵי־גִיחַ דֶּרֶךְ
מִדְבַּר גִּבְעוֹן׃ כה וַיִּתְקַבְּצוּ בְנֵי־בִנְיָמִן
אַחֲרֵי אַבְנֵר וַיִּהְיוּ לַאֲגֻדָּה אֶחָת וַיַּעַמְדוּ
עַל־רֹאשׁ גִּבְעָה אַחַת׃ כו וַיִּקְרָא אַבְנֵר
אֶל־יוֹאָב וַיֹּאמֶר הֲלָנֶצַח תֹּאכַל חָרֶב
הֲלוֹא יָדַעְתָּ כִּי־מָרָה תִּהְיֶה בָּאַחֲרוֹנָה
וְעַד־מָתַי לֹא־תֹאמַר לָעָם לָשׁוּב
מֵאַחֲרֵי אֲחֵיהֶם׃ כז וַיֹּאמֶר יוֹאָב חַי
הָאֱלֹהִים כִּי לוּלֵא דִבַּרְתָּ כִּי אָז מִהַבֹּקֶר

פתח באתנח

רש"י

החתיו . ומית בחתריה : (כז) לולא דברת . מס דברת כן. לולא. כמו לו . ועוד יש לפותרו כמשמעו לולא דברת מה

רלב"ג

כלומר שיעור הזמן שמספר כו שיעיים : (כד) והנה היו רודפים יואב ואבישי אחיו אחרי אבנר שהיה מכבר שהרג עשהאל אחיהם והעבירה שעשם ואחזוהו מכבר עם כני בנימין שהתקבלו אליו ושיהיו גם הן עמם במקום חזק כי היו על הרם נבעה אחת אך לא מכבר אל יואב שיסובו מלדוף אחיו כי אם יגלמו או יגלמו ככר שעיים מהם כלומר כמו שהתאחר אבנר עם יגלמו מעטים מלגמת השכעים עם בניומן על דבר פילגש בנבעה ועשו יואב כי מכבר היה שבת המלחמה בעיר שמעד יקומו השעיים

רד"ק

אבנר : (כד) והשמש באה . כשהגיעו נבעת אמה באה השמש : גבעת אמה . נקראת הגבעה כן על ענין ירוע אצלם אולי היתה אמת המים בצד הגבעה : גיח . שם מקום : (כה) ויתקבצו . כשראו שהיו רודפים אחריהם התקבצו אותם שהיו הולכים ראשונים ובאו אחרי אבנר והיו לאגודה אחת להלחם עם יואב ופירוש אגודה סיעה מקובצין יחד כאלו נקשרים ונאגדים זה בזה : (כו) הלנצח תאכל חרב . תרגם יונתן הלאשרש וכן תרגם אם ישמור לנצח לאשרש ופירוש לנצח ירוע כי הוא כמו לעולם.

רפ' האכל חרב תאכל חרבך בשר לנצח הלא ירעתי כי תאותך לנצח לא שרברת אתה יקומו נא הנערים וישחקו לפנינו לא היתה מלחמה זאת החלות מלחמה זאת לא אני וכבר מאז מן הבקר ועד עתה נעלה העם איש מאחרי אחיו לולא רברת אתה וכשראה יואב כי לא יכול עמהם כי התקבצו כלם תקע בשופר שיעמרו ולא ירדפו וכן עשה ויעמרו כל העם אשר עם יואב :

מצודת ציון

(כד) באה. מקצה כמו כי בא השמש (כמלכים ב"מ): (כה) לאגודה אחת . כ"ל לקבוצה אחת כמו ותאגדנה על בית זכה (עמוס ט): גבעה . כר : (כו) הלנצח . כלומר : ועד מיתי . עד לירוי זמן : (כז) לולא. מס לא: בעלה. ענין מלוך כאן ובעלה הענן (במדבר ט):

מצודת דוד

ענר : כל הבא . מלחמי דוד : ויעמודו . עמדו מתכללים וחללו מלרדוף : (כד) וירדפו . אחר יואב ואבישי לדפו עוד : דרך . לדפו דרך מדבר גבעון וכאו לגבעת אמה : (כה) אחרי אבנר . להלילו מיואב ואבישי : (כו) הלנצח . וכי לעולם תסכיא החרב ממתנו לחתיו : הלא ירעתה . והלא תסכיל לדעת שמרב תהיה כמו בחתיכה שמשמע מכי מו לולא דברת . מס לא דכרת מתמילה יקומו הנערים וכו' : כי אז מהבוקר . מעת שנבאו היינו נפרדים אלא מאלה כ"ש לדלכו כי לא היה מאז דעתי להלחם עמך :

פירוש ע"ט

וַיַּעַמְדוּ עָנִין זְיֵא גִיבְּלִיבָּעֶן שְׁטֶיין : (כד) וַיֵּרְדְּפוּ יוֹאָב
וַאֲבִישַׁי אַחֲרֵי אַבְנֵר אוּנ יוֹאָב אוּנ אֲבִישַׁי הָאבֶּין נָאךְ
גִּיאַנְגְט נָאךְ אַבְנֵר וְהַשֶּׁמֶשׁ בָּאָה אוּנ דִי זוֹן אִיז אוֹנְטֶר
גֶּגַאנְגֶן וְהֵמָּה בָּאוּ וגו' אוּנ זַיי זֶענֶן גְקוֹמֶן בִּיז רֶר הוּךְ
אַמָּה וְאוֹם אִיז פַּר גִיחַ דֶּרֶךְ מִדְבַּר גִּבְעוֹן אוּנ דֶעם וָועג
פוּן דֶער מִדְבַּר גִּבְעוֹן : (כה) וַיִּתְקַבְּצוּ בְנֵי בִנְיָמִן אַחֲרֵי
אַבְנֵר הָאבֶּן זִיךְ אַיין גֶּזַאמִיטְלְט דִי קִינְדֶר פוּן בִּנְיָמִין
נָאךְ אַבְנֵר וַיִּהְיוּ לַאֲגֻדָּה אֶחָת וַיַּעַמְדוּ עָנִין גָּוואךְ צוּ אַיין
בּונְד וַיַּעַמְדוּ עַל רֹאשׁ גִּבְעָה אַחַת אוּנ הָאבֶּן זִיךְ גֶּשְׁטַעלְט
אוֹף אַיין שְׁפִּיץ פוּן אַיין הוּךְ : (כו) וַיִּקְרָא אַבְנֵר אֶל יוֹאָב

תמן עשהאל ותוית
וקנימין : כד וירדפו יואב
ואבישי בתר אבנר
ושמשא עלת ואינון
מטו עד גבעת אמתא
די על אפי גיח אורח
מדברא דגבעון :
כה ואתכנישו בני בנימן
בתר אבנר והוו לסיעא
חד וקמו על ריש רמתא
חדא : כו וקרא אבנר
ליואב ואמר הלאפרש
תקטול חרבא הלא
ידעתא ארי מרירא תהי
בסופא ועד אימתי לא
תימר לעמא למהב
מבתר אחיהון : כז ואמר
יואב קים הוא יי ארי
אלולפון מלילתא ארי
בצפרא
אסר:לק

נַעֲלָה הָעָם אִישׁ מֵאַחֲרֵי אָחִיו׃ כח וַיִּתְקַע
יוֹאָב בַּשּׁוֹפָר וַיַּעַמְדוּ כָּל־הָעָם וְלֹא־
יָרְדְּפוּ עוֹד אַחֲרֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא־יָסְפוּ עוֹד
לְהִלָּחֵם׃ כט וְאַבְנֵר וַאֲנָשָׁיו הָלְכוּ
בָעֲרָבָה כָּל הַלַּיְלָה הַהוּא וַיַּעַבְרוּ אֶת־
הַיַּרְדֵּן וַיֵּלְכוּ כָּל־הַבִּתְרוֹן וַיָּבֹאוּ מַחֲנָיִם׃
ל וְיוֹאָב שָׁב מֵאַחֲרֵי אַבְנֵר וַיְקַבֵּץ אֶת־
כָּל־הָעָם וַיִּפָּקְדוּ מֵעַבְדֵי דָוִד תִּשְׁעָה־
עָשָׂר אִישׁ וַעֲשָׂהאֵל׃ לא וְעַבְדֵי דָוִד הִכּוּ
מִבִּנְיָמִן וּבְאַנְשֵׁי אַבְנֵר שְׁלֹשׁ־מֵאוֹת
וְשִׁשִּׁים אִישׁ מֵתוּ׃ לב וַיִּשְׂאוּ אֶת־
עֲשָׂהאֵל וַיִּקְבְּרֻהוּ בְּקֶבֶר אָבִיו אֲשֶׁר
בֵּית לָחֶם וַיֵּלְכוּ כָל־הַלַּיְלָה יוֹאָב

אסתלק עמא גבר מבתר אחוהי׃ כח ותקע
יואב בשופרא וקמו כל עמא ולא רדפו עוד
בתר ישראל ולא אוסיפו עוד לאנחא קרבא׃
כט ואבנר וברוהי הליכו במישרא כל
ליליא ההוא ועברו ית ירדנא ואזלו כל בתרון
ואתו למחנים׃ ל ויואב תב מבתר אבנר וכנש
ית כל עמא ושגו מעבדי דוד תשעת עסר גברא
ועשהאל׃ לא ועבדי דוד קטלו מבנימן
ובנבוהי אבנר תלת מאה ושתין גברא מיתו׃
לב ונטלו ית עשהאל וקברוהי בקבר אבוהי די בבית לחם ואזלו כל ליליא יואב וגבר

ואנשיו

רש״י

שמורת יקומו מן הנערים ויחקו׃ (כט) הבתרון. שם מחוז׃ (ל) השעה עשר איש ועשהאל. והלא עשהאל

רד״ק

(כח) ולא ירדפו. כמו ולא רדפו עתיד במקום עבר ירבים כמוהו׃ (כט) כל הבתרון. שם מחוז וגבול מעבר לירדן נקרא כן על ענין ירוד אצלם׃ (ל) ויקבוץ את כל העם. לפקוד אותם מי חסר בהם׃ ויפקדו. חסרו כפו ולא נפקד ממנו איש׃ תשעה עשר איש ועשהאל. לפי שהיה נגבר מהתשעה עשר

רל״ב׳ג

ויחקו לפניו׃ (כח) וכה סבב יואב שעמדו העם ולא רדפו אחרי ישראל ולא יספו עוד להלחם ביכולת ולא יספו עוד להלחם אחר זה כזמן הכתוב לך השמלוו כל אחת מהכותות לבוא לחלקם בזריזות להשלים מהנה החפיצה שם מהדוף לחבריהם ולזה היה סלוכו לאנשי שיפתו כל הלילה וכן כתוב ויעבור ויחכיו׃ (ל) וכאן היה מהלחם דוד בלא אחו אלא מאנשיו זולת עבדיו ומאנשי אבנר מהו שכתב מאות ששים ואיש וכן בתמיד שמנין כל יחי

המשך המלחמה בין בית שאול ובין בית דוד בכבר סיפ דוד וחזק ובית שאול הולכים ודלים׃

מצודת דוד

(כח) ויתקע. לשון השמעה ולא ירדפו עוד ושמעו לקולו ולא יספו עוד להלחם ביכולת. כי פחד מיואב עליהם פתאום׃ (ל) ועשהאל. לפי שהיה חשוב מכולם לא כללו עמהם׃(לא) בבנימין. ומהם נהרגו ומפני מכניסין מאתים אנשים מאבנר׃ (לב) וילכו כל הלילה.

מצודת ציון

(כח) בערבת. כאשור׃ הבתרון. שם ממחוז׃ (ל) ויפקדו. נמנו׃ כמו ומקו ומוסכ על הכו וכו׳ לומר הכו מכניסין וכו׳ ומהו׃ (לב) בית לחם. כבית לחם׃ ויאור. מלשון חור׃

פירוש ע״ט

פֿאלק איטליכער מאן פון הונטער זיין ברודער׃
(כח) ויתקע יואב בשופר האט יואב גבלאזן מיט איין
שופר וועסדו כל העם וואנען ניט נאר דאס
פאלק ולא ירדפו עוד אחרי ישראל און האבין שוין מער
ניט נאך נאנאנט נאך די ישראל און האבין שון ניט
גמערט נאך צו מלחמה האלטן׃ (כט) ואבנר ואנשיו
הלכו בערבה און אבנר און זייני מאנן זענין גינאנגן
אין דעם פלאץ ריא ראווע נאנגען ארבע ועברו את
הירדן וילכו כל הבתרון און זענן איבר גאקאמן דעם ירדן
און זענן גינאנגן נאר דעם גבול פון בתרון ויבואו
מחנים און זענן גיקומן קין מחנים׃ (ל) ויואב שב מאחרי

נאבט

וְכָל־עַבְדֵי דָוִד וַיִּמָּצְאוּ מִבְּנְיָמִן לְאַנְשֵׁי
אַבְנֵר שְׁלֹשׁ מֵאוֹת אִישׁ וַיָּמֻתוּ׃ לג וַיִּקְחוּ
אֶת־עֲשָׂהאֵל וַיִּקְבְּרֻהוּ בְּקֶבֶר אָבִיו אֲשֶׁר
בְּבֵית לָחֶם וַיֵּלְכוּ כָל־הַלַּיְלָה וַיַּעֲלוּ חֶבְרוֹנָה׃
ג א וַתְּהִי הַמִּלְחָמָה אֲרֻכָּה בֵּין בֵּית שָׁאוּל
וּבֵין בֵּית דָּוִד וְדָוִד הוֹלֵךְ וְחָזֵק וּבֵית שָׁאוּל
הוֹלְכִים וְדַלִּים׃ ב וַיִּוָּלְדוּ לְדָוִד בָּנִים בְּחֶבְרוֹן
וַיְהִי בְכֹרוֹ אַמְנוֹן לַאֲחִינֹעַם הַיִּזְרְעֵאלִית׃

וכל עבדי דוד ומהם נמצאו שהיה שקול כנגד כולם וכן לכן ורמז את הארון ואת יריחו (יהושע כ׳ ו׳) וכן והמלך שלמה

רל״ב׳ג

כלל עבדי דוד ולמה נמצאו שהיה שקול כנגד כולם וכן לכן ורמז את הארון ואת יריחו (יהושע כ׳ ו׳) וכן והמלך שלמה

מצודת דוד

(כח) ולא ירדפו. כמו ולא רדפו עתיד במקום עבר ירבים כמוהו׃ (כט) כל הבתרון. שם מחוז וגבול מעבר לירדן נקרא כן על ענין ירוד אצלם׃ (ל) ויקבוץ את כל העם. לפקוד אותם מי חסר בהם׃ ויפקדו. חסרו כפו ולא נפקד ממנו איש׃ תשעה עשר איש ועשהאל. לפי שהיה נגבר מהתשעה עשר

מצודת ציון

(כח) ויתקע. לשון השמעה׃ ולא ירדפו עוד ושמעו לקולו ולא יספו עוד להלחם ביכולת׃ (כט) כל הבתרון. שם ממחוז׃ (ל) ויפקדו. נמנו׃ כמו ומקו ומוסכ על הכו וכו׳ לומר הכו מכניסין וכו׳ ומהו׃ (לב) בית לחם. כבית לחם׃ ויאור. מלשון חור׃

פירוש ע״ט

אבנר אוג יואב הט זיך אום נקערט פון הינטר אבנר׃
ניקבוץ את כל העם אוג האט יואב גבלאזן מיט איין
שופר ווייטדו כל העם ואנען ניואכמילט נאר דאס
פאלק ולא ירדפו מעבדי דוד ואנען גמינערט גוואהרן פון דיא
קנעכטא צו דוד השמינה עשר איש ועשהאל ניינצעהן מאן
אוג עשהאל׃ (לא) ועבדי דוד הפו מבנימן אוג די יקנעכט
פון דוד האבן גשלאגן פון בנימין אוג אין די מאנן
פון אבנר שלש מאות וששים איש מתו דריי הונדרט אוג
זעכציג מאן האבן זיי גטויט׃ (לב) וישאו את עשהאל
וגו׳ אוג זיי האבן גטראגן עשהאל אוג האבן בגראבן
אים אין זיין קבר פון זיין פאטר וום אין בית לחם
ויכלכו כל הלילה יואב ואנשיו אוג זיי זענין גנאנגן אנאנצי

נאבט

וַאֲנָשָׁיו וַיֵּשְׁבוּ בְּחֶבְרוֹן: ג וַיְהִי
הַמִּלְחָמָה אֲרֻכָּה בֵּין בֵּית שָׁאוּל וּבֵין
בֵּית דָּוִד וְדָוִד הֹלֵךְ וְחָזֵק וּבֵית שָׁאוּל
הֹלְכִים וְדַלִּים: ב וַיִּוָּלְדוּ לְדָוִד בָּנִים
בְּחֶבְרוֹן וַיְהִי בְכוֹרוֹ אַמְנוֹן לַאֲחִינֹעַם
הַיִּזְרְעֵאלִית: ג וּמִשְׁנֵהוּ כִלְאָב לַאֲבִיגַיִל
אֵשֶׁת נָבָל הַכַּרְמְלִי וְהַשְּׁלִשִׁי אַבְשָׁלוֹם
בֶּן־מַעֲכָה בַּת־תַּלְמַי מֶלֶךְ גְּשׁוּר:
ד וְהָרְבִיעִי אֲדֹנִיָּה בֶּן־חַגִּית וְהַחֲמִישִׁי
שְׁפַטְיָה בֶּן־אֲבִיטָל: ה וְהַשִּׁשִּׁי יִתְרְעָם
לְעָגְלָה אֵשֶׁת דָּוִד אֵלֶּה יֻלְּדוּ לְדָוִד

ת"א ומשנהו. שם: כלאב. כרשות: והכינויי לתניכו. מנהדרין שם: והשבי יתרעם. שם עז:

וְגַבְרוֹהִי וּגְהַר לְהוֹן
בְּחֶבְרוֹן: א וַהֲנָת קְרָבָא
תְּקִיף בֵּין בֵּית שָׁאוּל
וּבֵין בֵּית דָּוִד וּבֵית דָּוִד
אָזְלִין וְתַקִּיפִין וּבֵית
שָׁאוּל אָזְלִין וּמְסָאֲכִין:
ב וְאִתְיְלִידוּ לְדָוִד בְּנִין
בְּחֶבְרוֹן וַהֲוָה בּוּכְרֵיהּ
אַמְנוֹן לַאֲחִינֹעַם
דְּמִיזְרְעֶאל: ג וְתִנְיָנֵיהּ
כִּלְאָב לַאֲבִיגַיִל אִתַּת
נָבָל דְּמִכַּרְמֶלָא
וּתְלִיתָאָה אַבְשָׁלוֹם בַּר
מַעֲכָה בַּת תַּלְמַי מַלְכָּא
דְּגֻשׁוּר: ד וְרְבִיעָאָה
אֲדוֹנִיָּה בַּר חַגִּית
וַחֲמִשָׁאָה שְׁפַטְיָה בַּר
אֲבִיטָל: ה וְשִׁתֵּיתָאָה
יִתְרְעָם לְעָגְלָה אִתַּת
דָּוִד אִלֵּין אִתְיְלִידוּ לְדָוִד

רש"י

ויולדו קרי לאביגיל קרי
מהכ נשים נכריות רבות ואת כת פרשה (מלכים ח' י"ח ח'):
ג (ג) ומשנהו כלאב. ובמקום אחר הוא קורא אותו
ומשנהו דניאל ולמה נקרא שמו כלאב אמר רבי יצחק

רלב"ג

(ה) לעגלה שם דוד. ממרו ז"ל כי מפני זה אמר שם דוד כזו לכד
ולא בתמכות כי היו שיהם כלתי לחויב כי הם לדוד לפי שיהיה שמח
שמוע כמו שאמר ותשמח לך שם בית מדעך ותת כפי מדעך בתוכך
והכה שלמנתו של מלך תיכה לחויב כי הם למלך וידמה גם כן כי
שנשים שמח נקח בילושלם וכפילגשים כמו שאמר אמר זה היו קלסח

קראו כלאב כלו אב כלומר בכל צוותיו דומה לאביו דניאל היה שמו העיקר כי אמר דוד דנני אל נגבל: אבשלום בן מעכה. דרשו בו כי לפי שהיה בן יפת תואר שלקחה דוד בטלחמה לפיכך היה אבשלום סורר ומור' באביו לכך נסמכה פרשת סורר ומורה לפרשת יפת תואר לומר לך כל הנושא אשה יפה שאינה הגונה יוצא ממנה בן סורר ומורה ונכון הוא הדרש כי מאחר שהיא שבויה חרי היא כמובדחת לשוב לדת ישראל ולבה לא נכון אל הדת והנמצ יוצא דמות השרש: (ה) לעגלה אשת דוד. דרשו רז"ל עגלה זו מיכל בת שאול ולפי שהיתה חביבה על דוד קראה עגלה כמו עולי חרשתם

מצודת ציון

ג (ג) ודלים. מלומים כמו דלות ודשות (למלמים מג): (ג) ומשנהו.

ג (ג) ארוכה. זמן מרוב: הילך וחזק. בכל עת מתחזק יותר: ודלים. מפליט ומלמים: (ג) בן מעכה. יפת תואר מלחמה: (ה) אשת דוד. מוהר על כולן לומר כל מאת שיהם שמח דוד ולא שיגעה:

מצודת דוד

כי גם הוא שהר מאבינר בן יסכנהו למסיר מעליו כמהר אנשי יבמל דם תמיו: ויאור. כשכתו לא מכהון מחיר לשם הכוכב:

פירוש ע"ט

נאכט יואב און זיינע מאנין ווייטר להם בחברון און עם
איז זיי לעבטיג גיוואקסן אין חברון:
ג (א) ותהי המלחמה ארוכה וגו' אין דיא מלחמה איז
גוועזן אבגעגע צייט ווישן דעם הויז גיזונד
פון שאול איז ווישן דעם הויז גיזונד פון דוד ודיר
הוך והזק און דם הוז גיזונד פון שאול נעגען
גינאנגען אלין שטארקר יבית
שאול הוכים ודלים און דם הוז גיזונד פון שאול נעגען
גינאנגען אלין פר ארימט אין שלאפר: (ב) ויולדו לדוד
בנים בחברון און עם נעגען גיבורן גוואורן קינדר צו דוד
אוך חברון ויהי בכורו אמנון פון יזרעאל: (ג) ומשנהו

חרשתם

בְּחֶבְרוֹן׃ וַיְהִי בְּהְיוֹת הַמִּלְחָמָה בֵּין
בֵּית שָׁאוּל וּבֵין בֵּית דָּוִד וְאַבְנֵר הָיָה
מְתְחַזֵּק בְּבֵית שָׁאוּל׃ וּלְשָׁאוּל פִּלֶגֶשׁ
וּשְׁמָהּ רִצְפָּה בַת־אַיָּה וַיֹּאמֶר אֶל־
אַבְנֵר מַדּוּעַ בָּאתָה אֶל־פִּילֶגֶשׁ אָבִי׃
וַיִּחַר לְאַבְנֵר מְאֹד עַל־דִּבְרֵי אִישׁ־
בֹּשֶׁת וַיֹּאמֶר הֲרֹאשׁ כֶּלֶב אָנֹכִי אֲשֶׁר

בחברון : ו והוה כד הוה קרבא בין בית שאול ובין בית דוד ואבנר הוה מתתקף בבית שאול : ז ולשאול לחינתא ושמה רצפה בת איה ואמר לאבנר מה דין עלתא לות לחינתא דאבא : ח ותקיף לאבנר לחדא על פתגמי איש בשת ואמר הלא רישא דכלבא אנא

מכון

ת"א דיתיב בלב . עקודה בשר כה :

רש"י

עליו וכן הוא אומר ולולא חרפתם בענלתי (הושע י' ד' ו"ח) והכתיב ולמיכל בת שאול לא היה לה ולד עד יום מותה (לקמן ו' כ"ג) עד יום מותה לא הי' לה מלותו מעשה וזילוך קודם לותו מעשה הוי לה : (ו) היה מתחזק . כלל כה על בית שאול להעמיד מלכותו : (ח) הראש כלב אנכי אשר ליהודה . פלג איש כמוני שהיית ראוי לחיות ראש ליהודה שבהה עלי מעשה כלב : היום עשיתי חסד . סבור הייתי לעשות עמך חסד כמו שעשיתי עם

מהר"י קרא

ג (מ) הראש כלב אנכי אשר ליהודה . פי' איש כמוני שהיית ראוי לחיות ראש ליהודה שבהה עלי מעשה כלב : היום עשיתי חסד . סבור הייתי לעשות עמך חסד כמו שעשיתי עם

רד"ק

בעגלתי לא מצאתים חידתי ומה שאמר אשת דוד מסייע הדרש אע"פ שהם לא הביאו כי למה אמר על זאת אשת דוד מה שלא אמר על האחרות אלא לפי שהיתה אשתו ראשונה ומה שאמר וליכיכל בת שאול לא היה לה ולד עד יום מותה מההיא בשעה ואילך לא היה לה ולד לענשה שבושתה דוד שהיית מפזז לפני ה' אבל מיקרא הוה לה ולפי הפשט יש לפרש עגלה זו אחרת וביכל לא נזכרה כאן לפי שלא היה לו מיכנה בן וכן הוא אומר הבנים שהיו בחברון לפיכך זכר הנשים ומיכל אף על פי שהביאה לו אבנר ועידנו בחברון לא זכרה כאן לפי שלא היה לו ממנה בן אבל באמרו אשת דוד וכן אמר ברברי חיטים לענלת אשתו אולי לא היתה ממשפחה נדולה ולא היתה ידועה בזכור אותה אלא באשת דוד ויש לפרש עוד כי ענלת זאת היתה אשת שאול ולקחה דוד אחרי מות שאול כמו שאומר ואת נשי אדוניך בחיקך ואף על פי שאמרו אין נושאין אלמנתו של מלך הרי אמרו מלך נושא אלמנתו של מלך אחר מפני זה אמר אשת דוד כלומר שלא היתה ראויה להיות אשת אדם אחר אלא אשת דוד לפי שהיה מלך ואע"פ שזו הסברה אינה אלא לדעת רבי יהודה כי הוא אומר מלך נושא אלמנתו של מלך ואין חכמים מודים לו אע"כ פשט הפסוק נכון לר' יהודה ואף על פי שהיתה אשת חביו מוהרת ואף לדברי הירושלמי שאומר שאשת חביו אסורה לא אסרוה אלא מפני קראית העין אבל בן ההורה אינה אסורה והם אמרו כי רצפה פלגש שאול לקחה דוד לאשה : (ז) ויאמר, איש בשת אל אבנר ואף על פי שלא זכרו למעלה בפסוק הנה וכר בית שאול והוא איש בשת כי בו הלויה בית שאול: אל פלגש אבי . חשדו בפלגש אביו ואם היה הדבר אמת היה לו להשיבו בכך לכבוד אביו ועוד כי אסורה היה להלכל אדם לפי שהיתה פלגש המלך ואין נושאין אלמנתו של מלך ואע"פ שלא היתה אשתו אלא פלגשי כיון שהיתה מיוחדת לו הרי היא נחשבת אלמנתו ועוד כיון ששמשתו הרי אמרו אין משתמשין בשרשיו של מלך וזהו שאמר ותפקוד עלי עון האשה כי אסורה היתה להדיוט:(מ) הראש כלב אנכי . מלעיג אילו הייתי ראש כלבים כלומר אפילו לא הייתי מטובה אלא על הכלבים שהייתי נקרא ראש כלב ועוד אפי' לשבט יהודה שאהה שונא אם היה לי שום מנוי עליהם לא היה לך לבזותני כל כך היום יש לי דין לעשות חסד עם בית שאול כי בזיתני והלא חסד גדול עשיתי עד היותי עם בית אביך שהחזקתי בביתו להצפידו במלכותו ולא המציתיך ביד דוד ואתה פקדת עלי עון חאשה ו"ת הלא ריישא אנא מכון תריתי גבר הריוש לשארא דבית יהודה : ולא המציתיך . בא על דרך בעלי חס"א

מצודת דוד

(ו) בבית שאול . להעמיד המלוכה ביד מיש כוסא כמו : (ז) ויאמר . סמם ולמ פיכם מי למומר ומעלמו יוכן בהמומר היה מיש כוסא שנמשך מל פילגש אבי : מדוע באתה וגו' . כי למנוסתו בל מלך מסכילה להדיוט : (מ) הראש כלב וגו' . כ"ל מדוע בזיתני וכי מיכני ב- ומנוסה על מכני מלכותך וכי מני לסם ומנוסה על כלבים במלכות יהודה מכני שנשת במומר לפ יפות לנוסת כ"פ לנוסת

מצודת ציון

מלכון שנים : (ז) באתה . מלשון ביאה וכעילה : (מ) אחיו .

פירוש ע"ט

חַרְשְׁתֶּם בְּעֶגְלָתִי אוֹ דֶם נָוִים וַיִּיטֶעָר וְוֶעט שְׁטֵיין
אַז מִיכַל בַּת שָׁאוּל הָט גִּיט גִּיהַאט קֵיין קִינְדֶר בִּיז
אֵין אִיר טוּיט מֵיינְט מֶען דָּעָר מַעֲשֶׂה וּם וָוֶעט
שְׁטֵיין אוֹן וַיִּיטֶעָר אָבְּעָר פַּר דָּעָר מַעֲשֶׂה הָט זִי יוֹא
גִּיהַאט קִינְדֶר אֶלֶה יְלִידִי לְדָוִד בְּחֶבְרוֹן דִּי דָאזִיגִי וָעֶנְיִן
גִּיבּוֹרִין צוּ דָּוִד אִין חֶבְרוֹן : (ו) וַיְהִי בִּהְיוֹת הַמִּלְחָמָה וגו'
אוֹן עֶם אִיז גִּיוֹוען אַז דִּי מִלְחָמָה אִיז גִּוֹוען צָווִישֶׁן
דֶעם הוּיז גִּיזוּנְד פּוֹן שָׁאוּל אִין צָווִישֶׁן דֶעם הוּיז
גִּיזוּנְד פּוֹן דָּוִד וַאבְנֵר הָיָה מִתְחַזֵּק בְּבֵית שָׁאוּל אוֹן אַבְנֵר
הָט זִיךְ גִּישְׁטַארְקְט טִיט נָאר נִיין כֹּחַ אִין דֶעם הוּיז

לִיהוּדָה הַיּוֹם אֲשֶׁר־חֶסֶד עִם־בֵּית
שָׁאוּל אָבִיךָ אֶל־אֶחָיו וְאֶל־מְרֵעֵהוּ וְלֹא
הִמְצִיתִךָ בְּיַד דָּוִד וַתִּפְקֹד עָלַי עֲוֹן
הָאִשָּׁה הַיּוֹם׃ ט כֹּה־יַעֲשֶׂה אֱלֹהִים
לְאַבְנֵר וְכֹה יוֹסִיף לּוֹ כִּי כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע
יְהוָה לְדָוִד כֵּן־אֶעֱשֶׂה־לּוֹ׃ י לְהַעֲבִיר
הַמַּמְלָכָה מִבֵּית שָׁאוּל וּלְהָקִים אֶת־
כִּסֵּא דָוִד עַל־יִשְׂרָאֵל וְעַל־יְהוּדָה מִדָּן
וְעַד־בְּאֵר שָׁבַע׃ יא וְלֹא־יָכֹל עוֹד
לְהָשִׁיב אֶת־אַבְנֵר דָּבָר מִיִּרְאָתוֹ אֹתוֹ׃
יב וַיִּשְׁלַח אַבְנֵר מַלְאָכִים ׀ אֶל־דָּוִד
תַּחְתָּו לֵאמֹר לְמִי־אָרֶץ לֵאמֹר כָּרְתָה

מִבְּעַן חַנִיתִי גְּבַר הֲדָיוֹט
לְשָׁאוּל דְּבֵית יְהוּדָה
יוֹמָא דֵין אַעֲבִיד טִיבוּ
עִם בֵּית שָׁאוּל אֲבוּךְ
עִם אֲחוֹהִי וְעִם רַחֲמוֹהִי
וְלָא מְסַרְתִּיךְ בִּידָא דְּדָוִד
וּמִבְּעַן אַתְּ מְסָעַר עֲלַי
חוֹבַ אִתְּתָא יוֹמָא דֵין׃
יא כְּדֵין יַעְבֵּד יְיָ לְאַבְנֵר
וְכִדֵין יוֹסִיף לֵיהּ אֲרֵי
כְּמָא דְּמַיֵּם יְיָ לְדָוִד אֲרֵי
כְּדֵין אַעֲבִיד לֵיהּ׃
יב לְאַעֲבָרָא מַלְכוּ מִבֵּית
שָׁאוּל וּלְאַקָמָא יַת כּוּרְסֵי
דָּוִד עַל יִשְׂרָאֵל וְעַל
דְּבֵית יְהוּדָה מִדָּן וְעַד
בְּאֵר שָׁבַע׃ יג וְלָא יָכִיל
עוֹד לְאָתָבָא יַת אַבְנֵר
פִּתְגָמָא מִדְּדָחֵל יָתֵיהּ׃
יד וּשְׁלַח אַבְנֵר אֲזָגְדִין
לְוָת דָּוִד מֵאֲתַרְיֵהּ
לְמֵימַר מָקַנָמָא בְּמִן
דַּעֲבַד אַרְעָא לְמֵימַר

גזר

מדה"י קרא — תחתיו קרי — רש"י

שאול ועמך שלא המצאתיך ביד דוד: (יב) תחתיו. במקומו. שלא (שלח) [חלך] הוא אלא מלאכים (שלח) [תחתיו]: למי ארץ.

אשה חסר. מעתה נתה לי לעשות חסד עם בית שאול ועם כל מוכיו כאשר עשיתי עד הנה ולא המליתיך ביד דוד: (יב) תחתיו לאמר. מחתריה למימר מקיימנא כמאן דעבד מרעא: למי ארץ. לשון שכועה כמי שהחרים עלי. ל"ח תחתיו שמו הזכיר תהלה כאגרת ותח"כ הזכיר שם דוד ולכך נעתם. כתב ממני תכנה שר צבא ישראל לדוד מלך

רד"ק

ואע"פ שהוא כבעלי האל"ף ופי' כמו ואת העולה המציאו אליו ענין הזמנה ומסירה: (ג) כאשר נשבע ה' לדוד. דברו הוא שבועתו וכן אמר נשבעתי לדוד עבדי או לפי שאמר שני פעמים לשאול בשם האל בגלגל ובדבר עמלק בקש לו ה' איש כלבבו

מצודת ציון

קכוזיו: מרעהו. מזוכיו: המציתיך. ענין הזמנה ומסירה כמו ומת סטוקה המליכו עליו (ויקרא ט): ותפקוד. טענין זכרון: (י) ולהקים. להעמיד: (יב) תחתיו. במקומו: לחתב. לסכנ:

ענין שבועה וכאשר הכאה במקרא: כאשר נשבע ה'. להמליכו על כל ישראל. על היום הזה ימחל: (יב) תחתיו לאמר. כ"ל שלח מלאכים מצקומו שיחמכו בשבועה נמי מקרי כ"ל בשבועה הנו כמי שהחרים עלי: (יג) לא יכול. לשוב אליו לדוד עוד להשיב את אבנר הם איש

פירוש ע"ט

הוּגַד כְּלוֹמַר אֵין פְּרַאסְטָעַר מַאן בֵּייא יְהוּדָה אוּב
דָּעם הוּיז גִיזוּנְד פּוּן דָּוִד הַיּוֹם אֶעֱשֶׂה חֶסֶד וָאלְ אִיךְ
דָּעַן הַיינְד מַאן חֶסֶד מִיט דָּעם הוּז גִיזוּנְד פּוּן שָׁאוּל
דַּיין פָאטֶר אֶל אֶחָיו וְאֶל מֵרֵעֵהוּ מִיט זַיינִי בְּרִידֶער אִין
מִיט זַיינִי לִיב הָאבֶּער אָזוֹ וְוִיא אִיךְ הָאבּ גִימַאן בִּיז
אַהֲעֶר וְלֹא הִמְצִיתִךְ בְּיַד דָּוִד אוּב אִיךְ הָאבּ דִיךְ נִיט
אִיבֶּר גִיעֶנְבֶּרְט אוּב גִינְרַייכְט אוּב דָּו הָאסְט פּוּן דָּוִד
וַתִּפְקֹד עָלַי עֲוֹן הָאשָׁה הַיּוֹם אוּב דוּ גִידְענְקְסְט אוֹיף מִיר
אַ זִינְד פּוּן אַשָּׁה הַיינְט׃ (ט) כֹּה יַעֲשֶׂה אֱלֹהִים לְאַבְנֵר
אָזוֹ וְאלְ גָאט טָאן צוּ אַבְנֵר אוּב אָזוֹ וְאלְ עֶר מֶעֶרֶן צוּ
אִים כִּי כַּאֲשֶׁר נִשְׁבַּע ה' לְדָוִד אָזוֹ וְוִיא גָאט הָאט גִשְׁווּארְן

בְּרִיתְךָ אִתִּי וְהִנֵּה יָדִי עִמְּךָ לְהָסֵב
אֵלֶיךָ אֶת־כָּל־יִשְׂרָאֵל׃ יג וַיֹּאמֶר טוֹב
אָנִי אֶכְרֹת אִתְּךָ בְּרִית אַךְ דָּבָר אֶחָד
אָנֹכִי שֹׁאֵל מֵאִתָּךְ לֵאמֹר לֹא־תִרְאֶה
אֶת־פָּנַי כִּי אִם־לִפְנֵי הֲבִיאֲךָ אֶת מִיכַל
בַּת־שָׁאוּל בְּבוֹאֲךָ לִרְאוֹת אֶת־פָּנָי׃
יד וַיִּשְׁלַח דָּוִד מַלְאָכִים אֶל־אִישׁ־בֹּשֶׁת
בֶּן־שָׁאוּל לֵאמֹר תְּנָה אֶת־אִשְׁתִּי אֶת־
מִיכַל אֲשֶׁר אֵרַשְׂתִּי לִי בְּמֵאָה עָרְלוֹת
פְּלִשְׁתִּים׃ טו וַיִּשְׁלַח אִישׁ בֹּשֶׁת וַיִּקָּחֶהָ
מֵעִם אִישׁ מֵעִם פַּלְטִיאֵל בֶּן־לָוִישׁ׃
טז וַיֵּלֶךְ אִתָּהּ אִישָׁהּ הָלוֹךְ וּבָכֹה אַחֲרֶיהָ

גּוֹר קַיְמָךְ עִמִּי וְהָא יְדִי
עִמָּךְ לְאַסְחָרָא לָוָתָךְ יָת
כָּל יִשְׂרָאֵל׃ יג וַאֲמַר טַב
אֲנָא אֶגְזַר עִמָּךְ קְיָם
בְּרַם פִּתְגָמָא חַד אֲנָא
שָׁאֵיל מֵעִמָּךְ לְמֵימַר לָא
תֶחֱזֵי יָת אַפֵּי אֱלָהִין קָדָם
מְתָיוּתָךְ יָת מִיכַל בַּת
שָׁאוּל כְּמֵיתָךְ לְאִתְחֲזָאָה
קֳדָמָי׃ יד וּשְׁלַח דָּוִד
אוֹגָדִין לְוָת אִישׁ בּשֶׁת
בַּר שָׁאוּל לְמֵימַר הַב יָת
אִתְּתִי יָת מִיכַל דְּאַרְסֵית
לִי בִּמְאָה עָרְלוֹת
פְּלִשְׁתָּאֵי׃ טו וּשְׁלַח אִישׁ
בּשֶׁת וְדַבְּרָה מִלְּוָת
בַּעְלָהּ מִלְּוָת פַּלְטִיאֵל
בַּר לִישׁ׃ טז וַאֲזַל עִמָּהּ
בַּעְלָהּ אֲזַל וּבְכִי
בתראה

רש"י ליש קרי מהר"י קרא

ישראל שלום: למי ארץ. למי שמלכות הגון לו ימי קולח לו לאחר כרתה בריתך וגו': (יג) לפני הביאך. לפני רמייתך פני הביאך את מיכל: (טו) מעם איש. תרגם יונתן מלות בעלה: (טז) הלוך ובכה. על מלוה ההולכת

למי נאות לחיות מלך על הארץ הלא לך: (יד) אשר ארשתי לי במאה ערלות, למדנו שדעתו של דוד לארסה על הפרוטה:

רד"ק

שכתב בכתבו לדוד מן אבנר לדוד הקדים שמו לשם דוד והר אל דוד תחתיו לפיכך נענש אבנר:(יג) בי אם לפני הביאך. כי אם לפני כל דבר יהיה הביאך את מיכל: (יד) וישלח דוד מלאכים. אף על פי ששלח לאבנר שלח גם כן לאיש בשת לכבודו שלא רצה לקחתה בלא רשותו: אשר ארשתי לי. זה מסייע פי' רז"ל שכתבנו למעלה בענין זה שלומר אישתי היא וארשיתיה במאה ערלות פלשתים שלומר בהם היה דעתי לא בעושר שהתנ' לי שאול שהוא מלוה אבלו לפיכך היא אישתי באמת. ולפי הפשט אשר ארשתי לי ר"ל בסבנה שתהי עצמי בעבורה לפיכך יש עליך

מצודת דוד

להחזיר' לי ובאמרו במאה והוא נתן מאתים ואמר במאה כי מאה היה התנאי ביניהם: (טו) מעם איש. טעם אישה וכת"י מלות בעלה ואתר כך פירש מי היה בעלה פלטיאל בן ליש והוא פלטי בן ליש שכתוב למעלה. ובדרש לפיכך קראו עתה פלטיאל שפלטו אל מעבירה שלא בא על מיכל כמו שפירשנו למעלה ופה שאמר הלוך ובכה אחריה עד בחורים על מצוה שהלכה מידו ושהיה כובש את יצרו עד בחורים שנעשת בבחורים שלא שמעו מעם אותו חטא יכל זה הוא רחוק כדרך הפשט ובחורים הוא שם מקום בארץ בנימין כמו שמצי בן גרא

מצודת ציון

(יד) ארשתי. מלשון מרוסה וכן מפר מ"ם טעם (דברים כ):

כי לא המתין ודבר השמועה סיפר אבל כולו ידבר למען כתוב בדברי עמי ליהוה לי להודה ויסיפו לכם ידי עמך וכו': (יג) כי אם לפני. כ"ל רק קודם כל דבר יהיה הביאך את מיכל וכו' כענין כולך אלי: (יד) וישלח דוד. על כי היה שהה בעוון אבנר כעוון אבנר ימלא את דבריו: במאה ערלות. ולקיומן תמצא לו כ"ל הלא מלו אמתי עלמי בכפלה בעבורה ולשומר שנם שקה יוסף ידו להלקם בעבורכם (לקמן מ"ח) ועלות ע"א התאבי לה היה כ"ל על מלה: (טו) מעם איש. וחוזר ומפרש שהוא פלטיאל והוא שנטי המעול למעלה: (טז) וילך.

פירוש ע"ט

זָאגֶן בְּרִתָּה בְּרִיתְךָ אִתִּי׃ פֵּר שַׁנְיֵיד דַּיִין בְּרִית מִיט מִיר
וְהִנֵּה יָדִי עִמְּךָ לְהָסֵב אֵלֶיךָ אֶת כָּל יִשְׂרָאֵל אוּנ נוּן מַיִין הַאנְד
אִיז מִיט דִּיר צוּ מַאכֶן אוּם קֶעֶרֶן צוּ דִּיר דִּי יִשְׂרָאֵל׃
(יג) וַיֹּאמֶר טוֹב אָנִי אֶכְרֹת אִתְּךָ בְּרִית הָט דָּוִד גֶעֶנְטְ עֶם
אִיז גִּיט אִיךְ וִועל פַּאר שֶׁנְיֵידֶן מִיט דִּיר אַיין בְּרִית
אַךְ דָּבָר אֶחָד אָנֹכִי שֹׁאֵל מֵאִתָּךְ נוּר אַיין זַאךְ בֶּעט אִיךְ פּוּן
דִּיר לֵאמֹר צוּ זָאגֶן לֹא תִרְאֶה אֶת פָּנַי דוּ זָאלְסְט נִיט זֶעהֶן
מַיין פָּנִים כִּי אִם לִפְנֵי הֲבִיאֲךָ נוּר פַּאר דַיין זֶעהֶן מַיין
פָּנִים נָאל זַיין דַיין בְּרֶענְגֶן מִיכַל דִּי טָאכְטֶער פּוּן
שָׁאוּל אַז דוּא וָועסְט קוֹמֶען צוּא זֶעהֶן מַיין פָּנִים׃

אוועק

עַד־בֹּחֲרִים וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַבְנֵר לֵךְ שׁוּב
וַיָּשָׁב׃ יז וּדְבַר־אַבְנֵר הָיָה עִם־זִקְנֵי
יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר גַּם־תְּמוֹל גַּם־שִׁלְשֹׁם
הֱיִיתֶם מְבַקְשִׁים אֶת־דָּוִד לְמֶלֶךְ
עֲלֵיכֶם׃ יח וְעַתָּה עֲשׂוּ כִּי יְהוָה אָמַר
אֶל־דָּוִד לֵאמֹר בְּיַד דָּוִד עַבְדִּי הוֹשִׁיעַ
אֶת־עַמִּי יִשְׂרָאֵל מִיַּד פְּלִשְׁתִּים וּמִיַּד
כָּל־אֹיְבֵיהֶם׃ יט וַיְדַבֵּר גַּם־אַבְנֵר בְּאָזְנֵי
בִנְיָמִן וַיֵּלֶךְ גַּם־אַבְנֵר לְדַבֵּר בְּאָזְנֵי דָּוִד
בְּחֶבְרוֹן אֵת כָּל־אֲשֶׁר־טוֹב בְּעֵינֵי
יִשְׂרָאֵל וּבְעֵינֵי כָּל־בֵּית בִּנְיָמִן׃ כ וַיָּבֹא
אַבְנֵר אֶל־דָּוִד חֶבְרוֹן וְאִתּוֹ עֶשְׂרִים

בְּתָרָאָה עַד עַלְמָא
וַאֲמַר לֵיהּ אַבְנֵר אֲזֵיל
תּוּב וְתָב׃ יז וּפִתְגָמָא
אַבְנֵר הֲוָה עִם סָבֵי
יִשְׂרָאֵל לְמֵימַר אַף תְּמָלֵי
אַף מִדְּקָמוֹהִי הֲיִתוּן
בָּעָן יָת דָּוִד לְמֶהֱוֵי
מַלְכָּא עֲלֵיכוֹן׃ יח וּכְעַן
עֲבִידוּ אֲרֵי יְיָ אֲמַר לְדָוִד
לְמֵימַר בִּיַד דָּוִד עַבְדִּי
אַפְרוֹק יָת עַמִּי יִשְׂרָאֵל
מִידָא דְּפִלְשָׁתָאֵי וּמִיַּד
כָּל בְּעֲלֵי דְּבָבֵיהוֹן׃
יט וּמַלֵּיל אַף אַבְנֵר קֳדָם
דְּבֵית בִּנְיָמִן וַאֲזַל אַף
אַבְנֵר לְמַלָּלָא קֳדָם דָּוִד
בְּחֶבְרוֹן יָת כָּל דְּתַקֵּן
בְּעֵינֵי יִשְׂרָאֵל וּבְעֵינֵי
כָּל דְּבֵית בִּנְיָמִן׃ כ וַאֲתָא
אַבְנֵר לְוָת דָּוִד לְחֶבְרוֹן
ועמיה

מהר"י קרא

(יט) וידבר גם [אבנר] באזני בניימין . לאחר שידע דעתן של כל ישראל ובניימין שנתקבלו דבריו ונתרצו כולן להמליך את דוד , הלך להשיב את דוד שנתרצו כל ישראל להמליכו . כמו

רש"י

ממנו ככל אותן הכתוב נותן טרח ביתו לבישה כמעט ולא נכתב כה : (יז) ודבר אבנר היה . קודם לכן : (יח) אמר אל

רד"ק

בן חימיני מבחורים ות"י עלמת ועלמת ובחורים ענין אחד וכן נזכר זה המקום בספר יהושע עלמון ובדברי הימים עלמות ואשר שנקרא כן על שם אדם הנקרא עלמת בן יערה משבט בניימין ולו היתה העיר הואת וכבר כתבנו למעלה כי מיכל ופלטי שוגנים היו : (יח) ביד דוד עבדי הישיע . מקור במקום אושיע

מצודת ציון

(יח) הושיע . כמו מושיע כ"ף במקום ל"ף כמו ומתכם סולית (יחזקאל יח) ומספנו סולית :

כ"ל סולית וכת בתול כשולח לו גם הוא נתכבד מבית שאול בלתה עבו בלתכבד בקבתם מלו כי ס' תמר וכו' ולוקח גם ידי עמו ותקן לכי כו מבין כל בית שאול : (יט) גם אבנר וגו' . כמו וידבר אבנר גם בשמוע בית שאול כי מת נבות : את כל אשר טוב . לבב

פירוש ע"מ

אַוועק גיאַנגען פון אים דאָס עֶר פְּלֶעגְט זיך אַלֶי
מאל שְׁטַארְקֶען איבֶּר נַיין נֵצֶר הָרַע וְוָארום דִי יָאנֶן
אַלי וָואס מיכל אִיז בַּייא אים גְּוועזן הָאט עֶר אַריין
גִישְׁטָעקְט איין שְׁוועֶרְד אין בֶּעט צְווישֶׁען זִיךְ אין
צְווישֶׁן איר בֶּדִי עֶר זָאל קיין עֲבֵירָה נִיט טאָן מיט
איר וויֵיל זִיא אִיז גְּנוּוען דְוָדם נְוייבּ וַיֹּאמֶר אַלָיו אַבְנֵר לֵךְ
שוּב הָט אַבְנֶר גֶאָנְגט צו אים גֵיי קֶערְ דִיךְ אום וַיָּשׁוּב
הָט עֶר זִיךְ אים גֶעקֶערְט׃ (יז) וּדְבַר אַבְנֵר אִיז גָאנְ עֶרְעֶר גְּוועזן
יִשְׂרָאֵל אין דִי רַייד פּוּן אַבְנֶר אִיז גָאנְ פְּרֶעֶר גְּוועזן
מִיט דִי עֶלְטְסטֶע פּוּן יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר צוּ גָאנְגן גַם תְּמוֹל גַם
שִׁלְשׁוֹם וגו' אוֹיךְ נֶעכְטֶן הָאט אִיהְר
בֶּגֶערְט דָעם דָּוִד דָם עֶר זָאל זַיין מֶלֶךְ אִיבֶּער
אַייךְ׃ (יח) וְעַתָּה עֲשׂוּ אוּנ הַייצְט מיט עֶם כִּי ה' אָמַר

דוד

אֲנָשִׁים וַיַּעַשׂ דָּוִד לְאַבְנֵר וְלַאֲנָשִׁים
אֲשֶׁר־אִתּוֹ מִשְׁתֶּה׃ כא וַיֹּאמֶר אַבְנֵר
אֶל־דָּוִד אָקוּמָה וְאֵלְכָה וְאֶקְבְּצָה אֶל־
אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ אֵת־כָּל־יִשְׂרָאֵל וְיִכְרְתוּ
אִתְּךָ בְּרִית וּמָלַכְתָּ בְּכֹל אֲשֶׁר־תְּאַוֶּה
נַפְשֶׁךָ וַיְשַׁלַּח דָּוִד אֶת־אַבְנֵר וַיֵּלֶךְ
בְּשָׁלוֹם׃ כב וְהִנֵּה עַבְדֵי דָוִד וְיוֹאָב בָּא
מֵהַגְּדוּד וְשָׁלָל רַב עִמָּם הֵבִיאוּ וְאַבְנֵר
אֵינֶנּוּ עִם־דָּוִד בְּחֶבְרוֹן כִּי שִׁלְּחוֹ וַיֵּלֶךְ
בְּשָׁלוֹם׃ כג וְיוֹאָב וְכָל־הַצָּבָא אֲשֶׁר־
אִתּוֹ בָּאוּ וַיַּגִּדוּ לְיוֹאָב לֵאמֹר בָּא־אַבְנֵר
בֶּן־נֵר אֶל־הַמֶּלֶךְ וַיְשַׁלְּחֵהוּ וַיֵּלֶךְ
בְּשָׁלוֹם׃ כד וַיָּבֹא יוֹאָב אֶל־הַמֶּלֶךְ
וַיֹּאמֶר מֶה עָשִׂיתָה הִנֵּה־בָא אַבְנֵר

וְעַמַּיָּה עַסְרִין גַּבְרַיָּא
וַעֲבַד דָּוִד לְאַבְנֵר
וּלְגַבְרַיָּא דְעִמֵּיהּ
מִשְׁתְּיָא׃ כא וַאֲמַר אַבְנֵר
לְדָוִד אֵיקוּם וְאֵיזַל
וְאֶכְנוֹשׁ לְוָת רִבּוֹנִי
מַלְכָּא יַת כָּל יִשְׂרָאֵל
וְיִגְזְרוּן עִמָּךְ קְיָם וְתִמְלוֹךְ
בְּכֹל דְּרַעֲוָא נַפְשָׁךְ
וּשְׁלַח דָּוִד יַת אַבְנֵר
וַאֲזַל בְּשָׁלָם׃ כב וְהָא
עַבְדֵי דָוִד וְיוֹאָב אָתָא
מִן מַשְׁרִיתָא וַעֲדָאָה
סַגִּיאָה עִמְּהוֹן אַיְתִיאוּ
וְאַבְנֵר לֵיתוֹהִי עִם דָּוִד
בְּחֶבְרוֹן אֲרֵי שַׁלְּחֵיהּ
וַאֲזַל בְּשָׁלָם׃ כג וְיוֹאָב
וְכָל חֵילָא דְעִמֵּיהּ אֲתוֹ
וְחַוִּיאוּ לְיוֹאָב לְמֵימַר
אָתָא אַבְנֵר בַּר נֵר לְוָת
מַלְכָּא וְשַׁלְּחֵיהּ וַאֲזַל
בְּשָׁלָם׃ כד וַאֲתָא יוֹאָב
לְוָת מַלְכָּא וַאֲמַר מָה
עֲבַדְתָּא הָא אָתָא אַבְנֵר
לְוָתִי

רש"י

דוד. על דוד ומיגו זו ממשמעות מל׳: (כב) מהגדוד.

מהר"י קרא

שטפרש וילך [בם] אבנר: (כג) וישלח דוד את אבנר וילך

רד"ק

היו יותר חפצים בכלכות בית דוד מפני שראו שהי׳ מצליח בכל דרכיו ובכל מלחמותיו וראו כי בית שאול היו הולכים ומתמעטים ולא היה להם סיכון יפה במלוכה ועוד כי אבנר הוא השה את לבבם אחרי דוד מפני שרצה להשלים עמו ולכך אמר

והנה זה הספור בזה הענין ומזאה המלחמה: (כב) מהגדוד. ולא סיפר מאיזה גדוד ומאין הביאו השלל. ומן הנראה כי מארץ פלשתים היה אולי יצא בגדוד פלשתים בארץ ישראל להלחם או לפשוט ויואב עם עבדי דוד יצאו אליהם ונהה שב

מצודת דוד

יכר הדבר כשיגיע כליכם מיגיעו סוף: (כא) וירכתו. להיות לך לעבדי: בכל אשר וגו׳. כ״ל תהיה שליט ומושל בכל דבר: (כב) מהגדוד. מאבר גדוד: (כג) וכל הצבא. ולפי שנפקד ממנו מיד וכן לעמר שנעשה זה ובעבור דוד הכלל שהביאו מלחמו לבו לכבל מעשה המלך וכפשוט יאמר:

מצודת ציון

(כ) משתה. כל מעודה קרויה ע״ש המשתה כמו מל בית ממשמ סיון (משחר ה): (כא) תאוה. ענין חפץ ולשון:

פירוש ע"ט

דָּוִד לְאַבְנֵר הָט דָּוִד גִּימַאכְט צוּ אַבְנֵר אִין צוּ דִי מַאנֶן
וָום מִיט אִים מִשְׁתֶּה אַיִין סְעוּדָה: (כא) וַיֹּאמֶר אַבְנֵר אֶל
דָּוִד הָט אַבְנֵר גָּזַאגְט צוּ דָוִד אָקוּמָה וְאֵלְכָה אִיךְ וְוִעל
אוֹיךְ שְׁטֵיין אוּן וְוִעל גַיין וְאֶקְבְּצָה אֶל אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ אוּן
וְוִעל אַיין זַאמְלֶן צוּ מַיין הַאר דָּעם מֶלֶךְ דַאלִי יִשְׂרָאֵל
אִין זַיי וְוִעלֶן מִיט דִיר כּוֹרֵת בְּרִית זַיין וּמְלַכְתָּ אוּן דוּ
וְוִעסְט קִינִיגֶען וְוִי דֵיין וִוילֶען וְוִעט נְלִיכְסָטֶען תְּאַוֶּה
דָּוִד אֶת אַבְנֵר הָט דָּוִד אַוֶועק גִישִׁיקְט דָעם אַבְנֵר
אוּן עֶר אִיז גִינַאנְגֶען בְּשָׁלוֹם: (כב) וְהִנֵּה עַבְדֵי דָוִד וְיוֹאָב
בָּא מֵהַגְּדוּד אִין גוֹן דִי קְנֶעכְט פוּן דָּוִד אוּן יוֹאָב וְעֶנֶען
גִיקוּמֶען פוּן דָעם חֵיל בְּיוֹמֶר נַייא הָאבֶּן זִיךְ פַּאר

אֵלֶיךָ לָמָּה־זֶּה שִׁלַּחְתָּנוּ וַיֵּלֶךְ הָלוֹךְ׃ כהיָדַעְתָּ אֶת־אַבְנֵר בֶּן־נֵר כִּי לְפַתֹּתְךָ בָּא וְלָדַעַת אֶת־מוֹצָאֲךָ וְאֶת־מְבוֹאֶךָ וְלָדַעַת אֶת כָּל־אֲשֶׁר אַתָּה עֹשֶׂה׃ כוַיֵּצֵא יוֹאָב מֵעִם דָּוִד וַיִּשְׁלַח מַלְאָכִים אַחֲרֵי אַבְנֵר וַיְשִׁבוּ אֹתוֹ מִבּוֹר הַסִּרָה וְדָוִד לֹא יָדָע׃ כזוַיָּשָׁב אַבְנֵר חֶבְרוֹן וַיַּטֵּהוּ יוֹאָב אֶל־תּוֹךְ הַשַּׁעַר לְדַבֵּר אִתּוֹ

לְוָתְךָ לְמָא דְנָן שַׁלַּחְתְּיֵהּ וַאֲזַל מִינַּי׃ כה יָדַעְתָּא יָת אַבְנֵר בַּר נֵר אֲרֵי לְאַטְעָיוּתָךְ אֲתָא וּלְמִידַע יָת מִיפְּקָךְ וְיָת מֵיעֲלָךְ וּלְמִידַע יָת כָּל דְּאַתְּ עָבִיד׃ כו וּנְפַק יוֹאָב מִן קֳדָם דָּוִד וּשְׁלַח אִנְגָּרִין בָּתַר אַבְנֵר וְאָתֵיבוּ יָתֵהּ מִגּוּבָא דְסִירְתָּא וְדָוִד לָא יָדָע׃ כז וְתָב אַבְנֵר לְחֶבְרוֹן

ואפניה

ת"א וישובו לותו מבור הסירה . מיבור הסירה מן : וישבו יתהון. שם

מהר"י קרא מיבאך קרי

בשלום . מקרא מסורס הוא זה : (כו) מבור הסורה . שם מקום : (כז) לדבר אתו בשלי . עשה עצמו לדבר אתו בשלום . בשלי . כמו אויבית שלי , שפת"י לישון שלום ושלוה . ואת למד מכאן שאין כאן יסור אלא ב' אותיות ש"ל . כמו כן תאמר בשלי לשון שלוה לפי פשוטו של מקרא . ומדרשו ידוע :

רש"י

פשטו כגדול למלול על החויט:(כו) מבור הסרה.שם מקום. ורבותינו למדו בור וסירה גרמו לו לאבנר שיהרג על שלא המזיק דברי דוד בצפתה המים משר לקח מרשותו של שאול וגם על כעס המעיל של שאול אמר אמת אחד מן הסירים נאחז כו וקרעו : (כז) אל תוך השער . לפני סנהדרין להספע על דם עשהאל : בשלי . כשנגה שלא הכין אבנר שבלבו להורגו . וסרס המקרא ויטהו יואב בשלי אל תוך השער

רלב"ג

(כו) והנה המית יואב את אבנר במעמד כי הכניסו תוך השער לדבר לחתו בשלוה וכבטחון והכהו אל המותב להקים מעשית עשהאל ממנו:

התנועות מפני הזיווג כמו הורו והגו וכן תהומות וכמוהבאך הקרי נתפך עי"ן הפעל לפ"א הפעל והוא גם כן מגזר השלום לכתוב כן כמו אם ישוב ישיבני וכן ריבה ה' את יריבי ישוב יתפלא בי והרובים להם כמו שכתבנו בם' מכלול: (כו) מבור הסרה . נראה כי סירים וקוצים היה מקום הבור ההיא לפיכך נקרא כן ורבו' ז"ל דרשו בור וסירה גרמו לו לאבנר שיהרג שלא החזיק דברי דוד אל שאול אלא דחה אותם בדברי הבל בצפתה המים שלקח ממראשותיו אמר לו אחד מן הנערים שכחה כבור ומצאה דוד שם ושקר הוא שאמר שלקחה ממראשותיך ובדבר כנף המעיל אמר בסירים נאחז כנף מעילך ותקרע ולא הרגשת בו כשנקרע ומצאו דוד : (כז) אל תוך השער . שער העיר תברון ורבותינו ז"ל דרשו בו כמו השערה אל חזקנים כלומר אמר לו להביאו לפני הסנהדרין להשפט עמו בדם עשהאל כן אמר לו וחשבהו באלה הדברים שהיית מדבר עמו בשלי ובשגגה שהיה מישנה איתו ולא הבין אבנר והכהו יואב : לדבר אתו בשלי . בשלום מן ישלו אוהלים או פירושו בפתאום

מצודת ציון

(כו) הסרה . מין קוצים כמו כקול הסירים (קהלת ז) :

כל מעלמך כ"ל מה לחה עושה בעניני המלחמות ומה לחה עושה בעניני המלוכה : (כו) וישלח . לקרלו בשם המלך כללו שכתם מה בדברו עמו : מבור הסרה . מן הכור העומד במקום הסירים כי שם מלאוהו מלאכי יואב : (כז) ויטהו . השיב אותו מן הדרך אל תוך העיר בשלי . בדבר השכחה אשר שכח המלך לדבר עמו : ויכהו שם . כעת דברו עמו ועל היה נוכר בתוך דבריו הכהו שהיה

מצודת דוד

(כה) יודעת . הלא יודעת את אבנר הוא עושה לך ולא כדי כ"ל לפתותך לחר דעתו : ולדעת וגו' . וכדי לדעת את

פירוש ע"ט

יוֹאָב גְּקוּמֶן צוּם מָלֶךְ וַיֹּאמֶר מַת עֲשִׂיתָה אוּנ הָט גְּוָאגְט וָואם הָאסְטוּ גִיטָאן חִנֶּה בָּא אַבְנֵר אֵלֶיךָ נון אַבְנֵר אִיז גְּקוּמֶן צוּא דִיר וָוארום הָאסְטוּ אִים גִישִׁיקְט אוּנ עֶר אִיז אַוֶועק גְנַאנְגֶן׃ (כה) יָדַעְתָּ אֶת אַבְנֵר בֶּן נֵר וַיְיסְטוּ דָעם אַבְנֵר בֶּן נֵר כִּי לְפַתּוֹתְךָ בָּא דָאם צוּ אִיבֶּר דַיידִין דִיךְ אִיז עֶר גְּקוּמֶן וָלְדַעַת אֶת מוֹצָאֲךָ וְאֶת מוֹבָאֶךָ אוּנ צוּ וִויסֶן דַיין אוּם גַיין אִין דַיין קוּמֶן אוּנ צוּ וִויסֶן דָאם אַלְץ וָום דוּ טוּסְט׃ (כו) וַיֵּצֵא יוֹאָב וגו' אִיז יוֹאָב אֲרוּם גְנַאנְגֶן פּוּן דָּוִד אוּנ הָט גִישִׁיקְט שְׁלוּחִים נָאךְ אַבְנֵר וַיָּשִׁבוּ אוֹתוֹ מִבּוֹר הַסִּירָה אוּנ זַיי הָאבֶּן אִים אִים גְּקֵעֲרְט פּוּן דָעם אוֹרְט בּוֹר הַסִּירָה וְדִוד לֹא יָדַע אוּנ דָּוִד הָאט עִם גִיט גְּוואוּסְט דִי חֲכָמִים וָאנֶן דִי צָוויי נָאכָן בּוֹר אוּנ סִירָה הָאבֶּן גוֹרֵם גִיוֶועזְן צוּא אַבְנֵר עֶר וָאל גְּהֶרֶגְת וְוערְן כּוֹר אִיז טַייטְש אַיין גְּרוּב אוּנ סִירָה זִיצָן צוּ דֶעֶרְן מִיט אִים פַּר דִי סַנְהֶדְרִין אִין גְּמִשְׁפָּט

בְּשִׁלְּי וַיַּכֵּהוּ שָׁם הַחֲמֵשׁ וַיָּמָת בְּדַם
עֲשָׂהאֵל אָחִיו: כח וַיִּשְׁמַע דָּוִד מֵאַחֲרֵי
בֵּן וַיֹּאמֶר נָקִי אֲנֹכִי וּמַמְלַכְתִּי מֵעִם יְהוָה
מַבָּתַר בֵּן וַאֲמַר זַכַּאי
אֲנָא וּמַלְכוּתִי מִן קֳדָם
יְיָ עַד עָלְמָא מִדְּמָא
דַּאֲבְנֵר בַּר נֵר: כט יְחוֹלוּן
עַל רֵישׁ יוֹאָב וְאֶל כָּל
בֵּית אָבִיהוּ וְלָא יְפְסוֹק
מִבֵּית יוֹאָב דַּאִיב וְסָגִיר
וּמַתְקִיף בַּאֲנַד וּמִתְקַטֵּיל
בְּחַרְבָּא וַחֲסִיר מָזוֹן:
ל וְיוֹאָב וַאֲבִישַׁי אֲחוֹהִי
קְטָלוּ

רש"י

בשלי. נפגע על מקלו ממהת חולי הרגלים: (ל) הרגו לאבנר. כמו את אבנר ודומה לו עשקה לי ערבני (ישעיה ל"ח יד) עשקה חושי וכן רפה נא לה (במדבר יב יג) רפא

לבר נש: (כט) יחולו, יגומו יחולו דמי אבנר על מקרת שלפניו הוא מוסב שמר נקי אני וממלכתי מדמי אבנר יחולו דמיו על ראש יואב כמו המזכירים במקרת שלפניו: ומחזיק

רד"ק

וכן תרגם פתאום בתקף שלו. ויש בו דרש כי בא אליו בערמה ושאל לו בדמות חיאך חולצת והוא היה שוחה ומראה לו כי בשינים התלך ואז הכהו והוא בשלי לשון של נעלך וזה שאמר ובנעלו אשר ברגליו: החוטש. כמו אל החוטש ורבים כמותו וכבר פירשנוהו למעלה: ויכרת בדם עשהאל. אמרו רז"ל שהבעבו בדם עשהאל ודעו בדין סנהדרין אמר לו למה הרגת עשהאל אמר עשהאל רודף היה אמר לו היה לך להציל עצמך באחד מאיבריו אמר לו לא יכולתי לכוין לו אמר לו ברוחן חמישית כותנת לאבאחד מאיבריו לא יכולת לכוין לו: (כט) יחולו. דמי אבנר יפלו ויחנו על ראש יואב וכן על ראש רשעים יחול: ואל כל בית אביו. אם יואב חטא מה חטאו בית אביו לא אמר אלא על המסייעים והסומכים את ידו כמו שכתוב בתורה באיש החוזה ובמשחתנו

הַמֵּת אָבְנֵר כְּמוֹת נָבָל: לד יָדֶיךָ לֹא־אֲסֻרוֹת וְרַגְלֶיךָ לֹא־
בְנַדֵּיכֶם וְחֻגְרוּ שַׂקִּים וְסִפְדוּ לִפְנֵי אַבְנֵר
וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד הֹלֵךְ אַחֲרֵי הַמִּטָּה: לב וַיִּקְבְּרוּ אֶת־אַבְנֵר בְּחֶבְרוֹן וַיִּשָּׂא
הַמֶּלֶךְ אֶת־קוֹלוֹ וַיֵּבְךְּ אֶל־קֶבֶר אַבְנֵר
וַיִּבְכּוּ כָּל־הָעָם: לג וַיְקֹנֵן הַמֶּלֶךְ אֶל־
אַבְנֵר וַיֹּאמַר הַכְּמוֹת נָבָל יָמוּת אַבְנֵר:
לד יָדֶיךָ לֹא־אֲסֻרוֹת וְרַגְלֶיךָ לֹא־
אתקרבו

קְטָלוּ לְאַבְנֵר עַל דְּקָטַל
יַת עֲשָׂהאֵל אֲחוּהוֹן
בְּגִבְעוֹן בְּקִרְבָא:
לה וַאֲמַר דָּוִד לְיוֹאָב
וּלְכָל עַמָּא דְעִמֵּיהּ בְּזָעוּ
לְבוּשֵׁיכוֹן וַאֲזָרוּ סַקִּין
וְסַפְדוּ קֳדָם אַבְנֵר
וּמַלְכָּא דָּוִד אָזִיל בָּתַר
עָרְסָא: לו וְקַבְרוּ יַת
אַבְנֵר בְּחֶבְרוֹן וְאַרִים
מַלְכָּא יַת קָלֵיהּ וּבְכָא
עַל קִבְרָא דְאַבְנֵר וּבְכוּ
כָּל עַמָּא: לז וְאָלָא מַלְכָּא
עַל אַבְנֵר וַאֲמַר הַכְּמֵיתָת
רְשִׁיעִין יְמוּת אַבְנֵר:
לח יְדָהּ לָא אֲסִירָן וְרַגְלָהּ
לָא לְזִיקִין דְּנַחַשׁ

מהר"י קרא

(לד) ידיך לא אסרות וגו'. פי' נפלתך אינה דומה לנפילת שאר הגבורים שבנוהג שבעולם גבור שבגבורים אם אסרו ידיו ורגליו אפי' חלש שבחלשים יכול לו ואתה ידיך לא אסורות אע"פ כנפול האיש שידיו אסורות ורגליו לנחושתים הנשוא גם אתה לפני אנשי בני עולה נפלת בלא ידיך כבולים ובלא רגליך אסורות. וראיה לפתרוני שתיבת כנפול נקודה בשלשלת להפרידה מתיבה הסמוכה לה שאם היתה דבוקה לתיבת שלאחריה או היה סתר' כאשר יפול אדם אחר לפני בני

חסר'

רש"י

מותה וכמוהו שלח למריו לכן חיל לעוכדי' וגו' ללמד בערי יהודה (ד"ה כ' י"ו ז') ופתרונו שלח את מריו את כן חיל:
(לג) הכמות נבל. הכמות רבש במרב: (לד) ידיך לא אסורות. היו ואין נפל גבור כמותך לפני בני עולה:

רלב"ג

טוב משוב ממת כי אין לו מה שיחיה טוב עלמו: (לב) ויהי ככה דוד בכי גדול וקונן על מבכר ועל שעשה למה לכל היום הסוה לשמי מכוון המתת לפי שכיה קשה בעיניו מאד הריגת מבכר שסיה בר ונדול בישראל עם היותו בבנים עמו והסכה הבנים כדי שיכיכו ישראל כי לא היתה מהמלך להמית את מבכר כי היה זה ממה שיחזיק מאד להמליכו עליהם ר"ל בהמותם כי המית בר ונדול כמותו:

רד"ק

אבישי חיה עם יואב כשהרגו ינפכם עמו וכאילו הרגו גם כן: תרגו לאבנר. כמו את אבנר וכן לכל כליו תעשה נהשת: בסלחמה. כלומר הוא הרג עשהאל בסלחמה והם הרגו אבנר בשלום וזהו שאמר דוד וישם דמי סלחמה בשלום: (לה) ויאמר דוד. אף על פי שיואב הרגו אמר לו שיקרע עליו ויתאבל כי שלא בדין תרגו: תולך אחרי הכטה. כשהיו מוליכין אותו לקבורה ואף על פי שאמרו כי חמלך אינו יוצא אחר המת ואפילו

רלב"ג

מה לו מה אינו יוצא בשתת פלטרין שלו עשה כן דוד לתוציא מלבם של ישראל שלא יחשדוהו כי בעצתו נהרג כמו שאמר בסוף הענין וידעו כל העם וכל ישראל ביום ההוא כי לא היתה מהמלך להמית את אבנר: (לג) אל קבר. כמו על קבר וכמותו אל ההרים לא אכל וכן ויקונן המלך אל אבנר כמו על אבנר: (לד) הכמות נבל. בתרב כמו רשע או פירושו כאדם נופל ושפל ימות אבנר שהיה נבור וגדול איך לא השיב ידו אל מכהו: (יד) ידיך לא אסורות. היאך לא הכיהו גם אתה ורגליך גם כן

מצודת ציון

ומשפטו מת כל כליו: (לב) אל קבר. כמו על קבר: (לג) נבל. מדם פתום המעלה: (לד) אסורות. קשורות: לנחשתים. שלשלות

מצודת דוד

הרג את עשהאל במלחמה ושם הרגו לאבנר בשלום: (לה) אל יואב. להיות גם הוא כדומה על עיתתו ומתקלט על מה שכרגו: תולך. שיש הולך אחר המטה למען דעת הכל שלא נעשתה בעלמו

(לג) הכמות נבל. וכי מכרעון הוא שימות אבנר כאדם זולת מלחמה כמות מים נבל: (לה) ידיך לא אסורות. היום רמוז שעתיד יקרם

משלי חכמים

(לג) הַכְּמוֹת נָבָל יָמוּת אַבְנֵר יָדֶיךָ לֹא אֲסוּרוֹת וגו'. עָם זְעוּנָא

אוֹף דְּ וְרַגְלָטְ צְוּוִיעֶרְלַיי שְׁפָארְבָּן, אַיינֶער וְוערְט קְרַאנְק
אוּ. לִיגְט אוֹף זַיין בְּעֶם עֶסְיִיבְּ טָעג אֲדֶער לְעַנְגער אין שְׁפָארְבָּם
אֲדֶער עֶר שְׁפָארְבָּט פְלוּצְלִינְג אֲדֶער עֶר וְוערְט פְלוּצְלִינְג דֶּרְמִיטְנְקָן
אֲדֶער עֶרְהַרְגְט אֲדֶער אַנֶערֶע פְלוּצְלִינְגע סְבוֹת וְוֹאם מְרֶעפְּט,
אוּ. אַיידער דְּיא סִבָּה אִיז גֶיוֶוען אִיז עֶר גֶיוֶוען גְעזִינְד וְוִיא אַלֶע
גֶיוֶוענֶע מֶענְשֶׁען. דֶּר טְעֶן אִיז אוֹיךְ וְוִי עֶם זְעגְען דָּא צְוַוייעֶרְלַיי
בֶּיעְנְטְשֶׁען וָם זְעגְען פָּארְשׁוּוִינְדְט צוּם קָאנְד. אַייגֶער הֶם אוֹף זַיִךְ

(לב) וַיִּקְבְּרוּ אֶת אַבְנֵר בְּחֶבְרוֹן וגו' וַיְהִי בְּנִרְאוֹתָן דָּעם
אוֹיךְ גְּהוּבֶן זַיין קוֹל אוּ. הָאט גְּוַוייְנְט אוֹף דָּעם קֶבֶר פּוּן אַבְנֵר אוּ. זִיי הָאבֶּן גְּוַוייְנְט נָאר דָּאם פָּאלְק:
(לג) וַיְקוֹנֵן הַמֶּלֶךְ אוּ. דָּר מֶלֶךְ הָט נְקָלָאגְט אוֹף אַבְנֵר אוּ. הָט זֶה גְּאָגְט הַכְּמוֹת נָבָל יָמוּת אַבְנֵר אוֹב אַזוֹ וויא דָּער
טוֹט פּוּן אַיין רְשָׁע וָאם עֶר וֶועְרְט גְּעְמַיינְט מִיט דָּעם שְׁוַוערְד וְאל דָּר אַבְנֵר שְׁטַארְבֶּן: (לד) יָדֶיךָ לֹא אֲסוּרוֹת

לְנַחְשְׁתַּיִם הֲנָשׁוּ כִּנְפוֹל לִפְנֵי בְנֵי־עַוְלָה
נָפָלְתָּ וַיִּסְפּוּ כָל־הָעָם לִבְכּוֹת עָלָיו׃
לה וַיָּבֹא כָל־הָעָם לְהַבְרוֹת אֶת־דָּוִד
לֶחֱמָה עַד הַיּוֹם וַיִּשָּׁבַע דָּוִד לֵאמֹר כֹּה
יַעֲשֶׂה־לִּי אֱלֹהִים וְכֹה יוֹסִיף כִּי אִם־לִפְנֵי
בוֹא־הַשֶּׁמֶשׁ אֶטְעַם־לֶחֶם אוֹ כָל־
מְאוּמָה׃ לו וְכָל־הָעָם הִכִּירוּ וַיִּיטַב
בְּעֵינֵיהֶם כְּכֹל אֲשֶׁר עָשָׂה הַמֶּלֶךְ בְּעֵינֵי
כָל־הָעָם טוֹב׃ לז וַיֵּדְעוּ כָל־הָעָם וְכָל־
יִשְׂרָאֵל בַּיּוֹם הַהוּא כִּי לֹא הָיְתָה

ת"א כנפול . מקידש ג' קס׳ ויזעו . שם :

רש"י
(לה) להברות . לשון סעודה :

מהר"י קרא
עולה גם אתה נפלת ביד יואב שהוא צדיק שאינו איש עולה . ולא יתכן לפרש שיצדיק את יואב , שהרי קיללו קללות

חמורות : (לה) להברות , להאכיל כמו ועשי לו חבריה . דאמנון :

רד"ק
לא לנחושתים הונשו איך לא ברחת מפניהם כנפול גבל כן נפלת לפני בני עולה ואף על פי שלא זכר נבל אלא כנפול זה ד"ל כיון שזכר נבל למשלה סמך על המבין וכן מנהג הלשון בהרבה מקומות : (לה) להברות את דוד לחם . רבותינו ז"ל אמרו כתיב להכרות בכ"ף וקרינן להברות בבי"ת בתחלה

מצודת דוד
יקחו כאשי סר וגדול ויאמרו ידיו וכרגליו בקוף כמרכ כזולת מגמעם לזה ממר הלא ידיך לא היו מסולות וכו' כי לא נלקחת כאשי ומדוע ס"ל הקרוך במרכ כזולת מגמעם : כנפול וגו' . למומר עם היום כי מעולם לא נעשתה כדבר הזה להמית סר וגדול במרכ כזולת מגמעם : כנפול וגו' . למומר עם רבי יונה כי לא ראה אותו כתוב כך להכרותו לא בספרי' ולא במסורת ופירוש להברות להאכיל אפילו אכילה מרעטה ולא

מצורת ציון
מחומם מוסרים כהם רגלי הסנוים : (לה) להברות . להאכילו סעודה מוסנת כמו ומאכה מרידה (משלי יג) : מאומה . שום דבר :

(לו) וידעו כל העם וגו' . כל אשר עשה . סופר כאן בעיניהם כל אשר עבה וכם שהניחה מהר כמעה והבכי והקינה

משלי חכמים
א טִשְׁפֶּט צוּא בְּצָהֲלִין נָעֲלֹם . דֶּער סוּרְבֶּנְג פְּרֶסְטָאוּט קִיכֶּם אֲפֶּנְעֶמֶן דֶעם חוּב . דָם עֶרְשְׁטֶע פְּרָעֶנְט עֶר דֶעם בַּעַל חוּב מֵאכֶּר וְוִיסֶע עֶר צָאהֲלִין מִיט נָעֲלֹם . אוּיב עֶר הָאט קֵין נָעֲלֹם נֶעמֶט עֶר וּם עֶר נֶעצִינְט אִין שְׁטוּב . אוּיב עֶר נֶעצִינְט נִיט אִין שְׁטוּב וּאס צוּ נֶעמֶן . נֶעמֶט עֶר דֶעם מֶענְטֶש אוּן פִּירְט אִים אִין גִּיפֶענְקְנִיס וּוִי אִיז אֲבֶּער אַז דֶער מֶענְטֶש אִיז פַּארְשׁוּלְדִיקְט לַייב שְׁפָּרֶאךְ . דָּא שְׁטוֹפְּט מֶען נָאר נִיטְשׁ מִיט דֶעם מֶענְטֶש . נָאר דִי מִשְׁרָתִים פוּן מִשְׁפָּט קוֹמֶן צוּא אִים פְּלוֹצְלִינְג אוּן נֶעמֶן אִים שׁוּין אֲרוּמִס פוּן שְׁטוּב . דָּאס זָעלְבִּיגֶע זָאגֶט דִיא גְמָרָא אַז אַיינֶער הָאט גִּיקְאָפְשְׁעֶרְצִין זָאל בַּיי אִים זַיין בְּלַייךְ וִוי מֶען וָאלְט אִים נִיצְעבֶּן אִין קֵיסֶרִין . עֶר זָאל זִךְ נִיט קֶענֶען דִירֶקֶן . אוּיב עֶר אִיז קְרַאנְק אוּן סוּ שׁוּין אִין פֶּעם אִיז בְּלַייךְ וִוי מֶען וָאלְט אִים שׁוּין בֶּעמְשְׁפֶּם אוּיב עֶר הָאט אַיינְכּוֹת וֶועם עֶר נִיבֶּעמְשְׁפֶּם וִוערֶן . אוּן אוּיב עֶר הָט קֵיין זְכוּת וֶועֶרט עֶר נִיפַאנְגֶען צוּם שְׁמַארְבֶּן . זֶעהֶן כִּיר אַז אוֹיף דֶעם מֶענְטֶש אִיז נִיט נִיזוּנְט אַנְטְווִיקְט מִשְׁפָּט עֶר זָאל שְׁמַארְבֶּן .

מהמלך

מֵהַמֶּלֶךְ לְהָמִית אֶת־אַבְנֵר בֶּן־נֵר׃
לח וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־עֲבָדָיו הֲלוֹא תֵדְעוּ
כִּי־שַׂר וְגָדוֹל נָפַל הַיּוֹם הַזֶּה בְּיִשְׂרָאֵל׃
לט וְאָנֹכִי הַיּוֹם רַךְ וּמָשׁוּחַ מֶלֶךְ
וְהָאֲנָשִׁים הָאֵלֶּה בְּנֵי צְרוּיָה קָשִׁים
מִמֶּנִּי יִשַּׁלֵּם יְהוָה לְעֹשֵׂה הָרָעָה
כְּרָעָתוֹ׃ ד א וַיִּשְׁמַע בֶּן־שָׁאוּל כִּי מֵת
אַבְנֵר בְּחֶבְרוֹן וַיִּרְפּוּ יָדָיו וְכָל־יִשְׂרָאֵל

מַלְכָּא לְמִקְטַל יָת אַבְנֵר
בַּר נֵר׃ לח וַאֲמַר מַלְכָּא
לְעַבְדְּרוֹהִי הֲלָא תְּדַעוּן
אֲרֵי רַב וְשַׁלִּיט נְפַל
יוֹמָא הָדֵין בְּיִשְׂרָאֵל׃
לט וַאֲנָא יוֹמָא דֵין הֲדִיוֹט
וּמְרַבֵּי לַמַּלְכָּא וְגַבְרַיָּא
הָאִלֵּין בְּנֵי צְרוּיָה קְשִׁין
מִנִּי יְשַׁלֵּם יְיָ לְעָבְדֵי
בִּישְׁתָּא כִּבִישְׁהֵיהּ׃
א וּשְׁמַע בַּר שָׁאוּל אֲרֵי
מִית אַבְנֵר בְּחֶבְרוֹן
וְאִתְרַשְׁלוּ יְדוֹהִי וְכָל
יִשְׂרָאֵל

ה״א (ולא תדעו . פוסק יו) : ומלכי ביום זה . סנהדרין פט :

מהר״י קרא

(לח) הלא [תדעו] כי שר וגדול נפל . ואפי' קטן שבישראל מוטל עלי לבער הרשע והחמית החורג שלכך נשתחתי לישפום ולבער עוברי עבירה , אבל איני יכול כמו שמפרש אכני היום רך ומשוח מלך שהרי מתוד' נתרצו כל ישראל להמליכני ועדין המלוכה תלוי׳ בספק : (לט) והאנשים האלה בני צרויה קשים ממני . לפי שקרא עצמו רך קרא אותם קשים לשון נופל על הלשון , מאחר שאני רך והם קשים : ישלם ה׳ לעושה הרעה כרעתו . הקב״ה שהוא חזק על כל ינקום נקמה זו :

רש״י

(לט) ואנכי היום רך . ותינח יומא דין הדיוט ומרבי למלכא :

רד״ק

רצה כי הבריה היא האבילה המועטת וכן יאברה מידה : (לט) רך ומשוח מלך . רך במלוכה כאילו היום נשתחתי לכיך כי היום הוא התחלת מלוכתו על ישראל על ידי אבנר והאנשים האלה בני צרויה שהם קשים ממני בלבלו לי מלכיותי וזכר צרויה אמם ולא זכר אביהן׳ כלומר בני אחותי הם והיה להם להוש עלי ולא עשו ובשאר מקומות שזוכר אמם ואומר יואב בן צרויה אבישי בן צרויה לפי שהיו יותר נכבדים בזכר אמם לכבוד דוד יונתן תרגם רך ומשוח מיך הדיום ומרבי למלכא כלומר עד היום לא הייתי חושב עצמי למלך אלא הדיום וכאילו היום נשתחתי למלך ורבותינו ז״ל פירשו רך לשון מלוכה כאומרם רא רכה ולא בר רכה את ואמר מנא תימרא דהאי רכה לישנא דמלכותא הוא דכתיב רך ומשוח כלך :

מצודת ציון

(לט) רך . כ״ל רך לבטח מלהתגברות עם מי : קשים . הוא מלוש הכך: ד (א) וירפו . מלבון רפיון והוא מענין יום:

מצודת דוד

(לח) הלא תדעו . כי דוד מצא מקום עדיו יספלמו על גודל המכה עם שלא היה מותו . מזה אמר הלא מעלמכם תדעו כי שר וגדול נפל וגו׳ ומהכלמה ס״ל להכריות המכה : (לט) ואנכי היום . כ״ל ואם תתמהו אם זה לא לקחתי נקם היום אמרי לכם כי עכשיו למלך על כל ישראל ומלוכתי בכל מקום עכ״ז אני רך להכעס מול בני צרויה כי המה קשים ממני וגם מולם לא יתחזקו עמהם. ולפי שאין מלך הדין כיוצא מכבוד מיתת אבנר שלא היו עם מדיני והתלוה סולם ניתן לשות למלך לעשות לזולת הנעשה ביולכו המולכם ולזה בזמן ידו ממנו כי לא היה יכול להם ומפר דינו בפניהם :

ד (א) בן שאול . לפיקר כשמת להכזר לא נמצאר מי להתחזק עמו במלכותו . ועוד לא נמצאר בו כח מלכות לק מלך סיוחו בן שמול הנביא ולא נמצאר בו לא המלוכה מד שמרכז מים כוסא ועשה דוד בשניים אלה כהוגנים וכזה ידעו למפרע שהיא דוד נקי מדמי מהכר ומן

משלי חכמים

אִיר כְּיָן הָאִם נאַך נְשׁוּקָם אַ זְכוּת אוֹיךְ אִים מַאֲמִיר וְעִם עֶר כַּיְיטֶ לְעֶבְּן . אֲבֶּער דֶּער מֵיעֶנְטְש וְוִם שְׁאַרְבֶּם פְּלוּצְלִונְג וְעֶהְן מִיר אַז אִים אִיז נִיטְוֹן אַ אֲפְּגֶרְטְשְׁפְּטִין דֶּעְקְרֶעם צוּם שְׁאַרְבֶּן . נְעוּוִיס אִיז עֶר נִישְׁטָארְבֶּן פַּאר דִּיא זִינְד פּוּן דֶּעם פַּאטֶר , וְוִיל זַיי דֶּר זִינְד אִיז זַיי דֶּרְיבֶּער אִיז אוֹיךְ דֶּעם צַדִּיק אֲפְּגֶטְשְׁפְּט גִּיר אֶרְן עֶר וְאל שְׁאַרְבֶּן פּוּן זַיי דְּרְשְׁוִוענְען . וַיי״ל אוֹיךְ זַיי אִיז נִיסָא קִיין זְכוּת . דְּאם הָם נִיטְאוּס דְּוִד אוֹיךְ אַבְנֶר . הַכְּמוֹת נֶבֶל יָמוּת אַבְנֶר . קִיין דֶּרֶן זַיין אַבְנֶר וְאל שְׁאַרְבֶּן מִיט אַ אֲפְּגֶטְשְׁפְּטֶן דֶּעְקְרֶעם וְוִי אַרְטֶ . אַבֶּער אִיז דָּאךְ אַצְדִּיק . אוּ מִיר וְהֵן צַדִּיק לא צַמּוּרוֹת וגו׳ , דַּיינֶע הֶעמֶם וְזִינְען נִים נִיְוִוען נִעבּוּנְדֶן אוּ דַּיינֶע פִּים וְזִינְען נִים נִיְוִוען פִּים קִיישֶן נִיבּוּנְדֶן . דְּאם הַיימְט דוּ בִּיזְם נאר נִים קְרֵאקְנִיְוִוען פַּר וִוִם דֶּרֶן בִּיזְטוּ פְּלוּצְלִונְג נִישְׁטָארְבֶּן נאר דוּ בִּיזְם אוֹיךְ נִישְׁאלֶן וִוי אַלֶּע אַנְדֶּערֶע צַדִּיקִים וְוֶאם פַּאלֶן פְּלוּצְלִונְג אוּ שְׁאַרְבֶּן וְוִינְען דִּי זִינְד פּוּן כָּיטְנִישְׁן וִוִם הָאבֶּן נְעוִוִינְדִּים . דֶּרְבֶּער הָט דָּם פַּאלֶן שְׁאַרְבֶּן נִשְׁוִוינְם . מְאכֶּר אִיז מַאכְּי אַבְנֶר נְשְׁהְרֶת נִיְוִוארְן אִין נִיְוֶעֶרֶע זִינְד :

וְכָל יִשְׂרָאֵל נִבְהֲלוּ אוּ כָּל יִשְׂרָאֵל וְעָנִין וְוארְן דֶּער שְׁרֶאקִין : (ב) וּשְׁנֵי אֲנָשִׁים שָׂרֵי גְדוּדִים אוּ צְוַוייא מַאנְשֶׁן

הארן

נְבָהֲלוּ׃ ב וּשְׁנֵי אֲנָשִׁים שָׂרֵי גְדוּדִים הָיוּ
בֶּן־שָׁאוּל שֵׁם הָאֶחָד בַּעֲנָה וְשֵׁם הַשֵּׁנִי
רֵכָב בְּנֵי רִמּוֹן הַבְּאֵרֹתִי מִבְּנֵי בִנְיָמִן כִּי
גַּם־בְּאֵרוֹת תֵּחָשֵׁב עַל־בִּנְיָמִן׃ ג וַיִּבְרְחוּ
הַבְּאֵרֹתִים גִּתָּיְמָה וַיִּהְיוּ־שָׁם גָּרִים עַד
הַיּוֹם הַזֶּה׃ ד וְלִיהוֹנָתָן בֶּן־שָׁאוּל בֶּן נְכֵה
רַגְלַיִם בֶּן־חָמֵשׁ שָׁנִים הָיָה בְּבֹא
שְׁמֻעַת שָׁאוּל וְיהוֹנָתָן מִיִּזְרְעֶאל
וְתִשָּׂאֵהוּ אֹמַנְתּוֹ וַתָּנָס וַיְהִי בְּחָפְזָהּ

יִשְׂרָאֵל אֹתָם הֵילוּ׃
ב וּתְרֵין גַּבְרִין רַבְנֵי רַיְשֵׁי
מַשְׁרְיָן הֲווֹ עִם בַּר שָׁאוּל
שׁוּם חַד בַּעֲנָא וְשׁוּם
תִּנְיָנָא רֶכֶב בְּנֵי רִמּוֹן
דְּמִבְאֲרוֹת בְּנֵי בִנְיָמִן
אֲרֵי אַף בְּאֵרוֹת
מִתְחַשְׁבָא עַל רְבִית
בִּנְיָמִן׃ ג וַעֲבָרוּ אֱנָשׁ
בְּאֵרוֹת לְגִתַּיִם וַהֲווֹ תַמָּן
דָּיְרִין עַד יוֹמָא הָדֵין׃
ד וְלִיהוֹנָתָן בַּר שָׁאוּל
בְּרָא לֶקֵי בְּתְרֵין רַגְלוֹהִי
בַּר חַמֵּשׁ שְׁנִין הֲוָה כַּד
אַתָּת בְּשׂוֹרַת שָׁאוּל
וְיהוֹנָתָן מִן יִזְרְאֶעֶל
וּנְטָלַתֵּיהּ הוּרְבָּנְתֵּיהּ
וַאֲפֵיכַת וַהֲוָה

רש"י

ד (ב) היו בן שאול. היו לבן בחול כמו למועד תמר למוחל (שמואל ג' י"ג ח') תמר למחול: (ג) ויברחו הבארותים. כשמת בחול שעזבו בני ישראל את הערים שסביבות פלשתים כמו שתמוך למעלה ח' כרחו הכתרותים: (ד) וליהונתן בן שאול. משה והולך לירך נכסת מלכות מבית שאול הוא וכנו והרגו וזה הכעיר הרגוהו על מכבכו וכנו של יהושפט נפל ויפסח: נכה רגליים:

מהר"י קרא

ד (ב) היו בן שאול. עם בן שאול. וכשנהרג שאול הלכו למקומן והרגו את בן שאול אדוניהם כסבורים למצוא חן בעיני דוד, ומלמדך הכתוב האיך כילה בית שאול שלא ניהר מהם איש ראוי למלוכה כי איש בושת שמלך נהרג וכפיבושת בן

רד"ק

(ב) היו בן שאול. כתו לבן שאול או עם בן שאול כתרגום או שרי שוכר עומד במקום שנים כאילו אמר שרי בן שאול ומנחם פירושו היו כמו שברו וכן נהייתי ונהלתיהי ור"ל המיתו אותו וספר ענין זה הנה להודיע כי אלה שהרגו בן שאול כבר היו עמו ושרוי היו לפיכך לא נשמרו מהם בני הבית בבוא היך הבית ובחדר משכבו וחשבו שכדי לדבר עמי נכנסו ומה שאמר ויברחו הבראותי׳ לא ספר על מה ברחו אולי היו להם דברי מריבה עם שאול או עם בנו ואמה שבו אליו אולי השלימו עמו פרס בואם ובאו עד לביתו ולא נשמרו מהם ויהיה פי׳ לוקחי חמים לזה הפי׳ שבאו עם לוקחי חמים לדבר עם בן שאול ולפי׳

מצודת דוד

נהמו כולם להמליכו: (ב) שרי גדודים. סרים על מאבי המיל היו לבן שחול: כי גם בארות וגו׳. מולי שמלה מהמן לגבולם ולא היה יהודי לכל אחד היל מבניהן: (ג) ויברחו. כלומר מהם ולא נזכרנו גם כם בימי דוד עד היום הזה. אחר שהרגו לאיש בושת ולא נזכרנו גם כם בימי דוד כמה שכתוב בעגין: (ד) מיזרעאל. אחר שהגיעו במלחמה הכוחו. והנם. מפחד פלשתים בלח יכולו לשוב לבתיהם ולכן נשחר שלו: ויפול. הכן סהוח נפל מידה ונשפה לו פסח (ומכאן למוד לעומר שבוחות הפלשתים היה בהריגת שם בעשת בכדי להמליך אחר דוד ביום כי לא כשחר בני

פירוש ע"ט

הָאָרֶן אִיבָּר דִּי חַיָלוֹת וְעַנִין גְּוֹוּעַן צוּ אִישׁ בּוֹשֶׁה בֶּן
שָׁאוּל שֵׁם הָאֶחָד דָּר נָאמָן פּוּן אַיינֶם אִיז גְּוֹוּעַן בַּעֲנָה
אוּנ דָעם נָאמָן פּוּן דָעם אַנְדֶערֶן אִיז נִיוֹוּעַן רֵכָב בְּנֵי
רִמּוֹן הַבְּאֵרוֹתִי דִיא זוּהֶן פּוּן רִמּוֹן פּוּן בְּאֵרוֹת פּוּן דִיא
קִינְדֶער פּוּן בִּנְיָמִן כִּי גַּם בְּאֵרוֹת תֵּחָשֵׁב עַל בִּנְיָמִן דָעַן דִי
שְׁטָאט בְּאֵרוֹת אוּף גֵירֶעכְנִיט אוּף שֵׁבֶט
בִּנְיָמִן׃ ג וַיִּבְרְחוּ הַבְּאֵרוֹתִים גִּתָּיְמָה אוּנ דִיא לַיִיט פּוּן
בְּאֵרוֹת וְעַנְן אַנְטְלָאפְן גִיוֹואָרֶן קִיין גִתַּיִם נָאךְ דָעם
אִז שָׁאוּל אִיז גְשְׁטָארְבֶּן אוּן וִוי אוֹבֶן שְׁטִייט דָם דִי
יִשְׂרָאֵל הָאבֶּן פֵּר לָאזְט וַיְיעֲרִי שְׁטָעט וָם זְעַנְן גְּוֹוּעַן
אַרוּם דִיא פְּלִשְׁתִּים אוּנ וְעַנְן אַנְטְלָאפְן גִיוֹואָרֶן.
דָעְנְטְט מָאל וְעַנְן דִיא בְּאֵרוֹתִים אוּף אַנְטְלָאפְן

יְהוֹנָתָן

לָנ֣וּם וַיִּפֹּ֔ל וַיִּפָּסַ֖ח וַיְהִ֣י מְפִיבֹ֑שֶׁת
ה וַיֵּלְכ֗וּ בְּנֵי֙ רִמּ֣וֹן הַבְּאֵרֹתִ֔י רֵכָ֖ב וּבַעֲנָ֑ה
וַיָּבֹ֕אוּ כְּחֹ֥ם הַיּ֖וֹם אֶל־בֵּ֣ית אִ֣ישׁ בֹּ֔שֶׁת
וְה֥וּא שֹׁכֵ֖ב אֶת־מִשְׁכַּ֣ב הַצָּהֳרָֽיִם׃ וְהֶ֣נָּה
בָּ֗אוּ עַד־תּ֙וֹךְ֙ הַבַּ֔יִת לֹקְחֵ֖י חִטִּ֑ים וַיַּכֻּ֣הוּ
אֶל־הַחֹמֶ֔שׁ וַיֵּרְכ֥וּ וּבַעֲנָ֖ה אָחִ֑יו נִמְלָֽטוּ׃
ז וַיָּבֹ֣אוּ הַבַּ֔יִת וְה֥וּא שֹׁכֵ֛ב עַל־מִטָּת֖וֹ
בַּחֲדַ֣ר מִשְׁכָּב֑וֹ וַיַּכֻּ֣הוּ וַיְמִתֻ֔הוּ וַיְסִרוּ
אֶת־רֹאשׁ֔וֹ וַיִּקְח֣וּ אֶת־רֹאשׁ֔וֹ וַיֹּלְכ֥וּ דֶּ֖רֶךְ

ת"א ומן מפיבושת בריכות ך

בְּאִתְבְּעִיוּתֵהּ דְּמֶעֲרָק
וְנָפַל וַחֲנָךְ וּשְׁמֵיהּ
מְפִיבֹשֶׁת׃ ה וַאֲזָלוּ בְּנֵי
רִמּוֹן דְּמִבְּאֵרוֹת רֻכָּב
וּבַעֲנָה וְאָתוּ כְּמֵימָם
יוֹמָא לְבֵית אִישׁ בֹּשֶׁת
וְהוּא שְׁכִיב יָת שִׁנַּת
מַלְכָּיָא׃ ו וְאִינוּן אָתוּ
עַד גּוֹ בֵּיתָא כְּנִבְנֵי חִטִּין
וּמְחוֹהִי בְּכִסְפֵּר יַרְכֵּיהּ
וְרֻכָּב וּבַעֲנָה אֲחוֹהִי
אִשְׁתֵּיזִבוּ׃ ז וְאָתוּ
לְבֵיתָא וְהוּא שְׁכִיב עַל
עַרְסֵיהּ בְּאִדָּרוֹן בֵּית
מַשְׁכְּבֵיהּ וּמְחוֹהִי
וְקַטְּלוּהִי וְאַעְדִּיאוּ יָת
רֵישֵׁיהּ וּנְסִיבוּ יָת רֵישֵׁיהּ

מהר"י קרא

יהונתן לא היה ראוי כי היה נכה רגלים: (ו) והנה באו [ער]

רל"ג

(ה) וכמו כחם זה קמן שני שני גדודום משר נתן שמוש על מ"ש כוסת וכלגוזו בצימו עלמשכבו כסיומו שוכב משכב כלכיים וכיוצא עם מכשים לוקחי חטים בשלו כתוך בתים. ומשלו לת לשמו לדוד למעלו מן בעיניו והוא נקם לת נקמת מים בשת מהם והוא לכתרם ונלקח ידיהם וכרגליהם ותלו תותם על הברכה בחברון ויקבור לת ראש איש בשת בקבר אבנר בחברון:

רשימת השגיש: (ה) כחם היום. בכ"ף: את משכב הצהרים. ת"י שנת מלכיא כלומר כי מנהג המלכים לישן בצהרים: (ז) ויבאו הבית. נראה כי אחר שהכוהו ויצאו להם חזרו לבית להסיר את ראשו להביאו לדוד כי הם הרגוהו כי חשבו למצוא

מצודת ציון

כמו ויסי דוד כמפי לנכם (ש"מ כ"ג): ויפסח. נעשה מגר: (ה) כחם היום. כשכר נתמתם השמש והוא בחלום היום: הצהרים. עת שמתוק מאוד היום והוא מלבון לזהר תעשה לתיכם (בראשית ו): (ו) והנה. כמו ומנה:

מצודת דוד

מזכיר שמות להעליהו מחכיו כי חשבו שמפיבושת לא ענין למלוכה על כי הוא פסח בהגליו): (ה) ויולכו. שבו ענין ושתעכלו ואלנו לבית אישׁ בושת: (ו) והנה באו. מזר לשפר לתך כאן ולא הלכו שבו ואמר שכאלו תוך הבית ושבו עשתה כלוקחי חטיס משת תת כוסת ואמר שהכוהו בדוקן שתמשים מול הכבד והמרה ונמלטו משם: (ז) ויבאו הבית. עשה מזר לשפר מדקן שהכאתו ואמר בחמלה שמיתו שהוא כמו שכתוב לשמו:

פירוש ע"ט

לקוטי יקרים

(ה) ויבאו כחום היום וגו'. דר' אבוקים זכרון שעורר צו פארשטיין ווי דער אלשיך ז"ל פרענגט פיל קשיות אויף דיא פסוקים, נאר בקצור וואנם דער פשישך מוזי איז ניישוין דיא מעשה. רכב אוז בענה זיכ) ארבין גקוקן צו איש בושת אין שטוב אוז ניישל זיי זאגען ביישוין ביי שאול. דריבער חט מען זיי ארבין גילאזן צו איש בושת אין שטוב אוז מען זיכ שטוב אוז ניא ניא זאגען ארבין ניקומען צו איש בושת אין זיין בית הבד. אוז ניא זיי ניא ניא אים גישראקען ער שלאפט. דאבין זיי שלאף שטוב דאבין ניא אים גישראקען ער שלאפט. דאבין זיי מורא ניהאט אים צו שלאגן מאטר דעם ער שרייעט ודעלין דיא שטוב מיטנשטין ארבין לויפן אוז ועלין ניא האפן ועט מען ניא דאך הרגן. דריבער זאגען ניא ארום גינאנגן פון שטוב אוז האבן זיך פערקליידעט מים זייער קלייד ודריבער שפייט ניט והבה. לשון זכר. נאר והנה לשון נקבה אוז זאגן ארבין קוקן ווייך בי איש בושת פון ווייט פעלד ער, אוז אזוי ניא זיי אין מיטען שטוב מיט די סוחרים ום קופן ווייך פיפטער ריפ אין רכב אין בענה זיין ברידער ועטען אנטרינן: (ז) דא הייבט אן דר פסוק צו דר זייל פון דעם אן הייב ווי אזו זי האבן אים דער שלאגין ויבואו הבית אוז שטוב ארבין והוא שוכב על מטתו אוז ער אין גלעטען אוף זיין בעט ויכוהו וימיתוהו האבען זיי אים דער שלאגין אין גישויט ויסירו את ראשו אין האבן אפ גישוהן זיין קאפ ויקחו את ראשו אוז האבן גינומן זיין קאפ אין זאגען גינאנגען

הָעֲרָבָה כָּל־הַלָּיְלָה: ח וַיָּבִאוּ אֶת־רֹאשׁ
אִישׁ־בֹּשֶׁת אֶל־דָּוִד חֶבְרוֹן וַיֹּאמְרוּ אֶל־
הַמֶּלֶךְ הִנֵּה רֹאשׁ אִישׁ־בֹּשֶׁת בֶּן־שָׁאוּל
אֹיִבֶךָ אֲשֶׁר בִּקֵּשׁ אֶת־נַפְשֶׁךָ וַיִּתֵּן יְהוָה
לַאדֹנִי הַמֶּלֶךְ נְקָמוֹת הַיּוֹם הַזֶּה
מִשָּׁאוּל וּמִזַּרְעוֹ: ט וַיַּעַן דָּוִד אֶת־רֵכָב ו
וְאֶת־בַּעֲנָה אֲחִיו בְּנֵי רִמּוֹן הַבְּאֵרֹתִי
וַיֹּאמֶר לָהֶם חַי־יְהוָה אֲשֶׁר־פָּדָה אֶת־
נַפְשִׁי מִכָּל־צָרָה: י כִּי הַמַּגִּיד לִי לֵאמֹר
הִנֵּה־מֵת שָׁאוּל וְהוּא־הָיָה כִמְבַשֵּׂר
בְּעֵינָיו וָאֹחֲזָה בּוֹ וָאַהַרְגֵהוּ בְּצִקְלַג
אֲשֶׁר לְתִתִּי־לוֹ בְּשׂרָה: יא אַף כִּי־

וְאַמְלוּ בְּאוֹרַח כַּשְׂרָא כָּל
לֵיְלְיָא: ח וַאֲיְתִיאוּ יַת
רֵישׁ אִישׁ בּוּשְׁת לְוָת
דָּוִד לְחֶבְרוֹן וַאֲמְרוּ
לְמַלְכָּא הָא רֵישׁ אִישׁ
בּוּשְׁת בַּר שָׁאוּל בְּעֵיל
דַּבָּבָךְ דִּבְעָא לְמִקְטְלָךְ
וַעֲבַד יְיָ לְרִבּוֹנִי מַלְכָּא
פּוּרְעָנוּתָא יוֹמָא הָדֵין
מִשָּׁאוּל וּמִזַּרְעֵיהּ:
ט וַאֲתִיב דָּוִד יַת רֵכָב
וְיַת בַּעֲנָה אֲחוֹהִי בְּנֵי
רִמּוֹן דְּמִבְּאֵרוֹת וַאֲמַר
לְהוֹן קָיֵם הוּא יְיָ דִּי
פְרַק יַת נַפְשִׁי מִכָּל עָקָא:
י אֲרֵי דַחֲנִי לִי לְמֵימַר
הָא מִית שָׁאוּל וְהוּא
הֲוָה כְּמְבַשַּׂר בְּעֵינַי
נַפְשֵׁיהּ. וַאֲחֵרִית בֵּיהּ
וְקַטֶלְתֵּיהּ בְּצִקְלַג דַּהֲוָה
מְדַמֵי לְמִתַּן לֵיהּ מַהֲנַת
בְּסוֹרְתֵיהּ: יא אַף אֲרֵי

רש"י

(ו) לתתי לו בשורה. לשכר דימה לשמחני למען תתי לו שכר כשורתו:

ואהרגהו כצ"ל מהר"י קרא

תוך הבית לוקחי חפים. כאילו באר לקנות חפים: (י) והוא היה כמבשר. בשורה מוכח לי בעיניו. אשר לתתו לו בשורה. פי' הוא לא הרג את שאול אלא למען שאהנו לו בשורתו כיחש לי ואמר לי אני הרגתיו ציויתי להורגו כדכת' למעלה, ואף בי רשעים כמותכם שעשיתם מעשה שהרגתם איש צדיק בביתו

רד"ק

חן בעיני דוד בזה הדבר: (י) ואהרגהו. והוא לא הרגו אלא כיון שצוה לאחד מהנערים להרגו כאילו הוא הרגו, ומה שאמר

(מ) ויתן ח'. כ"ל והנם נתן ס' וכו': (י) כי המגיד. מוסב על המקרא שלפניו שאמר מי ס' וכו' ואמר כאן כי המגיד לי למאי שאמר על שאול על ידו: כמבשר בעיניו. כמיני מלמו טיס כמבשר לי

מצודת דוד

טוב: ואחזה בו. כי מה שנזה לנעכו להרגו הוא כאלו בעצמו הרגו: אשר לתתי. לשכר חסד שעשתה לו מתן בשורה: (י) אף כי. כ"ל וכ"ש שעשיתם מחכם כי כדומה לעשות יותר ממנו כי ססוכ

פירוש ע"מ

פּוּן דְּעִם פְּלֵאץ אֲנַאנְצִי נָאכְט: (ח) וַיָּבִיאוּ אֶת רֹאשׁ אִישׁ
בּוֹשֶׁת אִין וַיְיא הָאבֶּן־ בְּיִבְרַאכְט דְעם קָאפּ פּוּן אִישׁ
בּשֶׁת בֶּן שָׁאוּל צוּא דָּוִד קֵיין חֶבְרוֹן וַיֹּאמְרוּ אֶל הַמֶּלֶךְ
אִין הָאבֶּן גְּנוּמְט צוּ דֶעם מֶלֶךְ דָם אִיז דָּר קָאפּ פּוּן
אִישׁ בּוֹשֶׁת בֶּן שָׁאוּל דַיין פַיינְד אֲשֶׁר בִּקֵּשׁ אֶת נַפְשֶׁךָ
וּוֹם עֶר הָט גֶאגֶעבְּן דיין נֶפֶשׁ צוּ אִים בְּרֶעֶנְגֶן וַיִּתֵּן
יי וגו' אִין נָאט הָט גִיגֶעבְּן צוּ מֵיין הַאר דֶעם מֶלֶךְ
דֶעכְטִינִיגְ דֶעם הַיינְטִיגִין טָאג מִשָּׁאוּל וּמִזַּרְעוֹ אוּנ פּוּן
שָׁאוּל אוּנ פּוּן זַיינִי קִינְדֶר: (ט) וַיַּעַן דָּוִד וגו' הָט דָּוִד
גִיעֶנְפֶערְט דֶעם רֶכָב אִין דֶעם בְּעָנָה זַיין בְּרֶידֶער
דִיא קִינְדֶער פּוּן רִמּוֹן פּוּן בְּאֵרוֹת וַיֹּאמֶר לָהֶם אִין הָאט גְנוּמְט צוּא וַיְיא חַי ה' אֲשֶׁר פָּדָה אֶת נַפְשִׁי אַווֹי וִוי נָאט
לֶעבְּט וּום עֶר הָט אוּם גִילֵיזְט מִיין לֵייבּ פּוּן אַלֶי צָרוֹת: (י) כִּי הַמַּגִּיד לִי דֶם דֶר וּום הָאט מִיר גְנוּמְט לֵאמֹר
צוּא הִנֵּה מֵת שָׁאוּל אִין גִישְׁטַארְבֶּן וְהוּא הָיָה כְּמְבַשֵּׂר בֵּעֵינָיו אוּנ אִים הָט זִיךְ גְנַאכְט דֶם עֶר אִין מִיר
מְבַשֵּׂר אַיין גִיטִי בְּשׂוֹרָה וָאֹחֲזָה בּוֹ וָאַהַרְגֵהוּ בְּצִקְלַג הָאב אִיךְ אִים אֶן גְנוֹמֶן אִין הָאב אִים גִיהַאלְטִין אִין צִקְלַג
אֲשֶׁר לְהִתִּי לוֹ בְּשׂוֹרָה דֶם עֶר הָאט זִיךְ גִיטַאכְט עֶר זָאל מִיךְ דֶער פַּרַיי־אֶן כְּדֵי אִיךְ זָאל אִים גֶעבֶּן בְּשׂוֹרָה
גֶעלְט: (יא) אַף כִּי אֲנָשִׁים רְשָׁעִים וגו' מִכָּל שֶׁכֵּן דִי רְאוּזִינִי מֵאנִין דִיא רְשָׁעִים הָאבִין דָאךְ גִיהַארְגְט אֶמֶעְנֶטֶשׁ

אצריך

אֲנָשִׁים רְשָׁעִים הָרְגוּ אֶת־אִישׁ צַדִּיק
בְּבֵיתוֹ עַל־מִשְׁכָּבוֹ וְעַתָּה הֲלוֹא
אֲבַקֵּשׁ אֶת־דָּמוֹ מִיֶּדְכֶם וּבִעַרְתִּי
אֶתְכֶם מִן־הָאָרֶץ: י וַיְצַו דָּוִד אֶת־
הַנְּעָרִים וַיַּהַרְגוּם וַיְקַצְּצוּ אֶת־יְדֵיהֶם
וְאֶת־רַגְלֵיהֶם וַיִּתְלוּ עַל־הַבְּרֵכָה
בְּחֶבְרוֹן וְאֵת רֹאשׁ אִישׁ־בֹּשֶׁת לָקְחוּ
וַיִּקְבְּרוּ בְקֶבֶר־אַבְנֵר בְּחֶבְרוֹן:
ה א וַיָּבֹאוּ כָּל־שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־דָּוִד
חֶבְרוֹנָה וַיֹּאמְרוּ לֵאמֹר הִנֵּנוּ עַצְמְךָ
וּבְשָׂרְךָ אֲנָחְנוּ: ב גַּם־אֶתְמוֹל גַּם־
שִׁלְשׁוֹם בִּהְיוֹת שָׁאוּל מֶלֶךְ עָלֵינוּ אַתָּה
הָיִיתָה מוֹצִיא וְהַמֵּבִיא אֶת־יִשְׂרָאֵל*

נַבְרִין רִשִׁיעַיָּא קְטָלוּ יָת
גְּבַר זַכָּאי בְּבֵיתֵיהּ עַל
שׁוּוְיֵיהּ וּבְעָן הֲלָא אֶתְבַּע
יָת דְּמֵיהּ מִדֵּכוֹן וַאֲפַלֵּי
יַתְכוֹן מִן אַרְעָא:
יב וּפַקִּיד דָּוִד יָת עוּלֵמַיָּא
וְקָטְלִינוּן וְקָצִיצוּ יָת
יְדֵיהוֹן וְיָת רַגְלֵיהוֹן וְצָלְבוּ
עַל בְּרֵכְתָּא בְּחֶבְרוֹן וְיָת
רֵישׁ אִישׁ בּוּשֶׁת נְטָלוּ
וּקְבָרוּ בִּקְבָרָא דַּאֲבְנֵר
בְּחֶבְרוֹן: א וַאֲתוֹ כָּל
שִׁבְטַיָּא דְיִשְׂרָאֵל לְוָת
דָּוִד לְחֶבְרוֹן וַאֲמָרוּ
לְמֵימָר הָא אֲנָא קְרִיבָךְ
וּבְסָרָךְ אֲנַחְנָא: ב אַף
מֵאִתְמָלֵי אַף מְרַחְמוֹהִי
כַּד הֲוָה שָׁאוּל מַלְכָּא
עֲלָנָא אַתְּ הֲוֵיתָא נָפֵיק
וְעָיֵל בְּרֵישׁ יִשְׂרָאֵל

ואמר

תולדות אהרן

וילן דוד . עקידה שפר פנ:

קמץ בו"ק היית המוציא קרי והמביא קרי פב"פ מהר"י קרא

על מטתו כל שכן שאבקש דמו מידכם ובערתי אתכם מן הארץ: [(יב) ויצו דוד .] לקיים הלא אבקש דמו מידכם:

רד"ק

למיתן ליה מתנת בשורתיה: (יב) ויתלו על הברכה. כדי שיראום בני אדם וידעו כי דוד ביושר לבבו נקם נקמת בית שאול ואף על פי שהיו אויביו: (א) ויבואו כל שבטי ישראל. כיון שבטי ישראל באו אליו ואפי' בשבט בניומן כי לא היו להם עוד תקות בבית שאול וזה היה חמש שנים אחר שמת איש בשת וחמש שנים היתה המלכות במלה שלא מלך דוד על כל ישראל עד סוף חמש שנים וששה חדשים כי איש בשת לא מלך אלא שתי שנים: הנני עצמך ובשרך אנחנו. אף על פי שאתה ממשפחת יהודה והננו קרובים לך אנחנו גם כן עצמך כי בלנו בני ישראל אחים אנחנו: (ג) אתה הייתה מוציא. ה"א כתובה בסוף מלת הייתה והיא נקראת עם מלת מוציא כן ידיעתה שחר מקומו: והמבי. חסר אלף בכתוב וכן היורש אבי

מצודת ציון

(יא) ובערתי. ענין הפני והסרה כמו כערתי הקדש (דברים כו): (יב) ויקצצו. ככתו כמו וקלן מנים (תהלים נו): על הברכה. מלא מקום כניסת המים כמו בכרכא נגבעון (לעיל ב): ה (ב) עצמך. מג' עלם:

מצודת דוד

אם שאול המה במלחמתם הרגו על פי שלחנו וידע כי לא יחיה עוד אחר מאבד היום כאלו מוכה בחכה ולף הפלשים הדביקהו כמו שכתב למעלה לאל תחם להרגתם אותו בדרך מבוכתו ומלכו שכן בלשונם אחי דמו וגו': ה (ב) עצמך ובשרך. מגי עלם יהודה כי מלכת עליהם על כל ישראל ויש לומר כי הלא גם עליהם שמואל המליך את דוד כמו שכתוב למעלה ב' ג' ועליך להעות את כל ישראל ויש לומר כמו שכתוב למעלה ה' ב' ואתה תרעה את עמי ישראל. ס"ב ע

וַיֹּאמֶר יְהוָה לְךָ אַתָּה תִרְעֶה אֶת־עַמִּי
אֶת־יִשְׂרָאֵל וְאַתָּה תִּהְיֶה לְנָגִיד עַל־
יִשְׂרָאֵל׃ ג וַיָּבֹאוּ כָּל־זִקְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶל־
הַמֶּלֶךְ חֶבְרוֹנָה וַיִּכְרֹת לָהֶם הַמֶּלֶךְ
דָּוִד בְּרִית בְּחֶבְרוֹן לִפְנֵי יְהוָה וַיִּמְשְׁחוּ
אֶת־דָּוִד לְמֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל׃ ד בֶּן
שְׁלֹשִׁים שָׁנָה דָּוִד בְּמָלְכוֹ וְאַרְבָּעִים
שָׁנָה מָלָךְ׃ ה בְּחֶבְרוֹן מָלַךְ עַל־יְהוּדָה
שֶׁבַע שָׁנִים וְשִׁשָּׁה חֳדָשִׁים וּבִירוּשָׁלַם
שָׁלַשׁ שָׁנִים וּשְׁלֹשִׁים שָׁנָה עַל־כָּל־
יִשְׂרָאֵל וִיהוּדָה׃ ו וַיֵּלֶךְ הַמֶּלֶךְ וַאֲנָשָׁיו

ואמר יי לך את תפרנם
את עמי ית ישראל ואת
תהוי למלכא על ישראל׃
ג ואתו כל סבי ישראל
לות מלכא בחברון ונגר
להון מלכא דוד קדם יי ומשחו
ית דוד למהוי מלכא על
ישראל׃ ד בר תלתין
שנין דוד כד מלך
ואַרבעין שנין מלך׃
ה בחברון מלך על דבית
יהודה שבע שנין ושתא
ירחין ובירושלם מלך
תלתין ותלת שנין על
כל ישראל ויהודה׃
ו ואזל מלכא ועבדוהי
לירושלם

מהר"י קרא

ה (ו) [ויבאו וגו'] . ולאחר שבלו כל בית שאול ויבאו כל שבטי ישראל [אל דויד] חברונה וגו' :

רד"ק

לך : (ג) ויבואו כל זקני ישראל . ובבר אמר למעלה ויבואו כל שבטי ישראל אלא פירושו ויבואו ובבר באו התחלה זקני ישראל אל דוד וכרת להם ברית שלא ירע להם כעבור שמסרו ידי איש בשת שתי שנים וכעבור שאחרו להפליגו אחר מות איש בשת חמש שנים וכיון שכרת להם ברית שלחו בעבור שבטי ישראל ובאו אל דוד וכשחזרו למלך ואע"פ שהיה נמשח התחלה בית שמואל ונמשחהו אחר כן ביד יחודה מישחוהו גם עתה ישראל כי עתה מלך על כל ישראל ובדברי הימים אומר ויבשחו את דוד למלך על ישראל בדבר ה' ביד שמואל לפי שלא היה נזכרים דבר שמואל עד היום הזה כי שמואל משחו למלך על כל ישראל כמו שהיה שאול מלך על כל ישראל ומפני זה לא נלחם דוד בבושי יושב ציון עד שהיה מלך על כל ישראל ובזה שמשחו איתו ישראל המלך שם : לפני ה' . כבר פירש' כי כל מקום שיקבצו שם כל ישראל או ריבם שם שכינה שורה או פי' לפני ה' שאמרו ה' יהיה עד בינינו בברית שאנו כורתים : (ה) בחברון מלך על יהודה שבע שנים וששה חדשים . ובכלל לא מנאם לפי שלא היתה שנה שלימה וכן בספר מלכים לא מנה אותם ששה חדשים אפי' בפרט לפי שלא היתה שנה שלימה . ובדרש אלין ששה חדשים יתירים פה אנן ר' יצחק בשם ר' יהודה חמשים היו כשלשים ושלש אלא שהכתובים חולקים בכבוד לירושלם ומנאן אותם שלשים אמר רבי יהן חשבן המהיבה בולע את המועט אמר ר' יהן כתוב כי ששה חדשים ישב שם ויואב אותן וכוגין אותם שלשים אמר רבי יהן חשבן המהיבה בולע את המועט אמר ר' יהן כתוב כי ששה חדשים ישב שם ויואב אותן החדשים יא עלו לו מן המנין . דבר אחר אותן חדשים ששרה מפני אבשלום ובשעירה היה מתכפר כהדיום לא עלו מן המנין : (ו) וילך המלך ואנשיו . ובדברי הימים וילך דוד וכל ישראל כי כל ישראל היו עתה אנשיו וכיון שהלך על כל ישראל הלך אל ירושלם ללכוד מצודת ציון לפי שהיתה קבלה אצלם כי ציון ראש מבוכת ישראל ולא ילכוד אותה אלא מי שיהיה מלך על

מצודת דוד

(ג) כל זקני ישראל . אמר כאן כידוע למעליו : ויכרות וגו' . להיות להם לאלוה כאמר לעיל : לפני ה' . לפני ארון ה' כי כביכול

כמה לפני שנה : (ה) ארבעים שנה . ולא אם לעניות י' המדברים היתירים או לפי שמלך שנת המדברים אמר כאן כפני מבעוט מן

מצודת ציון

(ב) לך . עיין :

פירוש ע"ט

אין נָאוֹת הָאֵם גְּוֹאֲנָט צוּ דִיר אַיהּ תִּרְעֶה אֶת עַמִּי דוּא
וְאַלְסָט פָּאסָן מַיִן פְּאוֹלְק דִיא יִשְׂרָאֵל אִין דִי וָאלְסָט
זַיִן צוּ אַיִן הָאר אִיבֶּר דִיא יִשְׂרָאֵל׃ (ג) וַיָּבוֹאוּ כָּל זִקְנֵי
יִשְׂרָאֵל אִין זַיִי זָענֶן גִּיקוֹמֶען אַלֵי אֶל־מֶלֶךְ דָּוִד בְּרִית
צוּא דָעם מֶלֶךְ קִין חֶבְרוֹן וַיִּכְרוֹת לָהֶם הַמֶּלֶךְ דָּוִד בְּרִית
בְּחֶבְרוֹן לִפְנֵי ה' הָט דָער מֶלֶךְ דָּוִד צוּ זַיִי פּוּרֶה בְּרִית
גְּוֹען אִין חֶבְרוֹן פַּר נָאט וַיִּמְשְׁחוּ אֶת דָּוִד לְמֶלֶךְ אִין זַיִי
הָאבֶּן גְּוָאלְבְט דָעם דָּוִד צוּ אִיין מֶלֶךְ אוּבֶּר דִיא
יִשְׂרָאֵל׃ (ד) בֶּן שְׁלֹשִׁים שָׁנָה דָּוִד בְּמָלְכוֹ דְרֵייסְג יָאר אִיז

(ג) וכתם מאמר זה נתקבלו כל שבטי ישראל על דוד בחברון וכלומר להם המלך דוד ברית בחברון כי סם סיתה כמה לזכות סם זכויס כמו שהתחלה בדברי הכתוב . וימשחו את דוד למלך על כל ישראל ואז נעתק דוד מחברון לגבעת יהוסלים : (ו) והנה היה ירושלים יושב יהוסלים ולא יכול דוד להוליאם משם בעבור שהיתה מבוצרת לחזקה בהוסלים לאמר אם סם סומים ופסחים כי סיסים להם ולא יכלו מעלים ולא יכלו ותפשה

יְרוּשָׁלַ֑͏ִם אֶל־הַיְבוּסִ֗י יוֹשֵׁב֙ הָאָ֔רֶץ וַיֹּ֥אמֶר
לְדָוִ֖ד לֵאמֹ֑ר לֹא־תָבֹ֥וא הֵ֛נָּה כִּ֥י אִם־
הַסִּירְךָ֥ הַֽעִוְרִ֖ים וְהַפִּסְחִ֑ים לֵאמֹ֕ר לֹא־
יָבֹ֥וא דָוִ֖ד הֵ֥נָּה׃ ז וַיִּלְכֹּ֥ד דָּוִ֖ד אֶת־מְצֻדַ֣ת

ירושלם אל היבוסי יושב הארץ ויאמר
לדוד לאמר לא תבוא הנה כי אם
הסירך העורים והפסחים לאמר לא
יבוא דוד הנה׃ ז וילכד דוד את מצדת

מדר"י קרא

(ו) ויאמר לדוד [לאמר] לא תבוא הנה. אי אתה רשאי לבא הנה כי אברהם זקנך נשבע לאבימלך זקננו שלא יורישו בניו את התר הזה דכתיב ויצתה השבעה לי באלהים הנה אם תשקור לי ולניני ולנכדי, ודמויות שהן עורים ופסחים מסר זקנך לזקננו שיהיו בידנו לזכרון שאינכם ראשין לצור ולהתגרות עלינו במלחמה ואותן דמויות היו תקועות בצנור בשקום גבוה לעד

(יהושע ט"ו ס"ג) ותניא ת"ר יהוסף כן לוי יכולין היו הלז שלא היו רשאין: ויאמר דוד. מי שאמר: העורים

רלב"ג

שהיו הלזעים הסם בזוקת טוב ופסח העור לסוכות על כרים יקח בכסוף ימיו כהו עיניו מלמוח והפסח בעבור יעקב סהיה לוקע על ירכו ומצו זה לסוכות שכבר נכתלם להם זה שכרים עם סלכות בכללם ולזלת הפסח שמר סיבוסי לדול לו מצא הנם לא סכירות תמלה העורים והפסחים שבהם זכירת זה שכרים כלומו לומר לה יבא דוד הנה כי לא יוכל לשסיר הלזעים שבהם זכירת זה שכרים: (ז) וילכד דוד את מציבוסי את מלזת ציון היא עיר דוד. ולמר דוד ביום סהוא כל מי שיכה יבוסי ויגע בלזול וסוא המכזר שבשפים ממנו

רש"י

ה (ו) אל היבוסי. מלזדת ליון נקריאת יבוס ומזרעו של מבשלם היו והיו להם שני גלמים ת' עור ואחד פסח שנאמר על שם יעקב ובניהם השבועה שבשבע אברהם לאבימלך ולכך לא הורישום כשלכדו את ירושלי' לת לכדו את המלזדה כמו שנאמר ואת היבוסי יושב ירושלים לא יכלו ונו' שלא היו רשאין: ויאמר דוד. מי שאמר: העורים

רד"ק

כל ישראל ועד היום לא נתקייסה מלכות בישראל כי שאול לא קמת מלכותו: כי אם הסירך העורים והפסחים. ת"י אלהין באגדיותך השאיא וחזיבוא דאמרין לא יעלו דוד הלבא, ומצאנו בדברש אמרו אנשי יבוס לאברהם כרות עמנו ברית שאין ורעך יורש את עיר היבוס ואנו מוכרין לך את מערת המכפלה ועשה כן ואנשי יבוס עשו צלמי נחשת והעמידום ברחוב העיר וכתבו עליהם ברית השבועה וכשבאו ישראל לארץ לא יכלו להכנס שם בשני השבועה שנאמר ואת היבוסי יושב ירושלם לא יכלו בני ישראל להורישם וכשמלך דוד רצה להכנס שם ולא הניחוהו שנאמר וייאמרו אנשי יבוס לא תבא הנה אמרו לו אין אתה יכול עד שתסיר הצלמים הללו שכתוב עליהם ברית השבועה שנאמר כי אם הסירך העורים והפסחים ואלו הם הצלמים שעינים להם ולא יראו אזנים להם ולא ישמעו רגליהם ולא יהלכו שנאי נפש דוד לפי ששונא מלשמוע ומעבר. ע"א שנאמר על כן יאמרו עור ופסח לא יבא אל הבית אמר דוד לאנשיו כל מי שיעלה בראשונה ויסיר את הצלמים יהיה לראש ועלה יואב והיה לראש שנאמר ויעל יואב וגו' ואחר כן קנה דוד את עיר חיבוסי לישראל בכסף והב בכתב לאחזת עולם בשש מאות זהב שנאמר ויתן דוד לארונה במקום וגו'. ועוד אמרו כי שני צלמים אלו היו בראש המגדל הנקרא צנור והיה אחד עיר על שם יצחק והאחד היה פסח על שם יעקב ובניהם השבועה שנשבע

מצודת ציון

(ו)חיבוסי. שם לומה ישבו במקומו כמ"ש בימושלים: הנה. למקום סזה: (ז) מצודת. עניינו מבלר חזק כמו ומסלדות נחסבם (ירמיה ו) וגו'. ממר בדרך הפלגה וגוממ לו מוכל לבוא הנה כי אם מקודם יסיר הסיסים וחף העוזים והפסחים כי אם ישמר מי מהם היכולת בידם לעכב בידתך הנה בשבוד גודל מוזק המקום: לאמר וגו'. כ"ל דבדי הפפלגה הסוא היה לומר לו יוכל דוד לבא הנה מרוב הזזק ומס שהפליגו לדבר על זה סיתה כלוונה: (ז) מצודת ציון. שם מבלר הזק ממוך למקום יבום: היא עיר

מצודת דוד

מהללוי למחבם לימי מלוכה: (ו) אל היבוסי. כי בני יהודם ובני בנימן לא סוכיחום מלז: ויאמר לדוד. שם היבוסי ממר לדוד לא תוכל לבוא הנה בעבור היותם בלוהם ומזוקם עד מאד: כי אם הסירך העורים והפסחים. כי אם ישמר מי מהם היכולת בידם לעכב בידתך הנה בשבוד גודל מוזק המקום: לאמר וגו'. כ"ל דבדי הפפלגה הסוא היה לומר לו יוכל דוד לבא הנה מרוב הזזק ומס שהפליגו לדבר על זה סיתה כלוונה: (ז) מצודת ציון. שם מבלר הזק ממוך למקום יבום: היא עיר

פירוש ע"ט

עִ֣יר דָּוִ֔ד הִ֖וא צִיּ֥וֹן׃ ח וַיֹּ֣אמֶר דָּוִ֔ד בַּיּ֥וֹם הַה֖וּא כָּל־
מַכֶּ֣ה יְבוּסִ֗י יִגַּ֤ע בַּצִּנּוֹר֙ וְהַשֹּׂנְאִ֣ים אֶת־נַפְשׁ֣
דָּוִ֔ד עִוְרִ֥ים וּפִסְחִ֖ים לֹ֣א יָבֹ֑אוּ עַל־כֵּ֣ן יֹאמְר֔וּ
עִוֵּ֥ר וּפִסֵּ֖חַ לֹ֥א יָבֹ֖א אֶל־הַבָּֽיִת׃ ט וַיֵּ֤שֶׁב דָּוִד֙
בַּמְּצוּדָ֔ה וַיִּקְרָ֣א לָ֔הּ עִ֖יר דָּוִ֑ד וַיִּבֶן֩ דָּוִ֨ד סָבִ֜יב

עיר דוד הוא ציון׃ ח ויאמר דוד ביום
ההוא כל מכה יבוסי יגע בצנור והשנאים
את נפש דוד העורים והפסחים לא יבוא
על כן יאמרו עור ופסח לא יבא אל הבית׃
ט וישב דוד במצדה ויקרא לה עיר דוד

פְּרִקי דְּרבי אליעזר שְׁרִיבְּט וְעַן אַבְרָהָם אֲבִינוּ הָאֵם
נִינְוֵאתָם קוֹפִין דִּי מְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה הָאבִין דִּי מְעַנְמְשִׁין פּוּן יְבוּס
נָדָם אִיז י שָׁלֵים נִינְוֵאתָם צוּ אַבְרָהָם אוֹב דוּ וְוִעסְט אוֹנוּ שְׁוִוערִין
אָז דוּא אוֹג דַיינְע קִינְדֶער וֶעלִין נִיט אֶוועק נֶעמְען פּוּן אוֹנוּ דִי
שְׁטָאם יְבוּס וֶעלִין מִיר דִיר פַּאר קוֹיפִין דִי מְעָרַת הַמַּכְפֵּלָה . הָם
אַבְרָהָם נִישְׁוּאוֹרִין צוּ זַיי וְוִי זַיי הָאבִין נִינְוֵאתָם. אוֹג דִי מְעַנְמְשִׁין
פּוּן יְבוּס הָאבִין נִימַאכְט צְוַיי קוֹפֶּעְרְנֶע בִּילְדֶער אוֹג הָאבִין זַיי
נִישְׁטָעלְט אִין נַאם . אַיין פִּילְד אִיז נִיטְען מִים תְּרֵיסְע אוֹיגִין אזוי
וְוִיא בִּילְדֶער . דַאם אִיז יִצְחָק . דָם ער אִיז צוּא זַיין אֶלְטֶער בִּילְדֶער
נִינְוֵאתָרִין . דֶר צְוַוייטֶער בִּילְד אִיז נִיטְען לָאתָם . דָם אִיז יַעֲקֹב .
וְוִם דֶר כַּלָּה הָם אִים נִימַאכְט לָאם . אוֹג זַי הָאבִין נִינוּמְען צְוַוי
פְּאפִּירִין אוֹג הָאבִין אוֹיף זַיי נִישְׁרִיבְּען דִי שְׁבוּעָה וְוִם אַבְרָהָם הָם
צוּ זַיי נִישְׁוּאוֹרִין . אַיין פַּאפִּיר הָאבִין וְוִיא אֲרַיין נִישְׁטָעקְט אִין
דִּיא טוֹיט פּוּן אַיין בִּילְד . דֶעם אַנֶדֶערִן פַּאפִּיר הָאבִין זַיי אַרַיין
נִישְׁטָעקְט אִין דֶר טוֹיט פּוּן דֶעם אַנֶדֶערִן בִּילְד . דַאם זָאל הַייסְן
דִי בִּילְדֶער זָאגִן דִי יוּדִין זָאלִין נִיט אֲרַיין קוֹמֶען אִין דִי שְׁטָאם
יְבוּס . סַיידִין דִיא שְׁבוּעָה וֶעט זִיך עֶנְדִיגֶן אוֹג מֶען וֶעט

פּוּן דָּוִד אִיז שׁוֹין אוֹיס גֶנַאנְגֶן דֶר זְמַן פּוּן דֶר שְׁבוּעָה דְרוֹם אִיז דָּוִד נִיגַאנְגֶן צוּ דֶם וִיצֶר פּוּן דֶעם לַאנְד צוּא
פַּר מְרֵייבֶּן אִים נִיאמֶר לְדָוִד לֵאמֹר אוֹנ עֶר הָאט גְנָאנְגֶן צוּ דָוִד צוּא זָאגֶן לֹא תָבוֹא הֵנָּה דוּ וְוִעסְט נִיט קוֹמֶען
אֲהָעֵר נִיט אִין הַסִּירְךָ נִיאֶמֶרְט נוּר אוֹ דוּ וְוִעסְט אָפּ טָאן דִי בְּלִינְדִי אִין דִי הִינְקִדִינְגִי , דַאם זָאגֶן זַיי אָפּ
גֶעסְטֶער לַאמֹר דַאם זַיי זָאגֶן לֹא יָבוֹא דָוִד הֵנָּה דָוִד וְוִעט נִיט קוֹמֶען אֲהָעֵר אוֹבֶּער דֶר שְׁבוּעָה : (ז) וַיִּלְכֹּד דָּוִד

את

צִיּוֹן הִיא עִיר דָּוִד׃ ח וַיֹּאמֶר דָּוִד בַּיּוֹם הַהוּא כָּל מַכֶּה יְבוּסִי וְיִגַּע בַּצִּנּוֹר וְאֶת הַפִּסְחִים וְאֶת הָעִוְרִים שְׂנוּאֵי נֶפֶשׁ דָּוִד עַל כֵּן יֹאמְרוּ עִוֵּר וּפִסֵּחַ לֹא יָבוֹא אֶל

דְּצִיּוֹן הִיא קַרְתָּא דְּדָוִד׃ ח וַאֲמַר דָּוִד בְּיוֹמָא הַהוּא כָּל דְּיִקְטֹל יְבוּסָאָה וְיִשְׁרֵי לְמִכְבַּשׁ כְּרָבָא וְיַת חַמָּאֵי וְיַת חֲבָיֵא רְחִיקָא נַפְשָׁא דְּדָוִד עַל כֵּן יֵימְרוּן חַמָּאֵי וְחֲבָיֵא לָאֲעַלָּוֹן

רש"י הה׳ בפתח שנואי קרי

מהר"י קרא

והפסחים. הם העלמים שלהם: (ח) כל מכה יבוסי ויגע בצנור. כל דיקטל יבוסאה ויעבר למכבש כרכא: ואת הפסחים. ויכה גם את הפסחים ואת העורים ואת שנואי נפש וגו׳: על כן יאמרו וגו׳. על אמר מורים העור והפסח כמו שהעור והפסח יהיו בכלן: לא יבא וגו׳. לא יכל דוד היה. הרי זה מקרא קצר שאמר כל מכה יבוסי ויגע בצנור ולא פי׳ מה יעשה לו ובדברי הימים (ז׳ י"ח) פירוש כל מכה יבוסי כדמסקינא יהיה לראש ולכר והומה לזה לכן כל הורג קין (כדלקמן ד׳ י"ד) ולא פירש מה יעשה לו אבל מעלמו הוא נכמע ל׳ גערה ומיפה: ויגע בצנור. לשון נופה המגדל כי עם היו נהוגים העלמי׳ שלהם וכימי דוד

רד"ק

אברהם לאבימלך שנאמר אם תשקר לי ולניני ולנכדי לפיכך לא כבשו ישראל בשבשו את ירדוז, כי ערעין היה בבד אבימלך חי ובימי דוד כבר מת ובמלה השבועה. והחכם ר׳ אברהם א"ע פירש כי אם השריך בכח הסיר כלומר אם הסיר למחמתך אפי׳ העורים והפסחים או ימשיכך שלא תבא הנה כי חמגדל הזה חזק מאד ולא נידא אותך למלחמה: (ח) ויאמר דוד. עתה ספר איך לכדה שאמר כל מכת יבוסי ויגע בצנור ופירושו בשעה החזק וי"ת וישרי למכבש כרכא: ואת הפסחים ואת העורים. כלומר ויבא ג"כ הפסחים והעורים ויכה שוכר עומד במקום שנים: שנואי נפש דוד. וכפי שבוזהו בהם שאמרו שהם ימשיכוהו שלא ילכור את הבצורה. ואמר כל מכה ולא אמר מה יעשה לו וכמוהו כל הורג קין ובדברי הימים מפורש כל מכה יבוסי בראשונה יהיה לראש ושר ויעל יואב בראשינה ויהי לראש. ובמדרש כל מכה יבוסי ויגע בצנור כל מי שהיה מכה יבוסי היה נוגע בצנור כלומר לא היו יכולים לכבשם אם לא היו נכנסים בצנור והוא המקום הנמוך במגדל מה עשו הביאו אילן של ברוש וכפפו אותו וקפץ יואב ועלה בראש החומה ובקשו להורגו ותיה גבור חיל ובלחם כנגדם ובאו גבורי ישר׳ ועזרוהו. ובמדרש אחר כתוב כן מה עשה יואב הלך והביא ברוש אחד רענן וקבעו בצד החומה ובקפץ ראשו שחיה רך ואחז בו דוד וקפץ יואב על ראשו של דוד ונתלה בברוש והלז על החומה והלכבי צדיק חסד שמן ראש אל יניא ראשי מה עשה הקב"ה קצר את החומה עד שעלה דוד אחריו שנאמר ובאלהי אדלג שור: על כן יאמרו. כי מהומי׳ הוא ואילך לא

מצודת דוד

דוד. לפחד זה הסכו סמם וקלקלו עיר דוד: (ח) כל מכה יבוסי. מי שכר יעלה בראשונה ויכה את היבוסי ומתחלה יגע בצנור ואחר כך יכנס לתוכו והוא המגדל החזק שכר תלו בו כל בעהוסים והפ"ז ויכה גם העורים והפ"ז שרוטיות הללו אצלינו שיש בנו כח להתגולל מידך שלא תסיים מהתת ידינו את אתת ראשי לכנה הנה:(ח) ויאמר דוד [ביום ההוא] כל מכה יבוסי ויגע בצינור ואת הפסחים. יסיר שהם שנואי נפש דוד שדוד שונא אותם: על כן יאמרו. פי׳ מפני מה שנא אותן על שאומר כל זמן שפסח ועור זה אצלינו אין דוד רשאי לבא בפנים לחוכות היכל ללובדה מפני השבועה שנשבע אברהם לאבימלך והנה לא פירש מה יעשה למי שיכה יבוסי אבל בדברי הימים כתיב כל מכה יבוסי ויגע בצנור יהיה לראש ויעל יואב בן צרויה ויהי לראש כך ראיתי מפורש בפירקי דר׳ אליעזר ופשוטו דמורות

רלב"ג

הימים ויכתוב עם הסמחתו את העלמ׳ שלהם והעוזים שהם כמאי נעם דוד מלד מיוחנתו מלמוח לו הכית יהיה לו גמול כך וכך ולא פירש על כן היו אומרים כן עם עור ופסח הכה כמעם זה יעמוד דוד מלבנה לו הכית והנה מפני הכתחתו בזה לחוכן מזולם הסחת הכתי׳ הפר כתבו מלחמת כי הוא יסחית הכנען הפר בו העמר והכתחתו יסחתו העלמים הלמו והפסח שהמעד בפיהם זה הענין סהוא הפסח שהוא הם מקום הסד לו מפני ביעתו בו הם לא ישבתו לבני אדם העלמים והיו הלו העלמים עשויים בחוכן מהתחולה פיעיו מקלות כל בהול לבי המקום מניעה חוקה בדרך בלא יוכל לסד לעשות כם כלי בלא יבו חוכן העלמים בהוכן מהתלולת והפר שמעתו בפרר נעשו העלמים כלאה בקלת המקומות והיה העלמה בהו ולא התחבולה הין בה מהרובי לפי שיהיו בהמשת המעבורו' והכשרים בעיני ה' והיה בהם ובזולתם הין לו ולהן הוא מקום התהלוכ להסד הין יתכן זה והיה עבו חוכן העלמים בדמות עורים ופסחים לפי במדרכ העורים והפסחים בעיני הם מדכ יהיו בעעים בו והיה יממה מהלל העור הזו הלו העלמים

מצודת ציון

ממ): (ח) בצנור. בס המגדל:

וקפץ יואב על ראשו של דוד ונתלה בברוש והלז על החומה ובאלהי אדלג שור: על כן יאמרו. כי מהומי׳ הוא ואילך לא

פירוש ע"ט

את מצודת ציון אין דָּוִד הָט בַּאצְווּוינְגען דָם פֶּעסְטִינְג פון ציון היא עיר דָּוִד דָם איז דָר נאָך וואָרן גירופֶן די שְׂמָאט פון דָוִד: (ח) וַיֹּאמֶר דָּוִד בַּיּוֹם הַהוּא אוֹג דָוִד הָט גְּנָאגְט אין דָעם דְאוֶינֶן טָאג כָּל מַכֵּה יְבוּסִי דָר וָוָס וְיִגַּע אן צִוּם צִנּוֹר אוֹג וְועט אן רִירֶען אין דָעָר הוֹיך פון דָעם טורָעם אוֹג וְועט אִים אן הַיבֶּען אין נָעמָן וְאֶת הַפִּסְחִים וְאֶת הָעִוְרִים אין דִיא הינְקידִינג אין דִיא בְּלִינְדע וָואם זִיא הָאבֶּען פֶּייגְט דָאם לייב פון דָוִד וְועט עֶר אוך שְׂלָאגֶן דָר דָאוֶינֶער וְועט זַיין צוא אֵיין עֶלָצָטָען על כֵּן יאמרו דָער וויי׳ל וָואם זָיא זָאגֶן בָּל זָמָן דָער בְּלִינְדֶר אוֹג דָער הונקדינר

הַבָּיִת׃ ט וַיֵּשֶׁב דָּוִד בַּמְּצָדָה וַיִּקְרָא־לָהּ
עִיר דָּוִד וַיִּבֶן דָּוִד סָבִיב מִן־הַמִּלּוֹא
וָבָיְתָה׃ י וַיֵּלֶךְ דָּוִד הָלוֹךְ וְגָדוֹל וַיהוָה
אֱלֹהֵי צְבָאוֹת עִמּוֹ׃ יא וַיִּשְׁלַח חִירָם
מֶלֶךְ־צֹר מַלְאָכִים אֶל־דָּוִד וַעֲצֵי אֲרָזִים
וְחָרָשֵׁי עֵץ וְחָרָשֵׁי אֶבֶן קִיר וַיִּבְנוּ־בַיִת
לְדָוִד׃ יב וַיֵּדַע דָּוִד כִּי־הֱכִינוֹ יְהוָה
לְמֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל וְכִי נִשֵּׂא מַמְלַכְתּוֹ

לְבֵיתָא׃ ט וְיָתִיב דָּוִד
בְּחַקְרָא וְקָרָא לָהּ קַרְתָּא
דְּדָוִד וּבְנָא דָּוִד סְחוֹר
סְחוֹר מִן מַלְיָתָא וּלְגָיו׃
י וַאֲזַל דָּוִד אָזֵיל וְסָגֵי
וּמֵימְרָא דַּיְי אֱלָהָא
צְבָאוֹת בְּסַעֲדֵיהּ׃
יא וּשְׁלַח חִירָם מַלְכָּא
דְּצוֹר אוֹגְדִין קָנֵת דָּוִד
וַאֲעֵי אַרְזִין וְנַגָּרִין
דְּאוֹמָנִין לְמִבְנֵי אֲעִין
וַאֲבָנִין וְאַרְדֵי כְּלִין
דְּאוֹמָנִין בְּבִנְיַן פּוּתָלִין
וּבְנוֹ בֵּיתָא לְדָוִד׃ יב וְיָדַע
דָּוִד אֲרֵי אַתְקְנֵיהּ יְיָ
לְמֶהֱוֵי מַלְכָּא עַל יִשְׂרָאֵל

מהר"י קרא

של ע"ז היו בידם ואמרו אין כח לדוד לבא הנה אע"פ שדוד מנגח אותם וקורא אותם פסחים ועורים יש כח בדמיות הללו להצילנו מידו על כן יאמרו כל זמן שהם אצלינו לא יבא דוד אל העיר כי אין בידו ליכנס לבנים כיוצין: (ט) עיר דוד. עיר שלבדה דוד: ויבן דוד סביב מן המלוא וביתה. התקיף את העיר סביב בחומה נמוכה ואותה חומה קדמי מלוא ובנה מן המלוא ולפנים בתים לשבת ולשכות לסנהדרי גדולה והם היו ישובי לשכת הגזית: (יב) וידע דוד כי הכינו ה' למלך. שחירם מלך צור חשלים עמו ושלח לו דורון:

רלב"ג

וכיו מוליתון סמיס מפיסים וסיס ככם מכמיס כסם מס בסיס כו כוסם מכנעת מלו סמקוים ולוס סיס לריך כל סיס להסמר בלבף יכנס סם וכסכוס כסים כלמוד בדכך בלבף שבפו כמיס לפוקן כללמיס יקל יוסף להסחיים פוקן כללמיס: (ט) ויבן דוד במלוא. שלבדו ואסבב סביבים לחזק העיר סביב סיה: ומלמו סהבירה בעיר כמו בעוכין סהבאים סיום לחזק בעיוכים בלא יוכלו סהאויבים בקלות ולוס יקבלו סמקום בסוס עגום. ולכך בכם דוד סביב מכמלוה וביוסה ל"ל שבלבם חומה לפנים מהמלוה מקפת בכל סבניכים מבב בעיר בסיה כמעבה: (יב) וזכר כי מפי עידע דוד כי הכינו ה' למלך על כל ישראל וכי בשם שי"ו ממלכתו בעבור עמו ישראל ל"ל מלחבלבו פוקם בעם לקח עוד דוד פילגשים וכניס בירושלם והוליד בנים ובנות ותתמוד בעשם זה כדי שיהיה בשם מחד שבר יהיה לפוי למלך על זה העם הקדוש

מצודת ציון

(ט) ובית. מבפניס: (יח) וחרשי. סומנים כמו וחרס וסוסב (שמות לה): קיר. כומל: (יב) נשא. עניו הכמה:

רש"י

כנר עברו הדורות שהזכרו בכתובה: (ט) מן המלוא וביתה. סיקף סומה נמוכה וממלאין פותה עפר וגוכה שהל בחמלטו ומכופע והולך לכל רוח הוא קרוי מלוא ועליו כתה דוד כתיס ואיתו המלוה היה סביב למעלה: (יב) וידע דוד. כראותו כל מעשיו מצליחין ומלכי הע"ג שולחין לו

רד"ק

יבא עור ופסח אל הבית הזה היא מצודת ציון לבזיון אותן העורים והפסחים ולוכרון לדורות היאך לכדה דוד: (ט) מן המלוא וביתה. מן המלוא ולפנים ומלוא היא מקום פסוק לחומה ואותו המקום היתה רחבה להאסף העם שם לפיכך נקרא מלוא כמו קראו כלאו ואמרו האספו ובואו וממנו ולפנים בנה ובדברי הימים אומר כי יואב בנה שאר העיר: (י) הלוך וגדול. שניהם מקור: וה' אלהי צבאות עמו. טעם הספור הזה כי בעזרתו היה מנצח כל החיילות בכל אשר יצא כי ה' עמו שהוא אדון צבאות מעלה וצבאות מטה: (יח) וחרשי אבן קיר. לבנות קיר ות"י ונגרין דאיבנין למוקף אעין ואבנין וארדיכלין דאומנין בבנין כותלין: (יב) וכי נשא. בבנין פועל הדגוש תקב"ה נשא ממלכתו כיון שמלך צור שלח לו כל זה ידע כי מת היתה לו

מצודת דוד

הסבסופ מ"מ לו למעוט לת דוד מלהלקם כם על כי סיס הסבסופ בשום פעם ועודנו מוטל סוס מזכירן ומסבו כי דוד לס יפנס לל הלילים ולהסירם ולוס תמר דוד לעשת בלוד ויסור ממילס מעלי

פעמים מלריכים להסתכל בהם וגו': (ט) מן המלוא וביתה. כי שמוך להתחומם סיה מקום שפיי לסיות מוכן להסתף מס מלריכים מבים וכן קלמו מלמו (ירמיה ד') וכן ומן המלוא ולפנים בית סביב: (י) הלוך וגדול. בכל מת נתגדל יותר ויותר: (יח) ועצי ארזים. וכידם עלי מלזים: וחרשי. לף כל חכלי עץ ואבן היודעים לבנות קיר: (יב) וידע דוד. בעת שבר גוי לו ידע שעבודו שביר שם לכיעו למלך ומבר בשל ממלכתו סיה בעבור שבחלל ולא תלם סדבר בעלמו:

פירוש ע"ט

הוּנְקְדִינָך וְעָבַד רָא זַיִן וְעָבַד דָּוִד נִיס קוּמָן אִין דָּעָם
הוּיו׃ (ט) וַיֵּשֶׁב דָּוִד בַּמְּצוּדָה אוּנ דָּוִד אִיז גֶיעֶסִין אִין
דָּעָם פָּעֶסְטוּנְג פּוּן צִיוֹן אוּנ הָאט גְרוֹפֶן צוּ אִיר דִּיא
שְׁטָאט פּוּן דָּוִד וַיִּבֶן דָּוִד סָבִיב אוּנ דָּוִד הָאט גִיבּוֹאט
הֶיזִיגֶ אָרוּם אוּנ אֲרוּם פּוּן דֶעם דָּר פּוֹלוּנְג אוּנ אִין
וַוייְנִג רש"י שְׁרֵייבְט אִיין גִידְרִיעְג מוּעֶר דֶר פּוֹלְט
מִעַן מִיט עֶרֶד אוּנ מִעַן מַאכְט זִיא הוֹיךְ אִין מִיטֶן
אוּנ מְשׁוּפֵּעַ אוֹיף אַלֶע נִיסֶן דָּאם וְוערְט אִן גִירוּפֶן
מְלוֹא אִיין דֶער פִּילוּנְג דְרוֹף הָט דָּוִד גִבּוֹאט הֶיזִיגֶ
אוּנ דֶם דֶר פִּילוּנְג אִיז גִיוֹוען אֲרוּם דֶעם פָּעֶסְטוּנְג׃
(י) וַיֵּלֶךְ דָּוִד הָלוֹךְ וְגָדוֹל אִיז דָּוִד גֶגַאנְגֶן אִימְלִיכֶם מַאל

בְּעֶבְרוֹן עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל׃ ג וַיִּכְרֹת דָּוִד עוֹד
פִּלַגְשִׁים וְנָשִׁים מִירוּשָׁלַם אַחֲרֵי בֹאוֹ
מֵחֶבְרוֹן וַיִּוָּלְדוּ עוֹד לְדָוִד בָּנִים וּבָנוֹת׃
ד וְאֵלֶּה שְׁמוֹת הַיִּלּוֹדִים לוֹ בִּירוּשָׁלָם
שַׁמּוּעַ וְשׁוֹבָב וְנָתָן וּשְׁלֹמֹה׃ ה וְיִבְחָר
וֶאֱלִישׁוּעַ וְנֶפֶג וְיָפִיעַ׃ ו וֶאֱלִישָׁמָע
וְאֶלְיָדָע וֶאֱלִיפֶלֶט׃ ז וַיִּשְׁמְעוּ
פְּלִשְׁתִּים כִּי־מָשְׁחוּ אֶת־דָּוִד לְמֶלֶךְ עַל־יִשְׂרָאֵל
וַיַּעֲלוּ כָל־פְּלִשְׁתִּים לְבַקֵּשׁ אֶת־דָּוִד
וַיִּשְׁמַע דָּוִד וַיֵּרֶד אֶל־הַמְּצוּדָה׃
ח וּפְלִשְׁתִּים בָּאוּ וַיִּנָּטְשׁוּ בְּעֵמֶק רְפָאִים׃

ג בעבור עמו ישראל להיות להם רועה טוב׃ (ג) ויקח דוד עוד פלגשים ונשים, אמרו רבותינו ז"ל פלגשים בלא כתובה ובלא קדושין נשים בכתובה וקדושין ואף על פי שיש מחלוקת בזה בירושלמי שאמרו שם איזו היא אשה ואיזו היא פלגש רבי מאיר אומר אשה יש לה כתובה פלגש אין לה כתובה וחכמים אומרים אחד זו ואחד זו יש להם כתובה אלא אשה יש לה כתובתה ואין להתנאי כתובה אצל"ב סוגי' הגמרא כר' מאיר וקבלו רז"ל כי שבעה עשרה נשים היו לו לדוד בין נשים ובין פלגשים ודרשו לא ירבה לו נשים יתיר מן שמנה עשרה ומכאן זה אחר הקבלה מפסוק ואוסיפה לך כהנה וכהנה וישע נשים היו לו ואמר כהנה וכהנה והם י"ב ועוד כהנה והם י"ח וזה הצדיקם לומר כי ענלה זו מיכל וכנגד ששה שהיו לו בחברון היא והנה מצאנו לו שש נשים בחברון קודם בואו לירושלים ואומר ויקח דוד עוד פלגשים ונשים מירושלם ומצאנו בברחו מפני אבשלום שהניח עשר פלגשים לשמור את הבית אם כן שתים נשים לבד לקח בירושלם ועשר פלגשים ואחת מישתי הנשים שלקח בירושלים היתה בת שבע: (ד) הילודים, תואר בכשקל גבורים וכל אלה בני נשים היו כמו שאומר בדברי הימים לבד בני הפלגשים: שמוע. הוא שמעה הנזכר בדברי הימים בבני הפלגשים: (ט) ואלישוע. הוא אלישמע הנזכר שם וזכר שם אליפלט אחר וזכר גם כן שמעה הנזכר בדברי הימים בבני הפלגשים: (ט) ואלישוע. הוא אלישמע הנזכר שם כי כמו שכן מצינו בדה"י שמעיה ושמעי ושמעון וכן כאן להמצין בדה"י: (ט) ואלישוע. הוא אלישמע הנזכר שם כי כמו שכן מצינו בדה"י שמעיה ושמעי ושמעון וכן כאן להמצין אלישוע: (ט) ואלידע. ובד"ה קרלו בשם אחר ובעלידע: ואליפלט. בד"ה נקרא עוד אליפלט אחר וכן כתוב שם אוזה ובן הוזכרו כאן כי מולי אחד נקבוניתם ולא נשמר זכר לאמו: (י) כל פלשתים. על כי ידעו מנבואת דוד זה ולפשטו כולם לבקשו להמיתו הוא: אל המצודה כל פלשתים: וירד אל המצודה. מגדל חזק ואמר וירד כי מקום המגדל היה שפל מירושלים ובשבא דוד מירושלים אל המצודה

ויבחר ויפיע ויפלטים וישאל

מנחה: (יח) וינטשו. ויתפשטו:

רד"ק

(ג) ויקח דוד עוד פלגשים ונשים. אמרו רבותינו ז"ל פלגשים בלא כתובה ובלא קדושין נשים בכתובה וקדושין ואף על פי שיש מחלוקת בזה בירושלמי שאמרו שם איזו היא אשה ואיזו היא פלגש רבי מאיר אומר אשה יש לה כתובה פלגש אין לה כתובה וחכמים אומרים אחד זו ואחד זו יש להם כתובה אלא אשה יש לה כתובתה ואין להתנאי כתובה אצל"ב סוגי' הגמרא כר' מאיר וקבלו רז"ל כי שבעה עשרה נשים היו לו לדוד בין נשים ובין פלגשים ודרשו לא ירבה לו נשים יתיר מן שמנה עשרה ומכאן זה אחר הקבלה מפסוק ואוסיפה לך כהנה וכהנה וישע נשים היו לו ואמר כהנה וכהנה והם י"ב ועוד כהנה והם י"ח וזה הצדיקם לומר כי ענלה זו מיכל וכנגד ששה שהיו לו בחברון היא והנה מצאנו לו שש נשים בחברון קודם בואו לירושלם ואומר ויקח דוד עוד פלגשים ונשים מירושלם ומצאנו בברחו מפני אבשלום שהניח עשר פלגשים לשמור את הבית אם כן שתים נשים לבד לקח בירושלם ועשר פלגשים ואחת מישתי הנשים שלקח בירושלים היתה בת שבע: (ד) הילודים, תואר בכשקל גבורים וכל אלה בני נשים היו כמו שאומר בדברי הימים לבד בני הפלגשים: שמוע. הוא שמעה הנזכר בדברי הימים בבני הפלגשים: (ט) ואלישוע. הוא אלישמע הנזכר שם וזכר שם אליפלט אחר וזכר גם כן שמעה הנזכר בדברי הימים בבני הפלגשים: (ט) ואלישוע. הוא אלישמע הנזכר שם כי כמו שכן מצינו בדה"י שמעיה ושמעי ושמעון וכן כאן להמצין אלישוע: (ט) ואלידע. ובד"ה קרלו בשם אחר ובעלידע: ואליפלט. בד"ה נקרא עוד אליפלט אחר וכן כתוב שם אוזה ובן הוזכרו כאן כי מולי אחד נקבוניתם ולא נשמר זכר לאמו: (י) כל פלשתים. על כי ידעו מנבואת דוד זה ולפשטו כולם לבקשו להמיתו הוא: אל המצודה

רלב"ג

(ג) ויכה גם כי שכבר נלפכד פלגשים לבקש דוד ושלמ' דוד לת פני ה' ועלהם כתב וכלכיעם וקבל כם המקום ולכד כמו בעל פלגים כדי להזכיר כשם וכך שכבר עזבו שם עלגיהם ובקשום דוד ומאנשי שלם יהו פלגשים כתב כמו בלותם התורם.

(יז) ושמעו פלשתים כי משחו את דוד למלך על ישראל ויעלו כל פלשתים לבקש את דוד וישמע דוד וירד אל המצודה׃ (יח) ופלשתים באו וינטשו בעמק רפאים׃

מצודת דוד

(יז) ושמעו. הוא שמעה המוכר בד"ה ולפ מנחם כסדר תולדותם כי בלשה היה למלכן כמלו המלכעה בסיו כי כת שבע כמ"ש בד"ה: (טו) ואלישוע. הוא מלישמע המוכר שם כי כם מכר שי כנים מסר שמם מלישמע ומקום המר בד"ה קוכא גם כן להמצין מלישוע: (טו) ואלידע. ובד"ה קרלו בשם אחר ובעלידע: ואליפלט. בד"ה נקרא עוד אליפלט אחר וכן כוזכר שם אוזה ולפ הוזכרו כאן כי מולי אחד נקבוניתם ולא נשמר זכר לאמו: (י) כל פלשתים. על כי ידעו מנבואת דוד זה ולפשטו כולם לבקשו להמיתו הוא: אל המצודה

מצודת ציון

(יח) וינטשו. והתפשטו כמו ויעקוד בלהי (שופטי' טו):

פירוש ע"ט

(טז) וַאֲלִישָׁמָע אוּן אֱלִישָׁמָע אוּן דִּי פָּעֶלְקֶר׃
(יז) וַיִּשְׁמְעוּ פְּלִשְׁתִּים וגו' אוּן דִּי פְּלִשְׁתִּים הָאבֶּן גֶהֶערְט
אוּן דִּי יִשְׂרָאֵל הָאבֶּן גֶזאלְבְט דֶעם דָּוִד צוּ זַיין אַמֶּלֶךְ
אִיבֶּר דִּיא יִשְׂרָאֵל וַיֶּעֱלוּ זֶענֶן אוֹיף גֶנַאנֶגֶן נָאר דִּיא
פְּלִשְׁתִּים צוּ זוּכֶן דֶעם דָּוִד אוּן צוּ מְלְחָמָה הָאלְטֶן
מִיט אִים וַיִּשְׁמַע דָּוִד הָט דֶם דָּוִד דֶר הֶערְט הָאט עֶר
גֶנִידֶרְט צוּ דֶעם פֶּעסְטוּנְג׃ (יח) וּפְלִשְׁתִּים בָּאוּ אוּן דִּי
פְּלִשְׁתִּים זֶענֶן גִיקוֹמֶן וְיֶנְטְשׁוּ בְּעֶמֶק דְּפָאִים אוּן הָאבֶּן
זִיךְ פַּאר שְׁפְּרֵיטֶם אִין דֶעם פְּלַאץ פּוּן דִּיא רִיזֶן׃

יט וַיִּשְׁאַל דָּוִד בַּיהוָה לֵאמֹר הַאֶעֱלֶה
אֶל־פְּלִשְׁתִּים הֲתִתְּנֵם בְּיָדִי * וַיֹּאמֶר
יְהוָה אֶל־דָּוִד עֲלֵה כִּי־נָתֹן אֶתֵּן אֶת־
הַפְּלִשְׁתִּים בְּיָדֶךָ׃ כ וַיָּבֹא דָוִד בְּבַעַל־
פְּרָצִים וַיַּכֵּם שָׁם דָּוִד וַיֹּאמֶר פָּרַץ יְהוָה
אֶת־אֹיְבַי לְפָנַי כְּפֶרֶץ מָיִם עַל־כֵּן קָרָא
שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא בַּעַל פְּרָצִים׃
כא וַיַּעַזְבוּ־שָׁם אֶת־עֲצַבֵּיהֶם וַיִּשָּׂאֵם דָּוִד
וַאֲנָשָׁיו׃ כב וַיֹּסִפוּ עוֹד פְּלִשְׁתִּים לַעֲלוֹת
וַיִּנָּטְשׁוּ בְּעֵמֶק רְפָאִים׃ כג וַיִּשְׁאַל דָּוִד

גְּבָרָא׃ יט וּשְׁאִיל דָּוִד
בְּמֵימְרָא דְיָ לְמֵימַר
הַאֶסַּק עַל פְּלִשְׁתָּאֵי
הֲתְמְסָרִינוּן בִּידִי וְאָמַר
יְיָ לְדָוִד סַק אֲרֵי מְמַסַּר
אֶמְסַר יָת פְּלִשְׁתָּאֵי
בִּידָךְ׃ כ וַאֲתָא דָוִד
בְּמֵישַׁר פְּרָצִים וּמְחָנוּן
תַּמָּן דָּוִד וַאֲמַר תְּבַר יְיָ
יָת בַּעֲלֵי דְבָבַי קֳדָמַי
כְּתִבּוּר מַיָּא דַחֲסַף דְּמָלֵי
מַיִן עַל כֵּן קָרָא שְׁמֵיהּ
דַּאֲתָרָא הַהוּא מֵישַׁר
פְּרָצִים׃ כא וּשְׁבָקוּ תַּמָּן
יָת מַעֲנָתְהוֹן וְאוֹקֵידִינוּן
דָּוִד וְגֻבְרוֹהִי׃ כב וְאוֹסִיפוּ
עוֹד פְּלִשְׁתָּאֵי לְמֵיסַק
וְאִיתְרַטִּישׁוּ בְּמֵישַׁר
גְּבָרָא׃ כג וּשְׁאִיל דָּוִד

ת"א ויסף דוד. ע"ג מד (פ"ג מג):

מהר"י קרא פב"פ רש"י

(כ) בבעל פרצים. מיושר פרלים: כפרץ מים. ככלי מלא מים שנשבר ומימיו נשפכין: (כא) וישאם דוד. וישרפם כמו הרב

וגבורוי: (כב) בעמק רפאים. גלגל ירושלים היה בספר יהושע (טו ח): (כג) ממול בכאים. מקביל לוליות:

רלב"ג רד"ק

(כ) עוד זכר כאלה שמסר זה הוסיפו עוד פלשת ב לעלות להלחם עם דוד ושלח דוד את כי ס' שם יעלה עליהם להלחם בהם ובאלהיהם המעצב שלח יעלה עליהם שם לא תתכוננו לשום שלח יכניעו בכלו ולזה אמר מיסוב שלא מחכיהם בדרך שיבא להם ממול בכליהם הם מוכיי"ם בלע"ז ושם תילכות רבי העתיקים והעליונים ויהיה זה שכם שלח יכניעו בהם הפלשתים בכאם וגם שם יעתין שיבא הוק ויעיב להמי הכבאים בדרך שיחמעו בהם כמו קול לעדי המתנועעים כי זה יהיה בכה שיחמעו הפלשתים בשמעם קול לעדי דוד שהוא קול מנוסת להמי הכבאים ולא יהיו בשמעם ממנו כלל ולזה אמר שיחמעו זה בשמיעות ויפול עליהם כי זהו החוזק מן התקבולות יעלהם והנה לפי מה שפחבוא מזה הם כי' לפי שעלה לו כי היה לחוי ביעלתו הפלשתי, לו לת דוד לפי המעלכה לולי זאת התקבולה ואע"פ שהיה כבי' יכול לעלם על הדרך המופת הפלשתי הנה לא יכשל הש' המופתים כי הם במקומות הכהכרחיים כמו שזכרנו פעמים רבות. עוד זכר שהצעל דוד להעלות למדן הפלשתים נמצא מכיוצד הצר

נצילה והקשו הפסוקים ויאמרו כתיב וישאם דוד מלמד שנשלם לעצמו וישרפו אלהיהם באש וכתיב וישרפו אתם כאן קודם שבא אתי הנחי כאן לאחר שבא אתי הנחי ר"ל כי באותה המלחמה היה אתי הנחי עם השלשתים ופלשתי היה וכשראה מפלת פלשתים בא לו אל דוד וקודם שבא אתי הנחי היו מתחילין לשרוף העצבים כי ע"א אסורה בהנאה וכיון שבא אתי הנחי ובטל הע"א הניחו פלשרוף ועל כה שלא נשרף אמר וישאם דוד כי כיון שבטלה מותרת בהנאה: (כב) לעלות. בבעל פרצים כמו בתחלה ונפשוו

מצודת ציון

(כ) בבעל. במישור כמו מכעל גד (יהושע יג):פרץ. מל' פלגה וכן: (כא) וישאם. ונסרפם כמו ותשא הארץ את עוניו (במדבר ל'): ומשמע

מצודת דוד

שלא ממגדל עוז להתחזק בו כמשמ ישמל כסי: (כ) בבעל פרצים. הוא שעתק כפלים ומשמ ע"ם פוסו מקרלו בעל פלים: כפרץ מים. כ"ל

פירוש ע"ט

(יט) וַיִּשְׁאַל דָּוִד בַּה׳ הֲט דָּוִד גִּיפְרָעְנָט אִין דֶּר וָאנְ פּוּן
נָאט לֵאמֹר צוּ וָאנֶן הַאֶעֱלֶה אֶל פְּלִשְׁתִּים צוּ וָאלְ אִיךְ אוֹף
נַיין צוּ דִיא פְּלִשְׁתִּים צוּ וֶועְטְסוּ־וַיִיא גְעבְּן אִין מַיין
הַאנְד וַיֹּאמֶר ה׳ הָאט נָאט גְּוָאגְט צוּ דָוִד גַייא אוֹף כִּי
נָתוֹן אֶתֵּן דָּעֶן אִיךְ וָועל גִיווִיס גָעבְּן דִי פְּלִשְׁתִּים אִין
דיין הַאנְד׃ (כ) וַיָּבֹא דָוִד אִיז דָוִד גִיקוֹמֶען אִין דָעם
פְּלָאץ פְּרָצִים וַיַּכֵּם שָׁם דָּוִד אוּן דָוִד הָאט זַיי דָארְטֶין
גְּשְׁלָאגֶן וַיֹּאמֶר אוּן הָט גִיוָאגְט פָּרַץ ה׳ נָאט הָאט צוּ
בְּרָאכֶן מַיינִי פַיינְט צוּ פַּר מִיר אַוּ וִוי דֶר בְּרֹאךְ פוּן

(כ) בבעל פרצים. מיסור פרלים: כפרץ מים. כמים הפוללים נגודי הספר: (כא) וישאם דוד. ולוקידינון דוד

(כב) בעמק רפאים. מגל ירושלים היה בספר יהושע (טו ח): (כג) ממול בכאים. מקביל לוליות:

היה יורד ומה שאמר האעלה אל פלישתים הם היו בעמק רפאים נראה כי פלשתים היו באותו מקום הנקרא בעל פרצים אלא שהיו חיל רב מאד כמו שאמר כל פלשתים ונתפשטו עד עמק רפאים ואותו מקום בעל פרצים היה גבוה מקום המצודה שירד שם דוד בתחלה וכן אמר בדברי הימים ויעלו בבעל פרצים וכן אמר בספר ישעיה כי כהר פרצים יקום ה׳ ועל מלחמה זו אמר ושם במצודה שאל בה׳ ועלה בבעל פרצים להלחם בפלשתים ושם חכה אותם: (כ) פרץ ה׳ את אויבי לפני כפרץ מים. כלומר מה׳ היתה זאת כי אני בכעס עם הכיתי עם רב כזה אלא שהאל פרץ אותם לפני וה״ הבר ה׳ את בעלי דבבי קדמי כמה דכתיב מאן דחסף דמלי מיין ולפי הפשט כפרץ שעושין הבים בבוא שטף מים שפורצין הגדר: בעל פרצים. ת״י מישר פרצים וכן תרגם בעל גד מישר גד: (כא) וישאם דוד. וישרפם וכת״י ואוקידינון דוד וגבורוהי וכן אומר בדברי הימים ויאמר דוד וישרפים באש ובמוהר לשון שריפה ותשא הארץ מפניו כמשמ ישאני עושני ובדברי רז״ל וישאם לשון ת״א ויסף דוד.ע״ג מד (פ״ג מג):

נְבְרָיָא׃ יט וּשְׁאִיל דָּוִד
בְּמֵימְרָא דְיָ לְמֵימַר
הַאֶסַּק עַל פְּלִשְׁתָּאֵי
הֲתְמְסָרִינוּן בִּידִי וְאָמַר
יְיָ לְדָוִד סַק אֲרֵי מְמַסַּר
אֶמְסַר יָת פְּלִשְׁתָּאֵי
בִּידָךְ׃ כ וַאֲתָא דָוִד
בְּמֵישַׁר פְּרָצִים וּמְחָנוּן
תַּמָּן דָּוִד וַאֲמַר תְּבַר יְיָ
יָת בַּעֲלֵי דְבָבַי קֳדָמַי
כְּתִבּוּר מַיָּא דַחֲסַף דְּמָלֵי
מַיִן עַל כֵּן קָרָא שְׁמֵיהּ
דַּאֲתָרָא הַהוּא מֵישַׁר
פְּרָצִים׃ כא וּשְׁבָקוּ תַּמָּן
יָת מַעֲנָתְהוֹן וְאוֹקֵידִינוּן
דָּוִד וְגֻבְרוֹהִי׃ כב וְאוֹסִיפוּ
עוֹד פְּלִשְׁתָּאֵי לְמֵיסַק
וְאִיתְרַטִּישׁוּ בְּמֵישַׁר
גְּבָרָא׃ כג וּשְׁאִיל דָּוִד

בה׳

בְּיהוּדָה וַיֹּאמֶר לֹא תַעֲלֶה הֲסֵב אֲלֵי
אֲחֵרֵיהֶם וּבָאתָ לָהֶם מִמּוּל בְּכָאִים׃
כד וְיִהִי בְּשָׁמְעֲךָ אֶת־קוֹל צְעָדָה
בְּרָאשֵׁי הַבְּכָאִים אָז תִּתְרַגַּז כִּי אָז יָצָא
יְהוָה לְפָנֶיךָ לְהַכּוֹת בְּמַחֲנֵה פְלִשְׁתִּים׃
כה וַיַּעַשׂ דָּוִד כֵּן כַּאֲשֶׁר צִוָּהוּ יְהוָה וַיַּךְ
אֶת־פְּלִשְׁתִּים מִגֶּבַע עַד־בֹּאֲךָ גָזֶר׃
ו א וַיֹּסֶף עוֹד דָּוִד אֶת־כָּל־בָּחוּר

בימרא דיי ואמר לא
תיסק אסתחר
לאחוריהון ותהך לחון
מקבל אילניא׃ כד ויהי
כמישמעך ית קל
צוחקא ברישי אילניא
בדין תתקף ארי בדין
נפיק מלאכא דיי
לאצטחא קדמוהי למקטל
במשריית פלשתאי׃
כה ועבד דוד כן כמא די
פקדיה יי וקטל ית
פלשתאי מגבע עד
כעלכא דגזר׃ א ואוסיף
עוד דוד ית כל בחורי

ה"א ושיר השי. (מפרקין [illegible]

רש"י כשמיבך קרי

(כד) את קול צעדה בראשי הבכאים. סח מלאכים הלועדים בראשי הילולות אבר לי שלח לעזרתך: או התרגז. תריס קול מלחמה ותכונת מרכ נלפי"ל כלע"ז וכן לה יהרגו כלב לשונו (שמות י"ח ז׳):

ו (א) ויוסף עוד דוד. לחסוף: את כל בחור בישראל

מהר"י קרא

להעלותם משאת העשן מן העיר וכן תרג׳ יונתן ואוקרינון: (כג) הסב [אל] אחריהם. תן עכשיו מקום לשעה שלא תעמוד כנגדם אלא הסב מאחריהם וכשהן קרובין אל האילנות אז תבוא להלחם בם ותבוא להם ממול בכאים שיהיו האילנות לעיניך ולא תכה בהם עד שתשמע קול הצעדה בראשי הבכאים-פי׳ בראשי האילנות: (כד) כי אז יצא ה׳ לפניך. להכות במחנה פלשתים. וניסיון היה שניסה הקב"ה לדוד כמו שניסה לשאול לעניין שבעת ימים תוחיל עד בואי אליך. וכן הזהירו שלא יכת הדיוט במלחמה והוד תולה עיניו באילנות אימתי ישמע קול הצעדה ועד שהוא מצפה אמרו לו עבדיו מה אנו מצפין והם שולפין ושולחין יד בנו אמר להן דוד אם עתה [אנו] נלחמין בהן אנו חייבים מיתה בידי שמים שכך הוזהירני הקב"ה שלא אלחם עמהם עד שאשמע קול הצעדה אם הם שולחין יד בנו מובה שנמות זבאים ואל נמות חייבים ויעש כן דוד כאשר צוהו ה׳: ו (א) ויוסף עוד דוד את כל בחור בישראל. לפי שבתחילה נתיירא עם הזקנים להעלות הארון מקרית יערים. חזר

רד"ק

גם כן בעמק רפאים: (כג) לא תעלה. פי׳ לא תעלה עליהם מיד כי לא הגיע עדיין עת הישועה אלא בין כך ובין כך הסב אל אחריהם ובאהה להם ממול בכאים וכשתשמע הקול אז תבא עליהם: ממול בכאים. ת"י מקביל אילניא ופירשו בהם האילנות הנקראים בדברי רז"ל תותים וכמותו יערי בעמק הבכא: (כד) בשמיעך. כתוב בב"ית וקרי בכ"ף והענין אחד: את קול צעדה בראשי הבכאי. אשמיעך קול לחזק לב העם אשר אתך שידמה להם קול הולכים בראשי האילנות כאילו כיאכים יצאו להכות בפלשתים כמו שאמרו בדבר ברק הלא ה׳ יצא לפניך וכן אמר הנה כי אז יצא ה׳ לפניך: אז תתרגז. תנוע ותתחוק על פלשתים כמו לא יתרגז כלב לשונו ענין הנזיעה ופי׳ צעדה ענין הליכה כמו מסיבי צעד וי"ת כשתשמיך ית קל צווחתא ברישי אילניא בכן התקף ארי בכן נפיק מלאכא דה׳ לאצלחא קדמך. ובדרש לא תעלה הסב אל אחריהם אמר לו הקב"ה אין לך רשות לפשוט יד בהם אפי׳ הם קרובים אצלך עד שאתה רואה את ראשי האילנות מנענעים או תחרץ דבר תרוץ הוא כמו אם חרוצים יהיו ולמה נתן להם סימן בראשי הבכאים ולא מאחריהם אמר רבי ברכי׳ מפני שכלו מלא חצים הבכא הזה לומר לך שכל זמן שישראל שרוי בצרה כאילו צרת לעיני שנאמר עמו אנכי בצרה: (כה) מגבע עד באך גזר. ובדברי הימים מגבעון ועד גזרה ואחד הוא: (ו) ויוסף עוד דוד.

מצודת דוד

מהתום כמיס מוסיפים פיזיים כגדר: (כג) לא תעלה וגו׳. לפ שעלה פלשתים עול פניהם לך הסב עצמך לכת אל אחוריהם ותבוא עליהם ממול לאילני הבכאים הסב נגדו שם: (כד) בשמיעך. כלומר תשמע קול לעדה וכו׳ אז תחרץ להלחם כי אז ילא ה׳ ל׳ל אז שלח מלאכו להכות בהם (ועם שהיו תעלור לה׳ להודיע מבלי תחבולות הסבוד ממהריהם ומכלי קביעת זמן מ״מ אמר כן לפשוטו שימור מלחת בדבר המלחמה לו יקל בעיניו כלאחר בהם שתים: (כה) מגבע. כדתך מגבע עד בואך גזר כ״ל עד אחר תבוא אל גזר כלומר עד המקום בבחים בה לגזר ומלאו יהבר עם מי שמגיע המקום וכמותו הרבה במקרא: ו (א) ויוסף עוד.

פירוש ע"ט

בַּה הָט דָּוִד גְּפַרְעָנְט אִין רֵר וָאנ פּוּן נָאט וַיאמֶר הָט
נָאט גְּוָאנְט לֹא תַעֲלֶה דוּ וָאלְסְט נִיט גְּלַייךְ אוֹף גַיין
צוּ וַייא הָסֵב אֲחֹרֵיהֶם רִינְגֶל צוּ הִינְטֶער וַייא אוּנ דוּ
וָאלְסְט קוּמֶן צוּ יַיי פּוּן אֶקְעגֶן דִי בֵּייכֶר: (כד) וַיְהִי
בְּשָׁמְעֲךָ אוֹת אַז דוּ וועסְט הָערֶן אַיין קוֹל פּוּן טְרִיט
אוֹף דִיא שְׁפִּיץ בֵּייכֶר אָז תֶּחֱרַץ דֶענְסְט מאל וָאלְסְטוּ
אוֹף הַייבֶן דַם קוֹל פּוּן מַלְחָמָה אוּנ אַיין קְלַאנְג פּוּן
נגבעה ויכלכימו על מגלה הדשה וכה שנו כי כבר הזכיר בתורה שמין רמז לבחת מרון המלחים כי מם כתוף למד על כני קמת כי עבודת הקדש בכתף ישמו גם שנו מוד עוזו כי הוא לא היה לו ולא היו לו רשות לתזוז מרון המלחים גם לזוים לא הזמר זה מבל ישמו בזמוטיו וזה שהיה מרון הקדש בתוך מם בזמוח כמו שבתבלר בספר דברי הימים קלח ביחוד למד כי לעבלאזוב לא תחם מרון המלחים מלד ישראל קדושתו כי אולי דוד מבקי זה לבניו מלו מרון המלחים מלד ישראל קדושתו ובמלר בתבלר לו יוכל לבעמד מן הענגה בעמיהו בקדושה ובמלר בתבלר לו שבידך ס"לח בית עובד אדום הגתי בעבור מרון המלחים שיהא בניהו שלשה מדשי: מן בכיח דוד מח מרון המלחי׳ על פיר דוד על ידי הלויס כמפשם:

בִּישְׂרָאֵל שְׁלֹשִׁים אָלֶף׃ ב וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ
דָּוִד וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ מִבַּעֲלֵי יְהוּדָה
לְהַעֲלוֹת מִשָּׁם אֶת אֲרוֹן הָאֱלֹהִים
אֲשֶׁר־נִקְרָא שֵׁם שֵׁם יְהוָה צְבָאוֹת
יֹשֵׁב הַכְּרֻבִים עָלָיו׃ ג וַיַּרְכִּבוּ אֶת־אֲרוֹן
הָאֱלֹהִים אֶל־עֲגָלָה חֲדָשָׁה וַיִּשָּׂאֻהוּ
מִבֵּית אֲבִינָדָב אֲשֶׁר בַּגִּבְעָה וְעֻזָּא
וְאַחְיוֹ בְּנֵי אֲבִינָדָב נֹהֲגִים אֶת־הָעֲגָלָה

יִשְׂרָאֵל שְׁלַשְׁתִּין אַלְפִין׃ ב וְקָם וַאֲזַל דָּוִד וְכָל עַמָּא
דִּי עִמֵּיהּ מִקְרְיָא מִבֵּית
יְהוּדָה לְאַסָּקָא מִתַּמָּן
יַת אֲרוֹנָא דִּי דְאִיתְקְרֵי
שְׁמָא שְׁמָא דֵּי צְבָאוֹת
דְּשָׁכֵינְתֵּהּ שַׁרְיָא עַל
מִן כְּרוּבְיָא עֲלוֹהִי׃
ג וַאֲחֵיתוּ יַת אֲרוֹנָא דֵּי
בָּעֲנָלָא חַדְתָּא
וְנָטְלוּהִי מִבֵּית אֲבִינָדָב
דִּי בְּגִבְעָתָא וְעֻזָּא וַאֲחְיוֹ
בְּנֵי אֲבִינָדָב מְדַבְּרִין יַת
עֶגְלְתָּא

ת"א אסר נקידה. ב"ג יד: ויכיתם. (שם שם):

מהר"י קרא

והוסיף עוד עם הזקנים וראשי האבות כל בחור בישראל שלשים אלף שכן כתיב בדברי הימים ויועץ עם שרי האלפים וגו׳: (ג) [וישאהו מבית אבינדב]. ובני אבינדב הולכים עם ארון

רש"י

שלשים אלף. לפי שנמנספו עליו כשהמליכוהו בחברון וזו היתה תוספה שניה לכך נאמר ויוסף עוד: (ב) מבעלי יהודה. היו קריית יערים כמו שנאמ׳ ויהוסע ותהר הגבול יערים נקרא לו לקריון שם ומהו השם שהיה שם ה׳ לצבאות שמפי תימוקים של בית רבן יודעין לומר כי עבודת הקדש עליהם בכתף ימשו (במדבר י״ט) ולפי שאמר זמירות היו לי תקיד בבית מנורי (תהלים קי״ט כ״ד) נענש לבא לידי כך ומת עוזא על ידו לפיכך כשהגיעו מבית עובד הבעלו שנא׳ (לעיל ו׳ ג׳) ויאמר לו׳ מתם רשעי החכות ללוות התקדשו ותם ותחיכם והעליתם את ארון וגו׳ כי למברשמוגה לא תתם פרץ ה׳ אלהינו בנו כי לא דרשנוהו כמשפט:

רד"ק

כבו ויאסוף שרשו אסף וכן ויוחר בן המועד שרשו אחר וכן תוספ רוחם יגועון כמו תאסוף ויש לפרשו כמשמעו ענין תוספ׳ שרשו יסף כלומר הוסיף לקבץ עוד וכת״י ואוסיף עוד ופי׳ עוד כי היו עמו רבים מישראל כשהמליכוהו וכן במלחמה הזאת כי באותו הפרק חית׳ מלחמת פלשתים והוי׳ זה שהעלו הארון וכן מוכיח בדברי הימים: (ב) מבעלי יהודה. ונקראת גם כן שם קרית יערים בעל ונזכר בעלת׳ בדברי הימים ואחר הוא ונקרא נ״כ קרית יערים כמו שאומר בספר יהושע בעלה היא קרית יערים ובקרית יערים היה הארון כי שם העלוהו מבית שמש ובאמרו מבעלי יהודה בם״ם והוי׳ לו לומר אל מבעלי יהודה כי שם הלכו להעלות משם הארון וכן אמר בדברי הימים ויולך דוד וכל ישראל בעלה׳ אל קריית יערים ואם נאמר כי

מצודת ציון

כמו לא יחכן כלב לבוקו (שמות יא) ופי׳ לא נעשה לבוקו לנבוח: ד (ב) מבעלי. היה קריית יערים וכמ״ש בעלה היה קריית יערים (יהושע טו): (ג) אל העגלה. על העגלה:

ס׳ לנבוח יוסב הכלוכים הוא הנקדא עליו: (ג) וישאוהו. על ידי הסבקר אשר מעמו הטעגלה: את העגלה. כ״ל והנו הסבקר המוכיחים שם

פירוש ע"מ

צוּא אַיִן זַאמְלָעֵן אַלַי אוּיס דָּעֶר וַיְיזְלְמִי פּוּן דִּיא יִשְׂרָאֵל זָעֶנֶן גְּוּועֶן שְׁלִישִׁים אֶלְף דְּרַיסִיג טוֹיזֶענְד אוּנ וַוייל זַיי זָעֶנֶן שׁוּן אַיִן מָאל אַיִן זַאמְלְט גְּוּואָרֶן אַז מָען הָט אִים גִימַאכְט פַּר אַיִן מֶלֶךְ אִין חֶבְרוֹן אוּנ דָּם אִיז שׁוֹן גְּוּועֶן דִי אַנְדֶרִי אַסִיפָּה דָּרוּם זָאגְט דָּעֶר פָּסוּק וַיֹּסֶף עוֹד עֶר הָאט נָאךְ אַיִן מָאל גִימָעֶרְט צוּ אַיִן זַאמְלֶן: (ב) וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ דָּוִד וגו׳ אוּנ דָּוִד אִיז אוֹיךְ נִשְׁטַאנֶן אוּנ אִיז גְּנַאנְגֶן אוּנ גָּאר דָּם פָאלְק וָום מִיט אִים פּוּן דֶּעֶר שְׁטָאט בַּעֲלֵי יְהוּדָה דָּאס אִיז קִרְיַת יְעָרִים וָואס דָּר אָרוֹן אִיז דָּארְטֶן גְּוּועֶן. הָאבֶּן זַייא

האבין

עֻגְלְתָא חַדְתָא ׃ ד וְנָטְלוּהִי מִבֵּית
אֲבִינָדָב דִי בִגְבְעָתָא
עִם אַרְוֹנָא דַיְיָ וַאֲחְיוֹ
אָזִיל קֳדָם אַרְוֹנָא ׃
ה וְדָוִד וְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל
מְשַׂחְקִין קֳדָם יְיָ בְּכָל
אָעֵי בְּרוֹשִׁין וּבְכִנָּרִין
וּבְנָבְלִין וּבְתֻפִּין
וּבִרְבִיעִין וּבְצֶלְצְלִין ׃
ו וַאֲתוֹ עַד אֲתַר מְהַגֶּן
וְאוֹשִׁיט עֻזָּה יְדֵיהּ
בַּאֲרוֹנָא דַיְיָ וַאֲחַד בֵּיהּ

חֲדָשָׁה ׃ ד וַיִּשָּׂאֻהוּ מִבֵּית אֲבִינָדָב אֲשֶׁר
בַּגִּבְעָה עִם אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וְאַחְיוֹ הֹלֵךְ
לִפְנֵי הָאָרוֹן ׃ ה וְדָוִד וְכָל־בֵּית יִשְׂרָאֵל
מְשַׂחֲקִים לִפְנֵי יְהוָה בְּכָל עֲצֵי בְרוֹשִׁים
וּבְכִנֹּרוֹת וּבְנֵבָלִים וּבְתֻפִּים וּבְמְנַעֲנְעִים
וּבְצֶלְצָלִים ׃ ו וַיָּבֹאוּ עַד־גֹּרֶן נָכוֹן וַיִּשְׁלַח
עֻזָּה אֶל־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וַיֹּאחֶז בּוֹ כִּי

ת"א עגילתא חדתא . כותא לה:

רש"י

(ד) עם ארון האלהים . הרי זה מקרא קצר והסכ כתיב ויסעו מארון האלהים: (ה) בכל עצי ברושים . שמתקנין מהם כלי זמר: (ו) כי שמטו הבקר . כי מעמידו הבקר ומענעמו וכן תרגם יונתן מרי מרנועי תוריה כמו שמתרגם וגדמה ילו כגרון (לעיל י"ט ל') ותתמריג ידי' כגרזל׳:

כרזי"ו קרא

האלהים ומנהגים את העגלה : (ד) ואחיו הולך לפני הארון . וכתב לך הכתוב בדבי שלא התמה מפני מה פרץ בעוזא ואחיו נכלם . והלא גם אחיו הולך עם הארון . (אלא שהלך לפני הארון) ומנהיג את הבקר . אבל עוזא היה אוחז בארון לפיכך נעשה בו משפט : (ו) ויבאו עד גרן [נכון] . נוכן) מישור שלא התאמר מחמת שהיה מקום מרשים שממנו הבקר שהרי מישור היה . ופפני מה שממהרו לפי שהיה ללוים לשאת את הארון בכתף שנאמר בכתף ישאו : ייאחז בו כי שמטו הבקר . סבור היה שמקרקר היא כמנהג העגלה שפעמים הרבה נשמט׳ ולא היה כן אלא הקב"ה השמיטם מעגלה לפי שהיה להם לשאת בכתף :

רד"ק

הבקר שהיו מושכים העגל׳: (ד) עם ארון האלהים . דבק היא עם עגלה חדשה כאילו אמר נתנוהו את העגלה חדשה עם ארון האלהים ובאמרו פעם אחרת וישאוהו לפי שאמר שעוזא ואחיו נוהגים פי׳ היאך היו נוהגים אות כשנשאוהו מבית אבינדב כי אחיו היה הולך לפני הארון ג׳ זה עם הארון ו׳׳ם כן עם ארון האלהים כי על עוזא אמר שו׳ה הולך עם ארון האלהים ואחיו לפניו לפיכך אחז בו עוזא ו׳׳ הוא היה עם הארון וכן אמר ויעמ שם עם ארון האלהים . ו׳׳מ וישאהו על הארגז שהשיבו פלשתים אמר כי נשאוהו ע׳׳ם ארון האלהים וזהו שאמר פעם שנית וישאוהו כי הראשון אמ׳ על הארון והאחרון אמר על הארגז : (ה) בכל עצי ברושים . פי׳ פר עצי ברושים לפי שכלי השיר עושה ארם אותם מברוש וכ׳׳ל תחלה בכל עצי ברושים ופרש אחר כן ובכינורות ובנבלים . ו׳׳ובכינורות נוספת ורבים כמוה או׳ היה בכל עצי ברושים כלל כלים אחרים לבד הנזכרים : ובמנענעים . היא כלי נגון יניע׳ אדם נופו בנגנו בו או הוא אשר בו יהרות יגועו בעת הנגון ו׳׳ת וברביעים והם לותות דקות יננגו בהם ובדברי רבותינו ז׳׳ל רביעית של אליית פי׳ לוחות של מקלנות כי הלוחות הם יננגו בהם ויקוננו : ובצלצלים . כמו בצלצלי שמע והו׳ שני כלי נחשת שמקישין אותן זה בזה ומשמיעים קול : (ו) גורן נכון . ובדברי הימים גרן כידון ושני שכולה היו לו ואפשר כי שפו גורן נכון וקראוהו גרן כידון על שמו: שם עוזה מן יראו עין ו כידו ורבותינו ז׳׳ל אומרו בתחלה בידון ולבסוף נכון כלומר ע׳׳ז זה כשנשאו הארון בעגלה

מצודת ד"ד

ספגלה : (ד) וישאהו וגו׳ עם ארון . ר׳׳ל הקבר נפלו בעגלה עם הארון מסד עליו : לפני הארון . להגיע את הבקר לכל עוזא הוך מלך הארון ולזה מזר וכתבו לומר שמו ו׳ לבד הלך לפני הארון ולא עוזא ולזה הרגים הוא מסד שמעו הכתוב להודיע ולחיות לא הרגים : (ה) לפני ה׳ . לפני הארון ס׳׳ל : בכל עצי ברושים . כלכי שיר העשוים מעצי ברושים : (ו) וישלח עוזה . סוא ע׳׳ה את ידו: כי שמטו הבקר.

פירוש ע"ט

גִּימַאכְט גְּיוֹאוּרְין פּוּן כּוֹקְסָן בַּיימֶר וּבְכִנּוֹרוֹת וּבְנְבָלִים
וּבְתֻפִּים אוּן מִיט הַארְפֶּען אוּן מִיט פְּיִדְלֶען אוּן מִיט
פּוּיקִין אוּן מִיט קְלַאפְּצוּמֶער אוּן מִיט בְּלֶעכֶּרְן :
(ו) וַיְבוֹאוּ עַד גֹּרֶן נָכוֹן אוּן זַיי זָענֶן גִּיקוּמֶן בִּיז דָעם
שַׁיירֶער נָכוֹן וַיִּשְׁלַח עֻזָּה וגו׳ הָאט עֻזָּה גְּשִׁטְרֶעקְט זַיין
הַאנְד צוּ דֶעם אֲרוֹן פּוּן גָאט אוּן הָט אִן גְנוֹמֶן אִין
אִים דָען דִיא רִינְדֶר הָאבֶן אִים אֵיין שְׁאקֶל גְּנֶעבֶן :

ויהר

שָׁמְטוֹ הַבָּקָר׃ ז וַיִּחַר־אַף יְהוָה בְּעֻזָּה
וַיַּכֵּהוּ שָׁם הָאֱלֹהִים עַל־הַשַּׁל וַיָּמָת שָׁם
עִם אֲרוֹן הָאֱלֹהִים׃ ח וַיִּחַר לְדָוִד עַל אֲשֶׁר
פָּרַץ יְהוָה פֶּרֶץ בְּעֻזָּה וַיִּקְרָא לַמָּקוֹם
הַהוּא פָּרֶץ עֻזָּה עַד הַיּוֹם הַזֶּה׃ ט וַיִּרָא
דָּוִד אֶת־יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וַיֹּאמֶר אֵיךְ
יָבוֹא אֵלַי אֲרוֹן יְהוָה׃ י וְלֹא־אָבָה דָוִד
לְהָסִיר אֵלָיו אֶת־אֲרוֹן יְהוָה עַל־עִיר
דָּוִד וַיַּטֵּהוּ דָוִד בֵּית עֹבֵד־אֱדֹם הַגִּתִּי׃
יא וַיֵּשֶׁב אֲרוֹן יְהוָה בֵּית עֹבֵד אֱדֹם הַגִּתִּי
שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים וַיְבָרֶךְ יְהוָה אֶת־עֹבֵד

אֲרֵי מְרַגְּזוּתֵי הוֹרַיְתָא׃ ז וּתְקֵיף רוּגְזָא דַיְיָ בְּעֻזָּה
וּמְחָהִי תַּמָּן מֵימְרָא דַיְיָ עַל דְּאִישְׁתְּלִי וּכְיֵת תַּמָּן
עִם אֲרוֹנָא דַיְיָ׃ ח וּתְקֵיף לְדָוִד עַל דְּתַרַע יְיָ
הְתַרְעֵת בְּעֻזָּה וּקְרָא לְאַתְרָא הַהוּא אַתְרָא
דְּכִית בֵּיהּ עֻזָּה עַד יוֹמָא הָדֵין׃ ט וּדְחֵיל דָּוִד מִן
קֳדָם יְיָ בְּיוֹמָא הַהוּא וַאֲמַר אֵיכְדֵין יֵעוֹל לְוָתִי
אֲרוֹנָא דַיְיָ׃ י וְלָא אֲבָא דָּוִד לַאֲפָנָאָה לְוָתֵיהּ לְוָת
אֲרוֹנָא דַיְיָ לְקָרְתָּא דְּדָוִד וְאַפְנֵיהּ דָּוִד לְבֵית עוֹבֵד
אֱדוֹם גִּיתָּאָה׃ יא וּשְׁרָא אֲרוֹנָא דַיְיָ בְּבֵית עוֹבֵד אֱדוֹם גִּיתָּאָה תְּלָתָא
יַרְחִין וּבָרִיךְ יְיָ יָת עוֹבֵד

ת"א ויחר אף כ' שם . שם : ויחר לדוד . ושם שם : עקיבה ב' סו : בית עבד האדום . (ירמות ו) ישכון ה' : בדמות פנ :

מהר"י קרא

(ז) על השל . על עכב שלו . ששנג במה דכתיב בכתף ישאו והם הי׳כיבוהו על העגלה: וימת שם עם ארון האלהים . כשהוא

הימים) ומן הסעריס היה : (יא) ויברך ה' וגו' . לפתו ושמונה בלותיה ילדו שבה כנים בכרם תחד שנת׳ פעלתי

רש"י

(ז) על השל . על העגלה שהיה לו לדרום ק"ו טפחים כשם שירדן הוא עלמו לא כ"ם : (י)עובד אדום . לוי היה (כדכתי

רד"ק

ובזה שגה : (ז) על השל . על השגגה התרום שגגה שלו וכת"י על דאשתלי ועזחה שגה בשאחז בו כי לא נתן כי אם לבני לוי שהם מקודשים מישאר בני ישראל וכ"ש למעלה כי אלעזר אחיו קדשו לשמור הארון פי׳ לשפיר הבית שהיה בו הארון שיהיה בטהרה לכבד ולרבץ לפני הארון לא שהי׳ שולח ידו בארון ולהסיעו ממקום למקום כי לא יתכן זה כי אם לבני לוי וכן התודה דוד חטא זה כמו שכתוב בדברי הימים כי למבראשונה לא אתם פרץ ה׳ אלהינו בנו כי לא דרשנוהו כמשפט ורז"ל

מצודת ציון

(ז)השל . עגין שכמה ופגגה וכן לדכתי׳ השלו כשלו (לעיל ג):(ח) פרץ. עגין שבכה: (י) על עיר דוד. אל עיר דוד : הגתי . הוא מתגולל כגת ואל היה לוי ומן הסופרים כמ"ש בד"ה: (יא) וישב . עגין עכבה :

ויחר לשמואל (ש"ת ט"ו) : על אשר פרץ . בשבור לשגת הספן: (ט) את ה' . שם מהון ה' כי מסב שם ש"ת נסיות מסב בקדושתו : (י) ויסהו . נטה מומו מנדרך עיר דוד אל בית מולד לאדום :

דרשו ע"ט

(ז) וַיִּחַר אַף ה' בְּעֻזָּה הָט גְּנַרְיָמָט דָּר צָאַרְן־פּוּן נָאט אִין עֻזָּה וַיַּכֵּהוּ שָׁם הָאֱלֹהִים עַל הַשַּׁל אוּנ נָאט הָאט אִים דָּארְטֶן גִּשְׁטָאנֶן אִיבֶּר דֶעם שׁוּנְג וָואס עָר הָאט זִיךְ טוֹעֶה גֵיוּעזֶן וָוארוּם עָר וָואלְט זִיךְ גֶעקֶערְט אֵין־קֶל וְחוֹמֶר אַף לֶעֶרְנֶן מֵה דָאךְ אַז דֶער אֲרוֹן הָאט זַיֵּנֶע טָרַאגֶר גִיטְרַאגֶן דֶעם יַרְדֵן מִבְּלִי שֶׁבֶן אַז עָר וָועט גִים אַרְאפְ וָועט זִיךְ אַלַיין טְרַאגֶן אוּנ עָר וָועט גִים אַרְאפְ פוּן דֶעם וָואגֶן וַיִּכֶּה שָׁם עִם אֲרוֹן הָאֱלֹהִים עָר אִיז דָאךְטֶן גְּשְׁטָארְבֶּן בֵּי דֶעם אֲרוֹן פּוּן נָאט : (ח) וַיִּחַר לְדָוִד וגו' אוּנ עֶם הָט גְּנַרִיטְ צוּ דָּוִד וַיְיל נָאט הָאט גְּבְּרֵאכֶן אַיין בְּרֶעשֶׁנִיש אִין עֻזָּה וַיִּקְרָא לַמָּקוֹם הַהוּא

גבענטשט

פירוש ע"ט

אוּנ עָר הָאט גְּרוּפֶן צוּ דֶעם דְּאוִיגֶן אוֹרְט פֶּרֶץ עֻזָּה בִּיז אִין דֶעם הַיִּנְטִינֶן טָאג : (ט) וַיִּרָא דָּוִד אֶת ה' אוּנ דָּוִד הָט מוֹרָא נָהָאט פַּר נָאט אוּנ דֶעם דָּאוּגֶן טָאג וַיֹּאמֶר אוּנ הָט גְּנָאגְט אֵיךְ יָבוֹא אֵלַי אֲרוֹן ה' וְוִי זָאל קוּמֶן צוּ מִיר דֶער אֲרוֹן פּוּן נָאט : (י) וְלֹא אָבָה דָּוִד וגו' אוּנ דָּוִד הָט נִיט גְּוָואלְט אָפּ קֶערֶן צוּ זִיךְ דֶעם אֲרוֹן צוּ דֶר שְׁטָאט פּוּן דָּוִד וַיַּסֵּהוּ דָּוִד הָט אִים דָּוִד גְּנֵייגְט אוּנ אוֹם גִּיקֶערְט אִין דֶעם הוּיז פּוּן עוֹבֵד אֱדוֹם פּוּן גַּת עָר אִיז גְּוֹעזֶן אִיין לְוִי : (יא) וַיֵּשֶׁב אֲרוֹן ה' אוּנ דֶר אֲרוֹן פּוּן נָאט הָאט גְּרוּעט אִין דֶעם הוּז פּוּן עוֹבֵד אֱדוֹם הַגִּתִּי דֶרַיי דָרֶישִׁים וַיְבָרֶךְ ה' אֶת עוֹבֵד אֱדוֹם הָאט נָאט

אֲדֹם וְיֵת כָּל בֵּיתֵיהּ : יכ וְיִגַּד לַמַּלְכָּ דָּוִד
כא וְאִתְחֲוָא לְמַלְכָּא דָּוִד
לְמֵימַר בָּרִיךְ יְיָ יַת בֵּית
עוֹבֵד אֲדוֹם וְיַת כָּל
רֵישֵׁיהּ בְּדִיל אֲרוֹנָא דַיְיָ
וַאֲזַל דָּוִד וְאַסֵיק יַת
אֲרוֹנָא דַיְיָ מִבֵּית עוֹבֵד
אֲדוֹם לְקִרְתָּא דְּדָוִד
בְּחֶדְוָא : כב וַהֲוָה כַּד
נְטָלוּ נַטְלֵי אֲרוֹנָא דַיְיָ
שִׁתָּא זוּגִין וְנָכֵיס תּוֹר
וּפַטִּים : כג וְדָוִד מְשַׁבַּח
בְּכָל תְּקוֹף קֳדָם יְיָ וְדָוִד
אסיר

תא״א ויהי כי צעדו . סופה לה . (סנהדרין כט) :

אֲדֹם וְאֶת־כָּל־בֵּיתוֹ : יבוַיֻּגַּד לַמֶּלֶךְ דָּוִד
לֵאמֹר בֵּרַךְ יְהוָה אֶת־בֵּית עֹבֵד אֱדֹם
וְאֵת־כָּל־אֲשֶׁר־לוֹ בַּעֲבוּר אֲרוֹן
הָאֱלֹהִים וַיֵּלֶךְ דָּוִד וַיַּעַל אֶת־אֲרוֹן
הָאֱלֹהִים מִבֵּית עֹבֵד אֱדֹם עִיר דָּוִד
בְּשִׂמְחָה : יגוַיְהִי כִּי צָעֲדוּ נֹשְׂאֵי אֲרוֹן
יְהוָה שִׁשָּׁה צְעָדִים וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמְרִיא :
יד וְדָוִד מְכַרְכֵּר בְּכָל־עֹז לִפְנֵי יְהוָה וְדָוִד

רש״י

השמיני וגו׳ בשיס ושניס לעובד אדום (דסי׳ ס׳ כ״ו ס״ק) : (יד) מכרכר . מרקד : אפוד בד . מעיל כתן פורלייט״ע

כלע״ז . ויועתן תרגם כרדוע וכן תרגם יונתן משילים לתמר תמות לאבשלום כרדופין (לקמן י״ג י״ח) :

רד״ק

בדברי הימים ועובד אדום ועחיהו בכינורות וקראו נתי לפי שהתנורר בנת : ואת כל ביתו . בנו ובנותיו וכל אשר לו היתה להם ברכה בכנו׳ ובעשיר ותוספת טובה בכל דבר מעת שהיה הארון בביתו ורבותינו ז״ל דרשו ואת כל ביתו זה אשתו ושמנה בליתי׳ שילדו ששה ששה בכרס אחד וסמכו זה על מה שכתוב בדברי הימים פעלתי השמיני כי ברכו אלהים ובתיב ששים ישנים לעובד והיא ושבעה בליתו׳ שילדו ששה ששה בכרס אחד הם ששים ושנים עם שמנה הבנים: (יג) נושאי ארון ה׳ . הם הלוים כמו שכתוב בדברי הימים ויושאו בני הלוים את ארון האלהים כאשר צוה משה בכתפם במוטות עליהם : ששה צעדים ויובח שור ומריא . ובדברי הימים כתוב ויהי בעזור האלהים את הלוים נושאי ארון ברית ה׳ ויזבחו שבעה פרים ושבעה אלים כשהלכו נושאי הארון ששה צעדים הכירו כי אלהים עזרם במשא הארון וחפץ בם כי לא נכשלו כמו שנכשל עוזא ומפס ששה צעדים נראה כי כשיעור הזה הלך עוזא כשאחז בארון והכהו השם וכיון שראו אלה נושאי הארון כי הלכו ששה צעדים ולא היה להם פגע רע שמחו והודידו הארון וזבחו זבחים ודרשו ז״ל דרשו טעם בעזור מכאן שהארון נושא את

מצורת דוד

(יב) בעבור ארון האלהים . לכך יכך נזיתו כי קודם לזה לא כת לכלל ככרס הזאת: עיר דוד . לעיר דוד ושם ליון : (ג) ויזבח . לאחר כל שבת לעמדים : (יד) אפוד בד . מלבוש עבור לדמות כלאחד על כתן גדול ושיסה מיוחד להמשיכי המתכוונדים בעבודת ס׳ וכן כשמואל נאמר וכשמואל נאמר ומגור מסיד סד (ס״ם כ׳) ודוד סלביכו

מצורת ציון

(יג)צעדו . שפסו והלכו: ומריא. שור פטם וכן נמן בקר ומריא(ג״ת ס)·(יד)מכרכר. ענין רקידה של שמחה והוגעתמו בכלדים וכלכלכוס

פירוש ע״ט

נִבְעַנְטְשָׁט רָעם עוֹבֵד אֱרוֹם אוֹן נָאר זַיִן הוּז גְּזוּנְד :
(יב) זַייגֶד לְמֶלֶךְ דָּוִד לֵאמֹר אוֹן אִיז עָם גְּנָאנְט גְּוָואָרן צוּ
דָעם מֶלֶךְ פּוּן דָּוִד צוּא וְאָנִין בְּרַךְ ה׳ אֶת בֵּית עוֹבֵד אֲדוֹם
נָאט הָט נִבְעַנְטְשָׁט רָם הוּז פּוּן עוֹבֵד אֲדוֹם אוֹן אַלֶּין
וָואס צוּא אִים אִיז בַּעֲבוּר אֲרוֹן הָאֱלֹהִים פּוּן וְועגִין דָעם
אֲרוֹן פּוּן נָאט זַיֶּלֶךְ דָּוִד וַיַּעַל אֶת אֲרוֹן הָאֱלֹהִים אִין דָּוִד
גְּגָאנְגָן אוֹן הָט אוֹיף גְּבְראכְט דָעם אֲרוֹן פּוּן נָאט
פּוּן דָעם הוּיז פּוּן דָעם עוֹבֵד אֲדוֹם אִין דָער שְׁטָאט
פּוּן דָּוִד בְּשִׂמְחָה מִיט פְרֵייד : (יג) וַיְהִי כִּי צָעֲדוּ נוֹשְׂאֵי
אֲרוֹן ה׳ אוֹן אִיז גְּוָואן אַז דִי טְרָאגֶער פּוּן דָעם אֲרוֹן
פּוּן נָאט הָאבֶן גְּטְרָעטֶן זֶעקְס טְרִיט וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמְרִיא
הָט עֶר אִיטְלִיכֶם מָאל גִיקוֹלִיט אִיין אוֹקס אוֹן אִיין
נִשְׁטָאבְּטֶן אוֹקס : (יד) וְדָוִד מְכַרְכֵּר בְּכָל עֹז לִפְנֵי ה׳ אוֹן דָּוִד הָט נְמָאנְצְט מִיט נָאר זַיִן כֹּהַ צוּ פַּר נָאט וְדָוִד

חָגוּר אֵפוֹד בָּד׃ טו וְדָוִד וְכָל־בֵּית
יִשְׂרָאֵל מַעֲלִים אֶת־אֲרוֹן יְהוָה
בִּתְרוּעָה וּבְקוֹל שׁוֹפָר׃ טז וְהָיָה אֲרוֹן
יְהוָה בָּא עִיר דָּוִד וּמִיכַל בַּת־שָׁאוּל
נִשְׁקְפָה בְּעַד הַחַלּוֹן וַתֵּרֶא אֶת־הַמֶּלֶךְ
דָּוִד מְפַזֵּז וּמְכַרְכֵּר לִפְנֵי יְהוָה וַתָּבֶז לוֹ
בְּלִבָּהּ׃ יז וַיָּבִאוּ אֶת־אֲרוֹן יְהוָה וַיַּצִּגוּ
אֹתוֹ בִּמְקוֹמוֹ בְּתוֹךְ הָאֹהֶל אֲשֶׁר נָטָה־
לוֹ דָּוִד וַיַּעַל דָּוִד עֹלוֹת לִפְנֵי יְהוָה

אַסִּיר פַּרְדּוּס דְּבוּץ׃
טו וְדָוִד וְכָל בֵּית יִשְׂרָאֵל
מַסְקִין יַת אֲרוֹנָא דְיָ
בְּיַבָּבָא וּבְקָל שׁוֹפָרָא׃
טז וַהֲוָה אֲרוֹנָא דְיָ אָתֵי
לְקִרְתָּא דְדָוִד וּמִיכַל בַּת
שָׁאוּל אִסְתְּכִיאַת מִן
חֲרָכָא וַחֲזָת יַת מַלְכָּא
דָּוִד מְרַקֵּד וּמְשַׁבַּח קֳדָם
יְיָ וּבְסַרַת עֲלוֹהִי בְּלִבָּהּ׃
יז וְאַיְתִיאוּ יַת אֲרוֹנָא דְיָ
וְאַקִימוּ יָתֵיהּ בְּאַתְרֵיהּ
בְּגוֹ מַשְׁכְּנָא דִי פְרַס לֵיהּ
דָּוִד וַאֲסִיק דָּוִד עֲלָוָן
קֳדָם

ת״א מחוסר: מקדה ס׳ פז׳ ופ״ל גם בהול. סמכתין כל׳:

מהר״י קרא

הולך עם הארון: (טז) מפזז ומכרכר. ובדברי הימים כתיב מרקד ומשחק למדנו שפי׳ מפזז ומכרכר מרקד ומשחק:

רלב״ג

(טז) והנה מדוע הסמוכה היה דוד מלקד ומפזז לפני ה׳ כתילו לא היה מלך. ולזה כוחכו בלבה מיכל בת שאול והנה לפת תוכחה כי״ת הקריב דוד כמה קרבנות מז בהולוך הלוים לחזק בריח ה׳ ובסוף הענין בכה לחזק ה׳ לאמרו שהוא הכין לו דוד המלה מיוחד ובלשוז נכבוד הבית יתברך לפי מה שהסבר ולאחר זה כלך דוד את העם בבית ה׳ לחלוק ולתן לכל אחד מהם יפה להשול ולבשות. והנה הכסבר לחד הלילן כו לפי מה שכתבתי ז״ל אחד מבשה בפר ולפי הסבר הלחד שהיתה מהם יפה ומהנה לחת לכים אחד בשעורות הגדולות ועניו מעגין שפרש עלי והסל״ף מוסף כ״ל שהיתה המנה הזאת בחלית היופי לפי המנות הנהוגות לחת כמו אלו החמות

רד״ק

בפי׳ עצמו אין זה כמו זה שהבואר בתורה: (טז) מפזז ומכרכר. מפזז גם כן כבר מרקד אלא שהם בענינים שונים זה מזה או יהיה הכל בענין א׳ והכפל לדוב הרקוד וי״ה מרקד ומשבח ובמקומו בר״ה מרקד ומשחק: ותבז לו בלבה. בראיתה אותו כן החלון בזוהה אותו בלבה כי חשבה כי אין כבוד המלך להתנהג כמנהג הדיוט אפי׳ לפני הארון ואח״כ כשהלך לביתה אמרה בפיה מה נכבד היום ונו׳: (יז) אשר נמה לו דוד. יראוי נמה בפיה מה נכבד היום ונו׳: (יז) אשר נמה לו דוד. יראוי נמה לו מלמעלה אמ״ש שבבית אבינדב ובבית עובד אדום היה בבית מקודה כמו שנאמר בהם בית ולא נאמר שם אהל לפי שלא היהה עמידתו בהם אלא דרך עראי אבל עתה שהעלהו דוד לירושלם וידיעו כי שם ישכון עדי עד כי קבלה היתה בידם כי ירושלם עיר הקדש ושם יבנה בית המקדש אמ״י שלא ידעו באיזה מקום מן וזיר עד שבנה דוד מזבח על פי גד הנביא בגרן ארונה היבוסי וירד בו איש מן השמים או ידע דוד כי שם יבנה בית המקדש אבל עד אותו זמן לא רצה דוד להכניסו בבית מקודה אלא התת יריעה כמו שהי׳ אהל מועד במדבר וגם עתה שהי׳ אהל מועד בגבעון והמשכן והארון ושתי הלוחות ובל כלי הקדש התת היריעה היו הכנים היא הארון הזה שבו שברי לוחות ג״כ תחת היריעה או זה הארון שהיו בו לוחות השלמות הוא הנכון כבו שפירשוני למעלה במלחמת פלשתים שנלקח הארון זה הארון שהכניסו לבית עולמים לתוך הדביר אם כן זה הוא שהיו בו הלוחות השלמות או השלמות לדעת מי שאמר לוחות שברי לוחות מונחין בארון ולכה לא הביא דוד את הארון לגבעון שהיה שם אהל מועד לפי שידע כי אהל מועד היה עתיד לבא לירושלם וחשב כי בימיו

מצודת ציון

(ישעיה סו): בכל עוז. בכל כח: (טז) נשקפה. עיין הבטה כמו ויבקע תביאמלך (כמלכים סו): בעד החלון. דרך החלון וכן כעד הבכלכה (מ״ב ט׳): מפזז. גם הוא מעין רקוד ומשובה ממנה קלת ויתכן שהוא מעין מהיותם מרקוד ודומעתו עמו פזיזה (שמות שם): (יז) ויציבו. שמעידו כמו וילא שם המקלות (כמלכים ג׳): אשר

משלי חכמים

נִיצְּוֵי כַּר קֵצֶן. אֲפִילוּ דִּי שְׁטוּבְּכֵן זְכֵצֶן נִיס בְּלֵיךְ אֵיינֶע צוּא דִיא אַנְדֶערֶע. אוּן אוּיב מֵעֶן שְׁפִּילְט. וִוי כֵּעֶן שְׁפִּילְט אִיז נוּם. אוּן אוּיב מֵעֶן מַאנְצֶט. וִוי אֵייגֶער מַאנְצֶט אִיז נוּם. אֵייגֶענֶר שְׁפְּרִינְגֶט אִיבֶּר מֵעֶן מַאנְצֶט. וִוי אֵייגֶער מַאנְצֶט אִיז נוּם. אֵייגֶענֶר שְׁפְּרִינְגֶט אֵייגֶענֶר לוּיפְט. עֶס אִיז אֶלֶץ אַשְׁמָחָה אוּן שֵׁיין אוּן נוּם אוּן עֶס מַאכְט פְּרֵייליךְ. אִיצְט וִועלֶן מִיר שְׁטִיפְטֶן פּוּן דִי שִׂמְחָה וִוּאס דִּכֹר מֶלֶךְ דָּוִד הָם נִיכְאכְט. דָּוִד אִיז נִיווֹען אֲפֶלֶךְ אַז כֹּר הָם גִיכְאכְט אַשְׁמָחָה. דָּאס פְּר וַיְא נִידֶערְפֶּם מַאכְן וִוּיא אֶלֶץ מֶלְכִים מַאכֶן. וּוּאורום כֹּר אִיז נִיווֹען אֲרוֹיסְגֶר מֶלֶךְ. דָּס דָּוִד נִידֶערְפֶּם צוּ דִי שְׂמְחָה אֲנְאֲהֶן זַיין קְרֶיגֶן אוּן זַייֶנֶע קְנֶעכְטֶן קֶלֶייְדֶער כִּים אֶלֶע אֲרֶבֶּטֶרִין. אוּן אֶלֶע זַייֶנֶע גֶעזֶעלֶן אוּן אֶפִּיצִירֶן וַאלֶן קוּמֶן נִיקְלֵידֶט וְעֶדֶער כִּים זַיין פַּאס בֶּיַיידִינְג. אוּן בֶּיַיידִינְגֶן אַסְוִוינְ הָם וַאלֶן שְׁפִּילֶן וִוי גֶיל״רוּנְטֶע שְׁפִּילְיֶער. אוּן מֵעֶן זָאל רוּפֶן גִילְ״רוּנְטֶע מֶענְטְשֶׁר. דָּר צִייֶל אוּנְז דָּער

נְטַרְאכְט דְּאס שְׁטֵייט אֵיין מֶלֶךְ נִיט אֶן: (יז) וַיָּבִיאוּ אֶת אֲרוֹן ה׳: וּוּ וַיְיִ הָאבֶּן גִּבְּראכְט דֶּעם אֲרוֹן פּוּן אוּן הָאבֶּן אִים נִישְׁטֶעלְט אוֹף זַיין אוֹרְט בְּתוֹךְ הָאוֹהֶל אוּן דֶּעם גִּצֶעלְט וָאס דָּוִד הָט פַּר שְׁפְּרֵייט צוּ אִים

ויעל

קֳדָם יְיָ וְנִכְסַת קוּדְשִׁין:
יח וְשֵׁצִי דָוִד מִלְאַסְקָא
עֲלָתָא וְנִכְסַת קוּדְשַׁיָּא
וּבָרִיךְ יָת עַמָּא בִּשְׁמָא
דַיְיָ צְבָאוֹת: יט וּפַלֵּיג
לְכָל עַמָּא לְכָל הֲמוֹנָא
דְיִשְׂרָאֵל מִנְּבַר וְעַד
אִתְּתָא לְגָבַר גְּרָצְתָּא
דְלֶחֶם חֲדָא וּפְלוּג חָד
וּמָנָתָא חֲדָא וַאֲזַל כָּל
עַמָּא גְּבַר לְבֵיתֵיהּ:
כ וְתָב דָּוִד לְבָרְכָא יָת
אֱנָשׁ בֵּיתֵיהּ וּנְפָקַת
מִיכַל בַּת שָׁאוּל לְקֳדָמוֹת
דָּוִד

ת"א

וישלחון (כל העם . פסיקים לו : ומלת מיכל. (פרשה נה סנהדרי כ):

וּשְׁלָמִים: יח וַיְכַל דָּוִד מֵהַעֲלוֹת הָעוֹלָה
וְהַשְּׁלָמִים וַיְבָרֶךְ אֶת־הָעָם בְּשֵׁם יְהוָה
צְבָאוֹת: יט וַיְחַלֵּק לְכָל־הָעָם לְכָל־הֲמוֹן
יִשְׂרָאֵל מֵאִישׁ וְעַד־אִשָּׁה לְאִישׁ חַלַּת
לֶחֶם אַחַת וְאֶשְׁפָּר אֶחָד וַאֲשִׁישָׁה
אֶחָת וַיֵּלֶךְ כָּל־הָעָם אִישׁ לְבֵיתוֹ:
כ וַיָּשָׁב דָּוִד לְבָרֵךְ אֶת־בֵּיתוֹ* וַתֵּצֵא
מִיכַל בַּת־שָׁאוּל לִקְרַאת דָּוִד וַתֹּאמֶר

רש"י

(יט) ואשפר . חמד מסכה כפר: אשישה אחת . נרגמ

פב"פ

מהר"י קרא

(יט) ויברך את העם בשם ה' צבאות . מה ראה דוד לברך את ישראל בשם ה' [צבאות] וחלא אהרן לא בירך בשם ה' צבאות אלא יברכך ה' וישמרך . ומשה אמריוסף ה' עליכם . אלא לפי שכתוב למעלה אשר נקרא שם שם ה' צבאות לפיכך ברכן בשם ה' צבאות . וכך פי'. הקב"ה שכו ה' צבאות ומשרה שכינתו על הכרובים . הוא יברך אתכם : (יט) ואשפר . אחר משישה בפר : ואשישה . אחר משישה בהין :

רד"ק

יהיה זה והוא יבנה בית המקדש לפיכך אחר שהביא הארון לירושלם שאל לנתן הנביא אם יבנה בית לה' ונתן אמר לו כל אשר בלבבך עשה ומלבו אמר לו לא נתן זה לא מנביאה כי חשב בלבו כמו שחשב דוד כי הוא יבנה הבית : (יט) חלת לחם . ובדברי הימים ככר לחם והכבר גדול מהחלת כי ככרית היו אלא שהיו עשוים כתבנית החלות : ואשפר אחר . חלק אחד מבשר כמו שמנהג לחלוק הבקר או הצאן לחלקים ידועים ונתן לכל אחד חלת לחם וחלק בשר ואשישה אחת מלאה יין וכן פי' רז"ל אשישה נרבא דחמרא אבל אשפר פי' מלה מורכבת משפות ג' ואמרו אחר מששה בפר כלומר כי ששת חלקים היו עושים בפר ולכל אחד היה נותן הששית וי"ת פלג חד כלומר חלק אחד

רלב"ג

הנדולות המבוזיות לתת לאומים הבאים מאלם : (כ) ומיכל בת שאול דברה בלבה בהזון על המלך ומתכאב מדברי דוד שמה שעשה עשה כאזון לעכות הע"ו ומאמין דדבריו מה שהתיחס לבה בו כי זה הענול היה ילחוץ לה על מה שהתיחס דבריה כענד דוד ר"ל מה שהאמר שכפל שם ע"ו בו מלמדים ומכל מיה יהיה ומבי דבריה שאמר לה דוד ובללה עם המשחה ולזה אמר ועם המשחים הבר אמרת עמם שהכבוד וכבר אמר והורה שכבר כמו כזה המאמר על מיכל מה שאמר: לאזן זה ולמיכל בת שאול לא היה לה ולד עד יום מותה כלילו יאמר שזה המאמר היה סבה להמעט ממנה פרי בטן כי לא תהא לותה דוד כמוהן סביה מוהב קודם זה :

מצורת דוד

במקום שהכיון לו והוא כתוך המהל וגו' : (יט) לכל העם . הנפיס עם המהון : לאיש . לזה לומר לכל אחד בין לים ובין מבה : (כ) וישב דוד . לשאר שחלק לכל העם וגו' אחר הבריכה שבירכם

פירוש ע"ש

וַיַּעַל דָּוִד שְׁלוֹת לְפָנֵי ה' אוֹ דָּוִד הָאט אוֹיף גֵיבְּרַאכְט עוֹלוֹת צוּ פַּר נָאט אוֹן שְׁלָמִים: (יח) וַיְכַל דָּוִד מֵהַעֲלוֹת אוֹן דָּוִד הָט פַּר לָעֶנְדִ אוֹף צוּ בְּרֶעֶנְגֶן דִי עוֹלוֹת אוֹן דִי שְׁלָמִים וַיְבָרֶךְ אֶת הָעָם וגו' אוֹן עֶר הָט גֶּבְּעֶנְטְשָׁט דֶם פָאלְק מִיט דֶעם נָאמֶן פוּן נָאט דֶער הֵאר אִיבֶּר אלי חֲיָילוֹת: (יט) וַיְחַלֵּק לְכָל הָעָם וגו' אוֹן עֶר הָאט גֶמֵיילְט צוּא נָאר דֶעם פָאלְק צוּ נָאר דֶעם בְּרוֹמוּנְג פוּן יִשְׂרָאֵל לְמֵאִישׁ וְעַד אִשָּׁה פוּן מַאן אִין בִּיז אִיין אִשָּׁה צוּ אִיטְלִיכֶען מַאן חַלַּת וגו' אַיין קִיכֶען בְּרוֹיט וְאִשְׁפָּר אֶחָד אוֹן אַיין וֶעקְסְטֶל פוּן אַיין אוֹקס דֶעם דֶם וָואנְט אִשְׁפָּר אִיז דְּרַיי וֶוערְטֶער אֶחָד מִשִּׁשָּׁה בְּפַר אַיין וֶעקְסְטֶס חֵלֶק פוּן אַיין אוֹקס וַאֲשִׁישָׁה אֶחָת אוֹן אַיין קְאס וַיין וֵיילְט כָּל הָעָם אוֹן עֶם אִיז גִינַאנְגִן נָאר דֶם פָאלְק אִיבֶּרלִיכְר מַאן צוּ זַיין הוּיז: (כ) וַיָּשָׁב דָּוִד אוֹן דָּוִד הָאט זִיךְ אוֹם גֶיקֶערְט צוּ בֶּענְשֶׁן זַיין הוּיז גֶזֶגְנֶט וַתֵּצֵא מִיכַל בַּת שָׁאוּל לִקְרַאת דָּוִד וַתֹּאמֶר מַה נִכְבַּד הַיּוֹם הַזֶּה מַה נִכְבַּד הַיּוֹם הַזֶּה אֵין הָט גִינַאנְט מֵה נִכְבַּד הַיּוֹם וָום פַּר אַיין גֶיעֶרְלִיכְקַיִים אִיז הַיְינְט גְוואוֹרְן דֶער

מַה־נִּכְבַּד הַיּוֹם מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר נִגְלָה הַיּוֹם לְעֵינֵי אַמְהוֹת עֲבָדָיו כְּהִגָּלוֹת נִגְלוֹת אַחַד הָרֵקִים׃ כא וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־מִיכַל לִפְנֵי יְהוָה אֲשֶׁר בָּחַר־בִּי מֵאָבִיךְ וּמִכָּל־בֵּיתוֹ לְצַוֹּת אֹתִי נָגִיד עַל־עַם יְהוָה עַל־יִשְׂרָאֵל וְשִׂחַקְתִּי לִפְנֵי יְהוָה׃ כב וְנִקַּלֹּתִי עוֹד מִזֹּאת וְהָיִיתִי שָׁפָל בְּעֵינָי וְעִם־הָאֲמָהוֹת אֲשֶׁר אָמַרְתְּ עִמָּם אִכָּבְדָה׃ כג וּלְמִיכַל בַּת־שָׁאוּל לֹא־הָיָה לָהּ יֶלֶד עַד יוֹם מוֹתָהּ׃

דָּוִד וַאֲמַרַת מָה אִתְיַקַּר יוֹמָא דֵּין מַלְכָּא דְּיִשְׂרָאֵל דְּאִתְגְּלֵי יוֹמָא דֵּין לְעֵינֵי אַמְהָתָא עַבְדוֹהִי כְּמָא דְּחָלִין וּמִתְגַּלֵּי חַד מִן סְרִיקָא׃ כא וַאֲמַר דָּוִד לְמִיכַל קֳדָם יְיָ דִּי אִיתְרְעֵי בִּי מֵאֲבוּךְ וּמִכָּל בֵּיתֵיהּ לְפָקָדָא יָתִי לְמֶהֱוֵי מַלְכָּא עַל עַמָּא דְּיָ עַל יִשְׂרָאֵל וְשַׁבְּחִית קֳדָם יְיָ׃ כב וְזַעֲירָא עוֹד מִדָּא וַאֲהֵי מַכִּיךְ בְּעֵינָי נַפְשִׁי מִכְּבָן וְגַם אַמְהָתָא דִּי אָתְּ אֲמַרְתְּ בְּעֵינֵיהוֹן אֶהֵי יְקִיר׃ כג וְלָמִיכַל בַּת שָׁאוּל לָא הֲוָה לָהּ וְלָד עַד יוֹם מוֹתָהּ׃

מותה

ת"א (כהגלות . סם סם) : ולמיכל . סם (סם סג סה) :

ולד קרי

רש"י

דחמרת:(כב) אחר הרקים. חד מן סריקיא:(כב) ונקלותי עוד . לפניו יותר מזאת שהקלותי בעצמי עתה : עמם אכבדה. חיכם מצוין אותי חלת תמוך חני בעיניהם על זאת : (כג) לא היה לה ולד . ממותו היום והלאה :

ההדיוטין: לעיני אמהות עבדיו. אין צריך לו' לפני נשי עבדיך אלא אפי' לעיני אמהות עבדיך נתבזית היום: כהגלות נגלית. שניהם ממקור מבנין נפעל האחד שלם כמו השלמים נשאול דוד והאחד חסר נו"ן נפעל כמנהג וכפל פעמים המקור לרוב התגלותו בשחוק. ובדרש אמרה לו של בית אבא היתה מלכות נאה משלך הלילה להם אם נראה לאחד מהם פסת יד או פסת רגל מנולה כולהון היו מכוכדין כמוך מה אכר לה דוד לפני ה' אשר בחר בי מאביך אמר לה של בית אביך היו מניחין כבוד שפים ומתעסקין בכבוד עצמן אבל אני מניח כבוד עצמי ומתעסק בכבוד קוני וכן האמהות אשר אמרת חס ושלום מן האמהות את נקראת אין את נקראת כן האמהות יו"ת כמה דחליץ ומתגלי דומה כי יחפ היה הולך ומשחק כדברי הדרש: (כה) לפני ה' . טה שרקדתי וכרכרתי לפני ה' עשיתי לפני

מצורת ציון

מלכיות (מ"ם ג) ר"ל הכלי עם שיין: (כ) אמהות . שפחות: הרקים . מכוסים סלקים מכל מעלה: (כה) נגיד . מלים ומושל: ושחקתי . ומחתי : (כד) ונקלותי . מלשון קלות .

מצורת דוד

לכאות כאב גופם לבל יחלה: (כה) לפני ה' . ר"ל הלא כלכוני היה לפני ה' וכו' ולכוד המלכים כתין עלו: ושחקתי . ומחתי לפניו : (כד) ונקלותי עוד מזאת . ואם הייתי עושה מעשה קלות עוד יותר ממה שעשיתי : והייתי . והם הייתי בעיני להקל מלוד בכבודי ולפניו בעבי המעשה הנה למעשה: עמם אכבדה . עם מעשים לאלה הייתי עוד מכובד ועל מכובד חילול ומכוים לכבוד הכתוב: (כג) לא היה לה ולד . בעין שבזתה את דוד על שהקל בכבודו לפני מרון המלכים:

פירוש ע"ט

(כב) ונקלותי עוד מזאת אוֹן וָעֹן אִיךְ נָאלְט מִיךְ נָרִיגְ גְמַאכְט פַּר נָאט נָאךְ מֵיין פּוּן דֶעם דָאזִיגֶן וָוָס אִיךְ בִּין דִי אוֹנְ פּוּן זַיינֶ דִינְסְטֶן פּוּן זַיינֶ קִנְדֶעְרְטְ כְּהִגָּלוֹת אַזוֹי וִוי עָם טוּהט זִיךְ אַנְטְפֶּלְעְקִין אַיינֶר פּוּן לַיידִיג גֶיעֶר: (כא) וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל מִיכַל הָאט דָּוִד גָאנְט צוּא מִכַל דֶם הָאבּ אִיךְ גִימַאן לִפְנֵי ה' אֲשֶׁר בָּחַר בִּי צוּ פַּר גָאט וָואם עֶר טָט אוֹם דֶר וַיילְט אוֹנ מִיר מֵיין פּוּן דַיין פָּאטֶער אוֹנ פּוּן נָאר זַיין הוֹיז גִיזוּנְד לְצִוֹת אוֹתִי נָגִיד עַל עַם ה' צוּ שַׁאפֶן מִיךְ אִיךְ זָאל זַיין אַיין הַאר אוֹבֶר גָאטְם פָאלְק אוֹבֶר דִיא יִשְׂרָאֵל וְשִׂחַקְתִּי לִפְנֵי ה' אוֹנ דָרוּם הָאבּ אִיךְ מִיךְ גִיפְרֵיט צוּא פַּאר גָאט

אכבדה. חיכם מצוין אותי חלת תמוך חני בעיניהם על זאת : (כג) לא היה לה ולד . ממותו היום והלאה :

מצורת דוד

שכבדני ובחר בי מאביך וראוי לו שאקל עצמי לכבודו: ושחקתי לפני ה'. מלרע לפי שהוא עתיד לומר עוד יותר ממה שעשיתי אעשה ואשחק לפניו ו"ש ונקלותי עוד מזאת יותר בזאת השכחת והרקיד' שעשיתי יותר אעשה לזאת עצמי ולחכל: (כב) והייתי שפל בעיני . לפניו לכל דבר ואין זה קלון אלא כבוד: עמם אכבדה . בעיניהן אני נכבד במה שעשיתי כי אם אקל עצמי לכבוד האל אתיה נכבד בעיני הכל לא כמו בעיניך: (כג) לא היה לה ולד . לסדינחאי כתיב ולד בו"י וקרי ילד ביו"ד ולמערבאי כתיב ילד ביו"ד וקרי בו"י ולד ופי' רז"ל מהיום ההוא ואילך לא היה לה לעונש מה שאמר אבל לפני היום הזה היה לה כמ"ש יתרעם לעגלה אשת דוד ואמרו עגלה זו מיכל : עד יום מותה . בחולם ובעת מיתה בשורק . פי' עד כמו עד אשר אם עשיתי את אשר דברתי לך . ובדרש אבל ביום

מצורת ציון

כמכוסות (מ"ם ג) ר"ל הכלי עם שיין: (כ) אמהות . שפחות: הרקים . מכוסים סלקים מכל מעלה: (כה) נגיד . מלים ומושל: ושחקתי . ומחתי : (כד) ונקלותי . מלשון קלות .

מצורת דוד

כמם ס' סב לכתך גם מכמי ביתו : מה נכבד . מה מאד נעשית היום מכובד בעיני כל ובדרך לעג ממנה כן כתבו ממנה מאד נעשית מבוזה בעיני כל : אשר נגלה היום . על אשר התהלכל היום ערום מה מנבזר הגוף ומגזרות עבדיו רוחות ובדרך הרקוד מכוסים מוכנים

קינד

מוֹתָהּ: א וַהֲוָה כַּד יָתִיב
מַלְכָּא בְּבֵיתֵיהּ וַיְיָ אַנַיַח
לֵיהּ מִסְחוֹר סְחוֹר מִכָּל
בַּעֲלֵי דְבָבוֹהִי: ב וַאֲמַר
מַלְכָּא לְנָתָן נְבִיָא חֲזֵי
כְעַן דִי אֲנָא יָתִיב
בְּבֵיתָא דִי מְטַלַל
בְּכִיוֹרֵי אַרְזַיָא וַאֲרוֹנָא
דְיָ שְׁרֵי בְּמַשְׁכְּנָא בְגוֹ
יְרִיעָתָא: ג וַאֲמַר נָתָן
לְמַלְכָּא כָּל דִי בְלִבָּךְ
אֲזֵיל עֲבִיד אֲרֵי מֵימְרָא
דְיָ בְּסַעֲדָךְ: ד וַהֲוָה
בְּלֵילְיָא הַהוּא וַהֲוָה

פתגם

ז א ויהי כי ישב המלך . מגלה י סנהדרין כ : ויאמר המלך . סט : פב"פ

רש"י

ז (א) וה' הניח לו . אמר רבי תנחומא כך פשוטו אמר לו הקב"ה לנתן הנביא הזה שהוא מתלחך אצלו מהיר הוא שמא

מהר"י קרא

ז (ג) ויהי כי ישב המלך בביתו . שם על לבו שהוא יושב בבית ארזים וארון אלהים יושב בבית היריעה : וה' הניח לו מסביב מכל אויביו . אמר הניע עת דבכתים והיה בהניח לכם מכל

רד"ק

הבירה היה לה ואמרו כי שלשה נשים מתו חיות רחל וכלתו של עלי ומיכל בת שאול: (ו) כי ישב המלך בביתו. שלא היה צריך לצאת למלחמה כמו שאמר וה' הניח לו או חשב לבנות בית המקדש כי מציוה היה על ישראל לבנות בית המקדש אחר שינוחו מן המלחמות שנאמר והניח לכם מכל אויביכם מסביב וגו' והיה המקום אשר יבחר וגו' לשכנו תדרשנו ועל המלך ביחוד נישיית לעצות את ישראל לעשות לפיכך ויאמר המלך אל נתן הנביא כלומר שישאל את פי ה' על בנין הבית יבאיהו מקום יבנה ואע"פ שהיו לו מלחמות אחר כן כמו שאמר ויהי אחר כן ויך דוד את הפלשתים עד עתה היו באים עליו אויביו וכיון שהצליחו האל ונצח כל אויביו ויירא אויביו ממנו ולא באו עליו אבל הוא הלך עליהם ולקח את מיד פלשתים שהיתה לישראל כבר ועם ארם ועם אדום ועם בני עמון נלחם בשענה: (ב) בבית ארזים. בבית מקורה בעצי ארזים וכת"י בבית די מטלל בכיורי ארזיא: יושב בתוך היריעה. לא היה דעתו על הארון הזה לבדו אלא גם על המזבח ועל הארון האחר ועל כלי המשכן שהיו בנבעון באהל מועד כי הכל יושב בתוך היריעה ועוד שהוא עיקר הכל ונכבד מכל כלי המשכן ואמר לעצמי בניתי בית ארזים ולארון ה' נטיתי יריעה לא יכשר וצריך שאבנה לו בית ואמר לו נתן כל אשר בלבבך לך עשה ומדעתו אמר זה נתן כי ראה כי ה' עמו והיה מלך הגון וכשר חשב כי היא יבנה הבית שעתיד להבנות וזה כי הנביא אינו יודע על אדם אחד אלא מה שנאמר לו ברוח הנבואה כי גם שמואל הנביא שהיה גדול ממנו שנאמר עליו כל אשר ידבר בא יבא ונאמר ולא השיל מכל דבריו ארצה לא ידע בבני ישי מי יהיה המלך וחשב כי אליאב הוא המלך כל שכן נתן הנביא: (ד) ויהי בלילה ההוא. אולי בנבואתו היתה בחלום חזיון לילה כמו שנאמר באהרן במראה אליו אתודע בחלום אדבר בו ונאמר ביעקב במראות הלילה. ובדרש למה בלילה ההוא א"ר סימון אמר הקב"ה לנתן האיש

מצודת דוד

ז (ג) בביתו . כלומר לו לפי מעלתו : (ב) בבית ארזים . כלומר לפי מעלתו : בתוך היריעה . הוא המשכן שהוא בתוך היריעה ועוד שאבנה לו בית וכ"ל ובי זמו כסיה כלומר לאחרון מלכים : (ג) כל אשר בלבבך . כלומר מס מפלך לבנות בית לה' עמס הפלך :

מצודת ציון

ז (ג) הניח . מלבון ממוקם : (ב) היריעה . ויען .

פירוש ע"ט

לְשִׁכְנִי תִּדְרְשׁוּ צוּ זַיִן רִיאוּנְג וָאלְט אִיהְר קוֹמָעַן אִין
בּוּיְעַן אֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ דְרוּם הָט דָוִד גְוָואלְט
מְקַיֵּים זַיִן צוּ בּוּיְעַן אֵין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ: (ב) זַיאֲמַר
הַמֶּלֶךְ אֶל נָתָן הַנָּבִיא הָם דָּר מֶלֶךְ גְוָואלְט צוּ נָתָן הַנָּבִיא
רְאֵה נָא אָנְכִי יוֹשֵׁב וֶעה נון אִיהְ זִץ אוּן אֵיין הוּיז פוּן
טַעֲנֶן בֵּיימֶר וַאֲרוֹן הָאֱלֹהִים אוּן דָּר אָרוֹן פוּן וָאלְט רוּאט
אוּן אֵיין אוֹם הָאנְג: (ג) וַיאֲמֶר נָתָן אֶל הַמֶּלֶךְ הָט נָתָן
הַנָּבִיא גְוָואלְט צוּא דָעם מֶלֶךְ כֹּל אֲשֶׁר בִּלְבָבְךָ לֵךְ עֲשֵׂה
אֶלְץ וָואס אוּג דַיין הָאַרְצֶן אִיז גֵיא טוּא כִּי ה' עִמָּךְ
וְוָארוּם וָאס אִיז מִיט דִיר: (ד) וַיְהִי בַּלַּיְלָה הַהוּא אוּג
עָם אִיז גְוָועזְן אִין דָּר וָאזִיגֶר וַאכְט וָועט אוֹים דָּר וַויילֶן

לאמר

יְהוָה אֶל־נָתָן לֵאמֹר׃ ה לֵךְ וְאָמַרְתָּ אֶל־
עַבְדִּי אֶל־דָּוִד כֹּה אָמַר יְהוָה הַאַתָּה
תִּבְנֶה־לִּי בַיִת לְשִׁבְתִּי׃ ו כִּי לֹא יָשַׁבְתִּי
בְּבַיִת לְמִיום הַעֲלֹתִי אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
מִמִּצְרַיִם וְעַד הַיּוֹם הַזֶּה וָאֱהְיֶה
מִתְהַלֵּךְ בְּאֹהֶל וּבְמִשְׁכָּן׃ ז בְּכֹל אֲשֶׁר־
הִתְהַלַּכְתִּי בְּכָל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֲדָבָר
דִּבַּרְתִּי אֶת־אַחַד שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר
צִוִּיתִי לִרְעוֹת אֶת־עַמִּי אֶת־יִשְׂרָאֵל
לֵאמֹר לָמָּה לֹא־בְנִיתֶם לִי בֵּית אֲרָזִים׃

פְּתְגָם נְבוּאָה מִן קֳדָם יְיָ
לָוַת נָתָן לְמֵימָר׃ ה אֱזֵיל
וְתֵימַר לְעַבְדִּי לְדָוִד
כְּדֵנָן אֲמַר יְיָ הַאַתְּ תִּבְנֵי
קָדָמַי בַּיְתָא לְאַשְׁרָאָה
שְׁכִנְתִּי בֵּהּ׃ ו אֲרֵי לָא
אַשְׁרֵיתִי שְׁכִנְתִּי בְּבֵיתָא
מִיּוֹמָא דִּי אַסְקֵית יַת בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל מִמְצְרַיִם וְעַד
יוֹמָא הָדֵין וַהֲוֵיתִי מְשַׁרֵי
שְׁכִנְתִּי בְּמַשְׁכְּנִין
וּבְיַרְיָעָן׃ ז בְּכֹל אֲתַר
דִּי הַלֶּכֶת בְּכָל בְּנֵי
יִשְׂרָאֵל הֲפִתְגָם מַלֶּלֶת
עִם חַד שִׁבְטַיָּא דְיִשְׂרָאֵל
דִּי פְּקֵדִית לְפַרְנָסָא יַת
עַמִּי יַת יִשְׂרָאֵל לְמֵימָר
לְמָא לָא בְנִיתוּן קָדָמַי
בַּיְתָא דִּי מְסַתַּל בְּכְוָא

ארזיא

מהר"י קרא

אויביכם[וגו'] והיה המקום אשר יבחר ה': (ס) האתה תבנה לי בית לשבתי. ר' נתן אומר האיש הזה זריז הוא אם חישב עכשיו לבנות מחר יקנה צורכי הבית. ואם אני אומר לא תבנה יהא לי תרעומות עלי למה לא אמרת לי קודם שקניתי צורכי הבית לפיכך לך ואמרת אל עבדי דוד לא תבנה אתה לי בית כי אם בנך: האתה תבנה. בית לשמי. פלא בדעתך עלה שהרי כמה דורות ממשה ועד עכשיו לא ישבתי בבית. שאם ידעת או שמעת דור שעלה על לבו לבנות בית לשמי ולא עלתה בידם. ועתה עלה בלבך לבנות בית אין פליאה כזאת: (ז) בכל אשר התהלכתי בכל בני ישראל הדבר דברתי. בתמיה: את אחד שבטי ישראל [וגו'] לאמר [למה] לא בניתם לי בית ארזים. ולפי שראיתי שלא יכלו לבנות מפני המלחמות שסבבום לא

רש"י

יעכור פועלים ומעלתי מפסידו מהר: יאמור לו לך אתה תבנה הבית. ר' שימון אומר האדם הזה אחיו מעלתך תלוי כדרן הוא כענין שנאמר אשר נשבע לה' נדר ליאביר יעקב אם אבא באהל ביתי וגו' שמא יאמר אניי אוכל ואניי שותה עד שאבנה בית ה' מהר אמור לו לא אתה תבנה: (ז) את אחד שבטי

רד"ק

הוה נדרן הוא כענין שנאמר אשר נשבע לה' נדר לאביר יעקב אם אבא באהל ביתי וגו' שמא יאמר אניי אוכל ואניי שותה עד שאבנה בית ה' מהר אמור לו לא אתה תבנה: (ז) את אחד שבטי

מצודת דוד

(ס) האתה. וכי אתה מכניס לי בית בתמיה וכ"ל דייך בכל הטובות שעשיתי כבר לך ולא אתה תבנה לי בית לשמי ולא ישבתי. אמר לא יתכן עד שיבא הזמן שיבנה שלמה: (ז) בכל אשר התהלכתי בתמיה: (ז) בכל המקומות אשר תהלכתי לי בתמיה

פירוש

לֵאמֹר אִיזֶעוֹן גָּאטט רַייד צוּ נָתָן צוּ זָאגֶן. דֶּער
מֶדֶרָש שְׂרַייבְט גָּאט הָט גְּזָאגְט צוּ נָתָן הַנְּבִיא דָּר
דָּוִד וָום אִיךְ שִׁיק דִיךְ צוּ אוּם אִיז אֵיין גִיכָער מַאן
טָאמָר וָועט עֶר דִינְגֶען פּוֹעֲלִים וָועל אִיךְ אוּם דֶער
נָאךְ צוּ שָׁאדֶן בְּרֶעגֶען דְרוּם אַייל אוּג גֶייא זָאג אוּם
פּוּן מִיכָּ וָועגֶן אַז עֶר זָאל גִיט בּוּיעֶן דָעם בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ אֶדֶר אַז דָאט גָאט גְּזָאגְט דֶער דָוִד טוּט
גִישְׁוווִינְד נָדָרִים טָאמָער וָועט עֶר אֵיין נֶדֶר טָאן עֶר
זָאל גִיט עֶסֶן אִין טְרִינְקֶן בִּיז עֶר וָועט דָעם בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בּוּיעֶן: (ז) דְרוּם לֶךְ וְאָמַרְתָּ אֶל עַבְדִּי אֶל דָּוִד
גֶייא גִישְׁווִינְד אוּג זָאלְסְט זָאגֶן צוּ מַיין קְנֶעכְט צוּ
דָּוִד כֹּה אָמַר ה׳ אַז הָט גָאט גְּזָאגְט הַאַתָּה תִּבְנֶה לִי בַּיִת
לְשִׁבְתִּי וָועלְסְט בּוּאן בּוּאן צוּ מִיר אֵיין הוּיז דָאם אִיךְ

זאגן

ח וְעַתָּה כֹּה־תֹאמַר לְעַבְדִּי לְדָוִד כֹּה
אָמַר יְהוָה צְבָאוֹת אֲנִי לְקַחְתִּיךָ מִן
הַנָּוֶה מֵאַחַר הַצֹּאן לִהְיוֹת נָגִיד עַל־עַמִּי
עַל עַמִּי עַל יִשְׂרָאֵל׃ ט וָאֶהְיֶה עִמְּךָ בְּכֹל אֲשֶׁר
הָלַכְתָּ וָאַכְרֶתָה אֶת־כָּל־אֹיְבֶיךָ מִפָּנֶיךָ
וְעָשִׂתִי לְךָ שֵׁם גָּדוֹל כְּשֵׁם הַגְּדֹלִים
אֲשֶׁר בָּאָרֶץ׃ י וְשַׂמְתִּי מָקוֹם לְעַמִּי
לְיִשְׂרָאֵל וּנְטַעְתִּיו וְשָׁכַן תַּחְתָּיו וְלֹא
יִרְגַּז עוֹד וְלֹא־יֹסִפוּ בְנֵי־עַוְלָה לְעַנּוֹתוֹ

ח וּכְעַן כְּדֵנָן תֵּימַר לְעַבְדִּי לְדָוִד כְּדֵנָן אֲמַר יְיָ צְבָאוֹת אֲנָא דְּבַרְתָּךְ מִן דֵּירָא מִבַּתַר עָנָא לְמֶהֱוֵי מַלְּכָא עַל עַמִּי עַל יִשְׂרָאֵל׃ ט וַהֲוֵית מֵימְרִי בְסַעֲדָךְ בְּכָל אֲתַר דִּי הַלַּכְתָּא וְשֵׁיצֵיתִי יַת כָּל בַּעֲלֵי דַבָּבָךְ מִן קֳדָמָךְ וַעֲבַדִית לָךְ שׁוּם רַב כְּשׁוּם רַבְרְבַיָּא דִּי בְאַרְעָא׃ י וְאֶשְׁוֵי אֲתַר מְתַקַּן לְעַמִּי יִשְׂרָאֵל וַאֲקַיְמִנּוּן וְיִשְׁרוֹן בְּאַתְרֵהּ וְלָא יְזוּעוּן עוֹד וְלָא יוֹסְפוּן בְּנֵי רֶשְׁעָא לְעַנָּיוּתְהוֹן כְּדַבְקַדְמִיתָא

רש"י

תמיה הוא לכך הוא נקוד ה"ל חטף פת"ח והלל"ת רפי׃ (ח) מן הנוה. דיר לרועים כמו מות כרות רועים (לפניה כ' ז') : (ט) כשם הגדולים. וזהו שאומרים מנן דוד ואכריתה את כל אויביך. ולכך עלה על לכך לגכות הבית כמה שכתוב בתורה: (י) ושמתי מקום. עוד מי חפץ להקשיע שיהא מקום ושליו ולת עמי כימי כך:

מהר"י קרא

אמרתי להם מרוע לא בניתם לי בית ארזים: (ח) אני לקחתיך מן הנוה מאחר הצאן, מאומנות שפלה מכל האומניות לפי שכשאר אומניות יגוח על מישכבו בלילות אבל הרועה עומד לחורב ביום ולקרח בלילה: (ט) ועשיתי לך שם גדול כשם הגדולים אשר בארץ. פי׳ אתה היית קטן שבאחיך ולא זזתי ממך עד שעשיתיך גדול שבגדולים: (י) [ושמתי מקום וגו׳]. וכיוסיף אשים מקום לעמי ישראל ונטעתיו על אדמתו ולא יוסיפו בני עולה לענותו כשהיו מענין אותו בתחילה:

רד"ק

ישראל: (ח) מן הנוה. גדרות צאן נקרא נוה כמו שנאמר נוות כרות רועים ונדרות צאן וכת"י מן דירא כמו שנאמר במשנה הכותם צאן לדיר: (ט) כשם הגדולים. המלכים הגדולים כמו שנאמר ויצא שם דוד בכל הארצות ורז"ל דרשו זה האומרים מנן דוד כמו שאומרים מנן אברהם: (י) ושמתי מקום. ותרי כבר נתן להם מקום וארץ ישראל היו אלא פירושו כתרגומו ואשוי אתר מתקן כלומר שיהיה מקומם נכון ושוב השמים יתנו טלם והארץ תתן יבולה ותהיה ארץ ברכה וכן ונטעתיו כתרגומו ואקימינון כלומר טה ששכנתי אותם בארץ יהיו נטועין בה שלא יגלו ממנה כמו שאומר לעתיד ונטעתיו על אדמתם כמו שתנטע קיים בארץ במקומו וכן פירש אחריו ושכן תחתיו כלו׳ במקומו כמו איש תחתיו: ולא ירגז עוד, שלא יגלה

מצודת דוד

מלו: (ח) ועתה. כ"ל הואיל ודבר גדול הוא למשול בדוד עבדי הלא סרינה טובה עשיתי עמך כי לקחתיך מן הנוה וכו': (ט) שם גדול. להתפרסם בכל העולם ככל הגדולים אשר מעולם מגכי הסם. וז"ל למעו שזה מה שאומרים מנן דוד: (י) ושמתי מקום. כיעוד שמתי מקום מטוח וקבוע לעמי ישראל ונטעתיו על אדמתו

מצודת ציון

(ח) הנוה. גדרים הלקן כמו וסיס הסכין לנוה ללקן (יחזקאל ס"ט): (י) ירגז. ענין תנועה ממקום למקום וכן למה הרגזתני (ש"ב ו

פירוש ע"ט

זָאגָן זָמָה לֹא בְּנִיתֶם לִי וָואהרוּם דָּט אִיר נִיט גֶּבוֹיעֶט צוּ
מִיר אַהוִיז פּוּן טָענִין בֵּייטָער׃ (ח) וָעַתָּה אוּנ הַיינָט
זָאלְסְטוּ סַאגָן צוּא מֵיין קְנֶעכְט צוּ דָוִד כֹּה אָמַר ה'
צְבָאוֹת אַזוֹ זָאגְט נָאהְט נָאהְט דֶּר הֵאר אוּבֶּר אַלֶי חַיָילוֹת
אֲנִי לְקַחְתִּיךָ מִן הַנָּוֶה אִיךְ הָאבּ דִיךְ גֶענוֹמֶן פּוּן דֶּר שׁטַאל
פּוּן אוֹנטֶר דִי שָׁאף זִיהוֹת נָגִיד צוּ זַיין אַיין הֵאר אוּבֶּר
מֵיין פָאלְק אִיבֶּר דִי יִשְׂרָאֵל׃ (ט) וָאֶהְיֶה עִמְּךָ אוּנ אִיךְ
בִּין גָוועזֶן מִיט דִיר אִין אַלֶי דִי דִינְגֶען דִי דוּ גֶענַאנגֶן
וָאַכְרֶתָה אוּנ אִיךְ הָאבּ פֶּר שְׁנִיטֶן אַלֶי דַייגֶי פַיינְד פּוּן
פֶּר דִיר וָעשִׂתִי לְךָ אוּנ אִיךְ הָאבּ גֶימַאכְט צוּ דִיר אַיין
גְרוֹסֶן נָאמֶן גָאנְז וִוי דֶר נָאמֶן פּוּן דִי גְרוֹסֶי לַיים וָום
אוֹף דֶר עֶרד דָם אִיז וָום מִעז וָאנְט מְגוּ דוֹד אִין וִויל
דָעם אֶרְט וָאהִין זַיא וָועלְען נִיט קָעֶרֶן דִיא
שְׁלֶעכְטֶע קִינְדֶר דָם זָענֶן דוּ עבוט״ז קְנֶעכְט צוּ פַיינֶען

כַּאֲשֶׁר בָּרִאשֹׁנָה׃ יא וּלְמִן־הַיּוֹם אֲשֶׁר
צִוֵּיתִי שֹׁפְטִים עַל־עַמִּי יִשְׂרָאֵל וַהֲנִיחֹתִי
לְךָ מִכָּל־אֹיְבֶיךָ וְהִגִּיד לְךָ יְהוָה כִּי־בַיִת
יַעֲשֶׂה־לְּךָ יְהוָה׃ יב כִּי ו יִמְלְאוּ יָמֶיךָ
וְשָׁכַבְתָּ אֶת־אֲבֹתֶיךָ וַהֲקִימֹתִי אֶת־
זַרְעֲךָ אַחֲרֶיךָ אֲשֶׁר יֵצֵא מִמֵּעֶיךָ
וַהֲכִינֹתִי אֶת־מַמְלַכְתּוֹ׃ יג הוּא יִבְנֶה־
בַּיִת לִשְׁמִי וְכֹנַנְתִּי אֶת־כִּסֵּא מַמְלַכְתּוֹ
עַד־עוֹלָם׃ יד אֲנִי אֶהְיֶה־לּוֹ לְאָב וְהוּא
יִהְיֶה־לִּי לְבֵן אֲשֶׁר בְּהַעֲוֹתוֹ וְהֹכַחְתִּיו

דִּבְגַבְרַמֵּיתָא׃ יא וּלְמִן
יוֹמָא דִּי פַּקֵּדִית גְּנִידִין
עַל עַמִּי יִשְׂרָאֵל וַאֲנָחִית
לָךְ מִכֹּל בַּעֲלֵי דְבָבָךְ
וְחָוֵי לָךְ יְיָ אֲרֵי בֵּית
מַלְכוּ וְקָיֵים לָךְ יְיָ׃
יב אֲרֵי יַשְׁלִימוּן יוֹמָךְ
וְתִשְׁכּוּב עִם אֲבָהָתָךְ
וְאָקִים יַת בְּרָךְ בַּתְרָךְ
דִּי תּוֹלִיד וַאֲתַקֵּן יַת
מַלְכוּתֵיהּ׃ יג הוּא יִבְנֵי
בֵיתָא לְשׁוּמִי וַאֲתַקֵּן יַת
כּוּרְסֵי מַלְכוּתֵיהּ עַד
עָלְמָא׃ יד אֲנָא אֶהֱוֵי לֵיהּ
כְּאָב וְהוּא יְהֵי לִי לְמֵי
כְּבַר דְּאִם יִסְרַח
וַאֲלָקְנִינֵיהּ בְּמַלְקוּת
גַּבְרִין

מהר"י קרא

(יא) ולמן היום אשר צויתי שופטים. עד היום הזה היו מענים אותן יאם לא עלה בדעתם לבנות בית לשמי איני מאשים אותם על כן. שהרי לא יכלו מפני המלחמה. אבל לך הניחותי מכל אויביך ומה שעלה בלבך יפה עלה. שהרי בהנחת מלחמות בו בנין הבית תלוי: כי בית יעשה לך ה'. מלכות שאינו פוסק לעולם כמו שביארתי למטה בענין שנאמר ונאמן ביתך ומלכתך עד עולם. וכן מפרש בסמיך כי ימלאו ימיך ושכבת את אבותיך והקימותי את זרעך [וגו'] הוא יבנה בית לשמי וגו'. ובדברי הימים כתיב ויאמר דוד לשלמה בנו אני היה [עם] לבבי לבנות בית לשם [ה'] אלהי וגו' לא תבנה בית לשמי כי דמים רבים שפכת: (יד) אשר בהעותו והוכחתיו בשבט אנשים. זה הדד

רלב"ג

(יב) וזכר שאע"ש דוד מ"מ יקום אחריו יכונן את כסא ממלכתו עד עולם ולפ על פי שיתעוה לו לא יסור ממנו כדרך שתפסוק ממנו הממלכה לגמרי כמו שנפסקה משאול:

רש"י

(יא) ולמן היום אשר צויתי. מחוכר על העליון ולא יוסיפו לעמוד לתמר ברחבעם קודם השופטים וכאשר עשו מימי השופטים עד כאן: והניחותי לך. יותר ויותר עד שתנוח מכל אויביך: והגיד לך ה'. היום ע"י כי בית יעשה לך להוסיף כאך על כמאך ויתנקיים לך בית המלכות והוא יכנה הבית:

רד"ק

בני עולה לעמוד והניחותי לך מכל אויביך: (יא) כי בית יעשה לך ה'. בית מלכות וכת"י ארי בית מלכו יקיים לך ה': (יב) כי ימלאו. אינו לשון ברכה אלא פירושו כאשר ימלאו ימיך ותשכב את אבותיך אקים את זרעך אחריך ויתכן לפרשו לשון

ברכה בשרי שימות זקן טלא ימים וחם חיי האדם הארוכים ברוב שחם שבעים שנה כמו שכתוב ימי שנותינו בהם שבעים שנה ודוד חיה שבעים שנה כמו שכתוב כי בן שלשים שנה היה במלכו וארבעים שנה מלך וכן פירש את מספר ימיך אמלא כמו שכתבנו בפסוק או יומו יבא ומת. ובדרש כי ימלאו ימיך ימים שלמים אני מונה לך ולא ימים חסרים: אשר יצא ממעיך. מכאן שאבשלום ואדניהו לא היו כי כבר נולדו בחברון ומאשר נולדו עדיין אמר שיהיה מלך ועדיין לא ידע דוד מי הוא עד שנולד

מצודת ציון

כמ): לעונתו. מלשון עיוו: (יד) בהעותו. מלשון עון: והוכחתיו. למקצת של מעלה לומר לך יעמו עוד קיומך עם ישראל כמאכר עמו כרחבעם קודם השופטים וכזמן השופטים: והניחותי לך. כי תנוח לך מכל אויביך: והגיד לך ה'. עוד זאת עשה עמך ה' שהגיד לך שיעשה לך בית כי"ל בית מלכות לך ולזרעך להמליך ולהמית ממנה מבית ישראל כי עשה וגו' בית לשמן (ב"מ כ"ה) וע"כ מה תלד עמך ודי לך בלמה לף שם לא תכנה שכיח: (טו) כי ימלאו ימיך. למה כאמר המייסר עם בנו בשבט ולא המייסר כל יום נפשו: בהעותו. כשיחטא לפני לייסרו בשבט ובנגעים שמייסרים נפש כ"ע:

פירוש ע"ט

אוּם אַוּוי וְוִי צִם עֲרִשְׁתָּן אֵיי דִי שׁוּפְטִים וְעָנָן גּוּעָן׃
(יא) וּלְמִן יוֹמָא הָיִם אֵין אוֹךְ אֲזוֹ וְוִי יֵי הָאִבָּן נְטָאן פּוּן דָּעָם
דִּי וְוָעסְטֶם לֵיגָעָן מִים דַיינֶר עֲלֶמָעֶרִין בְּלוֹמֶר אַז רוּא
וְוָעסְטֶם שְׁטַארְבִּין דָעָנסְטֶם מְאל הֲנִיחוֹתִי וָוָעל אִיךְ
אוּיךְ רָעכְטֶן דַיינִי קִינְדֶר נָאךְ דִיר דָער וָאוּם וָוָעט
אַרוּים גַיין פּוּן דַיינֶר גִידְעֶרִים וַהֲכִינוֹתִי אוּם אִיךְ וָעל
אֶן בְּרַיינְטֶן זַיין מַלְוכָה דָם מַיינְט עֶר שְׁלָמֹה הַמֶּלֶךְ׃
(יג) הוּא יִבְנֶה עֶר וָוָעט בּוּאן אֵיין הוּיז פּוּן מַיין נָאמֶן
וְוָעגִין וְכוֹנַנְתִּי אוּם אִיךְ וָוָעל אֶן בְּרַיינְטֶן דוּ שְׁטֵיל פּוּן
זַיין קִינִגְרַייךְ בִּיז אֵיבִיג׃ (יד) אֲנִי אֶהְיֶה לוֹ לְאָב אִיךְ
וָוָעל זַיין צוּ אוּם צוּ אֵיין פָּאטֶר אוּם עֶר וָוָעט זַיין צוּא

מִיר

נְבִרִין וּבְמַרְדוּת בְּנֵי אֲנָשָׁא׃ פו וְטוֹבִי לָא יַעְדִי מִנַּיהּ כְּמָא דַּאֲעַדֵּיתִי מִן שָׁאוּל דִּי אַעְדֵּירִתִּי מִן קֳדָמָךְ׃ פז וְקַיָּם בֵּיתָךְ וּמַלְכוּתָךְ עַד עָלְמָא קֳדָמָךְ כָּרְסְיָךְ מְכוֹנָן עַד עָלְמָא׃ פח כְּכֹל פִּתְגָמַיָּא הָאִלֵּין וּכְכֹל נְבוּאָתָא הָדָא כְּרִין מַלֵּיל נָתָן עִם דָּוִד׃ פט וַאֲתָא מַלְכָּא דָּוִד וְיָתִיב קֳדָם יְיָ וַאֲמַר לַיהּ אֲנָא כְּמַסַּת יְיָ

ת"א ויכל המלך: שנח קיג ויעמ סט סוסים ט אות זמירים קנ (פסחים נ ע ויומא מ ע סוטה כא):

בְּשִׁבְטֵ֣י אֲנָשִׁ֗ים וּבִנְגִעֵ֥י בְנֵי־אָדָֽם׃ טו וְחַסְדִּ֞י לֹא־יָס֤וּר מִמֶּ֙נּוּ֙ כַּאֲשֶׁ֣ר הֲסִרֹ֔תִי מֵעִ֖ם שָׁא֑וּל אֲשֶׁ֥ר הֲסִרֹ֖תִי מִלְּפָנֶֽיךָ׃ טז וְנֶאֱמַ֤ן בֵּיתְךָ֙ וּמַלְכוּתְךָ֔ עַד־עוֹלָ֖ם לְפָנֶ֑יךָ כִּסְאֲךָ֖ יִהְיֶ֥ה נָכ֖וֹן עַד־עוֹלָֽם׃ יז כְּכֹ֣ל הַדְּבָרִ֣ים הָאֵ֔לֶּה וּכְכֹ֖ל הַחִזָּי֣וֹן הַזֶּ֑ה כֵּ֚ן דִּבֶּ֣ר נָתָ֔ן אֶל־דָּוִֽד׃ יח וַיָּבֹ֣א הַמֶּ֣לֶךְ דָּוִ֔ד וַיֵּ֖שֶׁב לִפְנֵ֣י יְהוָ֑ה וַיֹּ֕אמֶר מִ֥י

רש"י

(יד) בשבט אנשים. זה הלל ורזון בן ליודע: ובנגעי בני אדם. זה משמלי שלחמו ממלכותו והכניסו בני מלך בחסון הם שכל מלה ומלה שנה בפרקים למד מלמתו כמות הכל היו הרוחות מתיימות ויולדות הימנו: (יח) וישב

מהר"י קרא

האדומי. דכתיב ויקם ה' שטן לשלמה את הדד האדומי: ובנגעי בני אדם. זה רזון בן אליודע: (טו) וחסדי לא יסיר ממנו כאשר הסירותי מעם שאול. פי' כשיחטא אוכיחנו בשבט בני אדם אבל המלוכה לא אסור ממנו: (טז) ונאמן ביתך וממלכתך עד עולם. פי' אפי' אם אתה החטא לא אקרע הממלכה מירך. ואתננה לבניך: לפניך. כמו בפני הבית. בעוד חבית קיים:

(יח) מי אנכי. שהרימותני מן העפר ומי ביתי כי אמרת ונאמן ביתך: כי הביאותני עד הלם. שהעליתני למלכות:

רד"ק

שלמה ושלח לו ביד נתן הנביא שיקראו שמו ידידיה או ידע דוד כי שלמה ימלוך וזהו שאמר לבת שבע כי שלמה בנך ימלוך אחרי או אמר לו בפי' על ידי נתן הנביא ואף על פי שלא נאמר בנבואה נתן לא בזה הספר ולא בספר דברי הימים

רלב"ג

(יח) כי הכילותני עד הלום. כ"ל שהגלח אותי נמאס המעלה הגבר מני כה היום והייתי קודם זה רוצה להן ומעט לקחתני ולא די לך כזה מכל הכרכת גם מל בית עבדך למרחוק כ"ל שתמיד הממלכה לי גם

הגה כתיב בדברי הימים כשהיה בספר דוד הנבואה שאמר לו נתן כמו שאמר ויהי עלי דבר ה' לאמור וגו' כי שלמה יהיה שמו ושלום ושקם אתן אל ישראל בימיו: (יד) בשבט אנשים ובנגעי בני אדם. כמו שמיסרין בני אדם בניהם בשבט ובנגעי אותם בשבט מיסר לא להמיתם כמו שאמר כי הכה בשבט לא ימות ואל המיתו אל תשא נפשך לפיכך אמר אני אהיה לו לאב והוא יהיה לי לבן ואוכיחנו בהעוותו כמו שמיסר האב את בנו ולא שאסיר חסדי ממנו כמו שעשיתי לשאול שלקחתי ממנו המלוכות אלא המלכות יהיה לבניו עד עולם וכל כל זרע דוד אמר לא על שלמה לבד אלא על דחבעם ועל היוצאים ממנו בניהם ובני בניהם ורבותינו ז"ל דרשוהו על שלמה ואמרו בשבט אנשים זה הדד ירזון בן אליודע שנאמר ויקם ה' שטן לשלמה וגו' ובנגעי בני אדם אלו המיוקן שסרדוהו ממלכיותו כמו שאמרו בא אשמדאי ושרדו ממלכותו ופירש בני אדם כי אמרו כי השדים נולדו מאדם הראשון באיהן ק"ל שנה שפירש מאשתו: (טו) ונאמן ביתך. נפעל עבר כמו ויתקיים מן ותקניטיו יתר בבקום נאמן. וכה"י ויקים ביתך: לפניך. כמו שהיא לפניך ה' לפניך. כמו שהוא בעיניך ז"ל שאין ישיבה בעירה אלא למלכי בית דוד בלבד ומהם אמרו כי אף למלכי לפני ה'. לפני הארון ומכאן סמכו רבותינו ז"ל שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד ומהם אמרו כי אף למלכי

מצודת דוד

(טו) והסדי. אחל לא אסיר חסדי ממנו כאשר הסרתי חסדי ממנו שאול אשר הסרתי כעונו מלפניך למחילים לחמי את מלכותו: (טז) ונאמן ביתך. ויקום ביתך וממלכתך תהיה עד עולם כמו אמונה היום והיה כאמן כון ועמד עד עולם: (יז) כן דבר נתן. כ"ל עם במחמלה הסכיום על ידו ומעמד לו כל מאמר גלגמך לך עשם לא כזה מכל הכתוב ה': (יח) לפני ה'. לפני

מצודת ציון

ענין מוסר הכלמה כמו ולוכ לאוכיחך יסלתו (הנקוד ג): בשבט. כשרכים: ובנגעי. כ"ל כהכלמה וכפל הדבר כמ"ש: (טו) ונאמן. מלן קיום כמו יחד כמקום מאמן (משלי כב): (יז) החזיון. ענין

משלי חכמים

(טו) וְחַסְדִּי לֹא יָסוּר מִמֶּנּוּ כַּאֲשֶׁר הֵסַרְתִּי גו'. וְהַם הקב"ה הֵם צוֹ גְּאֻלָּה צוּר דָּוִד וְיִעְלַן כִּיר פַּאְרָשְׁטַיין ע"ש מָשָׁל. אֲבָגֵל מַיְאָכָה אַזַיְיגֶער כַּאכֶר הֵם זַיְיהַאט צְוַוויי זִיהְן. אַז עֶר אִיז אֶלֶם זַיְיאֶרֶן הֵם עֶר נִיטְוואָלט לָאזֶן אַ אַיְינְרַיְיסְנוּנְג פוּן זִיךְ צוּ זַיְינֶע קִינְדֶער. הֵם עֶר נִמַּאכְט צְוַוויי זִיְינֶעלְיךְ. וְהַם עֶר זָאל זַיְיער גְּלַיְיכֶן אוֹיף דֶּר וֶועלְט נִיט זַיְין, עֶר הֵם דִּי זַיְינֶעלְיךְ בְּשִׁהאלְטֶן בִּיי זִיךְ. עֶר אִיז נִיקְוואם אַף זַיְין שְׁפּאָרְטִין הָאט עֶר נִירוּפֶן צוּ זִיךְ זַיְינֶע צְוַוויי זִיהְן אוֹ הֵם נִיְיאוֹם צוּ זַיְי אִיךְ נִיב אַיְיךְ צְוַוויי זַיְינֶעלְיךְ. אוֹ אִיךְ בְּיֶעם אַיְיךְ אִיר, וְאֶלֶם דִּי זַיְינֶעלְיךְ נִיט פַּארְקְרִיפְּן אֶפְּשֶׁר אִין גַּרְכְּרִיזֶן נִיט. עֶר שְׁטַיְינְם וְוֶעם אִיר הָאבֶן אַ אַיְינְדַיְינְקוּנְג פוּן אַיְיעֶר פַּאטֶר. צַיְיטְשֶׁן וְוֶען אוֹיסְלֶבֶּט זַיְינֶעלְיךְ אוֹף דֶּעם זַיְיעֶלְם גִּיטָא. דִּיא קִינְדֶּר הָאבֶן נִיטְבֶּן דִּיא זַיְינֶעלְיךְ. דֶּעם פַּאטֶר אִיז נִשְׁטַאנְדִּיגְן. זַיְיא אִיז דִּיא פַּרְנָשָׁה שֶׁלֶּעכְט נִיטְאנְגֶען, בַּיְיטֶּ בְּרֶדֶער הָאבֶן נִיכְוואם דִּי זַיְינֶעלְיךְ פַּארְקְרִיפְּן. אוֹ זַיְיעֶר אַיְינֶער הָאט זִיךְ

דָּוִד וַיֵּשֶׁב לִפְנֵי ה' אִין גִּיקוּמֶן דֶּר מֶלֶךְ דָּוִד אוֹ הָט זִיךְ גוֹזֶעצְט

אָנֹכִי אֲדֹנָי יֱהוִה וּמִי בֵיתִי כִּי הֲבִיאֹתָנִי
עַד־הֵלֹם׃ יט וַתְּקַטֹּן עוֹד זֹאת בְּעֵינֶיךָ
אֲדֹנָי יֱהוִה וַתְּדַבֵּר גַּם אֶל־בֵּית־עַבְדְּךָ
לְמֵרָחוֹק וְזֹאת תּוֹרַת הָאָדָם אֲדֹנָי
יֱהוִה׃ כ וּמַה־יּוֹסִיף דָּוִד עוֹד לְדַבֵּר
אֵלֶיךָ וְאַתָּה יָדַעְתָּ אֶת־עַבְדְּךָ אֲדֹנָי

אֱלֹהִים וּמִן בֵּיתִי אֲבִי
אַמְטַתְנִי עַד הֲלָכָא׃
יט וּזְעֵירַת עוֹד דָּאֲקְדָמָךְ
יְיָ אֱלֹהִים וּמַלֶּלְתָּא אַף
עַל בֵּית עַבְדָּךְ לְעַלְמָא
דְּאָתֵי וְדָא חַוְיָא לְבָנֵי
אֱנָשָׁא יְיָ אֱלֹהִים׃ כ וּמַה
יוֹסִיף דָּוִד עוֹד לְמַלָּלָא
קֳדָמָךְ וְאַתְּ עַבְדָּךְ בָּעוּת
עַבְדָּךְ יְיָ אֱלֹהִים׃

ברזיל

מהר"י קרא

(יט) ותקטן [עוד] זאת בעיניך. ששיתניו מלך, אלא ותדבר גם אל בית עבדך למרחוק שיהא ביתי קיים לעולם: וזאת תורת האדם. ובדברי הימים כתיב וראיתני כתור האדם המעלה, פי׳ בשורת האדם העליונ׳ שהמלכתני. וזה שקיים בתהלים מאשפות ירים אביון להושיבי עם נדיבים: (כ) ומה יוסיף דוד עוד לדבר [אליך] ואתה ידעת את עבדך. בנוהג אדם מספר שבחו של חבירו והניח מקצת ממה שסיפר מחזיק לו טובה לפי שאינו יודע אם חבירו ששיבחו יודע בו עוד דברים של

רלב"ג

כשיתעלם לך זכרי ויתכלכו ממך: (יט) ובכה זאת תורת האדם מקצתם נדיקים וקצתם רמיים ומסגמת כי מלת תמכד מוכתך ומיכתך

רש"י

לפני ה׳. לפני התרון: עד הלו׳. שהמלכתני: (יט) גם אל בית עבדך. להמליך את בני לאחרי: וזאת תורת האדם. כתמיה לשון להתבונן כן לכבר וכן ד"ן עשית לי כמו מעשית להם"ר שהרואית לו דורות הטתידים ללמוד ממנו: (כ) ומה יוסיף דוד עוד לדבר אליך. מה לשון שבח: ואתה ידעת את עבדך. נתת לי כל לרכי כמו יודע לדיק

רד"ק

בית דוד אין ישיבה שחרי למעלה אין ישיבה שנאמר שרפים עומדים ממעל לו וכתי׳ וכל צבא השמים עומדים עליו וכתיב בין העומדים האלה למעלה אין ישיבה דוד ישב ומהו וישב

לפני ה׳ מהם אמרו שסבך עצמו ומהם אמרו שישב עצמו בתפלה: מי אנכי, שהייתי ראוי למלוכה: ומי ביתי. בית אבי או אפר ביתי על בנין כלומר מי בבני שיהיה ראוי למלוכה: עד הלום, עד המקום הזה שנתתי לי המלוכה ולבני אחרי. ובדרש מי אנכי והלא מן עמוני ומואבי באתי עד הלום לא די שבאתי בקהל אלא שעשיתני מלך ואין הלום אלא מלכות שנאמר הבא עוד הלום איש ויאמר ה׳ הנה הוא נחבא אל הכלים: (יט) ותדבר גם אל בית עבדך למרחוק. שהייתי רחוק ונתקרבתי: ותקטן עוד זאת. המלכות שנתת לי ולא די בה אלא שברכת להת המלכות לבית עבדך עד עולם והו למרחוק דו״ת למרחוק לעולמא דאתי: וזאת תורת האדם. תכונת האדם כלומר זאת שדברת עלי תכונת האדם הנדול הוא ולא אדם שפל ונבזה כמוני כמו שאמר מי אנכי ומי ביתי וכן בדברי חימים וראיתני כתיר האדם המעלה וי״ת ודא חזוא לבני אנשא, ובדרש כתור האדם המעולה שבנביאים ואיזהו זה משה רבינו שנאמר ומשה עלה אל האלהים משה משוכח שבנביאים ודוד משוכח שבמלכים אתה מוצא מת שעשה משה עשה דוד משה הוציא את ישראל ממצרים ודוד הוציא את ישראל משעבוד מלכיות משה קרע לישראל את הים ודוד קרע לישראל את הנהרות שנאמר בהצותו את ארם נהרים וגו׳ ומשה נתן לישראל חמשה חומשי תורה ודוד נתן לישראל ספרים שבתהלים: (כ) ואתה ידעת את עבדך. אתה ידעת לבב עבדך

מצורת ציון

לסיס כמו ולסת תמוז (שמות יז) וכ״ל לחיים סכמותם: (יח) הלום. כמה כמו מל מקבל הלום(שם ג): (יט) תורת. ענין תומך ותכונה וכן ממך כזה כד״ם ולכתיבי כתוב בסדם המעלה (ד״ה יז י״ז) וקבוב לענין זה נאמו למייך כחוזים (ש״ם ג) וכ״ל בפניטים המסודרים כמולך ותכונה יפה: האדם. ר״ל בסדם סכיומך ומשלוה: (כ) ידעת. ענין מסבה וכתנטים כמו לק מסבה ידעתי (עמוס ג)

משלי חכמים

נִשְׁמַעְתָּ פַּר דֶּעֶם צְוִוייָתָן. דֶּעְרִיבֶּער הָאסְ זְעֶהר פַּארְקוִיפְּט זַיין זַיינֶעריֶיל אִין דֶּעְרְשְׁטֶל דָּר צְוִוייטֶר בְּרִודֶּר זָאל נִיט וִוייסֶן. אַמַאל הָאסְ דִי צְוִוייֶי בְּרִידֶר זִיךְ נִסְקָאפְּן אוּנ הָאבֶּן נִשְׁמוּעָסְ צוּזַאמֶן. פּוּן זַיינֶרי־רֵייד הָאסְ אֶיינֶר דֶּר קֶנֶעכְט אִין צְוִוייֶיטֶן אַז בִּיידֶע הָאבֶּן שׁוֹין פַּארְקוִיפְּט דִי זַיינֶעלִיךְ, הָאסְ דֶּער עֶלְטֶערֶר נִיוָאסְ צוּם יוּנְגֶערֶן, זָאג מִיר וִוי פִּיל הָאסְטוּ גִינוּמֶן פַּר דֶּעם זַיינֶעריל הָאסְ דֶּר יוּנְגֶערֶר נִוָאסְ אִיךְ הָאבּ בֵּיפּוֹלֶן אַנְדֶּערְ וָם דֶּר דָּם נֶעווֹאוּסְפְּט דֶּעם וִוערְט פּוּן דֶּעם זַיינֶעריל. אוּנ אִיךְ הָאבּ נִיט נִיוָאסְ אַז אִיךְ פַּארְקוִיפְּ דֶּם זַיינֶעריל פַּר נִיט, דֶּרִיבֶּער הָאסְ עֶר מִיר בֶּעצָאהלְט פִּיל נֶעלְט פַּר דֶּם זַיינֶעריל, הָאסְ דֶּר עֶלְטֶערֶר בְּרִידֶּר צוּ אִים נִיוָאסְ דִי הָאסְט נָאכְּעֶשׁ נִיוָאן, אַזוֹי וִויא דִי הָאסְט פַּארְקוִיפְּט וַיינְסְטוּ שׁוֹין דָּאסְ זַיינֶעריל קֶיין מָאל נִיט הָאבֶּן. דֶּער נְבִיא וָעְט דִיר דָּאסְ זַיינֶעריל קֶיין מָאל נִיט צוּרִיק גֶּעבֶּן. וַיי״ל עֶר אִיז בֵּיךְ אוּנ דָּארְף נִיט דָּאסְ גֶּעלְט אוּנ זַיין דֶּעם פַּיינֶדֶּקֶיים פּוּן דֶּם זַיינֶעריל, אִיךְ הָאבּ אִיךְ פַּיין זַיינֶעריל פַּארְקוִיפְּט. אִיךְ הָאבּ אִים פַּארְקוִיפְּט צוּ אַבְּיוֶלֶה וָם פַּארְבָּארְגְט גֶּעלְט אוּיךְ פְּרָאצֶענְט אוּנ וַיינֶסְט נָאר נִיט דִיא פַּיינֶדֶּקֶיים פּוּן דֶּעם זַיינֶעריל. בֵּיי אִים אִיז קֵיין אוּנְטֶרְשִׁייד. דֶּם זַיינֶעריל אֶדֶּער אַיין אַנְדֶּר זַיינֶעריל דֶּרִיבֶּער הָאבּ אִיךְ פַּר דֶּעם זַיינֶעריל וַיינִיג גֶּעלְט גֶּעוּוֹאוּסְן. אוּנ וָעֵין אִיךְ

מצודת דוד

לסלון: ומי ביתי. כי הלא מכות המוסדים לפי כח: עד הלום. עד המעלה שמי כם עכשיו: (יט) ותקטן. המסד הזה עוד קטנה היא בעיניך עד שדברת על בית עבדך למרחוק ל״ל להדורות העתידים בתת המלכות לזרעי עד עולם: זואת תורת האדם. מה שדברת עלי היה תכונת אדם שפל ונבזה כמוני: (כ) ומה יוסיף. מעתה

כוונת דוד

פירוש ע״ט

גַּזָּעַתְּ פַּר דֶּעם אָרוֹן פּוּן נָאט וַיאֲר אוּנ הָט גִּוָאנְט מִי אָנכִי ה׳ אֱלֹהִים וָוער בִּין אִיךְ נָאט דָּער הַאר אוּנ וָוער אִיז מַיין הוֹיז גְּזוּנְדְּ כִּי הֲבִיאוֹתַנִי דָּאס דוּ הָאסְט מִיךְ גִּיבְּראכְט בִּיז אַהֶער בְּלוֹמֶר דוּא הָאסְט מִיךְ גְּמַאכְט פַּר אַיין מֶלֶךְ: (יט) וַתְּקַטֵּן עוֹד זֹאת בְּעֵינֶיךָ אוּנ דָּאס אִיז נָאךְ קְלֵיין גְּוֶוען אִין דַיינֶי אוֹיגֶן ה׳ אֱלֹהִים נָאט דָּר הַאר וַתְּדַבֵּר אוּנ דוּ הָאסְט נָאךְ גֶּרֶעט אוֹף דֶּעם הוֹז פּוּן דַיין קְנֶעכְט פּוּן וַיייֶטֶן דָּאס מַיין זוֹן וָועט זַיין מֶלֶךְ נָאךְ מִיר וְזאת תּוֹרַת הָאָדָם אִיז דָּם דָּעַן רָאוּי צוּ אִיין מֶענְטֶשֶׁן כְּלוֹמֶר אִיז דָּעַן אִין בְּשֶׁר וָדָם אַווִי פִּיל וָועֶרֶט דָּאס מֶען נָאט אִים אַווִי אִיין גוּטֶע בְּשׁוּרָה מְבַשֵּׂר זַיין ה׳ אֱלֹהִים נָאט דָּער הַאר: (כ) וּמַה יוֹסִיף דָּוִד אוּנ וָואס זָאל דָּוִד נָאךְ מֶערֶן צוּ רַיידִין צוּ דִיר אִין צוּ בָּעטִין וְאַתָּה יָדַעְתָּ אוּנ דוּ הָאסְט גִּיוִוסְט

דִיין

כא בְּדִיל מֵימְרָךְ וּכְלִבְּךָ עֲבַדְתָּ יָת כָּל רַבְרְבָתָא הָדָא לְהוֹדָעָא יָת עַבְדָּךְ:
כב עַל כֵּן רַב אַתְּ יְיָ אֱלָהִים אֲרֵי לֵית דִּכְוָתָךְ וְלֵית אֱלָהָא בַּר מִנָּךְ כְּכֹל דִּי שְׁמַעְנָא אָמְרִין קֳדָמָנָא: כג וּמַן כְּעַמָּךְ כְּיִשְׂרָאֵל עַמָּא חַד בְּאַרְעָא דַּאֲזַלוּ שְׁלוּחִין

יְהוָה: כא בַּעֲבוּר דְּבָרְךָ וּכְלִבְּךָ עָשִׂיתָ אֶת כָּל־הַגְּדוּלָה הַזֹּאת לְהוֹדִיעַ אֶת־ עַבְדֶּךָ: כב עַל־כֵּן גָּדַלְתָּ יְהוָה אֱלֹהִים כִּי־אֵין כָּמוֹךָ וְאֵין אֱלֹהִים זוּלָתֶךָ כְּכֹל אֲשֶׁר־שָׁמַעְנוּ בְאָזְנֵינוּ: כג וּמִי כְעַמְּךָ כְּיִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בָּאָרֶץ אֲשֶׁר

ת"א ומי כעמך ישראל. פרוש ו תגיעה ג' להבין יג פוהדיין לא לם: גוי אחד בארץ. שהי לאחד

רש"י

כפם כהמתו (משלי י"ב י') : (כא) בעבור דברך . להקים מה שחמרת לשמואל להמליכני : וכלבך . רלוך הוח ולח מחי כדלי : להודיע את עבדך . הכשורה שבשרתני : (כב) אשר הלכו אלהים מפה ולהלן שכתה . אבל אתה יודע בחשבונות הלב ואתה ידעת את עבדך שלא שיבחתיך אתת בימי אלא שיש בלבי לשבחך : (כה) בעבור דברך ובלבך . פי' לא בצדקתי אלא לקיים מה שדברת בקש ה' לו איש בלבבו ויצוהו לנניד על עמו ישראל . ולהודיע את עבדך שאתה מקיים דיבוריך : (כג) על כן גדלת ה' אלהים . פי' על אשר גדול אתה : (כג) ומי בעמך בישראל גוי אחד בארץ אשר הלכו אלהים לפרות לו לעם ולישום לו שם . פי' מי גוי אחד

מצודת דוד

מין לי עוד דבר לשמול ממך לא עלי ולא על זרעי: ואתה. הוחיל ואמר יודעת ואתמת את עבדך לעשות לי טובה מעלי פלגם ובקשה: (כה) בעבור דברך. כ"ל הנה מיעני ידעי לכל הגדולה הזאת למען הבטחתני וכלבבך עשית לי הגדולה הזאת ולא להודיע לי לא כל אלה שאתה עתיד לעשות עמי ועל כן אין לומר שבקשו ממך גדולה ולומר עשית לי הגדולה הזאת ולא להודיע לי לא כל אלה כאלו בקשו ממך שתודיעם אותה כי אתה עתיד לעשות עמהם כל הגדולות האלה ולא בקשו ממך שתודיעם אותה כי אתה עתיד לעשות עמהם כל הגדולות האלה כי אם בקשו ממך שתודיעם אותה כי אתה עתיד לעשות עמי

אֱלֹהִים לְפְדוֹת־לוֹ לְעָם וְלָשׂוּם לוֹ שֵׁם
וְלַעֲשׂוֹת לָכֶם הַגְּדוּלָה וְנוֹרָאוֹת לְאַרְצֶךָ
מִפְּנֵי עַמְּךָ אֲשֶׁר פָּדִיתָ לְךָ מִמִּצְרַיִם
גּוֹיִם וֵאלֹהָיו׃ כד וַתְּכוֹנֵן לְךָ אֶת־עַמְּךָ
יִשְׂרָאֵל לְךָ לְעָם עַד־עוֹלָם וְאַתָּה יְהוָה
הָיִיתָ לָהֶם לֵאלֹהִים׃ כה וְעַתָּה יְהוָה
אֱלֹהִים הַדָּבָר אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ עַל־עַבְדְּךָ
וְעַל־בֵּיתוֹ הָקֵם עַד־עוֹלָם וַעֲשֵׂה כַּאֲשֶׁר
דִּבַּרְתָּ׃ כו וְיִגְדַּל שִׁמְךָ עַד־עוֹלָם לֵאמֹר
יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהִים עַל־יִשְׂרָאֵל וּבֵית

מִן קֳדָם יְיָ לְמִפְרַק לֵיהּ
לְעַם וּלְשַׁוָאָה לֵיהּ שׁוּם
וּלְמֶעְבַּד לְכוֹן רַבְרְבָן
וְחֵסִינָן עַד דִּי עָלוֹ לַאֲרַע
בֵּית שְׁכִנְתְּהּ דִּיהַבְתְּ
לְהוֹן מִן קֳדָם עַמְּךָ דִּי
פְרַקְתָּא לְךָ מִמְצְרַיִם
גּוֹיִם וֶאֱלָהֵיהוֹן׃
כד וְאַתְקִינְתָּא לָךְ יָת
עַמָּךְ יִשְׂרָאֵל קֳדָמָךְ
לְעַם עַד עָלְמָא וְאַתְּ יְיָ
הֲוֵיתָא לְהוֹן לֶאֱלָהָא׃
כה וּכְעַן יְיָ אֱלֹהִים
פִּתְגָמָא דִּי מַלֶּלְתָּא עַל
עַבְדָּךְ וְעַל אֱנָשׁ בֵּיתֵיהּ
אֲקִים עַד עָלְמָא וַעֲבִיד
כְּמָא דִּי מַלֶּלְתָּא׃
כו וְיִתְרַבֵּי שְׁמָךְ עַד עָלְמָא
לְמֵימַר יְיָ צְבָאוֹת אֱלָהִים

ת"א אסר פדית נך . (שיבה מד) :

מהר"י קרא

והביאם לארצך כמו שאטור כאן ולעשות לכם הגדולה והנוראו' הללו : אשר פדית לך ממצרים גוים ואלהיו , תיבת גוי הנזכר בתחילת המקרא מוסב על גוים ואלהיו שבסוף המקרא וה פי'. כי גוי ומי אלוה שגלה עמו אל עם אחר ובאו אלוהו לקחת לו גוי מקרב גוי כאשר עשיה אתה כדכתיב או הנסה אלהים לבוא לקחת לו גוי וגו' : (כד) והכונן לך את עמך ישראל לך לעם . כדכתיב ולקחתי אתכם לי לעם : ואתה ה' היית להם לאלהים . שכל מי שנזדווג להרע להם רבת ריבם : (כה) ועתה ה' אלהים הדבר אשר דברת על עבדך ועל ביתו , שיהא נאמן ביתו

רש"י

הל' דגושה פתוח בס"פ

ה' : לפדות לו לעם . כך חמרו השלוחים ליקרמל הקב"ה שלחנו לפדות לו לעם ולשום לו שם ולעשות לכם הגדולה: ונוראות . עשית לארץ לאחר שיצאו משם ומה שם הנוראות מפני עמך לגרש גוים ואלהיהם ומקרא זה מסר לגרש (ובדה"י ח' י"ו כ"ח) פירשו לגרש מפני עמך אשר

רד"ק

האלהים זה הקב"ה אשר הלכו האלהים זה משה ואהרן : ולשום לו שם . פי' לו כלומר לאלהים להגדיל בפי בני אדם אשר לא ידעוהו כמו פרעה שאמר מי ה' אשר אשמע בקולו לשלח את ישראל לא ידעתי את ה' וגו' לפיכך אמר האל ואכבדה בפרעה וחזו ולשום לו שם ובדברי הימים לשום לך שם : ולעשות לכם , כנגד ישראל ידבר : הגדולה . גם זה כנ"ל עם חרגש : לארצך , כנגד ישראל או כנגד השם ופי' עשיה להם גדולה ונוראות עד שבאו לארצך וכת"י עד די עלו לארע בית שכינתך דיהבת להון : מפני עמך . כשבאו לארצך גרשת ירושבי הארץ

מצודת ציון

ד') וכמוהו לכיש : ממצרים גוים ואלהיו . המ"ם של ממלכיש תסמא על גויש ועל ואלהיו וכלו ממך ממלכיש מגויש ומאלהיו :

מצודת דוד

מלמד שלא כעת הכינות לגרשם מפני עמך וכו' והוא מקרא קל: גוים ואלהיו , מגויש וכמ מלכיש ומאלהיו ולא יכלו להחזיק כמוש לא הס ולא מלכיש : (כד) עד עולם . כי לא ימלוכו ולא ימיל מואס : (כה) הקם עד עולם . שיכיח עד מולם המלכות מזלעו : (כו) ויגדל שמך . וכזה יגדל שמך עד מולם כי יאמרו הכל שעד מולם סוף מלכי ישכמל ואף כים דוד נכון לפניו לממומה עד

פירוש ע"ט

הָט אוֹנוֹ נְשׁוּקָט יְפְרוֹת לוֹ לְיֶם אוֹם לְיֵיזֶן אִים פַּר אַיִין׃
פָּאלְק וְלִשׁוּן לוֹ שֵׁם אוֹג צוֹ מַאכֶן אִים אַיִין שֵׁם אוֹג צוֹ
טָאן צוֹא אַיִיךְ דִיא גְרוֹסְע וַאכִין וְנוֹרָאוֹת לְאַרְצְךָ אוֹג
פְּאר־טְרִיבְּ וַאכִין הָאסְטוּ נָאט גִיטָאן צוֹ דַיִין לַאנְד
נָאהְ אַז דִי יִשְׂרָאֵל זֶענֶן אַרוֹס גֶענַאנֶן פוֹן דָארָאן אוֹג
וָואם זֶענֶן דִיא פָאר־טְרִיבְּ וַאכֶן מִפְּנֵי עַמְּךָ פוֹן פַּר דַיִין
פָּאלְק וָום דוּ הָאסְט אוֹם גַלַייזְט צוֹ דִיר פוֹן מִצְרַיִם
הָאסְטוּ גֶזַעהֶן צוֹ פַּר טְרַייבֶּן גוֹיִם וַאלֹהָיו דִיא פָאלְקֶר
אוֹג אִיטְלִיכְעֶנֶם אִפְּ נָאט׃ (כד) וַתְּכוֹנֵן לְךָ אוֹג דוּא
הָאסְט אִן גְבְּרַייט צוֹ דִיר דַיִין פָּאלְק יִשְׂרָאֵל צוֹ דִיר
עַד־עוֹלָם וְאַתָּה יְיָ הָיִיתָ לָהֶם לֵאלֹהִים׃ (כה) וְעַתָּה
צוֹא אַיִין פָאלְק בִּיז אַיבִּיג וְאַתָּה ה' הָיִיתָ לָהֶם לֵאלֹהִים
אוֹג דוּ נָאט בִּיסְט גְיוֹואָרֶן צוֹ זַייא צוֹא אַיִין נָאט׃
(כה) וְעַתָּה ה' אֱלֹהִים אוֹג דַיִין נְוֹרָאוֹת לְאַרְצְךָ אוֹג
וָואם דוּ הָאסְט גְרוֹסְע וַאכִין נִיטָאן צוֹ דַיִין לַאנְד
נָאהְ אוֹף דַיִין קְנֶעכְט אוֹג אוֹף זַיין
הוֹז גְוּזְנְד הָקֵם עַד עוֹלָם וַאי דָם מַכֶּיִם בִּיז אַייבִּיג אוֹג
טוּא אַזוֹ וִוי דוּ הָאסְט גֶרֶעט׃ (כו) וְיִגְדַּל שִׁמְךָ אוֹג עָם
זָאל וָעֶרֶן גִיגְרַייסְט דַיִין נָאמֶן בִּיז אַייבִּיג וָאסֶר צוֹ
וָאנֶן ה' צְבָאוֹת אֱלֹהִים עַל יִשְׂרָאֵל נָאט דֶער הֶער אִיבֶּר
אַלֶי חַיְילוֹת אִיז אַיִין נָאט אִיבֶּער דִיא יִשְׂרָאֵל זַיִין
עַבְדְּךָ אוֹג דָאם הוּיז פוֹן דַיִין קְנֶעכְט דָוִד וָאל זַיִין אֶן

גבריים

עַבְדֶּךָ דָּוִד יִהְיֶה נָכוֹן לְפָנֶיךָ׃ כי כִּי־אַתָּה
יְהוָה צְבָאוֹת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל גָּלִיתָה
אֶת־אֹזֶן עַבְדְּךָ לֵאמֹר בַּיִת אֶבְנֶה־לָּךְ
עַל־כֵּן מָצָא עַבְדְּךָ אֶת־לִבּוֹ לְהִתְפַּלֵּל
אֵלֶיךָ אֶת־הַתְּפִלָּה הַזֹּאת׃ כח וְעַתָּה
אֲדֹנָי יְהוִה אַתָּה־הוּא הָאֱלֹהִים
וּדְבָרֶיךָ יִהְיוּ אֱמֶת וְתִדַּבֵּר אֶל־עַבְדֶּךָ
אֶת־הַטּוֹבָה הַזֹּאת׃ כט וְעַתָּה הוֹאֵל
וּבָרֵךְ אֶת־בֵּית עַבְדֶּךָ לִהְיוֹת לְעוֹלָם
לְפָנֶיךָ כִּי־אַתָּה אֲדֹנָי יְהוִה דִּבַּרְתָּ
וּמִבְרָכָתְךָ יְבֹרַךְ בֵּית־עַבְדְּךָ לְעוֹלָם׃
ח א וַיְהִי אַחֲרֵי־כֵן וַיַּךְ דָּוִד אֶת־פְּלִשְׁתִּים

עַל יִשְׂרָאֵל וּבְיַת עַבְדָּךְ
דָּוִד יְהֵי מְתַקַּן קֳדָמָךְ׃
כי אֲרֵי אַתְּ יְיָ צְבָאוֹת
אֱלָהָא דְיִשְׂרָאֵל חֲוַיְתָא
לְעַבְדָּךְ לְמֵימַר מַלְכוּ
אֲקִים לָךְ עַל כֵּן הֲוָת
כַּלְבָּא דְעַבְדָּךְ לְצַלָּאָה
קֳדָמָךְ יַת צְלוֹתָא הָדֵין׃
כט וּכְעַן יְיָ אֱלָהִים אַתְּ
הוּא וּפִתְגָמָךְ אִינוּן
קְשׁוֹט וּמַלֵּלְתָּא עַל
עַבְדָּךְ יַת טָבְתָּא הָדָא׃
ל וּכְעַן שְׁרִי וּבָרִיךְ יַת
בֵּית עַבְדָּךְ לְמֶהֱוֵי
לְעָלְמָא קֳדָמָךְ אֲרֵי אַתְּ
יְיָ אֱלָהִים מַלֵּלְתָּא
וּמִבְּרָכְתָךְ יִתְבָּרְכוּן בְּתֵי
עַבְדָּךְ צַדִּיקָא לְעָלַם׃
א וַהֲוָה בָּתַר כֵּן וּמְחָא
דָּוִד יַת פְּלִשְׁתָּאֵי

ת״א ומברכתך יתברכון . כנ״א ג״ז :

מהר״י קרא

(כז) כי [אתה] ה׳ [צבאות אלהי ישראל] גליתה את און [עבדך] לאמר בית אבנה לך על כן מצא עבדך את לבו להתפלל לפניך את התפלה הואת . אבל אם לא פתחת בדבר שיהא בני יושב על כסאי החתי עד עולם מה זכות יש בידי שתלאני לבי להתפלל שיהא מלכותי קיים לעד די לי שלא תקרע מלכות מידי . אבל לפי שפתחת

רש״י

פדית ממצרים גוים ואלהיו ותיון מסרון כי ממצע שנאמר מפני עמך גוים ממי שומעין ל׳ טרודין וגירושין: (כח) אתה הוא האלהים . שליט ויש בידיך יכולת לקיים:

(כט) הואיל . רלה:

אתה בדבר תחלה שאמרת והקימותי את זרעך אחריך אשר יצא ממעיך והקימותי את ממלכתו וגו׳:

ח (ה) ויך דוד [את] פלשתים ויכניעם , סמך פרשה זו לענין של מעלה . ללמדך שישטר הקב״ה את הבשתחו שאטר

רד״ק

ואטרו גוים ואלהיו כביכול שהוא פדוי עמהם מפני זה לא הרגמו : (כז) בית אבנה לך . כתרגומו מלכו אקים לך : על כן מצא עבדך את לבו . מצאו מכוין להתפלל אליך : (כח) ודבריך יהיו אמת . דרך תפלה אמר או פי׳ הם אמת וכ״ש אינן קשוט :

מצודת דוד

מלוי ואין מי הלילה הכתוב לחזור מדבריו : (כז) כי אתה וגו׳ גליתה . ל״ל סודיו והודעתני בתפלה כי בית מלכות בזה שלפני אם לכי להתפלל עליו ולולי זאת לא ערב לבי לעבוד להתפלל על דבר גדול כזה:(כח) אתה הוא האלהים . ס״ב כיוון הכתוב לשלמות הבריך :ודברך יהיו אמת. גם ידעתי בלתי ספק כי דבריך כולם אמת ונכון וכמו שדברת. ולפי שהוא ביקש ולפי מצאו עבדך את לבו להתפלל אליך . ל״ל כדרכם בנתינת לב פירוש הוא שלם בלתי היות מועל בו ונכון וכו׳ :להיות לעולם לפניך. ל״ל כדרכם בנתינת לב פירוש

וַיַּכֵּם֙ וַיַּקְּחֵ֣ם דָּוִ֔ד אֶת־מֶ֖תֶג הָאַמָּ֑ה
מִיַּ֖ד פְּלִשְׁתִּֽים׃ ב וַיַּךְ֙ אֶת־מוֹאָ֔ב וַיְמַדְּדֵ֖ם
בַּחֶ֑בֶל הַשְׁכֵּ֣ב אוֹתָ֔ם אַ֖רְצָה וַיְמַדֵּ֕ד
שְׁנֵי־חֶבְלִ֥ים לְהָמִ֖ית וּמְלֵ֣א הַחֶ֑בֶל
לְהַֽחֲיוֹת֙ וַתְּהִ֣י מוֹאָ֔ב לְדָוִ֖ד לַֽעֲבָדִ֥ים
נֹשְׂאֵ֖י מִנְחָֽה׃ ג וַיַּ֣ךְ דָּוִ֔ד אֶת־הֲדַדְעֶ֖זֶר
בֶּן־רְחֹ֣ב מֶֽלֶךְ־צוֹבָ֑ה בְּלֶכְתּ֖וֹ לְהָשִׁ֥יב

וְתַבְּרִינוּן וּנְסִיב דָּוִד יָת
תִּקּוֹנֵי אַמְתָּא מִינָּא
דְּפִלִשְׁתָּאֵי׃ ב וּמְחָא יָת
מוֹאָבָאֵי וּמְשַׁח לָהוֹן
בְּעַדְבָּא רָמֵי יַתְהוֹן
לְאַרְעָא וּמְשַׁח תְּרֵין
חַבְלִין לְמִקְטָל וּמְלֵי
חַבְלָא לְאַחָיָה וַהֲווֹ
מוֹאָבָא לְדָוִד לְעַבָּדִין
נַטְלֵי פֻּרְסָן׃ ג וּמְחָא דָּוִד
יָת הֲדַדְעֶזֶר בַּר רְחוֹב
מַלְכָּא דְצוֹבָא כַּד אָזַל

ת"א ויך ית מואב. סמכדיהון לשי: שני חבלים. זומר דמיים : לאשיב ידו . מדיים לון :

מהר"י קרא

לדוד והניחותי לך : ויקח דוד את מתג האמה מיד פלשתים . ובדברי הימים כתיב ויקח דוד את גת ובנותיה מיד פלשתים . למדנו שמתג האמה האמור כאן הוא גת האמור כאן . וקורא לגת פלשתים מתג האמה לפי שהוא חוזק המלכות כדרכן הזה שמחזיק בו האדם ימה את הבהמה לכל אשר יחפוץ. כך כל מי שהוא בושל בנת פלשתים ימשול בכל יושבי הים הגדול הוא ים פלשתים . מתג. פתרונו דרבן . מתג האמה . פתר' כשיעור שאדם יכול להרשים את זרועו עם חמתו שבידו לקח דוד את גת מיד פלשתים הוא גת ובנותיה שאף ערי הפרזי שסביבות גת לגת התחשב כמו שנתחשב מקומו של אדם בכל מקום שיכול לששם : את זרועו למזרח ולמערב לצפון ולדרום : (ב) ייך את מואב וימדדם בחבל . ומחא ית מואבאי ומשח להון בעדבא . שם היו שלשת אלפים לקח שלשת אלפים פיתקין וכתב באלף מהם חי וחי ושני אלפים חלקים, ושרפם בקלפי כל מי שיעלה בידו חי יעמוד חי . וכל מי שיעלה בידו חלק משכיבו ארצה והורגו : (ג) להשיב ידו . יבדברי הימים כתיב להציב ידו .

רש"י

ח (א) מתג האמה . (ובדברי הימים ח' י"ח ח') כתיב ויקח דוד את גת ואת מיד פלשתים ויהי נקרעת מתג האמה על שם שהיו מקל רודה בכל הפלשתים מטרפולין של מלכים שלח מליונו בכל סרני פלשתים בעזה ובחמד' ובעקרון ובמקלקון שם מלכות שלח בנות מליונו מכים מלך גת: מהג . תגוולי"ן בלע"ז : האמה . הוא המרדע של עץ :
(ב) ויכם וימדד שני חבלים להמית . לפי שהרגו את מכיו ואת אמו ואחיו שכל' ויהכם את פני מלך מואב(שמואל ב' ל"ג ל') ולא מליונו שילחו מסס : (ג) בלכתו . כשהלך הדדעזר להשיב ידו . כתרגומו לאשנאה תחומיה שכבש מן הארם

רלב"ג

(ו) שם מתג האמה מיד פלשתים . הנה כתוב במקומו בספר דברי הימים שם גת ובנותיה ואולי היה זה הממוז נקרא מתג האמה והנה במוצא עדד שני מלכים למעים ומלא המכל להחזיק ואמרו רז"ל שהיה בעבור שהמיתו מהיו ואמרו כי ככר הניחם על ענק מוצא כמו

רד"ק

ומברכתך יתברכון בהי עבדך צדיקיא: (ה) את מתג האמה . י"ת ית תיקון אמתא אולי היתה אמת הימים עוברת בעיר תקנו איתו לבא מחוץ לעיר אל העיר לפיכך נקראת העיר מתג האמה ובמקומו בדברי הימים את גת ובנותיה מיד פלשתים גת ובנותיה הין נקראים בכלל מתג האמה ויש בו מדרש בבריתא

דרבי אליעזר פר' שלשים ושמה כשבא אבימלך ליצחק ואמר לי ראה ראינו כי היה ה' עמך וגו' אמרו יודעים אנו שעתיד הקב"ה ליתן לך ולזרעך את כל הארצות האלה כרות עמנו ברית שבועה שאין זרעך יורש את ארץ פלשתים וברית עמהם ברית שבועה מה עשה יצחק כרת אבה אחת ממתג החביור שהיה רוכב עליו ונתן להם שיהיה בידם אות ברית שבועה וכשאלך דוד רצה לבא בארץ פלשתים ולא היה יכול מכח אות הברית משבועת יצחק עד שלקח מהם אותו חבריות שנאמר ויקח דוד את מתג האמה מיד פלשתים ואחר כך לקח ארץ פלשתים : (ב) וימדדם בחבל השכב אותם ארצה , דרך נקמה ובזיון ת"י חבל עדבא כלומר גורל וחלק . ואמרו בדרש כי עשה זה בעבור שהמיתו אביו ואמו ואחיו כשנחה אותם בארץ מואב כשהיה בורח מפני שאול כמו שאמר וינחם את פני מלך מואב וגו' וכשיצא דוד משם והלך לעיר חמת הרג מלך מואב אביו ואמו ואחיו חוץ מאחד שברח והחייהו נחש העמוני הוא החסד שאמר דוד כאשר עשה אביו עמדי חסד : ותהי מואב . עדת מואב : נושאי מנחה , ת"י נשלי פרס כלומר שהיו נושאין לו מס ירוע בכל שנה : (ג) בלכתו להשיב ידו בנהר פרת , כשהלך

מצודת ציון

ה (ו) מתג . הוא כעין כסן עשויה לכסות בה הבהמה כמו מתג לחמור (משלי כ"ו) : האמה . ממת מזכוז וכן בחמת ים (דברים ג') : (ב) ומלא החבל . נמדת מכל שלמ: (ג) להשיב. נלשון

מצודת דוד

ח (ו) מתג האמה . וכ"ם במלכ גת ובנותיה ולולי מתג האמה הוא שם כולל לגת עם בנותיה וקרלמה כן על היותה מטרפולין בחלק פלשתים וכלל הממלה עכיהם הגדולים לפ' היה מלך כ"ש בגת וכולם היו סרים למשנעתו ונתונים בידו כמתג המתור בהנותם בחמת

ידי שים להוליכו לכל מסר ילכה : (ב) וימדדם בחבל . ומוזר ומפרש לין מדדם ומאי שהמיתם בחבל וכו' : נושאי מנחה . היו מביאים לו ממחה שנה בשנה : (ג) בלכתו להשיב ידו . כשהלך להשיב מקומו לשמור לגבול פלגו :

פירוש ע"ט

אֶת פְּלִשְׁתִּים וַיִּכְנְעֵם֙ הָאַט דָּוִד גְּשְׁלָאגֶן דִּיא פְּלִשְׁתִּים
אוּן הָאַט זִייא גֶימַאכְט אוּנְטֶר טָעגִיג אוּן דָּוִד הָאַט
אַוועק גֶינוּמֶן דִי גֶיוועהְר רוּט פּוּן דֶר הָאנְט פּוּן דִיא
פְּלִשְׁתִּים דָּם אִיז דִי שְׁטָאט נַת דָּם זִיא גְוועלְטִיגְט
אִיבֶּער אַלֶי פְּלִשְׁתִּים דִיא הוּיבְט שְׁטָאט פּוּן דִיא
פְּלִשְׁתִּים דָּעֶן אוּן אַלֶע שְׁטֶעט פּוּן דִי פְּלִשְׁתִּים אִיז
גִיט גְוועזֶן קִיין מֶלֶךְ נָאר אִין נַת׃ (ב) וַיַּךְ אֶת מוֹאָב אוּן
עֶר הָט גְשְׁלָאגֶן דָּעם מוֹאָב וַיְמַדְּדֵם בַּחֶבֶל אוּן הָט זֵיי
גֶימַאכְט מִיט אֵיין שְׁטֶרִיךְ עֶר הָט זֵיי גְלֵייגְט אוֹיף
אֵין

וְתַבְּרִינוּן וּנְסִיב דָּוִד יָת
תִּקּוֹנֵי אַמְתָּא מִינָּא
דְּפִלִשְׁתָּאֵי׃ ב וּמְחָא יָת
מוֹאָבָאֵי וּמְשַׁח לָהוֹן
בְּעַדְבָּא רָמֵי יַתְהוֹן
לְאַרְעָא וּמְשַׁח תְּרֵין
חַבְלִין לְמִקְטָל וּמְלֵי
חַבְלָא לְאַחָיָה וַהֲווֹ
מוֹאָבָא לְדָוִד לְעַבָּדִין
נַטְלֵי פֻּרְסָן׃ ג וּמְחָא דָּוִד
יָת הֲדַדְעֶזֶר בַּר רְחוֹב
מַלְכָּא דְצוֹבָא כַּד אָזַל

יְדוֹ בְּנָהַר־ *: ד וַיִּלְכֹּד דָּוִד מִמֶּנּוּ אֶלֶף
וְשִׁבְעִ֣ים מֵא֔וֹת פָּרָשִׁ֖ים וְעֶשְׂרִ֣ים אֶ֑לֶף
אִ֣ישׁ רַגְלִ֗י וַיְעַקֵּ֤ר דָּוִד֙ אֶת־כָּל־הָ֣רֶכֶב
וַיּוֹתֶר֙ מִמֶּ֣נּוּ מֵא֣וֹת רָכֶ֔ב: ה וַתָּבֹ֣א אֲרָ֗ם
דַּמֶּ֙שֶׂק֙ לַעְזֹ֣ר לְהַדַדְעֶ֔זֶר מֶ֖לֶךְ צוֹבָ֑ה וַיַּ֥ךְ
דָּוִ֛ד בַּאֲרָ֖ם עֶשְׂרִ֣ים וּשְׁנַ֣יִם אֶ֑לֶף אִֽישׁ:
ו וַיָּ֣שֶׂם דָּוִ֗ד נְצִיבִים֙ בַּאֲרָ֣ם דַּמֶּ֔שֶׂק וַתְּהִ֥י
אֲרָ֖ם לְדָוִ֣ד לַעֲבָדִ֑ים נֹשְׂאֵ֖י מִנְחָ֣ה
וַיּוֹשַׁ֥ע יְהוָ֖ה אֶת־דָּוִ֥ד בְּכֹ֖ל אֲשֶׁ֥ר הָלָֽךְ:
ז וַיִּקַּ֣ח דָּוִ֔ד אֶת־שִׁלְטֵ֖י הַזָּהָ֑ב אֲשֶׁ֥ר הָי֛וּ

ידו בנהר * : ד ויכפד דוד ממנו אלף
ושבע מאה פרשין ועשרין אלפין גבר רגלי
ועקר דוד ית כל רתיכיא ואשאר מנהון
מאה רתיכין : ה ואתו אגש ארם דמשק
למסעד להדדעזר מלכא דצובה ומחא דוד בארם
עשרין ותרין אלפין גברא : ו ומני דוד
אסטרטיגין בארם דמשק והוו אגש ארם
לדוד לעבדין נטלי פרם ופרק ייי ית דוד בכל
אתר די הליך : ז ונסיב דוד ית שלטי דדהבא
דהוו

ת"א ויעקר מה׳ . (סנהדרין כ) :

פרת קרי ולא כתיב

מהר"י קרא

ופתר׳ בלבתו להעביד ממשלתו בנהר פרת , שהלך לכבוש אל תחת ידו אומות הישבים אל נהר פרת : (ד) ויעקר דוד את כל הרכב . לקיים מה שנאמר לא ירבה לו סוסים :

רש"י

הון לגבול ארצו והרחיב את גבולו : (ד) ויעקר דוד את כל הרכב . מכוס לח ירבה לו סוסים (דברים י"ז ד') : ויותר ממנו מאה רכב . שהיו צריכין לו לצדי מרכבתו והרכב תרבע סוסים כמו שנאמר מרכבה בשש מאות ומאה (דברי הימים ב' א' י"ז) כלן למדנו שהרכב תרבעה סוסים : (ז) שלטי הזהב . הם מגפתות שמותיהם בהם החגים כמה החגים מלאו

רד"ק

הדרעזר להשיב גבולו בהר פרת שהיה משיג גבול ישראל להרחיב גבולו בארצם וכת"י לאשנאה תחומיה וכספר דברי הימים להציב ידו אף על פי שהם שני לשונות הענין אחד והדדעזר עזר בתחלה לישראל ולקח מארצם על כן אמר דוד במזמור אלהים נחתנו פרצתנו הרעשה ארץ פצמת ונו׳ ועתה בא להעמיד גבולו עד מקום שכבש מא״י סמוך לנהר פרת וההחזק דוד עליו ברצון האל והטהו : (ד) ויולכ דוד ממנו . ולא אמר ויך נראה כי לא הכה מהם אלא אשר הכה בהלחמו עליהם ובתגברו עליהם לנצחם לבד מהם הסך הזה שאמר להם ולקח מהם פדיון נפשם וכן ת״י ויולכד ואמר לכומר אסרם בכבלים עד שפרו עצמן : אלף ו׳ מאות פרשי׳ ושבעים אלף איש רגלי . ובדברי הימים אלף רכב ושבעת אלפים פרשים הנה מנה השרים הנדולים אשר במחנה הדדעזר ושם מנה כל הרכב והפרשים וכן לא זכר הכה מכלן ושם זכר אותם והרגלים זכרם הנה ולא זכרם שם : ויעקר דוד . לפי שהוא אסור לו להדבות סוס כמו שכתוב ולא ירבה לו סוסים ולא המיתם כי אסור להשחית דבר נברא דרך השחת׳ אם לא היה מזיק או דבר שאסור בהנאה או למחות וכר כמו בשמלק שנאמר בו משור עד שה מנמל ועד חמור ועקר׳ כדי שלא יקחו מהם אנשי החיל והעיקור הותר בסוסי האויבי׳ כדי שלא ילחמו בהם עוד לישראל כמו שצוה האל ליהושע את סוסיה׳ תעק׳ ותעקר שהוא מנשל פרסותיה׳ מהארכוב׳ ולמטה שלאתוכל לזוז ממקומו : ויותר ממנו מאה רכב . הם ארבע מאות סוס הותירם לצרכו כדי מרכבתו כי לא אסרה תורה להרבות סוס אלא סוסים בטלים כדי שלא יהיו ישראל רגילים ללכת למצרים כי משם היו מביאין הסוסים לפיכך לא יהיו לו סוסים בטלים אלא כדי צרכו : (ה) ארם דמשק . לפי שיש ארם צובה ארם נהרים ארם מעכה ארם בית רחוב : (ו) נושאי מנחה . כתרגומו נטלי פרס כמו שפי׳ : (ז) שלטי הזהב . מגיני הזהב אשר היו על

מצודת דוד

(ד) ויעקר . מכוס שנאמר ולא ירבה לו סוסים (דברים י"ז) : (ו) נציבים . פקידים וממונים לגבות המס ולמסול שם : פקידים וממונים : (ז) שלטי . כעין מגן : אל עבדי . על עבדי :

מצודת ציון

המלכה : ידו . מקומו : (ד) פרשים . הם רוכבי הסוסים הנרגלים שם : ויעקר . הסיל העיקר והם הקולעים שהם העיקר בכתמה וכן סוסיהם העקר (יהושע י"ב) : רכב . הם עד׳ סוסים : (ו) נציבים .

פירוש ע"ט

אין טייך פֶּרַת דָּעֶן דָּר הַבְּרָעֶר הָט אַיין גְּנוּמֶן אַיין
שְׁטֵיק לַאנְד חוּץ דָּעְם גְּמַארְק פוּן זַיין לַאנְד אוּנ הָט
בְּרַייטֶר גְּמַאכְט זַיין גְּמַארְק : (ד) וַיַּלְכֹּד דָּוִד מֵהֶם אוּנ
דָּוִד הָט בַּצְווִינְגֶן פוּן אִים טוֹיזֶענְד אוּנ זִיבֶן הוּנְדֶרְט
רַייטֶר אוּנ צְוָואנְצִיג טוֹיזֶענְד מַאן פּוּס גַיי עֶר גַיי עֶר
דָּוִד אוּנ דָּוִד הָט אוֹס גְּרִיסֶן דִי קְלַאנֶן פוּן דִי פֶּעֶרד
פוּן אַלֵי רַייט וָועגֶן כְּדֵי וַיי וְאלֶן שׁוּין מַיין נִיט צוּ
גִיין קוּמֶן וְיוֹתֵר מְמֶנּוּ אוּנ הָאט אִיבֶּר גִילַאסְט פוּן אִים

אֶל עַבְדֵי הֲדַדְעֶזֶר וַיְבִיאֵם יְרוּשָׁלִָם׃
ח וּמִבֶּטַח וּמִבְּרֹתַי עָרֵי הֲדַדְעֶזֶר לָקַח
הַמֶּלֶךְ דָּוִד נְחֹשֶׁת הַרְבֵּה מְאֹד׃
ט וַיִּשְׁמַע תֹּעִי מֶלֶךְ חֲמָת כִּי הִכָּה דָוִד
אֶת כָּל־חֵיל הֲדַדְעֶזֶר׃ י וַיִּשְׁלַח תֹּעִי
אֶת־יוֹרָם־בְּנוֹ אֶל־הַמֶּלֶךְ דָּוִד לִשְׁאָל־
לוֹ לְשָׁלוֹם וּלְבָרְכוֹ עַל אֲשֶׁר נִלְחַם
בַּהֲדַדְעֶזֶר וַיַּכֵּהוּ כִּי־אִישׁ מִלְחֲמוֹת תֹּעִי
הָיָה הֲדַדְעֶזֶר וּבְיָדוֹ הָיוּ כְּלֵי־כֶסֶף וּכְלֵי־
זָהָב וּכְלֵי נְחֹשֶׁת׃ יא גַּם־אֹתָם הִקְדִּישׁ
הַמֶּלֶךְ דָּוִד לַיהוָה עִם־הַכֶּסֶף וְהַזָּהָב

דַּהֲווֹ עַל עַבְדֵי הֲדַדְעֶזֶר
וְאַיְתִינוּן לִירוּשְׁלֵם׃
ח וּמְבַטַּח וּמִבְּרוֹתַי קִרְוֵי
הֲדַדְעֶזֶר נְסִיב מַלְכָּא דָּוִד
נְחָשָׁא סַגִּי לַחֲדָא׃
ט וּשְׁמַע תֹּעִי מַלְכָּא
דְּחָקַת אֲרֵי מְחָא דָּוִד יָת
כָּל מַשְׁרִיַת הֲדַדְעֶזֶר׃
י וּשְׁלַח תֹּעִי יָת יוֹרָם
בְּרֵיהּ לְוָת מַלְכָּא דָּוִד
לְמִשְׁאַל לֵיהּ לִשְׁלָם
וּלְבָרְכוּתֵיהּ עַל דְּאִנִּיחַ
קְרָבָא בְּהַדַדְעֶזֶר
וְקַטְלֵיהּ אֲרֵי גְּבַר עֲבִיד
קְרָבִין עִם תֹּעִי הֲוָה
הֲדַדְעֶזֶר וְעִמֵּיהּ הֲווֹ מָנֵי
כְּסְפָּא וּמָנֵי דַּהֲבָא וּמָנֵי
נְחָשָׁא׃ יא אַף יָתְהוֹן
אַקְדִּישׁ מַלְכָּא דָּוִד קֳדָם

רש"י

המלטים (ירמיה כ"ח י"ח). כל הפרטיות הללו ממקן ולמל פרשה של בית המקדש לפי שמכל המלחמות הללו קיבץ

רד"ק

עבדי הדדעזר פי' אשר לקח' במלחמ' ופי' אל עבדי כמו על עבדי הדדעזר וכן הוא בדברי הימים הזכרתי לומר ויביאם ירושלם כלומר שלא נתנם לפדיון כמו שנתן חפרשים של עבדי הדדעזר לפדיון כמ"ש למעלה וילכד או אמר ויביאם ירושל' לומר שנתנם באוצר בית ה' להקדש: (מ) ומבטח ומברותי. ובדברי הימים ומטבחה וממכן שני שבטות היו להם ובטח ומברתח אחד אלא שהפוסקות האות׳ית:(י) ולברכו. ש׳יצליחהו האל במלחמותיו או פירוש ולהת לפניו מנחה כמ"ש ובידו היו כלי כסף וגו' כי המנחה נקראת ברכ"ה כמו קח נא את ברכתי אשר הובאת לך: (יא) הקדיש המלך. לבנין בית המקדש:

מצורת

(י) כי איש מלחמות. הדדעזר היה בועז ומים מלחמה עם הופי: ובידו. כיד יוסה כן תועי: (יא) גם אותם. מבר הביאו

משלי חכמים

(י) וישלח תועי את יורם בנו וגו׳. עם נכון דא צדיק שרלי טובות
ום איך מכנסף סום דים אנדערן, דהיינו ראובן ניים פון
שמעון ודכון צו לוי אוב בעם בייא לוי ער זאל מאן אסובה צו
שמעון, ער זאל אים נעמן צו זיך אין ירושלם, אוב ראובן הם
פיל גירעם מים לוי פון שמעון ודעגן אוב עם איז אים שוער
אנגיקומען ביז לוי האם נינומען שמעון צוא זיך אין ירושלם.
פארשטייען מיר אז שמעון ראדף גום באקען צו ראובן פאר דיא
מובה ום ראובן הם אים גימאן. אוב אויב מעלליך ראדף שמעון
גיבן אמבקה צו ראובן פר די מובה ום ער הם אים נמאן, עם
פרעפט אבער אבזאל אייגר סוב דים אנדערן אסובה ום ער הם
נאר נים גימראכט ער זאל אים מאן אסובה. דהיינו ראובן האם
גיזוכן דר משרת פון לוי הם נענומן בי לוי אין קראם פחידה.
הם ראובן דם דערציילם צו לוי, הם לוי אפגעשאפט נים משרת
אוב הם נינומן שמעון צו זיך פאר א משרת. האם ראף שמעון

דר מלך דוד נינומן נייער פיעל קופער: (מ) וישמע תועי וגו׳ אוב תועי מלך חמת האט גהערט או דוד
האט נישלאגן נאר דאם חיל פון מלך הדדעזר: (י) וישלח תועי הם תועי גשוקט דעם יורם נים זון צו
דעם מלך דוד לשאל זו לשלום ולברכו ציא פרעגן צוא אום צו בענשן אום פון ועגן ואם
ער הם מלחמה גהאלטן מיט הדדעזר אוב האט אום גשלאגן כי איש מלחמות תועי דער הדדעזר איז גוטן
איין מלחמה מאן פון תועי ובידו היו אוב אין דער האנט פון דעם זוהן פון תועי איז גיווען זילבערני
כלים אין גילדיני כלים אין קופערני כלים: (יא) גם אותם הקדיש המלך דוד לה׳ אוך ני האט דר מלך דוד

כיהדיש

אֲשֶׁר הִקְדִּישׁ מִכָּל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר כִּבֵּשׁ׃
יב מֵאֲרָם וּמִמּוֹאָב וּמִבְנֵי עַמּוֹן
וּמִפְּלֶשֶׁתִּים וּמֵעֲמָלֵק וּמִשְּׁלַל הֲדַדְעֶזֶר
בֶּן־רְחֹב מֶלֶךְ צוֹבָה׃ יג וַיַּעַשׂ דָּוִד שֵׁם
בְּשֻׁבוֹ מֵהַכּוֹתוֹ אֶת־אֲרָם בְּגֵיא־מֶלַח
שְׁמוֹנָה עָשָׂר אָלֶף׃ יד וַיָּשֶׂם בֶּאֱדוֹם
נְצִבִים בְּכָל־אֱדוֹם שָׂם נְצִבִים וַיִּהְיוּ כָל־

עִם כַּסְפָּא וְדַהֲבָא דִּי
אַקְדִּישׁ מִכֹּל עַמְמַיָּא דִּי
כְבַשׁ׃ יב מֵאֲרָם וּמֵמוֹאָב
וּמִבְנֵי עַמּוֹן וּמִפְּלִשְׁתָּאֵי
וּמֵעֲמָלֵקָאֵי וּמִבִּיזַת
הֲדַדְעֶזֶר בַּר רְחוֹב מַלְכָּא
דְצוֹבָה׃ יג וּבְנַשׁ דָּוִד
מִשְׁרִין כַּד תַּב מִלְמְחֵי
יַת אֲרָם בְּגֵיא מְלַח
תְּמָנֵת עֲסַר אַלְפִין׃
יד וּמַנִּי בֶּאֱדוֹם
אִסְטַרְטִיגִין בְּכָל אֱדוֹם
מָנִי

ת"א ויעש דוד שם. זוכר במקומו:

רש"י

הקדשות לגרכי הכית: (יג) ויעש דוד שם. שקבר את הכרוגים שהרג במלוח והוא שם עוד ליזרעאל שקוברין את מויכיהם וכן הוא אומר במלחמת גוג ומגוג ויקברו כל עם הארץ וגו' (יחזקאל לט יג) ומניין שקברן דוד שנאי כספר מלכים (ה יח טו) ויהי בהיות דוד את לאדום בעלות יוחב שר הצבא לקבור את החללים: שמונה עשר אלף. וכספר (תהלים ס' כ') הוא אומר ששים עשר אלף אמר מעתה שתי מלחמות היו: (יד) נציבים. פקידים לגבות מס:

כתר"י קרא

(יג) ויעש דוד שם. פתרו' ויעש דוד חיל בשובו מהכות את ארם בגיא מלח, שמונה עשר אלף היו מספרם, וכן תרגם יונתן ובשוב דוד משישרין, ושמעתי ויעש דוד שם, שקבר את החללים שהכה. ודבר זה היה לו לשם טוב בין האומות שהיו אומרים אין אומה כיוצא בזו מצוי בעולם שקובר את שונאיו, ואלו קוברין את שונאיהן, וכן בהפוך גוג הוא אומר וקברו בל העם הארץ והיה להם לשם, וכן הוא אומר ויהי בתוות דוד את אדום בעלות

רד"ק

(יג) ויעש דוד שם. כי נצח מלחמה גדולה ויצא שמו בעמים ור"ל פי' שקבר את החללי' כמו שנא' במלכים בעלות יואב שר הצבא לקבר את החללים והוא שבגדול ליזראל שמקברים את אויביהם וכן הוא אומר במלחמת גוג ומגוג ויקברו כל עם הארץ והי' להם לשם: את ארם בגיא מלח י"ח אלף. אבל אומ' כ"א אלף שאמר למעלה היו במקום אחר והיה בגיא מלח ובד"ה ואבישי בן צרויה הכה את אדום בגיא מלח י"ח אלף וכספר תהלים ויושב יואב ויך את אדום בגיא מלח י"ב אלף הנה בספר הזה אומר ארם ובכ' הספרי' אומר ארום ובספר תהלי' אר' י"ב וכב' הספרי' י"ח נראה כי מלחמת אדום היתה כשהיתה מלחמת ארם כי כן כתוב בתהלים בהצותו את ארם נהרים ואת ארם צובה ומארם ומאדום היו אלת י"ח אלף ואמר בזה הספר ארם ור"ל ואשר עמהם והם ארום ואמר בכ' הספרים אדום ור"ל ואשר עמהם והם ארם ובאו בדברי הימים כי אבישי עשה מלחמה והכה בהם י"ח אלף ובתהלי' אמר יואב ואמ' י"ב אלף איש אבישי עשה תחלה המלחמה והכה בהם י' אלפים ואח"כ עשה עמהם

מצודת דוד

(יג) ויעש דוד שם. עשה גבורה גדולה וקנה שם: בשובו. ר"ל עם כי היה מיף ויגע ממלחמת מלכ עכ"ז הכה בגיא מלח וגו' ומתחלים ידד"ס נלמד שמוסן המוכיח היו מכני מדוס ולזה מתר במקרא שנלחמו שם במדוס נגיחים: (יד) בכל אדום. ולפי שמר מיר למת

פירוש ע"ט

מְקֻדָּישׁ גְּוַעַן צוּ נָאם שָׂם הַכָּפֶף וְהַזָּהָב מִיט דָעם וִילְבָּר
אִין נָאלֶד וָוָם עָר הָט מְקֻדָּישׁ גְּוָועַן פּוּן אַלֵי פָּעלְקִיר
וָואם עָר רָאם אַיין גִינוּמָען׃ (יב) מֵאֲרָם וּמִמּוֹאָב פּוּן
אָרָם אוּנ פּוּן מוֹאָב אִין. פּוּן דִיא בְּנֵי עַמּוֹן אוּנ
פּוּן עֲמָלֵק וּמִשְׁלַל הֲדַדְעֶזֶר אוּנ פּוּן הָעָם וָאס רוּב
פּוּן הֲדַדְעֶזֶר בֶּן רְחוֹב דֶר מֶלֶךְ פּוּן צוֹבָה׃ (יג) וַיַּעַשׂ
דָּוִד שֵׁם אוּנ דָּוִד הָט גְּמַאכְט צוּ דִי יִשְׂרָאֵל אִיין גִיטָען
שֵׁם בְּשׁוּבוֹ אוּנ זַיין אִים קֶעָרְצוּיךְ פּוּן זַיין שְׁלָאגֶן דָעם
אָרָם אוּנ גִיא מֶלַח אַכְצָעהֶן טוֹוזָנְד מַאן דָעָן עָר הָט
בְּאגְרָאבֶן דִי הֶרוֹגִים וָום עָר הָט גְּהָרֶגֶת אוּנ אֱדוֹם
אוּנ דָם אִיז אַיין גִיטָער שֵׁם צוּ דִיא יִשְׂרָאֵל דָם זַיא
בְּאגְרָאבֶן וַיַּעַרְי פַּיינְד אוּנ דָאס וָואם אִין הֶהָלִים
שְׁטֵייט בְּוָועלְף טוֹוזָנְד מַאן הָאט עָר גִישְׁלָאגֶן אוּנ גִיא מֶלַח דָאס אִיז גִיוּוָועזֶן אַיין אַנְדֶערִי מִלְחָמָה:
(יד) וַיָּשֶׂם בֶּאֱדוֹם נְצִבִים אוּנ דָּוִד הָאט גְּמַאן מְמוּנִים זַיי זָאלֶן אִים גוּבָה זַיין מָס פּוּן דָאנְצֶן אִין

גאנצֶן

אֲדֹם עֲבָדִים לְדָוִד וַיּוֹשַׁע יְהוָה אֶת־ דָּוִד בְּכֹל אֲשֶׁר הָלָךְ: ט וַיִּמְלֹךְ דָּוִד עַל־כָּל־יִשְׂרָאֵל וַיְהִי דָּוִד עֹשֶׂה מִשְׁפָּט וּצְדָקָה לְכָל־עַמּוֹ: ט וְיוֹאָב בֶּן־צְרוּיָה עַל־הַצָּבָא וִיהוֹשָׁפָט בֶּן־אֲחִילוּד מַזְכִּיר: י וְצָדוֹק בֶּן־אֲחִיטוּב וַאֲחִימֶלֶךְ בֶּן־אֶבְיָתָר כֹּהֲנִים וּשְׂרָיָה סוֹפֵר: יא וּבְנָיָהוּ בֶּן־יְהוֹיָדָע וְהַכְּרֵתִי וְהַפְּלֵתִי

ת"א ויהי דוד עבד משפט. כהדין מט (שמ): ויואב בן צדויה. כם משנה.

מַנִּי אִסְטַרְטִיגִין וַהֲוָה כָּל אֲדוֹם עַבְדִין לְדָוִד וּפְרַק יְיָ יַת דָּוִד בְּכָל אֲתַר דְּהָךְ: טו וּמְלַךְ דָּוִד עַל כָּל יִשְׂרָאֵל וַהֲוָה דָּוִד עָבֵיד דִּין דְּקוּשׁוֹט וְזָכוּ לְכָל עַמֵּיהּ: טז וְיוֹאָב בַּר צְרוּיָה מְמָנָא עַל חֵילָא וִיהוֹשָׁפָט בַּר אֲחִילוּד מְמָנָא עַל דְּכָרָנַיָּא: יז וְצָדוֹק בַּר אֲחִיטוּב וַאֲחִימֶלֶךְ בַּר אֶבְיָתָר כַּהֲנַיָּא וּשְׂרָיָה סַפְרָא: יח וּבְנָיָהוּ בַּר יְהוֹיָדָע מְמָנָא עַל קְשָׁתָנַיָּא וְעַל

ת"א ויהי דוד עבד משפט. כהדין מט (שמ): ויואב בן צדויה. כם משנה.

מהר"י קרא

יואב שר הצבא לקבור את החללים: (טו) ויהי דוד עשה משפט. שאם נתחייב אדם מיתה בב"ד אינו מכיר לו פנים, אלא עושה בו משפט. כשם שעשה במגיד לו לאמר הנה מת שאול, וברכב ובענה אחיו, וביואב שציוה לשלמה בני להוריד את שיבתו בדם שאול: וצדקה. אם נתחייב אדם לחבירו ממון מוציאו מידו ונותנו לזה: (טז) מזכיר. כל מדינה ומדינה וכל עיר ועיר כמה אנשים מוציאה לצבא. ע"א מזכיר איזה בא בראשונה שישפטוהו ראשונה: (יז) סופר. יהושפט בן אחילוד מזכיר ושריה כותב אחריו מה שהוא מזכיר: (יח) ובניהו בן

רלב"ג

(טו) ויהי דוד עושה משפט וצדקה לכל עמו. כפי צדקה יאמר על יותר ממה שיאמר משפט כי למשפט יכיר מה שיחוייב לפי הדין ולצדקה יכיר מה שיחייב לפי המדות הפלוניות משפטע' לכל אחיש כלומר לו מה לאחד מה למשפט: (יח) והכרתי והפלתי ר"ת שם

רש"י

(טו) ויהי דוד עושה משפט וגו' ויואב על הצבא. דוד גרם ליואב להיות מלוי על הצבא לפי שעשה משפט וצדקה ויואב גרם לדוד לעשות משפט וצדקה לפי שהיה דן ויואב שוטר ורודה על ידו ועוד מתוך שיואב עסק במלחמות לא היה דוד מרוח כהן ולכו פתוח לשפוט לדק: (טז) מזכיר. מזכיר לחזק דין בח לפניו רחמן לפוסקו רחמן: (יח) ובניהו בן יהוידע והכרתי והפלתי. תרגם יונתן

רד"ק

שלא שם בשאר ארם אלא בכל אדום שם נציבים: (טו) ויהי דוד על כל ישראל. כשנצח כל המלחמות וזשפט בית שאול לא היה אדם בישראל מפקפק במלכותו: משפט וצדקה. כתרגומו דין דקשוט וזהו כלומר היה שופט באמת במשפטי הריב אשר בין איש לאיש גם היה עושה עמם צדקה ככו שהיו צריכין

מצודת ציון

(יז) ושריה. וכ"ה לקמן סופא ומשם לקמן סוף וכמלם המצות שים נקמה וזהו כלל גדול בכניחים כל"מ שנאמר פעם כן לדוק היה משיח מלחמה ומחימלך סגן ולא תצד את מחימלך לכהן גדול כי לא הוסמד עתה לכהן גדול כי אם לשעה ולכך לא נאמר עליו יוסף מלך תחתיו כי לא היה דבר המתקיים: (יח) והכרתי והפלתי. ת"י קשתים וקלעים וכ"ל וכיוצא וגו' והכרתי והפלתי היו ממעידים לשבת יחד

מצודת דוד

מבלי נגיע: (טו) משפט. כין שים לפחיו: וצדקה. משלו לפלריכים לקבל: (טז) על הצבא. שים שר על קבוצת החיל: מזכיר. משים שכחים לקוחים על ספר הזכרונות: (יח) כהנים. לפי לומר שרי כהנים. שרי כהונה כי הוא מנה צדוק

משלי חכמי"ר

וַעַם בּוֹעֵן. וְאַרְוֵה הַקֹּבֶ"ה הָאֵם לִיבְרֵאִים מְעַנְבְּשִׁים וְאוֹם מוּזָהָם אַמּוּנָה פַּר אֲמוּנָה. וְיֵי דָּר מְרֹרֵשׁ שְׁכֵיבָם פֵּיל כְּאֵל הקב"ה אֵינוֹ בְּיֵי נְיֵיעֵן אוֹתָ יוֹדֵין וְאוֹם וַיֵי פַּארְלַיְיקְעַנְעַן דִּי סוֹבוֹת וְאוֹם מָעַן מוּם מִים וַיֵי אוֹג עֶר הָאט וַיֵי גְרוּפֶן כְּפוּנֵי סוֹבָה בְּנֵי כְּפוּנֵי סוֹבָה. וַיֵי לַיְיקְנֶן דִּי סוֹבוֹת אוֹג זַיְיעֶרי עֲלֶמֶרָן הָאבֶן גְלַיְיקְנֶט דִּי סוֹבוֹת

עוֹשֶׂה מִשְׁפָּט אוֹג דָּוִד הָט נִיטְאָן מִשְׁפָּט אִין צְדָקָה צוּא נָאר נִין פָּאלְק: (טז) וְיוֹאָב בֶּן צְרוּיָה עַל הַצָּבָא אוֹג יוֹאָב בֶּן צְרוּיָה אִיז גְוֶוען אוֹבֶּער דֶעם חֵיל רש"י שְׁרֵיבְּט דָּוִד הָט גוֹרֶם גְוֶוען דָּם יוֹאָב זָאל בַּאגְלֵיקִין אוֹבֶּר דֶעם חֵיל וַוייל דָּוִד הָט נִטְאָן מִשְׁפָּט אִין צְדָקָה אוֹג יוֹאָב הָט גוֹרֶם גְוֶוען דָּאם דָּוִד זָאל מְאָן מִשְׁפָּט אִין צְדָקָה וְוָארום וְוָם דָּוִד הָט נְפָּקְקִית הָט יוֹאָב גְנֵייט מָען זָאל עָם מְקַיֵּם זַיין אוֹג וַוירֶדער וַוייל יוֹאָב הָאט עוֹסֵק גְוֶוען אִין דִּיא מִלְחָמוֹת דְּרוּם הָט דָּוִד גִיקְעָנְט רֶעכְט מִשְׁפָּטֶן וָוארום עֶר אִיז נִיט קֶרוּד גְוֶוען אִין דִּי מִלְחָמוֹת וִיהוֹשָׁפָט בֶּן אֲחִילוּד מַזְכִּיר אִין יְהוֹשָׁפָט בֶּן אֲחִילוּד פְלֶעגְט דֶר מַאגְן וְוֶעלְכֶער דִּין אִיז פְּרִיעֶר גִיקוּמֶען מֵיעו זָאל אוּם פְּרִיעֶר פְּקָקִיזִין: (יז) וְצָדוֹק בֶּן אֲחִיטוּב וַאֲחִימֶלֶךְ בֶּן אֶבְיָתָר כֹּהֲנִים אוֹג צָדוֹק בֶּן אַחִיטוּב אוֹג אֲחִימֶלֶךְ בֶּן אֶבְיָתָר זָעֶנֶען גְוֶוען כֹּהֲנִים וּשְׂרָיָה סוֹפֵר אוֹג שְׂרָיָה אִיז גְוֶוען אִין שְׂרֵיבֶּער: (יח) וּבְנָיָהוּ

וּבְנֵי דָוִד כֹּהֲנִים הָיוּ׃ ט א וַיֹּאמֶר דָּוִד הֲהִנּוֹתַר
עוֹד אִישׁ־לְבֵית שָׁאוּל וְאֶעֱשֶׂה עִמּוֹ חֶסֶד בַּעֲבוּר יְהוֹנָתָן׃
ב וּלְבֵית שָׁאוּל עֶבֶד וּשְׁמוֹ צִיבָא וַיִּקְרְאוּ־לוֹ אֶל־דָּוִד וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֵלָיו
הַאַתָּה צִיבָא וַיֹּאמֶר עַבְדֶּךָ׃ ג וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ הַאֶפֶס עוֹד אִישׁ לְבֵית שָׁאוּל

קְעָיְא וּבְנֵי דָּוִד רַבְרְבִין הֲווֹ׃ ט א וַאֲמַר דָּוִד הֲאִית
כָּא עוֹד דִּי אִשְׁתְּאַר לְבֵית שָׁאוּל וַאֲעַבֵּיד עִמֵּיהּ טִיבוּ בְּדִיל
יְהוֹנָתָן׃ ב וּלְבֵית שָׁאוּל עַבְדָּא וּשְׁמֵיהּ צִיבָא וּקְרוֹ לֵיהּ לְוָת דָּוִד וַאֲמַר
מַלְכָּא לֵיהּ הַאַתְּ צִיבָא וַאֲמַר עַבְדָּךְ׃ ג וַאֲמַר
לְבֵית שָׁאוּל וַאֲעַבֵּיד עִמֵּיהּ טִיבוּ מִן קֳדָם יְיָ וַאֲמַר צִיבָא לְמַלְכָּא עוֹד בְּרָא

ת"א וכו' דוד כהנים . ומדיש סב׃

רש"י

וכיוצא בו יהוידע ממנה על קכתיו ועל קלעיו ורכושיו ממרו כרתי ופלתי לוריס ופומים : כהנים היו. לכרכין הוו׃

ט (ו) ואעשה עמו חסד . שנשבעתי לו באלהים שאעשה חסד לזרעו בעבור שנאמר לא תכרית את חסדך מעם ביתי עד עולם׃

מהר"י קרא

יהוידע והכרתי והפליתי , והם שתי אומות שנפלו על דוד להיות עמו אל כל אשר יפנה שם , וכן הוא אומר וישבי חבל הים גוי כרתים : ובני דוד כהנים היו . פתר' מושלי היו׃

רלב"ג

היו בתי מבסמות ביסכלא וכרוסיו פיסלו סרם סהדלן ומתו כתתי בכוסתן דכיכים פלתי סמופלגים במשפטים : ובני דוד כהנים היו . ל"ל סריס ומופלים והכוס זה הענין היה סרם להכהה מהעשיות בכמו לדוד כי הם לא היה מהענין כן לא מהה הכפלגים ולא נהגו סמלון יחלוצים כמו שהלכה במעשה עיין ובכולל הם היה מבניה המלך במוסכר בניו לא קרא להם כן : (ו) והעשה זכר שבקר היה מטוב נפש דוד שהתעורר לעשות חסד עם בני הסמלך לבית שאול ולזה שם מציכתא בן יהונתן מפולבי סולבתו והציל לו את כל שדה שאול מביו׃

מצודת דוד

כי היה ממונה עליהם לפרנסם לימות הקיץ ולקשות בחגיגים : בהנים היו . ל"ל היו לפשים ובניו ובד"ה נאמר ובני דוד היו הראשונים ליד המלך . מי יאמר ובניהו וגו' ובכתבי והפלתי ובני דוד כולם היו שהי המלך וסריס למשמעתו לכל אבר שיהיה ולא היה להם הסכות מיוחדות כמו למלכי המזכירים בפרשה׃

ט (ו) הכי יש עוד . פלם יש עוד : (ב) עבר . עבד כנעני היה : עבדך . ל"ל מי מבדך הוא ליבחו : (ג) האפס עוד . וכי אין עוד אלים לבית שאול בתחיי הלא בודאי יש עוד ומעשה עמו חסד גדול ומבוקש לי כשהלוה להגדיל דבר מה מחמתו למעלת מלכים

פירוש ע"ט

בֶּן יְהוֹיָדָע וְהַכְּרֵתִי וְהַפְלֵתִי אוֹג בְּנֵיהוּ בֶּן יְהוֹיָדָע אִיהוּ
גַּוְנָתָן אִיהֵן מְמוּנָה אוּבָּר דִּי בּוּרְגָן שִׁיסְעַר אִין אוּבָּר
דִּי שַׁלֵּייְדָעַר וַוּאַרְפָּעַר אִין דִּיא חֲכָמִים וְאֲנִן כְּהֲתִי
וּפְלֵתִי זָאנְן דִּי אוּרִים וְהוּמִים וּבְנֵי דָוִד כֹּהֲנִים הָיוּ אִין
דִּי קִינְדֶּר פּוּן דָּוִד זָאנְן גַּוְנָתָן הָאלְן אוּבָּר דָּעם חַיָּל׃
ט (א) וַיֹּאמֶר דָּוִד הַט אוֹג דָּוִד הַט גְּוָאנְט הֲכִי יֶשׁ עוֹד אוֹיב
עִם אִיז נָאךְ דָּא אַיינֶר וָום אִיז אוּבָּר גִּבְלִיבֶן
צוֹא דָּעם הוּיז גְּיוּנְדֶּר פּוּן שָׁאוּל וְאֶעֱשֶׂה עִמּוֹ חֶסֶד וְוֶעל
אִיךְ טָאן מִיט אוֹם חֶסֶד פּוּן וְוֶעגְן יְהוֹנָתָן׃ (ב) וּלְבֵית
שָׁאוּל עֶבֶד אוֹג צוּ דָּעם הוּיז גְּיוּנְדֶּר פּוּן שָׁאוּל אִיז גַּוְנָתָן
אִין קְנֶעכְט אוֹג זַיין נָאמֶן אִיז גַּוְנָתָן צִיבָא הֵאבֶן זַיי
אוֹם גְּרִיפֶּען צוּ דָּוִד וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֵלָיו הָאט דֶּער מֶלֶךְ
גְּוָאנְט זָוא אִיךְ דִּיין קְנֶעכְט בִּן צִיבָא׃ (ג) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ הַט דֶּר מֶלֶךְ גְּוָאנְט אִיז דָּעם גִּיט דָּא נָאךְ אִין

אֶל־הַמֶּלֶךְ עוֹד בֶּן לִיהוֹנָתָן נְכֵה רַגְלָיִם׃
ד וַיֹּאמֶר־לוֹ הַמֶּלֶךְ אֵיפֹה הוּא וַיֹּאמֶר
צִיבָא אֶל־הַמֶּלֶךְ הִנֵּה־הוּא בֵּית מָכִיר
בֶּן־עַמִּיאֵל בְּלוֹ דְבָר׃ ה וַיִּשְׁלַח הַמֶּלֶךְ
דָּוִד וַיִּקָּחֵהוּ מִבֵּית מָכִיר בֶּן־עַמִּיאֵל
מִלּוֹ דְבָר׃ ו וַיָּבֹא מְפִיבֹשֶׁת בֶּן־יְהוֹנָתָן
בֶּן־שָׁאוּל אֶל־דָּוִד וַיִּפֹּל עַל־פָּנָיו
וַיִּשְׁתָּחוּ וַיֹּאמֶר דָּוִד מְפִיבֹשֶׁת וַיֹּאמֶר
הִנֵּה עַבְדֶּךָ׃ ז וַיֹּאמֶר לוֹ דָּוִד אַל־תִּירָא
כִּי עָשֹׂה אֶעֱשֶׂה עִמְּךָ חֶסֶד בַּעֲבוּר

בְּרָא לִיהוֹנָתָן בָּךְ
בְּתַרְתֵּין רַגְלוֹהִי׃ ד וַאֲמַר
לֵיהּ מַלְכָּא הֵיכָא הוּא
וַאֲמַר צִיבָא לְמַלְכָּא הָא
הוּא בֵּית מָכִיר בַּר־
עַמִּיאֵל בְּלוֹ דְבָר ׃
ה וּשְׁלַח מַלְכָּא דָּוִד
וְדַבְּרֵיהּ מִבֵּית מָכִיר בַּר־
עַמִּיאֵל מִלּוֹ דְבָר
ו וַאֲתָא מְפִיבֹשֶׁת בַּר
יְהוֹנָתָן בַּר שָׁאוּל לְוָת
דָּוִד וּנְפַל עַל אַפּוֹהִי
וּסְגִיד וַאֲמַר דָּוִד
מְפִיבֹשֶׁת וַאֲמַר הָא
עַבְדָךְ׃ ז וַאֲמַר לֵיהּ דָּוִד
לָא תִדְחַל אֲרֵי מֵעְבַד
אֵעְבֵיד עִמָּךְ מִיבוּ בְּדִיל
יְהוֹנָתָן

ת"א ויאמר לו המלך: שנת מ ב
ושלח המלך. שם:

מדרש
(ג) נכה רגלים. לקי בתרתין רגלוהי:
רד"ק

תרגומו יונתן האיתי: חסד אלהים. בעבור שבועת אלהים שהיתה ביניהם: נכה רגלים. כתרגומו לקי בתרתין רגלוהי שהוכה בנפלו ונפסח בשתי רגליו ונכה תואר פסוק: (ד) בלו דבר. שם מקום: (ו) שדה שאול. שדה שם כלל לנחלתו וכת"י אחסנת שאול ומהו זה החסד אם שלו נתן לו כי מפיבשת יורש היה נחלת שאול ולא היה שם יורש אחר מיהונתן ובני רצפה בת איה היו גם כן יורשים של שאול ואף על פי שהם בני פילגש אם כן היאך היה כח ביד דוד לתת הכל למפיבושת ואם תאמר מלך יש לו רשות להעביר נחלה מזה ולתת לזה כמ"ש במשפט

מצודת ציון

כסף (כלאים מ"ז): נכה. עקין שבוסיר וכן פרעה נכה (מ"ב כג): (ד) איפה. איה פה: בית מכיר. בכית מכיר ותמסר ע' הבשום ובמנוסו כרכם: בלו דבר. שם מקום לו דבר:

רעה כ"ש לגמול עמך חסד בעבור אכיך: והשיבותי לך. שולי לקחם דוד מאבי אות שים בושת בשבור שמאס מיכל סיובאת שולו

פירוש ע"ט

מאן צוא דעם הויז גיזונד פון שאול ואעשה עמו חסד אלהים דם איך נאל טאן מיט אום איין חסד פון נאמ ניאמר ציבא הט ציבא נזאמט צו דעם מלך עוד בן יהונתן עם איז נאך דא איין זון צו יהונתן מיט צו כראכט ענני פום: (ד) ויאמר לו המלך הט דר מלך נזאמט צו אים ווי איז ער ניאמר ציבא הט ציבא נזאמט צו דעם מלך הנה וגו' נון ער איז אוז דעם הויז פון מכיר בן עמיאל אוז דר שמאט לו דבר: (ה) וישלח המלך דוד הט דר מלך דוד גשוקט אוז הט אום גינומן פון דעם הויז פון מכיר בן עמיאל פון דר שמאט לו דבר: (ו) ויבא מפיבושת בן יהונתן בן שאול צוא דוד אוז איז גיפאלן אוף יין פנים אוז האמ זיך גיבוקט ניאמר דוד מפיבושת הט דוד נזאמט מפיבושת ניאמר הט ער נזאמט הנה עבדך נון דא איז דיין קנעכט: (ז) ניאמר לו דוד הט דוד נזאמט צו אים

האב קיין מורא ניט כי עשה אעשה עמך חסד איך ועל נעווים טוהן מיט דיר חסד פון ועגין יהונתן דיין פאטר

לקומי יקרים

נוט שלעכט, אוג קען זיין צו אייעם נוט אוג צו אייעם שלעכט דעריבער ואנט דער פסוק אין דעם פרעדיגען קפיטל דוד האמ נישאפ משפט אוג צדקה. ויען מען הם גידארפט טאן צו אייעם א משפט, ביין האמ אים גידארפט שמראפ"ש התורה. וויא די תורה הם גיבאמן. האמ ער אייעם גישטראפט אן רחמנות. אוג ווען ער הם אויך אייעם גידארפט האבן רחמנות, ווען זיינ רחמנות ווען ער הם אויך גרויס, ער הם בענוצט ביידע כוחות ריכטיג אויך וויעזע ערקענט עם כין הם גידארפ, דערציילט אונז דער פסוק אבילו די באנגע משפחה פון שאול ווען גייזען שונאים צו דוד אוג האבן פון אים נוואלט אויסק נעמן די מלוכה. ווי שמעי בן גרא אוג שבע בן בכרי, פון דעסטוועגען הם דוד נים ניהאם אין האדצן אפיזנישאפט צו די כישפחה פון שאול, נאר ער הם גיפרעגט אז נאך אייעד בעלייבן פון שאולס משפחה ועיל איך מיט אים טאן חסד, ויען יהונתן, עם הם אפר קיינר נעווסט אים צו ענפערן, האבן ווי ניזאמט צו דוד מיר ווייסין נים אוב עם איז ווער נבלבן פון שאול. נאר אקנכט פון שאול איז דא ער וייסט כטוים אויב עם איז ווער דא פון שאול אדר ניין, נוי עם שטייט נייסד אין די פסוקים:

יְהוֹנָתָן אִבּוּךְ וַהֲשִׁבֹתִי לְךָ אֶת־כָּל־
שְׂדֵה שָׁאוּל אָבִיךָ וְאַתָּה תֹּאכַל לֶחֶם
עַל־שֻׁלְחָנִי תָּמִיד: וּמְפִיבֹשֶׁת בְּנֶךָ יֹאכַל
עַבְדֶךָ כִּי פִּנִּית אֶל־הַכֶּלֶב הַמֵּת אֲשֶׁר
כָּמוֹנִי: וַיִּקְרָא הַמֶּלֶךְ אֶל־צִיבָא נַעַר
שָׁאוּל וַיֹּאמֶר אֵלָיו כֹּל אֲשֶׁר הָיָה
לְשָׁאוּל וּלְכָל־בֵּיתוֹ נָתַתִּי לְבֶן־אֲדֹנֶיךָ:
וְעָבַדְתָּ לוֹ אֶת־הָאֲדָמָה אַתָּה וּבָנֶיךָ
וְעַבָדֶיךָ וְהֵבֵאתָ וְהָיָה לְבֶן־אֲדֹנֶיךָ
לֶחֶם וְאָכְלוֹ וּמְפִיבֹשֶׁת בֶּן־אֲדֹנֶיךָ יֹאכַל
תָּמִיד לֶחֶם עַל־שֻׁלְחָנִי וְלִצִיבָא חֲמִשָּׁה
עָשָׂר בָּנִים וְעֶשְׂרִים עֲבָדִים: וַיֹּאמֶר
צִיבָא אֶל־הַמֶּלֶךְ כְּכֹל אֲשֶׁר יְצַוֶּה אֲדֹנִי
הַמֶּלֶךְ אֶת־עַבְדּוֹ כֵּן יַעֲשֶׂה עַבְדֶּךָ

יְהוֹנָתָן אִבּוּךְ וְאָתֵיב לָךְ
יַת כָּל אֲחָסָנַת שָׁאוּל
אֲבוּךְ וְאַתְּ תֵּיכוֹף תַּחְמָא
עַל פָּתּוֹרִי תְּדִירָא:
וְסַגִּיד וַאֲמַר מָה עַבְדָךְ
אֲרֵי אִתְפְּנֵיתָא עַל גְּבַר
הָדְיוֹט דְּכְוָתִי: וּקְרָא
מַלְכָּא לְצִיבָא עוּלֵימָא
דְּשָׁאוּל וַאֲמַר לֵיהּ כָּל
דַּהֲוָה לְשָׁאוּל וּלְכָל
בֵּיתֵיהּ יְהָבִית לְבַר
רְבוֹנָךְ: וְתִפְלַח לֵיהּ
יַת אַרְעָא אַתְּ וּבְנָךְ
וְעַבְדָּךְ וְתֵיעוֹל וְיֵהֵי
לְבַר רְבוֹנָךְ מְזוֹן
וְיִתְפַּרְנֵס וּמְפִיבֹשֶׁת בַּר
רְבוֹנָךְ אֲכִיל תְּדִירָא
לַחְמָא עַל פָּתּוֹרִי
וְלִצִיבָא חַמְשָׁת עֲסַר
בְּנִין וְעַסְרִין עַבְדִין:
וַאֲמַר צִיבָא לְמַלְכָּא
כְּכֹל דִּי פַקִּיד רְבוֹנִי
מַלְכָּא יַת עַבְדֵיהּ כֵּן
יַעְבֵּד עַבְדָּךְ וּמְפִיבֹשֶׁת
אֲכִל

רש"י

ט (ט) נהתי לבן אדוניך. המלך רמזי להעביר נחלה מבעלי (שמואל ח' ח' י"ד) כתפסח המלוכה את הדר"ק

מהר"י קרא

(ח) אל הכלב [הכת] אשר כמוני. על נבר הדיוט דכותי:

המלוכה שדותיהם וכרמיהם וזיתיהם ולא אמר בתיכם מלמד שעל שדותיהם אמר ועוד שאמר ונתן לעבדיו ולא אמר שיקח לעצמו ויתכן לפרש כי דוד זכה בכל נחלת שאול לפי שאיש בשת ובית שאול היו מורדי׳ במלכות כי ידוע היה בכל ישראל כי דוד יהיה מלך אחרי מות שאול ונמשח על פי ה׳ ומורד במלכות הוא וכל נכסיו נתחייבו וכן כתוב ואתנה לך את בית אדניך וכיון שהכל שלו וכן הדין וכה בו ואמר להשיב הכל למפיבשת חסד גדול עשה עמו ועוד שנהנו באוכלי שלחנו כל הימים: (י) והבאת. תאכוף כן השדה הביתה וי״ט אותו ענין הבואה כלומר תעבוד לו את האדמה בכל צרכי עבודה עד שתאסוף התבואה: והיה לבן אדונך. הוא מיכא בן מפיבשת כלומר תבואת האדמה יהיה לחם לבן אדניך מיכא ואכלו:

מצורת ציון

(ט) נער. המשכת נקבל נער ס״ם סדרך הנער לשלח שם הזקן:

מצודת דוד

כאשר שלח שאול מי היותר קרוב להמלך: (ח) מה עבדך. מה כחשב עבדך למלומה: (י) ועבדת לו. לגרמו מעכוב שם התחמה בחריסים וקלידים: והבאת. שם המלומה תכיח על הכרם: לבן אדוניך. מיכה בן מפיבושת שהוא בן הזקן:

פירוש

פָּאשָׁר הַשִּׁבוֹתִי לְךָ אוֹג אִיךְ וְועל אִים קָעֶרְן צוּ דִיר נָאר דִי פָּעלָרָער פּוּן שָׁאוּל דַיין קָאטֶר וְאַתָּה אוֹג דוּ זָאלְסְט עָסֶן בְּרוֹט אוֹף מַיין טִישׁ תָּמִיד: (ח) וַיִּשְׁתַּחוּ הָאט עֶר זִיךְ גִיבּוּקט וַיֹּאמֶר אוֹג הָט גָזָאגְט מָה עַבְדֶּךָ וָום אִיז דַיין קָנֶעכְט גָאכְט כִּי וגו׳ דָם דוּ הָאסְט זִיךְ גָקֶערְט צוּ אַיין טוטין הוּנְט וָום אִיז אַזוּ וִוי אִיךְ בִּין: (ט) וַיִּקְרָא הַמֶּלֶךְ אוֹג דֶר מֶלֶךְ הָט גִירוּפֶן צוּ צִיבָא דֶר יונְג פּוּן שָׁאוּל וַיֹּאמֶר אֵלָיו אוֹג הָט גָזָאגְט צוּ אוֹם אַלֶּין וָום אִיז גִיהוֹרן צוּ שָׁאוּל צוּ נָאר צַיין הוּיז גִיהוֹרְט נָהמִי לְבֶן אֲדוֹנֶיךָ הָאב אִיךְ עָם גָגעבֶּן צוּ דָעם זוֹן פּוּן דַיין

עי"ט

הָאלְן: (י) וַעֲבַדְתָּ מִי דוּ זָאלְסְט אַרְבֶּטֶן צוּ אִים דִי עֶרֶד. דִי אִין דַייִנִי זוֹן אִין דִי קְנֶעכְט וְהֵבֵאתָ אוֹג דוּ זָאלְסְט אַרַיין בְּרֶענְגֶן דִי הְבוּאָה אוֹג הוּיז אַרַיין אוֹג עָם זָאל צַיין צוּ מִיכָא דֶר זוֹן פּוּן דַיין הַאר מְפִיבוֹשֶׁת בְּרוֹט וְאָכְלוּ אוֹג עֶר זָאל עָסֶן וּמְפִיבֹשֶׁת בֶּן־אֲדוֹנֶיךָ אוֹג מְפִיבוֹשֶׁת אֲלַיין דֶר זוֹן פּוּן דַיין הַאר יְהוֹנָתָן יאכל תָּמִיד לֶחֶם עַל שֻׁלְחָנִי וְלִצִיבָא חֲמִשָּׁה וגו׳ אוֹג צוּא צִיבָא זָענֶן גִיווֶען פִּינְפְצֶעהֶן זוֹן אוֹג צְוַואנְצִיג קְנֶעכְט: (יא) וַיֹּאמֶר צִיבָא אֶל הַמֶּלֶךְ הָט צִיבָא גָזָאגְט צוּ דֶעם מֶלֶךְ אַזוּ וִוי אַלֶּין וָום מַיין הַאר דֶר

מלך

וּמְפִיבֹשֶׁת אֹכֵל עַל־שֻׁלְחָנִי כְּאַחַד
מִבְּנֵי הַמֶּלֶךְ׃ יב וְלִמְפִיבֹשֶׁת בֵּן־קָטָן
וּשְׁמוֹ מִיכָא וְכֹל מוֹשַׁב בֵּית־צִיבָא
עֲבָדִים לְמְפִיבֹשֶׁת׃ יג וּמְפִיבֹשֶׁת יֹשֵׁב
בִּירוּשָׁלַם כִּי עַל־שֻׁלְחַן הַמֶּלֶךְ תָּמִיד
הוּא אֹכֵל וְהוּא פִּסֵּחַ שְׁתֵּי רַגְלָיו׃ י אִיתֵי
אַחֲרֵי־כֵן וַיָּמָת מֶלֶךְ בְּנֵי עַמּוֹן וַיִּמְלֹךְ
חָנוּן בְּנוֹ תַּחְתָּיו׃ ב וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶעֱשֶׂה
חֶסֶד ו עִם־חָנוּן בֶּן־נָחָשׁ כַּאֲשֶׁר עָשָׂה
אָבִיו עִמָּדִי חֶסֶד וַיִּשְׁלַח דָּוִד לְנַחֲמוֹ

אֲבָל עַל פְּתוֹרִי
כְּחַד מִבְּנֵי מַלְכָּא׃
יב וּלְמְפִיבֹשֶׁת בְּרָא
זְעִירָא וּשְׁמֵיהּ מִיכָה וְכֹל
מוֹתַב בֵּית צִיבָא עַבְדִין
לְמְפִיבֹשֶׁת׃ יג וּמְפִיבֹשֶׁת
יָתִיב בִּירוּשְׁלֵם אֲרֵי עַל
פְּתוֹרָא דְמַלְכָּא הְדִירָא
הוּא אָכֵל וְהִיא לֶקֵּי
בְּתַרְתֵּין רַגְלוֹהִי׃ א וַהֲוָה
בָּתַר כֵּן וּמִית מַלְכָּא
דִבְנֵי עַמּוֹן וּמְלַךְ חָנוּן
בְּרֵיהּ תְּחוֹתוֹהִי׃ ב וַאֲמַר
דָּוִד אֶתְעֲבִיד טֵיבוּ עִם
חָנוּן בַּר נָחָשׁ כְּמָא
דַּעֲבַד אֲבוּהִי עִמִּי טֵיבוּ
וּשְׁלַח דָּוִד לְנַחֲמוּתֵיהּ
בִּידָא

ת"א וליכת . יכמות סכ : תעיד כוח מוכל . זוכר מכוסה :

מהר"י קרא
(ג) אל אביו . על דבר אביו שמת :

חב' בצירי
רש"י
עבדך ומפיבושת אוכל על שלחני . ליכא למימר כן ועשה חסד . ומהו החסד כשהי' דוד כורה מפני שחול כתו חלוי תכיו ותמו ותמיו ומתחד מהם שברה ומלגו לחרן כני עמון חגל כתם . מדרש רבי תנחומא בוירא ויזמור לו יכד כל תכי ותמי עתך והרגם תון מתחד מהם שברה ומלגו לחרן כני עמון חגל כתם . מדרש רבי תנחומא בוירא

רד"ק
(יא) ומפיבש' אכל על שלחני . אעפ"י שמפיבשת אוכל על שלחני באחד מבני המלך ולא יצטרך לכל הדבר הזה אעפ"כ אעשה כמו שציותני לעבוד כל הנהלה למפיבשת ולכניוו"ש ומפיבשת אוכל על שלחני דברי דוד כי אחר שאמר לו ציבא כן יעשה עבדך להכין הכל למיכא בן מפיבשת אמר דוד ומפיבשת יהיה אוכל על שלחני כאחד מבני המלך : (יב) וכל מושב בית ציבא . בניו וכל עבדיו וכל בני ביתו : (ג) כאשר עשה אביו עבדי חסד . אמרו

מצודת ציון
(ג) פסח . מגל :

על שלחני כאחד מבני המלך ולא יצטרך לכל דבר : (יב) וכל מושב . כל היושבים והשולטים בבית ליבא היו עבדים וגו' :

(ג) כאשר עשה וגו' . ממנו רז"ל שהמחמד היה שהחיים את מחיו מצד מגל מוסב ברכה מלו מחיו ומיתו ממנו כשהמית את מליו וכיתו ממנו

פירוש ע"ט
לְקוטי יקרים
(ב) וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶעֱשֶׂה חֶסֶד עִם חָנוּן בֶּן נָחָשׁ וגו' . דָּוִד הֵם גָּאוֹנָם . אִיךְ וַיַּעַל פָּאן חֶסֶד מִים חָנוּן אַזוֹי וִוי זַיִן פָּאטֶר הֵם מִים מִיר נָעמָאן חֶסֶד , דָּער מְדַרֵשׁ זָאגְט הקב"ה הֵם גָּאוֹנָם אִין דִי תּוֹרָה אוֹיךְ עִמּוֹן אוֹנ מוֹאָב לֹא תִדְרוֹשׁ שְׁלוֹמָם וְטוֹבָתָם . דוּא זָאלְסָם גִּים פָאר שֶׁקֶן , (פַּרְעָנִין) אוֹיךְ זַייֶער פְּרִידָען אוֹנ דָּוִד אִיז יָא נִקְטָן פָּרָענִין זַייֶער פְּרִידָען דָּרִיבָּער אִיז דָּוִד גֶעבְּלִיבֶּען פָאר שֶׁעמָם נוּוִיא עָם שֶׁטַיִים אִין דִי פְּסוּקִים) אַז עֶר הֵם נִכּוֹחִים הָאלְטָן מִלְחָמָה מִים פִּיל פָּאלְקֶער , הֵם הקב"ה גִיוָאנָם צוּ דָּוִד זָאי נִיט צוּ פִיל צָרָיִיךְ, טוּא נִיט פִיל חֶסֶד , פּוּן דַאגָען זָעהָן מִיר אַז אֶמְעָנְטְש זָאל נִיט כֶּעהָרִין אוֹיךְ דִי רִייד פּוּן דִי תּוֹרָה :

אִין יְרוּשָׁלַיִם וָוארוּם עֶר הָט תָּמִיד גִיגֶעסָן אוֹף דֶעם טִישׁ פּוּן דֶעם מֶלֶךְ וְהוּא פִּסֵּחַ אוֹנ עֶר הָאט גִיהִינְקִין אוֹיף זַייני בֵּיידִי פִּים :

(א) וַיְהִי אַחֲרֵי כֵן אוֹנ עָם אִיז גָּוועֶן דֶער נָאךְ וַיָּמָת אוֹ גִשְׁמָארְבָּען דֶר מֶלֶךְ בְּנֵי עַמּוֹן אוֹנ חָנוּן זַיין זוֹן הָאט גִיקְנִיגְט אוֹף זַיין אֶרְט : (ב) וַיֹּאמֶר דָּוִד הָאט דָּאכְט גְּוֹאנְט אֶעֱשֶׂה חֶסֶד אִיךְ וֶועל טוּהָן חֶסֶד מִים חָנוּן בֶּן נָחָשׁ אַזוֹ וִוי זַיִן פָאטֶר הָאט גִימָאן מִים מִיר חֶסֶד דֶם עֶר הָט דֶר נֶעמְט מַיין בְּרִידֶר אַז עֶר אִיז אֲנְטְלוֹפָען גִּיוָאנָען צוּ אוּם פּוּן מוֹאָב וַיְשַׁלַּח דָּוִד לְנַחֲמוֹ דָּוִד הָאט גִישׁוּקְט צוּוא מַלְיִיסְטָן אִים דוֹרָךְ זַייני קְנֶעכְט אוֹף

בְּיַד עֲבָדָיו אֶל־אֲבִיו וַיָּבֹאוּ עַבְדֵי דָוִד
אֶרֶץ בְּנֵי עַמּוֹן׃ ג וַיֹּאמְרוּ שָׂרֵי בְנֵי־
עַמּוֹן אֶל־חָנוּן אֲדֹנֵיהֶם הֲמְכַבֵּד דָּוִד
אֶת־אָבִיךָ בְּעֵינֶיךָ כִּי־שָׁלַח לְךָ
מְנַחֲמִים הֲלוֹא בַעֲבוּר חֲקֹר אֶת־הָעִיר
וּלְרַגְּלָהּ וּלְהָפְכָהּ שָׁלַח דָּוִד אֶת־עֲבָדָיו
אֵלֶיךָ׃ ד וַיִּקַּח חָנוּן אֶת־עַבְדֵי דָוִד וַיְגַלַּח
אֶת־חֲצִי זְקָנָם וַיִּכְרֹת אֶת־מַדְוֵיהֶם
בַּחֲצִי עַד־שָׁתוֹתֵיהֶם וַיְשַׁלְּחֵם׃ ה וַיַּגִּדוּ
לְדָוִד וַיִּשְׁלַח לִקְרָאתָם כִּי־הָיוּ הָאֲנָשִׁים

בְּיָדָא דְעַבְרוֹהִי לְוָת
אֲבוּהִי וַאֲתוֹ עַבְדֵי דָוִד
לְאַרְעָא בְּנֵי עַמּוֹן׃
ג וַאֲמָרוּ רַבְרְבֵי בְּנֵי עַמּוֹן
לְחָנוּן רִבּוֹנֵיהוֹן הֲמֵיקַר
דָּוִד יָת אֲבוּךְ בְּעֵינָךְ אֲרֵי
שְׁלַח לָךְ מְנַחֲמִין הֲלָא
בְּדִיל לְמֶחֱקַר יָת קִרְתָּא
וּלְאַלָּוּתָהּ וּלְבַדָּקָהּ
שְׁלַח דָּוִד יָת עַבְדּוֹהִי
לְוָתָךְ׃ ד וּנְסִיב חָנוּן יָת
עַבְדֵי דָוִד וּגְדַע יָת
פַּלְגוּת דְּקַנֵּיהוֹן וּפְסִיק
יָת לְבוּשֵׁיהוֹן עַד
פַּלְגֵיהוֹן עַד אֲתַר בֵּית
בְּהַתְהוֹן וְשַׁלְּחִנּוּן׃
ה וְחַוִּיאוּ לְדָוִד וּשְׁלַח
לְקֳדָמוֹתְהוֹן אֲרֵי הֲוּ

רש"י

מלוי: (ג) המכבד דוד את אביך בעיניך. המלאה בעיניך לכבוד מכבד את אביך הם מוזהרים לא תתרום שלומם והוא ירדום שלומך: (ד) מדויהם. קלוקיסם שתותיהם. הענגות:

שתותיהם. ופסיק ית לבושיהון עד אלגיהון עד בהתהתון:

מהר"י קרא

(ג) ויאמרו שרי [בני] עמון אל חנון אדוניהם המכבד דוד את אביך בעיניך כי שלח לך מנחמים. סבור אתה שמניח דברי אלהיו שמצוותו לא תתרום שלומים ושובתם. משני אהבת אביך שלח לך מנחמים הלא בעבור חקור את העיר ולהגלה ולהפכה שלח דוד את עבדיו אליך: (ד) מדויהם. כמו מריהם. שתותיהם. כמו וחשופי שת ערוה מצרים: ויכרת את מרויהם בחצי [ער]

רד"ק

טוב ומלך מעכה מי גרם לו לדור כל זה שבקש לעשות טובה עם מי שאמר הקב"ה אלא תדרוש שלומם וטובתם אשר לו הקב"ה לדוד אהה עובר על תורתי אני כתבתי לא תדרוש שלומו וטובתו ואתה עושה עמהם חסד אל התי צדיק הרבה מבאן שלא יהא אדם מורהר על התורה: אל אביו. כמו על אביו וכן אל ההרים לא אכל: (ג) המכבד. התשוב כי לאוהבה ולנחמך שלחם לא שלחם אלא להרגל את הארץ: ולהפכה. בתרגום ולמבדק כי בודק הדבר יפה הוסף הענין מצד אל צד: (ד) מדויהם. כתרגומו לבושיהן כמו בדי בד ואם אינם שרש אחר: בחצי. בחצי לבושיהן כי עד השהות הצי הלבוש: עד שתותיהם. ענבותיהן כמו חשופי שת ות"י עד אתר בית בהתהתון ואחד הוא כי הוא

מצודת דוד

בהוליכם מלוי מן מעשה מלוים כמ"ש (שב"מ): (ג) המכבד דוד וגו' בעיניך. וכי סבור אתה כי דוד מכבד את אביך בעיניך על כי שלח לך מנחמים: הלוא. הנה לזה שלח כ"ל לחקור את המקום: (ד) בחצי. כמלאים מהכם והלן עד בתוחיהם: (ה) וישלח לקראתם. למאחר לסם לשבת בירחו המעט בסוף המלחמה ולשמיע לעמה שיבה ולכן שלח לקראתם: ושבתם.

רלב"ג

(ד) ויגלח את מלי זקנם. כדי לבזותם וזה לאות שלא היה ממנהג מגלח זקנם שלא היה מגלחים זקנם היה מפשר להם להסיר הבשר מעליהם בסיגלונו כשהוא מזקינם: ויכרת את מדויהם כחלי עד מחותיהם. להסוד בקלת מדויהם הנמצאים מיכסה להם הבשר והעורה ושופיה והנה קלתם מדויהם בעביר הנמוכים שבהם מלאו המקומות אשר ידמו להם למורות הנשביים ומזה הענין נקרלת סלעבה הנדה דוה מלד המיחד בידקה ממנה לז ובחוק כזה המממר שבכר כרת המנכסים כחלי עד בעביר הבשר שלהם ולזה הבלורים מגולי הערוה וחשופי בת וזה לאות שלא השחיר להם בגדים ילכו להם ערומים שלא שהם כמלבוש מזה הבשר שלכבם בגדים מחליף לכסות ערותם ומזולם מעניין גלות זקנם לא נמלבו עד למען יזקין:

מצודת ציון

ו (ג) ולרגלה. מלשון מרגל ומחפש: ולהפכה. ת"י ולבדקה כי הכוונה לדעת מה מהשבתם מלך הל לך: (ד) מדויהם. מלבושיהם: כמו וילבשם מלוך וגו' מדיו (ש"ב י"ג): שתותיהם. הם הענבות

פירוש ע"ט

זַיִן פָּאטֶר וַיבאוּ זָענֶן גִיקוּמֶן דִי קְנֶעכְט פּוּן דָוִד אוּנ
דָעם לַאנְד פּוּן דִי בְּנֵי עַמּוֹן: (ג) וַיאמְרוּ שָׂרֵי בְּנֵי עַמּוֹן
הָאבֶּן גְנָאמְט רִי הָארֶן פּוּן דִי בְּנֵי עַמּוֹן זוּ חָנוּן וַיְיעֶר
הַאר הַמְכַבֵּד דָּוִד דִיר דִיר רַאכְט זִיךְ אוֹגִין דָם
דָּוִד הַאלְט עֶרְלִיךְ דַיין פָּאטֶר דָם עֶר הָט גִישׁוֹקְט
דִיר מֶרְיִיסֶטֶר עָם שְׁטִיט דָאךְ אִין וַיְיעֶר הוֹרָה וַיי
זָאלְען נִיט פָּארְשְׁטֶן אוֹנְזֶר שָׁלוֹם אִין עֶר וְועט יוּא
פָּארְשְׁטֶן דַיין שָׁלוֹם עָם קֶעֶן אַוּ נִיט זַיין נַייאֶרְט
הֲלוֹא בַּעֲבוּר חֲקוֹר אֶת הָעִיר פַּר וְואר פּוּן וְועֶנֶן זוּ אוּים
פָּארְשְׁטֶן דִי שָׁטָאט אִין זוּ אוּם וְעֶהֶן וַי אִין זוּ אוּבֶּר
גְנָאמְט זִיצְט אוּנ יַרִיחוֹ בִּיז עָם וָועט שְׁפָּרְאצִין אוּנ

נִכְלָמִים מְאֹד וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ שְׁבוּ בִירֵחוֹ
עַד־יְצִמַּח זְקַנְכֶם וְשַׁבְתֶּם: ו וַיִּרְאוּ בְּנֵי
עַמּוֹן כִּי נִבְאֲשׁוּ בְּדָוִד וַיִּשְׁלְחוּ בְּנֵי־
עַמּוֹן וַיִּשְׂכְּרוּ אֶת־אֲרַם בֵּית־רְחוֹב
וְאֶת־אֲרַם צוֹבָא עֶשְׂרִים אֶלֶף רַגְלִי
וְאֶת־מֶלֶךְ מַעֲכָה אֶלֶף אִישׁ וְאִישׁ טוֹב
שְׁנֵים־עָשָׂר אֶלֶף אִישׁ: ז וַיִּשְׁמַע דָּוִד
וַיְשַׁלַּח אֶת־יוֹאָב וְאֶת כָּל־הַצָּבָא
הַגִּבּוֹרִים: ח וַיֵּצְאוּ בְּנֵי עַמּוֹן וַיַּעַרְכוּ
מִלְחָמָה פֶּתַח הַשָּׁעַר וַאֲרַם צוֹבָא
וְרְחוֹב וְאִישׁ־טוֹב וּמַעֲכָה לְבַדָּם
בַּשָּׂדֶה: ט וַיַּרְא יוֹאָב כִּי־הָיְתָה אֵלָיו
פְּנֵי הַמִּלְחָמָה מִפָּנִים וּמֵאָחוֹר וַיִּבְחַר
מִכֹּל בְּחוּרֵי בְיִשְׂרָאֵל וַיַּעֲרֹךְ לִקְרַאת

נִבְרָיָא מִתַּפְלְמִין לְחַדָּא
וַאֲמַר מַלְכָּא תִּכּוּ בִירֵיחוֹ
עַד דְּיִצְמַח דְּקַנֵּיכוֹן
וְתָתוּבוּן: ו וַחֲזוֹ בְּנֵי
עַמּוֹן אֲרֵי אִתְנָרִיאוּ
בְּדָוִד וּשְׁלַחוּ בְּנֵי עַמּוֹן
וַאֲגָרוּ יַת אֲרַם בֵּית רְחוֹב
וְיַת אֲרַם צוֹבָא עַסְרִין
אַלְפִין גֻּבַר רַגְלֵי וְיַת
מֶלֶךְ מַעֲכָה אַלַף גְּבַר
וְאִישׁ טוֹב תְּרֵי עֲסַר
אַלְפִין גַּבְרָא: ז וּשְׁמַע
דָּוִד וּשְׁלַח יַת יוֹאָב וְיַת
כָּל חֵילָא דְּגִבָּרַיָּא:
ח וּנְפַקוּ בְּנֵי עַמּוֹן וְסָדְרוּ
קְרָבָא בְּמֵעֲלָנָא דְּתַרְעָא
וַאֲרַם צוֹבָא וּרְחוֹב וְאִישׁ
טוֹב וּמַעֲכָה בְּלְחוֹדֵיהוֹן
בְּחַקְלָא: ט וַחֲזָא יוֹאָב
אֲרֵי תַקִּיפוּ עֲלוֹהִי עִבְדֵי
קְרָבָא מֵאֲפוֹהִי
וּמֵאֲחוֹרוֹהִי וּבְחַר מִכֹּל
בְּחוּרֵי יִשְׂרָאֵל וְסָדַר
לְקֳדָמוּת אֲנָשׁ אֲרָם:

ויתֿ

ישׂראל קרי דד״ק

מקום המבוישים: (ה) עד יצמח זקנכם. ולא אמר לנלח החציו האחר כי לא היה מנהגם לנלח הזקן ואפילו בספרים אלא השפה לבד אלא אם כן משום צער ואבל כמו שאמר מגולחי זקן וקרועי בגדים וחרפה הוא גלוח הזקן אלא שנהגו כן באלה הארצות אשר אנחנו שם: יצמח. פועל עומד מן חרגוש וכן וישרך צמח: (ו) נבאשו. נתעבו כמו שיתעב האדם הדבר הנבאש: (ז) ואת כל הצבא הגבורים. כמו העם המלחמה או פי׳ הצבא והגבורים: (ח) ורחוב. פירושו וארם רחוב וארם צובא שזכר עומד בכקום שנים: ומעכה. ארם מעכה או מלך מצודת ציון

מכוס כמלי המלכוס ולונמתו מכופי סס (ישעיה כ): (ה) יצמח. יגדל: (ו) נבאשו. נמאסו כדכר הכאתם: ואיש טוב. מלכי לים סוף וסוף סס מדון המלן זכן ויסב כמלן סוב (סופסיס יח): (ז) הגבורים. כמו וסגבוריס:

מעכה: לבדם. להודיע כי מלך בני עמון וכולם היו מבפנים ויצאו לערוך מלחמה ואלה בני ארם הנשכרים והנזכרים היו בשדה לערוך מלחמה עם ישראל גם כן ובאשר בא יואב והצבא עד פתח השער ויצאו בני עמון היו לו בני עמון מבפנים וארם שהיו בשדה מאחור: (ט) כי היתה אליו פני המלחמה. אשר היתה על המלחמה ואף על פי שזכר פני וכמוהו קשת גבורים תחתם קול נגידים נחבאו ופי׳ פני הגבורים שהם פני המלחמה שהולכים לפנים וכה״א הבי״ת והוא בן הקלים ובחוריי ישראל קרבא: בחורי. בשו״א הבי״ת והוא בן הקלים ובחוריי ישראל

מצודת דוד

לציפכם: (ה) פתח השער. מול פתח שער עיכם: (ט) פני

פירוש ע״ט

אוף וַיאקְסָן אַיי עֲרִי בְּעֶרֶד אִין נָאךְ דֶעם וָועט אִיר
זִיךְ אִים קֶערָן: (ו) וַיַּרְאוּ בְּנֵי עַמּוֹן אִין דִי בְּנֵי עַמּוֹן הָאבֶּן
גְּנָעהָרְן דָס יִי זָענֶן נִמְאָס גְּוָואָרֶן בֵּי דָוִד כָּלוּמַר זֵי
הָאבֶּן זִיךְ צוּ קְרִיגְט מִיט דָוִד וַיְשַׁלְּחוּ בְּנֵי עַמּוֹן הָאבֶּן
דִיא בְּנֵי עַמּוֹן גִישׁוּקְט אִין הָאבֶּן גִידוּנְגֶן דֶעם אֲרַם
צוֹבָא מִיט צְוָואנְצִיג טוֹוזֶנְט פִיס גֵייעֶר וְאֶת מֶלֶךְ מַעֲכָה
אוּנ דֶעם מֶלֶךְ מַעֲכָה מִיט טוֹוזֶנְט מַאן וְאִישׁ טוֹב אוּנ
דֶעם אִישׁ טוֹב מִיט צְוָועלְף טוֹוזֶנְט מַאן: (ז) וַיִּשְׁמַע
דָּוִד אוּנ דָוִד הָט עֶס גֵיהָערְט הָאט עֶר גִישׁוּקְט צוּ
זַיי דֶעם יוֹאָב אוּנ גָאר דָס חֵיל דִי גִבּוֹרִים: (ח) וַיֵּצְאוּ

לקראת

י וְזֵת שְׁאָר עַמָּא יְהַב
בְּיַד אַבְשַׁי אֲחוּהִי וְסַדַּר
לֶקֳדָמוּת בְּנֵי עַמּוֹן:
יא וַאֲמַר אִם תְּתַקֵּף אֲנָשׁ
אֲרָם מִנִּי וּתְהֵי לִי לְפָרִיק
וְאִם בְּנֵי עַמּוֹן יְתַקְּפוּן
מִנָּךְ וַאֲיתֵךְ לְמִפְרַק לָךְ:
יב תְּתַקֵּף וְנִתַּקַּף עַל עַמָּנָא
וְעַל קִרְוֵי אֱלָהָנָא וַיְיָ
יַעְבֵּד דְּתַקֵּן קֳדָמוֹהִי:
יג וּקְרִיב יוֹאָב וְעַמָּא דִּי
עִמֵּיהּ לְאַנָחָא קְרָבָא
בַּאֲנָשׁ אֲרָם וְאִפֵּיכוּ מִן
קֳדָמוֹהִי: יד וּבְנֵי עַמּוֹן
חֲזוֹ אֲרֵי אֲפֵכוּ אֲנָשׁ
אֲרָם וַעֲרָקוּ מִן קֳדָם
אֲבִישַׁי וַאֲתוֹ לְקִרְיָא
וְהַב יוֹאָב מִלְּוַת בְּנֵי
עַמּוֹן וַאֲתָא לִירוּשְׁלֵם:
טו וַחֲזוֹ אֲנָשׁ אֲרָם אֲרֵי
אִתְבְּרוּ קֳדָם יִשְׂרָאֵל
וְאִתְכַּנִּישׁוּ כְּחָדָא:
טז וּשְׁלַח הַדַּדְעֶזֶר וְאַפֵּיק
יַת אֲנָשׁ אֲרָם דְּמֵעֲבַר
פְּרָת וַאֲתוֹ לְחֵילָם
ושובך

ה"א חוק ונחזק . כנגוד (ג) : ושובך . סיטה מג :

רש"י

(טז) ושובך שר צבא הדדעזר . על שם שהיה גבור וכעין מלוך הזוירו כשמו :

רד"ק

הכריע וכן בחורים שהם בפתח הבית מן הדגושין : (י) ביד אבשי . בשוא הב"י ובמסרת בפיסקא בית בחורות ובכל דברי הימים בית הגנזים) והיתה לי לישועה בחסרון הו"ד שהיא בבקו' למ"ד הפועל כהכיכתב: (יב) ובעד עמנו . שלא יהיו לחרב ולשבי: ובעד ערי אלהינו . שלא יכבשו אותם אויבינו וישבו בהם אם יחתזקו עלינו ונצחנוני ואם ישיגו כן לא יהיו ערי אלהינו אלא ערי אלהים אחרים : וה' יעשה הטוב בעיניו . אנחנו נתחזק בכל כחינו למלחמה וה' יעשה הטוב בעיניו כי לה' התשועה :

מצודת דוד

המלחמה . כני הכחי המלחמה : (יב) חזק ונתחזק . חזק לחם והעם לחבי עמך וגם אני נתחזק בעד עמנו . כלומר לבי בשבילי : ובעד ערי וגו' . כלומר שלא יכבשו אויבותיו ויעשה הטוב וגו' . כ"ל ואם בכל זה קרית קיז נ"ח טעיל יעשה ה' הטוב בעיניו וקבל כתיבה:(טו) ויאספו יחד .

מהר"י קרא

(יא) אם תחזק ארם ממני . אם תחזק אישה מבני ארם ממני : (טז) ושובך . על שם שהיה גבור כשובך . וברברי הימים קורהו שופך על שהיה שופך דמים :

רלב"ג

(יב) חזק ונתחזק בעד עמנו . למדנו מזה שאין ראוי לאמתן על הדם אפילו כשהוא להדם כהלכתו לפי מה שמפרש ואז יעזור הש"י כי הש"י לא יחדש המופתים רק במקומות הכרחיים כמו שזכרנו פעמים הרבה :

פירוש

קְרַאת בְּנֵי עַמּוֹן אוּנ עֶר הָט אֶן גֵירְעכְט צוּ צַקְעֶגֶן דִי
בְּנֵי עַמּוֹן: (יא) נַיאָט הָט יוֹאָב גִיזָאגְט צוּ אַבְשַׁי אִם
תְּחַזֵּק אֲרָם אוּיב אָרָם וְוָעט זִיךְ שְׁטַארְקֶן פּוּן מִיר וְהָיִיתָה
לִי לִישׁוּעָה וְאִלְסְטוּ זַיין צוּא מִיר אַהִילְף וְאִם בְּנֵי עַמּוֹן
אוּנ אוּיב דִי בְּנֵי עַמּוֹן וְוָעלֶן זִיךְ שְׁטַארְקֶן פּוּן דִיר
וְהַלְכְתִּי וְוָעל אִיךְ גַיין צוּ הֶעלְפֶן דִיר: (יב) חֲזַק וְנִתְחַזַּק
בְּעַד עַמֵּנוּ וּבְעַד עָרֵי אֱלֹהֵינוּ שְׁטַארְק דוּךְ אִין לְאָמֶר זִיךְ
שְׁטַארְקֶן פּוּן וְוָעגֶן אוּנְזֶר פָאלְק אִין פּוּן וְוָעגֶן דִי
שְׁטֶעט פּוּן אוּנְזֶר גָאט וַה' יַעֲשֶׂה אִין גָאט זָאל טָאן
וְוָאס עָם וואוֹל גִיפֶעלְט אוּנ גִיזִיכְט: (יג) וַיִּגַּשׁ יוֹאָב

מיט

צָבָא הַדַּרְעֶזֶר לִפְנֵיהֶם: יז וַיֻּגַּד לְדָוִד וַיֶּאֱסֹף אֶת־כָּל־יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲבֹר אֶת־
הַיַּרְדֵּן וַיָּבֹא חֵלָאמָה וַיַּעַרְכוּ אֲרָם לִקְרַאת דָּוִד וַיִּלָּחֲמוּ עִמּוֹ: יח וַיָּנָס אֲרָם
מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּהֲרֹג דָּוִד מֵאֲרָם שִׁבְעִ
מֵאוֹת רֶכֶב וְאַרְבָּעִים אֶלֶף פָּרָשִׁים
וְאֶת שׁוֹבַךְ שַׂר־צְבָאוֹ הִכָּה וַיָּמָת שָׁם:
יט וַיִּרְאוּ כָּל־הַמְּלָכִים עַבְדֵי הֲדַרְעֶזֶר כִּי
נִגָּפוּ לִפְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיָּשָׁלְמוּ אֶת־יִשְׂרָאֵל
וַיַּעַבְדוּם וַיִּרְאוּ אֲרָם לְהוֹשִׁיעַ עוֹד אֶת־
בְּנֵי עַמּוֹן: יא א וַיְהִי לִתְשׁוּבַת הַשָּׁנָה
לְעֵת צֵאת הַמְּלָאכִים וַיִּשְׁלַח דָּוִד אֶת־

וְשׁוֹבַךְ רַב חֵילָא
דַּהֲדַרְעֶזֶר קֳדָמֵיהוֹן:
יז וְאִיתְחַוָא לְדָוִד וְכַנֵּשׁ
יָת כָּל יִשְׂרָאֵל וַעֲבַר יָת
יַרְדְּנָא וַאֲתוֹ לְחֵלָם
וְסַדַּרוּ אֲנָשׁ אֲרָם
לְקֳדָמוּת דָּוִד וְאַגִּיחוּ
קְרָבָא עִמֵּיהּ: יח וְאַפְּכוּ
אֲנָשׁ אֲרָם מִן קֳדָם
יִשְׂרָאֵל וּקְטַל דָּוִד מֵאֲרָם
שִׁבְעָ מְאָה רְתִיכִין
וְאַרְבְּעִין אַלְפִין פָּרָשִׁין
וְיָת שׁוֹבַךְ רַב חֵילֵיהּ
מְחָא וּמִית תַּמָּן: יט וַחֲזוֹ
כָּל מַלְכַיָּא עַבְדֵי
הֲדַרְעֶזֶר אֲרֵי אִתְכְּרוּ
קֳדָם יִשְׂרָאֵל וְאִשְׁלִימוּ
עִם יִשְׂרָאֵל וּפַלְחוּנוּן
וּדְחִילוּ אֲנָשׁ אֲרָם
לְמִפְרַק עוֹד יָת בְּנֵי
עַמּוֹן: אוֹהֲוָה לְזִמַּן סוֹפָא
דְּשַׁתָּא לְעִדַּן מִפַּק
מַלְכַיָּא וּשְׁלַח דָּוִד יָת
יוֹאָב

מהר"י קרא יתיר א' יתיר א'

יא (ו) לעת צאת המלכים. הם יומות החמה שהעשב מצוי

רלב"ג

(ו) לעת לעת המלכים. כוונ' כימי הקוץ שימלוך הקטנותם והעסקים בקדות והסידות בתילות כי מ' ימלוך הקטנות ומכאי

רש"י

יא (א) לעת צאת המלכים. יש עת בכתב מדרך

רד"ק

קרובים במוצא והם ממוצא אחד וכן בזר פזר: (יז) חלאמה. הוא חלם הנזכר והה"א כה"א מצרימה והאל"ף נוספת למשך: (יח) שבע מאות רכב וארבעים אלף פרשים. ובדברי היכים

שבעת אלפים רכב וארבעים אלף ונלי מה שאמר בזה הספר שבע מאות רכב ר"ל רכב בתור ולא מנה שאר הרכב ובדברי היכים מנה את כל הרכב שהיו שבעת אלפים ובזה הספר מנה הפרשים ולא מנה הרגלים ושם מנה הרגלים ולא מנה

הפרשים: שר צבאו. שר צבא הדדעזר הנזכר למעלה: (ו) לעת צאת המלאכים. האלף נוספת למשך ופירושו לסוף

השנה שהיא תשובת השמש אל הנקודה ההיא וחשבון שנה זו מזכן שיצאו אלה המלכים הנזכרים להלחם ו"ש לעת צאת

מצורת ציון

(ז) חלאמה. לחילם:(יט) וישלימו. עשו שלום: יא (ו) לתשובת.

מצודת דוד

כמנהג שכיבתם עם יכלמו כס: (יט) עבדי הדדעזר. כ"ל כסכים למשמעתו: יא (ו) לתשובת השנה. כ"ל בעת תשובת השמש אל

הנקודה שהיא בתילה שכיתה בה בעת ילחם המלכים בשנה העבירה להלחם ו"ש לעת צאת

פירוש ע"ט

מִזּוּ אֲנָאנְדָעֶר: (מז) וַיִּשְׁלַח הֲדַרְעֶזֶר אוֹנ הַדַּרְעֶזֶר הָט
גִּישׁוּקְט אִין הָט גִּיצוֹגֶן דָם חֵיל פּוּן אֲרָם וּם פּוּן יֶענֶר
זַיט טַייךְ פְּרָת וַיבּוֹאוּ חֵילָם אִין זַיי זָענֶן גִּיקוֹמֶען קִיין
חֵילָם אִין שׁוֹבַךְ דֶער הוּבְּט מַאן פּוּן הַדַּרְעֶזֶר אִיז
גְּיַנאַנְגֶן צוּ פַּר זַיי: (יז) זַייגֵט לְדָוִד אִיז גְּוָאנְט גְּוָארֶן
צוּ דָוִד וַיֶּאֱסוֹף אֶת כָּל יִשְׂרָאֵל הָאט עֶר אַיין גִּיזַאמִילְט
דִי אַלִי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲבוֹר אֶת הַיַּרְדֵּן אִין אִיז אוֹבֶּר גִּפָאהְרֶן
דָעם יַרְדֵּן אִין אִיז גִּיקוֹמֶען קִיין חֵילָם וַיַּעַרְכוּ אֲרָם
לִקְרַאת דָּוִד אוֹנ אֲרָם הָאבֶּן אֶן גִּיהָעלְטְ אַיין מִלְחָמָה
אַקֶּעגֶן דָּוִד אִין הָאבֶּן מִלְחָמָה גִּיהַאלְטֶן מוּט אִים:
(יח) וַיָּנָס אֲרָם מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל אִיז אֲרָם אַנְטְלוֹפֶן גִּיוָארֶן
פּוּן פַּר דִי יִשְׂרָאֵל אוֹנ דָּוִד הָט גָּהַרְגְּט פּוּן אֲרָם שִׁבְעִ
מְאוֹת רֶכֶב וְיבֶּען הוּנְדֶערְט רֵייט וְעֶגֶן אִין פָּערְצִיג
טְזוּזַנְד רֵייטָער וְאֶת שׁוֹבַךְ שַׂר צְבָאוֹ הָט זַיין הוּבְּט

דוד

יוֹאָב וְאֶת־עֲבָדָיו עִמּוֹ וְאֶת־כָּל־יִשְׂרָאֵל
וַיַּשְׁחִתוּ אֶת־בְּנֵי עַמּוֹן וַיָּצֻרוּ עַל
וְדָוִד יוֹשֵׁב בִּירוּשָׁלָ͏ִם׃ ב וַיְהִי לְעֵת
הָעֶרֶב וַיָּקָם דָּוִד מֵעַל מִשְׁכָּבוֹ וַיִּתְהַלֵּךְ
עַל־גַּג בֵּית־הַמֶּלֶךְ וַיַּרְא אִשָּׁה רֹחֶצֶת
מֵעַל הַגָּג וְהָאִשָּׁה טוֹבַת מַרְאֶה מְאֹד׃
ג וַיִּשְׁלַח דָּוִד וַיִּדְרֹשׁ לָאִשָּׁה וַיֹּאמֶר
הֲלוֹא־זֹאת בַּת־שֶׁבַע בַּת־אֱלִיעָם
אֵשֶׁת אוּרִיָּה הַחִתִּי׃ ד וַיִּשְׁלַח דָּוִד
מַלְאָכִים וַיִּקָּחֶהָ וַתָּבוֹא אֵלָיו וַיִּשְׁכַּב
עִמָּהּ וְהִיא מִתְקַדֶּשֶׁת מִטֻּמְאָתָהּ

יואב וית עבדוהי עמיה
ויה כל ישראל וחבילו
ית בני עמון ויצרו על
רבה ודוד יתיב
בירושלם: ב והוה לעדן
רמשא וקם דוד מעל
שיוניה והליך על אגר
בית מלכא והזא אתתא
משהטטא על אגרא
ואתתא שפירת חזו
לחדא: ג ושלח דוד
ושאל לאתתא ואמר
הלא דא בת שבע בת
אליעם אנתת אוריה
חתאה ד ושלח דוד
אגדין ודברה ואתת
לותיה ושכיב עמה והיא
מתדכיא

ת"א ויהי לעת ערב . פנחדרין קי: ויעלם דוד . סנ : עלה ולקח. סנ סנ : ויעלם דוד מלאכים. סנ קי :

רש"י

החיילות לנאת כאחרון מלאה קמות והסוסים מוכנים תכופה כמדה לאכול: (ד) מטומאתה. ונמלחה: מטומאתה עכשיו. וכיוצא אין לתלות הולד באוריה כשישכב דוד אותה שהרי מתקדשת היתה כשראה אותה דוד רוחצת על

מהר"י קרא

לבהמתם: (ג) וידרש לאשה. שאל אשת מי היא. ויען הכושי אליו הלא זאת בת שבע [בת] אליעם אשת אוריה החתי: (ד) היא מתקדשת משומאתה. נדה היתה ומתקדשת

רד"ק

העם שדרך המלכים לצאת עם חיילותיהם והוא עת שהקמות בשדות והסוסים מוצאי' לאכול והראשון נכון בעיני: (ג) כעל הגג. היא ראה אותה מעל הגג שהיתה רוחצת בביתה: (ג) וידרש לאשה. דרש לאנשי ביתה בעד האשה מי היא אם היא בת שבע בת אליעם: אוריה החתי. אפשר כי גר היה או ישראל היה וקראי חת כי לפי שגר עם בני חת זכן אתי הנתי: (ד) מתקדשת מטומאתה. להודיע כי לא שכב עמה היא נדה כי כבר התקדשה משומאתה כמו שאמר רוחצת והודיע כי הרחיצה היא להתקדש מן הנדות היתה ולא עבר עליה משום נדה אלא משום אשת איש ורבו ז"ל אמרו בל תהיצא לבלחמת

רל"ג

המיל(לקמן:(ד) ואיל מתקדשת מטומאתה.ר"ל כשהיא היתה מן הטומאה

מצודת דוד

(ב) מעל הגג. ר"ל ממעל הגג בחלק גוף הבית אשר שם מקום הסוכות למעה: (ג) וידרש. שאל ודבר על האשה מי היא: (ד) מתקדשת. היתה מתקדשת מטומאתה עכשיו מטומאתה נדה כי מעבלה עלמה:

מצודת ציון

על הבתה: ויצרו. על מלוכי: (ד) מתקדשת. ר"ל מתכוננת

משלי חכמים

(ג) וַיִּשְׁלַח דָּוִד וַיִּדְרֹשׁ לָאִשָּׁה וגו'. דרש ענין יצר הרע וגו' טוב יום ויכון בין יעדר בישמש. וכנון אוש ווי צווי קראקן איין קראקן הם צו פארקערין רעיעלע סחורה, די פארב איז אהעפטע ויא יעמט נים אפנעין פון דיא ווייש אוב נים פון דיא וכן. דער נאשוב נאך איז נוט אוב שפארק עם ווען נים אזוי עשוויינר צוא ריכטן ווערטן. נעבען דר קראם איז ניטן נאך א קראם אז הם גיהאם סחורה אוך סיס דיא וועלטע קאליטן נים פון דר סוחר פון יענע קראם, נאר ווייב קאלטרין ניין אף פון דיא וויש אוב פון די וכן דער נאשוב איז נים נוט, אמאל האם איין אלשר סוחר גיוויזאם שטן ניין וכן האנדלן סחורה. דער וכן פארב איצט דם עלשטע מאל אוב איז נאך קין מבין אוך סחורה, האם דער פאשטר ניאנאב צו אים איך ואל דיר איצם אן איין מיטב כאכן פארשטענדיג אוך סחורה דם איז נים כיילך איך ויל דיר נאר זאגן אצייכן די ואלסם וויסן ווער עם הם רעיעלע סחורה אוב ווער עם האם פאשטם סחורה. אז די וכן קוקן אין קראם אוב דער קרעמער ווען דיר ניין סחורה אוב ווען דיר זאגן אבקוק

וַיַּלְאָכִים וַיִּקָּחֶהָ דָּוִד גִּישׁוּקָם שְׁלוּחִים אִין הָאט וִיא גִּיהַיסָן פִּירָעַן צוּ זִיךְ אִיז וִי גִּיקוּמָעַן צוּ אוּם אִיז עָר

וַתֵּשֶׁב אֶל־בֵּיתָהּ׃ ה וַתַּהַר הָאִשָּׁה
וַתִּשְׁלַח וַתַּגֶּד לְדָוִד וַתֹּאמֶר הָרָה
אָנֹכִי׃ ו וַיִּשְׁלַח דָּוִד אֶל־יוֹאָב שְׁלַח אֵלַי
אֶת־אוּרִיָּה הַחִתִּי וַיִּשְׁלַח יוֹאָב אֶת־
אוּרִיָּה אֶל־דָּוִד׃ ז וַיָּבֹא אוּרִיָּה אֵלָיו
וַיִּשְׁאַל דָּוִד לִשְׁלוֹם יוֹאָב וְלִשְׁלוֹם הָעָם
וְלִשְׁלוֹם הַמִּלְחָמָה׃ ח וַיֹּאמֶר דָּוִד
לְאוּרִיָּה רֵד לְבֵיתְךָ וּרְחַץ רַגְלֶיךָ וַיֵּצֵא
אוּרִיָּה מִבֵּית הַמֶּלֶךְ וַתֵּצֵא אַחֲרָיו
מַשְׂאַת הַמֶּלֶךְ׃ ט וַיִּשְׁכַּב אוּרִיָּה פֶּתַח

מְתַרְכָיָא מִסּוּתְהּ׃
וְתָבַת לְבֵיתָהּ׃ וְעִדְיַת
אִתְּתָא וּשְׁלַחַת וְחַוְיַאת
לְדָוִד וַאֲמַרַת מָעֲדָיָא
אֲנָא׃ ו וּשְׁלַח דָּוִד לְוָת
יוֹאָב שְׁדַר לִי יַת אוּרְיָה
חִתָּאָה וְשַׁדַּר יוֹאָב יַת
אוּרְיָה חִתָּאָה לְוָת דָּוִד׃
ז וַאֲתָא אוּרְיָה לְוָתֵיהּ
וּשְׁאַל לֵיהּ דָּוִד לְשָׁלָמָא
יוֹאָב וְלִשְׁלָם עַמָּא
וְלִשְׁלָם עֲבָדֵי קְרָבָא׃
ח וַאֲמַר דָּוִד לְאוּרְיָא חוֹת
לְבֵיתָךְ וּשְׁטוֹף רִגְלָךְ
וּנְפַק אוּרְיָה מִבֵּית
מַלְכָּא וּנְפָקַת בָּתְרוֹהִי
סְעוּדְתָא דְמַלְכָּא׃
ט וּשְׁכַב אוּרְיָה בְּתָרַע
בֵּית

ת"א וּלְשׁוֹם הַמִּלְחָמָה . עַקִּידַת שַׁעַר עַל׃

מהר"י קרא

ד"ג: (ה) ותשלח ותגד לדוד ותאמר [הרה] אנכי. מרמזת לו אסוף את הרפתי השב את אישי מן המלחמה וישכב עמי ויהי דולד תלוי בו: (ח) רד לביתך ורחץ רגליך ויצא אוריה מבית המלך ותצא אחריו משאת המלך. שיאכל וישתה וישב לבו ויבא לשכב עם אשתו. ויהיה הולד נתלה בו באוריה:

רש"י

(ו) שלח אלי את אוריה. שהיה מתכוין שיכנס עם אשתו ויהא סבור שממנו היא מעוברת: (ח) משאת המלך.

רלב"ג

לסיות טהורה מטומאתה: (ה) ותאמר הרה אנכי. יתכן שאמר כמאמר כמאמר רחמים כזולת לחוש כי זה מוכיח על הסכיון: (ו) ושלח מחריו משאת המלך. והוא מענין המוסגר ומענין משלוח מנות פניו ומפסיר שיהיה משגין לנותו כבוחו על כיסו ולהלוות לו הלכך וסגי תסב דוד לעשות הענין בדרך שיעשה משגיחים

מצודת ציון

(ח) משאת. מנת מלוכה ומפורש וכן ושלח משלוח מאת פניו וכוונתו היתה להעלים הדבר ויכנס כי ממנו הרתה (ולפי שכל היולת למלחמת היה דוד היה כוסף גם כניסתו לבית אשתו כדי שיוכל לומר למלחמת ויכיסה שומלת עליו): משאת המלך. למען יאכל לכו ויכוח על שלחנו: (ט) פתח. מול הפתח

משלי חכמים

בָּעִוויֵינְלִיךְ וְעֶשְׂמוּ צוּא נָאנִין וְוִייְנִיגְעֶר אוּנ דָּעֶר פּוֹחַר וָעֶם נִיס
אוּנ וָעֶם דִיךְ אֲיֶיגֶ דָּעֶם בֶּרֶק , אוּנ כָּר וָעֶם פִּיס דִיר וַיִיגִיג . דַיידִין
סְחוֹרָה , וְוארוּם דָּער אֲמֶתֶר פֶּעגְשׁ דָּארְךְ נִיס פִּיל צוּדְיידָן .
אוּנ אַז דוּ וָעֶשְׂמ זָאנִין צוּ אִים אִיךְ בְּעקוֹם דָאךְ אִין אַנֶדֶר
קָרָאם דִי זַעלְבִיגֶ סְהוֹרָה וְעלְלִישְׁעֶר וְוִיגֶ כָּר דִיר זָאנִין קוּךְ דִיר
אִין יֶענֶ קָרָאם דוּא וָעֶשְׂמ שֶׁפֶּשְׂטֶר הָרָשָׁה הָאבִין . דִיא סְחוֹרָה
זָאלְסְמוּ קוּיפִין. אַז דוּ וָעֶשְׂמ קוּכְן אִין אֲקָרָאם אוּנ מֶען וָעֶם דִיר
וַיִיזִין סְחוֹרָה אוּנ מֶען וָעֶם דִיךְ נִיס וְוועלֶן אַרוּיס לָאזֶן פּוּן קָרָאם
אוּנ מֶען וָעֶם דִיר פִּיל הַיידִין גוּפֶּט דִייר אוּנ מֶען וָעֶם דִיר
בֶּענֶין קְבוּר מֶען וָעֶם דִיךְ בֶּענֶין וִיגֶן זָאלְסְמוּ וִיגֶן אַז דִי סְחוֹרָה
אִיז פָאלֶשֶׁ דִיר בְּיִיפֶּר זָאגֶם מֶען דִיךְ נִיס אַוֶעךְ גִיין בִּיז דוּ טוּפּ
קוּיפִין. דָּר וַיָּגֶר טוּב אוּנ דָער וַיָּגֶר הָרָע זָענֶן אוֹיךְ צְווִיי קָרָעמֶער
זַיִיא הָאבֶן אוֹיךְ צוּ פָארְקוֹיפֶן סְחוֹרָה . דֶער וַיָּגֶר טוּב הָאם צוּא
פָארְקוֹיפֶן הוֹרָה מִצְוות בֶּעשֶׁים טוֹבִים . דֶיעֶנֶלֶע סְחוֹרָה , אַז דָּר
בֶּענֶנְשׁ שֶׁטֶייט אוֹיךְ אִין דָּר פְּרִיה קוּמְט דֶער וַיָּגֶר טוּב מִיט זַיין
סְחוֹרָה אוּנ עֶר דֶערְמָאנְט אִים מֶען דָארְף גִיין אִין שׁוּל דָאוּונֶען
כֶּען דָארְף אַבֶּיסֶל לֶיעֶרֶנֶן הוֹרָה , אַז עֶם כָּאמְט זִיךְ צוּ טָאג אַכְצָנָה

וָאש דַיינִי פּוּס(עכ"ד) וַיֵּצֵא אוּרִיָּה מִבֵּית הַמֶּלֶךְ אֵיז אוּרִיָּה אַרוּיס גִיגַאנְגֶן פּוּן דָעם מֶלֶךְ אוּנ עֶם אִיז אַרוּיס
נִגַּאנְגֶן נָאךְ אִים דִי טָעוּדָה פּוּן דָעם מֶלֶךְ׃ (ט) וַיִּשְׁכַּב אוּרִיָּה פֶּתַח בֵּית הַמֶּלֶךְ אוּנ אוּרִיָה אִיז גִילֶעגֶן אִין דָער

בֵּית הַמֶּלֶךְ אֶת כָּל־עַבְדֵי אֲדֹנָיו וְלֹא
יָרַד אֶל־בֵּיתוֹ: וַיַּגִּדוּ לְדָוִד לֵאמֹר לֹא־
יָרַד אוּרִיָּה אֶל־בֵּיתוֹ וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־
אוּרִיָּה הֲלוֹא מִדֶּרֶךְ אַתָּה בָּא מַדּוּעַ
לֹא־יָרַדְתָּ אֶל־בֵּיתֶךָ: יא וַיֹּאמֶר אוּרִיָּה
אֶל־דָּוִד הָאָרוֹן וְיִשְׂרָאֵל וִיהוּדָה יֹשְׁבִים
בַּסֻּכּוֹת וַאדֹנִי יוֹאָב וַעַבְדֵי אֲדֹנִי עַל־
פְּנֵי הַשָּׂדֶה חֹנִים וַאֲנִי אָבוֹא אֶל־בֵּיתִי
לֶאֱכֹל וְלִשְׁתּוֹת וְלִשְׁכַּב עִם־אִשְׁתִּי
חַיֶּךָ וְחֵי נַפְשֶׁךָ אִם־אֶעֱשֶׂה אֶת־הַדָּבָר
הַזֶּה: יב וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־אוּרִיָּה שֶׁב בָּזֶה
גַּם־הַיּוֹם וּמָחָר אֲשַׁלְּחֶךָּ וַיֵּשֶׁב אוּרִיָּה
בִּירוּשָׁלַ͏ִם בַּיּוֹם הַהוּא וּמִמָּחֳרָת:

תרגום

בֵּית מַלְכָּא עִם כָּל
עַבְדֵי רִבּוֹנֵיהּ וְלָא נְחַת
לְבֵיתֵיהּ: וְחַוְיוּ לְדָוִד
לְמֵימַר לָא נְחַת אוּרְיָה
לְבֵיתֵיהּ וַאֲמַר דָּוִד
לְאוּרְיָה הֲלָא מֵאוֹרְחָא
אַתְּ אָתֵי מָא דֵין לָא
נְחַתְתָּא לְבֵיתָךְ: יא וַאֲמַר
אוּרְיָה לְדָוִד אֲרוֹנָא
וְיִשְׂרָאֵל וִיהוּדָה יָתְבִין
בְּמַטַּלְיָא וְרִבּוֹנִי יוֹאָב
וְעַבְדֵי רִבּוֹנִי עַל אַפֵּי
בִּרְא שָׁרֵן וַאֲנָא אֵיעוֹל
לְבֵיתִי לְמֵיכַל וּלְמֵישְׁתֵי
וּלְשִׁכָּב עִם אִתְּתִי חֵיךְ
וְחֵי נַפְשָׁךְ אִם אֶעְבֵּיד
יָת פִּתְגָמָא הָדֵין:
יב וַאֲמַר דָּוִד לְאוּרְיָה
תִּיב הָכָא אַף יוֹמָא דֵּין
וּמְחַר אֲשַׁלְחִינָךְ וְיָתֵיב
אוּרְיָה בִּירוּשְׁלֵם בְּיוֹמָא
הַהוּא וּבְיוֹמָא דְּבָתְרוֹהִי:

וקרא

הולדות אהרן

דשמואל ויהודה . (בדברים עם סופה נב) : ותהומי יולב . שכת קו קידושין מג :

רד"ק

כמו וישא משא' מאת פני אליה': (ית) חיך , הפר יו"ד הרבים : וחי נפשך . חייך בעולם הזה וחי נפשך בעולם הבא :

מצודת דוד

עם כל עבדי המלך: (י) הלא מדרך אתה בא. וה"ל למה עוף ועש: (יא) יושבים בסכות . במקום המלחמה : ועבדי אדני . כ"ל ש"ך עבדי המלך : חייך . שלישי בכתב כמו גופך ומי נפשך : (יב) גם היום . כי משך כמשך יכול לפניו לא ישיב לכן כיון ושכב עם אשתו :

פירוש ע"ט

מִיהָר פּוּן דֶעם הוֹיז פּוּן דֶעם מֶלֶךְ מִיט אַלֶ קְנֶעכְט
פּוּן זַיין הַאר אִין הָאט נִיט גִינִידֶערְט צוּא זַיין הוֹיז:
(י) וַיַגִידוּ לְדָוִד לֵאמֹר אִין זַיִא הָאבְּן גְאוֹאכְט צוּ דָוִד צוּא
זָאגְן אוּרְיָה הָט נִיט גִינְדֶערְט צוּ זַיין הוֹיז וַיאמֶר דָוִד
אֶ אוּרְיָה הָט דָוִד גְאוֹאכְט צוּ אוּרְיָה הֲלוֹא מִדֶּרֶךְ אַתָּה בָּא
פַּר וָואר דוּ בוֹסְט דָאךְ גִיקוֹמֶן פּוּן דֶעם וֶועג וָוארוּם
הָאסְטוּ נִיט גִינִידֶערְט צוּ זַיין הוֹיז: (יא) וַיאמֶר אוּרְיָה
אֶל דָוִד הָט אוּרְיָה גְאוֹאכְט צוּ דָוִד הָארוֹן וְיִשְׂרָאֵל וִיהוּדָה
יוֹשְׁבִים בְּסֻכּוֹת דֶר אֲרוֹן אִין דִי יִשְׂרָאֵל אוּן שֵׁבֶט יְהוּדָה
זִיצֶען אִין בַּיידֶן בִּי דֶר מִלְחָמָה אוּן מַיין הַאר יוֹאָב
אִין דִי קְנֶעכְט פּוּן מַיין הַאר רֵיטֶן אוֹף דֶעם פֶּעלְד
וַאֲנִי אָבוֹא אֶל בֵּיתִי אוּן אִיךְ אֶל קוּמֶען אִין מַיין הוֹיז
צוּ עֶסֶן אִין צוּ טְרִינְקֶען אוּן צוּ לִיגֶען מִיט מַיין וַויִב
חַיָּךְ וְחֵי נַפְשֶׁךָ דָא שְׁווֹער אִיךְ בִּייא רַיין לֶעבֶן אִין בִּי
דֶעם לֶעבֶן פּוּן דַיין נֶפֶשׁ אוֹיב אִיךְ וֶועל טָאן דִיא
דָאזִיגֶ זַאךְ: (יב) וַיאמֶר דָוִד אֶל אוּרְיָה הָאט דָוִד גְאוֹאכְט
אִיךְ דִיךְ אוֹיךְ שִׁיקֶן וַיֶשֶׁב אוּרְיָה בִּירוּשָׁלַיִם אִיז אוּרְיָה

רל"ג

בלמ חטף וכלמ' דוד בלמ יוכל על זה סבב בימום היה כי עמון ולקחה ממך זה לו למשל כדרך בלמ יודע כי זמתה עמו בהיותה משם מוליכה:

מצודת ציון

(כנ"ל מ"ג) : (יב) בזה . כמקום הזה :

חסר י'

משלי חכמים

צוּ טָאן אַטוֹבָה אַמַעְנַמֶשְׁשִׁין צוּ גֶעבְּן צֶדָקָה , דֶיר מַאנַאמְט אִים דֶער
יֶצֶר טוֹב דוּ בִּיזְט דָאךְ אַיוּד . דֶארְפְסְטוּ דָם טָאן פַאלְגְט אִים דֶר
מֶענַמֶשׁ אִיז גוּט . אוּיךְ נִיט גֶיים דֶר יֶצֶר טוֹב אוֹנְעק פּוּן אִים אוּן
רֶעם מִים אִים נִיט כֶּיעֶר . אֶבֶּער אַז דֶער אַנְדֶערֶער טוֹחַר דֶער יֶצֶר
הָרָע קוּמְט צוּ אַמַעְנַמֶשׁ מִיט זַיין טְחוֹרָה אוּן וַויזְט אִים עֶס אִיז
רִיכְּ צוּ קֶיקֶן אַ עֲבֵירָה . עֶר לָאזְט שׁוֹין נִיט אֶפּ דֶעם מֶענַמֶשׁ בַּיי
פַאל אוּן בִּיי נֶאכְט . וִוען עֶר דַאוּוינְט . אוּן וִוען עֶר עֶסְט . אוּן
אַז עֶר וִויל נִיט דֶר מֶענַמֶשׁ זָאל גַיין אִין שׁוּל דַאוּוינֶען . וִוען עֶר
אִים שׁוֹין פַארְבְּרִינְגֶען פִּיל חֲנֻנוֹת אוּן דַיְיזְט אִים וִויא גְרוֹיס דֶער
שָׁאדֶן וִוען זַיין אַז עֶר וִוען אִיצְט גַיין אִין שׁוּל . אוּן עֶר מַאכְט
קְלֵיין אַלֶ מְצוֹת אוּן מַעֲשִׂים טוֹבִים אוּן שְׁטוֹיסְט וַיא אַוֶועק פּוּן
אִים אוּן עֶר וִוייסְט שׁוֹין דִי נַאטוּר פּוּן יֶעדֶער מֶענַמֶשׁ טִיט וָועלְכֶע
חֲנֻנוֹת עֶר זָאל צוּ אִים קוּמֶען אוּן וַויבַּלְד עֲבֵירָה עֶר דָאס לֵיב .
אַייגְעֶר דָם לֵיב זְנוּת אַייגְעֶר דָם לֵיב כְּבוֹד אַייגְעֶר דָם לֵיב גְּלֵלִים
אַזוֹי לַאנְג עֶר אִים נִיט אַוועק גַיין פּוּן דִי עֲבֵירָה , אוּן לָאזְט אִים
נִיט בְּשׁוּם־אוֹפְּן בִּיז דִיא עֲבֵירָה וִוערְט נָטָאן , דֶרְנָאךְ דֶעְרְצֵיילְט
אוּנְז דָא דֶר פָּסוּק וְזוֹ אַזוֹי עָם אִיז גִיזָגְט בִּיי דָוִד מִים בַּת שֶׁבַע ,
מִיר זֶיכְן דָאךְ גָעוִוס אַז אִין אֱמֶת דָם בַּת שֶׁבַע גַיאדְפְּט זַיין דָם
צוּ אוּרְיָה שֵׁב בָּזֶה זוֹיזְדָא הַיינְט אוֹךְ אִין מָארְגֶן וֶועל
גִיעֶסְן אִין יְרוּשָׁלַיִם אוּן דָעם דָאזִיגְען מָאן אוּן אִין

דעם

ג וַיִּקְרָא־לוֹ דָּוִד וַיֹּאכַל לְפָנָיו וַיֵּשְׁתְּ
וַיְשַׁכְּרֵהוּ וַיֵּצֵא בָּעֶרֶב לִשְׁכַּב בְּמִשְׁכָּבוֹ
עִם־עַבְדֵי אֲדֹנָיו וְאֶל־בֵּיתוֹ לֹא יָרַד׃
ד וַיְהִי בַבֹּקֶר וַיִּכְתֹּב דָּוִד סֵפֶר אֶל־יוֹאָב
וַיִּשְׁלַח בְּיַד אוּרִיָּה׃ ט וַיִּכְתֹּב בַּסֵּפֶר
לֵאמֹר הָבוּ אֶת־אוּרִיָּה אֶל־מוּל פְּנֵי
הַמִּלְחָמָה הֶחָזָקָה וְשַׁבְתֶּם מֵאַחֲרָיו
וְנִכָּה וָמֵת׃ טז וַיְהִי בְּשָׁמֹר יוֹאָב אֶל־
הָעִיר וַיִּתֵּן אֶת־אוּרִיָּה אֶל־הַמָּקוֹם
אֲשֶׁר יָדַע כִּי אַנְשֵׁי־חַיִל שָׁם׃ יז וַיֵּצְאוּ

ג וּקְרָא לֵיהּ דָּוִד וַאֲכַל
קֳדָמוֹהִי וּשְׁתֵי וְרַוֵּיהּ
וּנְפַק בְּרַמְשָׁא לְמִשְׁכַּב
בְּשׁוּתֵיהּ עִם עַבְדֵי
רִבּוֹנֵיהּ וּלְבֵיתֵיהּ לָא
נְחָת׃ ד וַהֲוָה בְּצַפְרָא
וּכְתַב דָּוִד אִגַּרְתָּא לְוָת
יוֹאָב וְשַׁדַּר בְּיַד אוּרִיָּה׃
ט וּכְתַב בְּאִגַּרְתָּא
לְמֵימַר הָבוּ יָת אוּרִיָּה
לָקֳבֵיל אַפֵּי קְרָבָא
תַּקִּיפָא וּתְתוּבוּן
מִבָּתְרוֹהִי וְיִתְמְחֵי
וְיָמוּת׃ טז וַהֲוָה כַּד צָר
יוֹאָב עַל קִרְתָּא וְיָהַב יָת
אוּרִיָּה לַאֲתָרָא דְּיָדַע
אֲרֵי גַּבְרִין גִּבָּרִין תַּמָּן׃
יז וּנְפָקוּ אֱנָשֵׁי קִרְתָּא

מהר"י קרא

(טו) הבו את אוריה אל טול פני המלחמה החזקה. פתר' הבו את אוריה אל מקום אשר אתם יודעים כי אנשי החיל שם וכשיגשו

רד"ק

(טז) בשמור יואב. בשומרו עת לבא עד העיר להלחם וכת"י כד צר :

מצודת ציון

(טו) הבו. הזמינו ומנו כמו סכי המעטפת(מות ג'): (טז) אל העיר.

מצודת דוד

ומחרת. עד סמך שלמו : (יג) במשכבו. במקום שכבה כה מתמול וזה עם עבדי אדוניו: (טו) אל מול. לפני המקום שלומדים בו בחזקה

וכנגדו : ושבתם מאחריו. לבל יעזבוהו ויכה בה מבני עמון ויומות וזכותו תיתה לו בעתן ההבאי שהחתם מהר הכשולין :

(טו) בשמור. כשעמד שם הטיב מסביב לבני מת יולה וכת' אנשי חיל. מבני עמון :

משלי חכמים

וַיֵּצֵא פוּן דָּוִד . וְוֹאוּרוּם שְׁלֹמֹה אִיז גִיוֶוֹעזֶן פוּן בַּת שֶׁבַע אוּנ פוּן אִים אִיז כַּלְכוּת בֵּית דָּוִד בִּיז מָשִׁיחַ , אוּנ הקב"ה הָט נִיגְעבֶּן צוּ שְׁלֹמֹה אַזוֹי אֶפְלוּכָה וְוִם הָט קיין מֶלֶךְ נִיט גִיהַאט . אוּנ עֶר הָאט בְּבְתָּם דָּעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְוָאס דָּאוִד אִיז גִיוֶוֹעזֶן דִיא שְׁכִינָה אוּנ שְׁטַעְנְדִיגְע צֵיכֶן נִסִּים , דָּם אֶלְץ אִיז גִיוֶוֹעזֶן פוּן בַּת שֶׁבַע , דָּם הָט אֶת שֶׁבַע פוּן אוּרִיָּה הַחִתִּי נִיט גִיקֶנְט גִיבָּאוִרֶן , דָּאס אֶלְץ הָאט דָּוִד גֶעווֹאוּסְט , נָאר עֶר הָאט גִיוִוסְט דַּאס דִיא הקב"ה וְוִעט זִיא אִים גֶעבֶּן מִיט אֲשֶׁגְעשְׁעִידְן פִירוּנְג . פוּן דֶּעסְטָם וֶועגֶן אוּנְז צוּ וַיְיזִין אַז דָּוִד הָט נִיט גְמַאכְט וְוָעגֶן זִנוּת , זָאגְט דֶּר פְּסוּק וַיְדַרוֹשׁ לְאִשָּׁה דָּוִד הָט נִיט גִיפַּרְעגְט וָועֶר דִי אִשָּׁה אִיז , אַז עֶר וָואלְט מִיינֶן וָועגֶן זִנוּת וָואלְט אִים דֶּר יֵצֶר הָרָע נִיט גִילַאזְט וַיֵּאַרְסֵן אוּנ נִיט פְּרָעגְט וָועֶר זִי אִיז , וָואס זִי זִנוּת טָוְט אִיז דֶּר חִילּוּק וָועֶר זִיא אִיז . נָאר אַז קֵין הָט אִים גִיזָאגְט וָועֶר זִי אִיז , דָּאס אִים שׁוֹין דָּם הָאֶרץ נִיצוּגֶן צוּ זַיין בַּת זוּג וּוִי דֶּר מִדְרש זָאגְט בַּיי יְהוֹדָה אוּנ תָּמָר דֶּר כַּלָּתָן וָאס הָאט צוּ שַׁאפֶן אוֹיף דִיא תּוֹרָה הָאט נִיט גִילַאזְט יְהוּדָה זָאל אַוְועק גֵיין פוּן דָּעם הָט נִיכְט גִיוַואלְט וַיֵּט דָּר וָאס זַיין מַלְכוּת בֵּית דָּוִד אוּנ מָשִׁיחַ עֶם אִיז פִּיל צוּ בֵּייטֶן אִין דֶּר וָאס

דָּר וָואס אִיז אַרוֹם גְמַאכְט , וַיִּשְׁלַח מַלְחָמָה הָט עֶר אוֹף אִיין תְּנַאי נָט גֶעבֶּן צוּ זַיין נְוִייב אוּיבֶּר עֶר וְוִעט שְׁמַארְבֶּן אִין דֶּר מִלְחָמָה זָאל זַיין דֶּעֶר גָט אַיין נָט פוּן דָּעם טָאג אָן וּוִם עֶר אִיז אַרוֹם גְמַאכְט אִין דֶּר מִלְחָמָה . דְּרוּם אַז אוּרִיָּה אִיז גִיהֶרֶגְט גִיוְואלְטֶן אִיז זַיין נְוִייב בַּת שֶׁבַע גִיקֶנְט גִיוְואלְטֶן אִיז דָּוִד נִיט גִילֶעגְט בַּיי אֵשֶׁת אִישׁ : (טז) וַיְהִי בִּשְׁמוֹר יוֹאָב אֶל הָעִיר אוּנ עָם אִיז גְוִוען וויא יוֹאָב הָאט גִיהוּט אִין בְּאִלְעגֶרְט אוֹף דֶּר שְׁטָאט וַיִּתֵּן אֶת אוּרִיָּה הָט עֶר גְגֶעבֶּן דָּעם אוּרְיָה וָוס עֶר הָאט גְוִוסְט אַז חֵיילַת מֶאנֶן זָענֶן דָּארְטֶן : (יז) וַיֵּצְאוּ אַנְשֵׁי הָעִיר וַיִּלָּחֲמוּ אֶת יוֹאָב וַיִּפֹּל מִן הָעָם מֵעַבְדֵי דָוִד וְגַם מֵת אוּרִיָּה הַחִתִּי גַּם הוּא׃

דָּעם אַנְדֶערִין מַאנ : (יג) וַיִּקְרָא לוֹ דָּוִד הָט דָּוִד גְרִיפֶּן צוּ אוּם וַיֹּאכַל לְפָנָיו וַיֵּשְׁתְּ אוּנ עֶר הָט גֶעמַכְט פַּר אוּם אִין הָט גְמֵרִינְקְן אוּנ דָּוִד הָט אוּם אֶן גִישִׁיבְּרָת וַיֵּצֵא בָּעֶרֶב אִיז עֶר אֲרוֹם גְגַאנְגְן אוֹף דֶּר נַאכְט צוּ לֵייגֶן זִיךְ אוֹף זַיין גֶלֶעגֶר מִיט דִי קְנֶעכְט פוּן זַיין הֵאר וְאֵל בֵּיתוֹ לֹא יָרַד אוּן צוּ זַיין הוּז הָט עֶר נִיט גְנִידֶעֶרְט : (יד) וַיְהִי בַבֹּקֶר אוּן עֶם אִיז גְווֹעזְן אִין דֶּר פְּרִיא וַיִּכְתֹּב דָּוִד הָט דָּוִד גְשִׁרִיבְּן אַיין בְּרִיף צוּ יוֹאָב אִין הָט אֶהֱם גְשׁוּקְט דּוֹרְךְ אוּרִיָּה : (טו) וַיִּכְתֹּב בַּסֵּפֶר אוּנ עֶר הָט גִישְׁרִיבְּן אִין דֶּעם בְּרִיף לֵאמֹר צוּ זָאגְן הָבוּ אֶת אוּרִיָּה גִיט דֶּעם אוּרִיָּה צוּא אֶקְגֶענְ דֶּעם פְּנִים פוּן דֶּעֶר שְׁטַארְקְעֶר מִלְחָמָה וְשַׁבְתֶּם מֵאַחֲרָיו אוּנ אִיהֶר זָאלְט זִיךְ אֲנַטְעֶר קֶעֶרְן פוּן הִונְטֶער אוּם דֶּעֶן וָועֶט עֶר גְשֶׁלֶאגֶן וָועֶרְן אִין וָועֶט שְׁטַארְבֶּן אִין דֶּאם הָט דָּוִד גְטָאן כְּדֵי דֶם נְוִייב פוּן אוּרִיָּה זָאל פוּן דֶּרְעֶר אֶן גֶענֶט דֶעֶן

אַנְשֵׁי הָעִיר וַיִּלָּחֲמוּ אֶת־יוֹאָב וַיִּפֹּל מִן
הָעָם מֵעַבְדֵי דָוִד וַיָּמָת גַּם אוּרִיָּה
הַחִתִּי: יח וַיִּשְׁלַח יוֹאָב וַיַּגֶּד לְדָוִד אֵת
כָּל־דִּבְרֵי הַמִּלְחָמָה: יט וַיְצַו אֶת־
הַמַּלְאָךְ לֵאמֹר כְּכַלּוֹתְךָ אֵת כָּל־דִּבְרֵי
הַמִּלְחָמָה לְדַבֵּר אֶל־הַמֶּלֶךְ: כ וְהָיָה
אִם־תַּעֲלֶה חֲמַת הַמֶּלֶךְ וְאָמַר לְךָ
מַדּוּעַ נִגַּשְׁתֶּם אֶל־הָעִיר לְהִלָּחֶם הֲלוֹא
יְדַעְתֶּם אֵת אֲשֶׁר־יֹרוּ מֵעַל הַחוֹמָה:
כא מִי־הִכָּה אֶת־אֲבִימֶלֶךְ בֶּן־יְרֻבֶּשֶׁת
הֲלוֹא אִשָּׁה הִשְׁלִיכָה עָלָיו פֶּלַח רֶכֶב
מֵעַל הַחוֹמָה וַיָּמָת בְּתֵבֵץ לָמָּה
נִגַּשְׁתֶּם אֶל־הַחוֹמָה וְאָמַרְתָּ גַּם עַבְדְּךָ

ואגיחו קרבא עם יואב
ואתקטיל מעמא
מעבדי דוד ומית אף
אוריה החתאה: יח ושלח
יואב ואחוי לדוד ית כל
עסקי קרבא: יט ופקיד
ית אזגדא למימר
כשציותך ית כל עסקי
קרבא למללא עם
מלכא: כ ויהי אם ירתח
רוגזא דמלכא ויימר לך
מא דין אתקרבתון
לקרתא לאגחא הלא
ידעתון ית דיירמון
עלייכון מן שורא: כא מן
קטל ית אבימלך בר
ירבשת הלא אתתא
רמת עלוהי פלגות רכב
מחיא מן שורא ומית
בתבץ למא אתקרבתון
לשורא ותימר אוף עבדך

אוריה

רש"י

כותב גם לאמתו על תגלי לם יתות במלחמה: (כא) בן ירובשת. הוא גדעון שעשה מריבה עם הכותים הוא הבעל: החומה ולהרוג למשה גבור בגבורים: ואמרת גם עבדך אוריה החתי מת. פתר' גם עבדך אוריה שהיה גבור שבגבורים. שכן הוא מונהו בגבורים אשר לדוד. והדבר שנראה שהכו את אוריה אל מול פני המלחמה. מת בארובה מיהה שבת בה אבימלך בן ירובשת. שאף אוריה כשנגש אל החומה ויורו המורים ויכו. כמו שמספר והולך. ויורו המורים אל עבדיך מעל החומה ויומתו

מהר"י קרא

להלחם תשובו מאחריו שלא תיזוזהו ונכה ומת: (כא) מי הכה את אבימלך בן ירובשת. שלא היה בישראל גבור כמותו, היה לכם לדעת שחלש שבחלשים כמו אשה יכולה להפיל אבן מן

מצודת דוד

(כ) אל העיר. להתקרב מאוד אל העיר: מעל החומה. ונקלות ימיתו את הנפגעים אל העיר: (כא) הלא אשה וגו', ופ"ל קל נמאוד לכרוז את כל הקהל אל החומה: ואמרת. לבסוף תחמתו תאמר גם עבדך וגו' וכ"ל עם בכיה לים מלחמה מצויה ידע בכל זה ושכ"ז לא מת לבו נאמת פ"ל מהכרלאם כי מן הכותים נהיה הדבר.

מצודת ציון

את העיר: (כ) יורו. יפליטו ממי יכה בזה (במות ט"ו): (כא) ירובשת. הוא יהובעל ולשון בזיון כמו קפלת תהתים (חיוב מא): ומוגות: פלה. כן נקרא אבן הכותים כמו קפלת תהתים (חיוב מא): רכב. הוא האבן העליונה מהכותים כמו לב יהכול לחיים ולכב (דברים כ"ד): בתבץ. שם מקום:

פרוש ע"ט

אין האבן מלחמה גיהאלטן מיט דעם יואב וניפוי
מן העם אוב עם איז גיפאלן פון דעם פאלק פון די
קנעכט פון דוד אין אוריה החתי איז אוך גשטארבן:
(יח) וישלח יואב ויגד לדוד האט יואב גישיקט אין הט
גלאזט זאגן צו דוד נאר די זאכן פון דער מלחמה:
(יט) ויצו את המלאך לאמר אוב ער הט גישאפט דעם
שליח צוא זאגן כבליותך את די ועסק מר לעגדן נאר
דיא זאכן פון דער מלחמה צו ריידן צו דעם מלך:
(כ) והיה אם תעלה אוב עם וועט זיין אויב עם וועט
אויף ניין דר נרוס צארן פון דעם מלך אוב ער וועט
זאגן צו דיר מדוע נגשתם וואורום הט איר גינעהנט צו
דר שטאט צוא מלחמה האלטן הלוא ידעתם הט איר
דען ניט נוויסט דס זיי ועלן ואדרפן אין שיסין פון
אוך גישטארבן אזו ועט ער שוין ניט ברוגז זיין:

וילך

אוּרִיָּה הַחִתִּי מֵת׃ כב וַיֵּלֶךְ הַמַּלְאָךְ
וַיָּבֹא וַיַּגֶּד לְדָוִד אֵת כָּל־אֲשֶׁר שְׁלָחוֹ
יוֹאָב׃ כג וַיֹּאמֶר הַמַּלְאָךְ אֶל־דָּוִד כִּי־
גָבְרוּ עָלֵינוּ הָאֲנָשִׁים וַיֵּצְאוּ אֵלֵינוּ
הַשָּׂדֶה וַנְּהִי עֲלֵיהֶם עַד־פֶּתַח הַשָּׁעַר׃
כד וַיֹּרׇאוּ הַמּוֹרִאִים אֶל־עֲבָדֶיךָ מֵעַל
הַחוֹמָה וַיָּמׇתוּ מֵעַבְדֵי הַמֶּלֶךְ וְגַם
עַבְדְּךָ אוּרִיָּה הַחִתִּי מֵת׃ כה וַיֹּאמֶר
דָּוִד אֶל־הַמַּלְאָךְ כֹּה תֹאמַר אֶל־יוֹאָב
אַל־יֵרַע בְּעֵינֶיךָ אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה כִּי־
כָזֶה וְכָזֶה תֹּאכַל הֶחָרֶב הַחֲזֵק
מִלְחַמְתְּךָ אֶל־הָעִיר וְהָרְסָהּ וְחַזְּקֵהוּ׃

אוריה החתי מית׃ כב ואזל אזגדא ואתא
ואחוי לדוד ית כל
דשלחיה יואב׃ כג ואמר
אזגדא לדוד ארי תקיפו
עלינא ונפקו
לותנא לחקלא והוינא
מטרדין להון עד תעלנא
לדרעא׃ כד ושדרו
קשטיא בעבדיך מן
שורא ואתקטילו מעבדי
מלכא ואף עבדך אוריה
החתאה מית׃ כה ואמר
דוד לאזגדא כדין תימר
ליואב לא ניבאש בעינך
ית פתגמא הדין ארי
כדין וכדין תקטול
חרבא אתקיף קרבא על
קרתא ופגרה ותקפדוה׃
ושמעת

מהר"י קרא — יתיר אלף יתיר אלף — רש"י

מעבדי המלך וגם עבדך אוריה החתי כה׳ (כג) כי גברו עלינו האנשים ויצאו אלינו השדה. ואנחנו השיבונום אחור הם ברוחים אחור ואנחנו רודפים אחריהם עד פתח השער׃ (כה) החזק מלחמתך אל העיר והרסה. פתרונו החזק אנשי מלחמתך להלחם את העיר והרום את אנשי העיר בשתתפוש את העיר: וחזקהו. ליואב שתאמר ליואב חזק ואמץ ואל ירך לבבך׃

רד"ק

(כד) ויראו המוראים. נכתב בשני נחים כמו כל הבאיש וכפל האותיות לחזק כי הורו חצים ואבנים מאוד׃ (כה) כזה וכזה. הראשון בחולם. והשני סגול׃ חזקהו. דוד אמר למלאך שיחזק יואב בדבריו׃

מצודת ציון

(כג) המלאך. סמלים׃ (כד) ויורו המורים. עיין סמלנה׃ (כה) כזה. כמו זה המספר׃ והרסה. עיין מלים ופליטה׃

מצודת דוד

וכוונתו היתה להודיע שעשה מה שלוה לו כדבר לויה ולהסתיר הדבר כפני סמלים לא לוה למרו מיד׃ (כג) כי גברו. כלומר גברו עלינו וגו׳ וכוה הדבר היה אבל כשיהיו מגיעים עליהם לעיר ונלחמים מתגברים עליהם לדפסם עד פתח השער׃ (כד) ויורו המורים. בעת קרבנו אל החומה׃ וגם עבדך וגו׳. כי הסמלים אבד למה שמתיו עד אבד יעלה חמת המלך ואומר לו אף״ו שמיתת חוריים הללו טוב למוד מיד ולא יעלה חמתו (ואף יואב הסכיל את זאת אבל הסמלים יגיד לו מיד ולזה לא הסב גם לא תעלה חמת המלך ולא יודע לו ממיתת חוריים)׃ (כה) אל ירע בעיניך. לרבים מוכן בלב בעבור זה׃ כי כזה וכזה. כי דבר המלחמה היא שמולכת הסבב כאשר וכאשר׃ וחזקהו. להסלים אמר שהוא מועיל אבל מן המלחמה טופלים הרבה׃ החזק מלחמתך. ממנו במלחמתך ואל יכך לבבך וידעתי כי תוכל לה וכרסה׃ וחזקהו. להסלים אמר שהוא מועיל חזק את לב יואב׃

פירוש ע"ט

(כב) וַיֵּלֶךְ הַמַּלְאָךְ אִישׁ דָּר שְׁלִיחַ גַּנַאנָגָן אוֹג אִישׁ גִּיקוּקָן
אוֹג הָט גְּנָאנְגְט צוּ דָוִד אֶת כָּל אֲשֶׁר שְׁלָחוֹ יוֹאָב דָּם אַלָּץ
וָוָם יוֹאָב הָט אִים גִּישׁוּקְט׃ (כג) וַיֹּאמֶר הַמַּלְאָךְ אֶל דָּוִד
אִין דֶּר שְׁלִיחַ הָט גְּנָאנְגְט צוּ דָוִד דָּעָן זִיי הָאבֶּן זִיךְ
גִּשְׁטַארְקְט אוּבֶּר אוּנְז דִּיא מַאנֶן וַיצְאוּ אֵלֵינוּ הַשָּׂדֶה
אִין זֶענֶן אַרוֹם גִּינַאנֶגֶן צוּ אוּנְז אוּן אוּף דֶעם פֶּעלְד זֶענֶן
מִיר גְּווֶען אוֹף זִיי כְּלוֹמֶר מִיר הָאבֶּן זִיי נָאךְ גְּנָאנְגְט
בּוּז אִין דֶּר מִיעֶר פּוּן דֶעם טוֹעֶר׃ (כד) וַיּוֹרוּ הַמּוֹרִים
הָאבֶּן גְּנָוארְפֶּן דִּי בּוּיגֶען שִׁיסְעֶר צוּ דִייגֶן קְנֶעכְט
פּוּן אֶף דֶעֶר מוּיאֶר וַיָּמוּתוּ מֵעַבְדֵי הַמֶּלֶךְ אוּג עָם זֶענֶן
גִּישְׁטַארְבֶּן פּוּן דִּי קְנֶעכְט פּוּן דֶעם מֶלֶךְ וְגַם עַבְדְּךָ

אוּרִיָּה הַחִתִּי מֵת׃ וְאַזַל אוּנְגְּדָא וְאָתָא
וְחַוִי לְדָוִד יָת כָּל
דְּשַׁלְּחֵיהּ יוֹאָב׃ כג וַאֲמַר
אוּנְגְּדָא לְדָוִד אֲרֵי תַקִּיפוּ
עֲלָנָא וּנְפָקוּ
לְוָתָנָא לְחַקְלָא וַהֲוֵינָא
מְטָרְדִין לְהוֹן עַד תְּעַלְנָא
לְדִתְרַעָא׃ כד וּשְׁדַרוּ
קַשְׁטָיָא בְּעַבְדָיִךְ מִן
שׁוּרָא וְאִתְקְטִילוּ מֵעַבְדֵי
מַלְכָּא וְאַף עַבְדָּךְ אוּרִיָּה
הַחִתָּאָה מִית׃ כה וַאֲמַר
דָּוִד לְאוּנְגְּדָא כְּדֵין תֵּימַר
לְיוֹאָב לָא יְבָאֵשׁ בְּעֵינָךְ
יָת פִּתְגָמָא הָדֵין אֲרֵי
כְּדֵין וּכְדֵין תִּקְטוֹל
חַרְבָּא אַתְקֵיף קְרָבָא עַל
קַרְתָּא וּפְגָרָהּ וְתַקְפֻּדוּהִי׃
וישמעת

(כה) החזק מלחמתך אל העיר והרסה. עד כאן דברי המליחות: וחזקהו. דוד אמר למלאך ומזקהו ליואב כדברי תנחומין שלח ירך לכו׃

כו וַתִּשְׁמַע אֵשֶׁת אוּרִיָּה כִּי־מֵת אוּרִיָּה אִישָׁהּ וַתִּסְפֹּד עַל־בַּעְלָהּ: כז וַיַּעֲבֹר הָאֵבֶל וַיִּשְׁלַח דָּוִד וַיַּאַסְפָהּ אֶל־בֵּיתוֹ וַתְּהִי־לוֹ לְאִשָּׁה וַתֵּלֶד לוֹ בֵּן וַיֵּרַע הַדָּבָר אֲשֶׁר־עָשָׂה דָּוִד בְּעֵינֵי יְהוָה: יב א וַיִּשְׁלַח יְהוָה אֶת־נָתָן אֶל־דָּוִד וַיָּבֹא אֵלָיו וַיֹּאמֶר לוֹ שְׁנֵי אֲנָשִׁים הָיוּ בְּעִיר אַחַת אֶחָד עָשִׁיר וְאֶחָד רָאשׁ: ב לָעָשִׁיר הָיָה צֹאן וּבָקָר הַרְבֵּה מְאֹד: ג וְלָרָשׁ אֵין־כֹּל כִּי אִם־כִּבְשָׂה אַחַת קְטַנָּה אֲשֶׁר קָנָה וַיְחַיֶּהָה וַתִּגְדַּל עִמּוֹ וְעִם־בָּנָיו יַחְדָּו מִפִּתּוֹ תֹאכַל וּמִכֹּסוֹ תִּשְׁתֶּה וּבְחֵיקוֹ תִּשְׁכָּב וַתְּהִי־לוֹ כְּבַת:

כו ושמעת אתת אוריה ארי מית אוריה בעלה וספדת על בעלה: כז ועבר אבלא ושלח דוד וכנשה לביתיה ואיהוה ליה לאהוו וילידת ליה בר ובאיש פתגמא בעבד דוד קדם יי: א ושלח יי ית נתן לות דוד ואתא לותיה ואמר ליה תרין גברין הוו בקרתא חדא תר עתירא וחד מסכינא: ב לעתירא הוו ענן ותורין סגי לתרא: ג ולמסכינא ליית כל מדעם אלהין אמרתא חדא זעירא דזבנא וקיימה ורבת עמיה ועם בנוהי כפתרא מפתיה אכלת ומכסיה שתיא ובחיקיה שכבא והות ליה

רד"ק יתיר א' קמין בז"ק

(ו) שני אנשים. הפשל הזה מבואר כי דוד הוא העשיר שהיו לו נשים רבות ואוריה האיש הרש שלא היתה לו אלא אשתו זאת ומה שאמר אשר קנה כי אדם קונה את אשתי בקדושין ומה שאמר והגדל עמו ועם בניו יחדו אמרו כי בנים היו לו מאשה אחרת שהיתה לו ומתה. והלך ואורח הוא היצר והלך ואורח אחד ורז"ל דרשוהו כן כי יצר הרע בתחלת הוא דומה להלך שעובר על איש ולא ילין עמו ואחר כך דומה לאורח שעבר על איש ולן עמו ואח"כ דומה לבעל הבית רוצה לובר שכושל על

מצודת דוד

יב (ו) שני אנשים. על כי לפה בדיוד בעלמו יפסוק הדין על עלמו לזה אמר לו כאלו קובל לפניו על השול הנעשה בעיר ובהיות יפעבה מבפא וכפיפסוק הדין לו יאמר לו אתה הוא איש וחף כי כיוצא בדברים אלין ענין לפם עם דבר דוד שלום כוונתו היתה להעלי' ביותר לבל יגעם דוד ויפמור פיו מלפסוק הדין: (ג) ויחיה. היה מפרנפפה כמנון וכיפה מביפה עליו עד שנדלה עמו בחדפו והוא

פירוש ע"ט

ווערן: (כו) ותשמע אשת אוריה אין דמנוייב פון אוריה האט גיהערט או אוריה איר מאן איז גישמארבן: ותספוד על בעלה האט זיא ניקלאגט אוף איר מאן: (כז) ויעבור האבל אוג עם איז אובר גיפארן דאם אבילות קלוקר עם הט זיך אוים גלאזט וישלח דוד הט דוד גשוקט אין הט זיא אין גנאכולט אוג זיין הוז ותהי לו לאשה אין זי איז גוועזן צו אים צו אין גנייב ותלד לו בן אין הט אים גוועזן זיין זון ויהי הדבר אוג עם איז איבול גפעלן אין די אויגן פון גאט הט נשקט דעם קונג דוד גענומן:

יב (א) וישלח ה' את נתן אל דוד אוג גאט הט נשקט נתן הנביא צו דוד ויבא אליו ויאמר לו

ד וַיָּבֹא הַלָּךְ לְאִישׁ הֶעָשִׁיר וַיַּחְמֹל
לָקַחַת מִצֹּאנוֹ וּמִבְקָרוֹ לַעֲשׂוֹת לָאֹרֵחַ
הַבָּא לוֹ וַיִּקַּח אֶת־כִּבְשַׁת הָאִישׁ
הָרָאשׁ וַיַּעֲשֶׂהָ לָאִישׁ הַבָּא אֵלָיו׃
ה וַיִּחַר־אַף דָּוִד בָּאִישׁ מְאֹד וַיֹּאמֶר אֶל־
נָתָן חַי־יְהוָה כִּי בֶן־מָוֶת הָאִישׁ הָעֹשֶׂה
זֹּאת׃ ו וְאֶת־הַכִּבְשָׂה יְשַׁלֵּם אַרְבַּעְתָּיִם
עֵקֶב אֲשֶׁר עָשָׂה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה וְעַל
אֲשֶׁר לֹא־חָמַל׃ ז וַיֹּאמֶר נָתָן אֶל־דָּוִד

ד ואתא קדמוהי : ואחמל למיסב מן ענה ומן תורה למעבד לאורחא דאתא ליה ונסיב ית אמרתא דגברא מסכינא ועבדה לגברא דאתא לותיה :
ה ותקיף רוגזא דדוד בגברא לחדא ואמר לנתן קיים הוא יי אירי גבר חייב קטול גברא דעבד דא : ו ית אמרתא ישלם על חד ארבעא חלף דעבד ית פתגמא הדין ועל דלא חס :
ז ואמר נתן לדוד אנת

מקרא

ב (ה) כי בן מות האיש העושה זאת. לא כדינו של שאר גזלנים דינו של זה. שאר גזלנים נוחל אדם כבשה מחבירו ושבחה ואכלה למלא נפשו כי ירעב. גזל אריתה ישיב דמית הרי עיתתו מתקרו. אבל שחיטה לו צאן ובקר הרבה וחמל לקדות מצאנו ומבקרו. ועל כבשת הרש לא חמל. לפיכך בן מות האיש העושה כזאת: (ו) ואת הכבשה ישלם ארבעתים.

רלב"ג

(ג) ויצא הלך למקום הסביב. הוא הלך הוא לוקח מקנה הלך מלך לנתן כדלקים ומפני זה ג"כ נקבע לוקח ונתן ול' דקדוק ונתן כעניין ילך הדבר כי מתחלה נכתם כלל הולך לנקבע די מתסורו כי הלך והדל תמים ותחל כן יסוד והוא תים הוא מחל הולך כדלקים ותחל זם יסוד כמו למדנגת מדון והוא קבלו בכוף הטעון תים תמל ויעש למים הכה מלוי: (ז) ויאמר נתן אל דוד אתה האיש. תמהו רבותינו ז"ל כי כמו שנפשע דוד כן היה למו שיאמר אתה הכיבשה ישלם מרבעתים כי הוא הנעים לוכיח ומתו תחתיו מרבעה מכניו ומה כן את שבא למעון ולהכלום בעיני כי על מה שאמר ישלם מרבעתים הוא שפטו הש"י שיכפה הים את הדבה מעשיו לעיני הכעם והוא היה מכלוס שבא על עשר פילגשי חביו אלא כי כמו שאמר מי ס'

מצודת ציון

שלחני (כירמיה מ"ב) : (ד) הלך. הסולך בדרך: לאורח. הוא הסולך לשאול ושוא הוא הבא אליו לשכב עמה ולזיבי יאמר ומעלילה שמלך בעשרה לאון תחת הכבשה: (ו) ארבעתים. כמ"ש ולחרפה ילמן תחת הסה (שמות כ"ח): עקב וגו'. כשם שלא כדין המוכיח: ועל אשר לא חמל.

מצודת דוד

מדקר מלילה והפלגה: (ה) ויחר אפו. כי מצד שמעת הדבר נעשתה סתומה הסתם: (ו) ארבעתים. כמ"ש ולחרפה ילמן תחת הסה (שמות כ"ח): עקב וגו'. כשם שלא כדין המוכיח: ועל אשר לא חמל.

פירוש ע"ט

וּבְחִיקוֹ תִּשְׁכַּב אֵין זַיִן שׁוּם אִיז זִיא נָעֶנְגִן וַתְּהִי לוֹ כְּבַת
אוֹג זִיא אִיז גּוּעֶן צוּא אִים אַז לִיבּ אַז וּוִיא אַיין
מָאכְטֶר: (ד) וַיָּבֹא הֵלֶךְ לְאִישׁ הֶעָשִׁיר אוֹג עֶם אִיז גְּקוּמֶן
אֵיין דוֹרְךְ גֵייעֶר צוּא דֶעם בֵייכֶן מַאן וַיַּחְמֹל לָקַחַת
מִצֹּאנוֹ וּמִבְּקָרוֹ הֶם עֶר זִיךְ דֶעֶר בַּאריכְט צוּ נֶעמֶן פּוּן
זַייְנֶי שָׁאף אוֹג פּוּן זַייְנֶי רִינְדֶער לַעֲשׂוֹת לְאֹרֵחַ הַבָּא לוֹ
צוּא מַאכֶן אַיין מָאל צַייט צוּ דֶעם אוֹרֵחַ וְאִם אִיז
גְּקוּמֶן צוּ אִים וַיִּקַּח אֶת כִּבְשַׁת הָאִישׁ הָרָשׁ אוֹג עֶר הֶט
גְּנוּמֶן דִי שָׁאף פּוּן דֶעם אַרְמֶאן וַיַּעֲשֶׂהָ לָאִישׁ הַבָּא אֵלָיו
אוֹג הֶט זִיא גְּמַאכְט צוּ דֶעם מַאן וָם אִיז גְּקוּמֶן צוּ
אִים: ה רש"י שַׁרִיבְט דְרוּם שְׁטַייט פְּרִיעֶר הֵלֶךְ אוֹג
דֶר נָאךְ אוֹרַח אוֹג דֶער נָאךְ אִישׁ דֶען עֶר נְלַייכְט
דָא דֶעם נָצַר הָרָע פְּרִיעֶר צוּ אַיין דוֹרְךְ גֵייעֶר וְאִם
פַּר וְאִמְט זִיךְ נִיט אַז גֵייט דֶר נָצַר הָרָע פְּרִיעֶר נָאר
דוֹרְךְ דֶעם מֶעְנְטְשֶׁן נָאךְ דֶעם אַז דֶער מֶעְנְטְשׁ
פָּאלְנְט אִים אַבִּיסֶל אִיז עֶר שׁוֹן נְלַייךְ צוּא אַיין

תרגום

יְהֵי כְּבַרְתָּא: ד וַאֲתָא אוֹרְחָא לְגַבְרָא עַתִּירָא וְחָס לְמֵיסַב מֵעָנֵיהּ וּמִתּוֹרֵיהּ לְמֶעְבַּד לְאוֹרְחָא דַאֲתָא לֵיהּ וּנְסִיב יַת אִמְרַתָּא דְגַבְרָא מִסְכֵּינָא וַעֲבָדָהּ לְגַבְרָא דַאֲתָא לְוָתֵיהּ: ה וּתְקִיף רוּגְזָא דְדָוִד בְּגַבְרָא לַחֲדָא וַאֲמַר לְנָתָן קַיָּם הוּא יְיָ אֲרֵי גְּבַר חַיָּב קְטוֹל גַּבְרָא דְּעָבַד דָּא: ו יַת אִמְרַתָּא יְשַׁלֵּם עַל חַד אַרְבְּעָא חֲלַף דַּעֲבַד יַת פִּתְגָמָא הָדֵין וְעַל דְּלָא חָס: ז וַאֲמַר נָתָן לְדָוִד אַתְּ גַּבְרָא

רש"י

יב (ד) ויבא הלך. דימה את יצר הרע תהלה להלך שטובר לדרכו ומח"כ לחורש שנעשה מכשפי ומח"כ לגיס שהוא בעל הבית: (ה) בי בן מות. הגוזל את העני כאלו נוטל את נפשו שנאמר את נפש בעליו יקח (משלי כ"ב): (ו) ישלם ארבעתים. כך מירש לו שלקה בתרצה

רד"ק

ארבעתן ומדרך הדקדוק ארבעתים שמנת ובדברי רז"ל כי בעונש זה לקח בארבעה הילד ואמנון המר ואבשלום:

יתיר א'

יב (ה) כי בן מות האיש העושה זאת. לא כדינו של שאר גזלנים דינו של זה. שאר גזלנים נוחל אדם כבשה מחבירו ושבחה ואכלה למלא נפשו כי ירעב. גזל אריתה ישיב דמית הרי עיתתו מתקרו. אבל שחיטה לו צאן ובקר הרבה וחמל לקדות מצאנו ומבקרו. ועל כבשת הרש לא חמל. לפיכך בן מות האיש העושה כזאת: (ו) ואת הכבשה ישלם ארבעתים.

אַתָּה הָאִישׁ כֹּה־אָמַר יְהוָה אֱלֹהֵי
יִשְׂרָאֵל אָנֹכִי מְשַׁחְתִּיךָ לְמֶלֶךְ עַל־
יִשְׂרָאֵל וְאָנֹכִי הִצַּלְתִּיךָ מִיַּד שָׁאוּל׃
וְאֶתְּנָה לְךָ אֶת־בֵּית אֲדֹנֶיךָ וְאֶת־נְשֵׁי
אֲדֹנֶיךָ בְּחֵיקֶךָ וְאֶתְּנָה לְךָ אֶת־בֵּית
יִשְׂרָאֵל וְיהוּדָה וְאִם מְעָט וְאוֹסִפָה לְךָ
כָּהֵנָּה וְכָהֵנָּה׃ מַדּוּעַ בָּזִיתָ אֶת־דְּבַר
יְהוָה לַעֲשׂוֹת הָרַע בְּעֵינָו אֶת אוּרִיָּה
הַחִתִּי הִכִּיתָ בַחֶרֶב וְאֶת־אִשְׁתּוֹ לָקַחְתָּ
לְךָ לְאִשָּׁה וְאֹתוֹ הָרַגְתָּ בְּחֶרֶב בְּנֵי
עַמּוֹן׃ וְעַתָּה לֹא־תָסוּר חֶרֶב מִבֵּיתְךָ

נְבִיָּא כְּדֶן אֲמַר יְיָ
אֱלָהָא דְיִשְׂרָאֵל אֲנָא
מְשַׁחְתָּךְ לְמֶהֱוֵי מַלְכָּא
עַל יִשְׂרָאֵל וַאֲנָא
שֵׁיזֵבְתָּךְ מִידָא דְשָׁאוּל׃
וְיָהֵבִית לָךְ יָת בֵּית
רִבּוֹנָךְ וְיָת נְשֵׁי רִבּוֹנָךְ
בְּחֵיקָךְ וְיָהֵבִית לָךְ יָת
בֵּית יִשְׂרָאֵל וְיהוּדָה וְאִם
זְעִיר וְאוֹסִיף לָךְ כְּאִלֵּין
וּכְאִלֵּין׃ מָא דֵין
בְּסַרְהָא עַל פִּתְגָמָא דַיְיָ
לְמֶעְבַּד דְּבִישׁ קֳדָמוֹהִי
יָת אוּרִיָּה חִתָּאָה
קְטַלְתָּא בְּחַרְבָּא וְיָת
אִתְּתֵיהּ נְסִיבְתָּא לָךְ
לְאִתּוּ וְיָתֵיהּ קְטַלְתָּא
בְּחַרְבָּא דְבְנֵי עַמּוֹן׃
וּכְעַן לָא תִפְסוֹק חַרְבָּא

ח״א ואתנה לך . מכתבין ית (מכתבין ב׳ נקודים) : ואת מעט . ומט מעט . ואוסיפה . ואוסף עוד . קיבוצין מג :

רש״י

קמץ בו״ק בעיניו קרי

מהר״ל קרא

בעיניך נשי אדוניך שנתתי לך בחיקך כבר הייתי מוסיף לך כהנה וכהנה בחיתר ולא אחת באיסור : (ו) ועתה לא תסור חרב

נראה לי לכך אמר ארבעתים לפי שכתוב וארבע צאן תחת השה : עקב אשר עשה את הדבר הזה . על אשר לא חמל :

(ח) ואם מעט ואספה לך כהנה וכהנה . פתרונו אם מעט היה

רד״ק

(ה)את בית אדוניך.כמו שכתבנו כי דוד זכה בנחלה שאול אחרי מות איש בשה:ואת נשי אדוניך.עגלה אשת שאול כמו שפירשנו ומיכל בת שאול ושתי הנשים של שאול היו האחת היא אשתו והאחת בתו או נאמר כי גם רצפה פלגש שאול לקח דוד לאשה כדברי הדרש שכתבנו : ואם מעט.ואם מעט עמדה שלא חטאת אני הייתי מוסיף לך כבוד הגדולה כהנה וכהנה וכבר כתבנו דרש כהנה וכהנה למעלה : (ו) הכית בחי״ב . כאילו אתה הכיתו בין שצוית את יואב לשובו מן מקום הסכנה: ואותו הרגת בחרב בני עמון. אחר שאמר הכית בחרב לכך אמר ואותו הרגת בחרב בני עמון ר״ל שתי רעות עשית בפיתחתו שהרגתו בחרב בני עמון כלומר שחפלתו ביד שונאי ש של נב דבבל התורה כלה אין שליח לדבר עבירה כי בכל מקום השולח פסור והשליח חייב הכא שאני שהכתוב קראו חרב שנאמר ואותו הרגת בחרב בני עמון ואותו הרגתם בפי חרב ללמדך שהיה מצוה כאילו הוא הרגו וכן שאול שצוה להרוג נוב עיר הכהנים כאילו הוא הרגם ואף על גב שאין לאדם לעשות מצות מיד בזה הענין וכיוצא בו כבר שכתבנו למעלה כל איש אשר ירמה את פיך יומת יכול אפילו לדבר עבירה תלמוד לומר רק אף על

מצודת דוד

ר״ל יהוה הוא מות על מכך לה המל על רוב עניו ולכן חייב מיתה בהק מבשם המלך : (ו) אתה האיש . לבל פנים בחם : (ח) נשי אדוניך . מיכל בת שאול . ומדמה יש שנם שאל לפלה בת ליש פלטי שאול : ואם מעט . ולא עדיין הממשלה והגדולה הניח בעיניך שאל ממני ואוסיף לך כהנה וכהנה ר״ל פעמים כמו כיש לך : (ט) כדבר בזיון . ר״ל כלא נמלתך הקטנה ומעט ניח לא לבל כי : הכית . ר״ל ניש לבבך לו המיתה : בחרב בני עמון . וקפולה תשלחן מאלו הרגתו בחרבך : (ו) לא תסור חרב וגו׳ . ולניש

פירוש ע״ט

דָּר מָאן פּוּן אֲבֵר ה׳ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל אַוּ הָאט גְּזאגְט נָאט נָאךְ וֵויינִיג וְועל אִיךְ מֵעֲרֶן צוּא דִיר אַוּ פִּיל אוּנ
דָּר נָאט פּוּן יִשְׂרָאֵל אִיךְ הָאבּ דִיךְ גְּנוֹמֶלְבְּט צוּ אֵיין נָאךְ אֵיין מָאל אַוּ פִּיל : (ט) מַדּוּעַ בָּזִיתָ אֶת דְּבַר ה׳
מֶלֶךְ אִיבֶּר דִי יִשְׂרָאֵל וְאָנֹכִי הִצַּלְתִּיךְ אוּנ אִיךְ הָאבּ דִיךְ מִצַּיל גְּוֹוען פּוּן דֶר הַאנְט פּוּן שָׁאוּל : (ח) וְאֶתְּנָה
לְךָ אוּנ אִיךְ הָאבּ גְּגֶעבֶּן צוּא דִיר דָאם הוּז פּוּן דֵיין הַאר וְאֶת נְשֵׁי אֲדֹנֶיךָ בְּחֵיקֶךָ אוּנ דִיא נֵוייבֶּר פּוּן דֵיין
הַאר אוּנ דֵיין שׁוֹם דָּם אִיז מִיבְּל בַּת שָׁאוּל וְאֶתְּנָה לְךָ אוּנ אִיךְ הָאבּ גְּגֶעבֶּן צוּא דִיר דָאם הוּז גְּוִינְדְּ פּוּן
יִשְׂרָאֵל אוּנ יְהוּדָה וְאִם מְעָט אוּנ אוֹבּ עִם אִיז דִיר גַּהַרְגִּיקְ מִיט דֶער שְׁווֶערְד פּוּן דִיא בְּנֵי עַמּוֹן :
(ו) וְעַתָּה לֹא תָסוּר חֶרֶב אוּנ דֵיינְט וְאל נִיט וָעֲרֶן אֲפּ גְּמָאן

עַד־עוֹלָם עֵקֶב כִּי בִזָּתָנִי וַתִּקַּח אֶת־
אֵשֶׁת אוּרִיָּה הַחִתִּי לִהְיוֹת לְךָ לְאִשָּׁה:
יא כֹּה ׀ אָמַר יְהוָה הִנְנִי מֵקִים עָלֶיךָ
רָעָה מִבֵּיתֶךָ וְלָקַחְתִּי אֶת־נָשֶׁיךָ
לְעֵינֶיךָ וְנָתַתִּי לְרֵעֶיךָ וְשָׁכַב עִם־נָשֶׁיךָ
לְעֵינֵי הַשֶּׁמֶשׁ הַזֹּאת: יב כִּי אַתָּה עָשִׂיתָ
בַסָּתֶר וַאֲנִי אֶעֱשֶׂה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה
נֶגֶד כָּל־יִשְׂרָאֵל וְנֶגֶד הַשָּׁמֶשׁ: יג וַיֹּאמֶר
דָּוִד אֶל־נָתָן חָטָאתִי לַיהוָה * וַיֹּאמֶר
נָתָן אֶל־דָּוִד גַּם־יְהוָה הֶעֱבִיר חַטָּאתְךָ

ת"א סנני מקים . כרכום ז סופס
יא זוהר ויקרא : גם ה' *
כרכום נו זוהר עקב :

מן אֱנָשׁ בֵּיתָךְ עַד עָלְמָא
חֲלָף דַּאֲשְׁתָּפַחְתָּנִי
וּנְסַבְתָּא יַת אִתַּת אוּרְיָה
חִתָּאָה לְמֶהֱוֵי לָךְ לְאִתּוּ:
יא כְּדֵין אֲמַר יְיָ הָא אֲנָא
מְקַיֵּים עֲלָךְ בִּישָׁא
מִבֵּיתָךְ וְאֶדְבַּר יַת נְשָׁךְ
לְעֵינָךְ וְאִתֵּן לְחַבְרָךְ
וְיִשְׁכּוֹב עִם נְשָׁךְ לְעֵינֵי
שִׁמְשָׁא הָדָא: יב אֲרֵי אַתְ
עֲבַדְתָּא בְּסִתְרָא וַאֲנָא
אֶעֱבֵיד יַת פִּתְגָמָא הָדֵין
קֳדָם כָּל יִשְׂרָאֵל וְקֳבֵיל
שִׁמְשָׁא: יג וַאֲמַר דָּוִד
לְנָתָן חֲבֵית קֳדָם יְיָ וַאֲמַר
נָתָן לְדָוִד אַף יְיָ אֶעֱבַר

חובק

פב"פ

מבית . אמנון ואבשלום ואדוניה ואחיתופל ") : (יג) גם ה' העביר חטאתך לא תמות . מאחר שהודית משפט מחול לך

מהר"י קרא

רד"ק

פי כן אין כל אדם נזהר בזה ויודע לדרוש אכין ורקין לפיכך העונש על המלך : (יא) לעיניך . כי אפילו תדע לא יהיה בידך למנוע והרי הוא כאילו הוא לעיניך : לרעיך . כתיב ביו"ד והוא לשון יחיד והיו"ד לם"ד הפועל או פירוש לאחד מרעיך כלומר אחר מאוהביך ואין לאדם אוהב יותר מבנו או לפי שירצה להיות כאילו רעך בשוה בדבר המלוכה : עם נשיך . הם הפילגשים : לעיני השמש הזאת . בגלוי כי בגלוי נכנס אבשלום עמהן לאהל . יש לשאול איך גזר האל על אבשלום שיחטא ויישכב עם נשי אביו ואם לא חטא דוד לא היה חוטא אבשלום והנה נענש דוד בדבר חטא אבשלום יש לפרש כי האל לא גזר בפירוש על אבשלום ולא הזכירו בשם ואע"פ שידע האל כי אבשלום יהיה החוטא בעבור תאות נפשו לחטוא לא שיהאל גזר עליו לחטוא ואם לא חטא דוד היה האל מונע נשי דוד מהמשול על ידי עבירי אף על פי שאבשלום סופו לחטוא מפני תאות יצרו לא

מצודת ציון

(יא) מקים . מעמיד : (יג) העביר . סמיך ומחל :

מצודת דוד

מזמתן ימותו כמוכ : בזתני . להתחלל בסמים עליך: (יא) מביתך . ממך מלמעני ביתך ישמח לך כמעשה : לעיניך . על כי ידע מזה ולפ כגלוי וכפרסום כך : (יב) בסתר . בסתר . ומכאן למד מגלה בעונש לעיניו : לרעיך . כי מכאלה סיפ מלך כמוהו ולכעסו יחסר : לעיני השמש . כ"ל כמו שאתה מתודה כן הוא גם כן קבל תשובתך וחתודותיך : לא תמות . ואף על פי שאתה חייב מיתה האל קבל התודותיך ותשובותיך ולא תמות אתה כלומר לא תמות מות רשעים שיורד נפשך בגיהנם כמשפט החייבין אבל תענש בעולם הזה בעון הזה כי עונש הבעילה ושכב עם נשיך ובכלל זה המרד

לקוטי יקרים

(יג) גם ה' העביר חַטָּאתְךָ לֹא תָמוּת וגו' . דִּבֶּר יִלְקוּט שִׁבְיָבָם

רַבִּי יוֹחָנָן הָאסְט גִּינְאנְגְם אוֹיף דְּבֵי אַכִּין הָם דָּוִד זִיךְ מִצְּפַּיֵּר גִּיוָּעֶן , הָאסְט אִים הקב"ה דָּעֶרְבַּרְמִיטְגֶעט אוּן הָם אִים נִסְתַּרְיִיקְט . עֶר הָאסְט זִיךְ מִצְּעֵר גִּיוָּעֶן צוּא וְיִיסְן אוֹיף וְוָעֶלְכֶן אֹרֶם וְאל פֶּעֶן שְׁפַּעֶלֶן דֶעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ , וִוי עֶם שְׁטֵייט אִין פְּסוּק דָּוִד הַמֶּלֶךְ הָאסְט גִּינְאנְגְם אִם אֶפֶּן שָׁגֹת מִי יָבִין . אוֹיךְ אִיךְ וָועל נְעבֶּן אַשְׁלָאף צוּ מֵיינֶע אוֹיגֶן בִּיז אִיךְ יָרֵעַ גִּיפּוּנֶעֶן דֶעם אֹרֶם וָואם דָּארְט וְאל שְׁטֵיין דֶר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ , הָם אִים הקב"ה גֶעוּוִיזֶען דֶעם אֹרֶם . וִוי עֶם שְׁטֵייט אִין פְּסוּק דָּוִד הָם גִּינְאנְגְם זֶה בֵּית אֱלֹהִים . דָּם אִיז דֶר אֹרֶם וָום אוֹיף אִים וְאל שְׁטֵיין דֶר בֵּית הַמִּקְדָּשׁ . נָאךְ אַצְאר הָם

פירוש ע"מ

אַיִן שְׁוָועֶרֶד פּוּן דֵיין הוֹז גְּזִינְד בִּיז אַייבֶּג וַוייל דוּ הָאסְט מִיךְ מֶבְזֶה גְּוָוען וַתִּקַּח אֶת אֵשֶׁת אוּרִיָּה הַחִתִּי אוֹג הָאסְט גְּנוּמֶן דָם וַוייב פּוּן אוּרִיָּה הַחִתִּי זִיא זְאל זַיין צוּ דִיר צוּ אַיין וַוייב : (יא) כֹּה אָמַר ה' אֲנִי מֵבִיא רָעָה עָלֶיךָ מִבֵּיתֶךָ גְּזִינְד נוּן אִיךְ וֶועל אוֹף שְׁטֶעלֶן אוֹף דִיר בִּייז פּוּן דֵיין הוֹז גְּזִינְד וְלָקַחְתִּי אוֹג אִיךְ וֶועל נֶעמֶן דַייגֶע וַוייבֶּר צוּא פַּר דִיינֶי אוֹגֶן אוֹג וֶועל זַיי גֶעבֶּן צוּ דֵיין חָבֵר וְשָׁכַב עִם נָשֶׁיךָ אוֹג עֶר וֶועט לִיגֶן מִיט דַייגֶע וַוייבֶּר צוּ פַּר דִר שַׁיין פּוּן דִר דָאזִיגֶר זוֹן : (יב) כִּי אַתָּה עָשִׂיתָ בַסָּתֶר דוּ הָאסְט דָם נֶמאן אִין פִּר בְּאהֶרְגֶּיש וַאֲנִי אֶעֱשֶׂה אוֹג אִיךְ וֶועל טָאן דִיא דָאזִיגֶי זַאךְ אֶקְעֶגְגִין כָּל יִשְׂרָאֵל אוֹג אֶקְעֶגְגִין דֶעֶר זוֹן : (יג) וַיֹּאמֶר דָּוִד הָאסְט דָוִד גְּזָאגְט צוּא נָתָן חָטָאתִי לַה' אִיךְ הָאבּ גְּזִינְדִיגְט צוּא נָאתָ וַיֹּאמֶר נָתָן גְּזָאגְט צוּ דָוִד דְרוּם וַוייל דוּ בִּיסְט מוּזָה אוֹ דוּא הָאסְט

חוֹבָךְ לָא תְמוּת: יד אֶפֶס כִּי־נִאֵץ נִאַצְתָּ אֶת־
אֹיְבֵי יְהוָה בַּדָּבָר הַזֶּה גַּם הַבֵּן הַיִּלּוֹד
לְךָ מוֹת יָמוּת: טו וַיֵּלֶךְ נָתָן אֶל־בֵּיתוֹ
וַיִּגֹּף יְהוָה אֶת־הַיֶּלֶד אֲשֶׁר יָלְדָה אֵשֶׁת־
אוּרִיָּה לְדָוִד וַיֶּאֱנָשׁ: טז וַיְבַקֵּשׁ דָּוִד אֶת־
הָאֱלֹהִים בְּעַד הַנָּעַר וַיָּצָם דָּוִד צוֹם
וּבָא וְלָן וְשָׁכַב אָרְצָה: יז וַיָּקֻמוּ זִקְנֵי
בֵיתוֹ עָלָיו לְהָקִימוֹ מִן־הָאָרֶץ וְלֹא
בֵיתוֹ עָלָיו לְהָקִימוֹ מִן־הָאָרֶץ וְלֹא

חובך לא תמות: יד ברם ארי מפתח פתחתא פומא דסנאי עמא דה׳ בפתגמא הדין אף ברא דאתיליד לך ממת ימות: טו ואזל נתן לביתיה ותבר יי ית רבוא דילידת אתת אוריה לדוד ואסתאן: טז ובעא דוד רחמין מן קדם יי על רביא וצם דוד צומא ועל וכת ושכיב על ארעא: יז וקמו סבי ביתי ה עלוהי לאקמותיה מן ארעא ולא

רש״י

הנ׳ בפתח

(יד) כי נאץ נאצת את אויבי ה׳. כמו הוא זה דרך כתוב למעלה ויותן תרגם מרי מיפתח פתחתא פומא דסנאי עמא דה׳: (טז) ויאנש. לשון חולי: (טז) ובא ולן ושכב ארצה.

מהר״י קרא

במקצת אתה אמרת כי בן מיד האיש העושה כזאת ואתה לאחר שתודית גם ה׳ העביר חמאתך ולא תמות: (יד) אפס כי נאץ נאצת את אויבי ה׳ בדבר הזה. למקרא ראוי לומר אפס כי שמח שמחת את אויבי ה׳ בדבר הזה והקפיד הכתוב בכך שלא רצה לומר עליהם שמחה וכינה הכתוב ואמר נאץ נאצת. אבל פ״ר אפס כשביל ששכח שמחת את האומות שהם שיגאי ה׳ בדבר הזה שיהא להם פתחון פה לומר ראיתם משית שבחי בו אלוהי של אומה זו ששבה את הכבשה והשיל את הרועה בחרב לפיכך הקב״ה נפרע ממך בטקצת שנם הבן הילוד לך מות יבות והכבשה השלם ארבעתים. שלא ההן פתחון פה לומר משוא פנים יש בדבר. וראית לדברי מהרובמו של יונתן שהרגים כרם ארי כפתח פתחתא פומא דסנאי עמיה דה׳: (טו) ויאנש. פתרונו ויחזק חליו. וכמו וכאב אנוש. פתר׳ וכאב חזק:

רלב״ג

(יד) ושמם. כ״ל שכח לו מולי למות ויוסף הסכיתי ממנו:

רד״ק

שמרך בו אבשלום כי לא יוכל שישכב עם נשיו אם לא ימרד בו בתחלה ויונוס הנרינה לא הסור חרב מביתך עד עולם ועוד זה הבן הילוד לך שנולד בעון מות יתות: (יד) נאץ. מקור בחירק וכמותו אחר חלץ את האבנים: את אויבי ה׳. ר״ל בכנה את הבן הילוד לך שנולד בעון מות יתות: (יד) נאץ. מקור בחירק וכמותו אחר חלץ את האבנים: את אויבי ה׳. ר״ל בכנה את דבר רע כזה: (טו) וילך נתן אל ביתו. להודיע שנפרד ממנו תכף שאמר לו הנביאה ולא חלק לו כבוד להאריך ולשבת עמו והי״ו ואמען: (טז) ויבקש דוד את האלהים. שהתפלל בעד הנער אעפ״י שהנביא אמר לו מות יתות התפלל בעדו כמו שא׳

מצודת דוד

גמול הכלי הוא להיות נפש תחת נפש אבל רק כמו על מקלת העון בלט יכלם וגם העביר מה מהשלחך וכפר מקלת להיות לך נפשך לשלל ולא תמות: (יד) אפס וגו׳. כ״ל אבל כלכך הזה דבר שבע חללת את הפש וגרמת שמויבי ה׳ לכעוס יפלו נהלו גדולות ללמדם ממך ולזה תקבל עוני גמול משלם וגם הבן הילוד יתות כי לתוי הוא לגמול הממשה: (טו) ובא ולן. כח מדבר כהלכים מהשב שהתפלל כו ולן

מצודת ציון

(יד) אפס. הוא בעגין לך כמו אפס קלהו (במדבר יג:) נאץ נאצת. ענין בעס וזעזוע כמו ויאצו גלגלות גדולות (תהלים ט׳): (טו) ויגוף. הוא מכת החולי: ויאנש. ענין כאבות החולי כמו

לקוטי יקרים

דָּוִד נִהֲפַּךְ דִּי יוֹדִין הָאִבְּיִן אִים פַּאר־שֶׁעִבְּטִם אוּן הָאבִּין גִּיזָאגְט אִיז דֶּעֶן מֶעגְלִיךְ „דָּוִד הָט נִיט גֶּעאַנְגֶן דָּם שֶׁעפְּטִיל וְדָם טַרִיב פּוּן אוּרִיָה אוּן הָאט נִיט גֶּכהַרְגִּית דֶעם פַּאסְטוּךְ וְאִיר פַּאן אוּרִיָה אוּן אֶר הָאט נִמְאכְט פַּאלְיִן דִּיא יוֹדִין אִין דֶּעד שְׁוָעְרֶד פּוּן דִּיא כְּלָחוֹת" קֶעֶן דֶּעֶן זַיִן אֶר זָאל גִּיכְאלְפֶּן וְוֶערִין פּוּן הקב״ה „אֶר הָט מִיְינְט קִין כָּאל גִּיכְאלְפֶּן וְוֶערִין פּוּן הקב״ה. הָאט אִים הקב״ה גֶּעשִׁיכְט דּוּרְךְ דָּעם גְּבִיא נָתָן אוּן אֶר הָט גִּיזָאגְט צוּ אִים הקב״ה וְוֶעם דִּיר מוּחל זַיִן דִּוּא וְוֶעסְטּוּ נִיט שְׁטֶארְבֶּן. נָאךְ אוֹיךְ אַדְרִיבֶּ״ט זָאךְ הָאט דָּוִד נֶעהָאט צֶער. דִּי יוֹדִין הָאבֶּן גִּיזָאגְט וָם מִיְינֶם דָּוִד דִּי מְלוּכָה פּוּן יִשְׂרָאֵל וְוֶעם גִּיפְאַלְגְט וְוֶערִין פּוּן בַּת שֶׁבַע וְוֶען דָּם הָט בַּת שֶׁבַע גִּיהַרְגְט אִים הָבֶּה בֶּן גּוֹלֶד לָךְ, דָּם אִים נָאט גִּפַּרְיִיסְט אוּן דָּם גִּיזָאגְט צוּ אִים הָבֶּה בֶּן גּוֹלֶד לָךְ אִיהֶן וְעֶם צוּא דִּיר גִּיבְאֶרְן וֶערִין זַיִן נָאמֶן וְיֶעם שְׁלָמֹה. רַבִּי יְהוּדָה פְּרֶענְט אֲבֶּ קִינֶדֶר וֶערִין דָּאךְ גִּיבָּארֶן. צוּ וָם הָאט מֶען גִּיזָאגְט צוּ דָּוִד אַזֶּהֶן וְעֶם צוּ דִּיר גִּיבָּארֶן וֶערִין, וְוֶער עֶס הָאט אַזֶּהֶן אִיר אֶר צוּ אִים גִּיבָּארֶן גֶּיוָארֶן. נָאר הקב״ה הָאט נִמְיְינְט דָּר זוֹהֶן וְעֶם זַיִן דְּשׁוּאָה. דָּר זוֹהֶן וְעֶם אַבְּרָךְ אוּן וְעֶם בּוֹאן דֶּעם בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְוֶעלְכֶּ אַלֶּע וְוִיסְן אַז דִּי הָאמְט נִיט גִּיוּוּנְדִּינְט מִיט בַּת שֶׁבַע נָאר בַּת שֶׁבַע אִיז דַּיִן אֶמֶּתֶר וְוִוב:

רש״י

(יז) זקני ביתו עליו אונ זייא ווענן אוף נשטאנען די עלטסטי פון זיין הוז איבר אים אוף שטעלן אים

אָבָה וְלֹא־בָרְכָה אִתָּם לָחֶם׃ יח וַיְהִי בַּיּוֹם
הַשְּׁבִיעִי וַיָּמָת הַיָּלֶד וַיִּרְאוּ עַבְדֵי דָוִד
לְהַגִּיד־לוֹ כִּי־מֵת הַיֶּלֶד כִּי אָמְרוּ הִנֵּה
בְּהִוֹת הַיֶּלֶד חַי דִּבַּרְנוּ אֵלָיו וְלֹא־שָׁמַע
בְּקוֹלֵנוּ וְאֵיךְ נֹאמַר אֵלָיו מֵת הַיֶּלֶד
וְעָשָׂה רָעָה׃ יט וַיַּרְא דָּוִד כִּי עֲבָדָיו
מִתְלַחֲשִׁים וַיָּבֶן דָּוִד כִּי מֵת הַיֶּלֶד
וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־עֲבָדָיו הֲמֵת הַיֶּלֶד
וַיֹּאמְרוּ מֵת׃ כ וַיָּקָם דָּוִד מֵהָאָרֶץ וַיִּרְחַץ
וַיָּסָךְ וַיְחַלֵּף שִׂמְלֹתָו וַיָּבֹא בֵּית־יְהוָה

שמלתיו קרי

ר״ש״י

ובמ הבית ולן בלילה סובב לארון : (יז) ולא ברה . לשון מכילה כמו ומברה מידה (לקמן י״ב ו׳) :

רד״ק

תוא מי יודע וחנני ה׳ וחי הילד אע״פ שהיה עונש עונו הרי עתשו עונש גדול באמרו לו ושבב עם נשיך ולא תסור חרב מביתך והתפלל לאל שיעביר ממנו עונש הילד : ובא ולן . ובא מבית ה׳ שהיה שם כל היום צם ומתפלל כשבא לביתו לן בלא אכילה ושכב ארצה : (יז) ולא ברה אתם לחם . ולא אכל אפי׳ אכילה מועט׳ כי הבריה אכילה מיעטת כמו ואברה סידה : (יח) ועשה רעה . יעשה רעה בגופו : (כ) ויקם דוד מהארץ . תרחיצה והסיכה וחלוף הבגדים אסור לאבל בימי אבלו והיאך עשה אותם דוד יש לפרש כי קודם קבורה עשה כן שלא נתחייב עדיין באבילות ובעבור שהיה רוצה לבא בית ה׳ להשתחוות ולהודות על הרעה רחץ וסך וחלף שמלות שחייב אדם לברך על הרעה להודות את ה׳ ולקבל בשמחה כשם שהוא מברך על הטובה שנאמר חסד ומשפט אשירה אם חסד אשירה אם משפט אשירה וכתיב כוס ישועות אשא ובשם ה׳ אקרא צרה ויגון אמצא ובשם ה׳ אקרא ולא נוכל לפרש כי תרחיצה והסיכה לא היתה ביום המיתה אלא עד הלילה שאחר שאין חייב באבילות מן התורה אלא יום מיתה בלבד שהרי אומר ויקם מן הארץ וירחץ ויסך ויש לפרש עוד כי לא נתחייב דוד באבילות מן התורה כי תוך שלשים יום ללידתו כת הילד והוא ספק נפל אם נולד לשמנה וזהו שאמר ויהי ביום השביעי ויכת

מצודת ציון

ממנו מכוסים (מיכה ז׳) : (יז) ברה . טעם מכילה מוטעם כמו להכרות מת דוד (לעיל ג׳) : (יט) מתלחשים . מדברים בלחש וכחשלי : ויבן . מלשון הבנה : (כ) ויסך . משם בשמן : ויחלף .

פירוש

פּוּן דֶּר עֶרד וְלֹא אָבָה אוּנ עֶר הָט נִיט גְנוֹאלְט אוּנ
עֶר הָאט נִיט גְנֶעסְן מִיט זַיי קֵיין בְּרוֹט : (יח) וַיְהִי
בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי אוּנ עֶם אִיז גְנוֹון אִין דֶעם זִיבֶּטֶן טָאג
וַיָּמָת הַיֶּלֶד אִיז גְשְׁטוֹארְבֶּן דָאם קִינְד וַיִּרְאוּ הָאבֶן מוֹרָא
גֶהָאט דִי קֶנֶעכְט פּוּן דָּוִד צוּ זָאגֶן אִים אִז דָם קִינְד
אִיז גְשְׁטוֹארְבֶּן כִּי אָמְרוּ וָאהְרוּם זַיי הָאבֶן זִיךְ גְטְרַאכְט
הִנֵּה בְּחַיּוֹת הַיֶּלֶד חַי נוֹן אַז דָאם קִינְד הָט נָאךְ גֶלֶעבְט
הָאבֶן מִיר גֶרֶעט צוּא אִים אוּנ עֶר הָאט נִיט צוּא
גֶהֶערְט אִין אוּנְזֶר קוֹל וְאֵיךְ אוּנ וויא אַזוֹ זָאלֶן מִיר
זָאגֶן צוּ אִים אַז דָאם קִינְד אִיז גְשְׁטוֹארְבֶּן וְעָשָׂה רָעָה
אִז גְקוּמֶן אִין נָאטֶם הוֹז אוּנ הָט זִיךְ גְבִיקְט וַיָּבוֹא

הילד פירוש שביעי ללידתו כי אם נפרש לחליו רחוק הוא שצם דוד שבעת ימים וישכב ארצה אלא שביעי ללידתו היה ולא היה חייב באבלות אם לא היה יודע בו שכלו לו חדשיו לפיכך לא היה חייב באבלות וכששמע שמת הילד רחץ וסך ובא בית ה׳ כדי להודות ולהשתחוות ומה שתמהו עליו עבדיו והוא לא היה חייב באבלות תמהו על שלא נצטער ולא בכת כשאר בני אדם אלא שאל שישיבו לו לחם ועשה הנאות גופו שנמנע מהם קודם שמת ומה שסמכו רז״ל שאבל אסור בתשמיש המטה מפסוק וינחם דוד את בת שבע אשתו ויבא אליה שלא בא אליה אלא בעת תנחומין והיא אחר האבלות סמך בלשון אבל היתה קבלה אצלם שהאבל אסור בתשמיש המטה ועשו הפסוק הזה סמך אבל הפי׳ הנכון כמו שכתבנו ופסוק ויהי ביום השביעי מחזק פירושינו כמו שכתבנו ובו ביום שמת הילד נחם דוד את אשתו שלא תצטער ולא תבכה על הילד ומה שהוצרך לומר ויבא אליה להודיע כי זה הבן האחר שילדה היה של קייטא ורצון האל היה בו אחר שדוד עשה תשובה ונחם על חמאו וזהו שאומר וה׳ אוהבו לא כמו הראשון ששנאו לפי שנוצר בעון והמיתו ויש להעמיד דברי רבותינו ז״ל שאמרו כי דוד נתן אבילות על הילד אך לפירוש שפירשנו ויהי ביום השביעי ז׳ ללידתו כי דוד ידע בילד שכלו לו חדשיו שחרי אומר וישכב

מצודת דוד

סלילה מוסכב בלבן : (יח) ביום השביעי . ליתי הקולי מו ליתי לידתו: כי מת . סמך מת : ולא שמע . בעבור גודל החוגה : ועשה רעה . כ״ל יקבל בעלמו: (כ) ויחלף שמלותיו.כי שכב סלילה והיו עמוסיים

ע״ט

דָעֶן וָועט עֶר זִיךְ אָפּ טָאן עֶפּיס בֵּייוּ : (יט) וַיַּרְא דָּוִד
אוּנ דָוִד הָאט גְעֶעהֶן אַז זַיינֶע קְנֶעכְט בַּייזָאמֶן עֶפּיס
שְׁמוּעֵל הַרֵיד הָט דָּוִד פֶּר שְׁטַאנֶען אַז דָאם
קִינְד אִיז גְשְׁטוֹארְבֶּן וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל עֲבָדָיו הָאט דָּוִד
גְאנְצֶט צוּ זַיינֶע קְנֶעכְט הָמֵת הַיֶּלֶד אִיז דֶען גְשְׁטוֹארְבֶּן
דָאם קִינְד זַיי אָמְרוּ וַיֹּאמְרוּ פֶּת הָאבֶן גְאנְצֶט עֶם אִיז
גְשְׁטוֹארְבֶּן : (כ) וַיָּקָם אִיז דָּוִד אוֹף גְשְׁטַאנֶען פּוּן דֶעֶר
עֶרד וַיִּרְחַץ זַיינֶע אוּנ הָט זִיךְ גְוַאשֶׁן אוּנ גְשְׁמִירְט אוּנ
הָט פַּר בִּיטֶן זַיינֶע קְלֵיידֶר וַיָּבוֹא בֵּית ה׳ וַיִּשְׁתָּחוּ אוּנ

אל

וישתחו ויבא אל־ביתו וישאל וישימו
לו לחם ויאכל: כא ויאמרו עבדיו אליו
מה הדבר הזה אשר עשית בעבור
הילד חי צמת ותבך וכאשר מת הילד
קמת ותאכל לחם: כב ויאמר בעוד
הילד חי צמתי ואבכה כי אמרתי מי
יודע יחנני יהוה וחי הילד: כג ועתה
מת למה זה אני צם האוכל להשיבו
עוד אני הלך אליו והוא לא־ישוב אלי:
כד וינחם דוד את־בת־שבע אשתו ויבא
אליה וישכב עמה ותלד בן ויקרא את־

ואתא לביתיה ושאיל
ושויאו ליה לחמא ואכל:
כא ואמרו עבדוהי ליה
מה פתגמא הדין
דעבדתא עד דרביא
קים צמתא ובכית וכד
מית רביא קמתא
ואכלת לחמא: כב ואמר
עד דרביא קים צמית
ובכיתי ארי אמרית מן
ידע דלמא יהתחים עלי
כן קדם יי ויחי רביא:
כג וכען מית למא דנן
אנא צאים האיכול
לאתבותיה עוד אנא
אזיל לותיה והוא לא
תאב לותי: כד ונחים
דוד ית בת שבע אתתיה
ועל לותה ושכיב עמה
ילידת בר וקרת ית

שבויה

ת"א ומם והכך. מקדה שנך כו
ועב: ויחתם דוד מ"ק טו:

מהר"י קרא וחנני קרי והקרא קרי

קרא אותו וה' אהבו. והיכן מצינו שנקרא שם זה דכתיב בסמוך וישלח ביד נתן הנביא ויקרא את שמו ידידיה פתר' אוהב ליה:

רד"ק

כתיב אשו וקרי אשתו וחפשתי בספרים מדויקים ולא מצאתי כן וסמכתי על הסברה שמצאתי שאומר במסורה י"א מילין קורין תי"ו ולא כתיב ומלבד זה אנו מוצאין אותם ואם כדברי הספר הזה הם י"ב יהיה שם הכתיב אשו כי כמי איש היתה לו כמו שאמר הכתוב היחתה איש אש בתקו וגו' כן הבא אל אשת רעהו לא ינקה כל הנוגע בה: ויבא אליה וישכב עמה. הכפל לתודיע כי לא נתעברה בביאה ראשונה, ובדרש ויבא אליה בא אליה במשנה כי היתה נמנעת מלהזקק לו אמרה לו הילד מת מפני העון אפי' יהיה לי בן של קיימא ממך יבחו אחיו איתי מפני שבאתי אליך בעון מתחילה אמר לה דוד האל מחל לי העון והבן הראשון שיהיה לי ממך ילוך אחרי כי כן שלח לי האל על יד הנביא ונשבע לה והוה שאפרה לו בת שבע הלא אתה ארוני המלך נשבעת לאמתך כי שלמה בנך ימלך אחרי: ויקרא

מצורת ציון

פירוש המלים: (כג) האוכל. מלבון יכולת:

עמה ותשב אל ביתה נראה כי לא שכב עמה אלא אותו הפעם ובאותה ביאה נתעברה כמו שכתוב ותהר האשה ותאותו יום מנה לו חדשיו: (כה) בעבור הילד תחי. ת"י כבו בעוד עד דרביא קיים ויש לפרשו כמשמעו בעבור הילד כשהיה חי צמת: (כג) וחנני. כתב גיו"ד וקרי בוי"ו והענין אחד ר"ל צומי ובכיתי לא היה אלא דרך תפלה כמו שכתפלל אדם על החולה אבל אחר שמת למה אצום עליו וכי אתפלל על מת שיחי' הגם הילד איננו כראי לבכות עליו אחר שמת כמו שבוכי על המתי' כי קטן הוא לא בן דעת שיבכה אדם על אבידתו כי הנה דוד בכה על אמנון ועל אבשלום ולא היתה בכייתו לתשיב אלא דרך צער ואבל: (כד) את בת שבע אשתו. עתה אמר אשתו כי כבר מת אוריי אבל מתחלה אמר אשר ילדה אשת אוריי לדוד כי אשת אוריי היתה עד שמת ומצאתי ספר אחר

מצורת דוד

בעבור המלך. וישתחו. לארץ על כרחה כמוכפ התורים: וישאל. בהכ בעבור המלך ויעימו וגו': (כה) בעבור הילד חי. כ"ל בעבור מילה כדכתיב מדיין מי למחי וגו': (כד) כי יודע. שם ככר נגזלה עליו מדיעה ושלוי מדיין לא ומצני כ' ומי הילד: (כג) אליו. כ"ל אל הקבר בעת ממות: (כד) וינחם. על מיתת הילד: שלמה וה' אהבו. כ"ל קרמה מהו בכתי בסמוך שם נמשה להודות כי שלום

פירוש ע"ט

אֶל בֵּיתוֹ אוֹג אִיז גְקוֹמֶן אִין זַיִן הוּז וַיִּשְׁאַל אוֹג דָאס
גְּבֶּרֶעֶנְט אוֹף עֶסֶן וַיְשִׂימוּ לוֹ לֶחֶם הָאבֶן וַייא גְמַאן
צוּ אִים בְּרוֹט אוֹג עֶר וַיֹּאכַל גְּגֶעסֶן: (כא) וַיֹּאמְרוּ עֲבָדָיו
אֵלָיו הָאבֶן וַייָ קֶגֶעכְט גְּאַגְט צוּ אִים וָוָס אִיז דִיא
דָאזִיגִי זַאךְ וָואס דוּ הָאסְט גְטַאן בֶּכְבוּד הַיֶּלֶד חַי וַיֵּיל
דָם קִינְד הָט נָאךְ גְּלֶעכְט בֶּזִיךְ וּבְכִי הָאסְטוּ גְּפַאסְט
אוֹג הָאסְט גְוֵוייכְט וְכַאֲשֶׁר מֵת הַיֶּלֶד אוֹג אַז דָאס קִינְד
אִיז גְשְׁטָארְבֶּן בִּיסְטוּ אוֹף גְשְׁטַאנְן אוֹג הָאסְט
גְּגֶעסֶן בְּרוֹט: (כב) וַיֹּאמֶר הָט דָוִד גְּזָאגְט בְּעוֹד הַיֶּלֶד חַי
אַי דָם קִינְד הָט נָאךְ גְלֶעכְט הָאב אִיךְ גְּפַאסְט אוֹג
הָאב גְוֵוייכְט כִּי אָמַרְתִּי וְוָאס אִיךְ הָאב מִיר

אוֹג

שְׁמוֹ שְׁלֹמֹה וַיהוָה אֲהֵבוֹ׃ כה וַיִּשְׁלַח
בְּיַד נָתָן הַנָּבִיא וַיִּקְרָא אֶת־שְׁמוֹ יְדִידְיָה
בַּעֲבוּר יְהוָה׃ כו וַיִּלָּחֶם יוֹאָב בְּרַבַּת בְּנֵי
עַמּוֹן וַיִּלְכֹּד אֶת־עִיר הַמְּלוּכָה׃ כז וַיִּשְׁלַח
יוֹאָב מַלְאָכִים אֶל־דָּוִד וַיֹּאמֶר נִלְחַמְתִּי
בְּרַבָּה גַּם־לָכַדְתִּי אֶת־עִיר הַמָּיִם׃
כח וְעַתָּה אֱסֹף אֶת־יֶתֶר הָעָם וְחַנֵּה עַל־
הָעִיר וְלָכְדָהּ פֶּן־אֶלְכֹּד אֲנִי אֶת־הָעִיר
וְנִקְרָא שְׁמִי עָלֶיהָ׃ כט וַיֶּאֱסֹף דָּוִד אֶת־
כָּל־הָעָם וַיֵּלֶךְ רַבָּתָה וַיִּלָּחֶם בָּהּ
וַיִּלְכְּדֶהָ׃ ל וַיִּקַּח אֶת־עֲטֶרֶת־מַלְכָּם מֵעַל

שְׁמֵיהּ שְׁלֶמְהָנִי רַחֲמֵיהּ׃
כה וּשְׁלַח בְּיַד נָתָן נְבִיָּא
וְקָרָא יַת שְׁמֵיהּ יְדִידְיָה
בְּדִיל יְיָ׃ כו וְאַגִּיחַ
קְרָבָא יוֹאָב בְּרִבַּת בְּנֵי
עַמּוֹן וּכְבָשׁ יַת קִרְיַת
מַלְכוּתָא׃ כז וּשְׁלַח יוֹאָב
אֲזַדִּין לְוָת דָּוִד וַאֲמַר
אַגְחִית קְרָבָא בְּרִבָּה
וַאַף כְּבָשִׁית יַת קִרְיַת
מַלְכוּתָא׃ כח כְּעַן כְּנוֹשׁ
יַת שְׁאַר עַמָּא וּשְׁרֵי עַל
קִרְתָּא וְכִבְּשַׁהּ דִּלְמָא
אֶכְבּוֹשׁ אֲנָא יַת קִרְתָּא
וְיִתְקְרֵי שְׁמִי עֲלָהּ׃
כט וּכְנֵשׁ דָּוִד יַת כָּל
עַמָּא וַאֲזַל לְרִבַּת וְאַגִּיחַ
קְרָבָא בָּהּ וְכִבְּשָׁהָא׃
ל וְנָסִיב יַת כְּלִילָא

ת"א ויקרא ליד נתן . סהדותיה מהימנה כוותיה ויקח לתם עטרת מ"ב כד :

תרגום

מהר"י קרא

(כה) בעבור ה'. פתרונו בעבור שהוא אוהב ה' :

רש"י

(כה) בעבור ה'. לשר לתכנו : (כו) את עיר המלוכה. שבי חיוזקו חומה היו כה חיזוקה ופגימית עיר החיזוקה עיר מלוכה והפגימית למבלר ולחוזק :

רלב"ג

(כד) ויקרא את שמו ידידיה בעבור ה'. למען שיתפלכו לן מזה שדוד לא חשש למפלע בענין משם מיה אחר שמת כעלה כי הקולך למיתת בית דוד גם כדייתות כוחב לשכתו ואחר שמת כעלמה כשלמה הענין למעבע כי לא היתה משם מוכיח כשבאו עליה דוד שחם לא היה הענין כן אין לו לומר הש"י ע"י נכיאו ובשלמה המוכח מבורך לנעגל ומסורה לנועל כמו שבארנו בענין הקודמים ואין אחר הש"י שם הילד ולא בחתיה ממנו הממלכה אבל על כל פניס ראוי שיחשוב כי לא חשב דוד שם הילד לו כח שבע להשב אחר שבע בחשובות רוחיים ככתוב בלה שם"י שחתיה ממנו הממלכה אשר נשבע השם שחתיה לדוד ולזה אמרו ז"ל כלויס היתה כח שבע לדוד מלא

רד"ק

את שמו שלמה. כן כתיב וקרי ותקרא תכתוב אומר כי הקב"ח קרא אותו שלמה כמו שאמר בדברי הימים שאמר עליו דוד ויתי עלי דבור ה' הגו' כי שלמה יהיה שמו ושלום ושקט אתן על ישר' בימיו לפיכך אמר וה' אהבו כמו שאמר הוא יהיה לי לבן ואני אהיה לו לאב וקרי ותקרא בת שבע קראה שמו שלמה כמו שאמר לה דוד בשם הנביא ומעם וישלח ביד נתן הנביא למעלה ממנו למה קראה שמו שלמה כי כן שלח האל ביד הנביא וכמו וי"ו וישלח גו' חן אתה קצפת ונחשבא למה קצפת בעבור כי חשאנו ומה שאמר ויקרא את שמו ידידיה דוד קרא שמו ידידיה כיצעצו לפי שאמר לו הנביא כי ה' אהבו : (כו) עיר המלוכה. עיר שהמלך יושב בה והיא נקראת עיר המים שבאות' העיר היו המים ולא בשאר העיר שהיה יושב בה העם ועיר המים ואת היתה בצד העיר האחרת לא בתוכה וכבש יואב החלה עיר המים והאחרת נותה להכבש אלא שלא רצה ללכדה לכבוד דוד : (ל) עטרת מלכם. מלך בני עמון : ותהי על ראש דוד. הלוזה היתה למעלה מראשותיו בשעה שהיה ישב על הכסא כי

מצודת ציון

(כה) ידידיה. כ"ל אהוב לה' כי ידיד היה עון מהכה : (כח) וחנה. מלבון מניס :

מצודת דוד

המלוכה. מקום היכל מלך המשוך לכתוב ומלוה תחבה : (כו) עיר המים. מיה עיר המלוכה ומיה מבצרת מים לגבי רבה : (כח) על העיר. מיה לכה : פן אלכוד אני. כי היה קלוב הדבר הזולל ולכד את המים וכ"ל כשלכוד אני פן יקרא שמי עליה ודומיתו פן תאכל ושבעת וגו' וכה לכבוך וגו' (דברים ח') ומפשטו כשתלכוד ושבעת פן יהיה לם לנקן : ונקרא שמי עליה. לומר יזהר לכשה

מצודת ציון

(כה) וישלח ביד נתן. ויקרא לשלמה ידידיה כשבאו עליו : (כו) את עיר המים. מיה עיר המלוכה ומיה מבצרת מים לגבי רבה : (כח) פן אלכוד אני. כי היה קלוב הדבר הזולל ולכד את המים וכ"ל כשלכוד אני פן יקרא שמי עליה ודומיתו פן תאכל ושבעת וגו' וכה לכבוך וגו' (דברים ח') ומפשטו כשתלכוד ושבעת פן יהיה לם לנקן : ונקרא שמי עליה. לומר יזהר לכשה

פירוש ע"ט

אוג גְאט הָט אִים לִיב נַהַאט׃ (כה) וַיִּשְׁלַח בְּיַד נָתָן
הַנָּבִיא אוג גָאט הָאט גִשִׁיקְט דוּרְךְ נָתָן הַנָּבִיא אוג
הָט גרוּפֶן יַיִן נָאמֶן יְדִידְיָה בֶּעבּוּר ה' פּוּן וֶוגֶן דָאס
גָאט הָט אִים לִיב דָעֶן יְדִידְיָה אִיז צֶוֶוִי וֶוערְטֶער .
יְדִיד יָה . דָס אִיז טַייטְש עֶר אִיז אִיין גָלִיבְּטֶר פּוּן
גָאט׃ (כו) וַיִּלָּחֶם יוֹאָב אוג יוֹאָב הָט מִלְחָמָה גהַאלְטֶן
אִין דֶר שְׁטָאט רַבַּת בְּנֵי עַמּוֹן וַיִּלְכֹּד אוג הָט בֶּצְווִינְגֶן
דִי עִיר הַמְּלוּכָה׃ (כז) וַיִּשְׁלַח יוֹאָב הָאט גִשִׁיקְט
שְׁלוּחִים צוּ דָוִד וַיֹּאמֶר אוג הָט אִים גְזָאגְט דוּרְךְ דִי
שְׁלוּחִים צוּ דָוִד וַיֹּאמֶר אוג הָט אִים גְזָאגְט דוּרְךְ דִי

דְּמַלְכְּהוֹן מֵעַל רֵישֵׁיהּ
וּמַתְקְלָהּ בְּקִרְא דַּהֲבָא
וּבָהּ אֲבַן טָבָא וַהֲוָה עַל
רֵישָׁא דְּדָוִד וַעֲדַת קַרְתָּא
אַפֵּיק סַגִּי לַחֲדָא :
לא וְיָת עַמָּא דְּבָהּ אַפֵּיק
וּמְסַר יַתְהוֹן בְּמַסָּרִין
וּבְמוֹרִיגֵי פַּרְזְלָא
וּבְמָגְזְרֵי פַּרְזְלָא וְעָבַד
יַתְהוֹן בְּשׁוּקָנֵי וְכֵן עֲבַד
לְכָל קִרְוֵי בְּנֵי עַמּוֹן
וְתָב דָּוִד וְכָל עַמָּא
לִירוּשְׁלֵם : א וַהֲוָה בָּתַר

ראשו ומשקלה כבר זהב ואבן יקרה
והתהי על־ראש דוד ושלל העיר הוציא
הרבה מאד : לא ואת־העם אשר־בה
הוציא וישם במגרה ובחרצי הברזל
ובמגזרות הברזל והעביר אותם
במלבן וכן יעשה לכל ערי בני־עמון
וישב דוד וכל־העם ירושלם : יג ויהי

רש"י
במלבן קדי
מהר"י קרא

(לא) במגרה . ופסר יתהון במסרין . לימ"א בלע"ז : ובחריצי הברזל . בטוגרי ברולא :

תועמת בני עמון מלכם שמו לשון מולך : ויהי על ראש דוד. מתי הגתי בעלה:(לא) במגרה ובחרצי ובמגזרות.
(כמין פלירה פיס שקורין לימ"ש) מיני יסורים הם: מגרה. סכין פנוס פנימות הרבה תכופות זו לזו : חריצי . הוא מורג הרון מלא חריצים כמין פלירה פיס שקורין לימ"ש : במלבן . בטוט חולות וכן תרגם יונתן וגרר יתהון בסוקית :

רד"ק
איך היה סובל אותה ומשקלה כבר זהב ובדברי רבותינו ז"ל כי אבן יקרה שהיתה בת שוה כבר זהב ועוד אמרו אבן שואבת היתה היתה בעבירה אותה באויר ויש לפרש עוד כי לא היתה על ראשו תמיד אלא פעמים היתה על ראשו ויכול לסובלה ומן מלכום שקורין בני עמון ועטרת אותו שקוץ היתה ומה שאמר ותהי על ראש דוד והיא אטרתה בהנאה אמרו כי אחי הגתי בשלה ותיטה הוא מה תצריכם לומר כי אחי הגתי היה גוי אם מפני שקראו אחי הגה עובד אדום הגתי היה לוי וקראו גתי לפי שהתגורר בגת וכן אתי ישראל היה אלא שהיה מתגורר בגת ורבים בישראל עמו כמו שאומר כשבא אל דוד כשחית בורח מפני אבשלום וכל הנתים שש מאות איש היתכן לומר כי כל אלו היו פלישתים שהיו באים לעזור אל דוד ועוד שאמר וכל השה אשר את עובדי מישראל היו כלם אלא שהיו מתגוררים בגת קודם שלקחה דוד מיד פלישתים או אחר שלקחה ואם מפני שאמר לו דוד כי נכרי אתה ר"ל נברי מארץ אחרת לפי שהיה גר בגת כמו שאמר לו תמול באתי והיום אניעך כי מה טעם שאמר לו שוב עם המלך כי גוי אתה וכמוהו מדוע מצאתי חן בעיניך לתכירני ואנכי נכריה כלומר מארץ נכריה ואחרת כי לא היתה נכריה כי כבר נתניירה כמו שאמר עפך עמי אלהיך אלהי ועוד אפי' לדברי האומרים כי העבדה היתה עבודת גלולי' וכי חסר היה דוד מלכלה יאמר לאחר מכן כמו מארץ הגוים שהיה מושל עליהם שיכלכלנה ואם לא ירצה יכריחנו כי עובר גלולים מכשל עבודת גלולים אפילו על כרחו אם כן למה הצרכו לומר כי אתי היה גוי ואין עפר עם דוד כמת שני' ולא נתגייר והו דבר תימה וי"ת עטרת מלכם כפשוטו כלילא דמלכיהון : (לא) וישם במגרה . ת"י ומסר יתהון במסרין מעגין אם יתגרל המשור על מניפו וכן כתב בדברי חיכוים וישם במגרה ופי' וישם שם משפטים במגרה : ובחריצי הברזל . צוה שישפטו אותם בהם והמגרה הוא המשור: ובחריצי הברזל. כמו מורג חרוץ: ובמגזרות הברזל. הם הגרזנים שנבקעין בהם העצים : והעביר אותם במלבן . ר"ל שרפם במקום ששורפים שם הלבנים וכתוב במלכן בכ"ף ר"ל במקום המולך באש שהיו מעבירין בני עמון ביניהם למולך כי מלכום שקוץ בני עמון והוא המולך ומלכן ומלכן אחד כי תמ"ם והנו"ן ובאו זה במקום זה כמו כמהן כמהם מוף וגוף וי"ת והעביר אותם במלבן וגרר יתהון בשוקיא רוצה לומר שגררם בחרצות שהם מתופין בלבנים: לכל ערי בני עמון. לכל אנשי ערי בני עמון כלומר לכל הערים שלכר סבני עמון כן עשה לאנשיהם זה המשפט :

רל"ב נ
בתלגה פגה : (לא) ויסם במגרה ובחריצי הברזל וגו' . ר"ל שסם בעם אסר כה כזה כמשפט שיש בו אלו ג' ות מה שלא יעלם וכמה היה לומר כזה שיילמוד אחר ממומות מלאכתם ויסתלל והכא במגרה כתיב כלי ברזל מלא שיניות כהם הוא מוקף מה שיתחוך בע"ה כלע"ז והחליל הכתוב הם כלי ברזל גדולים שדשין בהם התבואה וכן מגזרות הברזל גם כן כלי ברזל גדולים יחתכו בהם הלבנים ויש מאלו הדבריס מן המלכויות יותר מהכרוכה בהרבה פיסיות : והעביר ב"ם בתלגן . ר"ל שהעביר מותם בהם התור שעושים שם הלבנים כי הוא נקלה

רל"ב נ
בתלגה פגה : (לא) ויסם במגרה ובחריצי הברזל וגו' . ר"ל שסם בעם אסר כה כזה כמשפט שיש בו אלו ג' ות מה שלא יעלם וכמה היה לומר כזה שיילמוד אחר ממומות מלאכתם ויסתלל והכא במגרה כתיב כלי ברזל מלא שיניות כהם הוא מוקף מה שיתחוך בע"ה כלע"ז והחליל הכתוב הם כלי ברזל גדולים שדשין בהם התבואה וכן מגזרות הברזל גם כן כלי ברזל גדולים יחתכו בהם הלבנים ויש מאלו הדבריס מן המלכויות יותר מהכרוכה בהרבה פיסיות : והעביר ב"ם בתלגן . ר"ל שהעביר מותם בהם התור שעושים שם הלבנים כי הוא נקלה

מצודת דוד

ושוב כעיני שמאך עליה לסיות לכבוד ולתפארת : (ל) ואבן יקרה. וכה מלן יקרה : ותהי על ראש דוד . למעלה מלמלו היתה תלויה כשהוא יושב על הכסא כי אין שכל על למעלה משלו בכל : (לא) וישם במגרה . שם משפטם ליסרם כמגרה וגו' : והעביר . מהם שעביר במלבן ר"ל בכבשן שמולפים בו הלבנים :

מצודת ציון

(לא) במגרה . כלי מלא פנימות עשוי לכרות העלים ועל כי דרכו לכרות בגרזינ קרויי מגרה וכן מגולרות במגלה (מ"ב ז') : ובחריצי הברזל . כלי ברזל מלאה חדיליס עשוים לדוש בה כמ"ש כי לא בחכון יודס קלח (ישעיה כח) : ובמגזרות . הם הגרזינס שמקצים בהם העלים והוא מתפסק כמו כבש כשב : במלבן . מל' לבנים :

פירוש ע"ט

(ל) וַיִּקַּח אֶת עֲטֶרֶת מַלְכָּם אוּ עֲר הָט צוּ גְנוּמֶן דִי קְרוֹן
פוּן זַיֶּעֶר קִינוֹג פוּן זַיִן קָאפּ וִימְשְׁקָלָהּ כְּפַר זָהָב אוּג אִיר
גְוִויכְט אִיז גְוִוען אַיִן צָאהְן וְאֶבֶן יְקָרָה אוּג
אַיִן מַיְיסֶטֶר שְׁטֵיין אִיז גְוִוען אַיִן גְעְוִוצְט אִין אִיר
וּתְהִי עַל רֹאשׁ דָּוִד אוּג זִיא אִיז גֶהַאנְגֶן אִיבֶּר דָעם
קָאפּ פוּן דָּוִד אַז עֲר אִיז גְעְוֶעזֶן אוֹף זַיִן שְׁטוֹל וּשְׁלַל
הָעִיר הוֹצִיא אוּג דָעם זַאק רוֹב פוּן דֶר שְׁטָאט הָאט
עֲר אוּם גְצוּגֶן זַיֶּעֶר פִּיל : (לא) וְאֶת הָעָם אֲשֶׁר בָּהּ הוֹצִיא
אוּג דָם פָאלְק וָואס אִין אִיר אִיז גְוִוען הָאט עֲר אוּם
יג (א) וַיְהִי אַחֲרֵי כֵן אוּג עָם אִיז גְוִוען נָאהְ דָעם
יְלאבְשלוֹם

אַחֲרֵי־כֵן וְלְאַבְשָׁלוֹם בֶּן־דָּוִד אָחוֹת
יָפָה וּשְׁמָהּ תָּמָר וַיְאָהֲבֶהָ אַמְנוֹן בֶּן־
דָּוִד: ב וַיֵּצֶר לְאַמְנוֹן לְהִתְחַלּוֹת בַּעֲבוּר
תָּמָר אֲחֹתוֹ כִּי בְתוּלָה הִיא וַיִּפָּלֵא
בְּעֵינֵי אַמְנוֹן לַעֲשׂוֹת לָהּ מְאוּמָה:
ג וּלְאַמְנוֹן רֵעַ וּשְׁמוֹ יוֹנָדָב בֶּן־שִׁמְעָה
אֲחִי דָוִד וְיוֹנָדָב אִישׁ חָכָם מְאֹד:
ד וַיֹּאמֶר לוֹ מַדּוּעַ אַתָּה כָכָה דַּל בֶּן
הַמֶּלֶךְ בַּבֹּקֶר בַּבֹּקֶר הֲלוֹא תַגִּיד לִי
וַיֹּאמֶר לוֹ אַמְנוֹן אֶת־תָּמָר אֲחוֹת

אַחֲרֵי כֵן וּלְאַבְשָׁלוֹם בַּר דָּוִד
אֲחָתָא שַׁפִּירְתָּא וּשְׁמָהּ
תָּמָר וְרָחֲמָהּ אַמְנוֹן בַּר
דָּוִד: ב וַעֲקַת לְאַמְנוֹן
לְאִתְמַרְעָא בְּדִיל תָּמָר
אֲחָתֵיהּ אֲרֵי בְתוּלְתָּא
הִיא וַהֲוָה מִכְּסָא בְּעֵינֵי
אַמְנוֹן לְמֶעְבַּד לָהּ
מִדְּעַם: ג וּלְאַמְנוֹן
שׁוּשְׁבִינָא וּשְׁמֵיהּ יוֹנָדָב
בַּר שִׁמְעָה אֲחוּהִי דְּדָוִד
וְיוֹנָדָב גְּבַר חַכִּים לַחֲדָא:
ד וַאֲמַר לֵיהּ מָה דֵּין אַתְּ
כְּדֵין חַשׁוֹךְ בַּר מַלְכָּא
בְּצַפַּר בְּצַפַּר הֲלָא תְחַוֵּי
לִי וַאֲמַר לֵיהּ אַמְנוֹן תַּ
תָּמָר אַחֲתֵיהּ דְּאַבְשָׁלוֹם
אחי

ת"א ולאמנון רע . סנהדרין כה : מדוש . מדרש מ סנהדרין שם :

מהר"י קרא

יג (ב) להתחלות . שנעשה חולה : בעבור תמר אחותי . ולא אחותי היתה אלא בת מעכה אם אבשלום היתה ואחות אבשלום מאם היתה . ולפי שהיה אבשלום קורא אותה אחותו היו כל בני דוד למידין ממנו גם הם לקרותה אחות . הוא שהטר אוחרת לאמנון ועתה דבר נא אל המלך כי לא ימנענו ממך . ואם היא אחות אמנון למה לא ימנענה : (ד) דל . דל

(ג) איש חכם . לרשעה : (ד) דל . כמוס כמו דלות ורעות תומר (כראשית מ"ח י"ט) :

רש"י

יג (א) ולאבשלום וגו' אחות יפה . שהיתה בת אמו :
(ב) להתחלות . על מכלה : כי בתולה היא . ולעושה עבירה ואינה יוצאת לחוץ לפיכך ויפלא בעיני אמנון וגו' נכסה ונעלם ממנו מה תוכנה יכול לבקש לעשה עמה כמו כי יפלא ממך (לדברים י"ז ח') ת"ח מרי יתכסי ממך :

רלב"ג

מלבן על שם הלבנים : (ג) ויונדב שם מכם מעד . כ"ל למלוח תחכולות לעשות לו ולכן הכינהו לעשות מה שהיה קשה בעיניו עשייתו לך כשאל ללמד מהסכימתו עלת יונדב כוח כפיל למעלה עשייתה :

רד"ק

(ה) אחות יפה ושמה תמר . תמר בת יפת תואר היתה כמו שאמרו רבותינו ז"ל והראיה כי לא ימנעני ממך והיתה אחות אבשלום מאמו כי מעכה אמו של אבשלום לקחה דוד בבלחטה ושכב עמה קודם שנתגיירה כי התורה התירה זה כנגד יצר הרע כמו שכתוב וראית בשביה אשת יפת תואר וגו' ואינה מותרת לו קודם שנתגיירה אלא ביאה ראשונה בלבד ואח"כ אם הרצה להתגייר יקחנה לאשה ומעכה נתעברה מדוד בביאה ראשונה בעודה נכרית לפיכך היתה מותרת תמר לאמנון אע"פ שהיתה בת דוד בין שבניותה נתעברה מעכה ממנה ונתגיירה פעמים אחר כן ונשאה דוד לאשה ולדה לו אבשלום ומה שאמר אמנון תבא נא תמר אחותי לפי שהיתה בת דוד קראה אחותי : (ב) להתחלות . עד שהיא נראה חולה מרוב תשקו בה : כי בתולה היא . לפיכך חשק בה בתשק יותר חזק וי"מ כי היא מעם לפלל ויפלא בעיני אמנון אע"פ שהוא עשה באחרונה כלו' נפלא בעיניו הדבר היאך יוכל לשכב בה כי לא היתה יוצאה מביתה כי הוא בתולה ודרך הבתולות בישראל להיות צנועות בבית ולא תצאנה החוצה ויונדב היה חכם ובעל תחבולות ויען אמנון תחבולה שתבא לפניו ואמרו ויונדב איש חכם מאד חכם להרע ולרשעה : (ד) דל . חלוש וכחוש ור"ל פנים ומה שאמר בבקר

מצודת ציון

יג (ב) ויצר . מלשון לחץ ודחק : להתחלות . מלשון חולי : ויפלא . ענין מכוסה ומניעה וכן כי יפלא ממך דבר (דברים י"ז) :
באומנה . שוס דבר : (ג) רע . מבר ומהוב : (ד) דל . כמוש וכחוש

מצודת דוד

יג (ה) אחותי . מן הסתר ומן הסתם כי מעכה בת מלך גשור היתה תומר ולקחה דוד במלחמה ובא עליה קודם שהתגיירה ונתעברה וילדה את תמר ואת אבשלום וילדה מאחר שהתגיירה :
(ב) ויצר לאמנון . היה מילל ודואג עד שהיה נראה כחולה מרוב חשקו אחותו . מן הסתר : כי בתולה היא . ומדרך הבתולות לשכת בית מלאכתה ולא תצא החוצה ויונדב היה חכם ובעל תחבולות ויען אמנון תחבולה שתבא לפניו ואמרו ויונדב איש חכם מאד חכם להרע ולרשעה : (ד) דל . חלוש וכחוש ור"ל פנים ומה שאמר בבקר

פירוש ע"ט

וְלְאַבְשָׁלוֹם בֶּן דָּוִד וגו' אוֹנ צוּ אַבְשָׁלוֹם בֶּן דָּוִד אִיז
גְּוֶעֶן אֵיין שֵׁוֵועְסְטֶער פּוּן מוּטֶר הַאלְבּ אוּנ
אִיר נָאכֶּן אִיז גְּוֶועֶן הָכָר וַיֶּאֱהָבֶהָ אַמְנוֹן הַט זִיא אַמְנוֹן
בֶּן דָּוִד לִיבּ גֶהַאט: (ב) וַיֵּצֶר לְאַמְנוֹן אוֹנ עֶם הַט זִיא גְּוֶועֶן
לֵייד צוּא אַמְנוֹן לְהִתְחַלּוֹת בִּיז עֶר אִיז קְרַאנְק גְּוֶוארֶן
פּוּן וֶועגֶן הָכְמַר זַיין שְׁוֵועסְטֶר כִּי בְתוּלָה הִיא וְוַארוּם
וְיא אִיז גְּוֶועֶן אַיין בְּתוּלָה אוּנ אַיין צְנוּעָה. וְיא
פְלֶעגְט נִיט אֶרוּם צוּ גֶיין אוֹף דֶער גַאס. דְרוּם וַיִּפָּלֵא
בְּעֵינֵי אַמְנוֹן אִיז גְּוֶועֶן פַּר הוֹלֶן אִין דִי אוֹנֶן פּוּן אַמְנוֹן
אָזוֹ קָאנֶר דִיא בֶּן הַמֶּלֶךְ אַלֶע אִין זַ עֶר פְּרִיא אוּנ

האסט

אָחִי אַתָּה רָחֵם: ה וַיֹּאמֶר
לוֹ יְהוֹנָדָב שְׁכַב עַל
מִשְׁכָּבְךָ וְהִתְחַל
וּבֹא אָבִיךָ לִרְאוֹתֶךָ וְאָמַרְתָּ אֵלָיו תָּבֹא
נָא תָּמָר אֲחוֹתִי וְתַבְרֵנִי לֶחֶם וְעָשְׂתָה
לְעֵינַי אֶת־הַבְּרִיָּה לְמַעַן אֶרְאֶה
וְאֹכְלָתִי מִיָּדָהּ: ו וַיִּשְׁכַּב אַמְנוֹן וַיִּתְחַל
וַיָּבֹא הַמֶּלֶךְ לִרְאוֹתוֹ וַיֹּאמֶר אַמְנוֹן אֶל־
הַמֶּלֶךְ תָּבוֹא־נָא תָּמָר אֲחוֹתִי וּתְלַבֵּב
לְעֵינַי שְׁתֵּי לְבִבוֹת וְאֶבְרָה מִיָּדָהּ:
ז וַיִּשְׁלַח דָּוִד אֶל־תָּמָר הַבַּיְתָה לֵאמֹר
לְכִי נָא בֵּית אַמְנוֹן אָחִיךְ וַעֲשִׂי־לוֹ
הַבְּרִיָּה: ח וַתֵּלֶךְ תָּמָר בֵּית אַמְנוֹן אָחִיהָ
וְהוּא שֹׁכֵב וַתִּקַּח אֶת־הַבָּצֵק וַתָּלָשׁ

אֲחִי אַתָּה רַחֵם: ה וַאֲמַר
לֵיהּ יְהוֹנָדָב שְׁכַב עַל
שׁוּפְיָךְ וְאִתְמָרַע וְיֵיתֵי
אֲבוּךְ לְמֶחֱזָךְ וְתֵימַר לֵיהּ
תֵּיתֵי כְּעַן תָּמָר אֲחָתִי
וְתֵיכְלִינַנִי לַחְמָא
וְתַעֲבֵיד לְעֵינַי יַת
סְעוֹדְתָא בְּדִיל דְּאֶחֱזֵי
וְאֵכוֹל מִן יָדָהּ: ו וּשְׁכִיב
אַמְנוֹן וְאִתְמָרַע וַאֲתָא
כִּיסָּא לְמֶחֱזֵהּ וַאֲמַר
אַמְנוֹן לְמַלְכָּא תֵּיתֵי כְּעַן
תָּמָר אֲחָתִי וְתַחֲלוֹט
לְעֵינַי תַּרְתֵּין חֲלִישָׁתָא
וְאֵכוֹל מִן יָדָהּ: ז וּשְׁלַח
דָּוִד לְבֵיתָא לְוָת תָּמָר לְבֵיתָא
לְמֵימָר אֱזִילִי כְּעַן לְבֵית
אַמְנוֹן אָחִיךְ וְעִבְדִי לֵיהּ
סְעוֹדְתָא: ח וְאָזְלַת תָּמָר
בֵּית אַמְנוֹן אָחוּהָ וְהוּא
שְׁכִיב וּנְסִיבַת יַת לִישָׁא
ושׁשׁ

ה"א ויאמר לו יהונדב. סהדרין כט: ובכתה לפניו. שם:

רש"י

(ה) את הבריה. את הפטדה:

יתיר ו'

מהר"י קרא

מראה: (ה) והתחל. עשה עצמך כאילו אתה חולה: (ו) ותלבב לעיני שתי לביבות. ותתלוש לעיני הרתין חלושין. לבבות, רקיקין שמב"לין אותן בפחכת ובלילות בשמן

רד"ק

בבקר כי בלילה היתה מחשבתו עליה והיה עד בעבורה ובבקר היה לו פנים רעים: (ה) והתחל. הראה עצמך חולה: ותברני. ותאכילני: הבריה. הכאכל: (ו) ותלבב לעיני שתי לביבות. תרגומו והתלוש לעיני תרתין חלישתא והחלוש ידוע ברבותינו ז"ל שתולשין הבצק בסיס רותחין מאד: (ז) ותקח את

מצודת דוד

ממה שמנה בניותה וגם תחבב בלבה ומותרת הוא לי ואני לוחצה בחמה ובקרה: ה) והתחל. מלשון חולי: ותברני לחם. היה מתאכל לחולי כי תעשה את המתאכל לעילי וכלשון התקונו החיה תחב למתאכל ואכלתי מידה ולשונם ולהכל מצוי לשון עשה. תעשה לפני בתי לעיניהם:

מצודת ציון

כמו דלות ורעות (כדלקמן מ"ח): (ה) והתחל. מלשון חולי: לראותך. לשון חוקך כמו כלכלות לחם דוד (ש"ב יט): ותברני ונו' הבריה. כינוי לאכילה מועטת כמו ולא נכה לחמי (לעיל י"ג): (ו) והתלבבנו לביבות. ת"י ותחלוט חלישתא דלקמן"לחלוט על פעלי ציוס (ישעיהו) ותעשה לבבות. שמלקין אותם בלותמין: ואברה. ואוכל ממנו: (ז) הבצק. הנשמה ומגיל כן ע"ם שופו כי

רלב"ג

(ו) ותלבב לעיני שתי לביבות. הוא מעשה מלחמים קטנים"ל בלע"ז: ומהרה. ואוכלו: (ז) הבציק. המעכל:

פירוש ע"ט

הָאִסְטְ אוֹ אֵין שֶׁלָּעְכְטְ פָּנִים חֲלִילָה תַּגִּיד לִי פֶּר וָואר
דוּ וָאלְסְטְ זָאגָן צוּ מִיר נַיאֵין לוֹ אַמְנוֹן הָט אַמְנוֹן
גְּלַיְיגְט אוּג הָט זִיךְ גַּמַאכְט קָרַאנְק אִיז גְקוּמֶן דָּר
מֶלֶךְ אִים זָעהֶן נַיאֵין אַמְנוֹן אֶל הַמֶּלֶךְ הָט אַמְנוֹן גְזָאגְט
צוּ דֶעם מֶלֶךְ הָבוּא נָא תָּמָר אֲחוֹתִי לָאז קוּמֶן הָמָר
מַיין שְׁוֶועסְטֶר אוּג לָאז זִיא אוּם זִידֶן צוּ פֶּר מַיינֶע
אוֹגֶן צְוַוויי קִיכְלִיךְ אוּג נָאךְ דֶעם לָאז זִיא זַיי פֶּרֶעגְלֶן
אִין בּוֹמְל וָועל אִיךְ זַייא עֶסְן פּוּן אִיר הָאנְט:
(ז) וַיִּשְׁלַח דָּוִד אֶל תָּמָר הָאט דָּוִד גְשִׁיקְט צוּ הָמָר אִין
הוּז אַרַיין צוּא זָאגָן אִיר לְכִי נָא נַיי נוּן אִין דֶעם הוּז
פּוּן אַמְנוֹן דַיין בְּרוּדֶר אוּג מַאךְ אִים דָאם עֶסְן:
(ח) וַתֵּלֶךְ תָּמָר אִיז הָמָר גְנַאנְגֶן אִין דֶעם הוּז פּוּן

וַתִּלָּבֵב לְעֵינָיו וַתְּבַשֵּׁל אֶת־הַלְּבִבוֹת׃
ט וַתִּקַּח אֶת־הַמַּשְׂרֵת וַתִּצֹק לְפָנָיו
וַיְמָאֵן לֶאֱכוֹל וַיֹּאמֶר אַמְנוֹן הוֹצִיאוּ כָל־
אִישׁ מֵעָלָי וַיֵּצְאוּ כָל־אִישׁ מֵעָלָיו׃
י וַיֹּאמֶר אַמְנוֹן אֶל־תָּמָר הָבִיאִי הַבְּרִיָּה
הַחֶדֶר וְאֶבְרָה מִיָּדֵךְ וַתִּקַּח תָּמָר אֶת־
הַלְּבִבוֹת אֲשֶׁר עָשָׂתָה וַתָּבֵא לְאַמְנוֹן
אָחִיהָ הַחֶדֶרָה׃ יא וַתַּגֶּשׁ אֵלָיו לֶאֱכֹל
וַיַּחֲזֵק בָּהּ וַיֹּאמֶר לָהּ בּוֹאִי שִׁכְבִי עִמִּי
אֲחוֹתִי׃ יב וַתֹּאמֶר לוֹ אַל־אָחִי אַל־
תְּעַנֵּנִי כִּי לֹא־יֵעָשֶׂה כֵן בְּיִשְׂרָאֵל אַל־

וְלָשַׁת וַחֲלָטַת לְעֵינוֹהִי
וּבְשִׁילַת יַת חֲלִיטָתָא׃
ט וּנְסִיבַת יַת מַסְרִיתָא
וַאֲרִיקַת קֳדָמוֹהִי וְלָא
אֲבָא לְמֵיכַל וַאֲמַר אַמְנוֹן
אַפֵּיקוּ כָל אֱנָשׁ מֵעִילָוַי
וְאַפֵּיקוּ כָל אֱנָשׁ
מֵעִילָוֹהִי׃ י וַאֲמַר אַמְנוֹן
לְתָמָר אָעֵילִי מְעוּדְתָא
לְאֵידְרוֹן בֵּית מִשְׁכְּבָא
וְאֵכוֹל מִן יָדִיךְ וּנְסִיבַת
תָּמָר יַת חֲלִיטָתָא
דַּעֲבָדַת וְאָעֵילַת לַאֲמְנוֹן
אֲחוּהָא לְאֵידְרוֹן בֵּית
מִשְׁכְּבָא׃ יא וְקָרִיבַת
לֵיהּ לְמֵיכַל וַאֲתָקֵיף בָּהּ
וַאֲמַר לָהּ עוּלִי שְׁכִיבִי
עִמִּי אֲחָתִי׃ יב וַאֲמַרַת
לֵיהּ אָחִי בְּבָעוּ לָא
תְּעַנֵּנִי אֲרֵי לָא מִתְעֲבַד
כֵּן

ת"א ותקח תמרים . סם׃

רש"י

(ח) ותלבב. ותחלוט סולת מורכבת כמיס רותחין תחלה וחמ"ל כשמן: (ט) את המשרת. תרגום של מחבת מסריתא׃

רלב"ג

(ח) ותבשל לפניהם. כשלה לוקח כשמן כתלפח וכשם כמר כשול כי גם על הללי תמר ויבשלו לפניהם כשמה: (ט) המשרת. תלפח ותקח לפניו. כשפה לפניו הלבידות עם השמן בכלי מבי הכיפה כו לפניו לפי הכריס וכשם כשפה זה לפניו כעכור שכבר לקדק לתמון שתלבב לעיניו לפי הלבידות: (י) וכשם כשחביל לתמון להביאה החדר כדי שיוכל לאכול מכוונתו ממנה כן יהיה נכון שם יעמוד בחון קולם כעטוחו לוחם: (יב) כי לא יעשה כן בישראל. לא תמרה מכוון שהיו בני ישראל בזמן ההוא רגילים לעשות כן כיעקב"ל כמו שהיה כתוב בתורה ובספרי הנביאים ובשפה דוד ולפי שהוא לא היתה מבני ישראל אלא מבני עמון ומואב לפי שהיתה אמו נעמה העמונית ולכן אמרה אל תעשה כן כישראל אבל אתה מבני עמון ומואב ולזה תמר בשפחה קרוב בן ליעקב"ל מן השפחה כמו שהיה כן דוד כי מן הבן הנה ליעקב"ל מן השפחה קרוב בן ליעקב"ל מן השפחה כמו שהיה כן דוד כי מן הבן הנה ליעקב"ל מן השפחה כעשית מבי הם עבדים כמוה לא ישלמנים׃

רד"ק

הבצק ותלש. אמר חבצק על שם שופר כי הקמח אחר שנלוש יקרא בצק וכן ושחוני קמח זכן אפיתי על בחליו לחם: (ט) ותקח את המשרת ותצק לפניו. המשרת היא המחבת וכן תרגום מחבת משריתא והמשרת היא שבשלה בה הלביבות ולקחה המשרת ויצקה לפניו בקערה ובדברי רז"ל שעשתה לו מיני מגן והוא

מצודת ציון

תמר הלביבות מקרא בלק וכן לחמיה על גחליו לחם (ישעיה מד): ותלבב. ותלטה: (ט) המשרת. מכתוב של מחבת היא מסריתא: ותצוק. ותלטה. מלשון יציקה: טעלי. מעלני: (יב) תעננני. מלשון עינוי:

מצודת דוד

(ח) ותבשל. עוד פעם על המחבת בשמן: (ט) ותצוק. יקח על הקערה הלביבות עם שמן: (י) החדר. לחדר מבכרו: ותבא. את הלביבות: (יא) ותגש. הגישם לניו את הלביבות לאכול: (יב) אל אחי. אל תעשה כזאת אתה אחי: אל תעננני. אל תעשה כן אתי לענותני ולזה אל תעשה גם אתה את הנבלה הזאת׃

פירוש ע"ט

אַמְנוֹן אִיר בְּרִידֶר אוּנְ עֶר אִיז גְּלֶעגֶן וַתִּקַּח וגו' הָאט
זִיא גֶנוּמֶן דַם טֵייג אוּנְ הָט עֶם גְּקְנֶעטְן וַתְּלַבֵּב לְעֵינָיו
אוּנְ הָט פְּרִיעֶר גֶזָאטֶן אִין וואכֶר פַּאר זַיינֶע אוֹגֶן
וַתְּבַשֵּׁל אוּנְ דֶר נָאהְ הָט זִיא גְּקוּאכְט אוּנְ גְּפֶרעגְיֶלְט
אִין בּוֹמֶל דִּי גְּזוֹאטֶנֶע קִיכְלִיךְ׃ (ט) וַתִּקַּח אֶת הַמַּשְׂרֵת
אוּנְ זִיא הָט גְּנוּמֶן דוּ פַייאֶר פַּאן וַתִּצֹק לְפָנָיו אוּנְ הָט
גְּגָאסֶן צוּ פַּר אִים (עיין מצ"ד) וַיְמָאֵן לֶאֱכוֹל אוּנְ עֶר
הָט נִיט גְּוואלְט צוּ עֶסֶן זַיאטֶר אַמְנוֹן גוּ אוּנְ אַמְנוֹן
הָט גָאנְצְט חוּיצוּאוּ כָל אִישׁ מֵעָלַי צִיהָט אוֹם אַלֶע מַאנֶן
פּוּן אֶפּ מִיר וַיֵּצְאוּ כָל אִישׁ מֵעָלָיו זֶעגֶן צְרוֹם גְּגַאנְגֶן
אֲלֵי מַאנֶן פּוּן אֶפּ אִים׃ (י) וַיֹּאמֶר אַמְנוֹן אֶל תָּמָר הָט
אַמְנוֹן גָאנְצְט צוּ תָּמָר הָבִיאִי הַבְּרִיָּה הַחֶדֶר בְּרָעגְ דָם

תַּעֲשֶׂה אֶת־הַנַּעֲרָה הַזֹּאת׃ יג וַאֲנִי אָנָה
אוֹלִיךְ אֶת־חֶרְפָּתִי וְאַתָּה תִּהְיֶה כְּאַחַד
הַנְּבָלִים בְּיִשְׂרָאֵל וְעַתָּה דַּבֶּר־נָא אֶל־
הַמֶּלֶךְ כִּי לֹא יִמְנָעֵנִי מִמֶּךָּ׃ יד וְלֹא אָבָה
לִשְׁמֹעַ בְּקוֹלָהּ וַיֶּחֱזַק מִמֶּנָּה וַיְעַנֶּהָ
וַיִּשְׁכַּב אֹתָהּ׃ טו וַיִּשְׂנָאֶהָ אַמְנוֹן שִׂנְאָה
גְדוֹלָה מְאֹד כִּי גְדוֹלָה הַשִּׂנְאָה אֲשֶׁר
שְׂנֵאָהּ מֵאַהֲבָה אֲשֶׁר אֲהֵבָהּ וַיֹּאמֶר
לָהּ אַמְנוֹן קוּמִי לֵכִי׃ טז וַתֹּאמֶר לוֹ אַל־
אוֹדֹת הָרָעָה הַגְּדוֹלָה הַזֹּאת מֵאַחֶרֶת

בֶּן בִּישְׁרָאֵל לָא תַּעֲבֵד
יַת קָלָנָא הָדֵין׃ יג וַאֲנָא
לְאָן אוֹבִיל יַת חִסּוּרִי
וְאַתְּ תְּהֵי כְּחַד מִן שְׁטָיָא
בְּיִשְׂרָאֵל וּכְעַן מַלֵּיל כְּעַן
עִם מַלְכָּא אֲרֵי לָא
יִמְנְעִינָנִי מִנָּךְ׃ יד וְלָא
אֲבָא לְקָלָהָא מִנָּהּ וְתַקִּיף
מִנָּהּ וְעַנְיָהּ וּשְׁכִיב עִמָּהּ׃
טו וּסְנָאָהּ אַמְנוֹן סִנְאָה
רַבְּתָא לַחֲדָא אֲרֵי סַגִּיאָה
סִנְאָתָא דִּי סְנָאָהּ
מֵרַחֲמָתָא דִּרְחִימָה
וַאֲמַר לָהּ אַמְנוֹן קוּמִי
אֱזִלִי׃ טז וַאֲמָרַת לֵיהּ
עַל עֵיסָק בִּישְׁתָּא רַבְּתָא
הָדָא מֵאוֹחֳרָנְיָתָא
דְּעַבַדְתָּא

ת"א דבי גל. שם: ויכלה למנוע. נכם:

חש' בצירי רש"י

(יג) כי לא ימנעני ממך. שמותר׳ אני לך לפי שמתעברה כי אמי כשיגיע יפת תואר שלקחה דוד במלחמ׳ ומי שים לו כן או כת מן שפחה אינו נמו לכל דבר: (טו) וישנאה אמנון. ממרו רבותינו נימת קשרה לו ועשתתו כרות שפכה: (טז) אל אודות. אל תעשה תועות הרעה הזאת על פיזום הגדולה מן התחרת שעשית עמי ועניתני ועוד תוסיף רעה

רלב"ג

(טו) ויפגוה ממנון בלתה גדולה. ויפגה בהתעללות כפי יכלתה להנוע על לנומו ואולי הכלתיה אותו כזה ההתעללות שהיה מרחיקם אז ממנה לו דבקי מתפוס ולזה שלחה כי ככר ממנה לו ואתה תהיה כאחד הנבלים בישראל או אולי ממנה לו דבקים יותר קשים מאלו. וכפי מנוד הפלאה בלתה ממנון מביאנו דרך זה למדנו מזה שנדע השנאה הזאת בלתה יותר עמו למעלה ועד עוד ולפי שחמרנו והוא כוללת לו מתמעל

(יג) ואני וגו׳. שם ביטוי למוסם מ"מ למחשבה תחשב לי ואשא חרפתי מבין העם: (יד) ויחזק. לתגבר עליה ולכפה: (טו) וישנאה. אולי נפתחו בדבריה ואמת הדבר ולזה שנאה יותר גדולה מאהבה שעתיד לבי. ולפי כלה שתשב עוד ומן שם בביתו: (טז) אל אודות הרעה וגו׳. כ"ל אל תעשה עסק הרעה הגדולה הזאת שכר היה יותר גדולה מהשכר: אשר עשית. כ"ל ומה היה הרעה הגדולה

מצודת דוד

(יג) ואני וגו׳. שם ביטוי למוסם מ"מ לחשבה תחשב לי ואשא חרפתי מבין העם: אולילה. להסתילה מעני חדם: ואתה. ולה אתה מהיה כאחד מהנבלים: כאחד. סמואל ותתפון כי דבר לא יוכל יעשנני מהניות לך לאשה: (יד) ויחזק. לתגבר עליה ולכפה: (טו) וישנאה. אולי נפתחו בדבריה ואמת הדבר: כי גדולה וגו׳. לשנאתה היתה בעבור שהיתה גדולה מאהבה הקדומה: קומי לכי. ולא כלה שתשב עוד זמן מה בביתו: (טז) אל אודות הרעה וגו׳. כ"ל אל תעשה עסק הרעה הגדולה הזאת שכר היה יותר גדולה מהשכר: אשר עשית. כ"ל ומה היה הרעה הגדולה

מצודת ציון

הנבלה. דבר גנאי וכעור: (יג) אנה. להיכן: הנבלים. הפחותים ושפלים: (טז) אודות. עסק:

פירוש ע"ט

נאלמט ניט טאן דו דאונג׳ט שׁעכטי זאך׃ (יג) ואני
זיך גשׁטאדקט מיין פון איר ווענדן וגו׳ אונ דאס זיא
אזה אולילה את חרפתי אונ איך ווייא הון ווערל איך פירן
גפייניגונג אונ איר ווייא גלעזנן מיט איר׃ (טו) אונ נאך
מיין שאנד אונ דו ווערסט זיין גלייך אזו ווייא אייגר
דעם וישנאה וגו׳ הט זיא אמנון פיינט גהאט זייער
פון די שלעכטי ונם צווישׁן די ישׂראל ונזה בדר נא
איין גרוס פיינד שאפט כי גדולה השׂנאה דאן עם
אי המלך אונ דייגט רייד נון צו דעם מלך דאס ער
איז גרוס גנוזען דו שׂנאה ונם ער הט זיא נאך דעם
נאל מיך גבען צו דיר ווארום איך בין מוזר
פיינט ניהאט מאהבה אשׁר אהבה מיין פון דעם
מיך ניט פר מיידן פון דיר ווארום איך נאך בין מוזר
ליבשאפט ונם ער הט זיא פרייער ליב גהאט וייאר
צוא דיר דאן איר מוזר איז נאך ניט גוועזן קיין
לה אמנון אונ אמנון הט גזאגט צו איר קומי לכי שטייא
ישׂראלית או זיא איז מראנידיג גוואדן מיט איר
אוף אונ גייא אוועק׃ (טז) ותאמר לו הט זיא גזאגט
פון דוד ווארום דוד הט זיא גנומן איין קנעכט פון טואר
צו אים אל אודות הרעה לאו מען ניט טון צו מיר דו
אין דר מלחמה אונ דר וום האט איין קינד פון ניט
נאך פון דר דאוינר רעה ום זיא איז נרעסר
קינן ישׂראלית ווערט עם ניט אן גרופן זין קינד צו
אשׁר עשׂית מיר פון דער אנדרער רעה ווס דו האסט
אלי נאכן׃ (יד) ולא אבה לשמוע בקולה האט ער ניט
גמאן מיט מיר אונ האסט מיך גפייניגט ווילסמו
גוואלט צו הערן אין איר קול ויהזק ממנה אונ האט
נאך מערן צו מאן שלעכטי מיין פון פרייער לשׂתני

צו

אֲשֶׁר־עָשִׂיתָ עִמִּי לְשַׁלְּחֵנִי וְלֹא אָבָה
לִשְׁמֹעַ לָהּ׃ יז וַיִּקְרָא אֶת־נַעֲרוֹ מְשָׁרְתוֹ
וַיֹּאמֶר שַׁלְּחוּ־נָא אֶת־זֹאת מֵעָלַי
הַחוּצָה וּנְעֹל הַדֶּלֶת אַחֲרֶיהָ׃ יח וְעָלֶיהָ
כְּתֹנֶת פַּסִּים כִּי כֵן תִּלְבַּשְׁן בְּנוֹת־
הַמֶּלֶךְ הַבְּתוּלֹת מְעִילִים וַיֹּצֵא אוֹתָהּ
מְשָׁרְתוֹ הַחוּץ וְנָעַל הַדֶּלֶת אַחֲרֶיהָ׃
יט וַתִּקַּח תָּמָר אֵפֶר עַל־רֹאשָׁהּ וּכְתֹנֶת
הַפַּסִּים אֲשֶׁר עָלֶיהָ קָרָעָה וַתָּשֶׂם יָדָהּ
עַל־רֹאשָׁהּ וַתֵּלֶךְ הָלוֹךְ וְזָעָקָה׃
כ וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ אַבְשָׁלוֹם אָחִיהָ הַאֲמְנוֹן
אָחִיךְ הָיָה עִמָּךְ וְעַתָּה אֲחֹתִי הַחֲרִישִׁי
אָחִיךְ הוּא אַל־תָּשִׁיתִי אֶת־לִבֵּךְ לַדָּבָר

דַּעֲבַרְתָּא עִמִּי לְשַׁלְּחָנִי וְלָא אָבָה
לְשָׁלְחוּתִי וְלָא אֲבָא
לְקַבָּלָא מִנָּהּ׃ יז וּקְרָא
יָת עוֹלֵימֵיהּ מְשׁוּמְשָׁנֵיהּ
וַאֲמַר שַׁלְחוּ כְעַן יָת דָּא
מֵלְוָתִי לְבָרָא וְאַגְיֵף דְּשָׁא
בַּתְרָהָא׃ יח וְעָלַהּ כְּתוֹנָא
דְּפַסֵּי אֲרֵי כֵן לָבְשָׁן בְּנָת
מַלְכָּא בְּתוּלָתָא
פְּרִדּוּטִין וְאַפֵּיק יָתָהּ
מְשׁוּמְשָׁנֵיהּ לְבָרָא
וְאַגְיֵף דְּשָׁא בַּתְרָהָא׃
יט וּנְסִיבַת תָּמָר קְטָמָא
עַל רֵישָׁהּ וְכִתּוֹנָא דְּפַסֵּי
דַּעֲלָהּ בְּזָעַת וְשַׁוְיָאת
יְדָהּ עַל רֵישָׁהּ וַאֲזָלַת
מְיַיל וְצָוְחַת׃ כ וַאֲמַר
לָהּ אַבְשָׁלוֹם אֲחוּהָא
הֲאַמְנוֹן אֲחוּךְ הֲוָה עִמָּךְ
וּכְעַן אֲחָתִי שְׁתוֹקִי אֲחוּךְ
הוּא לָא תְשַׁוֵּין יָת לִבָּךְ
לְפִתְגָמָא

ת"א ומקח ממר חצר. סנהדרין כח

רלב"ג

כלשון למדנו שם לח דכר עמו שלשה ימים ליום נולד: (יח) כתנת פסים. לכוש מלכים מתהנפים היה דרך משל כפעמון פסת יד מלכם ואמה וכן תמצא לפעמים בפרשיו: (כ) ושתוק תמתי התרשי תחרי הוא. ר"ל ואין רלוי לפרסם נגיעו: ותשב תמרו שוממה בית

(יט) הלוך וזעקה. עבר במקום בינוני כלומר הילכת וזעקה בקבלה בידם כי על אחוה מעשה באחיה שכה גדרי על ייחוד הפנויה שאמרו בנות מלכים כך בנות תדיוטות על אחת כמה וכמה בצנועות כך בפרוצות על אחת כמה וכמה עבדו בית דינו של דוד וגזרו ואמרו להתייחד עם הפנויה: (כ) האמנון. דרך

מצודת ציון

(יז) ונעול. סגור במנעול: (יח) פסים. מרוקמת בדומה פס יד וקנוסמא לו בתורה פסים (בראשית לז): (כ) האמנון. דרך התנדבים להוסיף תוספות להקטין הדבר וכן לגרסו כתיכון ביום (דברים לג) כנקמת בן ע"ם הפים הקטן כגלגלה בעין: החרישי. עיין בתיקה:

מצודת דוד

ותעמוד אסר אחת עומה עמי לעשות מעשיך כי מעתה הפלה להכשל בי לעכוס קלוסה: (יח) כי כן תלבשן. כן היה מלכת מלבושיהן מעולים. היו אחותה פסים ומעורים אחד: (יט) על ראשה. כ"ל ותזרק מעצמה לתוכה דרך אבל ולהודיע לרבים בתוספה היתה: ותשש ידה הלך. כן היה דרך המתעצבת: (כ) היה עמך. כ"ל הכי מוטב וכשלון נקיה דכר: ושתה. הוסיף וכפר עשה כמריבי ואל תבוא אותו על בביהו: אל תשיבי וגו'.

פירוש ע"ט

צו אוועק שיקן מיך ולא אבה לשמוע לה אוג עד האמט
ניט גוואלט צוא העדן צו איר: (יז) ויקרא את נערו
משרתו אוג עד הט גרופן זיין יונג זיין דינר ויאמר
אוג האמט גואגט צוא אים שלחו נא את זאת שיק נון
אוועק די דאזיגי פון מיר אוף דער גאס אדום אוג
שלים צו די טיר נאך איר: (יח) ועליה כתנת פסים
את אוף איר איז גוואן איין זיידען העמדל כי כן
תלבשן. ווארום אזו איז גוואן דער בדר האס דיא
טעכטר פון דעם מלך דיא בתולות פלעגן זיך אן
לייגן אין זיידענע העמדלעך ויוצא אותה משרתו הט
זיין דינר אום גצוגן ויא אוף דער גאס אדום אוג

רד"ק

האות וחרפה ובזיון יותר מהאחרת שנשית עמי כי אותה בסתר ואת בגלוי ר"ת אל על: (יח) מעילים. ת"י כרדוסין המעיל הזה עשוי כתכונת הסהזנה כי כן אמר ועליה כתונת פסים לא כמו המעיל הכיזב בתורה והיה זה המלבוש יהוי בניהם ויונתן שתרגם כרדוסין כך תרגם אפוד בד כרדום דבוץ:

רש"י

גועטן

הַזֶּה וַתֵּשֶׁב תָּמָר וְשֹׁמֵמָה בֵּית אַבְשָׁלוֹם אָחִיהָ׃ כא וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד שָׁמַע אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיִּחַר לוֹ מְאֹד׃ כב וְלֹא־דִבֶּר אַבְשָׁלוֹם עִם־אַמְנוֹן לְמֵרַע וְעַד־טוֹב כִּי־שָׂנֵא אַבְשָׁלוֹם אֶת־אַמְנוֹן עַל־דְּבַר אֲשֶׁר עִנָּה אֶת תָּמָר אֲחֹתוֹ׃ כג וַיְהִי לִשְׁנָתַיִם יָמִים וַיִּהְיוּ גֹּזְזִים לְאַבְשָׁלוֹם בְּבַעַל חָצוֹר אֲשֶׁר עִם־אֶפְרָיִם וַיִּקְרָא אַבְשָׁלוֹם לְכָל־בְּנֵי הַמֶּלֶךְ׃ כד וַיָּבֹא אַבְשָׁלוֹם אֶל־הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר הִנֵּה־נָא גֹזְזִים לְעַבְדֶּךָ יֵלֶךְ־נָא הַמֶּלֶךְ וַעֲבָדָיו עִם־עַבְדֶּךָ׃ כה וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־אַבְשָׁלוֹם אַל־בְּנִי אַל־נָא

לְפִתְנָמָא הָדֵין וִיהִיבַת תָּמָר וְצַדְיָא בֵּית אַבְשָׁלוֹם אָחוּהָא׃ כא וּמַלְכָּא דָּוִד שָׁמַע יָת כָּל פִּתְנָמַיָּא הָאִילֵּן וְתַקִּיף לֵיהּ לַחֲדָא׃ כב וְלָא מַלֵּיל אַבְשָׁלוֹם עִם אַמְנוֹן לְמִבֵּישׁ וְעַד טַב אֲרֵי סָנֵי אַבְשָׁלוֹם יָת אַמְנוֹן עַל עֵיסְקַת דַּעֲנִי יָת תָּמָר אָחֲתֵיהּ׃ כג וַהֲוָה לִזְמַן תַּרְתֵּין שְׁנִין וַהֲווֹ גָּזְזִין לְאַבְשָׁלוֹם בְּמֵישַׁר חָצוֹר עִם בֵּית אֶפְרַיִם וְזַמִּין אַבְשָׁלוֹם לְכָל בְּנֵי מַלְכָּא׃ כד וַאֲתָא אַבְשָׁלוֹם לְוָת מַלְכָּא וַאֲמַר הָא כְעַן גָּזְזִין לְעַבְדָּךְ יֵיתֵי כְעַן מַלְכָּא וְעַבְדּוֹהִי עִם עַבְדָּךְ׃ כה וַאֲמַר מַלְכָּא לְאַבְשָׁלוֹם לָא בְרִי לָא כְעַן

ת"א ויהי לשמים. פסחדין סט (סוטה יח):

רש"י

ממנה למלחמי׃(כג) ויהיו גוזזים. ורכ' היה לעשות משתה

מהר"י קרא

(כ) ותשב תמר ושוממה בית אבשלום אחיה. דומש פי' ותשב תמר שוממה, כמו ובני ישראל הישובים בערי יהודה וישלוך

עליהם רחבעם, שפתרי' מלך עליהם רחבעם, ואני שמעתי ותשב תמר בבית אבשלום אחיה ושוממה ישבה לה׃

רלב"ג

מבשלום אחיה. ידמה כי לכשקם ולקחתה היתה עם כלי מכסים כמעשם ממי שעתיד שומעים כי מכיס בני שומעה: (כג) כי שנת מבשלום את תמנון. למדנו מזה כי כבר תוסכ שבשלה כשיעמוד המלך לדבר עם דעתו מעני הבשלה למרע ועד סוף: (כד) הנה נא גוזזים לעבדיך. כאמרו לפי גוזזים היו במחים על הכוכבי כמו שבארנו דוד לבקל כי על יום טוב כתיו. והנה היה מתחבולת אבשלום שבשל מבשלך סיכך הוא ועבדיו ממנו למחוה ולאכול ולשחות ממנו כי ידע כי זה דבר בלתי רצוי שיתלה בו המלך גם עשה זה כדי שיתלה דוד לאבשלום ממנו ממנו ולא יקח ממנו לבו על דבר ממנו שבשלה אבשלום את אחותו והנה היה ממנו הבן הבכור לדוד שמלוי למלוך שהיה רצוי שיתלה בו דוד יותר בממנו מזולתי מבשלה הבכיר׃

רד"ק

בזיון: ושוממה. הו"ו ללא תוספת דבר כוי"ו וישא אברהם את עיניו ואדוני אבי ז"ל פירש אלה והדומים להם עם חסרון עניין הדומה ופי' ושוממה עצבה ושוממה: (כג) גוזזים. מנחם היה לעשות משתה ביום שהיו גוזזים צאנם וכן בענין גבל: עם אפרים. סמוך לארץ אפרים וכן וישב יצחק עם באר

מצודת דוד

על תלמר בעמוד זה: (כב) לבדבר. כין דבר רע כין דבר טוב: כי שנא וגו'. ומשר המיכה בלבו להרגה כו לעת מלוח ובכדי שלא ירגיש בדבר לא דבר ממו מלומה: (כג) ויהיו גוזזים. והיה מדלכם לעשות משתה ומשתה וכן בכבל נאמר על יו"ט בתמו (ס"ח כ"ח): (כד) עם עבדך. על עלמו תמר:

פירוש

גְּזֻעָמָן אוֹ אִיז גְּוִעָן פַּאר וְוִיסְט אִין דֶּעם הוּיז פּוּן אַבְשָׁלוֹם אִיר בְּרוּדֶר׃ (כא) וַהַמֶּלֶךְ דָּוִד שָׁמַע אוֹת דָּר מֶלֶךְ דָּוִד הָט גֶּהערְט נָאר דִּיא דְּאוִיגִי רֵייד זַיחַר לוֹ מְאוֹד הָאט עִם אִים זַייעֶר גְּנָרִימְט׃ (כב) וְלֹא דִבֶּר אַבְשָׁלוֹם עִם אַמְנוֹן אוֹ אַבְשָׁלוֹם הָט נִיט גֶּרעט מִיט אַמְנוֹן פּוּן בֵּייזֶן אוֹ בִּיז גוּט דֶּעֶן אַבְשָׁלוֹם הָאט פַּייְנְט גֶּהַאט דֶּעם אַמְנוֹן פּוּן וָועגֶן וָואס עֶר הָאט גֶּפַייְנִיגְט זַיין שְׁוועסְטֶר תָּמָר׃ (כג) וַיְהִי לִשְׁנָתַיִם יָמִים אוֹ אִיז גְּוִעָן אִין צְוַויִיא יָאר אֲרוּם וַיִּהְיוּ גּוֹזְזִים לְאַבְשָׁלוֹם וָעגֶן גְּוִועָן שָׁאף שָׁעֶרר צוֹא אַבְשָׁלוֹם אִין

נֵלֵךְ כֻּלָּנוּ וְלֹא נִכְבַּד עָלֶיךָ וַיִּפְרֹץ־בּוֹ
וְלֹא־אָבָה לָלֶכֶת וַיְבָרְכֵהוּ׃ כו וַיֹּאמֶר
אַבְשָׁלוֹם וְלֹא־יֵלֵךְ־נָא אִתָּנוּ אַמְנוֹן אָחִי
וַיֹּאמֶר לוֹ הַמֶּלֶךְ לָמָּה יֵלֵךְ עִמָּךְ׃
כז וַיִּפְרֹץ־בּוֹ אַבְשָׁלוֹם וַיְשַׁלַּח אִתּוֹ אֶת־
אַמְנוֹן וְאֵת כָּל־בְּנֵי הַמֶּלֶךְ׃ כח וַיְצַו
אַבְשָׁלוֹם אֶת־נְעָרָיו לֵאמֹר רְאוּ־נָא
כְּטוֹב לֵב־אַמְנוֹן בַּיַּיִן וְאָמַרְתִּי אֲלֵיכֶם
הַכּוּ אֶת־אַמְנוֹן וַהֲמִתֶּם אֹתוֹ אַל־תִּירָאוּ
הֲלוֹא כִּי אָנֹכִי צִוִּיתִי אֶתְכֶם חִזְקוּ וְהְיוּ
לִבְנֵי־חָיִל׃ כט וַיַּעֲשׂוּ נַעֲרֵי אַבְשָׁלוֹם
לְאַמְנוֹן כַּאֲשֶׁר צִוָּה אַבְשָׁלוֹם וַיָּקֻמוּ ו
כָּל־בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וַיִּרְכְּבוּ אִישׁ עַל־פִּרְדּוֹ
וַיָּנֻסוּ׃ ל וַיְהִי הֵמָּה בַדֶּרֶךְ וְהַשְּׁמֻעָה

כְּעַן נִיזִיל כֻּלָּנָא וְלָא
נִתְקוֹף עֲלָךְ וְאִתְקוֹף
בֵּיהּ וְלָא אָבָה לְמֵיזַל
וּבָרְכֵיהּ׃ כו וַאֲמַר
אַבְשָׁלוֹם וְלָא יֵיזִיל כְּעַן
עִמָּנָא אֲמְנוֹן אָחִי וַאֲמַר
לֵיהּ מַלְכָּא לְמָא יֵיזִיל
עִמָּךְ׃ כז וְאִתְקִיף בֵּיהּ
אַבְשָׁלוֹם וּשְׁלַח עִמֵּיהּ
יַת אַמְנוֹן וְיַת כָּל בְּנֵי
מַלְכָּא׃ כח וּפְקֵד
אַבְשָׁלוֹם יַת עוּלֵימוֹהִי
לְמֵימַר חֲזוֹ כְּעַן כַּד
יִשְׁפַּר לִבָּא דְּאַמְנוֹן
בְּחַמְרָא וַאֲמַר לְכוֹן
קְטוֹלוּ יַת אַמְנוֹן
וְתִקְטְלִנּוּן יְתֵיהּ לָא
תְדַחֲלוּן הֲלָא אֲרֵי אֲנָא
פַּקֵּדִית יַתְכוֹן אִתְקִיפוּ
וֶהֱווֹ לְגַבְּרִין גִּבָּרִין׃
כט וַעֲבָדוּ עוּלֵימֵי
אַבְשָׁלוֹם לְאַמְנוֹן כְּמָא
דְּפַקֵּד אַבְשָׁלוֹם וְקָמוּ
כָּל בְּנֵי מַלְכָּא וּרְכִיבוּ
אֱנָשׁ עַל בּוּדַנְהִיהּ
וַאֲפָכוּ׃ ל וַהֲוָה עַד
דַּאֲינוּן בְּאוֹרְחָא

מהר"י קרא
(כו) ולא ילך נא אתנו אמנון אחי. ואם אין המלך רוצה ללכת

רד"ק
לחי ראי: (כה) ולא נכבד עליך. שלא נהיה כלנו עמך כבדות לרוב ההוצאה: (כו) ולא. דרך בקשה כמו ולא יתן לעבדיך:

מצודת ציון
ממון לנהלת מפקיס כמו עם כתר לחי לחי (בראשית כה): (כה) ויפרץ. ענין הפקוי כרכוי דכתיב והוא הפוך מן ויפלל כה (שם יט): (כט) פרדו. הוא הכלי מן הסוסים והחמור:

יכבד עליך: (כה) כטוב וגו'. ומז לא יהיה כאחד: הלא כי אנכי צויתי. ומידי יכוקש: חזקו. מס מולי ימעוד מל יפסו: (ל) בדרך. עד לא

פירוש ע"מ
נִין אַלִי אוּנ מִיר זָאלֶן נִיט שָׁוֶוער מַאכֶן אוֹף דִּיר דִי זַעט נוּן אַז עֶם וָועט נִיט נִיין דָם הָאֶרץ פוּן אַמְנוֹן אִין וַויין וָאַמֶּרתִּי אֲלֵיכֶם אוּנ אִיךְ וֶועל זָאגֶן צוּא אַייךְ שְׁלָאגְט דָעם אַמְנוֹן וְהֲמִתֶּם אוֹתוֹ זָאלְט אִיר אִים טְוִיטֶן אַל תִּירָאוּ אִיהר זָאלְט קֵין מוֹרָא נִיט הָאבֶן פַּר וָואר דֶעם אִיךְ הָאבּ עֶהֶם אַייךְ גִיישַׁאפְט חִזְקוּ וְהְיוּ לִבְנֵי חַיִל שְׁטַארְקְט זִיךְ אִין וַייט צוּא שְׁטַארְקֵי חַיָלֹת לַייט׃ (כח) וַיְצַו אַבְשָׁלוֹם וַיְצַוֶּה הָאבֶן גִישָׁאן דִיא יונְגֶן פוּן אַבְשָׁלוֹם צוּא אַמְנוֹן אוֹז וִוי אַבְשָׁלוֹם הָאט גִישַׁאפְט וַיקוּמוּ כָּל בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וָעֶנֶן אוֹף גְשָׁטַאנֶן אַלִי קִינְדֶר פוּן דָעם מֶלֶךְ אִין הָאבֶן גְרִישְׁטֶן אִיטְלִיכֶר מַאן אוֹיף זַיין מוּל אַיזֶל אִין וָעֶנֶן אַנַטְלוֹפֶן׃ (ל) וַיְהִי וגו' עֶם אִיז גִיוָוען אַז זַיי וָעֶנֶן נָאךְ גְוָוען אִין וָועג וְהַשְּׁמוּעָה

תרגום
באה

ת"א ויקומו. (כלומר נח):

רש"י
בגזוז לאמנון: (כו) ולא ילך נא אתנו. ומה נח יכול לומר

וּשְׁמוּעָתָא אֲתַת לְדָוִד לְמֵימַר קְטַל אַבְשָׁלוֹם יָת כָּל בְּנֵי מַלְכָּא וְלָא אִשְׁתְּאַר מִנְּהוֹן חַד: לא וְקָם מַלְכָּא וּבְזַע יָת לְבוּשׁוֹהִי וְשָׁכִיב עַל אַרְעָא וְכָל עַבְדּוֹהִי מְעַהְּדִין כַּד מְבַזְּעִין לְבוּשֵׁיהוֹן: לב וַאֲתֵיב יוֹנָדָב בַּר שִׁמְעָה אֲחוּהִי דְּדָוִד וַאֲמַר לָא יֵימַר רְבוֹנִי יָת כָּל עוּלֵימָיָא בְּנֵי מַלְכָּא קְטָלוּ אֲרֵי אֱמְנוֹן בִּלְחוֹדוֹהִי מִית אֲרֵי בְּלִבָּא דְּאַבְשָׁלוֹם הֲוָת שָׁוְיָא מִיּוֹמָא דְּעָנִי יָת תְּמָר אֲחָתֵיהּ: לג וּכְעַן לָא יְשַׁוֵּי רְבוֹנִי מַלְכָּא עַל לִבֵּיהּ פִּתְגָמָא לְמֵימַר כָּל בְּנֵי מַלְכָּא מִיתוּ אֱלָהֵין אֱמְנוֹן בִּלְחוֹדוֹהִי מִית: לד וַעֲרַק אַבְשָׁלוֹם וְקָף עוּלֵימָא

בָּאָה אֶל־דָּוִד לֵאמֹר הִכָּה אַבְשָׁלוֹם
אֶת־כָּל־בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וְלֹא־נוֹתַר מֵהֶם
אֶחָד: לא וַיָּקָם הַמֶּלֶךְ וַיִּקְרַע אֶת־בְּגָדָיו
וַיִּשְׁכַּב אַרְצָה וְכָל־עֲבָדָיו נִצָּבִים קְרָעֵי
בְגָדִים: לב וַיַּעַן יוֹנָדָב | בֶּן־שִׁמְעָה אֲחִי־
דָוִד וַיֹּאמֶר אַל־יֹאמַר אֲדֹנִי אֶת כָּל־
הַנְּעָרִים בְּנֵי־הַמֶּלֶךְ הֵמִיתוּ כִּי־אֶמְנוֹן
לְבַדּוֹ מֵת כִּי־עַל־פִּי אַבְשָׁלוֹם הָיְתָה
שָׂשְׂמָה מִיּוֹם עַנּוֹתוֹ אֶת תָּמָר אֲחֹתוֹ:
לג וְעַתָּה אַל־יָשֶׂם אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ אֶל לִבּוֹ
דָּבָר לֵאמֹר כָּל־בְּנֵי הַמֶּלֶךְ מֵתוּ כִּי־אִם
אֶמְנוֹן לְבַדּוֹ מֵת: לד וּבָרַח אַבְשָׁלוֹם

ת"א ויקם המלך . מ"ק כל :

רש"י שומה קרי כתיב ולא קרי

ללכת ילך כל עמנו אמנון : (לב) על פי אבשלום היתה שומה . כעיוון של מכשלום היתה שומה זו ניכומת על עבדיו

מהר"ו קרא

עמנו . ילך נא אתנו אמנון אחי : (לג) כי על פי אבשלום היתה שומה . שימה של מארב להרגו, והוא כמו אשר שם לו בדרך. אורב . אף כאן כי על [פי אבשלום] היתה שומה, פתרוני כי על פי אבשלום היתה שומה של מארב לתרגו מיום ענותו את תמר . וכן תרגם יונתן ארי בלבא דאבשלום הות כמנא :

רלב"ג

(לב) שומה . פעולה כלומר הרינת אמנון היתה שומה בפי אבשלום תמיד כי תמיד היה מספר ברעתו מיום ענותו את

רד"ק

כמו המיליה : והשמועה . קול שמועת שקר : (לב) אל יאמר . על יהשוב : היתה שומה . כלומר היתה סומכת על עבדיו מפי

מצודת דוד

מכשלום מיום טמא אמנון את תמר : (לג) דבר לאמר . שמועה המומרת כל כני וגו' :

פירוש ע"ט

בָּאָה וגו' אוג דָּם הָעֲרוּגָ איז גִּיקוּמֶן צוּ דָּוִד צוּ זָאגֶן הִכָּה אַבְשָׁלוֹם וגו' אַבְשָׁלוֹם הָט גִּשְׁלָאגֶן אַלֶּי קִינְדֶער פּוּן דֶּעם מֶלֶךְ וְלֹא נוֹתַר מֵהֶם אֶחָד אוּג עֶם איז אֵיינֶער פּוּן זֵיי נִיט אוּבֶּר גִּיבְלִיבֶּען: (לא) וַיָּקָם הַמֶּלֶךְ וַיִּקְרַע אֶת בְּגָדָיו אִיז דָּר מֶלֶךְ אוֹף גִּשְׁטַאנֶן אִין הָט צוּ רִיסֶן זַיְינֶי קְלֵיידֶער אִין הָט זִיךְ גִּילַיגְט אוֹף דֶּר עֶרְד וְכָל עֲבָדָיו אִין אַלֶּי זַיְינֶי קְנֶעכְט זֶענֶן גֶשְׁטַאנֶן מִיט צוּ רִיסֶענֶי קְלֵיידֶר: (לב) וַיַּעַן יוֹנָדָב הָאט גֵּיעֲנְטְפֶּערְט יוֹנָדָב בֶּן שִׁמְעָה דֶּער בְּרוּדֶר פּוּן דָּוִד אִין הָט גֶּזָאגְט אַל יֹאמַר אֲדוֹנִי וגו' לָאז נִיט זָאגֶן מֵיין הער דָּם אַלֶּי יוּנְגֶען דִּי קִינְדֶער פּוּן דֶּעם מֶלֶךְ הֲאבֶּן זַיי גֵּיטֵיט כִּי אֶמְנוֹן לְבַדּוֹ מֵת אַלֶּי נַיְיעֶרְט אֶמְנוֹן אַלַיין אִיז גֵּישְׁטַארְבֶּן דֶּעם מוֹיל פּוּן אַבְשָׁלוֹם אִיז דָּם גְּטָאן גְּוָוען אוֹף זַיְינֶי קְנֶעכְט צוּ הַרְגָּעְנֶען דֶּעם אֶמְנוֹן פּוּן דֶּעם טָאג אָן וָוָס עֶר הָט גִּיפֶּיינִיגְט תָּמָר זַיין שְׁוֶוסְטֶער: (לג) וְעַתָּה אַל יָשֶׂם אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ אֵין הַיְינְט לָאז נִיט טָאן מֵיין הַאר דֶּר מֶלֶךְ צוּ זַיין הַאַרְצֶען דִּי זַאךְ צוּ זָאגֶן כָּל בְּנֵי הַמֶּלֶךְ מֵתוּ אַלֶּי קִינְדֶער פּוּן דֶּעם מֶלֶךְ זֶענֶן גִּשְׁטַארְבֶּן נַיְיעֶרְט אֶמְנוֹן אַלַיין אִיז גֵּישְׁטַארְבֶּן דֶּעם דּוּרְךְ אַבְשָׁלוֹם הוּת אוג אבשלום

(לד) וּבָרַח אַבְשָׁלוֹם

וַיִּשָּׂא הַנַּעַר הַצֹּפֶה אֶת־עֵינָיו וַיַּרְא וְהִנֵּה עָם־רַב הֹלְכִים מִדֶּרֶךְ אַחֲרָיו מִצַּד הָהָר׃ לה וַיֹּאמֶר יוֹנָדָב אֶל־הַמֶּלֶךְ הִנֵּה בְנֵי־הַמֶּלֶךְ בָּאוּ כִּדְבַר עַבְדְּךָ כֵּן הָיָה׃ לו וַיְהִי וְכִכַלֹּתוֹ לְדַבֵּר וְהִנֵּה בְנֵי־הַמֶּלֶךְ בָּאוּ וַיִּשְׂאוּ קוֹלָם וַיִּבְכּוּ וְגַם־הַמֶּלֶךְ וְכָל־עֲבָדָיו בָּכוּ בְכִי גָּדוֹל מְאֹד׃ לז וְאַבְשָׁלוֹם בָּרַח וַיֵּלֶךְ אֶל־תַּלְמַי בֶּן־עַמִּיחוּר מֶלֶךְ גְּשׁוּר וַיִּתְאַבֵּל עַל־בְּנוֹ כָּל־הַיָּמִים׃ לח וְאַבְשָׁלוֹם בָּרַח וַיֵּלֶךְ גְּשׁוּר וַיְהִי־שָׁם

עוֹלִימָא סַבְוָאָה יַת עֵינוֹהִי וַחֲזָא וְהָא עַם סַגִּי אָתֵן מֵאוֹרַח מֵאֲחוֹרוֹהִי מִסְטַר טוּרָא׃ לה וַאֲמַר יְהוֹנָדָב לְמַלְכָּא הָא בְנֵי מַלְכָּא אֲתוֹ כְּפִתְגָמָא דְעַבְדָּךְ כֵּן הֲוָה׃ לו וַהֲוָה כְּשֵׁיצְיוֹתֵיהּ לְמַלָּלָא וְהָא בְנֵי מַלְכָּא אֲתוֹ וְאָרִימוּ קָלְהוֹן וּבְכוֹ וְאַף מַלְכָּא וְכָל עַבְדּוֹהִי בְּכוֹ בְּכִיָּא סַגִּיאָה לַחֲדָא׃ לז וְאַבְשָׁלוֹם עֲרַק וַאֲזַל לְוָת תַּלְמַי בַּר עַמִּיהוּד מַלְכָּא דְגְשׁוּר וַהֲאָבֵל עַל בְּרֵיהּ כָּל יוֹמַיָּא לח וַאַבְשָׁלוֹם עֲרַק וַאֲזַל לְגְשׁוּר וַהֲוָה תַּמָּן תְּלַת שְׁנִין

ת"א ופסיקתא כרתי . סנהדרין פט :

רלב"ג

נקמתו ממנו : (לז) ויתאבל על בנו כל הימים . כ"ל ימים רבים כי לחכי שלש שנים כתיב על ממנו כי מת כמו שזכר לחכי זה ומזה תאמר כל הימים להציר בלשון הימים הנזכר ומפי המגידים שלח היה מזכה דוד על זה ומפי מגלתו כתב הכתוב שמת אבשלום בתוכם שנת חמש למלכו ושלח ותאמר לעבדיו ומפה מהחל להילד מת למען זה לפי שהוכל להסיבו עוד כי כולך מלא והוא לא יכול לו . ובכל כוסי היה לחוש שיתאמר למען הוא מהחל עליו כל כך והוא לא יכול אליו שלח שהחבר זה הספק הוא ממנו שיקל כי דוד הלחיק היותו לפ בלום הרי מות הילד כי הלום יעשה על דבר התפלה והבקשה מהש"י וזה דבר בלתי יתואר שלחו שהחבר מות הילד בכל יתאבל עליו והדומה הוא דבר יחייב שהשם מהשיגם וזה לפ הוכחק מפני זה שהתאבל על המות :

עינינו קרי עמיהוד קרי

תמר אחותו וי"ת ארי בלבא דאבשלום הות כמנא וכן תרגום אשר שם לו בדרך דיכסן ליה : (לד) מדרך אחריו . זה העם היו בני המלך וישאר העם שנסו באו לירושלם יהצופה רואה אותם באים מדרך שאחרי ההר מצד ההר ואמר דמ וי מרם הידיעה כמו ותראהו את הילד ויולחו : (לה) ויאמר יונדב . הצופה אמר לו כי עם בא והוא אמר למלך כי בני המלך באו : (לז) אל תלמי . שהיה אבי אמו : ויתאבל דוד . היה מתאבל על אמנון בנו כל הימים שזוכר אחר כן והם שלש שנים שהיה אבשלום

מצודת ציון

(לד) הצופה . הוא הטומד במקום גבוה להביט למרחוק :

(לה) הנה בני המלך . הטם הכת בני המלך הטם וכיה ס"ל כדבר מעבד מהמנון נלבדו מת : (לז) אל תלמי . כי הוא סיה לאבי אמו : ויתאבל . המלך התאבל על אמנון כמו כל ימי חייו : (לח) ואבשלום ברח וגו' . מתחלה אמר שברח ממקומו ואח"כ אמר שהלך אל תלמי ושתם בת עומר שהיה שם שלש שנים :

משלי חכמים

צער גיועין נאנין נרוים . אז איך זאג דיר איצט ניט אלע קינדער דם אבשלום בעהרגת , נאר אמנון אליין , דארף דאך דיין צער ניט אזוי גרוים זיין . אוב צוויייפינם בייא אמנון היים פאר ניט פאן דם אים בעהרגת נאר אמנון לבדו מת . ביי אכזנון היים פאר איז נשמאכבן . ווייל ער אליין האט איך נכרענגם דעם טויט וויייל ער האט מזוה גיועזן טים תפר דיא שווועסטער פון אבשלום , פון דאסאלם דם פאן שוין גיהארפט דעלבען אמנון אר א בעהרגבן , ווייל פאן דאס עווואסט אז אבשלום וועם ניט שונקקן אכזנון די אויגיעם רים ער דם נמאן זיין שווועסטער , אוב וואלט שוין אפשר ביהוזיגם גיוועזן די מארץ פון דוד , נאר ווען די קינדר פון דוד זינען ניקומן טים אהרים עווייין ווייל זיי האבן גיועהן די שמערצן טים ווילכע אמנון איז בעהרגט גיוואכן האבן זיי אויך דם ניע דרעקם די הארץ פון דוד אוב אלע האבן בעווייגט אויך אמנון :

פירוש ע"מ

אַבְשָׁלוֹם אִישׁ אֲנָטָלוֹפָן גְּוָאלֶרְעָן וַיַּשָּׂא הַנַּעַר הַצּוֹפֶה אֶת עֵינָיו אוּב דָר יוּנְג דָר וָעהָר הָט אוֹף גְהוּבָּן נַייִי אוֹגָן וַיַּרְא וַיִּרְא אוּב הָט גְזָעהָן וְהִנֵּה עַם רַב אוּב נוּן פִיל פָאלְק גַיין פוּן דָעם וָועג הוּנטֶר אוּם מִצַּד הָהָר פוּן דָר זַיט פוּן דָעם בָאבְרָג : (לה) וַיֹּאמֶר יוֹנָדָב אֶל הַמֶּלֶךְ הָאט יוֹנָדָב גְּנַאנְט צוּ דָעם מֶלֶךְ הִנֵּה בְנֵי הַמֶּלֶךְ נוּן דִי קִינְדֶר פוּן דָעם מֶלֶךְ קוּמֶן אָן אֲזוֹ וִוי דִי רֵייד פוּן דֵיין קְנֶעכְט אֲזוֹ אִיז עָם גְּוָוען : (לו) וַיְהִי כְּכַלּוֹתוֹ לְדַבֵּר אוּב עָם אִיז גְּוָוען אֲזוֹ עֶר הָט פַּר לֶעכְט צוּ רֵיידֶן וְהִנֵּה וגו' אֵין נוּן דִי קִינְדֶר פוּן דָעם מֶלֶךְ קוּמֶן אָן וַיִּשְׂאוּ קוֹלָם וַיִּבְכּוּ אוּף גִיהוּבָּען אִין הָאבֶן גִיוַוייגְט וְגַם הַמֶּלֶךְ אִין אוֹיךְ עֶר מֶלֶךְ אִין אֲלֵי זַיְנֶי קְנֶעכְט הָאבֶן גְּוַוייגְט אֵיין נָרוֹם גְּוָוייֵן : (לז) וְאַבְשָׁלוֹם בָּרַח וגו' אוּב אַבְשָׁלוֹם אִיז אֲנָטָלוֹפָן גְּוָואלֶרְעָן אִין אִיז גְיגַאנְגֶן צוּא הַלְמַי עֶר זוּהֶן פוּן עַמִּיהוּד מֶלֶךְ גְּשׁוּר וַיִּתְאַבֵּל עַל בְּנוֹ אוּב דָוִד הָט גְטְרַוּעֶרְט אוֹף זַיין זוּן אָמְנוֹן אֲלֵי טָעג : (לח) וְאַבְשָׁלוֹם בָּרַח אוּב אַבְשָׁלוֹם אִיז אֲנָטָלוֹפָן גְּוָואלֶרְעָן אִין אִיז גִיגַאנְגֶן קֵין גְּשׁוּר אוּב אִיז דָאלְטֶן גְּוָוען

שְׁנַיִן: לו וְחַמִּירַת נַפְשָׁא דְּדָוִד מִלְּמִפַּק עַל אַבְשָׁלוֹם אֲרֵי אִתְנַחֲם עַל אַמְנוֹן אֲרֵי מִית: א וְיָדַע יוֹאָב בַּר צְרוּיָה אֲרֵי לְבָא דַמַלְכָּא לְמִפַּק עַל אַבְשָׁלוֹם: ב וּשְׁלַח יוֹאָב לְתְקוֹעַ וְנָסִיב מִהְמַן אִתְתָּא חַכִּימְתָּא וַאֲמַר לַהּ אִתְאַבְּלִי כְעַן וּלְבוּשֵׁי כְעַן לְבוּשִׁי אֲבֵלָא וְלָא תְשׁוּפִין מִשְׁחָא וּתְהֵא כְּאִתְתָּא דְּנָן יוֹמִין סַגִּיאִין מְתְאַבְּלָא עַל מֵיתָא: ג וְתֵעֲלִין עֲלַיְהּ כְּפִתְנָמָא דְּדֵין וְשַׁוֵּי יוֹאָב זַת פִּתְגָמַיָּא

ה"א וכלה יואב. מנחום פה: ויאמר לו. מ"ק טו:

שָׁלֹשׁ שָׁנִים: לו וַתְּכַל דָּוִד הַמֶּלֶךְ לָצֵאת אֶל־אַבְשָׁלוֹם כִּי־נִחַם עַל־אַמְנוֹן כִּי־מֵת: יד א וַיֵּדַע יוֹאָב בֶּן־צְרוּיָה כִּי־לֵב הַמֶּלֶךְ עַל־אַבְשָׁלוֹם: ב וַיִּשְׁלַח יוֹאָב תְּקוֹעָה וַיִּקַּח מִשָּׁם אִשָּׁה חֲכָמָה וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ הִתְאַבְּלִי־נָא וְלִבְשִׁי־נָא בִגְדֵי־אֵבֶל וְאַל־תָּסוּכִי שֶׁמֶן וְהָיִית כְּאִשָּׁה זֶה יָמִים רַבִּים מִתְאַבֶּלֶת עַל־מֵת: ג וּבָאת אֶל־הַמֶּלֶךְ וְדִבַּרְתְּ אֵלָיו כַּדָּבָר הַזֶּה וַיָּשֶׂם יוֹאָב אֶת־הַדְּבָרִים

רש"י

(לו) ותכל דוד. פירושו בתרגומו והחמידת נפשא דדוד מלבא למיפק על אבשלום ר"ל אותה נפשו לצאת בעבור אבשלום מרוב תאותו לו על דרך נפשי יצאת בדברו והחכם רבי אברהם ב"ע פירש ותכל אשת דוד והוא פרוש יוצא כלומר אישתו אם אבשלום בקשה דוד מאד עד שהתאוה דוד אל אבשלום התאוה שיצא אחריו אחר מנעוריו בעבורו וזהו שאמר לצאת אל אבשלום: (ה) וידע יואב. הכיר כתוך דבריו ויירא מאשר לו בפירוש ושלח לו הדבר על ידי סבה וגלגול דברים: (ג) וישלח יואב התקועה. אמרו רבותינו ז"ל מאי שנא תקועה אמר רבי יונתן מתוך שרגילין בשמן חכמה מצויה בהם והיתה העיר ההיא רבת ציתי שמן וכן אמרו תקוע אלפא לשמן ר"ל העיר המשובחת בשמן בארץ ישראל היתה תקועה לפי' קורא אותה אלפא לשמן כמו שהאל"ף ראש לאותיות והיתה העיר בחלקו של אשר דכתיב ביה ושובל בשמן רגלו שמושך שמן כמעיין: (ג) וישם יואב את הדברים בפיה. אמרו אם הוא סדר את המשל בפיה סה היה צריך לאשה חכמה לפי שתדע להשיב בחכמה למה שאמר לה המלך כי יואב לא היה יודע מקנח המלך ששים בפיה כל הדברים אלא כלל הדברים סדר לה ויש לפרש גם כן כי הוא ספר לה המעשה והיא תקנת המשל:

מצודת דוד

(לו) ותכל דוד. כלתה נפש דוד ללאת בעבור מכשלים והוא מעין תאוה ומשק על הדבר כמו כלתה לחצותיך נפשי (תהלים קי"ט כ): כי נחם. לפי שהתאבל עליו כל הימים מ"מ קבל עליו מנחומין מה כי מת הוא ונגזר לקבל מהומין על המתים: יד (א) וידע יואב. הכיר בהמלך לבו שוכח על אבשלום: (ב) וישלח יואב. בעבור כי לבת המלך טוב על אבשלום נזה מבן מחבבות לעולה נבו להשיבו אליו: תקועה. ממ"ל לפי שהיו רגילים שם בשמן זית לזה התכמה מעויה ביניהם: התאבלי נא. שני עלמך כאשה אבלה: והיית כאשה וגו'. ר"ל הוי מדכה בקימות וילנות ושבה שלמך כאשה אבל זה ימים רבים מהאבלת לשוא לומר שלמך קימות ושוכחו היתה המלך עליה לפרקה במשפטה: (ג) כדבר הזה. ממני אלין דבר דומה כדבר הזה ר"ל נמקרה כאבשלום עם ממנון ועשיתם המלך שלמת מדבר: את הדברים. שם המשל לחמנון למעה שם בפיה כ"ל סוף ממר לה מלכו כל דברי המשל והיה בטוח טוב בחכמתה בתף היה תביב ממניה בהשכל על כל דברי המלך ומשמר קשיבה בחמת:

פירוש ע"ט

דָּרַיי יָאר: (לט) וַתְּכַל דָּוִד הַמֶּלֶךְ אוּנ עֶם הָט גְּנֶלוּסְט אִין דָארְטֶן בְּגְמָצָא אִין בּוּמֶל מַאכְט קְלוּג וַיְקַח מִשָּׁם אִשָּׁה חֲכָמָה אוּנ הָט גִינוּמֶען פּוּן דָארְטֶן אַיין קְלֵיגִי אִשָּׁה אִין הָט נְאוּגְט צוּ אִיר הִתְאַבְּלִי נָא מַאךְ דוֹךְ נוּן טְרוּעֶרִין אוּנ קְלֵייד זִיךְ נוּן אָן טְרוּאדִיגִי קְלֵיידֶער וְאַל תָּסוּכִי שֶׁמֶן אוּנ זָאלְסְט נִיט שְׁמִירֶן מִיט בּוּמֶל וְהָיִית כְּאִשָּׁה אוּנ זָאלְסְט זַיין אַזוֹי וִוי אַיין אִשָּׁה וָם זֶה טוֹט שׁוֹין פִּיל טָעג קְלָאגֶן אִיבֶּר אַיין מֵת: (ג) וּבָאת אֶל הַמֶּלֶךְ וְדִבַּרְתְּ אֵלָיו כַּדָּבָר הַזֶּה וְשַׂמְתָּ הַדְּבָרִים בְּפִיהָ: (ב) וַיִּשְׁלַח יוֹאָב תְּקוֹעָה וַיִּקַּח מִשָּׁם אִשָּׁה חֲכָמָה וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ הִתְאַבְּלִי נָא וְלִבְשִׁי בִגְדֵי אֵבֶל וְאַל תָּסוּכִי שֶׁמֶן וְהָיִית כְּאִשָּׁה זָה יָמִים רַבִּים מִתְאַבֶּלֶת עַל מֵת

מהר"י קרא

(לט) ותכל דוד למלך לצאת אל אבשלום. כלתה נפשו לצאת אל אבשלום. וכן תרגם יונתן וחמידת נפשא דדוד בלבא למיפק על אבשלום:

רלב"ג

(לט) ותכל דוד למלך. הוא מעשה כפף כמעשה נכספה וגם כלתה נפשו והוא מפעל מהמלכוש והכלון בו ותכל נפש דוד למלך לצאת אל אבשלום להביאו אליו כי נחם על ממנון כי מת: (ב) ויקח משם אשה חכמה. ר"ל יודעים להכל דכריה בחכמה ובשכל. והעד שקח ממנה שתשים עצמה לחשה זה ימים רבים מתחבלת על מת וזה תהיה בשתלבם בגדי אבל וגם משון שמן ומעבה ותחתבל בריחה לפני

מצודת ציון

(לט) ותכל דוד. מפסר מילת נפש ולא"ל בלשון נקבה שעל הנפש ידבר כלשון אמר ותכל נפש דוד: יד (ב) תסוכי. תמשחי

בְּפִיהָ: ד וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה הַתְּקוֹעִית אֶל־
הַמֶּלֶךְ וַתִּפֹּל עַל־אַפֶּיהָ אַרְצָה וַתִּשְׁתָּחוּ
וַתֹּאמֶר הוֹשִׁיעָה הַמֶּלֶךְ: ה וַיֹּאמֶר־לָהּ
הַמֶּלֶךְ מַה־לָּךְ וַתֹּאמֶר אָבֵל אִשָּׁה־
אַלְמָנָה אֲנִי וַיָּמָת אִישִׁי: ו וּלְשִׁפְחָתְךָ
שְׁנֵי בָנִים וַיְנָצוּ שְׁנֵיהֶם בַּשָּׂדֶה וְאֵין
מַצִּיל בֵּינֵיהֶם וַיַּכֵּהוּ הָאֶחָד אֶת־הָאָחִד
וַיְמִתֵהוּ: ז וְהִנֵּה קָמָה כָל־הַמִּשְׁפָּחָה
עַל־שִׁפְחָתֶךָ וַיֹּאמְרוּ תְּנִי וְ אֶת־מַכֵּה
אָחִיו וְנָמִתָהוּ בְּנֶפֶשׁ אָחִיו אֲשֶׁר הָרָג
וְנַשְׁמִידָה גַּם אֶת־הַיּוֹרֵשׁ וְכִבּוּ אֶת־

פְּתְגָמֵיא בְּפוּמָהּ: ד וְנָאֲמָרַת אִתְּתָא
דְּמִתְקוֹעַ לְמַלְכָּא וּנְפָלַת
עַל אַפָּהָּ עַל אַרְעָא
וּסְגִידַת וַאֲמָרַת פְּרוֹק
מַלְכָּא: ה וַאֲמַר לָהּ
מַלְכָּא מָה לִיךְ וַאֲמָרַת
בְּקוּשְׁטָא אִתְתָּא
אַרְמַלְתָּא אֲנָא וּמִית
בַּעֲלִי: ו וְלַאֲמָתָךְ תְּרֵין
בְּנִין וְאִתְנָצִיאוּ תַרְוֵיהוֹן
בְּחַקְלָא וְלֵית דְּמְשֵׁיזֵיב
בֵּינֵיהוֹן וּמְחוֹ חַד יָת חַר
וּקְטַל יָתֵיהּ: ז וְהָא קָמַת
כָּל זַרְעֲיָתָא עַל אַמְתָךְ
וַאֲמָרוּ הָבִי וְנִקְטוֹל יָת
דְּקָטַל אֲחוֹהִי וְנִקְטָלִינֵיהּ
בְּחוּבַת נַפְשָׁא דַאֲחוֹהִי
דְּקָטַל וְנַשֵׁיצֵי אַף יָת
יָרוֹתָא וּבְעוֹ לְמִקְטַל יָת

מהר"י קרא
יד (ה) אבל . בקושטא :

קמץ בו"ק
רש"י
(ה) אבל אשה אלמנה אני . בקושטא :

רלב"ג

רד"ק
(ד) ותאמר האשה התקועית אל המלך . ת"י ואתת איתתא לפני המלך : (ז) תני לה מכם למחי וכמיתנו . כמו שאלתם זולת ידעתם מפני שהחיים מבשם עלמם גופלי הדם וכמו כן הוסיפו גופלי הדם להסוד סכוסף עד עמדו לפני הפעדה למספט וזה ממר דוד מי ה' יתאמר הראשון לירושבי תשער אמרה אל המלך אני רוצה להכנם והם אמרו לה לא ישבע לך המלך כי רבים עומדים עליו וזהו שאמר כי יראוני העם בלומר התחזידוני כי אמרו שלא תשמע דברי וכשנכנסה אמרה הושיעה המלך כדרך הצועקים : (ה) אבל אשה אלמנה אני . כתרגומו בקושטא : ויכת אישי . אחר שאמרה אלמנה אני ידוע הוא שמת אישה למה אמרה ויכת אישי אלא כך אמרה אני אשה אלמנה זה ימים אבל עתה אהישב שמת אישי היום אם יהרגו בני הנשאר לי : (ו) ויכו האחד את האחד . הבנוי מרם ההודעה וכן וישנו את מעמו והמתוו חיתו להם והדומים להם : (ז) גם את היורש . כמו שמת היורש האחד זהו רבוי גם : לבלתי שום לאישי שם ושארית . בני המשפחה מתכוונין שלא ישאר לאישי שם ולהשמיד את היורש כדי שיהיו הם יורשים נכסי בעלי כי אין עליהם דין ומשפט להמיתו אף על פי שהרגו את אחיו כי לא היו שם עדים כמו שאמר הכתוב ואין מציל ביניהם ואין דין בני מסור רחם אלא לשמים ולא לב"ד וא"ת הם גואלי הדם רחם לבבם ולא ילבו אחר הדין כי הכורא יתי' חשש על החריג בשוגב שאין דינו כיסור לבני אדם אעפ"כ אמר פן ירדוף גואל הדם אחרי הרוצח כי יחם לבבו אבל אלו אין לבבם חם על זה אבל כונתם להרוג את היורש כדי שירשו הם הנחלה ואני אשאר בלא בן : וכבו את נחלתי . תמאירה לי אחרי מות אישי ובני האחד :

מצודת ציון
(ה)אבל. כמעט כמו אבל מפעמים מעמו (כלעיל נג:)(ו) וינצו. ולשון מריבה כמו ויריבו (שמות כא) : (ז) ונכבו. כמו ויכבו (ישעיה מג) :

מצודת דוד
(ד) ותאמר האשה . כבוסף לפני המלך למחר כמקום שמלכים מה שרגילין לעמוד להכלים לפני המלך כמו כן ימי המלך וכדומה וזמ"ז נפלה על פניה : (ה) אבל אשה אלמנה . כלרך דבלי שלמעה זוכרת בעל נעוריה דוגמת על מיתתו וכלילו תלמד בלמעה ויוסף לחכי ומרגשת כדבר בחכם שלמעה מני כי לשמעה כיס בעלי מי לא קדם לי כזעק : ויכת אישי . גם זה מדבר שלמעה תקונן ותספיל דבלי ילגותה . (ו) ואין מציל . לא היה ביניהם היה ככלי להכיל המוכה מיד מכהו : (ז) בנפש . בעבור שהרג נפש אחיו ועם כלא היה בעדים ובהכלחה : גם את היורש . כ"ל כמו שהמיתוהו הוא את אחיו מוכיחו כן ישמיד גם לוהו שהוא היורש לת אחיו : וכבו את נחלתי . וזה יכבו מעמי

פירוש ע"מ

וְוִי דִי דַאוּנְיָע רִייךְ וַיֶּשׁ וְאָב הָט נְמָאן דִי זִיךְ בֵּיידִי נִיקְרוּנְט אוּנ פָּעלְד וְאֵין מַצִּיל בֵּיינֵיהֶם אוּב
רַייךְ אִין אִיר מוּיל: (ד) וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה וגו' הָט דִי אִשָּׁה אֵיין מְצִיל אִיז גִיט גְנוּעַן צְווִישֶׁן זִי וְם זָאל מַצִּיל זִין
פוּן הְקוֹעָה גְנַאנְט צוּם מֶלֶךְ וְם מְעַן זָאגְט וְעַן מֶעַן קוּמְט צוּ אִיין מֶלֶךְ הֵבִיאוּ לַי וגו' אוּנ אִיז נְפַאלֶן אֵיינֶעם פוּן דֶעם אַנְדֶערֶן דֶעם אַנְדֶערֶן הָט אֵיינֶער דֶעם אַנְדֶערֶן
אוֹף אִיר פָּנִים זִי דֶער עֶרְד גִיבּוּקְט אוּנ הָט נִזְאגְט הוֹשִׁיעָה הַמֶּלֶךְ הָעלְף דִי מֶלֶךְ: (ה) וַיֹּאמֶר לָהּ הַמֶּלֶךְ מַה גְשַׁלְאגֶן אוּנ גִיטֵייט: (ז) וְהִנֵּה קָמָה אוּנ גוּן
לָךְ הָט דֶר מֶלֶךְ נִזְאגְט צוּ אִיר וָם אִיז דִיר וַתֹּאמֶר הָט עִם אִים גְנַאנְט צוּ אִיר וָם אִיז אַלְמָנָה מַיְנֶת אִישִׁי
זִי גִזְאגְט אֲבָל פַּר וָור אִיךְ בִּין אִיין אַלְמָנָה מַיְנֶת אִישִׁי וַיָּמָת אִישִׁי: (ו) וּלְשִׁפְחָתְךָ שְׁנֵי בָנִים
אוּנ מַיין מַאן אִיז גְשְׁטַארְבֶּן: (ו) וּלְשִׁפְחָתְךָ שְׁנֵי בָנִים אוּנ צוּ מַיין דוֹנְטֶר אִיז גְוָוען צְוֵויי זוֹן וַיְנָצוּ הָאבֶּן זִיי
אוּנ זִיי דוֹנְטֶר אִיז גְוָוען צְוֵויי זוֹן וַיְנָצוּ הָאבֶּן זִיי אוֹף פָּאר מִילְיֶנֶן וְנַכּוּ אֶת נַחֲלָתִי אִין זַייא וְוִילֶן פָּאר
לְעָשִׂיו

נַחֲלָתִי אֲשֶׁר נִשְׁאָרָה לְבִלְתִּי שׂוֹם לְאִישִׁי שֵׁם וּשְׁאֵרִית עַל־פְּנֵי הָאֲדָמָה׃
ח וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־הָאִשָּׁה לְכִי לְבֵיתֵךְ וַאֲנִי אֲפַקֵּיד עָלָיִךְ׃ ט וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה
הַתְּקוֹעִית אֶל־הַמֶּלֶךְ עָלַי אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ הֶעָוֹן וְעַל־בֵּית אָבִי וְהַמֶּלֶךְ וְנְקִיֹּה׃
יוַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ הַמְדַבֵּר אֵלַיִךְ וַהֲבֵאתָהוּ אֵלַי וְלֹא־יוֹסִיף עוֹד לָגַעַת בָּךְ׃ יא וַתֹּאמֶר
יִזְכָּר־נָא הַמֶּלֶךְ אֶת־יְהוָה אֱלֹהֶיךָ

חַד יְחִידִי דְּאִשְׁתְּאַר בְּדִיל דְּלָא לְשַׁוָּאָה לְבַעְלַי שׁוּם וּשְׁאָר עַל אַפֵּי אַרְעָא׃ ח וַאֲמַר מַלְכָּא לְאִתְּתָא אֲזִילִי לְבֵיתָךְ וַאֲנָא אֲפַקֵּיד עֲלָךְ׃ ט וַאֲמַרַת אִתְּתָא דְּתְקוֹעַ לְמַלְכָּא עֲלַי דִּי לִי רִבּוֹנִי מַלְכָּא חוֹבָא וְעַל בֵּית אַבָּא וּמַלְכָּא וְכוּרְסְיֵי מַלְכוּתֵיהּ זַכַּאי׃ י וַאֲמַר מַלְכָּא מַן דְּיֵימַר לִיךְ מִלָּא וְתֵיתֵיהּ לְוָתִי וְלָא יוֹסִיף עוֹד לְאַנָּקָה בִיךְ׃ יא וַאֲמַרַת יְהֵא כְּעַן מַלְכָּא מְמַר יְיָ אֱלָהָךְ

רש"י
שים קרי
(ט) עלי אדני המלך העון. כמו הוא לכתוב כלומר לתה מדתה לותי לאמר לחי מלוה עליך ותני מלך לדרכי ותהי לא תלוה עלי וכני יהרג על מי העון הזה: (יא) יזכר נא המלך את ה'. מהקפיד על מורך הדרך להגיל נפשות שנאמר והשיבו כי ירבה הדרך (דברים י"ט ה') וזו מהרגות נקי. שאין לך ההפסד: (י) המדבר אליך. ואני אומר לך שלא יוסיף עוד ליגעת בך: (יא) ותאמר יזכר נא המלך את ה' אלהיך מהרבות גואל הדם לשחת ולא ישחידו את בני. אמרת לו יזכור נא המלך את בוראו לשום על לבו שאין בידי כח לעשות דבר זה שאתה אומר לי המדבר עליך ותבאתו אלי. שמתוך שרבים הם נואלי הדם המבקשים לשחת את בני וכולם מדברים אלי תני את מכה אחיו ונמיתהו בנפש אחיו אשר הרג.

מהר"י קרא
(ח) לכי לביתך ואני אצוה עליך. שלא ישחיתו את בנך (ט) ותאמר האשה התקועית אל המלך עלי אדוני המלך העון ועל בית אבי והמלך וכסאו נקי. אתה אמרת לי לכי לביתך ואני אצוה עליך אם עד שאני הולכת לביתי יקומו המשפחה וישחיתו את בני עד שלא תצוה עליו שלא להורגו. עלי העון ועל בית אבי. פתרונו תתפשר. כמו אם יקרך עון בדבר הזה. והמלך וכסאו נקי. שאין לך ההפסד: (י) המדבר אליך והבאתו אלי. ואני אומר לך שלא יוסיף עוד לגעת בך: (יא) ותאמר יזכר נא המלך את ה' אלהיך מהרבות גואל הדם לשחת ולא ישחידו את בני. אמרת לו יזכור נא המלך את בוראו לשום על לבו שאין בידי כח לעשות דבר זה שאתה אומר לי המדבר עליך ותבאתו אלי. שמתוך שרבים הם נואלי הדם המבקשים לשחת את בני וכולם מדברים אלי תני את מכה אחיו ונמיתהו בנפש אחיו אשר הרג.

רד"ק
(ח) אצוה עליך. אצוה בני המשפחה עליך שלא ינעו בבנך: (ט) עלי אדוני המלך העון. בהפוך רצתה לומר אלא שכונתה לבבוד המלך לומר עליך יהיה העון אם נבפח אני ובני עליך ולא ישכר מהם ויהרגוהו בני המשפחה: (י) המדבר אליך. כמבי המשפחה תביאי אותו אלי ואני אצוה לו ולא יוסיף עוד לנעת בך ואמר והבאתו והיה לו לומר מדרך הדקדוק והבאתיו בחירק התי"ו כי לנקבה הוא מדבר אבל אמר והבאתו כנגד אחד מנערי העומדים שם כי האשה לא היתה יכולה להביאו אם לא עם אחד מנערי המלך: (יא) יזכר נא המלך. רצתה לומר שיזציא שבועה מפיו שלא יומת בנה ולמה מהרבת גואל לומר שהיו רבים גואלים הדם ואם יצוה המלך לאחד יבא האחר ויהרגנו אבל אם ישבע המלך שלא יומת ישמעו הגואלים השבועה ויראו שלא יגעו בו וי"ת יזכר כען מלכא מה דכתיב בספר אוריתיה דה' אלהך בדיל לאסגאה אורחא קדם גאיל דמא

מצודת דוד
כמוהו כמבלתים לי כי חסי מת ומחי לחיתו ונוח לנדו כמאר ומם גם מותו ימיתו לא יכאר מחומה: לבלתי שים. ר"ל כוונת המשפחה היא לבל יוסף למיתי שארית לכסא ישבו ממלא חיתי: (ח) אצוה עליך. אולה אם מי מאבני לדבוק ולחקוב בדבר אם המת אחך: (ט) עלי אדוני המלך העון וגו'. כלומר תאמר יתמין לי שהמת אחי ומיד תזכהו ואם יודע לאמר זה בלא כן הוא אזי יהיה העון עלי על שהשגיחתי את המלך לכל המלך וכסאו יהיה נקי מעון זה ר"ל לא ישוב לא בעונו ולא בדבר המלוכה היות כי מהמלוכי לממין לי דבר כי סמיכה יהיו הם: (י) המדבר אליך. על כי לאם המלך אחר כנים תמציא חוב ואמר לה מי המדבר אליך מאז אשר תמציא לו כך למהיתו אומו תביאו אלי ואזכירו שלא יוסיף לנעת בך ולכופך לעשות אם כך: (יא) יזכר נא המלך וגו'. כלומר תעשה כן כאשר יהיה גואל הדם לפני המלך ולפי כוח גדלו יעשו לו המלך סניט ולא

פירוש ע"ט
לְעַשְׁיָן מַיִן קוֹל וָאוֹם אִיז אוּבֶּעֶר גִיבְּלִיבִּין לְבִלְתִּי שִׂים לְאִישִׁי בֶּרֶי זַיי וְאֶלֶן נִיט טוּאֶן לָאזֶן צוּ מַיִן מַאן אַיִן נָאמֶן אוּג אַיִן אוּבֶּר בְּלַייבִּינְג אוּף דֶּר עֶרֶד׃ (ח) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ הֶט דֶּר מֶלֶךְ גְּנַאגְט צוּ דֶּר אִשָּׁה נַיי צוּ דַיין הוּיז וַאֲנִי אֲצַוֶּה עָלֶיךָ אוּג אוּף וָועֶל שָׁאפֶּן פּוּן דַיינֶעט וָועֶגֶן קֶעֶן וָאלְ דַיין זוּן גֶּאר נִישְׁט טוּהֶן׃ (ט) וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה הֶט דִי אִשָּׁה פּוּן הְקוֹעָה גְּנַאגְט צוּ דָעם מֶלֶךְ עָלַי אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ אוּף מִיר מַיִן הֶעֶר קֵינִיג וָועֶט זַיין דִי זוֹנְד אוּג אוּף מַיִן פָאטֶערְס הוּז נִיזוּנְד וַהַמֶּלֶךְ וְכִסְאוֹ נְקִי אוּג דֶּר מֶלֶךְ אוּג זַיין שְׁטוּל וָועֶט זַיין

נגאגט

מֵהַרְבַּית גְּאֵל הַדָּם לְשַׁחֵת וְלֹא
יַשְׁמִידוּ אֶת־בְּנִי וַיֹּאמֶר חַי־יְהוָה אִם־
יִפֹּל מִשַּׂעֲרַת בְּנֵךְ אָרְצָה׃ יב וַתֹּאמֶר
הָאִשָּׁה תְּדַבֶּר־נָא שִׁפְחָתְךָ אֶל־אֲדֹנִי
הַמֶּלֶךְ דָּבָר וַיֹּאמֶר דַּבֵּרִי׃ יג וַתֹּאמֶר
הָאִשָּׁה וְלָמָּה חָשַׁבְתָּה כָּזֹאת עַל־עַם
אֱלֹהִים וּמִדַּבֵּר הַמֶּלֶךְ הַדָּבָר הַזֶּה

אֲלָהָךְ בְּדִיל דְּאֶסְגָּאָה
אוּרְחָא קֳדָם גְּאֵל דְּכָא
לְהַבְּלָא וְלָא יְשֵׁיצוּן יַת
בְּרִי וְאָמַר קָיֵם הוּא יְיָ
אִם יִפּוֹל מִסְּעַר רֵישׁ
בְּרִיךְ לְאַרְעָא׃ יב וַאֲמַרַת
אֲתָתָא תְּמַלֶּל כְּעַן
אַמְתָךְ קֳדָם רִבּוֹנִי מַלְכָּא
פְּהַנְגָּא וַאֲמַר מַלֵּילִי׃
יג וַאֲמַרַת אֲתָתָא וּלְמָה
חֲשִׁבְתָּא כְּהִדָא עַל עַמָּא
דַיְיָ וּמְמַלֵּיל מַלְכָּא
פְּהַנְגָּא הָדֵין פִּגְרָא חָיְב
בְּדִיל

מהר"י קרא

איני יכול להביא כל אחד ואחד אליך שרבים הם כמו שמפרש יהולך מהרבות גואל הדם לשחת ולא ישמידו את בני. ופתרונו מהמת שרבים הם נואלי הדם המבקשים לשחת עשה לי תקנה אחרת טובה מאותה שאמרת. המדבר אליך והבאתו אלי. ולא ישמידו בני: (יג) ולמה חשבת כואת על עם אלהים. פתרונו וכי העלה על דעתך שיהיו בעם ה' נמצאים רשעים כל כך שיאמרו לאישה שלא נשאר לה כי אם בן אחד שהכה את אחיו. ויקומו המשפחה ויאמרו הני את ככה אחיו ונמיתהו בנפש אחיו אשר הרג ונשמידה גם את היורש חלילה שיעשה כן בישראל אלא למען סבב דבר על אחרים המיבותי הדבר כדי שיצא ממנו המלך משפט הרוע שלא ישמידו גם את היורש למען שום לאישי שם ושאירית על פני הארץ ומאחר שפסק המלך משפט זה על אחרים חלילה למלך מדבר עוד את הדבר הזה כאשם. פתרונו חלילה מהיות מדבר את הדבר הזה כאשם כחושב. לבלתי השב המלך

רש"י

(יג) ולמה חשבתה כזאת. שמעדת לישראל שיכאו להרוג את השני כלה עדי והתרלה: ומדבר המלך הדבר הזה כאשם. והדבר הזה שהרגת לאחרי שאמרת לי לא יפול מבעלת בנך תרלה עכשיו שאגלך לאחין שהדבר הזה חלה על שני בניך הל תתהרע לאמר שכרתי זה כאשם והנני מוזר כי לבלתי השיב המלך את מכלנוס כמו שגלחה ממנו וכרת לו: ומדבר המלך.

רלב"ג

להגילו: (יא) מהכרת גואל הדם לשחת. כ"ל אלא יהיו גואלי הדם לשחת כי זה מהן גואלי הדם כי זה הנכלה הוא ג"כ קיומם ולפלו ממקד שיזכול לפניו שיעשה להם שהן לאחי להם מלד היותם גואלי הדם שיהיו נשפוך הדם קיומיהם ואז נשבע דוד חי ה' אם יפול משערת ראשו אלא ידמה שלא ממהר שיהיה שם עדים ואלה נשבע לה כי לפי דיני התורה לא היה הן מות אלא היה העניין כמו שהגיד' לו ואפשר עוד שאמר' שהיה הן מות לפי מנשפטי התורה הנה היה יכולה לחגילו להורגם שפה:

(יג) ומדבר המלך הדבר הזה כאשם לפלתי השיב המלך את נדחו. כ"ל והנה המלך מדבר הדבר הזה שכולה בו שהוא כמו אשם על שלא השיב

מצורה ציון

(יא) מהכרת. מניו גדולה ומשיכות כמו על כל דג כיוצו (לחמר ח): גואל הדם. קרוב הנכלה הרוצה לנקום נקמת דמו נקרא גואל הדם שהוא כלוי נחשב לדם עלמולה: משערת בנך. ממל דלך הפלגה

(יג) ולמה חשבתה. כ"ל איך עלתה על דעתך להחזיק דברי לחטוא על כני המקומה עם ה' להחזיק עדיו שלא יהרגו מכלי עדים: ומדבר המלך. כ"ל עוד לחמת מה מדבר המלך הדבר הזה שלא יפיל מבעלת בנך וכנגה היולאת על פלתי מביא המלך את מכלנוס אשר נדח כאלן ככלים כי אלא הוא דומה כדומה כי גם לאחכלום לא אחמו זעוד דכלים כאלה אחין לו משפט מות (ועל כי משפט אין יחזור המלך מדבריו) ומומר כי בחמת פגנה היה לזה הקדימה אחריו ואחמר למה חשבת כזאת וגו' (עמר שהדין דין ממת ועם הכלנוס

פירוש ע"ט

גְּזַאנְט יִבְרְנָא הַמֶּלֶךְ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ לָאו נוּן דֶּעֶר מֶלֶךְ
גִּידֶרְעֶנְקֶן גְּאט דָם עֶר הָט מְקַפִּיד גְּוֶועֶן עָם זָאל נִיט
זַיין קַיין לָאנְגֶער וֶועג צוּ דִיא עֶרִי מְקַלְט פְּרִי דֶעֶר
רוֹצֵחַ בֶּשׁוּנְג זָאל קֶעֶנֶן גִיךְ נִיצוּל וֶוערֶען אוּג דָם הָט
עֶר גְּטִיאָן מְחֻיֶּבֶת פְּרִי דֶר גוֹאֵל הַדָּם דָאם אִיז דֶעֶר
קָרוֹב פּוּן דֶעם הוֹרֵג זָאל נִיט מֶעֶרֶן צוּ פַּאר דֶאַרְבֶּן
דֶעם רוֹצֵחַ אוּג דוּ בִּיסְט מִיךְ מְרֻחָה אִין זָאגְט וְלֹא
יַשְׁמִידוּ אֶת בְּנִי אִין וַיי וֶועֶלֶן נִיט פַּר טִילֶען מַיין זוּן
וַיֹּאמֶר הָט דֶעֶר מֶלֶךְ גְּוֶועֶן נִיט חַי ה' אֲוֹ וַוי נָאט לֶעבְּט
אִם יִפּוֹל אוֹיב עָם וֶועט פַּאלֶן פּוּן דִי הָאר פּוּן דִיין זוּנְט
קָאפּ צוּ דֶר עֶרְד: (יב) וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה הָט דוּ אִשָּׁה גְּזַאנְט
תְּדַבֶּר נָא שִׁפְחָתְךָ לָאו נוּן דַיין דִינְסְט צוּא מַיין
אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ הַזֶּה פָּאשֶׁם דִי דֶאזִיגִי דַיְיד וּואם אִיךְ הָאב

גירעט

כְּאָשֵׁם לְבִלְתִּי הָשִׁיב הַמֶּלֶךְ אֶת־
נִדְּחוֹ: יד כִּי־מוֹת נָמוּת וְכַמַּיִם הַנִּגָּרִים
אַרְצָה אֲשֶׁר לֹא יֵאָסְפוּ וְלֹא־יִשָּׂא
אֱלֹהִים נֶפֶשׁ וְחָשַׁב מַחְשָׁבוֹת לְבִלְתִּי
יִדַּח מִמֶּנּוּ נִדָּח: טו וְעַתָּה אֲשֶׁר־בָּאתִי
לְדַבֵּר אֶל־הַמֶּלֶךְ אֲדֹנִי אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה
כִּי יְרָאֻנִי הָעָם וַתֹּאמֶר שִׁפְחָתֶךָ

בְּדִיל דְּלָא לְאָהֲבָא
מַלְכָּא יָת פְּדוּרֵיהּ:
יד אֲרֵי מִיתָא דְּמָאִית
וּכְמַיָּא דְּמִתְאַשְׁדִּין
לְאַרְעָא דְּלָא אֶפְשַׁר
לְהוֹן דְּיִתְסְפוּן כֵּן לֵית
אֶפְשַׁר לְדִינָא דְּקוּשְׁטָא
לְקַבְלָא מֵמוֹן דְּשַׁקַּר
וְדְמְחַשֵּׁב מַחְשָׁבָן בְּדִיל
דְּלָא לְבַדָּרָא מִנֵּיהּ
בְּרוּרָא: טו וּכְעַן דַּאֲתֵיתִי
לְמַלָּלָא קֳדָם מַלְכָּא
רְבוֹנִי יָת פִּתְגָמָא הָדֵין
אֲרֵי דַּחֲלוּנִי עַמָּא

רש"י

לְזוּקוּ"ן פְּרַלְיְט"ם בְּלַע"ז: (יד) כי מות נמות. וְדִיוּמֵי בְּלוּתוֹ עוֹכְלוּ: וְלֹא יִשָּׂא אֱלֹהִים נֶפֶשׁ. לְיַמְּנָן הַמִּיתָה לְפִיכָךְ וְחָשַׁב הַמֶּלֶךְ מַחְשָׁבוֹת לְבִלְתִּי יִדַּח מִמֶּנּוּ נִדָּח: (טו) וְעַתָּה אֲשֶׁר בָּאתִי לְדַבֵּר אֶל הַמֶּלֶךְ אֲדֹנִי אֶת הַדָּבָר הַזֶּה. כְּכֵיוָן עָלַי וְעַל כֵּן: כִּי יְרָאֻנִי הָעָם. הִפְחִידוּנִי מִלְּנַקֹּת אֶת לְזוּנִי עַל כֵּן פִּן יִכְעוֹס עָלַי: וַתֹּאמֶר שִׁפְחָתֶךָ אֲדַבְּרָה

מהר"י קרא

את נדחו. שלא ישיב המלך את הנדח שלו הוא אבשלום שברח מבנו שמשפש שמשפש לאחרים דין הוא שישפוש לעצמו וישוב נדח שלו: (יד) כי מות נמות וכמים הנגרים ארצה אשר לא יאספו. לאחר שמוזרים כמי כן רוח הילך ולא ישוב, ולא ישא אלהים נפש. אין הקב"ה נושא פנים לכל אדם שינצל בן המיתה ואם ימות אבשלום במקום שברח ולא יראה את אביו, או ימות המלך כאן ולא יראה את אבשלום ולא יראו זה את זה עוד: וחשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח. פתרונו מאחר שאם ימות האב שוב לא יראה את הבן, ואם ימות הבן שוב לא יראה את האב ישתוב המלך מחשבות שלא ידח ממנו נדח: (טו) ועתה אשר באתי לדבר אל המלך את הדבר הזה כי יראוני העם. וי"ד ראשונה שבתיבת יראני נקידה בקמץ קטן בשני נקודות. לפיכך פתרונו כי הפחידוני העם ואימו עלי העם ואמרו אם תביא אל המלך דוד לימר את נדחו, מחמת קצף המלך הפחדתו שבקרה בו עליו לא ישוב לך. אילא הפיני הדבר לשאול המשפט עליך ועל בנך שיקצוב המשפט עליך ועל בנך שישיב הנדח שלך ממקום שברח מפני המשפחה שקמו עליו להמיתו, ומאחר שיוציא משפט בפיו להשיב את בנך, אמרו לו שישיב גם הוא את נדחו. ואלו היתה נקודה חיר"ק בחטף בטו אלמנה ויתמה ומטה גר ולא יראוני. או היה פתרונו לא יראו מבני: ותאמר שפחתך אדברה נא אל המלך. אסבב הדבר

רד"ק

ולא ידחה: (יד) כי מות נמות. כלנו סופנו למות וכמו המים הנגרים ארצה אשר לא יאספו אחרי השפכם במקום במדרון שנגרים כן נפשות בני אדם לא יאספו עוד אל הגוף מדרך הטבע אלא במשיחה גם בתחיית המתים: ולא ישא אלהים נפש. שלא יוציאנה מן הגוף כלומר לא ישא פני כל איש כי כלנו נמות ואין על הארם לחרבות שפיכות דם אלא למעטו כמו שיוכל ואם יהרוג אדם חבירו לא צוה המקום להרגו אם לא הרגו בעידו בעדים ובהתראה כדי למעט שפיכות הדם ואם הרגו שונג צוה שיגלה עד זמן ידוע ולא יהרגו אותו אפילו הרגו מזיד אם אין שם עדים והתראה וי"ש ותשב מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח אלהים חשב מחשבות ושם משפטים לבלתי ידח ממנו נדח שלא ידח כמוהו שנים וי"ת אלהים דייני אחר שכן הוא שכלני סופנו למות יתשוב המלך מחשבות שלא ידח כמוהו שנים וי"ת אלהים דייני והרגם הפשוט כן הרי מיתא דמאית וכמיא דמתאשדין וגו': (טו) כי יראוני העם. כבר פירשנו בו פירוש אחר בתחילת

רל"ב

לת נדחו והוא מכשלום כי לם יקח להמיתו על זכר לתמון שכ' מה שהמלך מהו בדברו עם זה המשפ התקועית: (יד) כי מות נמות. כלנו כמו המים הנגרים ארלה שלה יתקבלו לעמוד מהמגרה כן כני האדם דומים לל המות: ולא ישא אלהים נפש. והלילה מהמות ר"ל שלא יכוכד כוח המעון כוש הדם ולא ישא פני זה כי סוף כל אדם למות. והוא משל אבשלום לומר כי מכשות להמעון כני אדם כמים שוטים ונכשות טובות כדרך שלא יכיה עדה אחד מן המגשים שימשו נעשה להוזק מהמעון ולהלוי לעגה זה לאמיר כי הוא מוכב מהכשות ואת לאיש כדכיו הכשה להמעון לת לממון כי הוא מוכב מהכשות ואת לאיש כדכיו

מצודת ציון

כדכך שלומרים כלכיות: (יג) כאשם. עיין שגגה: (יד) הנגרים.

מצודת דוד

כמשה הנשגה ולשלון כפוד למלכות תלמה הנשגה בהלמיכה ולא בהמעשה): (יד) כי מות נמות. הוזה לבדיה מעשות לעיני' הלבשו'

ולמרה הלא כולנו מוח נמות וה"ל הכוונת קודם זמני לן לו תלטעומת כך כ"ל למלי זה למעת הכולה בעבור זה הוסיף ולא מייכה כמוכה כי בלא התלאה נהיתה: יכמים וגו'. כ"ל ועוד בכלמה הגוזל ממון חבירו לא כמשיך הגזילה בלא היא לוד בעינו לאל כבוכך דם האדם מה בעבה פסוי ולא תיהוך היא הנפש עם בשיכת דם הזולת ויסמר כ"ל מת בכשים ואלו הוא כמים הנגרים מלא ספ"ח להכפם ולהמעון מקומם כי כלנו בעבה למלן: ולא ישא אלהים נפש. ר"ל ועוד הלא לן מלהים מוכה פנים לשום נפש ובלא שלם לאיש מפעלו ונעוכת האדם מובב מהכשות לכלב יהיה האדם הנדח במעבה מוטבה ונדח ממנו יתקבך כי בהלוך הוציא יכה לחזור בעובה ס' ר"ל בהפגלה היתה ממון לכסף השון אבל הנפש והכשלום הוא בלתי ההפגלה ולן להמביאו ר"ל בפנים כי לא התלו בו והמעון פעלתו: (טו) ועתה. ר"ל הוזיל וכל דברי לעבל לתמוני להמלין טוב על מכלנם

פיר ש ע"ט

מְעַנְטְשֶׁן בִּיז הַחַיִּת הַמֵּתִים וְוִעט זַיִן דְּרוּם אִיז
גְּנוּג פַּר אוּנז דְּר עוֹנְש וְיא יְשָׁא אֱלֹהִים נֶפֶשׁ אוּן נְאט
פַּר טְרָאכְט נִיט דָם נֶפֶשׁ פוּן אַיְין מַאן צוּ מְצַיְיל זַיִן
אוּם פוּן דֶעם טוּט דְרוּם וְחָשַׁב מַחְשָׁבוֹת קֶעֶר דְּר מֶלֶךְ
טְרַאכְטֶן מַחְשָׁבוֹת לְבִלְתִּי יַדַּח מִמֶּנּוּ נִדָּח אַז עֶם זְאל
נִיט וְוַעֲרֶן פַּר שְׁטוֹסֶן פוּן אִים דְּר פַּר שְׁטוֹסְנֶעֶר:
(טו) וְעַתָּה אֲשֶׁר בָּאתִי לְדַבֵּר אֶל זַיִן הַיְינְט דָם וּוּם אִיךְ בִּין
גִּיקוּמֶן צוּ מַיין הַאר דֶעם קְנִיעֶג דִי דַאזִיגִי

אֲדַבְּרָה־נָּא אֶל־הַמֶּלֶךְ אוּלַי יַעֲשֶׂה
הַמֶּלֶךְ אֶת־דְּבַר אֲמָתוֹ׃ כִּי יִשְׁמַע
הַמֶּלֶךְ לְהַצִּיל אֶת־אֲמָתוֹ מִכַּף הָאִישׁ
לְהַשְׁמִיד אֹתִי וְאֶת־בְּנִי יַחַד מִנַּחֲלַת
אֱלֹהִים׃ וַתֹּאמֶר שִׁפְחָתֶךָ יְהִי־נָא
דְּבַר־אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ לְמְנוּחָה כִּי ׀ כְּמַלְאַךְ
הָאֱלֹהִים כֵּן אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ לִשְׁמֹעַ הַטּוֹב

וְאֲמַרַת אֲמָתֵהּ אֲמַלֵּיל
קֳבֵל קְדָם מַלְכָּא מְאִים
יַעֲבֵד מַלְכָּא יַת פִּתְגָמָא
דַּאֲמָתֵיהּ׃ וַאֲרֵי יִשְׁמַע
מַלְכָּא לְשֵׁיזָבָא יַת
אֲמָתֵיהּ מִיַּד גַּבְרָא
לְשֵׁיצָאָה יָתִי וְיַת בְּרִי
כַּחֲדָא מֵאַחֲסָנַת עַמָּא
דְיָ׃ וַאֲמַרַת אֲמָתֵהּ
יְהֵי כְעַן פִּתְגָמָא דְרַבּוֹנִי
מַלְכָּא לְנִיָחָא אֲרֵי
כְּמַלְאָכָא דְיָ כֵּן רַבּוֹנִי
מַלְכָּא

מהר"י קרא

על עצמי ועל בני שבני הרג את אחיו ונדח ממני ומבקשין המשפחה להורגו: אולי יעשה המלך את דבר אמתו. שיצוה עלי להציל את אמתו מכף האיש המבקש להשמיד את בני: (טז) כי ישמע המלך להציל את אמתו מכף האיש המבקש [להשמיד] אותי ואת בני יחד מנחלת אלהים. פתרונו כאשר ישמע אלי המלך להציל את אמתו מכף האיש המבקש להשמיד אותי ואת בני יחד. אמרתי בלבי אותה שעה דבר אדוני למנוחה לעצמו. שמשפט שפסק על בני יפסוק גם אל בנו שלא ידח ממנו ויצוה עליו להשיבו, וזהו שמפרש והולך: (יז) ותאמר שפחתך יהי נא דברי אדוני המלך למנוחה כי כמלאך האלהים כן אדוני המלך. מה מלאך אלהים אין חמתו תוקפו שלא לעשות משפט. גם אדוני המלך לא יוקפנו קצפו להשות משפט שלא להשיב את נדחו את אבשלום בפני קצפו, ור' מנחם ביר' חלבו פתר פרשה זו פנים אחרת: (ג) וישלח יואב תקועה ויקח משם אשה חכמה. לפי שבתקוע שמן מצוי ושמן מחכים שלח לעיר תקוע לקחת לו משם אשה חכמה: (ז) והנה קמה כל המשפחה על שפחתך ויאמרו תני את מכה אחיו וגו'. ועתה ברח ממני ואומ' המשפחה שקמו עלי שאמסרנו בידם: (ח) ויאמר המלך אל האשה לכי לביתך, ואני אצוה שלא ישלחו אחריו לקחת אותו משם ממקום שברח. ושם ישב ואל יראו כפני המשפחה: (ט) ותאמר האשה התקועית אל המלך עלי אדוני המלך העון ועל בית אבי, אתה אומר שאלך לביתי ואחר אתה מצוה עלי. והיה אני אלך מאחך עד שלא אבא לביתי או עד שלא אצוה עליו שלא יפגעו בי. ישלחו אנשי משפחתי ולקחו אותו משם ממקום שברח ויהנו אותי ביד גואל הדם הקרוב וכת. ועלי אדוני המלך העון ועל בית אבי והמלך וכסאו נקי: (י) ויאמר המלך המדבר אליך. תני את בנך ונמיתהו בנפש אחיו, והבאתו אלי ולא יוסיף עוד לגעת בך, ובנך ישוב אל המקום אשר גם שבתה. שלא ישוב אצלך פן יהם לב המשפחה ונכהו נפש כשיראוהו שב אל מקומו אשר גם שמה: (יא) ותאמר יזכר נא המלך את ד' אלהיך מהרבות גואל הדם לשחת. פתרונו יזכור נא המלך את אשר צוה ד' את משה עבדו שטהטת מרבית הדרך יפריש שלש ערי מקלט שיהו יתרחק מעיר זו והיא קרובה לו עיר אחרת לנוס שמה. דכתיב פן ירדף גואל הדם אחרי הרוצח פן יחם לבבו והשיגו כי ירבה הדרך. כי מהרבת הדרך ישיגנו גואל הדם הרוצח אחריו לשחת הרוצח. למדת שנתנה לכשלא לאבד נפש מישראל. אף אתה תן מחשבה שלא ישמידו את בני, ופתרון זה למד מתרגומו של יונתן שתירגם ואמרת יזכר כען מלכא מה דכתיב בספר אורייתא דה' אלהך בדיל דלא לאסגאה אורחא קדם גאיל דמא לחבלא ולא ישיצון ית ברי: ויאמר חי ה' אם יפול משערת ראשו ארצה. פתרונו בשבועה ועלי מוטל העון אם ישלחו אחריו ויקחו אותו משם: (יג) ותאמר [האשה] ולבה חשבתה כזאת

רלב"ג

וכספרי מצלנ"ו: (יז) יהיה נא דבר אדני המלך למנוחה. כ"ל נסיים לי מענני וזה יהיה כמה לנחול ממנו מיסיב מם כדמו לחל מסכיים זה סעניו בנני: כי כמלאך האלהים כן אדני המלך לשמוע הטוב וכלנ. כ"ל כי מה שיספא בחלו הדבריים שיכלו לפניו מהטוב וכלנ

רד"ק

הפרשה כי על נערי המלך השוערים אמרה וחפירוש הנכון בעיני כי על כל בני עירה אמרה כי החפירוני העם שלא תועיל צעקתי לפני המלך בדבר הזה: (יז) למנוחה. שיניחני מדאגתי ומעצבי: לשמוע הטוב והרע. כלומר שתשפט האמת לפי מה

מצודת דוד

כֵּן תְּמַנֵּל לְמֵם מֵם מְמַכֵּל מְמַלִּים סִיס לֵךְ לְדִבֵּךְ דְּכִיךְ כְּמַכֵּר הַמֵּם לֵהּ מְמַלֵּה וְעִמֵּם מֵה שְׁכַמְתִּי נְדִבֵּר סְדִבֵּר הַזֶּה לְהִיוֹת נְמַכֵּל כ"ז יִהְיֶה לְפִי שֶׁכָּל הָעָם הַפַּחְדוּנִי לוֹמַר שֶׁהַמֶּלֶךְ יִגְעַר כָּךְ בְּאֹתָהּ תַּחַל לְדַבֵּר כִּי סְלִיוּעַן לְמֶלֶךְ נְמִנּוּךְ: וְתֹאמֶר. לֵהּ מְמַרְתִּי סְדַבֵּר דְּכִרִי לְדוּמֶה לוֹ וּמוֹלִי עִ"ז יִנְעַל סְחַלְתִּי: (טז) כִּי יִשְׁמַע. כְּמַכֵּר יִשְׁמַע הַמֶּלֶךְ לְהַצִּיל מוּמוֹ מִיד הָאִישׁ הַמְבַקֵּשׁ לְהַכְרִיתֵנִי מִנַּחֲלַת אֱלֹהִים שֶׁכּוֹלֵל כָּל הָעָם כִּי מִתְּחִלַּת מֶלֶךְ עָלֵינוּ הָיָה מְכוֹנֵנוּ מִמֶּנּוּ: מִנַּחֲלַת אֱלֹהִים

ע"ט

וגו' צוּ פַּר טִילְעִגְיִן מִיךְ אוּג מַיִן זוּן מִיט אַנַאנְדֶר פּוּן דֶּר נַחֲלָה פּוּן נָאט: (יז) וַתֹּאמֶר שִׁפְחָתְךָ הָאט זִיךְ דַיִין דּוּנְקְט גְּטְרָאכְט אַז דֶּר מֶלֶךְ וָועְט דָא שַׁאפֶּן אוֹף מִיר יְהִיֶה נָא דְּבַר אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ לְמְנוּחָה וָועְט זַיִן דִיא רַייד פּוּן מַיִן הַאר דָעם קִינְג צוּ אַיִין גְלַייכְיגִישׁ וִוי דֶר עֶנְגֶל אוֹדֶר יַעֲשֶׂה הַמֶּלֶךְ טָאמֶר וָועְט דֶר מֶלֶךְ טָאן דִי רַייד פּוּן זַיִן דּוּנְקְט: (טז) כִּי יִשְׁמַע הַמֶּלֶךְ דָעֶר מֶלֶךְ וָועְט גְּווִיס קֶיין חֲרָטָה גִיט הָאבֶּן פּוּן זַיִינִי גִיטֶּי רַייד כִּי כְּמַלְאַךְ הָאֱלֹהִים דָעֶן אַז וִוי אַיִין מַלְאָךְ פּוּן גָאט אַז אִיז מַיִן הַאר דֶר קִינְג צוּ הָעֶרֶן דָם גוּטֶם אוּג דָם בֶּייז אִין קֶיין כָּעֶם אִין שְׂנָאָה וָועְט אוּם גִיט

מאכי

וְהָרַע וַיהוָה אֱלֹהֶיךָ יְהִי עִמָּךְ׃ יח וַיַּעַן
הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר אֶל־הָאִשָּׁה אַל־נָא
תְכַחֲדִי מִמֶּנִּי דָּבָר אֲשֶׁר אָנֹכִי שֹׁאֵל
אֹתָךְ וַתֹּאמֶר הָאִשָּׁה יְדַבֶּר־נָא אֲדֹנִי
הַמֶּלֶךְ׃ יט וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ הֲיַד יוֹאָב אִתָּךְ
בְּכָל־זֹאת וַתַּעַן הָאִשָּׁה וַתֹּאמֶר חַי
נַפְשְׁךָ אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ אִם־אִישׁ ו לְהַמִּין
וּלְהַשְׂמִיל מִכֹּל אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ׃
כִּי־עַבְדְּךָ יוֹאָב הוּא צִוָּנִי וְהוּא שָׂם בְּפִי
שִׁפְחָתֶךָ אֵת כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה׃

מַלְכָּא לְמִשְׁמַע טַב וּבִישׁ
וּמֵימְרָא דַיָּי אֱלָהָךְ יְהֵי
בְסַעֲדָךְ׃ יח וְאָתֵיב
מַלְכָּא וַאֲמַר לְאִתְּתָא לָא
כְעַן תְּכַסֵּי מִנִּי פִּתְגָמָא
דַּאֲנָא שְׁאֵל יָתְהִי וַאֲמַרַת
אִתְּתָא יְמַלֵּיל כְּעַן רִבּוֹנִי
מַלְכָּא׃ יט וַאֲמַר מַלְכָּא
הֲיַד יוֹאָב עִמָּךְ בְּכָל דָּא
וַאֲתִיבַת אִתְּתָא וַאֲמַרַת
חֵיֵי נַפְשָׁךְ רִבּוֹנִי מַלְכָּא
אִם אִית לְמִסְטֵי לְיַמִּינָא
וְלִסְמָאלָא מִכֹּל דִּי מַלֵּיל
רִבּוֹנִי מַלְכָּא אֲרֵי עַבְדָּךְ
יוֹאָב הוּא פַּקְדָנִי וְהוּא
שַׂוִּי בְּפוּמָא דַּאֲמָתָךְ יָת
כָּל פִּתְגָמַיָּא הָאִלֵּין׃

ברייל

רש"י

מדברו הטוב כי כמלאך ה' לדעי המלך ולא יחזירנו כעם ונמלט מדברו הטוב: (יט) אם איש. כמו מם יש לו כמו סים וכן טוד הסם בית רשע (מיכה ו' י') כמו הים: יטות ואני לא אראנו אתאבל עליו כל הימים. לפיכך יחשוב המלך מחשבות לבלתי ידח ממנו נדח: (טו) ועתה אשר באתי לדבר אל המלך את הדבר הזה. כי יראוני. כי ירא אני מן העם האומרים לי תני את מכה אחיו. ופתרונו יראוני זה כמו ולא יראוני דמלאכי יו"ד שלו נקוד בחטף: ואמר שפתחך ארברה נא אל המלך אולי יעשה המלך את דבר אמתו. ויצוה להשיב את בני אצלי מן המקום אשר נס שמה: (טז) כי ישמע המלך. אלי. להציל את אמתו מכף האיש. המבקש להשמיד אותי ואת בני יחד: (יז) והאמר שפתחך יהיה נא דבר אדוני המלך למנוחה. פתרונו לנבואה. כמו ומנוחה לא מצאתי. דבריך. שפתרונו ונבואה לא מצאתי. [כמו] ותנח עליהם הרוח אף כן למנוחה. לנבואה. שתנוח עליך רוח נבואה ותבין על כי הסיבותי כל הדברים הללו: כי כמלאך האלהים. שנח עליו הרוח הקודש כן אדוני המלך: וה' אלהיך יהי עמך. שישכילך ויורך על [טו] הדבר מוסב. ומיד כשאמרה לו דבר זה הבין המלך שהדבר מוסב על בנו על אבשלום: (יט) אם איש. פתרונו כמו אם יש להימין ולהשמיל כי עבדך יואב הוא צוני. ודומה לו האיש בית רשע שפתרונו חיש בית רשע. וכן בדוד

מצודת דוד

כמה היה ימהל ממנה: וה'. כהתימה לדבר דבריה ללמה לספר ממנו ואמרה לו וה' אלהיך יהיה עמך כדבך הכפסלים: (יח) אל נא תכחדי. אל תעלם ממני למיתת הדבר אשר אשאל ממך: (יט) היד יואב. הלא כח תחמת יואב עם כל דבריך: אם איש להמין. אם יש לנטות לימין או לשמאל מכל דברי אדוני אשר ידבר ככל עת כי מזה נלמד המתמה אשר בו: הוא צוני. לנטות אל אדוני: והוא שם וגו'. כל דברי המכל שם הוא בפי:

רד"ק

שתשבע: (יט) היד יואב. עצתו ודברו: אם איש להמין ולהשמיל. איש חסר י"ד והוא כמשמעו וי"ת אם איה כמו היש וכן האש בית רשע שהיא חסר תרגם האית ופי' הפסוק לדעת יונתן אם יש לנטות ימין ושמאל מכל אשר דברת אלא כן הוא כמו שאתה אומר כי עבדך יואב צוני ואם נפרש איש כמשמעו יתי' פירושו כן אם איש אחר צוני להימין ולהשמאיל מכל הדברים האלה אלא כאשר דבר אדוני המלך כן הוא כי עבדך יואב הוא היה שצוני ויהיה פירוש אשר כמו כאשר וכן תאכל מצות אשר צויתיך כאשר צויתיך ויהיה מכל אשר דבר נסת' עמו ופירושו מכל מה אשר אמרתי ובמותו רבים במקרא להיות כלה חסרה כן הענין בהיות הדבר טובן כן הענין הקודם כמו שכתבנו בספר מכלל:

מצודת ציון

עין הזלה וגו' כמו מים מזלים כמולך (מיכה ו): (יח) תכחדי. מענין העלמה כמו ומסותיו ממך לא נכחדו (תהלים קלט): (יט) אש. הוא כמו ים וכן טוד הסם בית רשע (מיכה ו'): להמין ולהשמיל. מלבון ימין ושמאל:

פירוש ע"ט

מַאכָן אִים קֶעֶרְן פּוּן זַייְנִי גִיטִי רַייד יַה׳ אֱלֹהֶיךָ אִין
גַאט רַיין גָאט וְאלַיין מִיט דִיר: (יח) וַיַּעַן הַמֶּלֶךְ הַט
דָּר מֶלֶךְ גִיעֶנְפֶּעְרט אִין הַט גְנַאנְט צוּ דֶר אִשָּׁה אַל
נָא תְּכַחֲדִי מִמֶּנִּי דִּי גְנַאלְט נִיט פַּר מִירְן פּוּן מִיר דִיא
זָאךְ וָום אִיךְ וֶועל פְרַעגֶן דֶעם הַאר דֶר קִינִיג: (יט) וַיֹּאמֶר
אִשָּׁה גְנַאנְט לָאז רַיידֶן מַאן הַאר דֶר קִינִיג: (יט) וַיֹּאמֶר
הַמֶּלֶךְ הַט דֶר מֶלֶךְ גְנַאנְט הַיד יוֹאָב אִתְּךְ אִיז דִי עֶצֶה פּוּן

דינסט

על עם אלהים, להפריד אם ובנה זה מזה: ומדבר (אל) המלך את הדבר הזה כאשם. כסמ"ו, שכל (מי שבתי) [זמן שאני] צועקת אל המלך אינו כצווה להשיב את נדחי, הוא בני שנרח מפני ואינו אומר להשיבו אצלי: (יד) כי מות נמות וכמים הנגרים ארצה אשר לא יאספו, ואם אמות והוא לא יראני או

כ לְבַעֲבוּר סֹבַב אֶת־פְּנֵי הַדָּבָר עָשָׂה
עַבְדְּךָ יוֹאָב אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה וַאדֹנִי
חָכָם כְּחָכְמַת מַלְאַךְ הָאֱלֹהִים לָדַעַת
אֶת־כָּל־אֲשֶׁר בָּאָרֶץ: כא וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ
אֶל־יוֹאָב הִנֵּה־נָא עָשִׂיתָ אֶת־הַדָּבָר
הַזֶּה וְלֵךְ הָשֵׁב אֶת־הַנַּעַר אֶת־
אַבְשָׁלוֹם: כב וַיִּפֹּל יוֹאָב אֶל־פָּנָיו אָרְצָה
וַיִּשְׁתַּחוּ וַיְבָרֶךְ אֶת־הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר יוֹאָב
הַיּוֹם יָדַע עַבְדְּךָ כִּי־מָצָאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ
אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר־עָשָׂה הַמֶּלֶךְ אֶת־
דְּבַר עַבְדּוֹ: כג וַיָּקָם יוֹאָב וַיֵּלֶךְ גְּשׁוּרָה

כי בְּדִיל לְאַקָּפָא יָת אַפֵּי
פִּתְגָמָא עַבַד עַבְדָּךְ
יוֹאָב יָת פִּתְגָמָא הָדֵין
וְרַבּוֹנִי חַכִּים כְּחָכְמַת
מַלְאָכָא דֵּיי לְמִידַע יָת
כָּל דִּי בְאַרְעָא: כא וַאֲמַר
מַלְכָּא לְיוֹאָב הָא כְעַן
עֲבָדִית יָת פִּתְגָמָא
הָדֵין וַאֲיִיל אֲהֵיב יָת
עוּלֵימָא יָת אַבְשָׁלוֹם:
כב וּנְפַל יוֹאָב עַל אַפּוֹהִי
לְאַרְעָא וּסְגִיד וּבָרִיךְ יָת
מַלְכָּא וַאֲמַר יוֹאָב יוֹמָא
דֵּין יָדַע עַבְדָּךְ אֲרֵי
אַשְׁכַּחְתִּי רַחֲמִין בְּעֵינָךְ
רִבּוֹנִי מַלְכָּא דַּעֲבַד
מַלְכָּא יָת פִּתְגָמָא
דְּעַבְדֵיהּ: כג וְקָם יוֹאָב
וַאֲזַל לְגְשׁוּר וְאַיְתֵי יָת
אבשלום

מהר"י קרא

בן איש אשרתי") בדברי הימים: (כ) לבעבור סבב את פני הדבר שלא העלה חמתך אם אדבר אליך לחשוב את אבשלום בנך. ולא השמע את דברי, לפיכך עשה יואב את הדבר הזה: ואדוני חכם כחכמת מלאך האלהים. שאע"פ שחסיבותיו הדבר עלי ועל בני, שחבין שעליו ועל בני הדבר הזה:

רל"ג

*) לולי דיוקי הגירסא לא ניכר (דברי הימים ד' ב' ל')

כי כן הוא סתמם: (כ) לבעבור סבב את פני הדבר. סבב פני הדבר הוא מה שלפנים מיפנים הדבר מלו והוא המשלית הכלולי ובלולו ממנה

רש"י

עשית קרי עבדך קרי
(כ) לבעבור סבב. לגלגל עד שיפיס דבר בנו של המלך לאור: ואדני חכם. והבינ כי מלת יואב יפתח:

רד"ק

(כ) לדעת את כל אשר בארץ. בין בדבריך בין בדברים אחרים: (כא) הנה נא עשיתי. ששמעתי לדבריך האשה המדברת אלי בתצוותיך ונמצא מדוייקת מצאתי כהוא עשיתי וקרי עשית

זמי' לאותה הנסתא אתה עשית את הדבר הזה לשלות לי התקועית לסבב פני תדבר על אבשלום לך השיבו בדבריך: (כב) אל פנים. בפני על פניו כמו אל ההרים לא אכל על ההרים: עבדו. כתיב עבדך קרי והענין אחד הוא:

מצודת דוד

(כ) לבעבור סבב. כ"ל ומה שבלבב לאותי ולא הלך בעלמו כי לבעבור סבב וגו' עשה הדבר הזה לכלכני במקומו כי אני הלא יכולה הייתי לדבר בדותה לו לסבב ממנו דבר כללה וזהלה פני הדבר ותהלה המחשבה אחל אחל עלמו לא היה לו מקום לסבב הדבר כללה כזה הכולן ולא בלה גם הוא נדבר כללי כלה: לדעת וגו'. כי הכללת לדעת ממני יולי הדברים והיה בשבול רוב החכמה

מצודת ציון

(כ) פני הדבר. תמלת הדבר:

שכך מין לנטות מדבריך ימין ושמאל: (כא) עשית הנה. לשלות את התקועית לומר לך והשיבו כי המתחיל בדבר עליו לגמרו:

לקוטי יקרים

(כא) וַיֹּאמֶר יוֹאָב בְּיָדֶךָ גְּשׁוּרָה בֵּיצַד אֶת אַבְשָׁלוֹם יְרוּשָׁלַיִם וגו'. יוֹאָב אֵינוֹ מְיַיגֵּעַ

אַבְשָׁלוֹם לִירוּשָׁלַם׃
כו וַאֲמַר מַלְכָּא יְסְתְּחַר
לְבֵיתֵיהּ וְאַפֵּי מַלְכָּא לָא
וְאִסְתְּחַר אַבְשָׁלוֹם
לְבֵיתֵיהּ וְאַפֵּי מַלְכָּא לָא
חֲזָא׃ כה וּכְאַבְשָׁלוֹם לָא
הֲוָה גְּבַר שַׁפִּיר בְּכָל
יִשְׂרָאֵל לְשַׁבְּחָא לַחֲדָא
מִפַּרְסַת רַגְלוֹהִי וְעַד
מוֹחֵיהּ לָא הֲוָה בֵּיהּ
מוּמָא׃ כו וּכְסַפְּרוּתֵיהּ
יַת רֵישֵׁיהּ וַהֲוָה מְסַיֵּן
עִדַּן לְעִדַּן דִּמְסַפֵּר אֲרֵי
יַקִּיר עֲלוֹהִי וּמְסַפֵּר לֵיהּ
וְתָקֵל יַת סְעַר רֵישֵׁיהּ
מָאתָן סְלָעִין בְּמַתְקָלָא
דְּמַלְכָּא׃ כז וְאִתְיְלִידוּ
לְאַבְשָׁלוֹם

ת"א וְלִפְנֵי . סימן : (פושׁ
יז) : וְהוּא מִקֵּץ . גימ ד סימן
י : וַיִּוָּלְדוּ לְאַבְשָׁלוֹם . סימן יא :

רד"ק

(כה) וכאבשלום לא היה איש יפה . ממוך למיפור המרד שמרד באביו ספר מה גרם לו זה כי היה יפה ובכל ישראל לא היה כמוהו ונתגאה ביופיו ובשערו וחשב כי אין ראוי למליכה מבניו דוד כמיתומרד אולי שמע כי בלב המלך להמליך שלמה אחריו ומרד על אביו בחייו וגנב לב ישראל : (כו) ובגלחו . אמרי רז"ל כי אבשלום גזר עולם היה כן היתה קבלה בידם כי מן הפסיקים לא ראו זה כי אפשר כי הוא היה כגדל שערו ליופי שערו להתגאות בו ולהתנאות ומשנה לשנה כשהיה כבד עליו שלא יוכל לסבלו היה מגלחו אבל הם ז"ל קבלו כי בנזירות היה מגדל אותי ולמדנו מזה מקץ ימים ימים והו משנה לשנה כי ימים הוא שנה כמו חרש שנאמר ויהי מקץ ימים ימים והו משנה לשנה כי ימים הוא שנה כמו שנאמר בשנה השנית בחדש השני בעשרים לחדש . כתרגום

מצורה דוד

(כה) להלל מאד . תרגום להלל מלאד : (כו) והיה . עת גלוחו היה מסוף כמה לסוף שנה : מאתים . ויהי במקל מאתים שקלים :

פירוש ע"ט

אוי יואָב אוף גישטאַנען אונ אין גינאַנגן קיין נשור
אין האָס גיבראַכט דעם אַבשָׁלום קיין ירושָׁלים :
(כד) ראָמר המלך הט דר מלך נזאגט יסוב אל ביתו לאז
עָר זיך רינגלען אין קיין צו זיין הויז ופני לא יראה אונ
כיין פנים נאָל עָר גיט נעהן מסב אבשלום אל ביתו הט
זיך אבשלום גרינגלט צו זיין הוז אין דם פנים פון
דעם מלך הט עָר גיט גזעהן : (כה) ובאבשלום לא היה
איש יפה אונ אזוי ויא אבשלום איז גיט גיוון אין
שיינער מאן צוישן כל ישראל דם עָר נאָר זיין
להלל מאד מען נאָר אים ניט גיזעהן פון די
טרוס פון זיני פוס אונ ביז אין זיין קאָפ איז ניט גוועון
אונ אים קיין מום : (כו) ובגלחו את ראשו אונ אין זיין
אף נאָלין דיא האָר פון זיין קאָפ ווייל נשקה היה בשנים
אונ עס איז גוועון פון איין עק יאָר צום אנדערן עק
יאָר אישר יגלח הום עָר פלעגט זיך אף נאָלין כי כבד עליו
דען עס איז שווער גוואָרן אוף אום די האָר פלעגט
עָר זיך אף נאָלין ישקל אין פלעגט אופֿר ווענן דיא
האָר פון זיין קאָפ פלעגט עָר זיי וועגן צוויי הונדערט
שקלים מיט דעם שטיין פון דעם כלך : (כז) ויולדו
לאבשלום

רלב"ג

שמוע שבא כן כדי ביוציע התכלית הרצוי : (כו) כי כבד עליו וגלחו . מגיד בלשון כבוד עליו לא היה מענין תוספת והם לפות כי היה מזיל מגדל פרע שער ראשו ולפי שהיה בהזמיר לתגלחת הוא זמן לשחר הדבים חבר בהם הזמיות כמו בכתבנו בפרשת מיל למדני מהם היה מזיל ולפי מה היה מכבדו הזמיר מכבד לבית כמו בספר בית המקדש למדנו מזה בתאנים היה מזיל עוכו : מתחיס שקלים בתקן המעון . הנה היה פוקדה במשקל המלך הם כפי בתוך מכלכם כסף הם הנה לביאתי"ק הו נעניים או בהיה פוקד זה לכתות הפלגת לכוי בעתו :

מצורה דוד

(כה) להלל מאד , תרגום להלל מלאד : (כו) והיה . עת גלוחו היה מסוף כמה לסוף שנה : מאתים . ויהי במקל מאתים שקלים :

פירוש ע"ט

אוי יואָב אוף גישטאַנען אונ אין גינאַנגן קיין נשור
אין האָס גיבראַכט דעם אַבשָׁלום קיין ירושָׁלים :
(כד) ראָמר המלך הט דר מלך נזאגט יסוב אל ביתו לאז
עָר זיך רינגלען אין קיין צו זיין הויז ופני לא יראה אונ
כיין פנים נאָל עָר גיט נעהן מסב אבשלום אל ביתו הט
זיך אבשלום גרינגלט צו זיין הוז אין דם פנים פון
דעם מלך הט עָר גיט גזעהן : (כה) ובאבשלום לא היה
איש יפה אונ אזוי ויא אבשלום איז גיט גיוון אין
שיינער מאן צוישן כל ישראל דם עָר נאָל רַאוי זיין
להלל מאד מען נאָר אים ניט גיזעהן פון די
טרוס פון זיני פוס אונ ביז אין זיין קאָפ איז ניט גוועון
אונ אים קיין מום : (כו) ובגלחו את ראשו אונ אין זיין
אף נאָלין דיא האָר פון זיין קאָפ ווייל נשקה היה בשנים
אונ עס איז גוועון פון איין עק יאָר צום אנדערן עק
יאָר אישר יגלח הום עָר פלעגט זיך אף נאָלין כי כבד עליו
דען עס איז שווער גוואָרן אוף אום די האָר פלעגט
עָר זיך אף נאָלין ישקל אין פלעגט אופֿר ווענן דיא
האָר פון זיין קאָפ פלעגט עָר זיי וועגן צוויי הונדערט
שקלים מיט דעם שטיין פון דעם כלך : (כז) ויולדו
לאבשלום

שְׁלוֹשָׁה בָנִים וּבַת אַחַת וּשְׁמָהּ תָּמָר
הָיְתָה אִשָּׁה יְפַת מַרְאֶה: כח וַיֵּשֶׁב
אַבְשָׁלוֹם בִּירוּשָׁלַם שְׁנָתַיִם יָמִים וּפְנֵי
הַמֶּלֶךְ לֹא רָאָה: כט וַיִּשְׁלַח אַבְשָׁלוֹם
אֶל־יוֹאָב לִשְׁלָחֹ אֹתוֹ אֶל־הַמֶּלֶךְ וְלֹא
אָבָה לָבוֹא אֵלָיו וַיִּשְׁלַח עוֹד שֵׁנִית וְלֹא
אָבָה לָבוֹא: ל וַיֹּאמֶר אֶל־עַבָדָיו רְאוּ
חֶלְקַת יוֹאָב אֶל־יָדִי וְלוֹ־שָׁם שְׂעֹרִים
לְכוּ וְהַצִּיתֻיהָ בָאֵשׁ וַיַּצִּיתוּ עַבְדֵי
אַבְשָׁלוֹם אֶת־הַחֶלְקָה בָּאֵשׁ: לא וַיָּקָם
יוֹאָב וַיָּבֹא אֶל־אַבְשָׁלוֹם הַבָּיְתָה
וַיֹּאמֶר אֵלָיו לָמָּה הִצִּיתוּ עַבָדֶיךָ אֶת־
הַחֶלְקָה אֲשֶׁר־לִי בָּאֵשׁ: לב וַיֹּאמֶר
אַבְשָׁלוֹם אֶל־יוֹאָב הִנֵּה שָׁלַחְתִּי אֵלֶיךָ
לֵאמֹר בֹּא הֵנָּה וְאֶשְׁלְחָה אֹתְךָ אֶל־

לְאַבְשָׁלוֹם תְּלָתָא בְנִין
וּבְרַתָּא חֲדָא וּשְׁמַהּ תָּמָר
הֵיא הֲנַת אִתְּתָא שַׁפִּירַת
חֵיזוּ: כח וְיָתֵב אַבְשָׁלוֹם
בִּירוּשְׁלֶם תַּרְתֵּין שְׁנִין
וַאֲפֵי מַלְכָּא לָא חָזָא:
כט וּשְׁלַח אַבְשָׁלוֹם לְוָת
יוֹאָב לְשַׁלְחָא יָתֵיהּ לְוָת
מַלְכָּא וְלָא אֲבָה לְמֵיתֵי
לְוָתֵיהּ וּשְׁלַח עוֹד
תִּנְיָנוּת וְלָא אֲבָה לְמֵיתֵי:
ל וַאֲמַר לְעַבְדּוֹהִי חֲזוֹ
אַחְסָנְתֵּיהּ דְיוֹאָב
דְּסָמִיכָא לְדִילִי וְלֵיהּ
תַּמָּן סְעוֹרִין אֱזִילוּ
וְאַדְלִיקוּ עַבְדֵי אַבְשָׁלוֹם
יָת אַחְסָנְתֵּיהּ בְּנוּרָא:
לא וְקָם יוֹאָב וַאֲתָא לְוָת
אַבְשָׁלוֹם לְבֵיתָא וַאֲמַר
לֵיהּ לְמָה אַדְלִיקוּ
עַבְדָּיךְ יָת אַחְסָנְתָּא
דִילִי בְּנוּרָא: לב וַאֲמַר
אַבְשָׁלוֹם לְיוֹאָב הָא
שְׁלַחִית לְוָתְךָ לְמֵימַר
אֵיתָא הָלָכָא וְאֶשְׁלְחִינָךְ
לְוָת מַלְכָּא לְמֵימַר לְמָה
אתיתי

ת"א ושכ לגבל ס . סנהדרין סט:
ויתמר לל עבדיו . סוטה יח:

מהר"י קרא
(ג) אל ידי . פתרונו אצלי:

והציתוה קרי
(ל) אל ידי . סמוך לרשותי כמקום שחמי יכול להזיק: אל

רש"י
רד"ק

במתקלא דמלכא כמו לא יהיה לך בכיסך אבן ואבן שתוא משקלו: (ג) אל ידי. סמוך למקום שדותי וכת"י דסמיכא לדילי:

מצודת ציון

(ג) חלקת . מחוז שדה כמו ויקן את חלקת השדה (בראשית לג): אל ידי . אל נקומי : והציתוה . מלשון הלהט והכעס:

פירוש ע"ט

לַאַבְשָׁלוֹם אוֹג עֻנְגִין גִיבּוֹרֶן גִיוֹאֶרֶן צוּ אַבְשָׁלוֹם
דַּבְיוּ זוֹן אוֹג אֵיין טָאכְטֶר אִין אִירֶר נָאמֶן אִיז גְוֶועזֶן
הָמָר הִיא הַיְתָה וגו' זִי אִיז גְוֶועזֶן אֵיין אִשָּׁה אֵיין שִׁיינֶ
אֶן זוּכְטָעגִי: (כח) וַיֵּשֶׁב אַבְשָׁלוֹם בִּירוּשָׁלַיִם אוֹג אַבְשָׁלוֹם
אִיז גְנֶעסֶן אוֹג יְרוּשָׁלַיִם צְוַויי יאר אִין דֶם פְּנִים פּוּן
דֶם מֶלֶךְ הָט עֶר נִיט גְנֶעהֶן: (כט) וַיִּשְׁלַח אַבְשָׁלוֹם אֶל
יוֹאָב הָט אַבְשָׁלוֹם גִישׁוּקְט צוּ יוֹאָב כְּדֵי עֶר זָאל אִים
שִׁיקֶען צוּם מֶלֶךְ הָט עֶר נִיט גְוואלְט קוּמֶן צוּ אִים
וַיִּשְׁלַח עוֹד שֵׁנִית הָט עֶר גִישׁוּקְט נָאךְ דֶם אַנֶדֶרִי מאל
אוֹג עֶר הָאט אַלֶין נִיט גְוואלְט קוּמֶן: (ל) וַיֹּאמֶר אֶל
עֲבָדָיו הָט אַבְשָׁלוֹם גְוָאגְט צוּ זַיינֶ קְנֶעכְט רְאוּ חֶלְקַת
יוֹאָב נָהָט בֶּעֶר פְּלַאץ פּוּן יוֹאָב אִיז לֶעבֶן מִיר וגו'

צו

הַמֶּלֶךְ לֵאמֹר לָמָּה בָּאתִי מִגְּשׁוּר טוֹב
לִי עֹד אֲנִי־שָׁם וְעַתָּה אֶרְאֶה פְּנֵי הַמֶּלֶךְ
וְאִם־יֶשׁ־בִּי עָוֹן וְהֵמִתַנִי׃ לג וַיָּבֹא יוֹאָב
אֶל־הַמֶּלֶךְ וַיַּגֶּד־לוֹ וַיִּקְרָא אֶל־אַבְשָׁלוֹם
וַיָּבֹא אֵלַי הַמֶּלֶךְ וַיִּשְׁתַּחוּ לוֹ עַל־אַפָּיו
אַרְצָה לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וַיִּשַּׁק הַמֶּלֶךְ
לְאַבְשָׁלוֹם׃ טו א וַיְהִי מֵאַחֲרֵי כֵן וַיַּעַשׂ
לוֹ אַבְשָׁלוֹם מֶרְכָּבָה וְסוּסִים וַחֲמִשִּׁים
אִישׁ רָצִים לְפָנָיו׃ ב וְהַשְׁכֵּים אַבְשָׁלוֹם
וְעָמַד עַל־יַד דֶּרֶךְ הַשָּׁעַר וַיְהִי כָּל־הָאִישׁ
אֲשֶׁר־יִהְיֶה־לוֹ רִיב לָבוֹא אֶל־הַמֶּלֶךְ
לַמִּשְׁפָּט וַיִּקְרָא אַבְשָׁלוֹם אֵלָיו וַיֹּאמֶר
אֵי־מִזֶּה עִיר אָתָּה וַיֹּאמֶר מֵאַחַד

אָהֲיתִי מְנֻשּׁוּר טַב לִי
עוֹד דַּאֲנָא תַּמָּן וּכְעַן
אֶחֱזֵי אַפֵּי מַלְכָּא וְאִם
אִית בִּי חוֹבָא וְיִקְטְלִינַנִי׃
לג וַאֲתָא יוֹאָב לְוָת מַלְכָּא
וְחַוִי לֵיהּ וּקְרָא
לַאֲבְשָׁלוֹם וַאֲתָא לְוָת
מַלְכָּא וּסְגִיד לֵיהּ עַל
אַפּוֹהִי עַל אַרְעָא קֳדָם
כָּרְסְיָא וּנְשַׁק מַלְכָּא
לַאֲבְשָׁלוֹם׃ א וַהֲוָה
מִבָּתַר כֵּן וַעֲבַד לֵיהּ
אַבְשָׁלוֹם רְתִיכִין וְסוּסָוָן
וְחַמְשִׁין גַּבְרָא רָדְפִין
קֳדָמוֹהִי׃ ב וּמַקְדִּים
אַבְשָׁלוֹם וְקָאֵים עַל
בֵּיצָא אוֹרַח הַרְעָא וַהֲוִי
כָּל גַּבְרָא דִּיהֵי לֵיהּ דִּין
לְמֵיעַל לָקֳדָם מַלְכָּא
לְמֵידָן וּקְרֵי אַבְשָׁלוֹם
לֵיהּ וַאֲמַר אֵי מִדְּא
קָרְתָּא אַתְּ וַאֲמַר מִכַּחַד

שבטיא

רש"י

ידי . תימי"ם מוס"ט כלע"ז : (לב) והמיתני . והגרוג
מותי המלך :

טו (א) וחמשים איש וגו' . כולם נשולי עמול וחקוקין
כפות רגליס : (ב) והשכים אבשלום . ככל
בקר : מאחד שבטי ישראל עבדך . משבט פלוני :

רד"ק

צווי לרבים ושניהם ענין אחד אלא שהקרי יותר קרוב : (לב) ואם
יש בי עון . כי לא לחנם הרגתי אמנון כי הוא ענה את תמר
אחותי ובזה אותה בתכלית הבזיון : (ב) והשכים . כן היה
מנהגו בכל בקר ובקר : על יד דרך השער . על מקום שהיו
בדרך השער וי"ת על כיבש אדרא דתרעא ר"ל מסילת הדרך :

רלב"ג

(לג) ויקרא לאבשלום . הסיח לו בכבוד כפיו ולזה
סיפר הכתוב בקבלת פני אמו במ"ד : (ו) ומקדים היה ליכם
לפניו . הנה מפני שלא היה מדרך מלכי ישראל להקדים סוסים
כמו שהזהירה התורה הנה היה העצין הזה דבר גדול בעם
מאבשלום כי לא היה מלך : (ב) ועמד על יד דרך בשער . ר"ל

מצודת ציון

טו (ו) ויעש . עשין מסיפה וקרין כמו הנעשה אשר עשו בחרון
יב) : מרכבה . שנלה לכלוכו בו : (ב) ויכ . משפט : אי

מהר"י קרא

(לב) טוב לי עוד אני שם . פתרונו [טוב] לי עודני נשורה .
שכל זמן שעודני שם . כל אדם מתיירא לפשוט יד , כי אמרו
שמא אם תיה אצל אמו . המלך היה אוהבו . אבל עכשיו שאני
כאן אצל אבי , ואינו מניחני לראות פניו. כל אדם אימר שהוא
מבקש להמיתני . תיה כל בוצאי יהרנני , לפיכך טוב לי שאני
עוד שם : טו (ו) ויעש לו אבשלום מרכבה וסוסים וחמשים

מצודת דוד

בכדי שתאמר הכה : (לב) למה באתי . מה תועלת בביאתי אם אינני
יוכל פני המלך : מיכ לי ועו' . כי אם הייתי יוכל פני המלך אחי
ממני : ואם יש בי עון . כ"ל בהרגתי פניו אביב ממריט כל מה
שעשה לה אמנון ולא מעני"ך ימלא כי עון כי לא יקבל ממני מיתה ובעני ממות :
טו (ו) מאחרי כן . אחר שנתכלו לו שני עולם : רצים . בהגנים : (ב) והשכים . כן היה דרכו בכל בוקר : על יד . על מקום שהיה
בדרך השער . דבוא . והלך לבוש לא כמנהג : אי מזה . היה מדרך תיכף לשמול את כולם מקומו ועניניו : מאחד שבטי . כ"ל

פירוש ע"ט

וַיִּשַּׁק הַמֶּלֶךְ לְאַבְשָׁלוֹם אוֹג דָּעַר מֶלֶךְ הָאַט גִּיקוּשְׁט צוּא
אַבְשָׁלוֹם׃

טו (א) וַיְהִי מֵאַחֲרֵי כֵן אוֹג עֶם אִיז גִּיוּוֹעֶן דָּר נָאךְ וַיַּעַשׂ
וּ אַבְשָׁלוֹם הָט זִיךְ אַבְשָׁלוֹם גֶּמַאכְט אַיין רַיִיט
וּאגֶן אוֹג פֶּערְד אוֹג פוּפְצִיג מַאן זָאגֶן גִילְאפְן פַּאר
אִים׃ (ב) וְהִשְׁכִּים אַבְשָׁלוֹם אוֹג אַבְשָׁלוֹם פְּלֶעגְט זִיךְ
פְּעדֶרֶן אוֹף צוּ שְׁטִיין אַלֶע אִינְדֶר פְרִיא אוֹג הָט זִיךְ גִיבּוּקְט
זִיךְ שְׁטֶעלֶן בַּיי דֶעם וֶועג פוּן דֶעם טוֹער דָּעָר

שִׁבְטֵי־יִשְׂרָאֵל לַעֲבְדֶךָ׃ ג וַיֹּאמֶר אֵלָיו
אַבְשָׁלוֹם רְאֵה דְבָרֶיךָ טוֹבִים וּנְכֹחִים
וְשֹׁמֵעַ אֵין־לְךָ מֵאֵת הַמֶּלֶךְ׃ ד וַיֹּאמֶר
אַבְשָׁלוֹם מִי־יְשִׂמֵנִי שֹׁפֵט בָּאָרֶץ וְעָלַי
יָבוֹא כָּל־אִישׁ אֲשֶׁר־יִהְיֶה־לּוֹ רִיב־
וּמִשְׁפָּט וְהִצְדַּקְתִּיו׃ ה וְהָיָה בְּקָרְבַ־
אִישׁ לְהִשְׁתַּחֲוֹת לוֹ וְשָׁלַח אֶת־יָדוֹ
וְהֶחֱזִיק לוֹ וְנָשַׁק־לוֹ׃ ו וַיַּעַשׂ אַבְשָׁלוֹם
כַּדָּבָר הַזֶּה לְכָל־יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר־יָבֹאוּ
לַמִּשְׁפָּט אֶל־הַמֶּלֶךְ וַיְגַנֵּב אַבְשָׁלוֹם

שִׁבְטַיָּא דְיִשְׂרָאֵל עַבְדָךְ׃ ג וַאֲמַר לֵיהּ אַבְשָׁלוֹם
חֲזֵי פִּתְגָמָךְ תַּקִּנִין וְיָאנִ
וְשָׁמַע לֵית לָךְ מִן קֳדָם
מַלְכָּא׃ ד וַאֲמַר אַבְשָׁלוֹם
מַן יְמַנֵּנִי דַּיָּנָא בְּאַרְעָא
וְקֳדָמַי יֵיתֵי כָּל גְּבַר דֵּיהֵי
לֵיהּ דִּין וּמְצוּ וַאֲדַיְנֵיהּ
בְּקִשׁוּט׃ ה וַהֲוָה כַּד
קָרֵב נַבְרָא לְמִסְגַּד לֵיהּ
וּמוֹשִׁיטַת יְדֵיהּ וּמְתַקֵּף
בֵּיהּ וְנָשִׁיק לֵיהּ׃ ו וְעָבַד
אַבְשָׁלוֹם כְּפִתְגָמָא הָדֵין
לְכָל יִשְׂרָאֵל דַּאֲתָן
לְמֵידָן לְוָת מַלְכָּא וְנָגֵב
אַבְשָׁלוֹם יָת לְבָא דְּאֱנָשֵׁי
ישראל

ת"א מי ישימני שופט . (שם שם) : ויגש לתקלום . פרוש ס (שם שם) .

מהר"י קרא

איש רצים לפניו. למכסיסי מלכות: (ד) והצדקתיו. אוציא את

רלב"ג

מקום עמד על מקום שכם שכבו מכוכים כנגד לב בעל המלך: (ו) ויגנב אבשלום את לב אנשי ישראל. כי"ל כמו שכוכים לגלו נגב לכם מלת המלך דוד ולקחו לו כי כוה מנך לב שם מלון:

מצודת ציון

מוה. מיזה הענין בתחלת מזה לחי: (ג) ונכוחים. לוקלים מלחוי להתוכח כמו מעיב דברי' נכוחי'(מלכי כד):(ד)ועלי. לכמו ואלי:

מצודת דוד

כיון מביא כפי שכשם שהיה ממנו לכל לא הצליר כי היו כל פני ישראל נכונים לאבשלום ואם שכשלו גם על הענין זה היה להשלום מיכף ומיד: (ג) ראה וגו'. ר"ל אבר שפל לו דבר המשפט ממך לו כלום כלומר כל דבריך נכונים ואין לך מי שישמעך: (ד) והצדקתיו. כ"ל שיתי מלדיק את הדין לדוגו כלומר מי שיתי מושן לי להכין הדבר: (ה) בקרב. כלומר קרב מי שהשתחוה לו ממנו כו ונשקו: (ו) ויגנב. כ"ל כשהלקוחות ממרין המשפט חלין לב ישראל:

משלי חכמים

גג) וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַבְשָׁלוֹם רְאֵה דְבָרֶיךָ טוֹבִים וּנְכוֹחִים וגו'. דֶּרֶךְ
עִנְיָן הוּא אַבְשָׁלוֹם כְּיוֹם דִּבֵּר יְהוֹשֻׁעַ וְנִגְזַר בְּיָשָׁר אֵין אַדְּעָתֵיהּ אוֹף
בְּיִשְׂרָאֵל וְגַם הָאִם בְּעוֹשְׁהֶם אֲרוּיוֹתָיו גְּבִיר אוֹנָ עֲרֵי אוֹנ אֵינוֹ
אֲרוּיוֹתָיו בַּיָּבָשׁ אוֹתָהּ. וְעַלְכֵּן אָרָם מַאן אָם אֵינוֹ גִּיאָנְגָן אֵין
וָנוֹעַ גִּיבֵּן דֶּם דַּאֲרָף אוֹנ אֵינוֹ אַרֵיין גִּקוּפְן צוּ דֶּם גְּבִיר הָם עֵין
אִים גִּיבֶּן עֶסֶן אוֹנ גְּעִקְטָן. אֲבָאל אֵינוֹ אַרֵיין גִּיקוּפְן אַ אָרָם
מַאן צוּ דֶּם גְּבִיר אוֹנ דֶּיר גְּבִיר אֵינוֹ גִּיוָנֶן אֵין דִּי שְׁטוּב וְאָם דִּי
אָרְעָם גַּיִיס קוֹמְן, דֶּר גְּבִיר הָאם אִים גִּיעֶבִּין שָׁלוֹם אוֹנ הָאם
גְּהַיִיסֶן מָקֵן נָאל אִים גֶּעבִּין עֶסֶן אוֹנ עֶסְעֶנְדִיג הָם דֶּר אָרָם מַאן
דֶּרְצֵיילְט דֶּם גְּבִיר עֶר אֵין אָמָאל גְּוִיקֶן אַשְׁעֶנְקֶער אוֹנ אֵינוֹ גְּוִיקֶן
אֲנֶגְרִיף אוֹנ דוֹרְךְ שִׁיל סְבוֹת אֵינוֹ עֶר אָרָם גְּוִיאָרְן, אוֹנ הָם גְּבֶּעסֶן
בִּיי דֶּם גְּבִיר עֶר נָאל אִים הָאלְטֶן בִּיי זִיךְ אִיבֶּר שֶׁכֶת. דֶּר גְּבִיר
הָאם אֵיינֶגְעוִילִיגְט עֶר נָאל נִיין אִיבֶּר שֶׁכֶת. אוּךְ מָאכְטֶן אֵינוֹ
גִּיקוֹמֶן נָאךְ אָ אָרָם מַאן צוּם גְּבִיר אוֹנ הָם אוּךְ גְּבֶּעסֶן עֶר וִויל
נִיין אִיבֶּר שֶׁכֶת, עֶר הָם גְּאָנְאךְ עֶר אֵינוֹ גְּוִיקֶן אֶסוֹתֶר אוֹנ בֶּעֶן הָם
אִים גִּיהַאפְּט בֵּייא דֶּר גְּרֶעֶנְצֶן טִים מֶרְקָה סְחוֹרָה אֵינוֹ עֶר אָרָם
גְּיוָאךְן, דֶּערְוַיילְ אֵינוֹ אַרֵיין גִּיקוֹמֶן דֶּער פְּרִיעֶדְרִיכְעֶר אָרָם מַאן
דֶּם עֶר הָם גִּיאָנְאךְ עֶר אֵינוֹ גְּיוָאךְן אַשְׁעֶנְקֶער. וִוי דֶּר גְּעוֹוענְקֶער
סוֹחֵר הָם גְּיוֹהֶן דֶּם שֶׁעֶנְקֶער וָאךְ עֶר צוּם גְּבִיר אִין דֶּערְשְׁטֶיט

רש"י

(ד) והצדקתיו. ותלוגיה בקושטא:

רד"ק

(ד) ועלי יבא. כמו ואלי ורבים על במקום אל: והצדקתיו. כתרגומו ואדיגניה בקושטא: (ה) בקרב איש. חב"ת טעמדת בגויא והרי"ש חסופה: והחזיק לו. כמו בו וכן לפניכם לחרב

נִגְעָהֶם צוּא בּוֹקְעֶן זִיךְ צוּא אִים וַיִּשְׁלַח אֶת יָדוֹ הָאט אַבְשָׁלוֹם גִּשְׁמֶרְעֶקְט נִיין הָאנְט אוֹנ הָט גִּנוּמְעֶן אִים
א. ג הָאט אִים גִּיקוּשְׁט: (ו) וַיַּעַשׂ אַבְשָׁלוֹם אוֹנ אַבְשָׁלוֹם הָט גְּטָאן אַזוֹ וִוי דִי דָאוִיגְע זָאךְ צוּ כָּל יִשְׂרָאֵל וּואס
פָּאלְגֶן קוֹמְן צוּם מִשְׁפָּט צוּ דֶּם מֶלֶךְ וַיְגַנֵּב אַבְשָׁלוֹם הָט גִּינְגֶּבְט דֶּם הֶאֶרְץ פּוֹן דִּיא מַאנְגֶן

את־לב אנשי ישראל׃ ז ויהי מקץ
ארבעים שנה ויאמר אבשלום אל־
המלך אלכה נא ואשלם את־נדרי
אשר־נדרתי ליהוה בחברון׃ ח כי־
נדר נדר עבדך בשבתי בגשור בארם
לאמר אם־ישוב ישיבני יהוה ירושלם
ועבדתי את־יהוה׃ ט ויאמר־לו המלך
לך בשלום ויקם וילך חברונה׃ ס וישלח

ישראל׃ ז והוה מסוף
ארבעין שנין ואמר
אבשלום למלכא אזיל
כען ואשלם יה נדרי
דנדרית קדם ייי בחברון׃
ח ארי נדרא נדר עבדך
במיתבי בגישור בארם
למימר אם אהבא
יתיבנני ייי לירושלם
ואפלח קדם ייי׃ ט ואמר
ליה מלכא אזיל בשלם
וקם ואזל לחברון׃
ושלח אבשלום מיאלין
בכל

ת"א ויהי מקץ. מיר ד פוסוף לה
פוסוקין סט פסוקה יה (כס
סם) לע - יה. נדרתי כד ע"ק נט:

רש"י ישוב קרי

(ז) מקץ ארבעים שנה. משלו ישראל מלך משמואל ותגלגל דכר מרד והפכל׳ כמלכות: אלכה נא. להכרון: ואשלם את נדרי. תמרו רכותיו להניח ככשים מהכרון כי סם היו

מהר"ו קרא

דינו לצדק: (ז) ויהי מקץ ארבעים שנה. ראיתי בסדר עולם ר' נחוראי אומר משום ר' יהושע מקץ ארבעים שנה ששאלו להם המלוכה שהיא שנה עשירית לשמואל הרואה. שאי אפשר לומר מקץ ארבעים למלכות דוד. שהרי לאחר קשר של אבשלום הוא אומר ויהי רעב ביומי דוד שלש שנים. ושנה שתיקן להם

בשמרות דבתיב לשנה אחרת נדרוש׳ וכשאתה מונה שנים שתיה דוד אחר קשר אבשלום. הנמצאם חמש שנים, לפיכך אי

רד"ק

כמו בחרב: (ז) ויהי מקץ ארבעים שנה. אמרו רז"ל ארבעים שנה מזמן ששאלו להם מלך ואמרו אותה שנה ששאלו להם מלך עשירות של שמואל היתה ושאול מרוך עם שמואל שנה אחת ישתים שמלך שאול בעצמו הרי שלש ול"ו של דוד הרי ארבעים כי בשלשים ושבע של דוד מרד אבשלום ואמר זמן זה בימי אבשלום כלומר כי לקץ ארבעים שנה ששאלו להם ישראל מלך יצא מרד בפלכותם ונהרגו כמה מישראל: ואשלם את נדרי. אבר שיקריב קרבן נדרו בחברון אשר נדר בגשור כי שמה היה הבמות היה והיה האדם מקריב בכל מקום שירצה אע"פ שאהל מועד היה בגבעון ומן הנראה מה שהלך לחברון להקריב לפי שהיה דעתו למרות ולמלוך בהר הבקר׳ שהוקם בו אביו למלך. ובדברי רבותינו ז"ל לא הלך אלא להביא בכשים מחברון להקריב שם כי שם היו הבכשים הטובים והקשו על האומר זה ואמרו בחברון מחברון מבעי ליה: (ח) אם ישוב ישיבני. ישוב כתיב וקרי ישוב ישיב לשון תשובה והקרי ישוב לשון ישיבה והוא מקור ר"ל אם ישיבני ירושלם שאשב בה׃

מצורת דוד

(ז) ארבעים שנה. מרז"ל סהות מזמן שסר שמלו להם מלך ועלה בה כי תחת המלוה כתה מלך ואמרו אותה שנה ששאלו להם מלך בימי שמואל היתה ושאול מרוך עם שמואל שנה אחת ישתים שמלך שאול בעצמו הרי שלש ול"ו של דוד הרי ארבעים כי בשלשים ושבע של דוד מרד אבשלום ואמר זמן זה בימי אבשלום כלומר כי לקץ ארבעים שנה ששאלו להם ישראל מלך יצא מרד בפלכותם ונהרגו כמה מישראל: ואשלם את נדרי. אבר שיקריב קרבן נדרו בחברון אשר נדר בגשור כי שמה היה הבמות היה והיה האדם מקריב בכל מקום שירצה אע"פ שאהל מועד היה בגבעון ומן הנראה מה שהלך לחברון להקריב לפי שהיה דעתו למרות ולמלוך בהר הבקר׳ שהוקם בו אביו למלך. ובדברי רבותינו ז"ל לא הלך אלא להביא בכשים מחברון להקריב שם כי שם היו הבכשים הטובים והקשו על האומר זה ואמרו בחברון מחברון מבעי ליה: (ח) אם ישוב ישיבני. ישוב כתיב וקרי ישוב ישיב לשון תשובה והקרי ישוב לשון ישיבה והוא מקור ר"ל אם ישיבני ירושלם שאשב בה׃

פירוש ע"ט

פון דיא ישראל׃ (ז) ויהי מקץ ארבעים שנה אוג עם איז
גוענן פון סוף פערציג יאר דאם דיא ישראל האבן
גפעסט פון שמואל הנביא ער זאל אוף נעמען צו זיי
איין מלך האט זיך מתעלג׳ גיוען איז מרידה אוג
איין שפלות אין דער מלוכה זיאבר אבשלום אוג
אבשלום האט גיזאגט צו דעם מלך אלכה נא ואשלם
את נדרי אשר נדרתי לה איך וועל גיין אוג וועל בצאלן
מיין נדר וום איך האב איין נדר גטאן צו נאמאוג
אין חברון וועל איך אים בצאלין דען דארטן זענין
גיוועז פעטע שאף׃ (ח) כי נדר נדר עבדך בשבתי בגשור
בארם דען איין נדר האב איך גיין קנעכט איין נדר
גטאן אין מיין יוגט אין גשור אוג ארם זאגט צו זאגן
ירושלים ועבדתי את ה׳ וועל איך דינען גאט מיט קרבנות׃ (ט) ויאמר לו המלך וגו׳ הט דר מלך גזאגט
צו אים גיי בשלום ויקם איז ער אוף גשטאנן אוג איז גינאנגן קיין חברון׃ (י) וישלח אבשלום מרגלים אוג

אבשלום

אַבְשָׁלוֹם מְרַגְּלִים בְּכָל־שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל
לֵאמֹר כְּשָׁמְעֲכֶם אֶת־קוֹל הַשֹּׁפָר
וְאֲמַרְתֶּם מָלַךְ אַבְשָׁלוֹם בְּחֶבְרוֹן׃
יא וְאֶת־אַבְשָׁלוֹם הָלְכוּ מָאתַיִם אִישׁ
מִירוּשָׁלַם קְרֻאִים וְהֹלְכִים לְתֻמָּם וְלֹא
יָדְעוּ כָּל־דָּבָר׃ יב וַיִּשְׁלַח אַבְשָׁלוֹם
אֶת־אֲחִיתֹפֶל הַגִּילֹנִי יוֹעֵץ דָּוִד מֵעִירוֹ
מִגִּלֹה בְּזָבְחוֹ אֶת־הַזְּבָחִים וַיְהִי הַקֶּשֶׁר
אַמִּץ וְהָעָם הוֹלֵךְ וָרַב אֶת־אַבְשָׁלוֹם׃
יג וַיָּבֹא הַמַּגִּיד אֶל־דָּוִד לֵאמֹר הָיָה לֵבַב־

בְּכָל שִׁבְטַיָּא דְיִשְׂרָאֵל
לְמֵימַר כְּמִשְׁמָעֲכוֹן יָת
קָל שׁוֹפָרָא וְתֵימְרוּן מְלָךְ
אַבְשָׁלוֹם בְּחֶבְרוֹן׃
יא וְעִם אַבְשָׁלוֹם אֲזָלוּ
מָאתָן גַּבְרִין מִירוּשְׁלֶם
זְמִינִין וְאָזְלִין לְהוֹמַיְהוֹן
וְלָא יָדְעִין כָּל מִדְּעָם׃
יב וּשְׁלַח אַבְשָׁלוֹם יָת
אֲחִיתוֹפֶל גִּילוֹנָאָה
מְלִיכָא דְּדָוִד מִקִּרְוֵיהּ
מִגִּלָּה בְּדַבְּחוֹתֵיהּ יָת
דִּבְחָיָא וַהֲוָה מֵרְבָא
הִקּוּף וַעֲמָא אָזֵיל וְסַגֵּי
עִם אַבְשָׁלוֹם׃ יג וַאֲתָא
דְּמַחֲנֵי לְוָת דָּוִד לְמֵימָר
אִתְנְפָנֵי לִבָּא דָּאֱנָשׁ
ישראל

מהר"י קרא

אפשר למנות מקץ ארבעים למלכות דוד: (י) כשמעכם את קול השופר ואמרתם מלך אבשלום בחברון. לפי שבחברון המליכו את אביו. דכתיב ויאמר אנא אעלה ויאמר חברונה. הלך גם הוא לחברון שימליכוהו שם: (יב) בזבחו את הזבחים. שאמר

רלב"ג

(יב) מגילה. יתכן שנאמרו על תכסיון מגילה לא מירושלם לילמדו שמא לא יתלכלם ממיסופל להיות כנגד דוד ואם סיה מומר לו זה בירושלם הולי היה ממיסופל מגיד זה לדוד כי הוא יופן דוד:

בכתב מצותי לשני האנשים שיבחר שילכו עמו והיה מראה הכתב ההוא לשני אנשים ואחר כך לשני אנשים אחרים ולא היו יודעים אלו באלו כן עשה עד שהיו עמו כאתים איש ה"ד קרואים והולכים לתומם קרואים מדוד והולכים לתומם מאבשלום: (יב) מעירו מגלה בזבחו את הזבחים. בחברון שלח לאחיתופל שיצא מעירו מגלה או פירושו וישלח אבשלום

מצודת ציון

(יא) קרואים. מזומנים וכן ומקרי כן יקראו הקרובים (ס"א ט): (יב) הקשר. הסכת ס"ם שבשלי הסכת יסקשרו כמנוד למחם וכן כי קשרתם כולכם (שם כג): אמיץ. חזק:

מצודת דוד

וגו': הולך ורב. בכל עם היו נוספים ומתרבים:

משלי חכמים

מִשְׁפָּם נִיט דִי יִחִידְן. אִיז נָעוִיס אַז דִי אַלְיֵין וִועְסֶן קִיין מִשְׁפָּט מַאן. אוּנ מִשְׁפָּט אִיז דָאךְ אַיינָע פּוּן דִי דְרַיִיא זַאכְן עָס אוֹיף זַיי שְׁמֵיסְן דִיא וָועלְט. דְרַיִיבָּער אִיז מִדָּה כְּנֶגֶד מִדָּה. אַזוֹי וִויא דִי וִוילְסֶם דִי וִוילְם זָאל מָרוּב וִיעִרְן נַיִיל דִי וָועלְן קִיין מִשְׁפָּט נִיט הָאבָּן זָאלְסוּ מְרוּב וָועְרָן פּוּן דִי וָועלְט אוּנ דִי וָועלְט זָאל בְּלַיבָּן:

פירוש ע"ט

אַבְשָׁלוֹם הָט נִשׁוּקְט מַרְגְּלִים אוּנ אַלָע שְׁבָטִים פּוּן יִשְׂרָאֵל לַאמֹר צוּ זָאגָן כְּשָׁמְעֲכֶם אז איר וָעט הָעָרֶן דָם קוֹל פּוּן דָעם שׁוֹפָר וְאַמְרְתֶּם זָאלְט איר זָאגָן אַבְשָׁלוֹם הָאט גִּיקְרִינְט אִין חֶבְרוֹן: (יא) וְאֶת אַבְשָׁלוֹם הָלְכוּ אוּנ מִיט אַבְשָׁלוֹם זָעגָן גַּאנְגָן צוּוויא הוּנְדֶרְט מַאן פּוּן יְרוּשָׁלַיִם קְרוּאִים וְהוֹלְכִים לְתוּמָם זַיי זָעגָן גִּוועזָן גִירוּפְּנֶע אוּנ זָעגָן גַּאנְגָן צוּ זַיי עָרֵי נַאנְצִקְיִט אוּנ הָאבָּן נִיט גִּוויסְט קִיין שׁוּם זַאךְ דִי חֲכָמִים זָאגָן דָר אַבְשָׁלוֹם הָט גִּיבְּעטָן פּוּן זַיִין פָּאטֶר דָּוִד עָר זָאל אִים שְׁרַייבָּן אַיין קְוויטֶל וָועלְכֶי צַוַוויי מֶענְטְשָׁן עָר וָועט וָועלְן זַיי זָאלָן גַּיין מִיט אִים אוּן זָאלָן זַיי גַּיין הָט עָר אִים אוּן גְּשְׁרִיבָּן אִיז אַבְשָׁלוֹם גִּיגַאנְגָן אוּנ הָט עָם גְּווִיזָן צוּ צַוַוויי מֶענְטְשָׁן דָר נָאךְ צוּ אַנְדֶרֵי צַוַוויי בִּיז עָר הָט אִין גַּאסְטֶן דֶער יְעָנֵץ פּוּן דָּוִד. עָר זָאל קוּמֶן מִירוּשָׁלַיִם מִגִּילָה פּוּן זַיִין שְׁטָאט פּוּן גִּילֹה בְּזָבְחוֹ אֶת הַזְּבָחִים אוּנ זַיִין קוֹלְק דִי זָבְחִים זַיֶּהִי הַקֶּשֶׁר אַיצוּ אוּנ דָר בּוּנְד פּוּן מְרִידָה אִיז גְּווָען שְׁטַארְק אוּנ דָם פָּאלְק אִיז גַּאנְגָן אוּנ הָאט זִיךְ אִיטְלִיכֶם מָאל גְּמֶעְרְט מִיט אַבְשָׁלוֹם: (יג) וַיָּבוֹא הַמַּגִּיד אֶל דָּוִד אִיז גִּיקוּמֶן אַיין זָאגָער צוּ דָוִד לֵאמֹר צוּ זָאגָן הָיָה לֵב אִישׁ יִשְׂרָאֵל עִם אִיז וְואךְ גְּקְעְרְט דָאס הַאֶרֶץ פּוּן אִיטְלִיכֶן מָאן פּוּן דִיא יִשְׂרָאֵל נָאךְ

אִישׁ יִשְׂרָאֵל אֲחֵרֵי אַבְשָׁלוֹם׃ ד וַיֹּאמֶר
דָּוִד לְכָל־עֲבָדָיו אֲשֶׁר־אִתּוֹ בִּירוּשָׁלִַם
קוּמוּ וְנִבְרָחָה כִּי לֹא־תִהְיֶה לָנוּ פְלֵיטָה
מִפְּנֵי אַבְשָׁלוֹם מַהֲרוּ לָלֶכֶת פֶּן־יְמַהֵר
וְהִשִּׂגָנוּ וְהֵדִיחַ עָלֵינוּ אֶת־הָרָעָה וְהִכָּה
הָעִיר לְפִי־חָרֶב׃ טו וַיֹּאמְרוּ עַבְדֵי־
הַמֶּלֶךְ אֶל־הַמֶּלֶךְ כְּכֹל אֲשֶׁר־יִבְחַר
אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ הִנֵּה עֲבָדֶיךָ׃ טז וַיֵּצֵא
הַמֶּלֶךְ וְכָל־בֵּיתוֹ בְרַגְלָיו וַיַּעֲזֹב הַמֶּלֶךְ
אֵת עֲשֶׂר נָשִׁים פִּלַגְשִׁים לִשְׁמֹר הַבָּיִת׃
יז וַיֵּצֵא הַמֶּלֶךְ וְכָל־הָעָם בְּרַגְלָיו וַיַּעַמְדוּ
בֵּית הַמֶּרְחָק׃ יח וְכָל־עֲבָדָיו עֹבְרִים

יִשְׂרָאֵל בָּהַר אַבְשָׁלוֹם׃ יד וַאֲמַר דָּוִד לְכָל
עַבְדּוֹהִי דִּי עִמֵּיהּ בִּירוּשְׁלֵם קוּמוּ וְנֶעְרוֹק
אֲרֵי לָא תְהֵי לָנָא שֵׁיזְבָא
מִן קֳדָם אַבְשָׁלוֹם אוֹחוּ
לְמֵיזַל דִּילְמָא יוֹחֵי
וְיִדְבְּקִנָּנָא וְיַכְמוֹן יַת
בִּישְׁתָּא עֲלָנָא וְיִמְחֵי יַת
קִרְיְתָא לְפֻתְגָם דְּחָרֶב׃
טו וַאֲמָרוּ עַבְדֵי מַלְכָּא
לְמַלְכָּא כְּכֹל דִּיְימַר
רִבּוֹנִי מַלְכָּא הָא עַבְדָּךְ׃
טז וּנְפַק מַלְכָּא וְכָל אֱנָשׁ
בֵּיתֵיהּ דִּי עִמֵּיהּ וְשָׁבַק
מַלְכָּא יַת עֲשַׂר נְשִׁין
לְחַיָּנִין לְמִטַּר בֵּיתָא׃
יז וּנְפַק מַלְכָּא וְכָל אֱנָשׁ
בֵּיתֵיהּ עִמֵּיהּ וְקָמוּ
בְּאַתַר דְּרָחִיק׃ יח וְכָל
עַבְדּוֹהִי עָבְרִין עַל יְדוֹהִי

רש"י

(יז) בית המרחק. בחתר ותאמר (הלא בברחו) [למה לא ברחו] עם דוד, קדם ולימרך שהניחם לשמור הבית: (יז) ויעמדו בית המרחק, לראות מי

מהר"י קרא

לדוד שנהר: (טז) ויעזוב המלך את עשר נשים פלגשים לשמור הבית, לפי שאומר למטה ביא אל פלגשי אביך. שלא תהמה

רד"ק

ויקח את אחיתופל מעירו מגילה ויבא אליו וקשר עמו: (יד) קומו ונברחה. כי אם לא נהיה בעיר לא יבא אל העיר ואם יבא אל העיר ויבצא אותנו בעיר לא תהיה לנו פליטה ממנו ויכה את העיר והו שאמר פן יסהר קודם שיעש' דבר אחר ובא אל העיר שיחשוב שימצאנו הנה לפיכך נמהר אנחנו לברוח ובדרש שלא ידון אותנו כי' הנדחת ועוד אמרו נמל בעל הכוס להדיח את הכוס אינו זז עד שיסרקנו כלומר כיון שהתחיל המרדנות לבא ירא אני שלא נכלה ממנו: (יז) ברגליו, עמו באתר דרחיק כלומר מקום שהיה רחוק מירושלם. ובדרש

מצודת דוד

(יד) כי לא תהיה וגו'. כי כל העם סגד למו ומ"מ להנמל מפניו כמעט סעיר: ותשגנו, מודמו כתוך העיר ובעבורנו ידיח העשר על כל בני העיר ומם כולם יכה: (טו) חנה עבדיך. הכה שנמנו מעדיך ומלין כעמנו: (יז) בית המרחק, בהכית בסיס יותר לחוק מהבתים העומדים מחון להמומה:

מצודת ציון

(יד) פליטה. הלשה כמו ומפלטי לי (לקמן כב): יהדיח מלשון דחיה: (יז) ברגליו, עם מהלכו ומחניו כמו עם סגד כרגלי (מושפטים ח):

פירוש ע"ט

אַבְשָׁלוֹם׃ (יד) וַיֹּאמֶר דָּוִד לְכָל עֲבָדָיו הָמ דָּוִד נְזֹאנְט צוּ
אַלָּע זַיְנֶי קֶנֶעכְט וָואס זְיֶענֶן גִיוֶוען מִיט אִים אִין
יְרוּשָׁלַיִם קוּמוּ וְנִבְרָחָה שְׁטַיְיט אוֹף אוּנ לְאמֶר אַנַמְלוֹפְן
וָוארוּם עֶם וָועט נִיט זַיין צוּא אוּנְז אַיין אַנְטְרִינְנוּנג
פּוּן פָּאר אַבְשָׁלוֹם מַהֲרוּ לָלֶכֶת אַיילְט צוּא אַוֶועק זַיין
וָוארוּם מָאמֶר וָועט עֶר אַיילֶן אוּנ וָועט אוּנְז גְרֵייכֶן
וְהִדִּיחַ עָלֵינוּ אוּנ וָועט פֶּר שְׁטוֹסֶן אוֹף אוּנְז דָּאס בֶּייז
אוּנ וָועט שְׁלָאגֶן דִי שְׁטָאט מִיט דֶּר שַׁארְף פּוּן דֶּר
שְׁוֶוערְד׃ (טו) וַיֹּאמְרוּ עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ וגו' דָּאבֶּן גְזָאגְט דִי
קְנֶעכְט פּוּן דֶעם מֶלֶךְ צוּ דֶעם מֶלֶךְ אַזוּ וִוי אַלֶץ וָוס
דֶּר הֶער קִינִיג וָועט אוֹס דֶעֶרְוַוייְלֶן זָאגֶן מִיר דַיינֶע
קְנֶעכְט דָּם צוּ טָאן׃ (טז) וַיֵּצֵא הַמֶּלֶךְ אִיז אֲרוֹם גְנַאנְגֶן

עַל־יָדוֹ וְכָל־הַבְּרֹתִי וְכָל־הַפְּלֹתִי וְכָל־
הַגִּתִּים שֵׁשׁ־מֵאוֹת אִישׁ אֲשֶׁר־בָּאוּ
בְרַגְלוֹ מִגַּת עֹבְרִים עַל־פְּנֵי הַמֶּלֶךְ׃
יט וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־אִתַּי הַגִּתִּי לָמָּה
תֵלֵךְ גַּם־אַתָּה אִתָּנוּ שׁוּב וְשֵׁב עִם־
הַמֶּלֶךְ כִּי־נָכְרִי אַתָּה וְגַם־גֹּלֶה אַתָּה
לִמְקוֹמֶךָ׃ כ תְּמוֹל בּוֹאֲךָ וְהַיּוֹם אֲנוֹעֲךָ
עִמָּנוּ לָלֶכֶת וַאֲנִי הוֹלֵךְ עַל אֲשֶׁר־אֶנִי

וְכָל קַשְׁתָּיָא וְכָל קַלָּעָיָא
וְכָל גִּבָּאֵי שִׁית מְאָה
גַּבָּרָא דְאָתָן עִמֵּיהּ מִגַּת
עָבְרִין קֳדָם מַלְכָּא׃
יט וַאֲמַר מַלְכָּא לְאִתַּי
גִּיתָּאָה לְמָא תֵיזֵיל אַף
אַתְּ עִמָּנָא הוּב וְתֵיב עִם
מַלְכָּא אֲרֵי נוּכְרָא אַתְּ
וְאַף אִם גְּלֵי אַתְּ אֲזֵיל לָךְ
לַאֲתָרָךְ׃ כ תְּמָלֵי אֲתֵיתָא
וְיוֹמָא דֵּין אֲמַלְּכִנָּךְ
עִמָּנָא לְמֵיזַל וַאֲנָא אֲזֵיל
לַאֲתָר דַּלֵּית אֲנָא יָדַע

לאן

מהר"י קרא — אניך קרי — ר"ש"י

הולך עמו: (יט) וגם גולה אתה למקומך. כמו גולה אתה ממקומך. ודומה לו ואמר פריאה לבני ישראל נכרים הם בארץ: דרמיק: (יח) על ידו. חלנו הוו עומד והם טוברים: (יט) עם המלך. עם מכמלוס: כי נכרי אתה. ומנמנו

בורחים מקין לידה ומזון ומתוך שאתה נכרי לא תמצא מרחמים: וגם גולה אתה למקומך. וגם אם גולה אתה מעם המלך שהיך רוצה להיות עמו למקומך חזור לך כי לא טוב לכתך עמי שהרי תמול כאת: (כ) והיום אניעך עמנו. ואין לי מקום שאוכל להוסיפך עם ולהמלט כי אני הולך אל אשר ילכתי יום יום כשאמצא שהרודפי

רד"ק — רל"ב"ג

מלמד שנדוהו חה"ד ישובו לי׳ יראיך מלמד שפרשו ממנו: מהכתים אשר מון לתומה: (יט) וכל שכרתי וכל הפלתי. עם היו שתי מפתחות מחללים שהכתה ומהם היו שהכדרין כמו שיכאמר לאחר זה וידעה שהכשהכדרין שהכלו כך כי עם כולטין סדין במה שיכא לפיכשם כי מחכיהם אין נלכת לאחכים למעלה מהם ומהם גם כן מכאחכים כל מה שיכפלה לאחיהם בחיה דבר שיהיה מדבכי הכולה כמו שאחכאחר כפ' כי יפלא ממך דבר למשפט ואמר כל שכרתי וכל הפלתי לפי שהיו עם לפעמים שוחות שהיו מחללים לפי שהיו עם לפעמים שוחות של תלמידי להקיש מהם כשלימכך ולזה אמר כי כולם עכבו עם דוד: (יט) וגם גולה אתה למקומך. יכבן שלא היה יושב בירושלים כי אם זמן מועט והיה תמיד נע ונד למקומו להמשיך משם קינינו ולזה אמר לו כי אלכי אתה ואמר לו גם כן תמול בולח והיום מניעך עמנו ללכת

אתה. לפי שהתנורר בגת ימים רבים ואולי נולד שם ועתה באת מקרוב כי נכרי אתה עדיין גולה אתה איך אניעך עוד יפ' גולה מטלטל כי לשון גלות יש שהוא מלטול השבי והוא הרוב ויש שהוא מלמיל בלא שבי אלא ממקום למקום כמו זה יכן וינלום אל מנחת ובלת למקומך רבק עם שוב ושב שוכר כאילו אמר שוב למקומך ומקומו היה ירושלים כי שם בא לשבת כשבא מגת ובענין הזה ת"י אלא שלא הדביקו עם שוב אלא הוסיף בו ואמר ואף אם גלי את אזיל לך לאתרך:

(כ) אניעך. כתוב בו"י וקרי ביו"ד והענין אחד אלא שזה מן הקל וזה מן הכבד: ואני הולך על אשר אני הולך. על כמו אל כמו ותתפלל על ה' כלומר אני הולך אל המקום אשר אני הולך במקרה כי לא אדע אנה אלך כאדם בורח כתרגומו ואנא אזיל

מצודת ציון

(יט) חברתי והפלתי. פ"י קבמתי וקלעתי: הגתי. פלמתי מהתגוללו בגת כמוד מהיה דוד שם: ברגלו. עם מהלכו: על פני. לפני: (יט) גולה. ענין מלטול ומו ופם הוא גלח שבי וכן ויגלום אל

מצודת דוד

(יט) על ידו. ממוך למקום מעמדו: אשר בא ברגלו. מאכר כלו עמו נגת מיהכו עמו מאכר מוד היה נדדף מלפוד: (יט) עם המלך. על מכמלוס יחמר מאלך עמה: כי נכרי אתה. כלומ מאה מלכן מלכיה ואיך מעבדיו למכתיהיך מפני מכמלוס: וגם גולה. ומפני

מלה להיות גולה מעל פני מכמלוס מבלי לשבת אתו חזי חזור למקומך בגת ותהיה גולה שמה לשבת שם כמשמ: (כ) תמול בואך. זה מקרוב אתה חלי מגת ומיד אניע אותך ללכת עם ונד: ואני הולך. כ"ל וכי הולך אני למקום ידוע שאלך גם אתה עמדי הלא אני הולך על אשר ואנ' כ"ל אינני הולך אל המקום אשר אתאכזאני לכת שמה כי אין מתאכזאני ללכת למקום ידוע כ"ל כאשר

פירוש ע"ט

הוּנְדְרַת מַאן וְאִם וַיי זְעָנָן גִּיקוּמָן מִיט אִים פּוּן נַת אַבְשָׁלוֹם דָּם דוּ וַוילְסְט נִיט זַיין מִיט אִים זָאג אִיךְ
וָעָנָן זִיבֶּר גִּיפָאלֶן פַּאר דָעם מֶלֶךְ׃ (יט) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ דִּיר דוּ וָאלְסְט זִיךְ בֶּעבֶר אוּם קֶעהֶן זָוא דַיין אוֹרְט
אוּנ דָר מֶלֶךְ הָטְ גְּמוּנְט צוּ אִתַּי הַגִּתִּי לָמָּה תֵלֵךְ וָוארוּם דָּעַן עַם אִיז נִיט גוּט צוּא דִיר דוּא זָאלְסְט גַיין מִיט
זָאלְסְט גַיין מִיט עָם אוּנְז שׁוּב לֶקֶר זִיךְ אוּם מִיר׃ (כ) תְּמוֹל בּוֹאֲךָ וָוארוּם נֶעכְטֶן אִיז עֶרְשְׁט גִיוֶועזֶן
אוּנ זִיץ מִיט עָם מֶלֶךְ אַבְשָׁלוֹם כִּי נָכְרִי אַתָּה וָוארוּם דַיין קוּמֶען צוּ מִיר וְהַיּוֹם אֲנִיעֲךָ אוּנ הַיינְט זָאל אִיךְ
דוּ בִּיזְט אַיין פְרֶעמְדֶער אוּנ מִיר אַנְטְלוֹפֶן אִן עָסִין דִיךְ פַּר וָאוּנְדֶן צוּ גַיין מִיט אוּנְז אוּנ אִיךְ הָאבּ נִיט
שְׁפַּייז אוּנ וַויי׳ל דוּ בִּיזְט אַיין פְרֶעמְדֶער וָועט זִיךְ קֶיינֶער אִיבֶּר דִיר נִיט מְרַחֵם זַיין וְגַם גּוֹלֶה אַתָּה אוּנ
אִיךְ וָועז דוּ וַוילְסְט פַּר טְרִיבֶּן זַיין פּוּן דָעם מֶלֶךְ וָאוּרוּם זַיין אִיךְ טְרֶעפֶּן אוּנ
אֲנִי הוֹלֵךְ וָוארוּם אִיךְ גֵיי וַוי עָם וָועט זִיךְ טְרֶעפֶּן אוּנ

נשקין

הוֹלֵךְ׃ שׁוּב וְהָשֵׁב אֶת־אֲחִיךָ עִמָּךְ חֶסֶד
וֶאֱמֶת׃ כא וַיַּעַן אִתַּי אֶת־הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמַר
חַי־יְהוָה וְחֵי אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ כִּי אִם בְּמָקוֹם
אֲשֶׁר יִהְיֶה־שָּׁם אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ אִם־לְמָוֶת
אִם־לְחַיִּים כִּי־שָׁם יִהְיֶה עַבְדֶּךָ׃
כב וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־אִתַּי לֵךְ וַעֲבֹר וַיַּעֲבֹר
אִתַּי הַגִּתִּי וְכָל־אֲנָשָׁיו וְכָל־הַטַּף אֲשֶׁר
אִתּוֹ׃ כג וְכָל־הָאָרֶץ בּוֹכִים קוֹל גָּדוֹל
וְכָל־הָעָם עֹבְרִים וְהַמֶּלֶךְ עֹבֵר בְּנַחַל
קִדְרוֹן וְכָל־הָעָם עֹבְרִים עַל־פְּנֵי דֶּרֶךְ
אֶת־הַמִּדְבָּר׃ כד וְהִנֵּה גַם־צָדוֹק וְכָל־

אף

רש"י

כתיב ולא קרי

כלון לִי כו׳ כן וכן תרגם יונתן וגם גולה תהה למקומך וחף חס נלי את חזיל לך לחתרך : חסד ואמת . תני מתוי׳ דך טוכת הסד ותמת טעשית עמדי : (כב) ך ועבור . עם טחר העם להר חטר חוק יוטה רוצה להפרד ממני :

מהר"י קרא

(כ) חסר ואמת . שאלה על דעתך ללכת עמי : (כא) ויען אתי את המלך ויאמר חי ה׳ וחי אדוני המלך כי אם במקו׳ אשר יהיה שם אדוני המלך . אם למות ואם לחיים כי שם יהיה עבדך .

רד"ק

לאחר דלית אנא ידע לאן אנא אזיל : את אחיך עמך . הם הנתים שש מאות איש שבאו עמי מגת : חסד ואמת . אני מחזיק לך הסד ואמת על מה ששיית ואני מכיר כי לבך טוב עמי ח״ת ואתיב יה אחך עמך ועביד עמהון טיבו וקשוט : (כא) כי אם במקום . אם כתיב ולא קרי והענין אחד אם קרי או לא קרי המלות האלה דכתיבין ולא קורין או דקרינן ולא כתיבין וכן קרי וכתיב נראה כי בגלות הראשון אבדו הספרים ונשתללו והחכמים יודעי המקרא כתבו ואנשי כנסת הגדולה שהגיהו התורה ליושנו כיצאו מחלוקת בספרים הנמצאים והלכו בהם

מצודת דוד

יהנמן : חסד ואמת . כ״ל והנה כוונתך הטובה תכוסה בעיני לחסד ואמת : (כא) אם למות . ואם החיים תהיה סיבה למות וגו׳ : (כב) לך ועבור . עם עבדי ויחד העם : (כג) וכל הארץ . תמני הלילה הזה עבר כל דוד : וכל העם . מאשר עם דוד : על פני דרך . אחר הדוב לפי דעתם ובמקום שלא השיגה דעתם על חבורי כהבו האחד ולא נקדו או כתבו מבחוץ ולא כהבו מבפנים או כתבו אחד מבחוץ ואחד מבפנים : (כג) וכל הארץ בוכים . פי׳ וכל אנשי ארץ וכן וכל הארץ באו מצרימה : על פני דרך את המדבר . כמו אל המדבר וכן והראה את הבהן בלוטר עוברים אל המדבר על פני הדרך שהיה שם בלוטר שלא עברו דרך הנחל . או פירושו וכל העם גם כן עוברים בנחל קדרון כמו שהיה המלך עובר ולכם מנמת פניהם אל המדבר כמו שאמר דוד אנכי מתמהמה בערבות המדבר ומדבר יקרא מרעה

מצודת ציון

מנחת (ד״ה מ):(כ)אתיך.לשון הצמיח מלך: ואמת.כוח כעין הסד:

פירוש ע״ט

גְּשִׁיקֶן צוּ גַיין בְּלוֹמֶר אַז אִיךְ וֶועל הֶערֶן אַז דִי נאךְ אַף שַׁיידִין פּוּן מִיר זָךְ וַעֲבור גַיי אוּנ פָּאר אִיבֶּר מִיט יָאנֶר וָענֶן אוּיךְ דָעם אוֹרְט וֶועל אִיךְ אֲנְטְלוּפֶן בֵּיעבור אֶסִי אִיז אִתַּי הַגִּתִּי אִיבֶּר אַיין אַנֶּדֶר אוֹרְט . דְרוּם שוּב קֶער דִיךְ אוּם אוּנ זַיינֶן קֶיין גוּטֶר בְּרִידֶער מִיט דִיר אוּנ אִיךְ דַאנְק דִיר חֶסֶד וֶאֱמֶת פַּאר דָעם חֶסֶד אוּנ אֱמֶת וָוִם דוּ הַאסְט גְטוֹאן מִיט מִיר : (כא) וַיַּעַן וגו׳ הָט אַתַּי גְיענֶפֶרְט דָעם מֶלֶךְ אוּנ דַאס גְזַאגְט חַי ה׳ וְחֵי אֲדוֹנִי הַמֶּלֶךְ אַווי וִוי נָאס לֶעבְּט אוּנ אִיבֶּר גְיענֶפֶרְט אֶין דָעם אוֹרְט וָוִם אֲדוֹנִי הַמֶּלֶךְ אוּנ דָוִד אִיז גְשִׁטַאנֶן אוּנ וָויא מֶיין הַאר קינִיג לֶעבְּט כִּי אִם בַּמָּקוֹם וגו׳ דַאס נִייאֶרְט אִין דָעם אוֹרְט וָוִם מֶיין הֶער דֶר קִינִיג וָועט דָארְטֶן זַיין אוּב צוּא שְׁטַארְבֶּן אוֹדֶר צוּא לֶעבֶּן דָען דָאךְ־טֶן וָועט זַיין דִיין קְנֶעכְט׃ (כב) וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל אִתַּי הָט גְוואנְט צוּ אִתַּי אַז דוּ וִוילְסְט דִיךְ וִוא גִיט צָדוֹק אוּנ אַלֶע לְוִים מִיט אִים הָאבֶּן גְטְרַאגֶן דָעם

הַלְוִיִּם אִתּוֹ נֹשְׂאִים אֶת־אֲרוֹן בְּרִית
הָאֱלֹהִים וַיַּצִּקוּ אֶת־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים וַיַּעַל
אֶבְיָתָר עַד־תַּם כָּל־הָעָם לַעֲבוֹר מִן־
הָעִיר׃ כה וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְצָדוֹק הָשֵׁב
אֶת־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים הָעִיר אִם־אֶמְצָא חֵן
בְּעֵינֵי יְהוָה וְהֵשִׁבַנִי וְהִרְאַנִי אֹתוֹ וְאֶת־
נָוֵהוּ׃ כו וְאִם כֹּה יֹאמַר לֹא חָפַצְתִּי בָּךְ
הִנֵּנִי יַעֲשֶׂה־לִּי כַּאֲשֶׁר טוֹב בְּעֵינָיו׃
כז וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־צָדוֹק הַכֹּהֵן

ת"ק ויעל אביתר . יומת עם כולם מלת : והראני אחר . שוכר לך לך :

אף צדוק וכל לואי עמיה נטלין ית ארון קיימא דיי ואקימו ית ארונא דיי וסליק אבתר עד דשלים כל עמא למעבר מן קרתא : כה ואמר מלכא לצדוק אתיב ית ארונא דייי לקרתא אם אשכח רחמין קדם יי ויתיבינני ויחזינני קדמוהי ואפלח קדמוהי בבית מקדשיה : כו ואם כדין ימר לא רעוא קדמי בך הא אנא יעביד לי כמא דרעוא קדמוהי כז ואמר מלכא לצדוק

רש"י

עומד קורח לותם עיכרים : (בד) ויציקו . כמו ויליגו ולקימו ית קרוסי העמיהון לגד מהו והעם עוכרים מהיה דוד רוגה לסתתו עמו : ויעל אביתר עד תם וגו' . הרי לעבור : ויעל אביתר . לותו היום נסתלק מן הכהונה

מהר"י קרא

ודוד הישיבו . מאחר שאין רצונך לישוב שם עבור עם ההולכים עמי דכתיב ויאמר דוד אל אתי לך ועבור : (כד) ויציקו את ארון האלהים . פתרונו ויעמידו את ארון [האלהים] במקום אחד עד

רלב"ג

(כד) ויליקו את ארון האלהים . ר"ל בכבד השמידו לותו במקום אחד עד שעלה אביתר ועד שתם כל העם לעבור מן הגיא ולפי שלא הגיע מדיין לאביתר לא המלך היו דברי המלך אחכה אל לדוק לבד וכסוף

רד"ק

ההפסות בין קרוב לעיר בין רחוק לעיר כמו לפיכך אשר ודעו כבשים כדברם העדר בתוך הדברו והוא מלרחקם וינתב ודבר מקום שהדרוזה נהגו שם המקנה : (כד) ויציקו . כמו ויעמידו וכן ויציקום לפני ה' : ויעל אביתר . לפי פשם הכתוב יראה כי פי'

ויעל אביתר נסתלק לצד אחד עם הארון עד הום כל העם לעבור מן העיר ר"ל מירושלם אבל רבותינו ז"ל קבלו כי באותו היום נסתלק אביתר מכהונה גדולה והכניסו צדוק תחתיו שנאמר ויאמר המלך לצדוק השב את ארון האלהים העיר ולמה נסתלק באותו היום כי שאל באורים ותומים ולא נענה וצדוק שאל ונענה כמו שפירש בספר יהושע כי השואל באורים ותומים הכהן הנשאל רוח הקדש שורה עליו ובה היה מכוון ומשיב השאלה עם מה שהיה נראה לו באורים ותומים כמו שפירש בספר שופטים וביון שראה דוד שנסתלקה רוח הקדש מאביתר ידע שהגיע זמן הקללה שקלל הקב"ה זרע עלי ואביתר היה מזרע עלי שהיה מבני איתמר וצדוק מזרע פנחס ונתקיימה בו ברכה שברכו הקב"ה כמו שכתוב והיתה לו ולזרעו אחריו ברית כהונת עולם אבל לא נמשח צדוק לכהן גדול עדין אי"א שנתמנה לכהן גדול עד יום מלוך שלמה שמשחוהו כמו שכתוב וימשחו שלמה לה' לנגיד ולצדוק לכהן כי הקללה היתה תלויה עד מלוך שלמה כמו שכתוב ויגרש שלמה את אביתר מהיות כהן כי הכתוב אומר ובמשתה צר מעון והמעון הוא בית המקדש לא נבנה עד מלוך שלמה : (כה) והראני אותו ואת נוהו . הבית שהיה שם הארון ופירוש לאהבתו ויחפוץ בי כי עתה בלקחו עוגש עונו היה מרוחק ממנו כאדם שמעלים עינו משונאו ואינו רואהו וי"ה ויחזינני קדמוהי ואפלח קדמוהי בבית מקדשיה : (כו) הנני . כלופר אקבל

מצודת ציון

(כד) ויציקו . מלת ויצק מלשון מלק (ש"א כ) ול"ל סיסודות ועמודים בסתלק עומדת עליהם והוא כמו ויליגו כי לותיות ג"כ מתחלף : (כה) נוהו . מדורו :

מצודת דוד

לרוחב הדרך לשום פניהם אל המזבח : (כד) ויציקו . העמידו את הארון ואביתר עלה עמו לגד מיהוד עד שעברו כולם מן העיר וקיל תמיד שם כשהיה אביתר מכהן גדולה כי שמל כתורים ולא עלתה ולגדול עלתה ומהו תמיד ולא להיות מיד כה"ג כי אלה בלמה

גדשו לאביתר מכהוב גדולה כמ"ש (במ"ח ג') אלא שעתה סלקו מלמשח דימי שלמה ומנהו לגדול לשמש אז : (כה) והשיבני . אז יסוב לותי ליכולים ולהלה לותו ולא תעצתי בך . עוד מעמה : הנני . כ"ל כאה מוכן אני לקבל מהכהה :

פירוש ע"ט

אֲרוֹן בְּרִית פּוּן גָאט וַיַצִיקוּ אֶת אֲרוֹן הָאֱלֹהִים אוּן זַייא הָאבֶּן אֲנִידֶר גִשְׁטֶעלְט דָעם אָרוֹן פּוּן גָאט אוֹף אַיין צָדוֹק הָשֵׁב אֶת אֲרוֹן הָאֱלֹהִים קֶעֶר אוּם דָעם אָרוֹן פּוּן זַייט אוּן דָס פְאלְק אִיז אִיבֶּר גְקוּאנֶן דָעֶן דָוִד הָאט גָאט אִים גְוואלְט מִיט זִיךְ מִתְּרֶאגֶן . אוּן פּוּן דָעם טָאג וְעל וְוֶעט אֶבְיָתָר אִיז אֲבְיָתָר וְוָאהֶן אֶפְּ גְטוּאן פּוּן דָעֶר כְּהוּנָה גְדוֹלָה וַיייל עֶר הָט גְפְּרָעגְט אִין דִי אוּרִים וְתוּמִים אוּן אִיז נִיט גְעֶנְפְּרֶט גְוואהֶן אוּן צָדוֹק אִיז גְוואהֶן אַיין כֹּהֵן גָדוֹל אוֹיף זַיין אוֹרְט אוּן דָעֶר אָרוֹן אִיז גְשְׁטַאנֶן אוֹף אַיין אוֹרְט בִּיז עֶם הָט זִיךְ אוּם וְלָאוּט נָאר דָאם פְאלְק צוּא אִיבֶּר פְּאלְק פּוּן דָעֶר שְׁטָאט

(כב) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְצָדוֹק אוּן זַייא צָדוֹק הָשֵׁב אוּם דֶר מֶלֶךְ הָאט גְזָאגְט צוּ הָאבֶּן גְשִׁטֶעלְט דָעם אָרוֹן פּוּן גָאט אוֹף אַיין אוּם אוּב גָאט וְועט מִיר גְוואיְנֶן גְנָאד אִין דֶר אוּגֶן פּוּן זַיין אוֹרְט אוּן זַיי וְועלֶן מִיךְ וִידֶר לָאזֶן זֶעֶן אִיר אוֹרְט אוּן זַיין וְוֹאהְנוּנְג כְּלוֹמֶר זַיין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ : (כו) וְאִם כֹּה יֹאמַר

הֲרֹואֶה אַתָּה שָׁבָה הָעִיר בְּשָׁלוֹם וַאֲחִימַעַץ בִּנְךָ וְיוֹנָתָן בֶּן־אֶבְיָתָר שְׁנֵי בְנֵיכֶם אִתְּכֶם׃ כח רְאוּ אֲנִכִי מִתְמַהְמֵהַ בְּעַרְבוֹת הַמִּדְבָּר עַד־בֹּוא דָּבָר מֵעִמָּכֶם לְהַגִּיד לִי׃ כט וַיָּשֶׁב צָדוֹק וְאֶבְיָתָר אֶת־אֲרוֹן הָאֱלֹהִים יְרוּשָׁלַ͏ִם וַיִּשְׁבוּ שָׁם׃ ל וְדָוִד עָלָה בְמַעֲלֵה הַזֵּיתִים עָלֹה וּבוֹכֶה וְרֹאשׁ לוֹ חָפוּי וְהוּא הוֹלֵךְ יָחֵף וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר־אִתּוֹ חָפוּ אִישׁ רֹאשׁוֹ וְעָלוּ עֹלֶה וּבָכֹה׃ לא וְדָוִד הֻגַּד

כְּהֶנָּא חֲזָנָיָא אַתְּ הוּב לְקָרְתָּא בְּשָׁלָם וַאֲחִימַעַץ בְּרֵךְ וְיוֹנָתָן בַּר אֶבְיָתָר תְּרֵין בְּנַיכוֹן עִמְּכוֹן׃ כח חֲזוֹ דַּאֲנָא מְתְעַכֵּב בְּמֵישְׁרֵי מִדְבְּרָא עַד דֵּימְטֵי פִּתְגָמָא מִנְכוֹן לְחַוָּאָה לִי׃ כט וַאֲתַיב צָדוֹק וְאֶבְיָתָר יָת אֲרוֹנָא דֵּיְיָ לִירוּשְׁלֵם וִיתִיבוּ תַּמָּן׃ ל וְדָוִד סָלִיק בְּמַסְקָנָא דְּטוּר זֵיתָיָא סָלִיק וּבְכֵי וְרֵישֵׁיהּ לֵיהּ מְכַרְכַּ וְהוּא אָזֵיל יָחֵיף וְכָל עַמָּא דַּעְמֵיהּ כָּרִיכוּ גְבַר רֵישֵׁיהּ וְסַלְקִין מְסַק וּבָכֶן׃ לא וְדָוִד אֶתְחַוָּא לְמֵימַר

ה"א ודוד עולה . יוסף עי׳ :

רש"י בערבות קרי מהר"י קרא

בסהל כתורים והומי׳ ולא נעשה ונכנס לדוק ההתיז וכן בימינו כסדר עולם . וכסדר יומא : (כז) הרואה אתה . מס רוחה אתה בעלה נכונה הוא סוד העיר ונו׳: שני בניכם אתכם. בידם תוכלו להודיעני מה שתשמעו מבית המלך ולפי מה שתודיעוני אמלט : (ל) במעלה הזיתים . כהר הזיתים : חפוי . מכורך כדרך האבלים : חפו. (לא) ודוד תום כל (העיר) [העם] לעבור כון העיר : (לא) ודוד הגיד לאמר . תרגם יונתן ולדוד אתחוואה למימר . איש אחר הגיד לו

רד"ק

גזירותיו באהבה : (כז) הרואה אתה . אם רואה אתה בעיניך כלומר בעצתך וי"ת חזויא את תוב לקרתא כלומר נביא אתה שראה ששרתה עליו רוח הקדש ונענה אותו היום בארים ותומים ואמר לו טוב הוא שתשוב העיר חדודיעני משם כל דבר : (כח) בערבות המדבר . כן כתיב ויקרי בערבות ופי׳ הכתוב בעבר נחל קדרון ופי׳ הקרי כתרגומו במשרי מדברא ושניהם נכונים בענין אלא שהקרי יותר קרוב : (ל) במעלה הזיתים . כתרגום במסקנא דטור זיתיא ועלה שם להשתחוות לה׳ משם כי מהר הזיתים יראה אדם מקום בית המקדש ואעפ"י שלא היה שם אז בית גם מקום הבית בעצמו לא היה יודע עד שאמר גד הנביא לדוד שיבנה. מזבח בגורן ארונה אעפ"כ גבול המקום היה יודע בקבלה כי בהר המוריה יבנה בית ה׳ אבל לא היו יודעים באיזה מקום עד שאמר גד לדוד וי"ט כי מהר הזיתים היה רואה האהל שהיה בו הארון : (לא) ודוד הגיד לאמר .

מצודת דוד

(כז) הרואה אתה . אם עלתי נלמה בעיניך אמר תשוב אל העיר (ופסא שגם את אחיתפל הוא לבוב העיבה היה דבריו לנדוק על כי מלאו לבה"ג מן הכלאו היה ליחד אלנו הדיבור ולזה הקדימו מפתה לאחיתפל בכל דבריו) : אתכם . יהיו מוכניס שמכם ופ"י תודיעוני דבר : (כח) עד בוא . ע"י בניכם : דבר . כ"ל ידיעה כלומר : (ל) במעלה הזיתים . כמעלה הר הזיתים : חפוי . מכוסה בצעד והוא לדרך לעגל : יחף . מבלי מנעלים וגם הוא דרך לעגל : (לא) ודוד

פירוש ע"ט

צָדוֹק הַכֹּהֵן הֲרוֹאֶה אַתָּה אוֹב דּוּ וְעִקְּמָטְ אַו דָּאם אֵינ גוּטֶע עֲצָה שׁוּבָה הָעִיר בְּשָׁלוֹם קֶעֶר זִיךְ אוּם אִין שְׁמָאט אַרַיין בְּשָׁלוֹם וַאֲחִימַעַץ וגו׳ אוּן אָחִימֵעַץ דַּיין זוֹן אוּן יְהוֹנָתָן דַּיין זוֹן פּוּן אֶבְיָתָר אִיעֶרְע צְוַוייא זוֹן זָאלָן זִיךְ אוּם קֶערִין מִיט אֵייךְ אוּפּ דּוּרְךְ זַייא וועט אִיר קֶעגֶן מִיר מוֹדִיעַ זַיין וָאם אִיר וועט הֶערִין פּוּן דֶּעם מֶלֶךְ אֲבָשָׁלוֹם אוּן וִוי אַזוֹ אִיר וועט מִיר מוֹדִיעַ זַיין אַזוֹ וועל אִיךְ וויסֶען וויא צוּ אַנטְרוֹנעִן וועִרין : (כח) רְאוּ אֲנִכִי מִתְמַהְמֵהַ זְעֶהְט אִיךְ וועל מִיךְ זָאמֶן אוּם דֶּעם פְּלַאץ פּוּן דֶּער מִדְבָּר בִּיז עֶם וועט קוֹמֶן אֵיין זָאךְ פּוּן אַייךְ צוּ זָאגֶן צוּ מִיר : (כט) וַיָּשֶׁב צָדוֹק וְאֶבְיָתָר

לֵאמֹר אֲחִיתֹפֶל בַּקְּשָׁרִים עִם־ אַבְשָׁלוֹם וַיֹּאמֶר דָּוִד סַכְּלָנָא יָת עֲצַת אֲחִיתֹפֶל יְהוָה : לי וַיְהִי דָוִד בָּא עַד־הָרֹאשׁ אֲשֶׁר־יִשְׁתַּחֲוֶה שָׁם לֵאלֹהִים וְהִנֵּה לִקְרָאתוֹ חוּשַׁי הָאַרְכִּי קָרוּעַ כֻּתָּנְתּוֹ וַאֲדָמָה עַל־רֹאשׁוֹ : לג וַיֹּאמֶר לוֹ דָּוִד אִם עָבַרְתָּ אִתִּי וְהָיִת עָלַי לְמַשָּׂא : לד וְאִם־הָעִיר תָּשׁוּב וְאָמַרְתָּ לְאַבְשָׁלוֹם עַבְדְּךָ אֲנִי הַמֶּלֶךְ אֶהְיֶה עֶבֶד אָבִיךָ וְאֲנִי מֵאָז וְעַתָּה וְאֲנִי עַבְדֶּךָ וְהֵפַרְתָּה לִי אֵת עֲצַת אֲחִיתֹפֶל :

לְמֵימָר אֲחִיתוֹפֶל בְּקִשְׁרִים עִם־ בְּמָרוֹדָיָא עִם אַבְשָׁלוֹם וַאֲמַר דָּוִד סַכְּלָ בְּעֵין יָת מַלְכָּא דַּאֲחִיתוֹפֶל יְיָ : לג וַהֲוָה דָוִד אֲתָא עַד רֵישׁ טוּרָיָא דִּי סְגִיד תַּמָּן קֳדָם יְיָ וְהָא לֶקָדְמוֹתֵיהּ חוּשַׁי אַרְכָּאָה מְבַזַּעַן לְבוּשׁוֹהִי וַעֲפָרָא רְמֵי בְּרֵישֵׁיהּ : לד וַאֲמַר לֵיהּ דָּוִד אִם עֲבַרְתָּא עִמִּי וִיהֵי עָלַי לְמָטוֹל : לה וְאִם לְקָדְמָתָא תְּתוּב וְתֵימַר לַאֲבְשָׁלוֹם עַבְדָּךְ אֲנָא מַלְכָּא אֲהֵי עַבְדָּא דַּאֲבוּךְ וַאֲנָא מִכְּבַן וּכְעַן וַאֲנָא עַבְדָּךְ וּתְקַיֵּים לִי יָת מַלְכָּא דַּאֲחִיתוֹפֶל :

והלא

ת"א ויהי דוד כד עד כרסא . סכסדרין קו (בכתוב ת) : וכנס נקרתהו . סם : ואחדמה על כתפו . תורגין קלט :

מהר"י קרא

שאחיתופל בקושרים : (לג) ויהי דוד בא [עד הראש] . עד ראש ההר שהיה רגיל להשתחות שם לאלהים כשהיה שב מן הדרך שמשם היה רואה צאן ואהל שנשא לארון ומשתחוה :

רש"י

כצ"ל

הגיד . ולדוד הגיד המגיד : סכל . קלקל כמו הסכל ירכה לדריס (קהלת י' ו"ל) : (לב) בא עד הראש . שהיה משתחוה שם כמו שאמר עולה במעלה הוותים ועשה כן לפי שהיה נשבר ממקום המקדש ולא היה יודע אם ישוב עוד כארם הלוקה רשות מאוהבו בגלותו : חושי הארכי . על שם מקומו נקרא כן והוא הנזכר בתחלת בני יוסף אל גבול הארכי עטרות : קרוע כתנתו . כמו לבוש הבדים חגור אפוד בד וכולם יחסרו אות השמוש כי בלא חסרון היה משפט פ"א השועל בשוא כדרך המסורים : (לג) והית עלי למשא . ביו"ד אחד לבדו והיא ע"ן הפועל ופי' למשא לשורה כי רבים אשר עתה עמי לצער ולדאגה שאני בהם ומן העיר תועילני בעצתך : (לד) עבדך אני המלך אהיה . מהיום ואילך אהיה עבדך כמו שהייתי עבד אביך מאז ועתה אני אהיה עבדך וי"ו ואני נוספת כדי"ו וישא אברהם את עיניו וזולתה וכן דרך תלשון בהרבה

רלב"ג

למלכים : (לג) והית עלי למשא . יתכן שלא היה נגוד וסיה זקן

רד"ק

חסר למ"ד השמוש ופי' ולדוד הגיד המגיד וכמוהו בחסרון למ"ד השמוש היו בן שאול כל אלה בני מכיר וכמוהו בחסרון

המגיד ויגד ליעקב ויאמר ליוסף : (לב) עד הראש . ראש הוותים וכן תרגומו עד ריש טוריא : אשר ישתחוה שם . שהיה רגילו שישתחוה שם כמו שאמר עולה במעלה הוותים ועשה כן לפי שהיה נשבר ממקום המקדש ולא היה יודע אם ישוב עוד כארם הלוקה רשות מאוהבו בגלותו : חושי הארכי . על שם מקומו נקרא כן והוא הנזכר בתחלת בני יוסף אל גבול הארכי עטרות : קרוע כתנתו . כמו לבוש הבדים חגור אפוד בד וכולם יחסרו אות השמוש כי בלא חסרון היה משפט פ"א השועל בשוא כדרך המסורים : (לג) והית עלי למשא . ביו"ד אחד לבדו והיא ע"ן הפועל ופי' למשא לשורה כי רבים אשר עתה עמי לצער ולדאגה שאני בהם ומן העיר תועילני בעצתך : (לד) עבדך אני המלך אהיה . מהיום ואילך אהיה עבדך כמו שהייתי עבד אביך מאז ועתה אני אהיה עבדך וי"ו ואני נוספת כדי"ו וישא אברהם את עיניו וזולתה וכן דרך תלשון בהרבה

מצודת ציון

מלכים : (לג) בקושרים . בין מגודם המוכדים: סכל . עטין טפשטם: (לב) הארכי . שם מקו : (לד) ואני . ואני , הוי"ן מוספת כמניסם :

מצודת דוד

הגיד . המגיד כגיד לדוד למאר וגו' : סכל נא וגו' . כ"ל אתה כ' סכל עלמו לכל ייעץ בתכמתם . ור"ל כיון בלב מכשלום למחוב שאר עלם למיתופל היה עלה סבלה : (לב) עד הראש . כנגבי כך

סוסים שאר משם היה נלמה מקום המרון וסיה מדלך שם להשתחוות מול המרון : קרוע כתנתו . כמעמד כי היה מלבל בלבושיו דוד : (לג) למשא . על היומו זקן וכמו שם ומלמלו יסבל להסולך עמו : (לד) עבדך אני המלך אהיה . כ"ל מהיום אסיה עבדך כמו שמעמד סייתי עבד מאיך וכן עתה אסיה מני עבדך : והפרתה לי . כ"ל בשמחיב העיל ומאמר למשכלום דבריו יהוה לי מועלת כי אם מן מוכל להפר לעומתי את עלת מיתופל כי ע"פ דבריו יכשל הוא גם אתה מאנשי עלמו :

פירוש ע"ט

אוֹג צוֹ דָּוִד הָט אַייֶר גָּאנְט צוֹ וָאנֶן אֲחִיתוֹפֶל בַּקְשָׁרִים דֶּר אָרוֹן אִיז דָארְטֶן גָּוֶעזֶן אוֹג פָּלֶעגְט זִיךְ כּוֹקֶן וְהִנֵּה אֲזֹ אֲחִיתוֹפֶל אִיז צָוווִישֶׁן דִי וָום הָאבֶּן גֶמאכְט אַיין יְקָרְאתוֹ חוּשַׁי הָאַרְכִּי אוֹג גוֹן אִיז אִים אֶנְטְגֶעגֶן גִיקוּמֶן בּוּגְד צוֹ מוֹרֶד זַיין אִין דָּוִד אוֹג צוֹ זַיין מִיט אַבְשָׁלוֹם וַיֹּאמֶר דָּוִד הָט גְּוֶאגְט צוֹ נָאט סַכֵּל נָא פַּר נַארִיש אִיז גָּוֶעזֶן אוֹף זַיין קָאפּ : (לג) וַיֹּאמֶר לוֹ דָּוִד הָט דָּוִד דִי דוּ גְאט גַּוַאנְט צוֹ אִים אִם עָבַרְתָּ אִתִּי אוֹיב דוּ וֶועסְט אֶיבֶּעֶר פְּאָרֶן מִיט מִיר וֶועסְטוּ זַיין אוֹיף מִיר צוֹ זַיין מַשָּׂא : (לד) וְאִם הָעִיר תָּשׁוּב אוֹג אוֹב דוּ וֶועסְט זִיךְ אוֹם קֶעהְרֶן אִין שָׁטָאט וְאָמַרְתָּ לְאַבְשָׁלוֹם וָאלְסְט זָאגֶן צוֹ אַבְשָׁלוֹם אִיךְ בִּין זַיין קֶנֶעכְט דוּ מֶלֶךְ אֶהְיֶה עֶבֶד אָבִיךָ אִיךְ בִּין גיווען

לה וַהֲלֹא עִמָּךְ שָׁם צָדוֹק וְאֶבְיָתָר הַכֹּהֲנִים וְהָיָה כָּל־הַדָּבָר אֲשֶׁר תִּשְׁמַע מִבֵּית הַמֶּלֶךְ תַּגִּיד לְצָדוֹק וְלְאֶבְיָתָר הַכֹּהֲנִים׃ לו הִנֵּה־שָׁם עִמָּם שְׁנֵי בְנֵיהֶם אֲחִימַעַץ לְצָדוֹק וִיהוֹנָתָן לְאֶבְיָתָר וְהִשְׁלַחְתֶּם בְּיָדָם אֵלַי כָּל־דָּבָר אֲשֶׁר תִּשְׁמָעוּן׃ לז וַיָּבֹא חוּשַׁי רֵעֵה דָוִד הָעִיר וְאַבְשָׁלוֹם יָבוֹא יְרוּשָׁלִָם׃ טז א וְדָוִד עָבַר מְעַט מֵהָרֹאשׁ וְהִנֵּה צִיבָא נַעַר מְפִיבֹשֶׁת לְקָרָאתוֹ וְצֶמֶד חֲמֹרִים חֲבֻשִׁים וַעֲלֵיהֶם מָאתַיִם לֶחֶם וּמְאָה צִמּוּקִים וּמְאָה קַיִץ וְנֵבֶל יָיִן׃ ב וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־צִיבָא מָה־אֵלֶּה לָךְ וַיֹּאמֶר

לה והלא עמך תמן צדוק ואביתר כהניא ויהי כל פתגמא דתשמע מבית מלכא תחוי לצדוק ולאביתר כהניא׃ לו הא תמן עמהון תרין בניהון אחימעץ לצדוק ויהונתן לאביתר והשלחון בידיהון לותי כל מדעם דתשמעון׃ לז ואתא חושי שושבינא דדוד לקרתא ואבשלום אתא לירושלם׃ א ודוד עבר זעיר מריש טורא והא ציבא עולימא דמפיבשת לקדמותיה וגוג חמרין חשיקין ועליהון מאתן גריצן דלחם ומאה אתפלין דענבין יבשין ומאה כנן דבילתא וגרד דחמר ופי ומאה מנן דבילתא מאת ליסרין של תאנים יבשים ונקדא דבלת׳ שכבשין הרבה מן התאנים יחד ועשיו מהם כמו ככר לחם ונקדא דבלת תאנים׃

ציבא

רש"י

(לז) יבוא ירושלים. נתן לבו שיכנס לירושלים׃
טז (א) ומאה קיץ. ומלה מן דכילתא׃

מהר"י קרא

(לה) והיה כל הדבר אשר תשמע מבית המלך. לאבשלום קורא מלך. כשם שקראו למעלה שוב ושב עם המלך כי נביאי אתה׃
טז (ה) קיץ. תאנים המתבשלים בסוף׃

רד"ק

מקוטות וכן דרך לשון הערב בפה׃ (לז) ויבא דוד. תרגומו שרשבינא דדוד כלומר אוהבו וריעו שהיה עמו תמיד ובעל עצתו וכן אמר בדברי הימים בספור שרי דוד וחושי הארכי רעי המלך׃ יבוא ירושלם. כשבא חושי הארכי באותה שעה היה אבשלום נכנס לירושלם׃ (ה) מאתים לחם. כת"י הפסוק מאתן גריצן דלחם ומאה אתפלין דענבין יבשין ומאה כנן דבילתא וגרד דחמר ופי׳ ומאה מנן דבילתא מאת ליסרין של תאנים יבשים ונקרא דבלת׳ שכבשין הרבה מן התאנים יחד ועשיו מהם כמו ככר לחם ונקרא דבלת תאנים׃

מצודת דוד

(לז) יבוא ירושלים. כלומר כעת כבר מוכן כח נס הוא׃
טז (ה) מהראש. כל הר הוא׃ (ב) מה אלה לך. כ"ל למה

מצודת ציון

(לז) רעה. מכר ועל כי יבב עמו בתצוחות קללו למה׃
טז (ה) וצמר. וזע ע"כ סהולכים למודיב והמוביס ימד והוא מל' למיר סחיל (במדבר יט)׃ חבושים. תגויים בתוכן לכמוב

דסס כמו ויתכום את ממיהו(בראשית כה) ומאה צמוקים.מלה מסכלות מעכים יבשים: ומאה קיץ. מלה לשון תאנים יבשים: ונבל. ומלה

פירוש ע"ם

חושי אינו גרסינן חושי דר חבר פון דוד אין שמואל אריין ואבשלום יבוא ירושלים אונ. אבשלום הט גינעבן זיין הארץ עיר ואל קומן קיין ירושלים׃
טז (א) ודוד עבר מעט מהראש אונ דוד איז איין ביסל אובר גפארן פון דעם שפיץ באדר והנה ציבא אונ ציבא דר יינג פון מפיבשת איז גקומן צו אקעגן אום אונ מיט אים זעגען גרוען איין פאר אייזלין אן גדורטי ועליהם מאתים לחם אין אוף זיי איז גרוען צווויי הינדרת ברויט ומאה צמוקים אין הונדרט העענליך ראזינקים ומאה קיץ אונ הונדרט דאדי פייגן ונבל יין אונ איין לאגיל מיט וויין׃ (ב) ויאמר המלך אל ציבא

צִיבָא הֲחֲמוֹרִים לְבֵית־הַמֶּלֶךְ לִרְכֹּב
וְלֶהָלֶחֶם וְהַקַּיִץ לֶאֱכֹל הַנְּעָרִים וְהַיַּיִן
לְשְׁתּוֹת הַיָּעֵף בַּמִּדְבָּר׃ ג וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ
וְאַיֵּה בֶן־אֲדֹנֶיךָ וַיֹּאמֶר צִיבָא אֶל־
הַמֶּלֶךְ הִנֵּה יוֹשֵׁב בִּירוּשָׁלַ͏ִם כִּי אָמַר
הַיּוֹם יָשִׁיבוּ לִי בֵּית יִשְׂרָאֵל אֶת
מַמְלְכוּת אָבִי׃ ד וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לְצִיבָא
הִנֵּה לְךָ כֹּל אֲשֶׁר לְמְפִיבֹשֶׁת וַיֹּאמֶר
צִיבָא הִשְׁתַּחֲוֵיתִי אִמְצָא־חֵן בְּעֵינֶיךָ
אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ׃ ה וּבָא הַמֶּלֶךְ דָּוִד עַד־
בַּחוּרִים וְהִנֵּה מִשָּׁם אִישׁ יוֹצֵא
מִמִּשְׁפַּחַת בֵּית־שָׁאוּל וּשְׁמוֹ שִׁמְעִי בֶן־

ציבא חמריא לבית מלכא ולמרכב ולחמא ודבילתא למיכל עוילימיא וחמרא למשתי דמשלהי במדברא׃ ג ואמר מלכא ואן בר רבונך ואמר ציבא למלכא הא יתיב בירושלם ארי אמר יומא דין יתיבון לי בית ישראל ית מלכותא דאבא׃ ד ואמר מלכא לציבא הא לך כל די למפיבשת ואמר ציבא מודינא אשכח רחמין בעינך רבוני מלכא׃ ה ואתא דוד מלכא עד עלמת והא מתתן גברא נפיק משרעית בית שאול ושמיה שמעי בר גרא נפיק

ת"א ויאמר המלך ואיה . שבת עז : ויאמר המלך לציבא . שם :

והלחם קרי

רד"ק

(ב) לבית המלך לרכוב, לנשי המלך כי לא חניח אחת מנשיו אלא עשר פלגשים לשמור הבית ולא לקחו בצאתם מרכב' לנשים כי בחפזון יצאו כמו שאמר קומי ונברחה ואמר כהרו ללכת : ולהלחם והקיץ . כן כתיב בלמ"ד ואינה נקרא' וכבר כתבנו

מצודת ציון

(ב) ומקלל . ענין דברי קלון ומרפה וכן כי מקללינו לשם כניו (ש"ג):

סמלך סמה הרג מת סמיו וקם על סכיו מס סלח סיס בכני שמול : (ה) עד בחורים . סמוך לעיר מהוכיס :

לקוטי יקרים

(ה) איש יוצא ממשפחת בית שאול וגו' . ועד פסוק ויקללו לעיל אזנו שמעי בן גרא הם נפלוכם דעם מלך דוד . אוג עד הם ניזוארקן שמייער אויף דוד אוג אויף אלע קנעכטם פון דוד . האם אבישי בן צרויה ניזאגט צו דוד פאר וואס זאל ער ניפיינטשאפט הונט פלוכן דעם מלך איף ניעלי ניין צו אים אוג ועלי אראם נעמן זיין קאפ בין אים , האס דוד ניזאגט צו אבישי עד פלוכם נים מים זיין אייגענעם ויילען . נאר הקב"ה האם אים ניהייסן פלוכן . דארפן מיר ויסן פיל נאכן נעמן דא ום אפענעמש טוהם מים זיין אייגענעם ויילען נעמן דעם ויילען פון נאם . קנן דאך זיין ום שמעי הם נפלוכם דוהן איז אויף נאר מים זיין אייגענעם ויילען נים מים דעם ויילען פון נאם . איז דאך שמעי ווערם ניזוען מיין זאל איש הרגנן . פאר וואס הם דוד נים ניקאהן שמעי זאל אים הרגנן אוג עד האם ניזאגט נעוויס אז שמעי פלוכם מים דעם ויילען פין הקב"ה , נאר דוד הם ניזוהן שמעי האט ניטאן צוויי אכזין עד הם נפלוכם אוג הם ניזוארקן שמייער . נפלוכם הם עד נאר צו דויד אליין . אבער ניזוארקן שמייער הם עד אויף דוד אוג אויף אלע זייגע מענשען , אוג אבישי הם נים ניזאגט עד ווען הרגנן שמעי ויייל עד וואריפט אויף זיי שמייער , עד הם

ביק מיך דם איך האב נפינן חן אין דייני אוינן מיין

א"ז ניקומן ביו דער שטאט בחורים ויתנה משם איש יוצא וגו' אוג נון פון דארטן איז ארום גנאנגן איין מאן פון

דער

נָבָל וּמַלַּטְתּוֹ : ו וּמְרַגֵּם בְּיַבְנָיַת דָּוִד
וְיָת כָּל עַבְדֵי מַלְכָּא דָּוִד
וְכָל עַמָּא וְכָל גִּבָּרַיָּא
מִימִינֵיהּ וּמִשְּׂמָאלֵיהּ : ז וּכְדֵין אֲמַר שִׁמְעִי
בְּלַטְתּוּתֵיהּ פּוֹק פּוֹק
גְּבַר חַיָּיב קְטוֹל וּגְבַר
רַשִּׁיעָא : ח אֲהֵיב עֲלָךְ
יְיָ כָּל חוֹבֵי בֵּית שָׁאוּל
דְּמַלְכְתָּא הְחוֹתוֹהִי
וְאַצְלַח יְיָ יָת מַלְכוּתָא
בִּידָא דַּאֲבְשָׁלוֹם בְּרָךְ
וְהָא אַתְּ בְּבִישְׁהָךְ אֲרֵי
גְּבַר חַיָּיב קְטוֹל אַתְּ :
ט וַאֲמַר אֲבִישַׁי בַּר
צְרוּיָה לְמַלְכָּא לְמָא
יְלַטְּט כַּלְבָּא מֵיתָא הָדֵין
יִת

ה״א לט יג . עזה מפשים :

גֶּרָא יִצְיָא יָצוּא וּמְקַלֵּל : י וַיְסַקֵּל בְּאַבְנִים
אֶת־דָּוִד וְאֶת־כָּל־עַבְדֵי הַמֶּלֶךְ דָּוִד
וְכָל־הָעָם וְכָל־הַגִּבֹּרִים מִימִינוֹ
וּמִשְּׂמֹאלוֹ : יא וְכֹה־אָמַר שִׁמְעִי בְּקַלְלוֹ
צֵא צֵא אִישׁ הַדָּמִים וְאִישׁ הַבְּלִיָּעַל :
יב הֵשִׁיב עָלֶיךָ יְהוָה כָּל־דְּמֵי בֵית־
שָׁאוּל אֲשֶׁר מָלַכְתָּ תַּחְתָּו וַיִּתֵּן יְהוָה
אֶת־הַמְלוּכָה בְּיַד אַבְשָׁלוֹם בְּנֶךָ וְהִנְּךָ
בְרָעָתֶךָ כִּי אִישׁ דָּמִים אָתָּה : יג וַיֹּאמֶר
אֲבִישַׁי בֶּן־צְרוּיָה אֶל־הַמֶּלֶךְ לָמָּה
יְקַלֵּל הַכֶּלֶב הַמֵּת הַזֶּה אֶת־אֲדֹנִי

מהר״י קרא ׳ התחתיו קרי
(מ) והנך ברעתך. באותה רעה שעטרת מיכיך בה אתה עיטד גם היום :

רד״ק
ונקראה בדברי הימים עלמת וכת״י עלמת ועלכת ובחורים אחד הוא : (ו) ויסקל באבנים . השליך אבנים כמו פורל הקל ופקלתו באבנים ואינו חפך הקל כמו שכתב רבי יונה כי פי׳ סקלו מאבן סקלו המסילה באבנים שתשליכו שם מפני הטיט והטיט הוא משכול הדרכים וזה שאמר תרימו מכשול מדרך עמי וט״ם כאבן בפקים בי״ת כמו כסיכי בא או תהיה הס״ם כמשכיבא ויהיה פי׳ סקלו המסלה כאבנים גדולות : כיסינו ומשמאלו . כל העם הגבורים שהיו מיכיך דוד ומשמאלו היה מיסקל באבנים : (ז) איש הדמים . ת״י גבר חייב קטול וי״ל שחשדו בדמי איש בשת ובדמי אבנר וי״ש לו השיב עליך ה׳ כל דמי בית שאול אשר מלכת התחתיו כלומר הרגת ביתו ומלכת

מצודת דוד
(ו) ויסקל . זרק מכעס על דוד וגו׳ : (ז) צא . ל״ל גא ממלכתך מחה הש״י הסובך דמים למיכל כמו בעלתך נכרת מאבד ומיש נוכח : (ח) השיב . ה׳ השיב עליך גמול מן דמי בית שאול כי

פירוש ע״ט
דָּר מְשַׁקְּפָה פּוּן דָּעם הוּיז גִיזוּנְד פּוּן שָׁאוּל אוּן זַיין
נָאמֶן אִיז גְוֶוזֶן שִׁמְעִי בֶּן גֵּרָא עֶר אִיז אֵלֶץ אַרוּיס
גְנַאנְגֶן אוּן הָט נָשׁאלְטֶן : (ו) וַיְסַקֵּל בָּאֲבָנִים אוּן עֶר הָט
גִ׳שְׁמַייסְט כְּלוּמֶר גְוֶוארְפֶן מִיט שְׁמַייסְער אוֹף דָּוִד אִין
אוֹף דִי אַלֶי קְנֶעכְט פּוּן דָּעם מֶלֶךְ דָּוִד וְכָל הָעָם אִין
נָאר דָּם פָאלְק אִין אַלֶי גִבּוֹרִים זֶענֶן גְוֶוזֶן פּוּן זַיין
רֶעכְטֶר זַייט אוּן פּוּן זַיין לִינְקֶער זַיים : (ז) וְכֹה אָמַר
שִׁמְעִי אוּן אָזוֹ הָט שִׁמְעִי גְוֶואגְט אוּן זַיין שָׁעלְטֶן צֵא
צֵא אִישׁ הַדָּמִים דוּא בְּלִיָּעַל שִׁילְדִינְגֶער מַאן
כְּלוּמֶר דוּ מַאן וָום דוּ בּוּזְט חַייָב מִיתָה אוּן דוּא
שָׁלֶעכְטֶר מַאן: (ח) הֵשִׁיב עָלֶיךָ ה׳ נָאט הָט אִים גֶעקֶערְט
אוֹף דִיר דָּעם עוֹנָש פּוּן דָּעם בְּלִיט וָואס אִיז פַּאר
נָאמֶן גְוֶוארֶן פּוּן דָּעם הוּיז גִיזוּנְד פּוּן שָׁאוּל וָום דוּ
הָאסְט גִיקְרִינְגְט אוֹף זַיין אֶרְט וַיִּתֵּן ה׳ אֶת הַמְלוּכָה אוּן
נָאט הָאט גִינֶעבֶּן דִי כְלוּכָה אִין דָּער הָאנְט פּוּן
אַבְשָׁלוֹם דַיין זוּן וְהִנְּךָ בְּרָעָתֶךָ אוּן נוּן דוּא בּוּזְט אוּן דַיין בְּלוּמֶר אִיז הַיָּיב מִיתָה : (ט) וַיֹּאמֶר אֲבִישַׁי בֶּן צְרוּיָה וגו׳ הָאט אֲבִישַׁי בֶּן צְרוּיָה
זַיין בְּלִיט שִׁילְדִינְגֶער מַאן כְּלוּמֶר אַיין הַיָּיב מִיתָה

(ז) איש הדמים ואיש הבליעל . יכפן שקללו איש הדמים כי דמים רבים שפך וקללו איש הבליעל על דבר בת שבע אשת אוריה החתי :

רלב״ג

הַמֶּלֶךְ אֶעְבְּרָה־נָּא וְאָסִירָה אֶת־ רֹאשׁוֹ׃ י וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ מַה־לִּי וְלָכֶם בְּנֵי צְרוּיָה כִּי יְקַלֵּל וְכִי יְהוָה אָמַר לוֹ קַלֵּל אֶת־דָּוִד וּמִי יֹאמַר מַדּוּעַ עָשִׂיתָ כֵּן׃ יא וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־אֲבִישַׁי וְאֶל־כָּל־ עֲבָדָיו הִנֵּה בְנִי אֲשֶׁר־יָצָא מִמֵּעַי מְבַקֵּשׁ אֶת־נַפְשִׁי וְאַף כִּי־עַתָּה בֶּן־ הַיְמִינִי הַנַּחוּ לוֹ וִיקַלֵּל כִּי־אָמַר לוֹ יְהוָה׃ יב אוּלַי יִרְאֶה יְהוָה בְּעֵינִי וְהֵשִׁיב יְהוָה לִי טוֹבָה תַּחַת קִלְלָתִי הַיּוֹם הַזֶּה׃ יג וַיֵּלֶךְ דָּוִד וְאֲנָשָׁיו בַּדֶּרֶךְ * וְשִׁמְעִי הֹלֵךְ בְּצַלַע הָהָר לְעֻמָּתוֹ הָלוֹךְ וַיְקַלֵּל

את רבוני מלכא אעבר ואעדי ית רישיה׃ י ואמר מלכא מה לי ולכון בני צרויה דבדין ילטיט אדיי׳ אמר ליה לטיט ית דוד ומן ימר מה דין עבדתא כן׃ יא ואמר דוד לאבישי ולכל עבדוהי הא ברי דאוליד בגי לימסלי ואף אדי בנין בר שבט בנימן שבוקו כיניה וילטיט אדיי׳ אמר ליה ד׳׃ יב מאים גלי קדם ד׳ דמטעת עיני ויתיב ד׳ לי מטבתא חלף לוטתיה יומא הדין׃ יג ואזל דוד ונ ב ר ו ה י באורחא ושכעי אניל בסטר טורא לקבליה אזיל ומלטט

תולדות אהרן

מה לי ולכם . עקידה שער פג : ויקלל . עקידה שער פב :

מהר"י קרא

(יב) אולי יראה ה' בעיני . בדמעת עיני :

כמותו שהוא רשם לסנהדרין ויקלל את המלך חס ושלום לו שנאמר לו מלאת הקב"ה : (יב) יראה ה' בעיני . דמעת עיני :

כה קרי כי קרי בעיני קללתו קרי פב"פ

רש"י

(י) כה יקלל . כן כתיב וקרי כה ושניהם קרובין בענין : וכי ה'. כתיב ברי"ו וקרי בלא וי"ו : ה' אמר לו . כאילו אמר לו קלל את דוד כי הוא רצה בשלומו וזה או פירוש הוא העיר את רוחו לבזות אותי לעונש עוני : (יב) אולי יראה ה' בעיני . כמו בעיני שאני בו וכן בדברי רז"ל מעין כל ברכה וברכה כמו מעין וי"ת

רלב"ג

(י) כי ה' אמר לו קלל את דוד . אמר זה להעיר כי אולי מהש"י יהיה להגיע זה שיזכם לדוד ולזה אין לאולי שיתחדלו ממעשתו כי הש"י שליט בכל אחר יחפוץ ומי שיתחדל למלוך על מחשבתו יתיסר עליהם כמו בשעתו לאחי יוסף ליוסף להמלכו מעניין מלומותיו וזה היה כפה לו שכשעשו לדבר שהמלומות הסם : (יב) אולי יראה ה' בעיני . כ"ל אולי ישגיח השם בשבועי עיני והמלון זה בשעתו מה שעיני רואה מהשוויים הללו ואני כובלים לכבוד הש"י ואע"פ שים לאל ידי להנקם משמעי הנה מפני זאת התלונה הגדולה אני כה מפני מעט אל תתלונה אולי ישיב לי הש"י טובה תחת קללתו ואמר קללתו אמר כאלו אותי היום הזה :

מצורת ציון

(יב) אולי . הלואי כמו אולי ישמע (ישעיה לז) : (יג) בצלע . בשבר

מצודת דוד

(י) מה לי ולכם . כ"ל מה התיפה יהכשילני אמר בימיני מה עשיתי לכם ומה עשיתם לכם ולמה ת"ל תעבו דבריכם אמר לה אחתיין בהם :

כה יקלל . הלא אמר יקלל כה הוא כי ה' אמר לו קלל ודי בעיר רוחו ודי בהעיר עליו אולי ישוב ה' בעיני : כמו לי ולכם . הלא בדרך השבע שהכהן אומר על סוטה ובכתב רואים שהוא מנקם נפשי ומזה נלמוד שיד ה' עשתה זאת : ואל כי עתה . ומל"ם עתה בחלי בזכך ומעתה ומעתי הוא מכני שימיני אמר אמר לי לחויבים ביותר המע מוכנים לעשות בי גזירתו על מקום בלמותם קושי מזלי ברך מבן בשני ומזה שיתנו לו כי ה' אמר לו : (יב) בעיני . בדמעת עיני הזלף מהחפת אמוס : והשיב . בעבור

פירוש ע"ט

גְּאֻנַּט צוּם מֶלֶךְ וָארוּם וְאַל דֶּר דָּאוּגֶר טוּטֶר הוֹנֶט זָאֻנֶן וָארוּם הָאסְטוּ אַווי גִיטָאן׃ (יא) וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל אֲבִישַׁי אוּג דָּוִד הָט גְּאֻנַּט צוּ אֲבִישַׁי אִין צוּ אַלֶי נִייִי שֶׁעלְטָן מַיִין הָאר דָּעם קִינִיג אֶפְּדָּה נָא אִיךְ וֶועל נוּן קָנְעכְט הִנֵּה בְּנִי נוּן מַיִין זוּן וָוס אִיז אֲרוּם גִיגַאנְגֶן אוּבֶר פְּארִין אִין אֶפּ טָאן גַיין קָאפּ׃ (י) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ דָּ֫ךְ מָלֶךְ גְּאֻנַּט מִיט לִי וָלָכֶם וָואם אִיז צוּ מִיר אִין צוּ אַיִיךְ אִיר קוּנְדֶר פּוּן צְרוּיָה כְּלוֹמָר וָוס הָט דָּם צוּ פּוּן מַיִין גִיגַאנְגֶן אַיִיךְ וָוס עֶר שֶׁעלְטְ כִּיךְ פּה יְקַלֵּל לָאז עֶר אַוו שֶׁעלְטָן מִכָּל שֶׁבֶט בִּנְיָמִין דְּרוּם הַנַּיחוּ לוֹ לָאזט אִים אוּב אַרוּם פּוּן שֶׁבֶט בִּנְיָמִין דְּרוּם הַנִּיחוּ לוֹ לָאזט אִים אוּב לָאז עֶר שֶׁעלְטִין כִּי אָמַר לוֹ ה׳ דָּעם מִסְתָּמָא הָט עֶם גְּאֻנַּט גְּאֻנַּט צוּ אִים׃ (יב) אוּלַי יִרְאֶה ה׳ בְּעֵינִי טָאמֶר וָועט גָאט זֶעהֶן אִין דִי טְרֶעכֶן פּוּן מַיִינִי אוֹיגֶן וְהֵשִׁיב ה׳ לִי טוֹבָה אִין גָאט וָועט מִיר אִים קֶעכֶן גוּטֶם פַּר גַיין שֶׁעלְטָן דָּעם הַיְינְטִיגֶן טָאג׃ (יג) וַיֵּלֶךְ דָּוִד אִיז גִיגַאנְגֶן

דוד

וְיַסֵּכֵל בְּאַבְנִים לְעִמָּתוֹ וְעִפַּר בְּעָפָר׃
יד וַיָּבֹא הַמֶּלֶךְ וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר־אִתּוֹ
עֲיֵפִים וַיִּנָּפֶשׁ שָׁם׃ טו וְאַבְשָׁלוֹם וְכָל־
הָעָם אִישׁ יִשְׂרָאֵל בָּאוּ יְרוּשָׁלִָם
וַאֲחִיתֹפֶל אִתּוֹ׃ טז וַיְהִי כַּאֲשֶׁר־בָּא חוּשַׁי
הָאַרְכִּי רֵעֵה דָוִד אֶל־אַבְשָׁלוֹם וַיֹּאמֶר
חוּשַׁי אֶל־אַבְשָׁלוֹם יְחִי הַמֶּלֶךְ יְחִי
הַמֶּלֶךְ׃ יז וַיֹּאמֶר אַבְשָׁלוֹם אֶל־חוּשַׁי זֶה
חַסְדְּךָ אֶת־רֵעֶךָ לָמָּה לֹא־הָלַכְתָּ אֶת־
רֵעֶךָ׃ יח וַיֹּאמֶר חוּשַׁי אֶל־אַבְשָׁלוֹם לֹא
כִּי אֲשֶׁר בָּחַר יְהוָה וְהָעָם הַזֶּה וְכָל־
אִישׁ יִשְׂרָאֵל לוֹ אֶהְיֶה וְאִתּוֹ אֵשֵׁב׃
יט וְהַשֵּׁנִית לְמִי אֲנִי אֶעֱבֹד הֲלוֹא לִפְנֵי

ומלטט ומרגם באבניא
לקיבליה ומשדי עפרא׃
יד ואתא מלכא וכל
עמא די עמיה כד
משלחן ונח תמן׃
טו ואבשלום וכל עמא
אנש ישראל אתו
לירושלם ואחיתופל
עמיה׃ טו והוה כד אתא
חושי ארכאה שושבינא
דדוד לות אבשלום
ואמר חושי לאבשלום
יצלח מלכא יצלח
מלכא׃ יז ואמר אבשלום
לחושי דא טיבותך דעם
חברך למה לא אזלת
עם חברך׃ יח ואמר
חושי לאבשלום לא
אלהין דאתרעי יי ועמא
הדין וכל אנש ישראל
די ליה אהי ועמיה
אתיב׃ יט והתניות קדם
מן אנא אפלח הלא
קדם

רש"י

(יד) ויגפש שם. נכמורים:

ובפיו משמיע הדבר שאמרו בלפי אבשלום:(יט) והשנית למי אני. והלא לפני בנו כמו שבני אדם נהוגים לו׳ שתי תשובות בדבר.

מהר"י קרא

(יח) לא כי אשר בחר ה׳ והעם הזה וכל איש ישראל. לי אהיה ואתו אשב. בלבוי גומר הדבר לאומרו בלפי דוד שנבחר למלכות

לו קרי

דמיעת עיני והכתיב הוא בעוני כלומר בעיני: תחת קללתי. כתיב ביו"ד וקרי בוי"ו והענין אחד כי הכנוי דבק עם הפעל ועם הפעיל וכן בבית הפלתי שמעתי את תפלתך: (יג) באבנים לעיתיו. כי לא היו משיגים אותו האבנים והעפר כי רחוק היה ממנו אלא לעומתו היה מסקל: ועפר בעפר. הכפל לחזק

מצודת דוד

כמלבון הזה יסיג לי ה׳. טובה ממקום הקללה: (יד) ויבא המלך. אל הכותים שזכר למעלה: (טז) זה חסדך. וכי זהו החסד בעבור לרעך לדוד לעזבו כיוצא לזאת למה לא הלכת עמו: (יח) לא. כ"ל לא היה מהלומי במלך עם לדעת כי לא המלך לבדו בחר ה׳ והעם היושבים סה וכל איש ישראל אבל אחיתופל לבדו לעבד ועמו אבל עמו כ"ש מלך המלוכה: (יט) והשנית. כ"ל ולפי שיי שכולם מלך עליהם אני אע"פ שהוא בנו הגדול אני עמהם כי עמי מעלה וכי למשפחת בית שאול מוכיח עי"ש

פירוש

דָּוִד אֵין וַיְהִי מַאנִין אוֹיף דָּעם וְוָעג וְשִׁמְעִי וגו׳ אוֹן
שִׁמְעִי אִיז גִיגאנְגִן אִין דֶר וַייט פּוּן דָּעם בַּאֲרג צוּא
אַקְעגִין אִים לִוּלִד וַיקַלֵּל עֶר אִיז גִיגאנְגִן אוֹן הָאט
גִשׁלְאגִן וַיסַּקֵּל גוי אוֹן הָט גִשׁטַיינְט מִיט שְׁטֵיינֶר צוּ
אַקְעגִן אִים וְעִפַּר בְּעִפַּר אִין הָט גִשׁטוֹבְט אִין גְוָואלְפֶּן
אוֹף אִים מִיט עֲרֶד׃ (יד) וַיָּבֹא הַמֶּלֶךְ אִיז גִיקוֹמֶן דֶר
מֶלֶךְ אִין נֵאר דָם פָּאלְק וָום מִיט אִים עַיְפִים מִידֶּעֶר
הַייט וַינָּפֵשׁ שָׁם אוֹן הָאט דָארְטִין גִירוּאט אִין דֶעֶר
שְׁטָאט בְּחוּרִים׃ (טו) וְאַבְשָׁלוֹם וְכָל הָעָם אוֹן אַבְשָׁלוֹם
אִין נֵאר דָם פָּאלְק דִי מַאנְן פּוּן יִשְׂרָאֵל וְעֶנֶן גְקוֹמֶן
קֵיין יְרוּשָׁלִַם וַאֲחִיתֹפֶל אִתּוֹ אוֹן אֲחִיתוֹפֶל אִיז אוֹךְ

דמיעת עיני והכתיב הוא בעוני כלומר בעיני: תחת קללתי. כתיב ביו"ד וקרי בוי"ו והענין אחד כי הכנוי דבק עם הפעל ועם הפעיל וכן בבית הפלתי שמעתי את תפלתך: (יג) באבנים לעיתיו. כי לא היו משיגים אותו האבנים והעפר כי רחוק היה ממנו אלא לעומתו היה מסקל: ועפר בעפר. הכפל לחזק

מצודת דוד

כמלבון הזה יסיג לי ה׳. טובה ממקום הקללה: (יד) ויבא המלך. אל הכותים שזכר למעלה: (טז) זה חסדך. וכי זהו החסד בעבור לרעך לדוד לעזבו כיוצא לזאת למה לא הלכת עמו: (יח) לא. כ"ל לא היה מהלומי במלך עם לדעת כי לא המלך לבדו בחר ה׳ והעם היושבים סה וכל איש ישראל אבל אחיתופל לבדו לעבד ועמו אבל עמו כ"ש מלך המלוכה: (יט) והשנית. כ"ל ולפי שיי שכולם מלך עליהם אני אע"פ שהוא בנו הגדול אני עמהם כי עמי מעלה וכי למשפחת בית שאול מוכיח עי"ש

פירוש

בְּנוֹ כַּאֲשֶׁר עָבַדְתִּי לִפְנֵי אָבִיךָ כֵּן
אֶהְיֶה לְפָנֶיךָ: כ וַיֹּאמֶר אַבְשָׁלוֹם אֶל־
אֲחִיתֹפֶל הָבוּ לָכֶם עֵצָה מַה־נַּעֲשֶׂה:
כא וַיֹּאמֶר אֲחִיתֹפֶל אֶל־אַבְשָׁלֹם בּוֹא
אֶל־פִּלַגְשֵׁי אָבִיךָ אֲשֶׁר הִנִּיחַ לִשְׁמֹר
הַבָּיִת וְשָׁמַע כָּל־יִשְׂרָאֵל כִּי־נִבְאַשְׁתָּ
אֶת־אָבִיךָ וְחָזְקוּ יְדֵי כָּל־אֲשֶׁר אִתָּךְ:
כב וַיִּטּוּ לְאַבְשָׁלוֹם הָאֹהֶל עַל־הַגָּג וַיָּבֹא
אַבְשָׁלוֹם אֶל־פִּלַגְשֵׁי אָבִיו לְעֵינֵי כָּל־
יִשְׂרָאֵל: כג וְעֵצַת אֲחִיתֹפֶל אֲשֶׁר יָעַץ

בְּקַדְמֵין בְּרִיהּ בְּמָא
דְּפָלְחִית קֳדָם אֲבוּךְ כֵּן
אֲהֵי פָּלַח קֳדָמָךְ: כ וַאֲמַר
אַבְשָׁלוֹם לַאֲחִיתוֹפֶל
הַבוּ לְכוֹן מִלְּתָא מַה
נַעֲבִיד: כא וַאֲמַר
אֲחִיתוֹפֶל לְאַבְשָׁלוֹם
עוֹל לְוָת לְחֵינָתָא דַּאֲבוּהּ
דִּי שְׁבַק לְמִיטַר בֵּיתָא
וּשְׁמַע כָּל יִשְׂרָאֵל אֲרֵי
אִתְגַּרֵיתָא בַּאֲבוּהּ
וְיִתְקוֹף יְדֵי כָּל דִּי עִמָּךְ:
כב וּנְגִדוּ לְאַבְשָׁלוֹם
קִינוּפִין עַל אִינְּרָא וְעַל
צַבְשָׁלוֹם לְנַת לְחֵינָתָא
דַּאֲבוּהִי לְעֵינֵי כָּל
יִשְׂרָאֵל: כג וּמִלְּתָא
דַּאֲחִיתוֹפֶל דְּמַלֵּךְ
ביומיא

ת"א ועצת אחיתופל . כדכתוב ד סהדרין יו (סנ סט):

מהר"י קרא

האחת האיש אשר בחר בו ה' והעם הזה אתו אשב. ועוד שנית למי אעבוד אם אני עובד אותך הלא לפני בנו. ואיני מורד על דוד אם אני עובד אותך לפי שאתה בנו: (כא) בוא אל פלגשי אביך [וגו'] ושמע כל ישראל כי נבאשת את אביך וחזקו ידי כל אשר אתך. שאם לא תעשה לאביך דבר המסור ללב יאמר כל אחד ואחד מישראל מה לי לעזור לאבשלום להלחם עם דוד מתר יתפייס האב עם הבן ואני בשנאה. מוטב לי שאעמוד מנגד, אבל כשתבא אל פלגשי [אביך] יחזקו ידי כל אשר אתך לעזור אותך שבדבר זה אין בו פיוס לעולם: (כב) ויטו לאבשלום האהל על הגג. כדי שיראו כל ישראל שהוא בא אל פלגשי אביו. לקיים מה שנאמר ושכב את נשיך לעיני השמש הזאת. וכתיב אתה עשית בסתר ואני אעשה נגד כל ישראל וגו' לכך נאמר ויטו לאבשלום האהל על הגג. במקום גבוה כדי שיראו כל ישראל [שהוא] שוכב עם פלגשי אביו: (כג) ועצת אחיתופל אשר יעץ בימים ההם כאשר ישאל איש בדבר האלהים כן כל עצת זאחיתופל. בימים ההם קמה עצת אחיתופל אפי' לדבר עבירה לפי שהיה מעם ה' לקיים גזירתו שאמר הנני מקים עליך רעה

רלב"ג

(כב) ויטו להאבשלום וגו' פילגשי אביו לעיני כל ישראל. הנה בזה נתקייים מה שייעד לו הש"י לדוד בהעמדו אבשלום מקום עליך רעה מביתך ולקחתי את נשיך לעיניך ונתתי לרעך ושכב עם נשיך לעיני השמש והוא כי אתה עשית בסתר ואני אעשה את הדבר הזה נגד כל ישראל ונגד השמש. והנה יען לו זה לאחיתופל לחכמתו כי לולי יהיה ישראל מלעולם בדוד לך כשילכו הפעל המגונה מאבשלום דוד ולזה ייכלו עמו כל אנשי עצתו ונושאי עצים ונושלי עליות׳

רד"ק

אני אעבוד. כלומר משני פנים היה הדין עלי לבא אליך: (כ) הבו לכם. לשון הפארת או פי׳ אתה ותחכמים אשר אתך: (כב) ויטו לאבשלום האהל. הטו לו אהלים על הגג שיבואו שם הפלגשים וישכב אבשלום עמהן תוך האהלים יזהו לפני כל ישראל כי כלם ראו שנכנס עמהן בסתר תוך האהלים ותרגומו ונגדו לאבשלום קינופין על אינרא ובדברי רבותינו ז"ל פי׳ קנופין שמעמידין ארבע עמודים עצים ונופלי עליות׳

מצודת ציון

(כמות לפ): (כ) הבו. הזמינו כמו הבה נלכה (בראשית י): (כה) נבאשת. ענין תיעוב ומאוס כדבר הנבאסת:

מצודת דוד

טלא לפני צו תעמוד ולזה כתוב עבדתי לפני תדבק בן תסיס לפניך ולא יהפך לנגידך: (כ) הבו. תמה ובזקנים שעמך התייעלו ביניכם מה נעשה: (כב) וחזקו. על כי עדיין נכסיס שעמך כמו כחזקים הם בחוכמם בן

יכלימו הש"י וכן ויעקדו מעתנו מהל כזה ידעו כי נבהלתם את חדיך ויתחזקו ידיכם להיות עמך: (כג) לעיני וגו'. כולם ראו שכיוצו של

פירוש ע"ט

אֲבָעבוד צוּ וָועֶמָן וָועל אִיךְ דָּעֶן דָּא דִּינֶען חֲלוֹא פַאר
וָואר צוּ פַּר זַיין זון אַווי וִוי אִיךְ הָאבּ גִּירִיכְט פַּר דַיין
פָּאטֶר אַווי וָועל אִיךְ זַיין פַּר דִיר: (כ) וַיֹּאמֶר אַבְשָׁלוֹם
הָט אַבְשָׁלוֹם גָּאנְט צוּא אֲחִיתוֹפֶל הָבוּ לָכֶם עֵצָה גִּיט
אַיין עֲצָה וָום מִיר זָאלֶן טוּהֶן: (כא) וַיֹּאמֶר אֲחִיתוֹפֶל
הָט אֲחִיתוֹפֶל גָּאנְט צוּ אַבְשָׁלוֹם בּוֹא אֶל פִּלַגְשֵׁי אָבִיךָ
קוּם צוּ דִי קֵייְבְּסְוַוייבֶּר פּוּן דִיין פָּאטֶר וָום עֶר הָט
זַיי גְּלָאזְט צוּ הִיטֶען דָם הוּז וְשָׁמַע כָּל יִשְׂרָאֵל וָועלֶן
כָּל יִשְׂרָאֵל הֶערֶן דָם דוּ הָאסְט זִיךְ פַּר מִיאוֹסְתְּ בַּיי
דִיין פָּאטֶער אוּנ הָאסְט רֶעכְט מוּרֶד גְּוועֶן אוּנ אִים
וְחִזְקוּ דֶען וָועלֶן גִּשְׁטַארְקְט וָועֶרֶן דִי הֶענְט פּוּן אַלֶי

וואם

בַּיָּמִים הָהֵם כַּאֲשֶׁר יִשְׁאַל־בְּדָבָר
הָאֱלֹהִים כֵּן כָּל־עֲצַת אֲחִיתֹפֶל גַּם־
לְדָוִד גַּם־לְאַבְשָׁלֹם׃ יז א וַיֹּאמֶר
אֲחִיתֹפֶל אֶל־אַבְשָׁלֹם אִבְחֲרָה־נָּא
שְׁנֵים־עָשָׂר אֶלֶף אִישׁ וְאָקוּמָה
וְאֶרְדְּפָה אַחֲרֵי־דָוִד הַלָּיְלָה׃ ב וְאָבוֹא
עָלָיו וְהוּא יָגֵעַ וּרְפֵה יָדַיִם וְהַחֲרַדְתִּי
אֹתוֹ וְנָס כָּל־הָעָם אֲשֶׁר־אִתּוֹ וְהִכֵּיתִי
אֶת־הַמֶּלֶךְ לְבַדּוֹ׃ ג וְאָשִׁיבָה כָל־הָעָם
אֵלֶיךָ כְּשׁוּב הַכֹּל הָאִישׁ אֲשֶׁר־אַתָּה

בְּיוֹמַיָּא הָאִינוּן כְּמָא
דְּשָׁאִיל בְּמִלָּה בְּפִתְגָמָא
דֵּין כֵּן כָּל מִלְּכָא
דַּאֲחִיתֹפֶל אַף לְדָוִד אַף
לְאַבְשָׁלוֹם׃ יז א וַאֲמַר
אֲחִיתֹפֶל לְאַבְשָׁלוֹם
אֶבְחַר כְּעַן תְּרֵי עֲסַר
אַלְפִין גַּבְרָא וְאֶקוּם
וְאֶרְדּוֹף בָּתַר דָּוִד
בְּלֵילְיָא׃ ב וְאֵיתֵי
עֲלוֹהִי כַּד הוּא מְשַׁלְהֵי
וִידוֹהִי מְרַשְׁלָן וְאֵזִיעַ
יְהֵיב וַעֲרוֹק כָּל עַמָּא דִּי
עִמֵּיהּ וְאֶקְטוֹל יַת מַלְכָּא
בִּלְחוֹדוֹהִי׃ ג וְאָתֵיב כָּל
עַמָּא לְוָתָךְ כַּד יְתִיבוּן
פּוּלְחָנָן בָּבַר דְּיִתְקְטֵל
גַּבְרָא

ת"א כלפי חכל . (נדרים לו) :

רש"י	איש קרי ולא כתיב	מהר"י קרא
יז (ג) כשוב הכל . לגיך : האיש אשר אתה מבקש . יעצה כן בקנאתך ויהרג ותחר כך כל העם יהיה שלום		מביחך ולקחתי את נשיך לעיניך [ונתתי לרעיך] ושכב עם נשיך . אבל לפנים מיכן או לאחר מיכן אם לחשך אדם לעבור עבירה כדי שהצליח , לא יאבה לו ולא ישמע . שאין חכמה ואין תבונה נגד ה' . והיא מפר מחשבות ערומים. ליכר הכמים בערמם ועצת נפתלים נמהרה . יומם יפגשו חושך . וישיש מחרב משחים : יז (ג) כשוב הכל האיש אשר אתה מבקש כל העם יהיה שלום. פתרונו כשישובו כל העם מאחרי דוד שלא יעזורוהו

רד"ק	רלב"ג
וכיוצא בהיותם ירועות והוא אהל נטוי : (ג) כאשר ישאל איש בדבר האלהים . איש קרי ולא כתיב והכתיב ר"ל על דוד בן היתה עצתו נכונה ומיאסתה לדוד כמו אם היה דוד שואל בדבר האלהים כי אחיתופל יועץ היה לדוד כמו שאומר בד"ה ואחיתופל יועץ למלך וקרי איש כליפה לכל אדם המתיעץ בו ומה שאמר לדוד כי לא היה לו יועץ הכיוד ומה שאמר גם לדוד גם לאבשלום האחד לרבות על חבירו כמו גם צאנכם גם בקרכם קחו כי יתה שב להיות יועץ אבשלום כמו שהיה יועץ דוד , ובדרש איש קרי ולא כתיב לא היה איש אלא מלאך : גם לאבשלום . ואע"פ שזה היתה עצתו תחילה לאבשלום דבר הפלגשים עצה נכונה היתה ואף על פי שחיתה לרעה כי בדבר ההוא חזקו ידי כל אשר אתו וידעו כי לא יעשה עוד אביו שלום	כעגד אמנון לז יחכאר להם כי נכסף אם דוד ובמלין זה הטעין על נד התמדולה לבחין לבסבם ונפי שהפלגשים בלא כיוכה ובלא קידוכין דין כדין מפוחה הלה בסיפ מוחזם לבן : (כג) כן כל עלת אחיתופל גם לדוד גם לאבשלום . הנה אחיתופל היה אחי אליפז אל בת שבע אשת דוד שנאמר דגלוני דוד אליעם בן אחיתופל הגילוני והנה בת שבע היתה בת אליעם למעלה נאמר בת שבע בת אליעם והנה על כל זה ספר כי עלתו היתה תמיד בהמליות אם שלמסבר מהמוב לביניע אל המליות לדוד בהיותו יועץ דוד ואחר שהיה בקושרים היתה עלתו ג"כ שלמה לאבשלום כעגד דוד : (ג) והשיבה כל העם אליך כשוב הכל האיש אשר אתה מבקש . כ"ל כזה הדרך תשוב כל ישראל בשלום אליך כי הכופני האיש אשר אתה מבקש יהי' כשוב כלל כי ממיתת

מצודת דוד

והמיתהו עמהן : (ג) בימים ההם . אשר הועמד להיות יועץ : כאשר . כמו שהשואל מה מדבר אליהם פעמים הוא שהמשיב כיון למאמר כן היתה עלת אחיתופל בשוחה להשיג על ידי הדבר הנשאל : גם לאבשלום . כי לפי מהשבתם הרעה היתה בעלה נדבר הפלגשים עלה טובה ולפי עלה בעיניהם היתה אחר דוד כמו כ' הפלגש :

יז (ו) אבחרה נא . כי לקדון לם כל יכהלל יתחלק זמן לך ימלט דוד על נפשו : ואקומה . כ"ל ילך לאבשלום פן יתמוך עליו בפילפול רכיו : הלילה . בשומר עוף ויגע : (ב) ורפה ידים . בעומד במלחמה ומלין עליהם ועדיין לם לקח עלה מה לעשות : והחרדתי אותו . בהיות הדבר מקשה ובלילה : ונס כל העם . בעבור המהדה יומסו זה בכה וזה בכה ולא ישמלו עה המיך ללהום בעבורו ולה יוכל להכות אלה נהרג בלחמך להמיתם כי ימומו ולחיכם : (ג) ואשיבה . ולה ישוב לליך כל העם אחר עם לחיך : כשוב הכל . כמו בשבו לליך כל המיש ישרחל ובקבו לחוזך למיך : האיש אשר אתה וגו' . כ"ל לם יפקד

מצודת ציון

יז (ב) ורפה ידים . עיין מלוך לב ויסום :

פירוש ע"ט

וֹם עֶר הָט אַיִן עֲצָה גְּגֶעבֶּן אִין דִי רַאזִיגִי מַעַ אִיז גְּוֹוען גְּלַיִיךְ בַּאֲשֶׁר יִשְׁאַל אִישׁ בִּדְבַר הָאֱלֹהִים אָזוֹ וִוי אַמַאן טוּט פְּרָעגֶן אוּג דֶּר וָאזְ פּוּן נָאטְ אָזוֹ אִיז גְּוֹוען דִי אֲלֵי עֲצוֹת פּוּן אֲחִיתוֹפֶל גַּם לְדָוִד אוֹךְ צוּ דָוִד אוּג אוֹךְ צוּ אַבְשָׁלוֹם׃

יז (א) וַיֹּאמֶר אֲחִיתוֹפֶל אוּג אֲחִיתוֹפֶל הָט גְּזָאגְט צוּא אַבְשָׁלוֹם אִבְחֲרָה נָא אִיךְ וָועל אוּים קְלוּיבֶּען

וועל

מְבַקֵּשׁ כָּל־הָעָם יְהִיֶה שָׁלוֹם׃ ד וַיִּישַׁר
הַדָּבָר בְּעֵינֵי אַבְשָׁלֹם וּבְעֵינֵי כָּל־זִקְנֵי
יִשְׂרָאֵל׃ ה וַיֹּאמֶר אַבְשָׁלוֹם קְרָא נָא
גַם־לְחוּשַׁי הָאַרְכִּי וְנִשְׁמְעָה מַה־בְּפִיו
גַּם־הוּא׃ ו וַיָּבֹא חוּשַׁי אֶל־אַבְשָׁלוֹם
וַיֹּאמֶר אַבְשָׁלוֹם אֵלָיו לֵאמֹר כַּדָּבָר
הַזֶּה דִּבֶּר אֲחִיתֹפֶל הֲנַעֲשֶׂה אֶת־דְּבָרוֹ
אִם־אַיִן אַתָּה דַבֵּר׃ ז וַיֹּאמֶר חוּשַׁי אֶל־
אַבְשָׁלוֹם לֹא־טוֹבָה הָעֵצָה אֲשֶׁר־יָעַץ
אֲחִיתֹפֶל בַּפַּעַם הַזֹּאת׃ ח וַיֹּאמֶר חוּשַׁי
אַתָּה יָדַעְתָּ אֶת־אָבִיךָ וְאֶת־אַנְשָׁיו כִּי
גִבֹּרִים הֵמָּה וּמָרֵי נֶפֶשׁ הֵמָּה כְּדֹב

נְכָרָא דְאַתְּ בָּעֵי כָּל עַמָּא
יְהֵי שָׁלָם׃ ד וּכְשַׁר
פִּתְגָמָא בְּעֵינֵי אַבְשָׁלוֹם
וּבְעֵינֵי כָּל סָבֵי יִשְׂרָאֵל׃
ה וַאֲמַר אַבְשָׁלוֹם קְרֵי
כְעַן אַף לְחוּשַׁי אַרְכָּאָה
וְנִשְׁמַע מָה דְיֵימַר אַף
הוּא׃ ו וְאָתָא חוּשַׁי לְוָת
אַבְשָׁלוֹם וַאֲמַר אַבְשָׁלוֹם
לֵיהּ לְמֵימַר כְּפִתְגָמָא
הָדֵין מַלֵּיל אֲחִיתוֹפֶל
הֲנַעְבִּיד יַת פִּתְגָמֵיהּ אִם
לָא דְכַשַׁר בְּעֵינָךְ אַתְּ
מַלֵּיל׃ ז וַאֲמַר חוּשַׁי
לְאַבְשָׁלוֹם לָא תַקִּין
מִלְּכָּא דְמַלַּךְ אֲחִיתוֹפֶל
בְּזִמְנָא הָדָא׃ ח וַאֲמַר
חוּשַׁי אַתְּ יְדַעְתָּא יַת
אֲבוּךְ וְיַת גַּבְרוֹהִי אֲרֵי
גִּבָּרִין אִינוּן וּמְרִירֵן
נַפְשָׁן אִינוּן כְּדוּב תְּפֵל
בְּחַקְלָא

ת"א וייתר סדבר . סנהדרין קג :

מהר"י קרא

ונכה האיש אשר אתה מבקש הוא דוד אביך וכל אדם יהיה בשלום . וכן תירגם יונתן כד יתובון כולכון בתר דאינצח לגברא דאת בעי וכל עמא יהי לשלם : (ז) לא טובה העצה אשר יעץ אחיתופל בפעם הזאת . הדבר הזה דבור על שתי אופנים . נוטר בלבו לומר לא טובה העצה לדוד אשר יעץ אחיתופל בפעם הזאת . ובפיו אומר לו טובה העצה לאבשלום אשר יעץ אחיתו'

רש"י

וזה מקרא קלר:(ד) ובעיני כל זקני ישראל.זקני משמיט:

רלב"ג

דוד ימשוך שיכוכו כל ישראל אליך ויהי' זה סבה שלא תבקש נפשך מאביך לו יסבב לך יהי' כל העם שלום כלו מלחמה כי אחר מותו לא יתכן שתהי' סם מלחמה כלל על זה : (ד) וכעיני כל זקני ישראל . הנה כל חכמי ישראל הסכימו בזולת העלם כי גם שחשיבו בדברי אבשלום לא העם בלתי חלוש לעבות דין ומשפט לאחד מהשלשים לפניו עם שזה היה מסכ"י לעשות לו דוד על דבר מוריש סתמי : (ח) כדוב שכול בשדה . כ"ל כדוב שוקף ולכוד טוקפו

רד"ק

וי"ת כד יתובון כלהון : האיש אשר אתה מבקש . אחר אשר אחרג האיש אשר אתה מבקש רעתו והוא דוד כמו שאמר והכיתי את המלך לבדו ובת"י בתר דיתקטל גברא דאת בעי ואמרו כי השנאת הגדולה הזאת שהיה שונא אחיתופל את דוד שיניע הריגתו ובזהו בדבריו שאמר אחרי דוד ולא אמר אחרי המלך דוד מפני המעשה שעשה בבת שבע ואמרו כי בת שבע היתה בת בנו של אחיתופל דכתיב הלא זאת בת שבע בת אליעם

מצודת ציון

(ד) ויישר . מלבון יכר כ"ל הוסיף בעיניו : (ו) אם אין . מס נלו : שכול רעה דוב ומשוד בעיני מע"ז יאמר גם הוא עלמו : (ז) בפעם הזאת . כלומר אמר לכל עלמו בדבר הפילגשים טיכס היתה ועל כי ככר עבדה לך בכתה בעיניו למען יאמין לו : (ח) כי גבורים המה . ולימים הבדים מהמיית מלחמה עם בניה פתאום ובלילה : ומרי נפש המה . וכ"ם שהמה עתה מרי נפש דומנים על קוביי זממם ויפעלו גבורות כדוב שכול מבניו בהיותו כוקף בשדה לחפש

מצודת דוד

וכתיב אליעם בן אחיתופל הגלוני : (ז) בפעם הזאת . אע"פ שבל עצותיו נכונות בפעם הזה חטא בעצתו : (ח) כדוב

פירוש ע"ט

וְעַל אִם קְעָרָן גָּאר דָם פָּאלָק צוּ דִיר כְּשׁוּב הֶכֵל אִין
אוֹג זַיִן מוּיל אִיז בְּלוֹמֶר וָום עֶר וָועט זָאגָן׃ (ו) וַיָּבֹא
אַלֵי וָועלָן זִיךְ אִים קָעָרָן צוּ דִיר הָאִישׁ אֲשֶׁר אַתָּה
חוּשַׁי אִיז גִיקוּמָן חוּשַׁי צוּ אַבְשָׁלוֹם וַיֹּאמֶר אַבְשָׁלוֹם אֵלָיו
מְבַקֵּשׁ וָועט מֶמְיֶילֶא דָר מַאן וָום דוּ בִּגְעָרְטָט צוּ טַיטֶן
הָמָּה אַבְשָׁלוֹם גָּנָאגְט צוּ אוּם צוּא זָאגָן כְּדָבָר הַזֶּה אֲזוֹ
גְטָאן וָועלָן אוֹג אִים דַיין בְּקִשָּׁה אוֹג עֶר וָועט וָועלָן
נְטַייטֶט אִין דָעָר נָאהָ כָּל הָעָם יִהְיֶה שָׁלוֹם וָועט נָאר דָם
פָּאלָק זַיִן שָׁלוֹם מוּט דִיר׃ (ד) וַיִּישַׁר הַדָּבָר וגו׳ אִיז
וואל גְפָעלָן דוּ וָאהָ אִין דִי אוֹיגָן פוּן אַבְשָׁלוֹם אוֹג
אִין דִי אוֹיגָן פוּן דִי אֲלֵי אֲלָטֵי שֶׁלְעָכְטֶי לֶיט פוּן
יִשְׂרָאֵל׃ (ה) וַיֹּאמֶר אַבְשָׁלוֹם הָט אַבְשָׁלוֹם גָּנָאגְט קְרָא
נָא רוּפְנֶן אוֹיךְ צוּ חוּשַׁי הָאַרְכִּי אִין לָאמֶר הֶעָרֶן וָום
חוּשַׁי אִיז גִיקוּמָן וָום וָועט זָאגָן מֶמְיֶילֶא דָר מַאן
וָום עֶר וָועט זָאגָן כְּדָבָר הַזֶּה אֲזוֹ גְטָאן וָועלָן וָועט
וִיר דִי דָאזִיגִי רֶייד הָאט גֵירֶעט אָחִיתוֹפֶל צוּ זָאלָן
מִיר טָאן אַיְנֵי רֶייד אִם וגו׳ אוֹג אוֹיב נִיט רֶייד דוּ דַיין
עֲצָה׃ (ז) וַיֹּאמֶר וגו׳ הָט חוּשַׁי גָּנָאגְט צוּ אַבְשָׁלוֹם לֹא
טוֹבָה הָעֵצָה עָם אִין נִיט גִיט דִי עֲצָה וָום אָחִיתוֹפֶל
הָט אַיְנֶה עֲצָה גְטָאגָן אִין דָעם דָאזִיגֶן מָאל׃ (ח) וַיֹּאמֶר
חוּשַׁי אוֹג חוּשַׁי הָאט גָּנָאגְט אַתָּה יָדַעְתָּ וגו׳ דוּ וִוייסְטָט
דָאךְ דַיין דָאטֶר אִין זַיִינֶי מַאנֶן דָם זִיי זָענֶן גִבּוֹרִים

בְּחַקְלָא וַאֲבוּהּ גְּבַר עֲבִיד קְרָבִין וְלָא יְבִית עִם עַמָּא׃ ס הָא כְּעַן הוּא טְמִיר בְּחַד מִן קוּמְצַיָּא אוֹ בְּחַד מִן אַתְרַיָא וִיהֵי כְּמֵימַל קֻדָּם קְבָלֵיהּ וְיִשְׁמַע דִּי שְׁמַע וְיֵימַר חֲוַת מְחָתָא בְּעַמָּא דְּבָתַר אַבְשָׁלוֹם׃ יוְהוּא אף

שַׁכּוּל בַּשְּׂדֶה וְאָבִיךָ אִישׁ מִלְחָמָה וְלֹא יָלִין אֶת־הָעָם׃ ט הִנֵּה עַתָּה הוּא־נֶחְבָּא בְּאַחַת הַפַּחֲתִים אוֹ בְּאַחַד הַמְּקוֹמֹת וְהָיָה כִּנְפֹל בָּהֶם בַּתְּחִלָּה וְשָׁמַע הַשֹּׁמֵעַ וְאָמַר הָיְתָה מַגֵּפָה בָּעָם אֲשֶׁר אַחֲרֵי אַבְשָׁלוֹם׃ י וְהוּא גַּם־בֶּן־חַיִל

רש"י

(ח) ואביך איש מלחמה. ויודע עניני מלחמה וטכסיסיה ועיר מתרס וכטוח הוא שתרדוף הלילה לבא עליו לפיכך לא ילין עם שאר העם. פתרונו מה שאחיתופל אומר והתרדהו אותו ונם כל העם אשר את׳ והביתי את המלך לבדו. אם ירדפו אחריו לא ימצאוהו שהרי אביך בלומד מלחמה ולא ילין את העם: (ט) והיה כנפול בהם בתחלה. פתרונו והיה בנפול חיל שלך בהם בתחלה. ושמע השמע ואמר היתה מגפה בעם אשר אחרי אבשלום: (י) והוא גם בן חיל אשר לבו כלב האריה הנם ימס. פתרונו באותה שעה שיעבירו קול בבחנה לאמר היתה מגפה

מהר"י קרא

בפעם הזאת: (ח) שכול. כמו משכיל. כויו לבוש שכול: ולא ילין את העם. פתרונו מה שאחיתופל אומר והתרדהו אותו ונם כל העם אשר את׳ והביתי את המלך לבדו. אם ירדפו אחריו לא ימצאוהו שהרי אביך בלומד מלחמה ולא ילין את העם: (ט) והיה כנפול בהם בתחלה. פתרונו והיה בנפול חיל שלך בהם בתחלה. ושמע השמע ואמר היתה מגפה בעם אשר אחרי אבשלום: (י) והוא גם בן חיל אשר לבו כלב האריה הנם ימס. פתרונו באותה שעה שיעבירו קול בבחנה לאמר היתה מגפה

רד"ק

שכול. שהוא מר נפש כשהרגו לו גיבוריו והוא נלחם עם אדם אשר יצא בהוקה ובמדינות לב: ולא ילין את העם. כי הוא איש יודע מלחמה ויירא הוא שבא תבא עליו פתאום: ולא ילין את העם. כמו עם העם אלא יחבא באחת הפחתי׳ ולא ידע אדם במקומו אם כן מה שאמר אחיתופל והכיתי את המלך לבדו זה לא יהיה אם כן יצתו בבלה: (ט) באחת הפחתי׳. זכר פחת בלשון נקבה שאמר באחת ובמקום אחר זכר פחת בלשון זכר אל הפחת הגדול והפחת הוא חפיר׳ ותרגומו בחד מן קומציא כמו חופר גומץ: או באחד המקומות. שיוכל להחבא שם: ושמע השומע. כי המלחמה הנעשת בלילה לא יבחין אדם בין מערכה זו למערכה אחרת אשר כנגדה והראשונים מאלו שנים עשר אלף שיפלו על ידי היל דוד ויחיל דוד נשטרים ויעודדים על עבדים וילחמו כנגד הנופלים עליהם ותהיה הצעקה ביניהם וישמע השומע מאלו שנים עשר אלף מהאחרונים שבהם כשישמעו הצעקה וידעו כי חיל דוד הם נבורים ובני נפש וגלחמי׳ בחוקה ויאמר השומע היתה מגפה בעם אשר אחרי אבשלום והם המנוצחים כי לא יבחנו בלילה: (י) והוא גם בן חיל. פי׳ והוא אחיתופל שהוא בן חיל שאמר אבחרה נא

מצודת דוד

לחמלחמה ישכוח במה נפשו כשהרגו לו גיבוריו והוא נלחם עם אדם אשר יצא בהוקה ובמדינות לב: ולא ילין את העם. כי הוא כי״ל יודע הוא עכשיו המלחמה ויבין מדעתו סדק עליו מחנים הרעה ופתאום יבוא להכהיל לה כעם אשר עמו והוסיל ויבין את זה לא ילין הוא עם העם במקום אחד: (ט) הנה עתה הוא נחבא. עתה בהיות הוא נחבא. להומר לו די שלא יעשיל הלא שמעד זיק שהרי המר שלא להכות בהעם ויש הלא יכו בהלילה אז ולמהר יבואו מלילי מתכיך בתהילת המלחמה כי״ל במלחמה ההלוכה: ושמע השומע. ולמהר ישמע מי מהעומדים הרחק אז יאמר כן היתה מגפה בעם המכלבו ונלחה ח״ל סר׳ מעיכב למקום: (י) והוא גם בן חיל. ונם אם השומע יהיה בן חיל מהר לבו כלב האריה מ״מ ימס בקרבו על כי יהיו כל בחיניך הוא נבור מלחמה ובעם אשר אחרי מיל ונם הדבר נשוב למקום שנולדו יתנבדו בם ויבסו ידיהם ולא יאמרו בלבם ב ד למלחמה (ונם אם לא ישמו לבב כזה בעת מחיתוחו אלא שגם מבשי אבשלום יכו בהמפלו דוד בכוחם לא יהיה ח״ל מקום לחשב הדבור הזה ח״ל בהרחיק הדבור לבעל עלמו להרחות לבל כי לא בהמהר ידבר):

פירוש ע"ט

אין זיי זאָגן גביטערט פון גמוט אזו ווי איין בער קומען אוף דר מחנה ווָם מיט אום איז ווָעט ער דאָך אין פעלד ווָם ער איז פאר ווָארפן פון זייני קינדער דאראטן ניט זיין דם דו זאלסט אים קיינעם הרגענען בלומר מען הט אים צו גינומען זייני קינדר ואבוך אז זייני מאנן זענען אוג איך האב דאך דיר גזאגט אז זייני מאנן זענען מלחמה אוג דיין פאטער איז איין מלחמה מאן אין גבורים אוג ווען זייני מאנן ווערן דר מלחמה אוג ער ווייסט דאם מנהג פון דר מלחמה אוג ער ווייסט זאָ מאנן אוג דיין פאלק והיה אוג עם ווען זיין אז עם ווָעט פאלן אוג דיין פאלק הייבט אין דר ערשטער מלחמה ושמע השומע אוג דר ווָאם הערט ווָעט דאס פון דעם פאלק: (ט) הנה עתה הוא נחבא נון הייבט אין איר גרויבר אדר גוים פאלק בהאלטן אין אייני פון די גרויבר אדר אוג איין ארט פון די ערטר אין ווען דו ווָעסט שון גוען אין דעם פאלק ווָם גיין זאך אבשלום: (י) והוא

גם

אֲשֶׁר לִבּוֹ כְּלֵב הָאַרְיֵה הֶמֵּס יִמַּס כִּי־
יָדֵעַ כָּל־יִשְׂרָאֵל כִּי־גִבּוֹר אָבִיךָ וּבְנֵי־
חַיִל אֲשֶׁר אִתּוֹ׃ יא כִּי יָעֹצְתִי הֶאָסֹף
יֵאָסֵף עָלֶיךָ כָּל־יִשְׂרָאֵל מִדָּן וְעַד־בְּאֵר
שֶׁבַע כַּחוֹל אֲשֶׁר־עַל־הַיָּם לָרֹב וּפָנֶיךָ
הֹלְכִים בַּקְּרָב׃ יב וּבָאנוּ אֵלָיו בְּאַחַת
הַמְּקוֹמֹת אֲשֶׁר נִמְצָא שָׁם וְנָחַנוּ עָלָיו
כַּאֲשֶׁר יִפֹּל הַטַּל עַל־הָאֲדָמָה וְלֹא־נוֹתַר
בּוֹ וּבְכָל־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־אִתּוֹ גַּם־
אֶחָד׃ יג וְאִם־אֶל־עִיר יֶאֱסֹף וְהֹשִׁיאוּ

אַף גְּבַר גְּבַר דְּלִיבֵיהּ
כְּלַבָּא דְאַרְיָא מְמַס יְמַסֵּי
אֲרֵי יָדַע כָּל יִשְׂרָאֵל אֲרֵי
גִּיבַּר אֲבוּךְ וְגַבְּרִין גִּבָּרִין
דְּעִמֵּיהּ׃ יא אֲרֵי
מְלִכְיָת אִתְכַּנָּשׁ א
יִתְכַּנְּשׁוּן עֲלָךְ כָּל
יִשְׂרָאֵל מִדָּן וְעַד בְּאֵר
שְׁבַע כְּחָלָא דִי עַל יַמָּא
לְסָגֵי וְאַתְּ תֶּהֵי אֲזֵיל
בְּרֵישׁ כּוּלָּנָא׃ יב וְנֵהֵךְ
עֲלוֹהִי בְּחַד מִן אַתְרַיָּא
דְּנִהְךְ לְהַתְמָן וְנִשְׁרֵי
עֲלוֹהִי כְּמָא דְשָׁרֵי טַלָּא
עַל אַרְעָא וְלָא נְשָׁאַר
בֵּיהּ וּבְכָל גַּבְרַיָּא דִי
עִימֵיהּ אַף חַד׃ יג וְאִם
לְקִרְתָּא יִתְכַּנְּשׁוּן

כל

מהר"י קרא

בעם [אשר] אחרי אבשלום׃ המס ימס . גם האיש שנחשב עכשיו לבן חיל . שאותם בני אדם שאומרים עכשיו נרדפה אחרי דוד לילה יכה לבם כשישבעו אותי׳ תיתה מנפה בעם אשר אחרי אבשלום . כפני מה חזרו לומר היתה מנפה בעם אשר אחר אבשלום יותר מטעם אשר אחרי דוד . כי יודע כל ישראל כי גבור אביך ובני חיל אשר אתו׃ (יא) ופניך הולכים בקרב . ואת אזיל בריש כולנא׃ (יב) ונחנו עליו . ונכסנו כאשר יפול הטל על האדמה שמכסה את האדמה׃ (יג) ואם אל עיר יאסף . והשיאו כל ישראל אל העיר ההיא חבלים . פתרונו ויקיפו כל ישראל את העיר ההיא מחנות . ובן תרגם יונתן ויתכנשון ישראל על קרתא ההיא ויקפינה משיריין׃ ומחבלו

רש"י

ימס בפחד ורעדה ולא יתקבר טוד לחיך כי ימר כבר התחיל ליפול ונעשם הוא על מכיו ולא יעלה׃ (יא) כי יעצתי . כי זאת עצתי׃ ופניך הולכים בקרב . ברוחם. ואת תהי אזיל בריש כולנא׃ (יב) ונחנו עליו . ונמוש עליו לשון חנייה כמו ויחן כנגד גבול מלריס (שמות י׳ י"ל) כהה

רד"ק

שנים עשר אלף אע"פ שהוא בן חיל ולבו כלב האריה שבחו כדי שלא יראה כי כדי לנגוחו הוא מדבר כלומר אפילו אחיתופל שלבו כלב האריה המס ימס לקיל השמוע ויחשוב כי אנשיו הם המנוצחים וימס ללבו אלא יעצתי שתהיה המלחמה ביום ובידיעת כל ישראל שיאספו כמו ועד באר שבע ובגלוי תהיה המלחמה׃ (יא) ופניך הולכים בקרב . אתה תהיה במלחמה לא כמו שאמר אחיתופל שילך הוא עם י"ב אלף איש ותשב אתה בירושלם והוא ישוב לך כל ישראל לא טובה עצתו כי טוב

מצודת ציון

(כמו ר"מ): מנפה. כ"ל מכת מכה׃ (יא) ופניך. לקח בעצמך: בקרב. במלחמה כמו במלחמ׳ ידי לקרב (תהלים קמ"ד)׃ (יב) ונחנו . מלשון חניה׃ (יג) יאסף. יכנס : והשיאו . והגלויו : וסחבנו . ענין גרירה

מצודת דוד

(כמו ר"מ): מנפה. כ"ל מכת מכה׃ (יא) ופניך. לקח בעצמך: בקרב. במלחמה כמו במלחמ׳ ידי לקרב׃ (יב) ונחנו . מלשון חניה׃ (יג) יאסף. יכנס : והשיאו . והגלויו : וסחבנו . ענין גרירה

שתלך אתה במלחמה כי יתחזקו ישראל להלחם כשתהיה אתה במלחמה ופירוש ופניך הולכים בקרב שתלך אתה בעצמך ולא תשלח אחר בכוכחך וכן אם אין פניך הולכים ואמרו כנוי תהליכה בפנים כי כתם השמירה והתשובה כאשר ילך האדם ו"ת ואת תהי אזיל בריש כולנא׃ (יב) באחת הכוכבות . כתיב באחת בת"ו וקרי באחד בדל"ת׃ כאשר יפול הטל . שמכסה כל פני האדמה כן נחנה עליו : ולא נותר בו . כמו ולא יותר עבר במקום עתיד ורבים כמותו׃ (יג) והשיאו . דרך

כל פני האדמה מכלי מקום ריק ממנו כן נתאזר כל המקומות לנקבו זה בכה וזה בכה כוודאי ממלא מקומו ובכל האנשים . כי כן כתנכול עלינו ללכוד מלהמה מלנשיו לזה לא נותר מכולה מים ויותר גם כיון עם התנכלו׃ (יג) ואם אל עיר יאסף . כלומר ואם יש חבל

פירוש ע"ט

גַּם כֵּן חַיִל אוֹג וְעָן דֶּעֶר הֶעָרֶר אִיז שׁוּן אוֹיךְ אַיִן
שְׁטַאַרְכֶר חֵילְת מַאן וְוִם זַיִן הָאָרץ אִיז אַזוֹ שְׁטַאַרְק
פּוּן דֶן אִין כְּזֵי בְּאֵר שֶׁבַע פָּחוֹל אַזוֹ פִּיל וְוִי דוּ וַאמְד
וְוִי דֶם הָאָרץ פּוּן אַיִן לֵייב הֵם יְם וְוָעט עֶם גְּווִים
אוֹךְ צוּ גַיִן מַחֲמַת מוֹרָא אוֹג עֶר וְוָעט זִיךְ שׁוּין מֶעֶר
גִיט מְחַבֶּר זַיִן מִיט דִיר וְוָארוּם עֶר וְוָעט זָאגֶן
אֲבְשָׁלוֹם הָט שׁוּין גְּהוּבֶן צוּ פַאלֶן אוֹג עֶר וְוָערְט
גִשְׁטַראפְט אִיבֶּר זַיִן פָאטֶר אוֹג עֶר וְוָעט שׁוּין גִיט
כֵּילִים זַיִן אִין בְּפָרט כִּי יוֹדֵעַ כָּל יִשְׂרָאֵל וגו׳ וַיי וַוייסֶן
כָּל יִשְׂרָאֵל אַזַיין פָאטֶר אִיז אַיִן גִבּוֹר אִין שְׁטַאַרְקֶר
חֵילְת לַיים וְעָנֶן דִי מַאנֶן וְוִם מוּט אִים אוֹךְ אֵיינֶער׃ (יא) כִּי יָעַצְתִּי
יְיָעֵרְת דָאם אִיז מַיין יַעֲצָה הֶאָסוֹף יֵאָסֵף וגו׳ אַיִן

כָּל־יִשְׂרָאֵל אֶל־הָעִיר הַהִיא חֲבָלִים
וְסָחַבְנוּ אֹתוֹ עַד־הַנַּחַל עַד אֲשֶׁר־לֹא
נִמְצָא שָׁם גַּם־צְרוֹר׃ יד וַיֹּאמֶר אַבְשָׁלוֹם
וְכָל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל טוֹבָה עֲצַת חוּשַׁי
הָאַרְכִּי מֵעֲצַת אֲחִיתֹפֶל * וַיהוָה צִוָּה
לְהָפֵר אֶת־עֲצַת אֲחִיתֹפֶל הַטּוֹבָה
לְבַעֲבוּר הָבִיא יְהוָה אֶל־אַבְשָׁלוֹם
אֶת־הָרָעָה׃ טו וַיֹּאמֶר חוּשַׁי אֶל־צָדוֹק
וְאֶל־אֶבְיָתָר הַכֹּהֲנִים כָּזֹאת וְכָזֹאת
יָעַץ אֲחִיתֹפֶל אֶת־אַבְשָׁלוֹם וְאֶת זִקְנֵי
יִשְׂרָאֵל וְכָזֹאת וְכָזֹאת יָעַצְתִּי אָנִי׃
טז וְעַתָּה שִׁלְחוּ מְהֵרָה וְהַגִּידוּ לְדָוִד

רש"י

חבלים. מסריין כמו חבל נגיחות (שמואל ב' י' ה) חבלי רשעים (תהלים קיט סא): עד הנחל. מומת העיר נסחוב אל הגי:

פב"פ

מהר"י קרא

אותו עד הנחל. פתרונו ושכנו את אבני חומת העיר עד הנחל. וכן הירמים יונתן ונעקר יהה ויח אבנהא ונרמינה לנחלא: (יד) ויאמר אבשלום וכל איש ישראל מובה עצת חושי האדכי מעצת אחיתופל. ולא מפני שנראית עצת חושי הארכי. הרבה נראית עצת אחיתופל מעצת חושי הארכי שהוא נותן עצה נראית עצת אחיתופל מעצת חושי הארכי שהוא נותן עצה שתעשה בה רעה לישראל. ומפני שהיה הדבר מכוון מלפני ה' שיתן עצה שתהא רעה לישראל לפיכך נתן לב אבשלום לשמוע לעצה רעה: (טו) ויאמר חושי אל צדוק ואל אביתר הכהנים כזאת וכזאת יעץ אחיתופל וכזאת וכזאת יעצתי אני: ויגד להם חושי מה שיעץ אחיתופל ומה שיעץ הוא לאבשלום ולזקני ישראל ומה שיעץ הוא לעצמו: (טז) ועתה שלחו מהרה. אותו עד הנחל. פתרונו ושכנו את אבני חומת העיר עד הנחל. וכן הירמים יונתן ונעקר יהה ויח אבנהא ונרמינה לנחלא: (יד) ויאמר אבשלום וכל איש ישראל מובה עצת חושי האדכי מעצת אחיתופל. ולא מפני שנראית עצת חושי הארכי. הרבה נראית עצת אחיתופל מעצת חושי הארכי שהוא נותן עצה שתעשה בה רעה לישראל. ומפני שהיה הדבר מכוון מלפני ה' שיתן עצה שתהא רעה לישראל לפיכך נתן לב אבשלום לשמוע לעצה רעה: (טו) ויאמר חושי אל צדוק ואל אביתר הכהנים כזאת וכזאת יעץ אחיתופל וכזאת וכזאת יעצתי אני: ויגד להם חושי מה שיעץ אחיתופל ומה שיעץ הוא לאבשלום ולזקני ישראל ומה שיעץ הוא לעצמו: (טז) ועתה שלחו מהרה. אותו עד הנחל. פתרונו ושכנו את אבני חומת העיר עד הנחל. וכן הירמים יונתן ונעקר יהה ויח אבנהא ונרמינה לנחלא: (יד) ויאמר אבשלום וכל איש ישראל מובה עצת חושי האדכי מעצת אחיתופל. ולא מפני שנראית עצת חושי הארכי. הרבה נראית עצת אחיתופל מעצת חושי הארכי שהוא נותן עצה שתעשה בה רעה לישראל. ומפני שהיה הדבר מכוון מלפני ה' שיתן עצה שתהא רעה לישראל לפיכך נתן לב אבשלום לשמוע לעצה רעה: (טו) ויאמר חושי אל צדוק ואל אביתר הכהנים כזאת וכזאת יעץ אחיתופל וכזאת וכזאת יעצתי אני: ויגד להם חושי מה שיעץ אחיתופל ומה שיעץ הוא לאבשלום ולזקני ישראל ומה שיעץ הוא לעצמו: (טז) ועתה שלחו מהרה.

מעם לדבריו כשם שאמור למעלה. ואבא עליו והנה הוא יגע ורפה ידים והחרדתי אותו ונם כל העם אשר אתו והכיתי את המלך לבדו. וחושי אינגו נותן טעם לדבריו אלא שה' צוה להפר את עצת אחיתופל: לבעבור הביא ה' אל אבשלום [את]

רלב"ג

רד"ק

נוסמא אמר כל כך יהיו ישראל רבים שאפילו ירימו חבלים אל העיר למשכה ולסחבה עד הנחל יוכלו לעשות עד אשר לא ישאר בעיר אפי' אבן אחת מה שאפר אותו וזכר עיר שהיא ל' נקבה אותו אמר על כנדל שיהיה בתוך העיר כלי אפילו יהיה מנדל עוז בתוך העיר שיאסוף אליה הכל יסחבו העיר והפנדל ויונתן תרגם והשיאו ויתכנשון כל ישראל על קרתא ההיא ורקפונה משריין וגו' כבעמוד תרגם חבלים משריין כמו חבל נביאים או דעתו על חבלי האהלים אשר בכתובה: (טז) שלחו.

מצודת דוד

מצודת ציון

ומשמה כמו סחוב והסלך (ירמיה כ"ג): הנחל. הנחל: צרור. חתיכת עפר גסה כמו וגל יסול לכור מלך (עמוס ט): (יד) להפר.

פירוש ע"ט

אַיִן שְׁמָאט וְהִשִׁיאוּ וְיִעְלֶן זִיךְ אַיִין נַאמְלֶן כָּל יִשְׂרָאֵל
צוּ דֶר דָאזִיגֶר שְׁמָאט אִין וְיעלֶן זִי אַרוּם רִינְגלֶען
מִיט מַחֲנוֹת וְסָחַבְנוּ אוֹתוֹ אוּנ מִיר וְיעלֶן אַרַאפּ שְׁלֶעפֶּן
דָעם מָאווִיר פּוּן דֶער שְׁמָאט בִּיז אִין טָאל בּוּז עִם
וְיעט דָארְטֶן נִיט גִיפּוּנֶן וְוערֶן אוֹךְ אַיִין שְׁטֶיינְדִיל:
(יד) וַיֹּאמֶר אַבְשָׁלוֹם הָט אַבְשָׁלוֹם וְנזאנְט אִין אַלֶי מַאנֶן
פּוּן יִשְׂרָאֵל טוֹבָה עֲצַת חוּשַׁי הָאַרְכִּי עִם אִיז בְּעִסֶר דוּ
עָצָה פּוּן חוּשַׁי הָאַרְכִּי מֵיין וִוי דִי עֲצָה פּוּן אֲחִיתֹפֶל

לֵאמֹר אַל־תָּלֶן הַלַּיְלָה בְּעַרְבֹת
הַמִּדְבָּר וְגַם עָבוֹר תַּעֲבוֹר פֶּן יִבָּלַע
לַמֶּלֶךְ וּלְכָל־הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ׃ יז וִיהוֹנָתָן
וַאֲחִימַעַץ עֹמְדִים בְּעֵין־רֹגֶל וְהָלְכָה
הַשִּׁפְחָה וְהִגִּידָה לָהֶם וְהֵם יֵלְכוּ וְהִגִּידוּ
לַמֶּלֶךְ דָּוִד כִּי לֹא יוּכְלוּ לְהֵרָאוֹת לָבוֹא
הָעִירָה׃ יח וַיִּרְא אוֹתָם נַעַר וַיַּגֶּד
לְאַבְשָׁלֹם וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם מְהֵרָה וַיָּבֹאוּ
אֶל־בֵּית־אִישׁ בְּבַחֻרִים וְלוֹ בְאֵר
בַּחֲצֵרוֹ וַיֵּרְדוּ שָׁם׃ יט וַתִּקַּח הָאִשָּׁה

לְמֵימַר לָא תְּבִית
בְּלֵילְיָא דְּמַשְׁרֵי מַדְבְּרָא
וְאַף מֶעְבַּר תֶּעְבַּר דִּילְמָא
יִתְבַּלַּע לְמַלְכָּא וּלְכָל
עַמָּא דִּי עִמֵּיהּ׃
יז וְיוֹנָתָן וַאֲחִימַעַץ
קַיְמִין בְּעֵין קַצְרָא
וַאֲזֹלַת אַמְתָּא וַחֲוַיַת
לְהוֹן וְאִינוּן נַיְזְלִין וְחַוְיָאוּ
לְמַלְכָּא דָּוִד אֲרֵי לָא
יְכִלִין לְאִתְחַזָּאָה לְמֵיעַל
לְקִרְתָּא׃ יח וַחֲזָא יַתְהוֹן
עוּלֵימָא וְחַוִי לַאֲבְשָׁלוֹם
וַאֲזָלוּ תַרְוֵיהוֹן בִּפְרִיעַ
וְעָלוּ לְבֵית גַּבְרָא
בְּעֻלֵּימַת וְלֵיהּ גּוֹבָא
בְּדַרְתֵּיהּ וּגְחָתוּ תַּמָּן׃
יט וּנְסִיבַת אִתְּתָא

ופרסת

ת"א ותקח האשה . פוסה אב כריסות יח׃

מהר"ז קרא

הרמה . שילכו פניו בקרב ויפול ביד יואב וביד עבדיו׃ (יז) פן יבולע . פתרונו פן יתכסה העצה שיעץ אחיתופל למלך ולכל העם אשר אתו. ויליעל (הכדבר) בערבות המדבר וירדפו אחריהם. כמו כבלע את הקדוש, כד מכפן׃ (יז) ויהונתן ואחימעץ עומדים בעין רוגל והלכה השפחה והגידה להם והם ילכו והגידו למלך דוד כי לא יוכלו להראות לבא העירה. שלא נתראו העירה ואחר כך ילכו הם להגיד לדוד מה ששמעו מביתה

רלב"ג

(טו) פן יבולע למלך וכל העם אשר אתו . לפעמן תתיסד העלה בזיונם על זה פן יכלה כוחם פן יסתיר עם שהוא למלך מעטיו וכיון ומפני ומפני שהוא לכל העם הסכר לפני ולא למעט פן יבולע המלך למלך ככוד למלכו׳ ומלת לפתוח פיו לעט לגנדו׃

רד"ק

לפניכם יהונתן ואחימעץ שהיו חוץ לעיר : והגידו , על ידיהם הגידו לדוד : תעבור , את הירדן : פן יבולע למלך . פן ישחית כחו אם יבלענו מביקובו כי ירא אני שפא יעשו עצת אחיתופל אע"פ שאמרו כי טובה עצתי מעצתו אולי תתהפך דעת׳ עדיין לעצת אחיתופל לכן לא תלין הלילה בערבו׳ המדבר שנודעת שם אלא עבור הלילה הירדן וי"ת פן יבולע דילמא יהתני לממלך׳ ילא ידעתי דעתו׃ (יז) בעין רוגל , תרגם יונתן בעין קצרא ויקצר׳ הוא הכובס ובעין הזה היו מכבסין בגדים ונקרא הכובס רוגל לפי שמשפשף הבגדי׳ ברגליו׃ והלכה השפחה . שפחה של בית צדוק הלכה לעין רוגל לבקום שהיה שם יהונתן ואחימעץ והגיד׳ להם שהם ילכו וירגידו לדוד הדברים

מצודת ציון

לבלוע׃ (טו) יבולע . ענין הכמתם כמו למה תבלע נחלת ה׳ (לקמן

פן יבולע . פן יכחת עם לדוד ועמו כאלו יבלעו הירדן הלילה׃ (יז) והם ילכו . בכדי שהם ילכו וגו׳ : כי לא יוכלו . יתוכנן שלא יוכלו להכלות עליהם לבוא העיר פן יגיעו בכם׃ (יח) וירא אותם . בעין רוגל : וילכו . כי כשגיעו שם העיר הלכו ומסרו הדבר לאשה ולא ידעו מעין רוגל על מהלכם שם בכתובים׃ (יט) האשה . שם הים : עליו . על הממסך : ולא נודע דבר . לפי שים היכך

פירוש ע"ט

הַשִּׁפְחָה אֵין גִּינַאנְגָן דִּי דוּנְסְט אוּנ הָט עָם גְּוַאנְגְט צוּ
זִי כְּדֵי זַי זָאלֶן גִּין אֵין זָאלֶן עָם וָאנֶן צוּם מֶלֶךְ דָּוִד
וָוארום זַי הָאבֶן נִיט גֶּקֶנְט צוּ גְּעָהֶן וָוערֶן צוּ קוּמֶן
אוּנ שִׁכְאט אֲרַיין בְּדִי מֶען זָאל זִיךְ נִיט שְׁטוֹסֶן אַז זַי
וויללֶן אוים וָאנֶן צוּ דָוִד דָם וּם זַי הָאבֶן גִּיהָערְט
דָרוּם הָט מֶען גְּמוּזְט בֶּפוֹלִין צוּ זַי דוּרְךְ דֶר דוּנְסְט׃
(יח) וַיַּרְא אֹתָם נַעַר אוּנ עָם הָט זַי גְּזֶעהֶן אַיין יוּנְג אוּנ
הָט עָם גְּוַאנְגְט צוּ אַבְשָׁלוֹם וויללֶט שַׁיִּים מְהֵרָה וֶענֶן זַי
בַּיידִי גֶּעהְ אוּועק גִּינַאנְגֶן אֵין וֶענֶן גִּיקוּמֶן אֵין אַיין
הוּז פּוּן אַיין מַאן אֵין דֶר שְׁמָאט וְלוֹ בְּאֵר בַּחֲצֵרוֹ אוּנ צוּ
אִים אִיז גְּוועֶן אַיין בְּרִינְן אוּנ זַיין הוּף אֵין זַי הָאבֶן
גִּינֶיהְעֶרְט אַהוֹן׃ (יט) וַתִּקַּח הָאִשָּׁה אֵין דִּי אִשָּׁה פּוּן
דָעם הוּז הָט גִּינוּמֶן אֵין הָט פֶּר שְׁפְּרֵייט אַיין פֵּיר

האנג

וַתִּפְרֹשׂ אֶת־הַמָּסָךְ עַל־פְּנֵי הַבְּאֵר
וַתְּשַׁטַּח עָלָיו הָרְפוֹת וְלֹא נוֹדַע דָּבָר׃
כ וַיָּבֹאוּ עַבְדֵי אַבְשָׁלוֹם אֶל־הָאִשָּׁה
הַבַּיְתָה וַיֹּאמְרוּ אַיֵּה אֲחִימַעַץ וִיהוֹנָתָן
וַתֹּאמֶר לָהֶם הָאִשָּׁה עָבְרוּ מִיכַל הַמָּיִם
וַיְבַקְשׁוּ וְלֹא מָצְאוּ וַיָּשֻׁבוּ יְרוּשָׁלִָם׃
כא וַיְהִי ׀ אַחֲרֵי לֶכְתָּם וַיַּעֲלוּ מִן־הַבְּאֵר
וַיֵּלְכוּ וַיַּגִּדוּ לַמֶּלֶךְ דָּוִד וַיֹּאמְרוּ אֶל־דָּוִד
קוּמוּ וְעִבְרוּ מְהֵרָה אֶת־הַמַּיִם כִּי־כָכָה
יָעַץ עֲלֵיכֶם אֲחִיתֹפֶל׃ כב וַיָּקָם דָּוִד וְכָל־
הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ וַיַּעַבְרוּ אֶת־הַיַּרְדֵּן עַד־
אוֹר הַבֹּקֶר עַד־אֶחָד לֹא נֶעְדַּר אֲשֶׁר
לֹא־עָבַר אֶת־הַיַּרְדֵּן׃ כג וַאֲחִיתֹפֶל רָאָה

ופרסת ית פרקא על
פומא דבירא ושטחת
עלוהי דקיקן ולא
אתידע פתגמא :
כ ואתו עבדי אבשלום
לות אתתא לביתא
ואמרו אן אחימעץ
ויהונתן ואמרת להון
אתתא כבר עברו
ירדנא ובעו ולא אשכחו
ותבו לירושלם : כא והוה
בתר מיזלהון וסליקו
מנובא ואזלו ואחוו
למלכא דוד ואמרו לדוד
קומו ועברו בפריע ית
ירדנא ארי כדין מליך
עליכון אחיתופל :
כב וקם דוד וכל עמא די
עמיה ועברו ית ירדנא
עד כנהר צפרא עד חד
לא שגא דלא עבר ית
ירדנא : כג ואחיתופל
חוא

ת"א ואחיתופל רחם . כ"ג קמו סנהדרין כם. ממוס יח (שם שם) :

רש"י

למר שחוכטין לותם כס שכוטעים לותס כרגל : (יט) את המסך . ויולין : הרפות . הטין כתוכות כמו בתוך הריפות (מכלי כ"ז כ"ב) : (ב) מיכל המים . תיני יודע לו פתרון ושטחת עליהו דקיקין : (כ) מיכל המים . שם חנהר :

מהר"י קרא

אבשלוב כן יראה הריאה ויניר לאבשלום : (יט) ותשטח עליו הריפות . פתרונו ותשטח עליו שערות ראשה שאם יבואו הרודפים אחריהם ויבקשו בחצר אחריהם שיראו אותה פרוסת ראשו וישובו להם . ופרש את ראש האשה . תרג' ירושלמי ויפרע ית ריפייתהא. אבל יתנהן תרגם ופרסת ית פרסא על פומא דבירא

רד"ק

שרבר חושי : (יט) על פני הבאר . כמו על פי הבאר וכן הרגם יונתן על פומ' דבירא והוא טן נ' הסבירין פי וקורין פני הענין אחר כי פי הבאר היא פניו : הריפות . החטים הכתושים יקראו הריפות וכן בתוך הריפות בעלי ההוא כן עבודי שמים ירפאם ויתנהן תרגם הריפות דקילן : (כ) מיכל חמים . אין לו חבר ולפי

מצודת דוד

מכסה במתחם למסך : (כ) אין . כי הוגד להם בכאן הכיתה : ויבקשו . בכדי המצה . לו עכרו מיכל המים לנקמם : (כג) עד אחד וגו' . כ"ל כאבא לוב הכוקר לתילו אחד לו היה נעדר מהם

מצודת ציון

כי) : (יט) המסך . ויולין כמו ושמים מסך (במדבר כו) : ותשטח . ופרסה כמו משטח מטמנים (יחזקאל כו) : הרפות . קטים כתושים וקלופים כמו בתוך הרפות בעלי (מכלי כו) וכמו מלשון רפיון כי נרפו ונקלפו מקליפותיהם : (כ) מיכל חמים . עניו פנ המים

ואין לו חבר : (כב) נעדר . נהסר כמו לית מים לא נעדר (ישעיה מ) :

פירוש

האנג אויף דעם מויל פון דעם ברונען והשטחת עליו
הרפות אוג זו הט פר שפרייט אוף איר צו שטוסענ ניוואויין
ולא נודע דבר אוג עם איז ניט גווויסט גיוואורן
דו נאך דם אונטערן איז איין ברינען : (כ) ויבאו עבדי
אבשלום אין זיי ענען ניקומן די קנעכט פון אבשלום
צו דר אשה אין הויז ארייין זיאפרו אין האבן גזאגט
וו איז אחימעץ אוג יהונתן ואשר להם האשה הט די
אשה גזאגט צו זיי עברו מיכל המים וייא זענען איבר
נפארן דעם שטראם פון דעם וואסר האבן זיי גזיכט
אין האבן זיי ניט גיפונען וישובו ירושלים אין זיי האבן

קכין ב"ק

(יט) ותשטח עליו הרפות . סיח מטה שכתפסת בפתחו ויבשתו מחלה כדי בתיכם : (כ) מיכל המים . כ"ל פלג המים :

רלב"ג

(יט) ותשטח עליו הרפות . סיח מטה שכתפסת בפתחו ויבשתו מחלה כדי בתיכם : (כ) מיכל המים . כ"ל פלג המים :

כִּי לֹא־נַעֲשָׂתָה עֲצָתוֹ וַיַּחֲבֹשׁ אֶת־
הַחֲמוֹר וַיָּקָם וַיֵּלֶךְ אֶל־בֵּיתוֹ אֶל־עִירוֹ
וַיְצַו אֶל־בֵּיתוֹ וַיֶּחֱנָק וַיָּמָת וַיִּקָּבֵר
בְּקֶבֶר אָבִיו: כג וְדָוִד בָּא מַחֲנָיְמָה
וְאַבְשָׁלֹם עָבַר אֶת־הַיַּרְדֵּן הוּא וְכָל־
אִישׁ יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ: כה וְאֶת־עֲמָשָׂא שָׂם
אַבְשָׁלֹם תַּחַת יוֹאָב עַל־הַצָּבָא
וַעֲמָשָׂא בֶן־אִישׁ וּשְׁמוֹ יִתְרָא
הַיִּשְׂרְאֵלִי אֲשֶׁר־בָּא אֶל־אֲבִיגַל בַּת־

חֲזָא אֲרֵי לָא אִתְקַיֵּם
מִלְּכְיָה וְזֵרִיז יַת חֲמָרָא
וְקָם וַאֲזַל לְבֵיתֵיהּ
וְלִקְרְתֵיהּ וּפַקִּיד עַל
אֱנָשׁ בֵּיתֵיהּ וְאִתְחַנַּק
וּמִית וְאִתְקְבַר בְּקִבְרָא
דַּאֲבוּהִי: כד וְדָוִד אֲתָא
לְמַחֲנַיִם וְאַבְשָׁלוֹם עֲבַר
יַת יַרְדְּנָא הוּא וְכָל
אֱנָשׁ יִשְׂרָאֵל עִמֵּיהּ:
כה וְיַת עֲמָשָׂא מָנִי
אַבְשָׁלוֹם חֲלַף יוֹאָב עַל
חֵילָא וַעֲמָשָׂא בַּר נַבְרָא
וּשְׁמֵיהּ יִתְרָא יִשְׂרְאֵלָא
דְּעַל לְוָת אֲבִיגַל בַּת

נחש

ת"א מחניים. יבמות יג: וחש
עמשא. סנהד׳ כה ב׳ יח:
ועמשא. יבמות עז (בס ט) ב׳ב מו:

רש"י

במחברת כל ופתרונו לפי ענינו כמו שבועת הנהר: (כה) בת נחש. הוא יסי מכי דוד רבותיהו לומרו שמת בלא

רלב"ג

(כג) ויקם וילך ביתו ויחנק. יתכן שמעק את עלמו כי ראה שהיה מקרה מזה לאבשלום והיה יכלו מדוד שתשפיכם לו את העלה שיעץ עליו: (כה) ועמשא בן איש. ידמה שהיו לעבי שבי שמות והיה לעמשא אחות לבויר שיהיה שם יואב לבודיע שעמשא ויואב היו קרובי׳ כי שתי אחיות ושם כל זה הכא יואב את עמשא כדי שיאחר גדול בכח וחזקת והיית לאיש כלומר לאיש טוב וירא אלהים וכן כולם אנשים גדולים: יתרא הישראלי. ובדברי הימים יתרא הישמעאלי ישראל היה אלא שגר בארץ ישמעאל לפי׳ נקרא ישראלי וישמעאלי ישמעאלי על הגירו׳ וישראלי שלא

רד"ק

ענינו פלג מים ויונתן תרגם עבר ירדנא: (כג) אל ביתו אל עירו. יש ספרי׳ ואל עירו ובספר מוג׳ אל עירו: ויצו אל ביתו, כדרך אדם קרוב למיתה שמצוה לבני ביתו מה יהיה אחריו מרבר ביתו ונחלתו: ויחנק. בתר להמית עצמו הוא ולא יכיתהו דוד כי ידע כי כיון שלא נעשתה עצתו כי אבשלום וכל אשר עמו יפלו ביד דוד: (כה) ועמשא בן איש. ר"ל בן איש

מצודת ציון

(כג) ויחבוש. מוכ למוקף:

המין מעמה שדוד יקוב למלכותו ויכעו כמורד במלכות ויהיו עוד נכסיו למלכות ויהיו עוד נכסיו לזולתו ככתוב בו: (כה) על הצבא. לבד על הצבא: בן איש. לשה לומר בן אדם מפני ומעולם כמו הלא איש אתה (ש"א כ"ו) הישראלי. וכד"ה

מצודת דוד

וגו': (כג) אל עירו. כ"ל אל ביתו אבל בשירו לא נכתב מלשון אבל בירושלים: ויצו. עשה מוקף אל ביתו: ויחנק. מחנק לא עלמו כי

(כה) על הצבא. לבד על הצבא: בן איש. כלה לומר בן אדם מפני ומעולם כמו הלא איש אתה (ש"א כ"ו) הישראלי. וכד"ה

משלי חכמים

(כג) וַאֲחִיתוֹפֶל רָאָה כִּי לֹא נַעֲשָׂתָה עֲצָתוֹ וגו׳. וַיֶּחֱנַק וַיָּמָת. צוּ
פַּרְסָיָין דְּעִם מַיְיגִּנְג פּוּן אֲחִיתוֹפֶל וָאוֹאם עֲר הָם זִיךְ דָּאם
לֶעבֶּן גְּטָכָן. וְוִילֶּין מִיר זָאגֶן דָּם אִיז אֲמָאל גְּוּוֹאן אִין אִשְׁטָאם
אַבְּיבִּיר וְוִים עֲר אִיז גְּיוֹוֹאקְסֶר מַכְּנִים אוֹתָהּ. וְוִילְכֶּער אוֹרָח
דָּם אִיז גִּיקוֹמֶן אִין שְׁטָאם הָם נְמוּאס עֶסְיִי בֵּיי אִים אוּם הָם אִים
גְּיוֹוֹאקְסֶן. אִין שְׁטָאם הָם מֶען נִיט גְּוּוֹאוּסְט וָאם דֶער גְּבִיר
עָם מִים זַיְינֶע צַדְקוֹת. אוֹיב עָם אִיז פַּאקֶן אֶמֶת אַז עֲר בֵּיינֶם
נָאר דִּיא חֲבֵירָה. אִיז עֲר וְוִערְט מֶען זָאל אִים זֶיבֶּן דְּרוֹים בְּבוֹד.
עָם קֶען אֶבֶּר זַיין עֲר מִיטָּם נָאר נִיט דִּי מְצוּה עֲר מִיטָּם נָאר עֲר
זָאל בֶּיקוֹמֶן אַנְדְּרֶסְן נָאכֶּן אוֹף דֶּעם וְוִילֶם. וְוִייל עֲר אִיז אַנְדְּרוֹסֶר
בַּיי נַאכֶּם. פַּאר שֶׁטֶיין מִיר אַז אִים קוּמְט נִיט אַוּוי פִּיל כָּבוֹד.
וְוִיר קֶען אֶבֶּר וְוִיסֶן וָאם בַּיי אֲבְּיגַנְשָׁטֶן אִיז אִין הָאנְדֶן. אִין
שְׁטָאם אִיז אֶבְּיבִּיר וְוִיסֶן אַחֲכָם אוּם אֲשׁוּרָא זוּן דָּם גְּבִיר אוֹיף
זַיין לֶעבֶּן הָם עֲר גְּוִיסֶן אִיךְ הָאב אַמְּיטֶל צוּ וְוִיסֶן דָּם מֵיינֶנְט
פּוּן דָּם גְּבִיר. עָם וְיֶיסְט זַיין שֶׁכֶּת וְוִיסֶן בֵּיי דָּם גְּבִיר וְיֶעלֶן וְוִיסֶן
בַּיי דָּם מַיְיש בַּיי אוֹיכְּזִים וְוִיא עָם אִיז אֶלֶּע שֶׁכֶּת. וְוִעל אִיךְ
אֲרֶין שִׁיקֶן אֲמֶיטְשֶׁן אִין אֶיינֶע פּוּן זַיינֶע שְׁטוּבּוּן אוּם עֲר וְוִעם
אַרוּם גֶּנֶבֶּן וּוּן דָּאדֶם אַמֶּיטֶרְע כֵּלִי. אוּם עֲר וְוִעם וְוִעלֶן דָּער
גְּבִיר אֶל בְּאלְד וְוִיסֶן אַז דִּיא מַיְיטֶרְע כְּלֵי פֶּעלֶם, וְוִעם אַז זַיין.
נָחָשׁ. אוּנְזֶרֵי חֲכָמִים זָאגֶן נָחָשׁ אִיז יִשְׁי דָּר פָּאטֶר פּוּן דָּוִד אִין דְּרוּם וְוֶעלְט עֲר אֶן גְּרִיפֶּן נָחָשׁ צוּ וְוַייזֶען
אַז עֲר אִיז גִּיווֹאלְטִיגֶר צְדִיק אוּם אִיז נִיט גִּישְׁטַארְבֶּן אוֹבֶּר זַייגִי עֲבִירוֹת נָאר וַוייל חַוָּה הָט
גִּיפָּאלְגְט דִּי שְׁלַאנְג אִיז דָּאכְּ גְּגָזֶר גִּיווֹארֶן אַז מֶעֶנְטְשֶׁן זָאלִין שְׁטַארְבֶּן אִיבֶּער דֶּעם אִיז עֲר אוֹיךְ

נָחָשׁ אֲחוֹת צְרוּיָה אֵם יוֹאָב׃ כי וַיַּחַן
יִשְׂרָאֵל וְאַבְשָׁלֹם אֶרֶץ הַגִּלְעָד׃ כז וַיְהִי
כְּבוֹא דָוִד מַחֲנָיְמָה וְשֹׁבִי בֶן־נָחָשׁ
מֵרַבַּת בְּנֵי־עַמּוֹן וּמָכִיר בֶּן־עַמִּיאֵל
מִלֹּא דְבָר וּבַרְזִלַּי הַגִּלְעָדִי מֵרֹגְלִים׃
כח מִשְׁכָּב וְסִפּוֹת וּכְלֵי יוֹצֵר וְחִטִּים
וּשְׂעֹרִים וְקֶמַח וְקָלִי וּפוֹל וַעֲדָשִׁים

תרגום יונתן

נחש אחתיה דצרויה אמיה דיואב׃ כו ושרא ישראל ואבשלום בארעא גלעד׃ כז והוה כד אתא דוד למחנים ושובי בר נחש מרבתא בני עמון ומכיר בר עמיאל מלא דבר וברזלי גלעדאה מרגלים׃ כח מצעין וכנפין וקולין וחמן דחסף וחטין ושערין וקמחא וקליא ופולא וטלופחין וקליא׃

ודבש

רש"י

עון בעטיו של נחש׃ (כז) ושובי בן נחש. הוא חנון בן נחש׃ (כח) משכב. מלעות: וספות. כלי תשמיש הם כמו ספות כסף (מלכים ב׳ י"ג ו"ד): וקלי. מיני קליות חמרו רבותינו שני מיני שתיתא הקריב ברזילי לדוד מחד של חטים וד׳ של עדשים כעניין החמור כאן קמח וקלי הוא של דגן ופול ועדשים וקלי ממיני של קטניות שמייבשין אותן כתנור כשהן לחין והם מתוקנין לעולם ועוטנין לותן ושוטין

מהר"י קרא

(כח) משכב. כרים וכסתות: [וספות וגו׳. טיני] כלים: וקלי.

רלב"ג

שר לכל כמו שהיה: (כז) ושכח זכר כי בכח דוד מחניתה הגיעו לו שובי בן נחש ומכיר בן עמיאל ובזלאי הגלעדי המלוכלך לו מכל מכשול וספות והם כלי בית קבול ממתכת וכלי יוצר לסחתם כהם כפל לכריכה והביאו להם למזון חטים ושעורים וקמח וקלי מהחטים ומן השעורים כדי ביולנו למכול מכח מהקלי והביאו להם ממיני קטניות סול ועדשים וגם הביאו להם מלוכלו מכח והביאו להם מזון כי ידעו כי הם רעבים ומצומאים בלחם זה גם הם ובמדבר ולמכול ולחיילים מכל בקר למכול כפי שהם יותר המשובים מעפר המלחים. והנה הסכימו מלו

רד"ק

יהשוב אדם כי הוא ישמעאלי ואחיני אבי ז"ל כתב כי כשהיה בארץ ישמעאלים קורין אותי ישראלי שם וכשהיה בא משם לא"י קורין אותו ישמעאלי ובדברי רבותינו ז"ל יש דרש למה קראו ישמעאלי לפי שתורתו חרבו כישמעאל כשהיה שואל רוצה לשבול את דוד למילבות לפי שבא מרות המואביה עמד הוא ואחר את הרבו ואמר כל מי שאינו שומע הלכה זו ירקר בחרב כך כקובלני מבית דינו של שמואל עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית מאי טעמא על דבר אשר לא קדמו את אכם איש דרכו לקדם ואשה אין דרכה לקדם: אשר בא אל אביגל בת נחש.

הוא ישי אבי דוד ושני שמות היו לו ישי ונחש וכמותו רבים. ומעם אשר בא ולא אמר איש אביגל אפשר שבא אליה קודם שיאשנה וילדה לעמשא לפיכך אמר אשר בא ורז"ל דרשו כי לפיכך נקרא ישי נחש לפי שמת בלא עון בעטיו של נחש ר"ל בעצתו של נחש שיעץ לחוה לאכול מעץ הדעת ואז נקנסה מיתה על אדם וחוה ולא היה לישי עון אחר שמת בעבורו. ואדוני אבי ז"ל פי' כי קראו נחש לפי שיצאו ממנו צפעוני שהרגו באומות העולם וכן כתיב כי כשרש נחש יצא צפע כי משרש ישי שנקרא נחש יצא צפע והוא חזקיהו: (כז) ושובי בן נחש מרבת בני עמון. ישראל היה והיה גר מרבת בני עמון אחר שכבשה דוד והדרש שאומר כי הוא חנון בן נחש בלך בני עמון רחוק הוא שהחזיה אותו דוד הלא בכל העם אשר ברבה ובכל ערי בני עמון עשה משפטים אף כי חנון המלך אשר הרגיש את עבדיו ואפשר כי נתגייר החזיקוהו: הגלעדי מרוגלים. מארץ הגלעד היה מכיר מעיר ששמה רוגלים: (כח) משכב וספות. כלי ששופכין ממנו לידים. משכב לשון שפיכה וכן ותעל שכבת הטל ונבלי שפתים מי ישכיב ויש ממה ונקראת משכב לפי ששוכב אדם עליה ויש מכבין פי׳ סדינין והנוח והחדרדים וכבנתין וכן בדברי רז"ל תנחו כבנתי לבתי ופי׳ וספות בטו פורקים וכן מן הדם אשר בסף ויש קולין וכן ואת הספים דורמיה ויש קוליא ותרגום ובזה על שכמה וצולחא. וקלי הממוך לקמח היא קלי מן חמים והמבוך לעדשים

מצודת דוד

ממ היסמעאלי לפי שהתגיור כמקן ישמעאל: נחש. מלה"ל הוא יסי וקרוי נחש על שמת בעבור של נחש ונובלי עון (ויחקן לומר שנולד ממת יסי מעניין ר"ת חסון ושמו נחש ולזה ממר מחות לדוים

פירוש ע"ט

נִישְׁטַאדְבִּין אֲחוֹת צְרוּיָה דוּא אֲבִיגַל אִיז גִיוָען דִיא שְׁוֵוסְטֶר פּוּן צְרוּיָה דִי מוּטֶער פּוּן יוֹאָב׃ (כ) וַיַּחַן יִשְׂרָאֵל וְאַבְשָׁלוֹם אוּן דֶער יִשְׂרָאֵל אוּן אַבְשָׁלוֹם הָאט גִירוּט אוּן דֶעם לַאנְד גִלְעָד: (כז) וַיְהִי כְּבוֹא דָוִד מַחֲנָיְמָה אוּן עֶם אִיז גִוָוען אַז דָוִד אִיז גְקוֹמֶן קֵיין מַחֲנַיִם וְשׁוֹבִי בֶּן נָחָשׁ וגו׳ אוּן שׁוֹבִי בֶּן נָחָשׁ דָאס אִיז חָנוּן בֶּן נָחָשׁ פּוּן דֶר שְׁטָאט רַבַּת בְּנֵי עַמּוֹן אוּן מָכִיר בֶּן עַמִּיאֵל פּוּן דֶר שְׁטָאט לוֹ דְבָר אוּן בַּרְזִלַּי הַגִּלְעָדִי פּוּן דֶר שְׁטָאט רוֹגְלִים׃ (כח) מִשְׁכָּב וְסִפּוֹת וגו׳ בָּעט גְוָואנְט אִין בָּעקִין אִין עֶרְדִינִי כֵּלִים אִין וַוייץ אִין גֶעְרִשְׁטֶן מְעל פּוּן גִבְּרַעְנְטִי זַאנְגֶן פּוּן קָארְן אִין פַאסְעלִים אִין לִינְזֶען אִין גִיבְּרַעְנְטִי זַאנְגֶן פּוּן מִינִים אַרְבִּיסְן דָען כָּעֶן דָארְט מִינִים אַרְבִּיסְטֶן אִין אַיִין אוֹבֶּען אַז וַוייץ זְענֶן שׁוּין הָמִיד זוּם אִין טָעֶן

וְקָלִי׃ כט וּדְבַשׁ וְחֶמְאָה וְצֹאן וּשְׁפוֹת
בָּקָר הֻגִּישׁוּ לְדָוִד וְלָעָם אֲשֶׁר־אִתּוֹ
לֶאֱכֹל כִּי אָמְרוּ הָעָם רָעֵב וְעָיֵף וְצָמֵא
בַּמִּדְבָּר׃ יח א וַיִּפְקֹד דָּוִד אֶת־הָעָם
אֲשֶׁר אִתּוֹ וַיָּשֶׂם עֲלֵיהֶם שָׂרֵי אֲלָפִים
וְשָׂרֵי מֵאוֹת׃ ב וַיִּשְׁלַח דָּוִד אֶת־הָעָם
הַשְּׁלִשִׁית בְּיַד־יוֹאָב וְהַשְּׁלִשִׁית בְּיַד
אֲבִישַׁי בֶּן־צְרוּיָה אֲחִי יוֹאָב וְהַשְּׁלִשִׁת
בְּיַד אִתַּי הַגִּתִּי * וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ לָעָם
יָצֹא אֵצֵא גַּם־אֲנִי עִמָּכֶם׃ ג וַיֹּאמֶר הָעָם
לֹא תֵצֵא כִּי אִם־נוֹס נָנוּס לֹא־יָשִׂימוּ

פב״פ

כט וּדְבַשׁ וְשֻׁמָּן וְעָאן
וְגִבְנִין דַּחֲלַב תּוֹרִין
קָרִיבוּ לְדָוִד וּלְעַמָּא דִּי
עִמֵּיהּ לְמֵיכַל אֲרֵי אֲמָרוּ
עַמָּא כְּפִין וּמְשַׁלְהֵין
וְצָחֵי בְּמַדְבְּרָא׃ א וּמְנָא
דָּוִד יָת עַמָּא דִּי עִמֵּיהּ
וּמַנִּי עֲלֵיהוֹן רַבָּנֵי אַלְפִין
וְרַבָּנֵי מְאָתָא׃ ב וּשְׁלַח
דָּוִד יָת עַמָּא הְלָתָא בְּיַד
יוֹאָב וְתַלְתָּא בְּיַד אֲבִישַׁי
בַּר צְרוּיָה אֲחוּהִי דְּיוֹאָב
וְתַלְתָּא בְּיַד אִתַּי גִּתָּאָה
וַאֲמַר מַלְכָּא לְעַמָּא מְפַק
אֲפִיק אַף אֲנָא עִמְּכוֹן׃
ג וַאֲמַר עַמָּא לָא תִפּוֹק
אֲרֵי אִם מֵעֲרַק נֶעֱרוֹק
לָא

תולדות אהרן

כי המרו העם . יומא עג: כי אם נוס . מקדש שער מח :

מהר״י קרא

שני מינים ששני פעמים נזכר קלי : (כט) ושפות בקר . וגובנא דחלב תורין :

רש״י

יח (ג) לא ישימו אלינו לב . לפ יהיה דבר תמוה בעיניהם להתנבר ולהתהלל מחמר שהיה אתה מסס מאכל שקורין שתיתא : (כט) ושפות בקר . וגוכנין דחלב :

רלב״ג

סלעלם ממקומותיהם לשלח יהם למלחמה לדוד : (ל) ויכם עליהם שרי מלפים ושרי מאות . כדי שיהיה סדוב המלחמ' למופן הכלחי כי סוס ממה שים בו רושם גפלי הסגעת המלחים המבוקש במלחמ' ולזה לותם שמוכה בפרשת מצות מלחמה לעשות זה כזה שמופן למד שהוכרו ירושלם כי בחפזון יצאו וברחו : ועיף . מן הדרך וכן אמר למעלה עיפים וינפש שם ורו״ל דרשו עיף מרציחה וצמא כי במדבר אע״פ שהוא מקום מרעה הבהמות לא יצמא שם מים ברוב : (ג) לא ישימו אלינו לב . אם נגוס לפניהם או אם יתותר חציינו במלחמה לא ישימו אלינו לב אלא

מצודת ציון

מקטניות לגויס : (כט) ושפות בקר . גבינות המעשות מחלב הבקר על כי נמצא ע״י עטוי וכתיפה שקפוס וסוס מלטון ומפו עלמוחיו (מיוב לג:) : יח (ג) ויפקוד . מנה מחסם: (ג) נוס נוס נגוס.

מצודת דוד

ולא ממר למחום דוד כי לרויס היסה למחסה גם מן הסלב וכלאב ממנו כמ״ש ע״ז: (כט) הגישו . שלחם כלאכים הסס הגישו מבכל וכו׳ דהס וכו׳ : במדבר . כעבור שהלכו במדבר לא מלאו לא לאכול ולא לשתות וכיבשו מטולם לדרך :

יח (ג) אם נוס נגוס וגו׳ . ר״ל הן הס נגוס לא ישימו לב לרדוף אחרינו וכן הס ימותו מלינו לא ישימו לב להתהלל בהצלחון

משלי חכמים

וָעוֹלִין אֵיינְצִינְוַיִיז בְּעִנְמָשָׁן אִין מִיטֶן עֶסְן אוּנ אַוֶּעק גִיין. דֶּער שׁוּנָא הָאט אַז נָאטָן דִיא גֶּנֶבָה אִיז גִיוָואָרֶן אוּנ עֶס אִיז גִיוָואָרֶן אַנֶּעשֶׁעֶן אִין שְׁמוּב אוּנ דִיא אוֹרְחִים זָענֶן מֵאקִי אַוֶּעק גִיבַאנְגֶן אִין מִיטֶן עֶסְן אוּנ עֶס אִיז בָּעוּאוּסְט גִיוָואָרֶן אִין שְׁמָאם אַז דִיא הַכְנָסַת אוֹרְחִים פוּן דֶּם גְּבִיר אִיז נִיט וָועְנִיג אַמַּצָּוה. וְוִי דֶּעם גְּבִיר אִיז בָּעוּאוּסְט גִיוָואָרֶן וָואם מֶען דֶּעם פוּן אִים אִין שְׁמָאם. חָס עֶר זִיךְ שְׁמָארְק גִישְׁעמְט „אוּנ דִי גְּנֶבָה אִיז אוֹךְ גְּפוּנְגֶן גִיוָואָרֶן אִין שְׁמוּב. הָאט דֶּער גְּבִיר גִיהָאט גְרוֹיס צָער אוּנ אִיז קְרַאנְק גִוָואָרֶן אוּנ גְשָׁמָארְבֶּן. דָּאס עְלְבִּיגְע אִיז גִיוָואן בַּיי אַחִיתוֹפֶל עֶר אִיז גִוָואן אֲנְרוּיסֶר חָכָם אוּנ הָאט זִיךְ בְּעִמְשָׁם אִין בְּלוּיבָּה זַאכֶן

פירוש ע״מ

קָאלְט זַיי אִין מֶען מַאכְט פּוּן זַייא אַיין מַאֲכָל וָואם הַיִּסְט שָׁתִית: (כט) וּדְבַשׁ וְחֶמְאָה וגו׳ אִין הָאנִיק אִין פִּיטֶער אִין שָׁאף אִין קָעזְלֶעךְ פּוּן רִינְדֶער הָאבֶּן זַיי גִינָעהָבְט צוּ דָּוִד אִין צוּ דֶּעם פָאלְק וָואם מִיט אוּם אִיז גְוָוזֶן לֶאכְּוֹל זַיי זָאלֶן עֶם עֶסֶן כִּי אָמְרוּ הָעָם רָעֵב וְעָיֵף וְצָמֵא בַּמִּדְבָּר הָאבֶּן דֶם פָאלְק אִיז הִינְגֶעריג אִין מוּד אִין דֶּארְשְׁטִיג אוּנ דֶּר מִדְבָּר:

יח (א) וַיִּפְקֹד דָּוִד אֶת הָעָם אוּנ דָּוִד הָאט גְצַייְלְט דִאם פָאלְק וָום מִיט אִים אִיז גְוָוזֶן אוּנ הָט גְטוּאן אוֹף זַיין הָארִין אִיבֶּער טוּזֶנְט אוּנ הָאלְבֶּער הוּנְדֶרְט: (ב) וַיִּשְׁלַח דָּוִד אֶת הָעָם אוּנ דָּוִד הָט גְישׁוּקְט דֶם פָאלְק הַשְּׁלִישִׁית בְּיַד יוֹאָב אַיין דֶּרִיטֶל אִין דֶּר הַאנְד פּוּן יוֹאָב אוּנ אַיין דֶּרִיטֶל אִין דֶּער הַאנְד פּוּן אֲבִישַׁי בֶּן צְרוּיָה דֶּער בְּרִידֶער פּוּן יוֹאָב אוּנ אַיין דְּרִיטֶל אִין דֶּער הַאנְד פּוּן אִתַּי הַגִּתִּי וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אוּנ דֶּר מֶלֶךְ הָט גְזָאגְט צוּ דֶעם פָאלְק אֲרוֹם גַיין וְוַעל אִיךְ אוֹיךְ אֲרוֹם גַיין מִיט אַיךְ: (ג) וַיֹּאמֶר הָעָם דִאם פָאלְק

גזאגט

אֵלֵינוּ לֵב וְאִם־יָמֹתוּ חֲצִינוּ לֹא־יָשִׂימוּ
אֵלֵינוּ לֵב כִּי־עַתָּה כָּמֹנוּ עֲשָׂרָה אֲלָפִים
וְעַתָּה טוֹב כִּי־תִהְיֶה־לָּנוּ מֵעִיר לַעְזֹר׃
ד וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם הַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר־יִיטַב
בְּעֵינֵיכֶם אֶעֱשֶׂה וַיַּעֲמֹד הַמֶּלֶךְ אֶל־יַד
הַשָּׁעַר וְכָל־הָעָם יָצְאוּ לְמֵאוֹת
וְלַאֲלָפִים׃ ה וַיְצַו הַמֶּלֶךְ אֶת־יוֹאָב וְאֶת־
אֲבִישַׁי וְאֶת־אִתַּי לֵאמֹר לְאַט־לִי לַנַּעַר

לָא יְשׁוּן עֲלָנָא לְבָאוֹמֵם
יְתַקְטְלוּן פַּלְגָנָא לָא
יְשׁוּן עֲלָנָא לְבָא אֲרֵי
כְעַן אַתְ וְכִיל לְמִסְעַד
פּוּרְנָא עַסְרָא אַלְפִין
וּכְעַן טַב אֲרֵי הֲצַלֵּי
עֲלָנָא מִקִּרְתָּא לְמִסְעַד׃
ד וַאֲמַר לְהוֹן מַלְכָּא
דְּתַקְנִין בְּעֵינֵיכוֹן אֶעֱבִיד
וְקָם מַלְכָּא עַל כֵּרְסָא
אוּרַח תַּרְעָא וְכָל עַמָּא
נְפָקוּ לְמָאתָן וּלְאַלְפִין׃
ה וּפַקִּיד מַלְכָּא יָת יוֹאָב
וְיָת אֲבִישַׁי וְיָת אִתַּי
לְמֵימַר אִסְתַּמְרוּ לִי
בְּעוּלֵימָא

רש"י

כמלחמה: כי עתה. כהיותך בכוחך המוב לתת כמונו: עשרה אלפים. כעשרת אלפים הם כמונו: כי תהיה לנו מעיר לעזור. וכעין זה תרי תלי עלמה מן קרתה למסעד:

רד"ק

אליך לכומר לא יחשב בעיניהם דבר אם ינצחו אותנו עד שיהרגוך כי כן דעתם כמו שיתן אחיתופל ואכיתי את המלך לבדו כי כל מחשבותם עליך אפי' יהיו עזה כביתו כשרת אלפים לא ישימו לב אם ינצחונו אלא לך לבדך ישימו לב כי אליך לבם: ועתה טוב. הוא שהתיה בעיר ומן העיר העזרנו בעצתך ובתפלתך ויש מפרשים אתה חשיב כנגד כולנו ואם היינו עשרת אלפים לפיכך צריך שנשמור אותך מלצאת למלחמה והתיה לנו מעיר לעזר וי"ת כי עתה כמונו עשרה אלפים ארי כען תצלי עלנא מן קרתא למסעד ר"ל יהיה העזרנו אתה בתפלתך בעיר ממה שיהיו עמנו כמונו עשרת אלפים עוד יהיה העזרנו אתה בתפלתך. וכתיב לעזור בי"ד ונקרי לעזר בו"ו ותקרי כאואר וחכתיב מכנין הפעיל להעזיר הוא יוצא לשלישי פ' שתעזיר אתה אותנו על ידי האל כלומר שתתפלל לאל שיעזרנו: (ד) אל יד השער. אל מקום חישיבה בשער העיר מחנים: וכל העם יצאו. יצאו לפניו למאות ולאלפים: (ה) לאט לי לנער למען לא יחוש לכבוד מלכותו לאט לו בעבורי ואל

מצודת דוד

כי הקפלה בידם והמלכה מידם כיום בעיניהם: כי עתה. כ"ל כהמלחמה תכבד תמהמה עתה כח תכבד היה בכחך המלוכה קח מהם כיוצי עבדיך לאלפים פעמים כמונו היום לה יהיו עליהן כמלוך בהיותו ולהם מועט בלתי תלך: ועתה. כהמלחמה בוחלת שוב יותר לבבה לתת בידך ומשם תעזור לנו בתפלתך על ה' וכעצתך עלינו: (ד) למאות. נכגה: (ד) אל יד. על מקום: (ה) לאט. ענין נחת כמו מתמהמה לפני (בראשית יט):

פירוש ע"ט

גְּוַאנְט לֹא הֶגֶא דוּ וְאלֶסְט נִיט אַרוֹם גִיין כִּי אִבְּנִים נְנוּם וְוִאוּרוּם וְוִען מִיר וְוֶעלֶען אֶנְטְלוֹפֶען וְוֶעלֶען זִייא נִיט טוֹאן צוּא אוּנְז זַייֶער הָארְץ בְּלוֹמֶר עִם וְוִעט נִיט הִשׁוּב זַיין אִין זַייֶערִי אוּגן זַייא וְאלֶן זִיךְ שְׁטֵארְקֶען אִיבֶּר אוֹנְז אוֹדֶ צוּ בְּארִיכְטֶן זִיךְ דֶר מִיט וְוַייל דוּ בִּיזְט נוּט אִין דֶר מַלְחָמָה וְאִם יְמוּתוּ חֲצִינוּ אוֹדֶ וְוַען זִיי וְוֶעלֶן שׁוּן טַיילְט דִי הֶעלְפְט וְוֶעלֶן זַיי אוֹדְ נִיט טָאן צוּ אוּנְז זַייֶער הָארְץ כִּי בִּיסְט דֶר זִין הַיינְט אַז דוּ בִּיסְט בֵּיי דִיין קְבוּד בִּיסְטוּ חָשׁוּב אַזוֹ וִוי אוּנְזֶרִי צֶעהֶן טוֹוענְד מַאן וְעַתָּה טוֹב אוֹדֶ הַיינְט אִיז בֶּעסֶר אַז דוּ וְאלְסְט זַיין צוּ אוּנְז פּוּן דֶער שְׁטָאט צוּ הֶעלְפִין כְּלוֹמֶר דוּ וְאלְסְט בֶּעסֶן אוֹף אוּנְז אִין דֶר שְׁטָאט: (ד) וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם הַמֶּלֶךְ הַט דֶר מֶלֶךְ גְּוַאנְט צוּ זַיי וִוס עִם טוֹט וּואל גֶפֶעלֶן אִין אַיֶערִי אוּגן דָם וְוֶעל אִיךְ טָאן וַאס אִיר וִוִילְט וַיַּעֲמֹד הַמֶּלֶךְ אֶל יַד הַשַּׁעַר הַט זִיךְ דֶר מֶלֶךְ נִישְׁטֶעלְט בִּיי דֶער זַייט פּוּן דֶם טוֹער אוּנ נֶאר דֶם פֶּאלְק זָאגֶן אַרוֹם גַּנַאנְגֶן צוּ הוּנְדֶרְטֶן אוּנ צוּ טוּזֶנְטֶן: (ה) וַיְצַו הַמֶּלֶךְ אוּנ דָער

לְאַבְנֵר

לעזור קרי

מהר"י קרא

יח (ג) ואם ימותו חצינו לא ישימו אלינו לב כי עתה כמוני עשרה אלפים. פתרונו כי עתה נשאר אצלך בעם שעמנו

(ה) לאט לי לנער. פן יקרה לפניכם במלחמה חמלו

רלב"ג

עכשו התמצים הילדים וכו' הלבב: (ג) ועתה טוב כי תהיה לנו מעזר לעזור. הנה הטעם הזה ביעזרם בתפלתו כמ"ש ועוד כי מפני שלזון קיל מאבשלום לא היה רק להמית דוד לא יהיו מבאבדלים מאד בסכיגת כמי חיל דוד אמר בחשיב מיוחד שם דוד: (ה) לאט לי לנער לאבשלום. כ"ל הכתיר בשבועה לזה כשער שתמלט מזה שם יגע לירך וכמה עשה דוד זה לפי מה שהחמיץ כי הוא הסד שעשו בזה שנצ שכב שם כל

לְאַבְשָׁלוֹם וְכָל־הָעָם שֹׁמְעִים בְּצֵאת
הַמֶּלֶךְ אֶת־כָּל־הַשָּׂרִים עַל־דְּבַר
אַבְשָׁלוֹם: יוַיְצַו הָעָם הַשֶּׁדָה לִקְרַאת
יִשְׂרָאֵל וַתְּהִי הַמִּלְחָמָה בְּיַעַר אֶפְרָיִם:
יזוַיִּנָּגְפוּ שָׁם עַם יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי עַבְדֵי דָוִד
וַתְּהִי־שָׁם הַמַּגֵּפָה גְּדוֹלָה בַּיּוֹם הַהוּא
עֶשְׂרִים אָלֶף: חוַתְּהִי־שָׁם הַמִּלְחָמָה
נְפֻצָּות עַל־פְּנֵי כָל־הָאָרֶץ וַיֶּרֶב הַיַּעַר
לֶאֱכֹל בָּעָם מֵאֲשֶׁר אָכְלָה הַחֶרֶב בַּיּוֹם

תרגום

בְּעוּלֵימָא בְּאַבְשָׁלוֹם
וְכָל עַמָּא שָׁמְעוּ כַּד
פַּקִּיד מַלְכָּא יַת כָּל
רַבְרְבַיָּא עַל עִיסַק
אַבְשָׁלוֹם: ווּנְפַק עַמָּא
לְחַקָּלָא לְקֳדָמוֹת יִשְׂרָאֵל
וַהֲוַת קְרָבָא בְּחוּרְשָׁא
דְּבֵית אֶפְרָיִם: זוְאִתְבְּרוּ
תַּמָּן עַם יִשְׂרָאֵל קֳדָם
עַבְדֵי דָוִד וַהֲוָה תַּמָּן
מְחָתָא רַבְּתָא בְּיוֹמָא
הַהוּא עֶסְרִין אַלְפִין:
חוַהֲווֹ תַמָּן עַבְדֵי קְרָבָא
מִתְבַּדְּרִין עַל אַפֵּי כָל
אַרְעָא וַאֲסֵגִיאַת חַיָּת
חוּרְשָׁא לְקַטְלָא בְּעַמָּא
מִדְּקַטִּילַת חַרְבָּא בְּיוֹמָא
הַהוּא

מהר"י קרא

עשרה אלפים. למדת שהעם שהיו עם דוד [היו עשרה אלפים]:
(ה) וכל העם שמעו בצאת המלך את כל השרים על דבר אבשלום.
לפי שעתיד לומר בסמוך כי באזנינו צוה המלך אותך ואת
אבישי ואת אתי לאמר שמרו מי בנער באבשלום. קדם ולימדן
שהזהיר את העם שלא יפגעו באבשלום: (ו) ותהי המלחמה
ביער אפרים. ודוד ברח בין הארץ כעל אבשלום ועבר לו את
הירדן ואבשלום עבר את הירדן אחריו כמו שקרינו לבעלה
בענין, ואף ר' מנחם בירו' חלבו היה תמיה על מקרא זה ופתרו'
שזו אחת מתקנות שהתקינו השבפים וה"ע זה שהתקינו שיהיו
מרעים בחורשים. אפרים היו משלחים את בעירם לרעות בעבר הירדן בנחל גד וגלעד לפי שארץ מקנה היא ואותו מקום נקרא
יער אפרים: (ח) וירב היער לאכל בעם. שעצי היער נופלים עליהם:

רש"י

עלו: (ו) ביער אפרים. ומהיכן היה יער לאפרים בעבר
הירדן מזרחה שלח ניתן שם חלק שלח לבני גד ולכני ראובן
ולמנשה שלח מתוך שהתנה יהושע שיהיו מרעין במורדין
והיה לותו היער שמוך לאפרים שלח שהירדן מפסיק והיו
מרעין שם בהמותיהן היה נקרא יער לאפרים: (ח) וירב
היער לאכול בעם. חיות רעות שביער כן ת"י:

רלב"ג

זה וכמילו היה מכבלוס זכה הפועל כלי להסיף נזיקים הס"י על דוד
כמה שלמד לו הכני מקים עליך רעה מביתך ולקח אחיך לעיכלו'
פעם על זה והפחדל מעני זה בהלנתו: (ח) ותפני שם המלחמה נפולה
על פני כל הארץ. ידמה כי מפני נפילת ישראל היה שם המלחמה נפולה
מזיך בלבבם והיו נפולים מבני המלחמה הזה וכמה על פני כל הארץ
עד שהרבה מיה היער להחמית בעם כמו מה שהחמיתם בחכב:

רד"ק

ההרגוהו שלא אראה ברעתו כי אע"פ שהריגו לי אני אב לרחם
ופי' לאם בנחת כלומר לא תבואנו בכעס ובחרון להכותו כמו
שהיה ראוי שכרו לו בעבורי: את כל השרים. אע"פ שצוה
את הראשים שהם יואב ואבישי ואתי כן צוה גם כן שרי
האלפים ושרי המאות לפיכך שמעו כל העם: (ו) ביער אפרים.
וכי מניין היה לבני אפרים יער מעבר לירדן פירשו רז"ל לפי
שנעשה תקנת שתקן יהושע אחת מהן היא שיהיו מרעין
בהמותיהם בתורשין כלומר שלא יהו קפדנין אם בהמות שבט זה יראו בעיר של שבט אחר ונחלת בני אפרים היתה בארץ
כנען ממוכח לירדן כמו שכתוב בספר יהושע ונגד נחלתם היה מעבר לירדן יער והירדן מפסיק ביניהם והיו מעבירים בני
אפרים בהמותיהן שם ומרעין אותן באותו יער לפיכך היה נקרא על שמם יער אפרים: (ז) עשרים אלף. העונש הזה על
האלפים ושרי המאות לפיכך שמעו כל העם: (ח) נפוצות. התכתיב אומר על הבגידים והגדודים מזה ומזה שהיו נפוצים על פני כל היער והקרי אומר בכלל על המלחמה: וירב
היער. ת"י ואסגיאת חית חורשא לקטלא בעמא ויתכן לפרש היער עצמו שהיו נפיצים ונפצעים בעצי היער בברחם:

מצודת ציון

(ח) וירב. מלשון רבוי:

מצודת דוד

מלה מלא נכד: (ה) לאם לי וגו'. ל"ל למעני מולו עם מבלום בנחת
ולא תעשו לו מלומה לע: (ו) ביער אפרים. לף שמלחמת מבדים
כיתה בעבר הירדן המערבי. כי מה"ל שיהושע תקן שלא יקפידו המבעים זה על זה מבלי תת לכתוב הבמוחם בתוך לא לו וכני מפרים
רעו לת בהמתם בתעיר המיה ונקרא על שמם: (ח) נפוצות. היתה מפוזרת על כל המקן מבר הם עליה: וירב היער וגו'. יומל הכה
בהם היער בהכבלם בו מאבר הכו בהם מבני דוד בתוכ:

פירוש ע"ט

לַאסר צו זאָגן לְאָם לי לְנַעַר זייא גוהיט אוג פִּירט אייך
פְּאָטֶעלִיך פּוּן מיינֶט וועגֶן מיטְדֶעם יונְג אַבְשָׁלוֹם
כְּלוּמַר אַז עֶר וועט זיך טְרֶעפֶּן צו פַּר אייך אין דֶעד
מֶלְחָמָה וְאָלְט אִיר זיך דֶר בַּאכְטֶן אִיבֶּר אִים וְכָל הָעָם
שָׁמְעוּ אוג נָאד דֶם פְּאלְק הָאבֶּן גֶהֶערְט אַז דֶר מֶלֶךְ
הָט גשאפְּט אֶלֶע הַאר אוֹף דֶר נַאך פּוּן אַבְשָׁלוֹם:
(ו) וַיֵּצֵא הָעָם הַשֶּׂדֶה אוג דאם פְּאלְק אִיז אַרוים גַנַאנגֶן
אִין פֶּעלְד אַריין צוּ אֱקֶעגֶן דִי יִשְׂרָאֵל. וַתְּהִי הַמִּלְחָמָה
אוּנְדִי מַלְחָמָה אִיז גֶוועזֶן אִין דֶעם וַאלְד פִּיט אֶפְרָיִם:
(ז) וַיִּנָּגְפוּ שָׁם עַם יִשְׂרָאֵל וגו' וְעֶנֶען דָארְטֶען גִימאכְרְט
גְוואהרֶן דֶם פָּאלְק פּוּן יִשְׂרָאֵל צוּ פַּר דִי קֶנֶעכְט פּוּן
דָוִד אוג דֶר שְׁלַאק אִיז דָארְטֶן גְרוֹס גְוועזֶן אִין דֶעם
דָאזִיגֶן טָאג צְוואנְצִיג טוֹיזֶענְד מאן: (ח) וַתְּהִי שָׁם
אוג דִי מִלְחָמָה אִיז דָארְטֶען גִיוועזֶן פַּאר שְׁפְּרַיִיט
אוֹיף דֶעם גַאנְצֶן לַאנְד וַיֶּרֶב הַיַּעַר לֶאֱכוֹל בָּעָם אוג דִיא
חַיּוֹת רָעוֹת פּוּן דֶעם וואלְד הָאבֶּן גֶמֶערְט צוּ פַּאר
דָארְבֶּן אִין דֶעם דָאזִיגֶן טָאג: (ט) וַיִּקָּרֶא אַבְשָׁלוֹם אוג
אַבְשָׁלוֹם

הַהוּא: ס וְאִתְעָרַע אַבְשָׁלוֹם קֳדָם עַבְדֵי דָוִד וְאַבְשָׁלוֹם רָכִיב עַל פּוּרְנָתָא וַעֲלָה פּוּרְנָתָא תְּחוֹת סוֹכָא רְבוּטְמָא רַבָּא וְאִתְאֲחַר רֵישֵׁיהּ בְּבוּטְמָא וְאִתְלֵי בֵּין שְׁמַיָּא וּבֵין אַרְעָא וְכוּרְנָתָא דִּי תְחוֹתוֹהִי עֲבָרַת: וַחֲזָא גַּבְרָא חַד וְחַוֵי לְיוֹאָב וַאֲמַר הָא חָזֵיתִי יַת אַבְשָׁלוֹם תְּלֵי בְּבוּטְמָא: יא וַאֲמַר יוֹאָב לְגַבְרָא דְּמְחַוֵי לֵיהּ וְהָא חָזֵיתָא וּמָא דֵין לָא סְחֵיתְהוֹן הָכָן וּרְמֵיתְהִי לְאַרְעָא וַעֲלֵי פּוּן לְמִתַּן לָךְ עֲסַר סְלָעִין דְּכַסַף וְאִסְפַּנְקִי חָדָא: יב וַאֲמַר גַּבְרָא לְיוֹאָב וְלוֹ אֲנָא הקל

הַדֹּוא: ט וַיִּקְרָא אַבְשָׁלוֹם לִפְנֵי עַבְדֵי דָוִד וְאַבְשָׁלוֹם רֹכֵב עַל־הַפֶּרֶד וַיָּבֹא הַפֶּרֶד תַּחַת שׂבְכַת הָאֵלָה הַגְּדוֹלָה וַיֶּחֱזַק רֹאשׁוֹ בָּאֵלָה וַיִּתֵּן בֵּין הַשָּׁמַיִם וּבֵין הָאָרֶץ וְהַפֶּרֶד אֲשֶׁר־תַּחְתָּיו עָבָר: י וַיַּרְא אִישׁ אֶחָד וַיַּגֶּד לְיוֹאָב וַיֹּאמֶר הִנֵּה רָאִיתִי אֶת־אַבְשָׁלוֹם תָּלוּי בָּאֵלָה: יא וַיֹּאמֶר יוֹאָב לְאִישׁ הַמַּגִּיד לוֹ וְהִנֵּה רָאִיתָ וּמַדּוּעַ לֹא־הִכִּיתוֹ שָׁם אַרְצָה וְעָלַי לָתֵת לְךָ עֲשָׂרָה כֶסֶף וְחֲגֹרָה אֶחָת: יב וַיֹּאמֶר הָאִישׁ אֶל־יוֹאָב וְלוֹ

רש"י

(ט) ויקרא אבשלום. לסון מקרה ופגע: ויתן בין השמים ובין הארץ. ממרו רכותינו שלף חרבו לקוץ שוקלים אלף בסף ונותנים לידי לא אשלח ידי אל בן המלך: כי באזנינו צוה המלך אותך ואת אבישי ואת אתי לאמר שמרו.

ולו קדי

מהר"י קרא

(ט) ויקרא אבשלום לפני עבדי דוד. קראו אחריו שהיו בורח לאבר השפיכו: שובך. עקא כמו בסבך דאיל אברהם: (יב) ולא אנכי שקל על כפי אלף כסף. פתרונו ואפילו אם יהיו

רד"ק

(ט) ויקרא אבשלום. כתרגום ואתערע: שובך האלה. סוכת העץ מסתבכת ענף בענף נקראת שובך ונאחז בו ראש אבשלום שהיה לו שער רב ואפרו רז"ל לפי שנתגאה בשערו נתלה בשערו: (יא) עשרה כסף. כתרגומו עשר סלעים דכסף: (יב) ולו אנכי שוקל על כפי. ולא כתיב בלומר לא הייתי לוקח אלף כסף בדבר הזה ואתה אמרת שהיית נותן לי עשרה כסף וחקרי הוא ולו בלומר אפי' הייתי מוצא בי שיתן לי אלף כסף בדבר הזה ואשקלם על ידי בהכרעה לא אשלח ידי אל בן המלך:

רלב"ג

(ג) והנה סגנ כסם כסם שנקרא אבשלום לבדו לפני עבדי דוד מפני כי פיזול מילו וזולת היה בוכה על הפרד ויפל הפרד תחת סבוך עפי האלה הגדולה שהיתה ומרוב התסתבכות עם מנולת הפרד נתחזק

מצודת דוד

(ט) ויקרא. כמקרה נודמן לאבשלום וגו'. ויהי רוכב על הפרד ונאספו מפניהם גם עם הפרד תחת עפ האלה ובסתרם בה שער ראשו. כלומר מה לי בלתיה מדוע לא הרגתו ויהי ח"ס עלי לתת לך וגו' כ"ל היה לך לדעת שאם הרגתו היית מקבל ממני מתן: (יב) ולו אנכי שוקל וגו'. אפילו אם אתני היתי מקבל ממך כסף לא אשלח ידי וגו'

מצודת ציון

(ט) ויקרא. מל' מקרה: שובך. כמו סובך בסמ"ך והוא ענין עפ כמו בסבך בקרניו (תה' כט) ויקרא כן ע"ב שמתפתלים ומסובכים זה בזה: האלה. סם מין עה: (יא) עשרה כסף. ר"ל עפר סלעין דכסף: (יב) ולו אנכי. ואם תאמר. וכן לו התייתם מהם (שופטים ח):

פירוש ע"ט

אַבְשָׁלוֹם אִיז וָואַרְן גֶעטְראָפֶן אוּן בֶּאגעגְנֶט צוּ פֶּאר דִיא קְנֶעכְט פוּן דָּוִד וְאַבְשָׁלוֹם רוֹכֵב עַל הַפֶּרֶד אוּן אַבְשָׁלוֹם הָט גְרוּטֶן אוֹף אַיִן מוּל אַיזֶיל אִיז גְקוּמֶן דֶר מוּל אַיזֶיל אוּנְטֶר אַיִן צְוֶוייג פוּן אַיִן גְרוֹיסֶן לֶינְדֶן בוֹם וְיֶחֱזַק רֹאשׁוֹ בָּאֵלָה אוּן עָם אִיז וָואַרֶן אַן גְנוּמֶן אוּן פַּר טָשֶׁעפִּיט דִיא הָאר פוּן זַיין קָאפּ אִין דֶם לֶינְדֶן בוֹם אוּן עֶר אִיז וָואַרֶן גֶעבְּלִיבֶּן כְּלוּמֶר עֶר אִיז גִיבְּלִיבֶּן הֶעְנֶגֶן צְווִישֶׁן דֶם הִימֶל אוּן צְווִישֶׁן דֶר עֶרֶד דִי חֲכָמִים זָאגֶן עֶר הָאט גֶרוֹט גִיצוֹגֶן זַיין שְׁוֶוערְד צוּ אִפּ הָאקֶן זַיגִי הָאר הָט עֶר גֶזֶעהֶן דֶעם גַיְיסְט פוּן גֶיהִנֹּם אִיז אוֹיפְּגֶן הוּנְטֶער אִים דְרוֹם אִיז עֶר שׁוֹין גֶבְּלִיבֶּן הֶעְנֶגֶן וְהַפֶּרֶד אֲשֶׁר תַּחְתָּיו עָבַר אוּן דֶר מוּל אַיזֶיל וָואס אִיז גִיוָוארֶן הוּנְטֶער אִים אִיז אַנְטְלָאפֶן גִיוָוארֶן:

אָנֹכִי שֹׁקֵל עַל־כַּפַּי אֶלֶף כֶּסֶף לֹא
אֶשְׁלַח יָדִי אֶל־בֶּן־הַמֶּלֶךְ כִּי בְאָזְנֵינוּ
צִוָּה הַמֶּלֶךְ אֹתְךָ וְאֶת־אֲבִישַׁי וְאֶת־
אִתַּי לֵאמֹר שִׁמְרוּ־מִי בַנַּעַר בְּאַבְשָׁלוֹם:
יג אוֹ־עָשִׂיתִי בְנַפְשִׁי שֶׁקֶר וְכָל־דָּבָר
לֹא־יִכָּחֵד מִן־הַמֶּלֶךְ וְאַתָּה תִּתְיַצֵּב
מִנֶּגֶד: יד וַיֹּאמֶר יוֹאָב לֹא־כֵן אֹחִילָה
לְפָנֶיךָ וַיִּקַּח שְׁלֹשָׁה שְׁבָטִים בְּכַפּוֹ
וַיִּתְקָעֵם בְּלֵב אַבְשָׁלוֹם עוֹדֶנּוּ חַי בְּלֵב
הָאֵלָה: טו וַיָּסֹבּוּ עֲשָׂרָה נְעָרִים נֹשְׂאֵי
כְּלֵי יוֹאָב וַיַּכּוּ אֶת־אַבְשָׁלוֹם וַיְמִתֻהוּ:

תקל על כפי אלף סלעין
דכסף לא אושיט ידי
בבר מלכא ארי קדמנא
פקיד מלכא ית
אבישי וית אתי למימר
אסתמרו לי בעולימא
באבשלום: יג או פון
עבדית בנפשי שקר
וכל מדעם לא יתכסא
מן מלכא ואת תתעתד
מקבל: יד ואמר יואב
הלא מבבין אישרי
קדמך ונסיב תלתא
גסטין בידיה וקבעיתן
בלבא דאבשלום ועד
פען קום בגו בוטמא:
טו ואסתחרו עסרא
עולמיא נטלי ויניה
דיואב ומחו ית אבשלום
וקטלוהי

ת"א ויקח שלשה שבטים. פרוש ט:
ויסובו עשרה נערים. שם:
ויכו. פרוש יג:

מהר"י קרא

כל מי שימצא את אבשלום שלא יגע בו: (יד) לא כן. אתה אומר אם (יחרד עוד) [יקרה עין] בדבר הזה אני אתייצב מנגדך, לא כן. איני נצב כנגד אלא לפני להצילך מיד דוד: אוחילה

רלב"ג

לשמו ונמלה כלומר עומד כמו כשהיה והכוונה שכר תחתיו שכר: (יג) שמרו מי ינסה בנו כלומר מי שיהיה מהם שלוח ידו בנער מבאבשלום: כי"ל שמרו מי שיהיה נפשבי שקר. כי"ל לשעלים שהמלך הנתיחו לומר הנה פוש דבר לא יכחד ולפי זה יהי' מן המלך הנתיחו וידיעתו מדוב התקדים והדיבור: (יד) ויקח בלבב בשטים בכפו. יתכן שיהיו גדולים וחזקים ושהיו בלשונם ושמה הוא לשון: בזולת

רש"י

שמרו ירחם ניהם פתוחה תחתיו: (יב) שמרו מי בנער. כל מי שיכח לידו יכמרנו: (יד) לא כן אחילה לפניך.

רד"ק

שמרו מי בנער. מי יגע בנער כלומר שמרו שלא יגע אדם בו: (יג) או עשיתי בנפשו שקר. בנפשו כתיב פי' בנפשו של אבשלום אם היית הורג אותו שקר הייתי עושה בעצמו כי המלך צוה עליו והקרי היא בנפשי כלומר אפי' לא ידע הדבר הייתי עושה שקר בעצמי כי אני יודע כי המלך צוה עליו ופירושו אי תאמר שהייתי עושה זה שקר והייתי הורג איתו אי אפשר שלא יבא הדבר לידי ידיעה כי כל דבר לא יכחד מן המלך: ואתה תתיצב מנגד. שלא תשיגני מיד המלך: (יד) לא כן אוחילה. לא טוב שאיחל אוהך ואדבר אליך שהלך ותכהו אני אלך: שלשה שבטים. ולהב בראשיהם כמו חניתות היו אלא שהדקו' נקראו שבטים וי"ת בסמין ואיתי דו"ל לפי שנוהג בלבות אבי ולבב בית דין ולב אנשי ישראל לפיכך נתנו בו ג' שבטים ולפי חשבא על עשר פילגשי אביו לפיכך נתנו בו עשר לתגבות עשר נערי יואב. ולב בית דין שאמר על מאתים איש שהלכו עמו הלכו לתימם ואמרו כי מאתים ראש סנהדרין היו: עודנו חי בלב האלה. פיוש בלב האלה דבק עם בלב אבשלום פירוש תקע השבטים בלבו עד שעברו גופו ונתקעו בלב האלה על דרך אמה בדיד ובקיד אכזו נא בחנית ובארון ופירוש בלב האלה באמצע האלה כמו עד לב השמים ופירוש עודנו חי אחר שתקע בלבו שלשה השבטים עדיין היה חי על כן הכוהו עוד נערי יואב עד שהמיתוהו: (טו) ויסובו. עמדו

מצודת ציון

(יג) או עשיתי. אם עשיתי: יכחד. יכחד. עניין כעלמה: מנגד. מרחוק: (יד) כן. עניין שוא וכזה כמו ולה יכין לדבר כן (שם י"ב): איחילה. אחקוה כמו תוחלי לדברי (איוב ו' כ"ו): שבטים. כדכתיב: ויתקעם. ותחבם: בלב האלה. בתלמים שלה ועל כי הלב הוא מחשבת הנפש הוסיף העלה היות על לבב מעופ וכן עד לב השמים (דברים ד'): (טו) כלי יואב. כלי זיינו:

פירוש ע"ט

מַיין הַאנד צום מַלכות זון כי בְּאָזְנֵינוּ צִוָּה הַמֶּלֶךְ וגו' דֶּרֶן
מיט אוּנְזֶרי אוֹרֶן האבן מיר גֶהעֶרְט וי דר מֶלֶךְ
הָט גֶשְׁאפֶט דיך אוּנ אַבִישַׁי אוּנ אִתַּי צו זָאגן זַיט
גִיהוּט וְוער עָם איז אוּנ דעם יוּנג אוּנ אַבְשָׁלוֹם
פְּלוֹטֶר וֶוען עֶר וֶועט קוֹמֶען אין זַיין האַנד זאל עֶר
אִים הַיטֶן אוּנ זאל אִים קַיין בֶּייז טוּן: (יג) או
עָשִׂיתִי בְנַפְשִׁי שֶׁקֶר אוּנ וֶוען אִיךְ וואלְט גִילַייקֶנְט אַז
אִיךְ הָאב אִים גִיט גֶעהַרְגֶט אוּנ קַיין שום זאַך איז
דָאךְ אֶבֶּער גִיט פַּאר מִיטֶן פון דֶעם מֶלֶךְ וואלְטֶער
עֶשֶׂרֶה נְעָרִים הָאבֶּן גרינְגֶלְט צָעהַן יונְגֶן דִיא גִיוֶועֶר

טרענר

טז וַיִּתְקַע יוֹאָב בַּשֹּׁפָר וַיָּשָׁב הָעָם
מֵרֹדֶף אַחֲרֵי יִשְׂרָאֵל כִּי־חָשַׂךְ יוֹאָב
אֶת־הָעָם׃ יז וַיִּקְחוּ אֶת־אַבְשָׁלוֹם
וַיַּשְׁלִכוּ אֹתוֹ בַיַּעַר אֶל־הַפַּחַת הַגְּדוֹל
וַיַּצִּבוּ עָלָיו גַּל־אֲבָנִים גָּדוֹל מְאֹד וְכָל־
יִשְׂרָאֵל נָסוּ אִישׁ לְאָהֳלוֹ׃ יח וְאַבְשָׁלוֹם
לָקַח וַיַּצֵּב־לוֹ בְחַיָּיו אֶת־מַצֵּבַת אֲשֶׁר
בְּעֵמֶק־הַמֶּלֶךְ כִּי אָמַר אֵין־לִי בֵן
בַּעֲבוּר הַזְכִּיר שְׁמִי וַיִּקְרָא לַמַּצֵּבֶת עַל־
שְׁמוֹ וַיִּקָּרֵא לָהּ יַד אַבְשָׁלוֹם עַד הַיּוֹם

וְקַטְלוּהִי׃ טז וּתְקַע יוֹאָב
בְּשׁוּפְרָא וְתָב עַמָּא
מִלְּמִרְדַּף בָּתַר יִשְׂרָאֵל
אֲרֵי מָנַע יוֹאָב יָת עַמָּא׃
יז וּנְסִיבוּ יָת אַבְשָׁלוֹם
וּרְמוֹ יָתֵיהּ בְּחוּרְשָׁא לְגוֹ
קוּבְצָא רַבְּה וַאֲקִימוּ
עֲלוֹהִי דְּגוֹר אַבְנִין רַב
לַחֲדָא וְכָל יִשְׂרָאֵל אַפְּקוּ
גְּבַר לְקָרְוֹהִי׃
יח וְאַבְשָׁלוֹם נְסִיב
וַאֲקִים לֵיהּ בְּחַיּוֹהִי יָת
קָמְתָא דִּי בְּמֵישַׁר מַלְכָּא
אֲרֵי אֲמַר לֵית לִי בַּר קָיֵם
בְּדִיל לְאַדְכָּרָא שְׁמִי
וּקְרָא לְקָמְתָא עַל שְׁמֵיהּ
וּקְרָא לָהּ אַתְרָא
דְּאַבְשָׁלוֹם עַד יוֹמָא
הָדֵין

ת"א ואבשלום לקח . פושיר׳ :

רש"י לאהליו קדי בחייו קרי

לו מצבה קוטית אבשלום , כי אמר אין לי בן . שגובה קיומתו גבוה בקונטי , שאתא נזכר על ידו שיהיו הכריות אומרים

מהר"י קרא

לפניך . שתראנו האיך ראיתיו . ויוכך ויראהו : (טז) כי חשך יואב את העם להרבה אחרי אחיהם : (יח) ואבשלום לקח ויצב לו בחייו את מצבת אשר בעמק המלך , ואותה המצבה היתה

נבוה כנוהה קוטית אבשלום , כי אמר אין לי בן . שגובה קיומתו גבוה בקונטי , שאתא נזכר על ידו שיהיו הכריות אומרים

רד"ק

סביביו להכותו : (טז) מרדף . הפ"ם בחירק שלא כמנהג וכמוהו מרדף אחרי דוד מעצבך ומרגוך :(יז) אל הפחת הגדול. חפירה גדולה שהיתה ביער : כאר . אשר מאד לפי שהפחת היה גדול ויכלאוהו באבנים על אבשלום ועוד מעל הארץ הציבו הגל הגדול : לאהלו , חסר כתיב בלא יו"ד הרבים ויש בי דרש לפי שהיו נכלמין מן המרד שעשו לא התחברו יחד אלא כל אחד נס לאהלו : (יח) ואבשלום לקח . פירוש לקח ואת העצה בעצמו להזכיר את שמו וכן ויקח קרח ואכזרו כי בזה המקום נזכר אחר כך כי הוציאו עצמותיו מן הפחת הגדול וקברו אותו במקום כי לכך נתכוון הוא שהציב שם מצבת בחייו : ויצב לו בחיו , חסר יו"ד הרבים כמו לאהלו שוכניו וכמוהו רבים ויש בו דרש כי חפרו חיי אבשלום עשר שנים על ששכב עם עשר פלגשי אביו לפיכך חסר יו"ד שהוא בחשבון עשרה : כי אמר אין לי בן . ולמעלה כתיב וילדו לאבשלום ששה בנים ובת אחת היו לו אלא שמתו לפיכך עשה לו המצבה הואת לתיות לו לזכרון אחר מותו שחיו אומרים יד אבשלום ויד פירושו מקום וכמוהו רבים וכדברי רבותינו ז"ל יש מי שאמר שהיה לו בן אלא שלא היה הנון למלכות ובחם אברו גמירי שכל השורף הבואתו של חבירו אינו מניח בן ליורשו והוא שרף הבואתו של יואב ויש לית לי בר קיים בדיל

מצודת דוד

ידי כך לי : עורבי חי . שם שקבע בו שלשת הסבטים היש עוד מי הלוי מוב לב הסלה : (טז) ויתקע הגי . נפשון לכל יחללו ולהדוף : כי חשך יואב . לבל לא הלכו מעמם : (יז) וכל ישראל . תלכו עם לאבשלום : (יח) לקח . ר"ל לקח עלמו את העלה לזכרון בתו ולזעמתו ויקרא קרא (למעלה טו) : אין לי בן . כי כעיו למהרגים לאבשלה בכל מקום : בעבור הזכיר שמי . לזן לי בן לזיכרל שמי מצ

מצודת ציון

(טז) חשך . עכב כמו ולא חשכה (בראשית כב) : (יז) הפחת . בור ומחילה : גל . תל גדול : (יח) מצבת . מלשון מלמה כ"ל בזין גבוה : יד אבשלום . מקום לאבשלום :

ע"ט

פירוש

טָרְעגֶר פּוּן יוֹאָב וַיִּבְּ֣ה אֶת־אַבְשָׁלוֹם אוּן הָאבְּן גִּישְׁלָאנְן גְּנוּאהְרָן אִיטְלִיכֶר מַאן זוּ זַיין גְּצָעלְט׃ (יח) וְאַבְשָׁלוֹם
דָּעם אַבְשָׁלוֹם אוּן הָאבְּן אִים גִיטַיט׃ (טז) וַיִּתְקַע לָקַח אוּן אַבְשָׁלוֹם הָט גִינוּמֶן אוּן הָט אוֹף גִשְׁטָעלְט
יוֹאָב בְּשׁוֹפָר אוּן יוֹאָב הָט גְּבְלָאזֶן מִיט שׁוּבָר הָט צוּ זִיךְ בִּיי זַיין לֶעבֶן דִי בֶּשְׁטָאנְד וּם אִיז אִין פְּלָאץ
זִיךְ אוּם גְּקֵעהְרְט דָם פְּאלְק פּוּן צוּ נָאךְ יָאגְן דִי יִשְׂרָאֵל פּוּן דֶעם מֶלֶךְ כִּי אָמַר וּוָארוּם עֶר הָט גִיזָאגְט אִין לִי בֶּן
כִּי הֶחְשִׁיךְ יוֹאָב וּוָארוּם יוֹאָב הָט פַּר מִיטֶן דָאס פָּאלְק׃ אִיךְ הָאב נִים קֵיין זוּן עֶר זָאל מַמְלֶא מְקוֹמִי זַיין אוּן
(יז) וַיִּקְחוּ אֶת אַבְשָׁלוֹם אוּן זַיי הָאבְּן גְּנוֹמֶן דֶעם אַבְשָׁלוֹם זָאל אָזוֹ חְשׁוּב זַיין וּוִי אִיךְ דְּרוּם בֶּעבּוּר הַזְכִּיר שְׁמִי פּוּן
אוּן הָאבְּן אִים אַרֵיין גִיוָארְפְּעֶן אִין וּוֹאלְד אוּן אִין וְוָעֶגְן צוּ דֶר מְאֵנֶן נָאכְּן וְוָעל אִיךְ מִיר שֶׁיֶיעֶן
גְּרוֹיסֶן גְּרוּב וַיַּצִּיבוּ עָלָיו גַּל־אֲבָנִים גָּדוֹל מְאֹד וְכָל־ גְּרוּיסֶן שְׁטֵיינֶרנִי בֶּשְׁמֵאנְד אוּן דָם אִיז גְּוָוען אֵיין בְּיָגֶן
אוֹיף אִים אֵיין גְּרוֹיסֶעֶן הוֹיפֶן פּוּן שְׁטֵיינֶר אוּן עֶר
יִשְׂרָאֵל נָסוּ אִישׁ לְאָהֳלוֹ׃ וְוָעֶגְן אַנְטְלָאפְּן חֶשׁוּב וַיִּקְרָא לָהּ אוּן עֶר הָט גְּרוּפְּעֶן צוּא דֶעם
בֶּשְׁטָאנְד אוֹף זַיין נָאמֶן בִּיז הַיּוֹם׃ יח וְאַבְשָׁלוֹם

הַזֶּה׃ יט וַאֲחִימַעַץ בֶּן־צָדוֹק אָמַר
אָרוּצָה נָּא וַאֲבַשְּׂרָה אֶת־הַמֶּלֶךְ כִּי־
שָׁפְטוֹ יְהוָה מִיַּד אֹיְבָיו׃ כ וַיֹּאמֶר לוֹ
יוֹאָב לֹא אִישׁ בְּשֹׂרָה אַתָּה הַיּוֹם הַזֶּה
וּבִשַּׂרְתָּ בְיוֹם אַחֵר וְהַיּוֹם הַזֶּה לֹא
תְבַשֵּׂר כִּי עַל־ * בֶּן־הַמֶּלֶךְ מֵת׃ כא וַיֹּאמֶר
יוֹאָב לַכּוּשִׁי לֵךְ הַגֵּד לַמֶּלֶךְ אֲשֶׁר
רָאִיתָה וַיִּשְׁתַּחוּ כוּשִׁי לְיוֹאָב וַיָּר�ץ׃
כב וַיֹּסֶף עוֹד אֲחִימַעַץ בֶּן־צָדוֹק וַיֹּאמֶר
אֶל־יוֹאָב וְיֵהִי מַה אָרַצָה־נָּא גַּם־אָנִי
אַחֲרֵי הַכּוּשִׁי וַיֹּאמֶר יוֹאָב לָמָּה זֶּה אַתָּה

הֲדִין׃ יט וַאֲחִימַעַץ בַּר
צָדוֹק אֲמַר אֲרְהוּט כְּעַן
וַאֲבַסַּר יַת מַלְכָּא אֲרֵי
אִתְפְּרַע לֵיהּ יְיָ מִיַּד
בַּעֲלֵי דְבָבוֹהִי׃ כ וַאֲמַר
לֵיהּ יוֹאָב לָא גְבַר בְּשַׂר
לְבִסְרָא אַתְּ יוֹמָא דֵין
וְתַבַּסַּר בְּיוֹם אָחֳרָן
וְיוֹמָא הָדֵין לָא תְבַסַּר
אֱלָהִין דְּבַר מַלְכָּא מִית׃
כא וַאֲמַר יוֹאָב לְכוּשִׁי
אֲזֵיל חֲוִי לְמַלְכָּא
דַּחֲזֵיתָא וּסְגִיד כּוּשִׁי
לְיוֹאָב וְרָהַט׃ כב וְאוֹסִיף
עוֹד אֲחִימַעַץ בַּר צָדוֹק
וַאֲמַר לְיוֹאָב וְיֵהִי מָה
אֲרְהוּט כְּעַן אַף אֲנָא
בְּהַר כּוּשִׁי וַאֲמַר יוֹאָב
לְמָא דֵנָן אַתְּ רָהִיט בְּרִי
וְלָךְ

אַחֲרֵי הַכּוּשִׁי וַיֹּאמֶר יוֹאָב לָמָּה זֶּה אַתָּה

כן קרי ולא כתיב

מהר"י קרא

נובת קומת זה כנובה קומת זה. דהיינו אביו. ווהו שמפרש שאמר אין לי בן בשבור הזכיר שמי: (כב) ויהי מה ארוצה.

כן. כי על אשר כן המלך מת לפיכך לא טובה לך הבשורה הזאת:

רש"י

הזכיר שמי. לקיים לי מלכת לכן וכיון משוב היה: (כ) ובשרת ביום אחר. בשורת תשועה מחרת: כי על

רלב"ג

(כ) ובשרת יום אחר. כ"ל כהפך יקרא דבר טוב יכנהו כן דוד אז לאדבראי שמי: (כ) ובשרת ביום אחר. תשועה אחרת שתודמן לישראל כי זאת התשועה לא תהיה שלימה בעיני המלך על אשר מת בנו: כי על כן בן המלך מת. כן קרי ולא כתיב והקרי הוא יותר קרוב כאלו אמר כי על אשר בן המלך מת אין אתה ראוי לבשר וייש בו דרש כי ע"כ ועל ישור מת שמרד באביו: (כא) לכושי. מבני כוש היה ונהנייר או אפשר שהיה

רד"ק

מצודת ציון

(יט) ארוצה. אמין מהיות מסוכסך: (כב) ויהי מה. כ"ל יהיה מה שיהיה ודומהו ויעבור מה כי על כן. כי הכשוקה היתה תמיד על אחד מהמת בן המלך ולפ שהיה כמלכותה כלם יחשוב: לבשר זה. כ"ל לשמח המלך על מלט ה' מיד אויביו: (כ) לא איש בשורה. לפ לפי לך לבשר בשורה כזאת: ביום אחר. כשם יזדמן תשובה מחלת: (כא) אשר ראיתה. כלשון המלמחה

מצודת דוד

ירו לומת הגיד מלכת וקראה על שמו לזכרון: (יט) כי ששפטו ה'. עשה משפטו לנקום נקמתו מיד לויציו: (כ) לא איש בשורה. לפ לפי לך לבשר בשורה כזאת: ביום אחר. כשם יזדמן תשובה מחלת: (כא) אשר ראיתה. כלשון המלמחה

משלי חכמים

(יט) וַאֲחִימַעַץ בֶּן צָדוֹק אָמַר אָרוּצָה נָּא וַאֲבַשְּׂרָה אֶת הַמֶּלֶךְ וגו'. דִּי מַעֲנִית יָאמַר דָּא וְיִכּוֹן עָנְוִי וְאַכֵּן. יְרַשְּׁטִינָם דָּם מִנְּהָה: פּוּן עֲלֵיהֶם וְיִכּוֹן עָם אִינְהָה. אוּנ דָּעַר עֶנֶךְ אִיז אֵין דָּעְרְהֵיים. אַדְעֶר עֶר אִיז אוֹךְ אֵין דִּיא כִּילְחָמָה נָאר רַיים פּוּן דָּם אַרְם וואוּ דִּיא כִּילְחָמָה אִיז. שִׁיקְט כֶּיקֶן צוּא אִיט זָאגֶן אֲלֵיי מַאן וויא עָם בָּאשֶׁטַיים בֵּי דִי כִּילְחָמָה. דִּיא אֲלֶע בְּשׂוֹרוֹת וועלְכֶן נְשׂוּקְט צוּם אַרְוִיסגָאנְג פּוּן בֶּלֶךְ אוּנ עֶר שִׁיקְט. זַיי צוּם בֶּלֶךְ. דוּרְךְ עֶקְסְטֶרְע רַיידֶערְס. אוֹנְטֶלְבֶּע רַיידֶער נֶעמֶן גְּמֵיינֶע אַדְוִיסגָאנְג, אוּנ עָם אִיז בְּשָׁטִימְט וועלְכֶער רַיידֶער רַיידֶט זַיין מַאנ צוּם לִיפֶּען. דִּיא רַיידֶער כּוֹזֶן זַיין גְּלֶערְטֶע מֶענְטְשֶׁן מֶענְטְשֶׁן וויא אַזוֹ צוּ רַיידֶן מִים דֶּעם בֶּלֶךְ אוּנ וויא אַזוֹי אִים וועלְכֶער מַאן צוּ דֶּעְרצַיילֶן אוּנ מַאכֶּט אִיז אַשְׁלְעכְטֶע בְּשׂוֹרָה, נָאר עֶר זֶעט דֶּעם בֶּלֶךְ גִּיט אַנְגֶענֶעם פְּלוֹצְלִינְג. כִּי דִי כִּילְחָמָה הָאט אוֹךְ יוֹאָב נֶדַארְפְּט שִׁיקֶן צוּ דָּוִד זָאגֶן וָאס עָם

דוּ הָאסְט גְּעֶהֶן וַיִּשְׁתַּחוּ כּוּשִׁי הָט זִיךְ דֶּר כּוּשִׁי גִּיבּוֹקְט צוּ יוֹאָב אוּנ אִיז גִּילָאפֶּען: (כב) וַיּוֹסֶף עוֹד אֲחִימַעַץ בֶּן צָדוֹק הָאט אֲחִימַעַץ בֶּן צָדוֹק נָאךְ גֶּמֶערְט אִין הָאט גְּנוּגְט צוּ יוֹאָב וְיִהִי מָה אוּנ לָאז זַיין וִוִם עָם וועט זַיין

לאמיך

רַ֚ק בְּנִ֔י וּלְכָ֖ה אֵ֣ין־בְּיָשְׂרָ֑ה מְצִיאַ֖ת׃
כי וַיֹּ֣אמֶר כּ֔וּשִׁי יָרֻ֥ץ נָ֖א הַגֻּ֑שִׁי וַיָּ֥רָץ
אֲחִימַ֖עַץ דֶּ֣רֶךְ הַכִּכָּ֑ר וַיַּעֲבֹ֖ר אֶת־
הַכּוּשִֽׁי׃ כא וְדָוִ֖ד יוֹשֵׁ֣ב בֵּין־שְׁנֵ֑י
הַשְּׁעָרִ֔ים וַיֵּ֣לֶךְ הַצֹּפֶ֗ה אֶל־גַּ֚ג הַשַּׁ֣עַר
אֶל־הַחוֹמָ֔ה וַיִּשָּׂ֥א אֶת־עֵינָ֖יו וַיַּרְא֑ וְהִנֵּה־
אִ֣ישׁ רָ֔ץ לְבַדּֽוֹ׃ כב וַיִּקְרָ֥א הַצֹּפֶ֖ה וַיַּגֶּ֣ד
לַמֶּ֑לֶךְ וַיֹּ֣אמֶר הַמֶּ֔לֶךְ אִם־לְבַדּ֖וֹ בְּשׂוֹרָ֣ה
בְּפִ֔יו וְהֹלֵ֥ךְ הָלוֹ֖ךְ וְקָרֵ֑ב כג וַיַּ֣רְא הַצֹּפֶ֔ה
אִ֥ישׁ־אַחֵ֖ר רָ֑ץ וַיִּקְרָ֣א הַצֹּפֶ֔ה אֶל־
הַשַּׁ֖עַר וַיֹּ֣אמֶר הִנֵּה־אִ֤ישׁ רָץ֙ לְבַדּ֔וֹ

ולך ליה בסורא מחיהב׃
כו ויהי מא כבדין ארחוט
ואמר ליה רחוט ודחט
אחימעץ בארחא מישרא
וקדים ית כושי׃ כז ואמר
יתיב בין תרין תרעיא
והלוך סכואה על אגר
מרעא על שורא ופרך
ית עינוהי ואחוא
נברא רהיט בלחודוהי׃
כח וקרא סכואה ואמר
למילבא ואמר מלכא אם
בלחודוהי הוא בסורתא
בפומיה ואזל מיזל
וקריב׃ כט והוא סכואה
גברא אדרנא רהיט
וקרא סכואה לנטר
מרעא ואמר הא גברא

ת״א ויהי לתתמה . כה ויהי מה . כלומר ומה ככך מה סיום גם מגילה עם נדה סג :

רש״י

(כב) ולכה אין בשורה מוצאת . אין מתת שכר בשורה מליה היום : (כג) וידי מה . כלומר ומה ככך מה

רד״ק

ישראל והוא שחור ככושי לפיכך היו קוראים אותו כושי : (כב) ולכה אין בשורה מוצאת . הרגש יוכלון ולך ליה בשורתא מתיהב כלומר למה אתה רוצה ללכת לא לך יהיה שכר בואת הבשורה ומוצאת בכיו ויבציאו בני אהרן : (כג) ויהי מה . יהיה מה שיהיה על כל פנים ארוץ וכן ויעבר עלי מה יעבר עלי מה שיעבור איני חושש : (כד) בין שני השערים . שהיה לעיר חומה לפנים מהחומה ושער לפנים משער ובין שני

מצודת דוד

יתנסה כי ככר רץ הוא ויכול ללמוד : (כג) ויהי מה . מזל מחשעון ומה שם לו הקב״ה מתן שכ״ו לחזון : דרך הככר . וכוון הדרך היותר קרוב ולפי שבדלת הכותל והקדים כושי : (כד) בין שני השערים . זה ומיה יוסב בין השערים : אל החומה . אצר ממעל להשער : (כה) אם לבדו . ואין כן דרך הנסים מן המלחמה : (מ) אל

מצודת ציון

מיעטכו : (כג) הככר . המיסול וכוס ככר הירדן :

פירוש ע״ט

לְאַבְדוֹן נוּן אוֹיְךָ לוֹפֶעֶן נָאךְ דֶעם כּוּשִׁי נַיאָבֶר יוֹאָב הָט
יוֹאָב גִּוֹאגְט לְכָה זֶה פֶּאהֶ רֶן בְּנִי וְוָארוּם זָאלְטוּ לוֹפֶן
מַיִן זוֹן אוֹנ צוּ דִיר וְוָעט הַיינְט גִיט זַיין גִיפִינְן קֵין
בְּשׂוֹרָה גְעלְט׃ (כג) הָט זִיךְ אֲחִימַעַץ אֶן גְרִיפֶּעֶן
וִיהִי מָה אוֹנ לָאז זַיין וְוָאס עֶם וְוָעט זַיין כְּלוּמַר וְוָען
כֵּיעֶן וְוָעט מִיר גִיט גֶעבֶּן קֵין בְּשׂוֹרָה גְעלְד אַרוּיס פּוּן
דֶעסְט וְוֶעגֶן וְוִיל אִיךְ פָּארט לוֹפֶן נַיאָבֶר לוֹ רוּץ הָאט
יוֹאָב גִוֹאגְט צוֹא אִים לוֹף נָאךְ אֲחִימַעַץ אִיז אֲחִימַעַץ
גִילְאפֶּעֶן אוֹנ דֶעם וְוֶעג פּוּן דֶעם כִּכָּר אוֹנ אִיז
אִיבֶּעֶר גִלְאפֶּעֶן דֶעם כּוּשִׁי׃ (כד) וְדָוִד יוֹשֵׁב אוֹנ דָוִד
אִיז גְעזֶעסֶן צְוִוישֶׁן דִי צְוֵוי טוֹרֶעֶן שֶׁךְ הַשְּׁעָרִים אוֹנ דֶר
זָאלְט אִיז גְגאנְגֶן אוֹף דֶעם דַאךְ פּוּן דֶעם טוֹער אוֹף
דֶעם מָאוּוער וַיִּשָּׂא אֶת עֵינָיו אוֹנ עֶר הָאט אוֹף גִידוּבֶּעֶן וַיַּרְא וַיִּינִי אוֹיגֶן אוֹנ הָט גְּזֶעהֶן אוֹנ נוּן אִיין מַאן לוֹפְט
אֲלֵיהֶן : (כה) וַיִּקְרָא הַצֹּפֶה הָט דֶר וָעֲהֶר גְרִיפְט אוֹנ הָט עֶם גְּזָאגְט צוּם מֶלֶךְ וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ הָט דֶעֶר מֶלֶךְ גְזָאגְט
אִם לְבַדּוֹ אוֹב עֶר לוֹפְט אֲלֵיין אִיז גְוִוִיס אֵין בְּשׂוֹרָה אוֹנ זַיין מוּיל גֶעהְט וְקָרֵב אוֹנ דֶר לוֹפְעֶר אִיז אֲלֵיין
גְאַנְגֶן אוֹנ הָט גִיקְעהְנְט : (כו) וַיַּרְא הַצֹּפֶה אוֹנ דֶעֶר וָעֲהֶר הָט גְעזֶעהְן אֵיין אַנְדֶעֶרְעֶר מַאן לוֹפְט וַיִּקְרָא הַצֹּפֶת

מהר״י קרא

פתרונו מה בכך ארוצה גם אני : ולכה אין בשורה מוצאת . פתרונו בשורה שכן הולך מת אינה לך דבר מציאה . לא

וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ גַּם־זֶה מְבַשֵּׂר׃ כז וַיֹּאמֶר
הַצֹּפֶה אֲנִי רֹאֶה אֶת־מְרוּצַת הָרִאשׁוֹן
כְּמְרֻצַת אֲחִימַעַץ בֶּן־צָדוֹק וַיֹּאמֶר
הַמֶּלֶךְ אִישׁ־טוֹב זֶה וְאֶל־בְּשׂוֹרָה טוֹבָה
יָבוֹא׃ כח וַיִּקְרָא אֲחִימַעַץ וַיֹּאמֶר אֶל־
הַמֶּלֶךְ שָׁלוֹם וַיִּשְׁתַּחוּ לַמֶּלֶךְ לְאַפָּיו
אָרְצָה וַיֹּאמֶר בָּרוּךְ יְהוָה אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר
סִגַּר אֶת־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־נָשְׂאוּ אֶת־
יָדָם בַּאדֹנִי הַמֶּלֶךְ׃ כט וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ
שָׁלוֹם לַנַּעַר לְאַבְשָׁלוֹם וַיֹּאמֶר אֲחִימַעַץ
רָאִיתִי הֲמוֹן הַגָּדוֹל לִשְׁלֹחַ אֶת־עֶבֶד

רְהִיט בְּלָחוֹדוֹהִי וַאֲמַר
מַלְכָּא אַף דֵּין מְבַשַּׂר׃
כז וַאֲמַר כַּדְבְוָאָה אֲנָא
חֲזֵי יַת רִיהֲטָא דְּקַדְמָאָה
פִּרְיְהָטָא דַּאֲחִימַעַץ בַּר
צָדוֹק וַאֲמַר מַלְכָּא גְּבַר
טַב דֵּין וְאַף בְּסוֹרָא טָבָא
יֵיתֵי׃ כח וְקָרָא אֲחִימַעַץ
וַאֲמַר לְמַלְכָּא שְׁלָם
וּסְגִיד לְמַלְכָּא עַל אַפּוֹהִי
עַל אַרְעָא וַאֲמַר בְּרִיךְ
יְיָ אֱלָהָךְ דְּמְסַר יַת גַּבְרַיָּא
דַּאֲרִימוּ יַת יְדֵיהוֹן
בְּרִבּוֹנִי מַלְכָּא׃ כט וַאֲמַר
מַלְכָּא שְׁלָם לְעוּלֵימָא
לְאַבְשָׁלוֹם וַאֲמַר
אֲחִימַעַץ חֲזֵיתִי הֲמוֹנָא
סַגִּיאָה כְּתַר דְּשַׁלַּח יַת
עַבְדָּא

מהר"י קרא

טובה תבא לך אם תבשרינה׃ (כט) שלום לנער לאבשלום ויאמר אחימעץ ראיתי ההמון הגדול לשלוח את עבד המלך יואב ואת עבדך. פתרונו (ההמון) המון גדול ראיתיו ששלח עבד המלך הוא יואב שהוא עבד המלך אחרי ששלח אותי שכם אני עבדך לבשרך שנצחו אנשיך. ראיתי שנתקבצו המון גדול ולא

רש"י

מין לי מכר׃ ויעבור׃ וקדים ית כוסי׃ (כט) ראיתי ההמון הגדול. הומיס ועטים במלחמה׃ לשלוח את עבד

רלב"ג

כמו מת׃ (כט) ויאמר למחימעץ לפיתי ההמון הגדול. סמך בסכלם למחימעץ כן לדוד שכב המלך דוד על מכלוכו ומצו עלמו מלכספר לו זאת הכסלות למען ילמד כח ולוא התגלל ואמר שלא ידע כזה כדי לך לתת ההמון הגדול לפיתי יואב לת עבד המלך לת כוסי׃ ולת עבדך. למד זה לחימעץ על עלמו ולפיתי למד שהמלך הכת הוא יודע במעת הדבריס כי לולא זה לא שלחו יואב׃

מצודת ציון

(כח) סגר. מסר כמו לסגויר לאויב (עמוס ו) : (כט) ההמון. העם

(כז) את מרוצת הראשון. כ"ל הנסגת מדולתו שכוח כמנהג מלוכת מחימעץ ובודאי הוא הוא : איש טוב זה וגו׃ כי לית טוב טועה עלמו לחשוב לכסר טוב : (כח) אשר סגר. היד יואב ולכאורה : אשר נשאו וגו׳. למדוד במלך : (כט) שלום. כמו השלום ולכן שלמה למר : ראיתי ההמון הגדול. לפיתי כי מתקבלו כל העם בידם שיואב יכלה לת עבד המלך והוא הכובי וגם לבלוחו לוחי ולוא מסרתי מני לרון להקדימו ולכסר ולא למסר לי כל פרטי הדברים ולא ידעתי מה עשה בכרך לאל הכושי יודע הוא ולכם לו לפי שלח לפת לכסרו הרעה : לשלוח את וגו׳. הוא הפיך וכאלו יאמר לבשר יואב לת עבד המלך׃

משלי חכמים

כִּשֵּׁי דְעִשְׁרָעְקִין דָּעם מֶלֶךְ מִיט זַיינֶע רַייד. הָט אֲחִימַעַץ גָּאנְט זָאל זַיין וְוִם עָם וויל אֲפִילוּ רַחֲמָנוּת אִיבֶּר דָוִד. הָט אֲחִימַעַץ גָּאנְט זָאל זַיין וְוִם עָם וויל אֲפִילוּ אִיךְ וֶועל נִשְׁטֶארֶאפּט וֶוערֶן וְוִם אִיךְ הָאבּ נִשְׁטֶערְט דָּעם אַרֶיינְגענְג פּוּן מַלְכָּה, וָואס אִיךְ לוּיף נִיט אִין זַיין קָאנְג. פּוּן דֶעסְטָוועגְן וֶועל אִיךְ לוֹיפֶן. הָאט יוֹאָב גָּאנְט צוּ אֲחִימַעַץ וְוִם וֶועסְטוּ לוֹיפֶן. דוּ הָאסְט דָאךְ גָאר נִיט דָּעם צוּ זָאגֶן, הָאט אֲחִימַעַץ גָּעזָאגְט אִיךְ וָעל שׁוֹין וויסֶן צוּ זָאגֶן דָּעם מֶלֶךְ דִּיא בְּשׂוֹרָה פּוּן דִי מִלְחָמָה עָר זָאל נִיט דָּערְשְׁרָעקְן, וֶיבֶּרְן, וֶועגְן אַבְשָׁלוֹם

אֲחִימַעַץ אוּנְט אֲחִימַעַץ הָט גִּירִיפֶן אוּנְט הָט גָּאנְט צוּ דָעם מֶלֶךְ שָׁלוֹם, וַיִּשְׁתַּחוּ אוּנְט הָאט זִיךְ גְּבּוּקְט צוּם מֶלֶךְ אוֹף זַיין פָּנִים צוּ דֶר עֶרֶד, וַיֹּאמֶר אוּנְט הָאט גָּאנְט בָּרוּךְ ה׳ אֱלֹהֶיךָ גְּבֶענְשְׁט אִיז גָאט דַיין גָאט וָוס עֶר הָאט אִיבֶּר גִּיעֶנְגֶפֶערְט אוּנְט אוּנְזֶערֶי הֶענְט דִי מַאנְן וָוס זַיי הָאבֶן אוֹיף גִּיהוּבֶען זַיי עֶרֶי הֶענְט אִינְ מַיין הַאר דָעם קֵינוֹג׃ (כט) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ שָׁלוֹם לַנַּעַר לְאַבְשָׁלוֹם הָאט דֶער מֶלֶךְ גָּאנְט צוּ שָׁלוֹם צוּם יוּנְג צוּ אַבְשָׁלוֹם וַיֹּאמֶר

עַבְדָּא דְמַלְכָּא יוֹאָב וְיָת עַבְדָּךְ וְלָא יְדָעִית מָה׃ לוַאֲמַר מַלְכָּא אִסְתַּחַר אִתְעַהַד הָבָא וְאִכְתְּחַר וְקָם׃ לאוְהָא כּוּשִׁי אֲתָא וַאֲמַר כּוּשִׁי יְתַבְּסַר רְבוֹנִי מַלְכָּא אֲרֵי אִתְפְּרַע לָךְ יְיָ יוֹמָא דֵין מִיַּד כָּל דְּקָמוּ עֲלָךְ׃ לבוַאֲמַר מַלְכָּא לְכוּשִׁי הַשְׁלָם לְעוּלַיְמָא אַמַּר כּוּשִׁי לְאַבְשָׁלוֹם וַאֲמַר פּוּשׁ יְהוֹן כְּעוּלַיְמָא סָנְאֵי רְבוֹנִי מַלְכָּא וְכָל דְּקָמוּ עֲלָךְ לְבִישָׁא׃ אוְרָגַז מַלְכָּא וּסְלִיק עַל עֲלַיְתָא תַּרְעָא וּבְכָא וּכְדֵין אֲמַר כְּמִיזְלִיה

ת"א וירגז המלך כו׳:

רש"י

המלך יואב ואת עבדך. הרי זה מקרי מסורס לכלום יואב את עבד המלך ואת עבדך לאחר שנעלם יואב את עבד המלך זה הרג אחרי: ואת עבדך. על עסקי היה לומר ולא ידעתי מה היה אחרי כן: (ל) סב התיצב כה. פנה לצד אחד והתיצב כה ונשמע מה יאמר זה. בשער היה עליה על מצודת ציון כלע: (ל) סוב. מלכון כסדום וכעמר: כה. הנה: ימ (ג) וירגז. וימהר: עלית. מלמון עליה: וכה. וכן:

מהר"י קרא

ידעתי על מי נתקבצו אבל עבדך שלהני אליך לבשרך שנצחת: (ל) ויאמר המלך סב התיצב כה. הסב מנגד ועמוד במקום למבשר אחר שיבא לפני ויבשר מה ההמון הגדול שראית: ויסב. מנגדו ליתן מקום למבשר שני:

מצודת דוד

(ל) התיצב כה. עד כוש הכושי וכאמר מה כפיו: (לא) יהיו כנער. ר"ל הנאמי כל מגיד והקונים עליך יהיו כנער פשוטו כמשמו:

רד"ק

עבד המלך והוא הכושי: ואת עבדך. אמר על עצמו ומפני כתירות יואב לשלוח אותנו לא נתעכבנו לדעת מה: (ל) ויאמר המלך סב התיצב כה. פה לצד אחד והתיצב כה ונשמע מה יאמר זה: (ג) על עליית השער. בשער העיר היה עליה על

מצודת ציון

רלב"ג

(ג) והנה בכה דוד כזה כמוהו כשכלה על מיתת מכשלוהו נפי פחים

פירוש ע"ט

אֲחִימַעַץ הָט אֲחִימַעַץ גְּוַאנְט רֵאיתִי הֶהָמוֹן הַגָּדוֹל אִיךְ הָאבּ נִזְעֶהֶן דָם גְּרוֹסִי בְּרִימִנְג פּוּן דֶעם חַיל דָּאס וַיִיא הָאבֶּן גֵיבְּרוּמְט אִין זֶענֶן פַּר וָואגִילְט גְּוָואהֶן אִין דֶער מִלְחָמָה נָאךְ דֶעם אז יוֹאב הָאט אַוֹועק גֵישׁוּקְט דָעם קֶנֶעכְט פּוּן דֶעם מֶלֶךְ דָם אִיז דֶר וָום לוֹפְט נָאךְ מִיר וָאס עֶבֶּרֶה אוֹג מוּךְ דֵיין קֶנֶעכְט וְלֹא יָדַעְתִּי מָה אוֹג אִיךְ וַוייס נִיט וָום דֶר נָאךְ אִיז גְּוָואן׃ (ל) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ הָט דֶער מֶלֶךְ גְּוָואגְט סוֹב הִתְיַצֵּב כֹּה רִינְגֶל דִיךְ אוֹג שְׁטֶעל דָא אוֹף דֶר נִיט אִין מִיר וָועֶלֶן הֶערֶן וָום דֶר וָועט נָאבֶן וַיסוֹב וַיִּצְפֹּוֹן הָט עֶר גְּרִינְגֶלְט אוֹג הָט זִיךְ אַנֵידֶער גִישְׁטֶעלְט׃ (לא) וְהִנֵּה הַכּוּשִׁי בָּא אוֹג נוּן דֶער כּוּשִׁי אִיז גִיקוּמֶן אוֹג דֶער כּוּשִׁי הָט גְּוָואגְט יְבַשֵּׂר אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ לְאוֹ מְבוּשָׂר וָועֶרֶן מֵיין הֵאר דֶר קֵינֶג כִּי שָׁפְטָךְ ה' אֶז גָאט הָאט דִיךְ גְּמִשְׁפָּט הַיינְט פּוּן דֶר הַאנְט פּוּן אַלֵי דִי וָום זָענֶן אוֹף נְשָׂטַאנֶן אוֹף דִּיר׃ (לב) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ הָט דֶר מֶלֶךְ גְּוָואגְט צוּ דֶעם כּוּשִׁי הֲשָׁלוֹם לְאַבְשָׁלוֹם אִיז שָׁלוֹם צוֹם יוּנְג צוּא אַבְשָׁלוֹם וַיֹּאמֶר הַכּוּשִׁי הָט דֶער כּוּשִׁי גְּוָואגְט יִהְיוּ כְּנֶעַר זִיי זָאלֶן זַיין אָזוֹי וִוי דֶר יוּנְג דִּיא פַּיינְט פּוּן מַיין הֵאר דֶער קֵינֶג אִין אַלֵי וָום זָענֶן אוֹף נְשָׂטַאנֶן אוֹף דִּיר צוּא בֶּיזִין׃

יט (א) וַיִּרְגַּז הַמֶּלֶךְ אִיז דֶער מֶלֶךְ דֶער צִיטֶערְט גְּוָואהֶרְן אוֹג אִיז אוֹף גִיאַנְגִין אוֹף דֶעם בּוּרִים פּוּנְעם טוּוער

בְּלֶכְתּוֹ בְּנֵי אַבְשָׁלוֹם בְּנֵי כָּל־בָּנַי אַבְשָׁלוֹם
מִי־יִתֵּן מוֹתִי אֲנִי תַחְתֶּיךָ אַבְשָׁלוֹם בְּנִי
בְנִי׃ ב וַיֻּגַּד לְיוֹאָב הִנֵּה הַמֶּלֶךְ בָּכָה
וַיִּתְאַבֵּל עַל־אַבְשָׁלוֹם׃ ג וַתְּהִי הַתְּשׁוּעָה
בַּיּוֹם הַהוּא לְאֵבֶל לְכָל־הָעָם כִּי־שָׁמַע
הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר נֶעֱצַב הַמֶּלֶךְ
עַל־בְּנוֹ׃ ד וַיִּתְגַּנֵּב הָעָם בַּיּוֹם הַהוּא
לָבוֹא הָעִיר כַּאֲשֶׁר יִתְגַּנֵּב הָעָם
הַנִּכְלָמִים בְּנוֹסָם בַּמִּלְחָמָה׃ ה וְהַמֶּלֶךְ
לָאַט אֶת־פָּנָיו וַיִּזְעַק הַמֶּלֶךְ קוֹל גָּדוֹל

בְּמֵימְלֵיהּ בְּרֵי אַבְשָׁלוֹם
בְּרֵי בְּרֵי אַבְשָׁלוֹם לָיֵי
דְּמִתְיְהִיב אֲנָא חֻלּוּפָךְ וְאַתְּ
קָיְמָא יוֹמָא דֵּין אַבְשָׁלוֹם
בְּרֵי בְּרֵי׃ ב וְאִתְחַוָּאָה
לְיוֹאָב הָא מַלְכָּא בָּכֵי
וּמִתְאַבֵּל עַל אַבְשָׁלוֹם׃
ג וַהֲוַת תֻּשְׁעְתָּא בְּיוֹמָא
הַהוּא לְאָבְלָא לְכָל עַמָּא
אֲרֵי שְׁמַע עַמָּא בְּיוֹמָא
הַהוּא לְמֵימַר אִתְנַסַּיִם
מַלְכָּא עַל בְּרֵיהּ׃
ד וּמִתְגַּנְּבִין עַמָּא בְּיוֹמָא
הַהוּא לְמֵיעַל לְקִרְוָתָא
כְּמָא דְּמִתְגַּנְּבִין עַמָּא
דְּמִתְכַּלְּמִין בְּמִכְפָּחוּן
בְּקִרְבָא׃ ה וּמַלְכָּא כְּרִיךְ
יַת אַפּוֹהִי וּצְוַח מַלְכָּא
בְּקָל

ת"א נעלם המלך . (כרכות פ) : והמלך נלאט . שם :

מהר"י קרא

יט (ד) ויתגנב העם ביום ההוא לבוא העיר . מפני שנתרגז בן דאסקיה משבעה מדורי ניהנם ודה דחייתיה לעלמא דאתי : (ה) לאט את פניו . כסה את פניו כי היה כאלם : לאט . כמו וילם פניו כאחרתו (מלכים ג' י"ח י"ד) הכה היה לוטה כאמלה (שמואל ג' כ"ג י') :

רש"י

יט (א) בני בני . שמועה פעמים . תמרו רבותיו שבעה דאסקיה משבעה מדורי ניהנם ודה דחייתיה לעלמא דאתי : (ה) לאט את פניו . כריך ית אפוהי כמשפע האבלים : לאט . כמו וילם פניו כאחרתו (מלכים ג' י"ח י"ד) הכה היה לוטה כאמלה (שמואל ג' כ"ג י') :

רלב"ג

ידוע כי עוונותיו שבעה זה : (ה) לאט את פניו . כסה את פניו כי היה כאלם מהספד כמו זה כהסתפלות המחק כי אין זה ממק המלכים :

רד"ק

השער ועל גג אותה עלייה היה עומד הצופה כמו שאמר למעלה על גג השער : בני בני . כן דרך הנוהים לכפול דבריהם וכן מעי מעי אוחילה . ובדרש כי שמנה פעמים אמר בני בישבע' פעמים העלהו משבעה מדורי ניהנם ובשמיני הביאהו לגן עדן :

מצודת ציון

(ה) לאט . עטף ופסה כמו וילע פניו כאחרתו (מ"ב יט) :

מצודת דוד

יט (ו) בני אבשלום ונו' . תמ"ל שמועה שמוסה פעמים כי כי שבעה להעלותו משבעה מדורי ניהנם ושמיני להביאו לגן עדן : (ב) נעצב . נשעל עבר כי הוא פתח : (ה) לאט . לגע"ע . ולפי פשוטו כן דרך המיולים לכפול דבריהם כמו מעי מעי אוחילה (ירמיה ד') : בני יתן ונו' . הלוואי ומיתי אני תת במקומך : (ג) לאבל . נוסף למבל : (ד) ויתגנב . לע' נמו נעניב כיד נמה ובשמה כדרך המולמים כ"ל בהסתר בגנב ובדרך בושת הנסים מן המלחמה המולמים לבוא בפרסום : (ה) לאט את פניו . דרך נעב ומבל :

משלי חכמים

שֶׁמְּאַט וְיִשְׁם מֵעָן בְּעַקְשָׁנֵן פֶּר אִים אֲוִילֶכֶע לְיִעֶרְר וְיִשְׁם מֵעָן
אִים מִיזֶן אַוְעִיק שִׁיקֶען אִין אַנְרוּיסֶע שָׁאפֶּא , אוּנ אַז דָאס קִינְד
וְוִשְׁם נְרוּיס וְיִרְיִין מֵעָן זָאל אִים קֶעֶנֶען אַוְעִיק שִׁיקֶן וְוִשְׁם שׁוֹן וַיין
פֶּרְשָׁפִּיסִינְם דָאס לָעדֶנֶען אוּנ מָאכֶּער וְוִשְׁם עֶר גָאר נִים וְוִעלֶען
פָּאטֶר . דֶרְבַּיי אִיז בַּיי זִיי נִיכְלֶכֶּן אִיצְט וְוֶען דָם קִינְד אִיז אַלֶם
עֶמְלֶכֶּע חֲדָשִׁים עֶר וְוִיסְט נָאךְ נִים פּוּן קִין זָאךְ . פּוּן קִין שָׁאפֶּר
אוּנ מוּטֶר , זָאל מֵעָן אִים שִׁיקֶן צוּ זַיֶער אַקָרוּב אִין וְיֶעֶן מֵעָן זָאל
דָעם קִינְד אֲדֶעֶרְשׁ כִּים עִפֶּן אוּנ מְרֶיכֶּן אוּנ לָיכְט וְוִשְׁם עֶר וְוִשְׁם
אֲלֶם וֶעֶרְיִן צְוַיְיפְלִיצְן זָאר וְיכְלִין זַייא אִים נֶעמֶען צוּ זִיךְ אֲהַיים .
אוּנ אַז דָם מֵעָן גְּמָאן מֵעָן דָם דָעם קִינְד בְּבֶרֶעֶנְגֶע אִין וְוִיסֶן צוּ
זַייֶער קְרוּב אוּנ דָר קְרוּב מִים זַיין וְוִייב הָאבֶּן דָם קִינְד נְעמֶען וְוִשְׁם
אוּנ גְּבֶּען לָעֶרֶן . אוּנ זַייל דָער קִינְד דָם זַיין אֲמֶתֶה פָאטֶר אוּנ
מוּטֶר נִים קֶעֶנֶען דָם עֶר גְּרוּסֶן פָאטֶר אוּנ מוּטֶר אוּנ זַיי הָאבֶּן
אוֹךְ פָארֶגֶעסֶן אַז דָר קִינְד אִיז אֶפְּרֶשְׁמֶרֶר זַיי הָאבֶּן אִים נֶרֶטִיגְט
וְוִי זַייֶער קִינְד אוּנ עֶר וְוִשְׁם שׁוֹן זַיין אֵיבִּיג בַּיי זַיי , אֲפִילוּ זַייא
הָאבֶּן גְּזֶעֶלְן מֵעָן שִׁיקֶם זַיי אֶלֶע חוֹדֶשׁ גֶעלֶם פַּר דָעם קִינְד . פּוּן
דֶעסְטְוֶועגֶן זָאגֶן זַיי שׁוֹן נְרֶיכֶּן מִים דָעם גֶעלֶם וְיִוואהֶנֶען אוּנ מִים
דָעם קִינְד גְּיוואהֶנֶען אוּנ דָאס קִינְד אִיז גְּרוֹיסֶן פַּר דֶעכְטִיגְט בַּיי זַיי
זַיין פְּגִים אַזוֹ וִוי דָער שְׁטַיינֶר אִיז פּוּן דִיא אַבֶּלִים אוּנ דֶר מֶלֶךְ הָאט גִישְׁרִיגֶען מִים אַיין גְּרוֹס קוֹל בְּנִי
אבשלום מויז וזו אַבְשָׁלוֹם מַיין זוּן מַיין זוּן אוּנְוֶרִי חֲכָמִים זְאגֶן דְרוּם הָט דָוִד נְזָאגְט אַבְט מְאל

בְּנִי אַבְשָׁלוֹם אַבְשָׁלוֹם בְּנִי בְנִי׃ וַיָּבֹא
יוֹאָב אֶל־הַמֶּלֶךְ הַבַּיְתָה וַיֹּאמֶר הוֹבַשְׁתָּ
הַיּוֹם אֶת־פְּנֵי כָל־עֲבָדֶיךָ הַמְמַלְּטִים
אֶת־נַפְשְׁךָ הַיּוֹם וְאֵת נֶפֶשׁ בָּנֶיךָ
וּבְנֹתֶיךָ וְנֶפֶשׁ נָשֶׁיךָ וְנֶפֶשׁ פִּלַגְשֶׁיךָ׃
לְאַהֲבָה אֶת־שֹׂנְאֶיךָ וְלִשְׂנֹא אֶת־
אֹהֲבֶיךָ כִּי | הִגַּדְתָּ הַיּוֹם כִּי אֵין לְךָ
שָׂרִים וַעֲבָדִים כִּי | יָדַעְתִּי הַיּוֹם כִּי לֹא
אַבְשָׁלוֹם חַי וְכֻלָּנוּ הַיּוֹם מֵתִים כִּי־אָז
יָשָׁר בְּעֵינֶיךָ׃ ח וְעַתָּה קוּם צֵא וְדַבֵּר
עַל־לֵב עֲבָדֶיךָ כִּי בַיהוָה נִשְׁבַּעְתִּי כִּי־

בְּקָל רַב בְּרִי אַבְשָׁלוֹם
צַבְשָׁלוֹם בְּרִי בְּרִי׃
י וַאֲתָא יוֹאָב לְוָת מַלְכָּא
לְבֵיתָא וַאֲמַר אַבְהַיְתָא
יוֹמָא דֵין יָת אַפֵּי כָּל
עַבְדָךְ דְּשֵׁיזִבוּ יָת
נַפְשָׁךְ יוֹמָא דֵין וְיָת
נְפַשׁ בְּנָךְ וּבְנָתָךְ וּנְפַשׁ
נְשָׁךְ וּנְפַשׁ לְחֵינָתָךְ׃
יא לְמִרְחַם יָת סָנְאָךְ
וּלְמִסְנֵי יָת רַחֲמָיךְ אֲרֵי
חֲזֵיתָא יוֹמָא דֵין אֲרֵי
לֵית לָךְ רַבְרְבִין וְעַבְדִין
אֲרֵי אֲנָא יָדַעְנָא יוֹמָא
דֵין אֲרֵי אִלּוּ אַבְשָׁלוֹם
קָאֵם וְכוּלָּנָא יוֹמָא דֵין
מְתְקַטְּלִין אֲרֵי כְּכֵן פָּשַׁר
בְּעֵינָךְ׃ יב וּכְעַן קוּם פּוֹק
וּמַלֵּיל עַל לִבָּא דְעַבְדָךְ
אֲרֵי בְמֵימְרָא דַיְיָ קַיֶּמֶת

רש"י
(ח) כי אינך יוצא . אם תיכף יולא׃

לו קרי
המלך: (ז) כי הגדת היום . בבכי שאתה בוכה כי אין לך שרים

מהר"ו קרא

כתרגומו כריך כי כן דרך האבלים להתעטף: (ז) כי הגדת . כלומר בזה הדבר שאתה עושה כאילו אתה מגיד ואומר לכל כי

מצודת דוד

(ו) הובשת היום . כמעכיר פניהם את עבדיך המצילו חלוק ובכיך ומ' והוא כמה שהיה מתאבל על מתכלתו: (ז) לאהבה . להיות מוכה את שונאיך להתאבל על מותו ומגיעה שמועה לך היום גדול מזה: כי ידעתי היום . כ"ל בשלמך זה כאלו הגיד לחין לך שרים ועבדים כ"ל בחיים הרבתם חיתו: כי החמד יפול והולילו ואתם מילר בעפילת בך יהיה שהיה יפל מחשבותיו בעיניך לבלום ולכלות התשב עמו: (ח) על לב עבדיך . כ"ל דבריהם טובים המקובלים על השב בשבוד ללמון כמלכותו: כי אינך . תחסר מלת תם ובשבועו כי תם

מצודת ציון

(ו) לו אבשלום . תם מחבלום כמו לו כהייתם (שופטים ח):

אין לך שרים: ישר . תיאר כי הוא כילו קטון: (ח) כי אינך יוצא . כי אם אינך יוצא וכן ובציות: החלבת ואם בציות: ינחנו

משלי הכתים

פירוש ע"ט

בְּנֵי רָעֵן מִיט זִיבְּען בְּנֵי הָט עֶר אוּם אוֹף גְּבְּראכְט
פּוּן דִי זִיבְּען עָרְלַיי גֵּיהֶנְּם אִין מִיטְּדָעם אַכְטֶן מָאל
בְּנֵי הָט עֶר אִים אַרַיין גְּבְּראכְט אִין גַּן עֵדֶן: (ו) וַיָּבֹא
יוֹאָב אֶל הַמֶּלֶךְ הַבַּיְתָה אִיז גִּיקוּמֶן יוֹאָב צוּ דֶעם מֶ"ךְ אוּן
שְׁטִיבּ אַרַיין וַיֹּאמֶר אִין הָאט גִּיזָאגְט הַיּוֹם דּוּא
הָאסְט הַיינְט פַּאר שֶׁעמְט רָאם פָּנִים פּוּן אַלֶי דַיינֶי
קְנֶעכְט וָם הָאבֶּן הַיינְט גְּמַאכְט אַבְטְרִינֶן דִין לַייב
אוּן דָם לַייב פּוּן דַיינֶי וּון אִין דַיינֶי טְעכְטֶר אִין דָם
לַייב פּוּן דַיינֶי נוֵיבָּר אוּן דָם לַייב פּוּן דַיינֶי קִינְדֶּם
נוֵיבָּר: (ו) לְאַהֲבָה אֶת שׂוֹנְאֶיךָ צוּ לִיבּ הָאבֶּן דַיינֶי פַיינְט
אִין צוּא פַיינְט הָאבֶּן דַיינֶי לִיבּ הָאבֶּר כִּי הִגַּדְתָּ הַיּוֹם
דָעֶן דּוּא הָאסְט הַיינְט גִּיזָאגְט מִיט דֶעם וָואס דּוּא
מְרוֹעֲרְמְט אוֹ עֶם אִיז גִּיט רָא צוּא רִיר הָאבֶּן אִין
קְנֶעכְט כִּי יָדַעְתִּי הַיּוֹם דָעֶן אִיךְ וַויִיס הַיינְט אוֹ וָוֶעֶן
אַבְשָׁלוֹם וָואלְט גְּלֶעבְּט אִין מִיר אַלֶי וָואלְטֶען הַיינְט טוֹט גְּוָוען כִּי אִז יָשָׁר בְּעֵינֶיךָ וָואלְט עֶם עָרְשְׁט דֶעכְט
מָאל וואלְ נָפְעלֶן אִין דַיינֶי אוֹגֶן: (ח) וְעַתָּה קוּם צֵא אִין הַיינְט שְׁטֶייא אוֹף אִין גַיא אַרוֹם אוּן בַּייד אוֹף
דָעם הָאבֶּן פּוּן דַיינֶי קְנֶעכְט כִּי בַיהוָה נִשְׁבַּעְתִּי וָוארום בֵּיי גָאט הָאב אִיךְ גְּשְׁוואבֶּן אַז דוּ וָועסְט גִּיט אַרוֹם

אֵינְךָ יוֹצֵא אִם־לִין אִישׁ אִתְּךָ הַלַּיְלָה
וְרָעָה לְךָ זֹאת מִכָּל־הָרָעָה אֲשֶׁר־בָּאָה
עָלֶיךָ מִנְּעֻרֶיךָ עַד־עָתָּה׃ ח וַיָּקָם הַמֶּלֶךְ
וַיֵּשֶׁב בַּשָּׁעַר וּלְכָל־הָעָם הִגִּידוּ לֵאמֹר
הִנֵּה הַמֶּלֶךְ יוֹשֵׁב בַּשָּׁעַר וַיָּבֹא כָּל־
הָעָם לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ וְיִשְׂרָאֵל נָס אִישׁ
לְאָהָלָיו׃ ט וַיְהִי כָּל־הָעָם נָדוֹן בְּכָל־
שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר הַמֶּלֶךְ הִצִּילָנוּ |
מִכַּף אֹיְבֵנוּ וְהוּא מִלְּטָנוּ מִכַּף פְּלִשְׁתִּים
וְעַתָּה בָּרַח מִן־הָאָרֶץ מֵעַל אַבְשָׁלוֹם׃
י וְאַבְשָׁלוֹם אֲשֶׁר מָשַׁחְנוּ עָלֵינוּ מֵת
בַּמִּלְחָמָה וְעַתָּה לָמָּה אַתֶּם מַחֲרִשִׁים

אֲרֵי לֵיתָךְ נָפִיק אִם לָא יְבִית
גְּבַר עִמָּךְ בְּלֵילְיָא וְתְהֵי
בִישָׁא לָךְ דָּא מִכָּל
בִּישָׁתָא רְאָתַת עֲלָךְ
מִזְּעִירָךְ עַד כְּעַן׃ ם וְקָם
מַלְכָּא וְיָתִיב בְּתַרְעָא
וּלְכָל עַמָּא חַוִיאוּ לְמֵימַר
הָא מַלְכָּא יָתִיב בְּתַרְעָא
וַאֲתָא כָל עַמָּא לָקֳדָם
מַלְכָּא וְיִשְׂרָאֵל אַפֵּיךְ
גְּבַר לְקִרְוֹהִי׃ וַהֲווֹ כָל
עַמָּא מִתְנַצְּחִין בְּכָל
שִׁבְטַיָּא דְיִשְׂרָאֵל לְמֵימַר
מַלְכָּא שֵׁיזְבְנָא מִיַּד
בְּעֵיל דְּבָבְנָא וְהוּא
פְּרָקְנָא מִיַּדָּא דְּפִלִשְׁתָּאֵי
וּכְעַן עֲרַק מִן אַרְעָא
מִלָּוֹת אַבְשָׁלוֹם׃
יא וְאַבְשָׁלוֹם דְּמַשַּׁחְנָא
עֲלָנָא מִית בְּקְרָבָא וּכְעַן
לְמָה אַתּוּן שָׁתְקִין
לְאָתְבָא

רש"י

(ט) וישראל נס . לותר סהיו עס מכבלום: (י) כל העם נדון . מתוכחים זה עם זה :

רלב"ג

(י) ויסי כל סעם נדון בכל שבטי ישראל . כ"ל סהיו מריבים קלסם עם קלסם לומר סרלוי לכם להמיד לס המלך סהציל לותם מיד פלסתים ומלסם מיד פלסתים סחר שכסם עם מכבלום סמעסו עליהם למלך :

מצודת ציון

(ט) ילין . מלשון ליטה :(י) נדון . מלשון דין ויכוח :(יא) מחרישים .

רד"ק

ה' לכם לחם צר ואם נתן ותמאן לשלחו ואם תמאן : ורעה לך זאת . פועל עבר מוסב לעתיד מפני הוי"ו וכן ורעה עינך : (י) נדון . נשפטים זה עם זה ומתווכחים להשיב את המלך וכן תרגם יונתן מתווכחין : מעל אבשלום . שלא יהיה עלינו וכנגדו

מצודת דוד

לעט יותר מכל הכעוס וגו' : (ט) הגידו . הכוותים לותו יושב כשער : ויבא כל העם . כל לכלות פניו : וישראל . לותם סהיו עם מכבלו' : (י) כל העם נדון . סיו מתוכחים זה עם זה ולומרים ביולר ממי שהוכיות היום ככל שבטי ישראל : ועתה . כ"ל עם סיום ידיו כך ל מול לויטיו ע"ז ככח מכל מכבלום וזה יוכה למלומו בלא נתן מקום לכנו להשוב עגדו ביותר : (יא) מת במלחמה . ומזה גלמה

משלי חכמים

הָאִם אֵיךְ דָּעִם קְרִיךְ גְּרִיבְּן נָאר צוּ לֶעֶרְנֶן בֵּי אַיְיךְ . אִין שְׁפָּאם קְעֶנְטְנִיס , אוּן בֵּי זַיין פְּאטֶר וְוִעם עֶר הָאנְדְט פֶּערְגֶענְטְנִיסְן וְוִי בֵּי אֵיְיךְ . דָם וָאלְבְּעֶנְט אִיז בֵּי אֶלֶע קְרִיבֶּר . דִי קְרִיבֶּר זֶענֶן אֶלֶע פּוּן הקב"ה . הקב"ה שִׁיקְט אַרַאפּ אַנְשֶׁטָאט אוּיף דֶער וֶועלְט אוּן גִּים אִיר צוּ אַמאן מִים אַנְוַוייז זִי זָאלֶן דָם קְרִיבְּ אֲרֶענְטְן אוּיף דֶר וֶועלְט אוּן אֵל אִים לֶערְנֶן תּוֹרָה אוּן מִצְוֹת וְוַארְפְט אִין הִימֶל קָען קֵיין דָאם גִּים בֶּערֶגֶענְט אוּן הקב"ה צָאלְט פַּאר נִייא . עֶר גִּים שֶׁרֶנֶפָּה דָעם פְּאטֶר אוּן מוּטֶער פַּר דֶעם קְרִיבְּ אוֹף , אוּן נִייל דָם קְרִיבְּ וֶוייטֶם נִיט פּוּן אִין אַנֶדֶער פָּאטֶער רוּפְט עֶר זַיי פָּאטֶר אוּן מוּטֶר , אוּן דָאם קְרִיבְּ וֶועְרְט גְּרֶענְגְט צוּ דִי פָּאטֶר אוּן מוּטֶר אוֹיף אַ אוֹיפְגֶענוֹמֶענֶע צַיים וְוִיא הָאנְט הקב"ה וֶוייטֶם עֶר הָאלְף הָא זַיין אוֹף דָם קְרִיבְּ אוּן דָאם קְרִיבְּ וֶועְרְט דִיא עֶלְטֶערִין אַז זַיי קְרִיגְען זִיךְ נָאר נִים אִפְּשִׁיינֶן אַיינֶער פּוּן דֶעם אַנֶדֶערִין . אַז עֶס קוּמְט

יִשְׂרָאֵל ה"אמר צוּ וְאָנֶן הַמֶּלֶךְ הִצִּילָנוּ דֶר מֶלֶךְ הָט אוּנְז מִציל גְּוֶוען פּוּן דֶער הַאנְט פּוּן אוּנְזֶערִי פַּייְנְט אוּן עֶר הָאט אוּנְז גִּימַאכְט אַנְטְרִינְן פּוּן דֶעם הַאנְט פּוּן דִיא פְּלִשְׁתִּים וַיְּשָׂה בְּרִית אוּן דֶר אַבְשָׁלוֹם וְוִם מִיר הָאבֶּען גִּוואלְבְּט גְּוָוארֶן פּוּן דֶעם לַאנְד אִיבֶּר אַבְשָׁלוֹם: (יד) וַאבְשָׁלוֹם אֲשֶׁר מָשַׁחְנוּ

לְהָשִׁיב אֶת־הַמֶּלֶךְ׃ יב וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד
שָׁלַח אֶל־צָדוֹק וְאֶל־אֶבְיָתָר הַכֹּהֲנִים
לֵאמֹר דַּבְּרוּ אֶל־זִקְנֵי יְהוּדָה לֵאמֹר
לָמָּה תִהְיוּ אַחֲרֹנִים לְהָשִׁיב אֶת־
הַמֶּלֶךְ אֶל־בֵּיתוֹ וּדְבַר כָּל־יִשְׂרָאֵל בָּא
אֶל־הַמֶּלֶךְ אֶל־בֵּיתוֹ׃ יג אַחַי אַתֶּם
עַצְמִי וּבְשָׂרִי אַתֶּם וְלָמָּה תִהְיוּ אַחֲרֹנִים
לְהָשִׁיב אֶת־הַמֶּלֶךְ׃ יד וְלַעֲמָשָׂא תֹּאמְרוּ
הֲלוֹא עַצְמִי וּבְשָׂרִי אַתָּה כֹּה יַעֲשֶׂה־לִּי
אֱלֹהִים וְכֹה יוֹסִיף אִם־לֹא שַׂר־צָבָא

לְקַבָּלָא יַת מַלְכָּא׃ יב וְדָוִד מַלְכָּא שְׁלַח
לְוָת צָדוֹק וְלְוָת אֶבְיָתָר כַּהֲנַיָּא
לְמֵימַר מַלִּילוּ לְסָבֵי
יְהוּדָה לְמֵימַר לְמָא
תְהוֹן בַּתְרָאִין לְאַתְבָּא
יַת מַלְכָּא לְבֵיתֵיהּ
וּפִתְגָמֵי כָל יִשְׂרָאֵל אֲתָא
לְוָת מַלְכָּא לְבֵיתֵיהּ׃
יג אֲחַי אַתּוּן קְרֵיבַי
וּבְסָרִי אַתּוּן וּלְמָא תְהוֹן
בַּתְרָאִין לַאֲתָבָא יַת
מַלְכָּא׃ יד וְלַעֲמָשָׂא
תֵּימְרוּן הֲלָא קְרֵיבִי
וּבְסָרִי אַתְּ בְּדִין יַעֲבֵיד
לִי יְיָ וּכְדֵין יוֹסִיף אִם לָא
רב

רש"י

(יב) ודבר כל ישראל בא אל המלך . כל זה מדברי שליחותו : (יד) ולעמשא . סיהוא בר אחתא דאבשלום : תאמרו . ואתם בני אחותו כאבשלום אשר ביקש את נפשך : (יג) למה תהיו אחרונים להשיב את המלך אל ביתו . ואתם שאתם קרובי לא כל שכן שהיה לכם להיות ראשונים להשיבני אל ביתי , והוא שאמר ודבר כל איש ישראל בא אל המלך אל ביתו . ופוף הענין יורה עליו , כשאיש ישראל מישב תשובה

מהר"י קרא

ועבדים אחובים כאבשלום אשר ביקש את נפשך : (יב) למה תהיו אחרונים להשיב את המלך אל ביתו . ואתם שאתם קרובי לא כל שכן שהיה לכם להיות ראשונים להשיבני אל ביתי , והוא שאמר ודבר כל איש ישראל בא אל המלך אל ביתו . וסוף הענין יורה עליו , כשאיש ישראל מישב תשובה

רלב"ג

(יב) ודבר כל ישראל בא אל המלך כל המלך אל ביתו . ר"ל בכל ישראל הסכימו בשוב המלך אל ביתו : (יד) סם לא סר לבת תהיה לפני כל הימים מהם יובאו . יהיה בעסקי זה דוד כדי שלא יריח ממנו עוכלה כן יניח את לב איש ישראל מעל דוד או מוב יחשוב בתעצומות שלו זה קנין התעצומות כענין ויאמר משכו לדכם ג"כ שסיפר לו כי יוסב עכר על מלוכה לחזור את

רד"ק

להלחם עמו ותרגם יהונתן כמלות אבשלום : (יג) אחי אתם , תבלית הדברים ששלח לצדוק ולאביתר שידברו הדברים האלה אל זקני יהודה ובעוד שהיה משים דוד הדברים האלה בפי השליח בא דבר כל ישראל אל המלך אל ביתו . על ידי שלוחיו' וספרים להשיבו ובעבור זה הפסיק בין הדברים ודבר כל ישראל בא : (יד) תמרו , חסר אל"ף וכן אשר יטרוך למזמה :

מצודת דוד

שנדיין דוד בהלחמו עומד: (יב) למה תהיו אחרונים . ר"ל הלא סוף הדבר יהיה שגם מחס תמוכו לומר ר"ל למה יקדימו שבחלל ואתם מחריכים הלא דבר ישראל כבר בא אל המלך לפוב ביתו ואתם עודכם מכוי בחלל ומזכה וכן נאמר לעזה בשמלו ועל הים דברי לחנון וגו' : (יג) אחי אתם . בעקוב דוד ימתו שהיה לו לחרוש מכוי בשר ומה וכיוצא כן המלוי להם להקדים ועל להחמהר : (יד) עצמי ובשרי . כה יעשה וגו' . הוא עון שביושב

פירוש ע"ט

אוף אוֹנוֹ אִיז דָאהְ גִ׳שְׁטָארְבֶּן אִין דֶר מִלְחָמָה וְנָהְ
אִין הַיִינְט וָארוּם שְׁוַוייגְט אִיר צוּ אִים קֶעֲרְן דָעם
מֶלֶךְ : (יב) וְהַמֶּלֶךְ דָּוִד אִין דֶר מֶלֶךְ דָּוִד הָט גִ׳שׁוּקְט
צוּ צָדוֹק אוּנ צוּ אֶבְיָתָר דִי כֹהֲנִים צוּ זָאגְן רֵידוּ אֶל
זִקְנֵי יְהוּדָה לָאמֶר רֶעט צוּ דִי עֶלְצְטֶי פוּן יְהוּדָה צוּ זָאגְן
וָארוּם וָאלְט אִיר זַיין דִי הוֹנְטֶערְשְׁטֶי צוּ אוּם קֶעֲרְן
דָעם מֶלֶךְ צוּ זַיין הוֹז וִיבֶּר כָּל יִשְׂרָאֵל אִיז דֶר רֵייבְּ פוּן
כָּל יִשְׂרָאֵל אִיז שוֹין גִיקוֹמְן צוּ דָעם מֶלֶךְ דָאם עֶר
נָאל זִיךְ אוּם קֶעֲרְן דָעם מֶלֶךְ צוּ זַיין הוּיז אִין וָארוּם קוֹמְט אִיר
נִיט צוּ אוּם קֶעֲרְן דָעם מֶלֶךְ צוּ זַיין הוּיז : (יג) אַחַי
אַתֶּם אִיהְר זָענְט דָאךְ מֵיינִי בְּרִידֶער אִיר זָענְט דָאךְ
מֵיין בֵּיין אוּנ מֵיין פְלֵייש כְּלוֹמֶר אִיהְר זָענְט דָאךְ
מֵיינִי קְרוֹבִים וְלָמָּה וגו׳ אוּנ וָארוּם וָאלְט אִיר זַיין דִי
הוֹנְטֶערְשְׁטֶי צוּ אִים קֶעֲרְן דָעם מֶלֶךְ : (יד) וְלַעֲמָשָׂא
תֹּאמְרוּ אוּנ צוּ עֲמָשָׂא דָעם הוּבְּט מַאן וָאלְט אִיהְר דוּא בּוּסְט דָאךְ
מֵיין בֵּיין אִין מֵיין פְלֵייש דָע׳ דִיא בִּירְט דָאךְ מֵיין שְׁווֹעְסְטֶעְרְם וּוּהִן מַיין שְׁווֹעְסְטֶעְרְם וגו׳ אַז נָאל נָאט מִיר מוּהְן

תִּהְיֶה לְפָנַי כָּל־הַיָּמִים תַּחַת יוֹאָב׃
טו וַיֵּט אֶת־לֵבַב כָּל־אִישׁ־יְהוּדָה כְּאִישׁ
אֶחָד וַיִּשְׁלְחוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ שׁוּב אַתָּה
וְכָל־עֲבָדֶיךָ׃ טז וַיָּשָׁב הַמֶּלֶךְ וַיָּבֹא עַד־
הַיַּרְדֵּן וִיהוּדָה בָּא הַגִּלְגָּלָה לָלֶכֶת
לִקְרַאת הַמֶּלֶךְ לְהַעֲבִיר אֶת־הַמֶּלֶךְ׃
אֶת־הַיַּרְדֵּן׃ יז וַיְמַהֵר שִׁמְעִי בֶן־גֵּרָא
בֶּן־הַיְמִינִי אֲשֶׁר מִבַּחוּרִים וַיֵּרֶד עִם־
אִישׁ יְהוּדָה לִקְרַאת הַמֶּלֶךְ דָּוִד׃
יח וְאֶלֶף אִישׁ עִמּוֹ מִבִּנְיָמִן וְצִיבָא נַעַר
בֵּית שָׁאוּל וַחֲמִשֶּׁת עֲשָׂר בָּנָיו וְעֶשְׂרִים
עֲבָדָיו אִתּוֹ וְצָלְחוּ הַיַּרְדֵּן לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ׃

רַב חַיְלָא תְּהֵי קֳדָמַי כָּל
יוֹמָא חֲלַף יוֹאָב׃
טו וְאַתְפְּנִי לִבָּא דְכָל
אֱנָשׁ יְהוּדָה כְּגַבְרָא חַד
וְיִשְׁלְחוּ לְמַלְכָּא הוּב אַתְּ
וְכָל עַבְדָךְ׃ טז וְתָב
מַלְכָּא וְאֵתָא עַד יַרְדְּנָא
וּבְנֵית יְהוּדָה אֲתוֹ
לְגִלְגָּלָא לְמִיזַל לָקֳדָמוֹת
מַלְכָּא לְאַעְבָּרָא יַת
מַלְכָּא יַת יַרְדְּנָא׃
יז וְאוֹחִי שִׁמְעִי בַּר גֵּרָא
בַּר שִׁבְטָא בִּנְיָמִן דִי
מֵעִלְמַת וּנְחַת עִם אֱנָשׁ
יְהוּדָה לְקֳדָמוֹת מַלְכָּא
דָּוִד׃ יח וְאַלְפָא גַבְרָא
עִמֵּיהּ מִשִּׁבְטָא דְבִנְיָמִן
וְצִיבָא עוּלֵימָא דְבֵית
שָׁאוּל וְחַמְשֵׁת עֲסַר
בְּנוֹהִי וְעַשְׂרִין עַבְדּוֹהִי
עִמֵּיהּ וְגָזוּ יָרְדְּנָא קֳדָם
מַלְכָּא

מהר"י קרא

כנגד איש יהודה הוא אומר ולא היה רבני ראשון לי להשיב את מלכי . בתמיה : (יח) וצלחו . ויבקעו כמו ויבקע עצי עולה

רלב"ג

לכבודו : (יח) ולעלות הירדן לפני המלך . כלומר בקעוהו ממוצ עכלס

יהודה . עמישא חטא את לבב כל איש יהודה ויונתן שתרגם ואתפני דמשה היה"ד ואכרח כי שנים הם בפתח היו"ד עליו שהוא בפתח היו"ד וגזו ותרגם על המעברות על מכוחתא או פי׳ ובקעו וכמוהו פן יצלח כאש בית יוסף והתרגם ויבקע עצי העולה וצלח ית עאי

מצודת ציון

(יח) וצלחו . ועברו ולוגמ"ו והלך עליו רוח כ׳ (כס יד) :

לכבד כולם כמשכר ישו כנקבל לכבד איש למה : (יז) בא הגלגלה . התקבלו לגלגל והיה בעבר הירדן המערבי : (יח) ויסחר שפעי . מיהר לעבור ישו בית יוסף : (יח) וצלחו הירדן . עברו הירדן לפני המלך :

משלי חכמים

פון זײַנר קינד אוּ דאָם קינד איז גישטאַרבן פֿר דיר צייט . איז צוויי מאָל שׁוועכער . איין מאָל דאָם זי דאָם קינד פֿאַרלאָרן . דאָם זעלבשטע דאַרף מען גישטראָפט ווערן זי דאָם איז געהערט אַנשטאָט דאָם זעלבשטע איז זיצונג בי׳ דיר . זיצן דוד דאָם איז גיזיינדיקט מיט בת שבע דאָס איז דיר גבוּרה ווי באלד גיזאָגט אז ער וועט אזוי גישטראָפט ווערן . דאָס דיד איין שוּר אין דעם שטאַרבן פון אבשלום . זייַנע זיד דאָסזן זו דיר גברענגט . דרייבט וויא דוד דם גיהערט אבשלום איז גהרגט גיוואָרן ווידער המלך . איז דר מלך פֿאַרשטערט גיוואָרן אוּ דאָם גיוואָנט . אוּ דאָם גיוואָנט אכט באָל בני . פֿין זיזן . פון זיזן זיי אכט צייטהדליג ואהרן דם אבשלום נקטנט זין מיין זיזן אויף דר וועלט אוּ איך דאָס איז זייַנע יאהרן אפֿגעמאַקט דרערשט דאָם ער זיך גאר גים גקטנט פרייקן . וויל עם איז אים גיוויזן אשאַד דער זיזן אוּ וואס ער איז שולדיג גיוויזן אין זין שפאַרן :

יְהוּדָה צוּ אַקְעגְן דעם מֶלֶךְ דָּוִד : (יח) וְאֶלֶף אִישׁ עִמּוֹ אין טוזונד מאן ענגען גוועזן מיט אים פון שבט בנימן וְצִיבָא נַעַר וגו׳ ציבא דער יונג פון דעם הויז גיוועזט פון שאול אין זייני פופצעהן זין אין צוואנציג קנעכט ועכו

רש"י

הלמ בן מחותי מתה : (יח) וצלחו הירדן . בקעוהו בתרסיהון :

רד"ק

החת יואב . כי שנא דוד את יואב על שהרג את אבשלום וירצה להסירו שלא יהיה שר צבאו : (יז) וימ את לבב כל איש יהודה . עמישא חטא את לבב כל איש יהודה ויונתן שתרגם ואתפני דומה שהיה קורא אותו ויט בצרי חי"ת והמסר׳ כתיב עליו שהוא בפתח היו"ד ואכרח כי שנים הם בפתח היו"ד וזה : (יח) וצלחו . כמו ועברו וכן תרגם יונתן וגזו ותרגם על המעברות על מכוחתא או פי׳ ובקעו וכמוהו פן יצלח כאש בית יוסף והתרגם ויבקע עצי העולה וצלח ית עאי

מצודת דוד

וגם ולמ אמר וכמוהו רכים במקבץ : החת יואב . כי על כרחו לאבשלום היה להעבירו : (יז) וימ . להדבירם הלמה הטה דוד את לבם : (יח) וצלחו הירדן . עברו הירדן לפניו כשבדים לפני המלך :

פירוש ע"ט

אין מערין אויב רוא ועסמ ניט זין איין הובט מאן צוא פאר מיר אלי טעג אויך דעם אריט פון יואב :
(טו) ויט את לבב וגו׳ אוג ער הט גיניגט דם הארץ פון אלי מאנן פון שבט יהודה אזו ווי איין מאן וישלחו אל המלך אין ניי האבן גישוקט צום דעם מלך קער זיך אים אין אלי דייני קנעכט : (טז) וישב המלך זיך דער מלך אים גיקערט אוג איז גיקומן בוא אין דעם ירדן אין שבט יהודה איז גיקומן קיין גלגל צו גיין צו אקעגען דעם מלך להעביר צוא אובר בירען דעם מלך דעם ירדן : (יז) וימהר אוג שמעי בן גרא ווס פון דר שבאט בחורים וירד עם איש יהודה אוג האט גיניידערט מיט דיא מאנן פון שבט בנימן

רש"י

הלמ בן מחותי מתה : (יח) וצלחו הירדן . בקעוהו בתרסיהון :

רד"ק

החת יואב . כי שנא דוד את יואב על שהרג את אבשלום וירצה להסירו שלא יהיה שר צבאו : (יז) וימ את לבב כל איש יהודה . עמישא חטא את לבב כל איש יהודה ויונתן שתרגם ואתפני דומה שהיה קורא אותו ויט בצרי חי"ת והמסר׳ כתיב עליו שהוא בפתח היו"ד ואכרח כי שנים הם בפתח היו"ד וזה : (יח) וצלחו . כמו ועברו וכן תרגם יונתן וגזו ותרגם על המעברות על מכוחתא או פי׳ ובקעו וכמוהו פן יצלח כאש בית יוסף והתרגם ויבקע עצי העולה וצלח ית עאי

מצודת דוד

וגם ולמ אמר וכמוהו רכים במקבץ : החת יואב . כי על כרחו לאבשלום היה להעבירו : (יז) וימ . להדבירם הלמה הטה דוד את לבם : (יח) וצלחו הירדן . עברו הירדן לפניו כשבדים לפני המלך :

פירוש ע"ט

אין מערין אויב רוא ועסמ ניט זין איין הובט מאן צוא פאר מיר אלי טעג אויך דעם אריט פון יואב :
(טו) ויט את לבב וגו׳ אוג ער הט גיניגט דם הארץ פון אלי מאנן פון שבט יהודה אזו ווי איין מאן וישלחו אל המלך אין ניי האבן גישוקט צום דעם מלך קער זיך אים אין אלי דייני קנעכט : (טז) וישב המלך זיך דער מלך אים גיקערט אוג איז גיקומן בוא אין דעם ירדן אין שבט יהודה איז גיקומן קיין גלגל צו גיין צו אקעגען דעם מלך להעביר צוא אובר בירען דעם מלך דעם ירדן : (יז) וימהר אוג שמעי בן גרא ווס פון דר שבאט בחורים וירד עם איש יהודה אוג האט גיניידערט מיט דיא מאנן פון שבט בנימן

יט וְעֶבְרָה הָעֲבָרָה לַעֲבִיר אֶת־בֵּית
הַמֶּלֶךְ וְלַעֲשׂוֹת הַטּוֹב בְּעֵינָו וְשִׁמְעִי
בֶן־גֵּרָא נָפַל לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ בְּעָבְרוֹ בַּיַּרְדֵּן:
כ וַיֹּאמֶר אֶל־הַמֶּלֶךְ אַל־יַחֲשֹׁב־לִי אֲדֹנִי
עָוֹן וְאַל־תִּזְכֹּר אֵת אֲשֶׁר הֶעְוָה עַבְדְּךָ
בְּיוֹם אֲשֶׁר־יָצָא אֲדֹנִי־הַמֶּלֶךְ מִירוּשָׁלִָם
לָשׂוּם הַמֶּלֶךְ אֶל־לִבּוֹ: כא כִּי יָדַע עַבְדְּךָ
כִּי אָנֹכִי חָטָאתִי וְהִנֵּה־בָאתִי הַיּוֹם
רִאשׁוֹן לְכָל־בֵּית יוֹסֵף לָרֶדֶת לִקְרַאת

מְלָכָא: יט וַעֲבָרוּ מְגִנְּתָא
לְאַעְבָּרָא יַת בֵּית מַלְכָּא
וּלְמֶעְבַּד דְּתַקִּין בְּעֵינוֹהִי
וְשִׁמְעִי בַר גֵּרָא נְפַל
קֳדָם מַלְכָּא בְּמֶעְבְּרֵיהּ
בְּיַרְדְּנָא: כ וַאֲמַר לְמַלְכָּא
לָא יַחְשׁוֹב עֲלַי דֵּילִי
רִבּוֹנִי חוֹבָא וְלָא תְּרַכֵּר
יַת דִּי סָרַח עַבְדָּךְ
בְּיוֹמָא דִּי נְפַק רִבּוֹנִי
מַלְכָּא מִירוּשְׁלֵם לְשַׁוָּאָה
מַלְכָּא עַל לִבֵּיהּ: כא אֲרֵי
יָדַע עַבְדָּךְ אֲרֵי אֲנָא
חָבִית וְהָא אֲתֵית יוֹמָא
דֵּין קַדְמָאֵי לְכָל בֵּית
יוֹסֵף לְמֵחַת לְקֳדָמוּת

רבוני רש"י

(יט) ועברה העברה. ספינת המעברה שעוכרים בה את עכר רוכב הגמל: (בא) ראשון לכל בית יוסף. כל ישראל העלו לך ולמי יותר מכולם והגיע כאן לנקם מהילה מס תקבלני בעומים כל ישראל שתקבלם

מהר"י קרא

דאברהם ותרני וצלח. וצלחו הירדן הגון ית ירדנא: (כא) כי ידע עבדך כי אני חטאתי והנה באתי היום ראשון לכל בית יוסף לרדת לקראת אדוני המלך. פתר' כל ישראל חטאו שמרדו בך, ואני יותר מכולם כמו שפרש למעלה בענין ושמעי בן גרא בן הימיני יצא ויקלל. אם אתה מוחל לי כל ישראל משליטין לך שיאמרו ומה שמעי שקילל באבנים

רלב"ג

(יט) ועברה העברה. היתה הספינה קטנה שאי אפשר שיעברו שם: (כ) כפל לפני המלך. התנצל וכפל לפני לנקם ממנו מחילה על שאת העוון כמעדו בלתתו: (כא) לכל בית יוסף. קרא כלל שמתל יוסף לפי כי יוסף עם שמעי יוסף היו רוב המובלגים שיתלו

רד"ק

דעלת' כלומר עברו ברגליהם כי היה מקום בירדן בעת החיא שהיו עוברים שם ברגל: לפני המלך. לבא לפני המלך: (יט) ועברה העברת לעבור. כמו להעביר וכן לשמיד מעוניה כמו להשמיד וכו': העברה הספינה שעוברים בה את הירדן ולפיכך נקראת עברה: את בית המלך. הנשים וחקטנים שלא היו יכולין לעבור ברגליהם ויש לפרש העברה שם לחברת האנשים וכן תרגם יונתן כמשמעו מגזהא ואשר שהוא קרא הספינה העוברת מגיותא וכן הוא ולפיכך תרגם ועברה ועברו: לעבירו בירדן. כשבא המלך לעבור את הירדן בא שמעי ונפל לו שיכפר לו על עונו: (כא) לכל בית יוסף. לפי שהיה משבט בנימין ושבט בנימין ואפרים ומנשה נקראים בית יוסף כי הוא היה הראש ויש בו דרש אמר לו שמעי לדוד אחיו של יוסף גמלו אותו רעה והוא גמלם טובה כך אני גמלתיך רעה

מצודת דוד

(יט) ועברה העברה. כ"ל ושוד עבר העבד כדי לעבור הספינה להעביר בה את בית המלך ולהם הכשרים ולהטוב בעיניו להמלכיפו כיממול למעני לה מעלו: בעברו בירדן. בעת עברו בירדן: (כ) אל יחשב לי אדוני עון. כמה שהיתי בקושרים נגעוה מחרי מכשולם ולומר הלא כמעט עשו מחריו ולמה יחשב לי לעון יותר מכולם: ואל תזכור. חף בדבר הקללה תבר העויתי חני לנכרי שחלתי כבל יכרת לכומס על לבו: (כא) כי ידע. יודע אני בעצמי שחטאתי ומתמהני מני עניו: ראשון. להמלות שכנגד גדולה: לבל בית יוסף. כל

פירוש ע"מ

עֲנָעוֹן אוֹדְ גְּוּוְעַן מוּט אִים וְצִלְחוּ לְפֵּי הַמֶּלֶךְ אִין־זַיי הָאכֶּן
גְּשְׁפָּאלְטֶן אָדָר זַיי וָעֲנָן אִיבֶּר גִיפָּארֶן רַעם יַרְדָן צוֹא
פָּאר דָעם מֶלֶךְ: (יט) וְעִבְרָה הָעֲבָרָה אִין זִי אִיז אִיבֶּר
גְּפָארֶן רוּ אוֹבֶּר פָּאר דָם אִיז רִי שׁוּף וָם מָעַן פָּארְט
אִיבֶּר אִין אִיר דִיא בְּרַיִיט פּוּן דָעם טַיִיךְ צוּ אִיבֶּעֶר
פִּירֶן דָם הוּיז גִיזוּנְד פּוּן דָעם מֶלֶךְ אוּ צוּ טָאן דָם
וָם עֶם וואל גְּפָעלֶה אִין זַיי אוֹיגֶן וְשִׁמְעִי בֶּן גֵּרָא וּוּ
אוּ שִׁמְעִי בֶּן גֵּירָא אִיז גִיפָאלֶן צוּ פַּר דָעם מֶלֶךְ אוּ
זַיי אוֹבֶּר פָּארֶן אוּ יַרְדָן: (כ) זַיי אָמַר אֶל הַמֶּלֶךְ אוּ עֶר
הָט גְּוּאגְט צוֹם מֶלֶךְ עֶרְזָאל נִיט רֶעכֶּנֶן צוּ מִיר מִיין
הַאר אַיין זוּנְד וְאל תִּזְכֹּר וּוּ אוּ דוּא וְאלְסְט נִיט
גִידֶענְקֶן דָם וָם דַיין קֶנֶעכְט הָט פֶּר קְרוּמְט בְּלוּמֶר

אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ׃ כב וַיַּעַן אֲבִישַׁי בֶּן־צְרוּיָה
וַיֹּאמֶר הֲתַחַת זֹאת לֹא יוּמַת שִׁמְעִי כִּי
קִלֵּל אֶת־מְשִׁיחַ יְהוָה׃ כג וַיֹּאמֶר דָּוִד
מַה־לִּי וְלָכֶם בְּנֵי צְרוּיָה כִּי־תִהְיוּ־לִי
הַיּוֹם לְשָׂטָן הַיּוֹם יוּמַת אִישׁ בְּיִשְׂרָאֵל
כִּי הֲלוֹא יָדַעְתִּי כִּי הַיּוֹם אֲנִי־מֶלֶךְ עַל־
יִשְׂרָאֵל׃ כד וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־שִׁמְעִי לֹא
תָמוּת וַיִּשָּׁבַע לוֹ הַמֶּלֶךְ׃ כה וּמְפִבֹשֶׁת
בֶּן־שָׁאוּל יָרַד לִקְרַאת הַמֶּלֶךְ וְלֹא־
עָשָׂה רַגְלָיו וְלֹא־עָשָׂה שְׂפָמוֹ וְאֶת־

רִבּוֹנִי מַלְכָּא׃ כב וַאֲתַיִב
אֲבִישַׁי בַּר צְרוּיָה וַאֲמַר
הַתְּחַלָּף דָּא לָא יִתְקְטֵל
שִׁמְעִי אֲרֵי לַט יַת
מְשִׁיחָא דַּיְיָ׃ כג וַאֲמַר
דָּוִד מָה לִי וּלְכוֹן בְּנֵי
צְרוּיָה אֲרֵי תְהֵוֹון לִי
יוֹמָא דֵּין לְסָטָן יוֹמָא דֵּין
יִתְקְטֵיל גַּבְרָא בְּיִשְׂרָאֵל
אֲרֵי הָלָא יַדָּעְנָא אֲרֵי
יוֹמָא דֵּין אֲנָא מַלְכָּא עַל
יִשְׂרָאֵל׃ כד וַאֲמַר מַלְכָּא
לְשִׁמְעִי לָא תְמוּת וְקָם
לֵיהּ מַלְכָּא׃ כה וּמְפִיבֹשֶׁת
בַּר שָׁאוּל נְחַת לְקֳדָמוּת
מַלְכָּא וְלָא שָׁטַף רַגְלוֹהִי
וְלָא סַפֵּר סְפָמֵיהּ וְיַת
לְבוּשׁוֹהִי

ת"א ומפיבשת בן שאול. שבת נו: וגם עשה רגליו. יבמות מח קב:

מהר"י קרא

בפני עצמם: (כג) מה לי ולכם בני צרויה כי תהיו לי היום לשטן. שאם אניי מקבל זה אין אחד מישראל משלים אתי עוד: (כה) ולא עשה רגליו. לא רחץ נופו ובשרו. וכן בשתים יכסה פניו. פתר' בשתים יכבה נופו: ולא עשה שפמו. לא תיקן

רש"י

ידעתי כי מלך אני: (כה) ולא עשה רגליו. ל' תקון הוא בלשון הארמית שפר שבין הרגלים: שפמו. גרמו"ן בלע"ז:

רלב"ג

(כה) וגם עשה רגליו וגם עשה שפמו. כ"ל שלא הסיר לפניהם רגליו

רד"ק

גמלני אותה טובה ויש דרש אחר קרוב מזה כל ישראל נקראו יוסף כמו שכתוב אולי יחנן ה' צבאות שארית יוסף וכן רוצה ישראל האומנה נוהג בצאן יוסף אמר לו שמעי לדוד כל ישראל גמלו אותך רעה ואני יותר מכולם וכל ישראל יושבים ומצפים לראות מה אתה עושה עמי אם אתה מקבל אותי כל ישראל באים אליך כאחד ומשלימים לך: (כג) התחת זאת. אם בעבור תחבנעה הזאת שעשה שמעי תכפר לי שלא ימות והוא חטא חטא גדול שקלל את משיח ה': (כה) ולא עשה רגליו ולא עשה

מצודת ציון

(כג) התחת. הסר ממקום: קלל. מלשון קלות וזניון: (כג) לשטן. למקטיג: (כה) בן שאול. לפי כן הכתוב יקרא בן: עשה. תקן וכן וימסל לעשות מומו (בלחמים יח): שפמו. שער עשיתי לכם מאד מסיו לי היום לשטן ומקטיג לשבר המלוכה עי"ז וכי מהכאתי אתכם היום יומת איש בישראל כאלו היום נמלכתי למלוכה ומה שאמר לו הלא כולכם יחשבו שמקח טעות הוא שנתמניתי עליכם היום ומכיר אני שהדבר כמוהו כאלו היום סיפה התחלת מלכותי

בְּגָדָיו לֹא כִבֵּס לְמִן־הַיּוֹם לֶכֶת הַמֶּלֶךְ׃
עַד־הַיּוֹם אֲשֶׁר־בָּא בְשָׁלוֹם׃ כו וַיְהִי כִּי־
בָא יְרוּשָׁלַם לִקְרַאת הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמֶר לוֹ
הַמֶּלֶךְ לָמָּה לֹא־הָלַכְתָּ עִמִּי מְפִיבֹשֶׁת׃
כז וַיֹּאמֶר אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ עַבְדִּי רִמָּנִי כִּי־
אָמַר עַבְדְּךָ אֲחַבְּשָׁה־לִּי הַחֲמוֹר
וְאֶרְכַּב עָלָיו וְאֵלֵךְ אֶת־הַמֶּלֶךְ כִּי פִסֵּחַ
עַבְדֶּךָ׃ כח וַיְרַגֵּל בְּעַבְדְּךָ אֶל־אֲדֹנִי
הַמֶּלֶךְ וַאדֹנִי הַמֶּלֶךְ כְּמַלְאַךְ הָאֱלֹהִים
וַעֲשֵׂה הַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ׃ כט כִּי לֹא הָיָה
כָּל־בֵּית אָבִי כִּי אִם־אַנְשֵׁי מָוֶת לַאדֹנִי
הַמֶּלֶךְ וַתָּשֶׁת אֶת־עַבְדְּךָ בְּאֹכְלֵי

לְבוּשׁוֹהִי לָא חַוַּר לְמִן
יוֹמָא דִי גְלָא מַלְכָּא עַד
יוֹמָא דַאֲתָא בְשְׁלָם׃
כו וַהֲוָה כַּד אֲתָא
לִירוּשְׁלֶם לְקֳדָמוֹת
מַלְכָּא וַאֲמַר לֵיהּ מַלְכָּא
לְמָא לָא אֲזַלְתָּא עִמִּי
מְפִיבֹשֶׁת׃ כז וַאֲמַר
רִבּוֹנִי מַלְכָּא עַבְדִּי שְׁקַר
בִּי אֲרֵי אֲמַר עַבְדָּךְ
אֶחֱשׁוֹק לִי חֲמָרָא
וְאֶרְכּוֹב עֲלֹהִי וְאֵיתֵךְ עִם
מַלְכָּא אֲרֵי הַגִּיר עַבְדָּךְ׃
כח וַאֲמַר עַל עַבְדָּךְ מִילִּין
דְּלָא כְשָׁרָן קֳדָם רִבּוֹנִי
מַלְכָּא וְרִבּוֹנִי מַלְכָּא
חַבִּים כְּמַלְאֲכָא דֵּי
וַעֲבִיד דְּתַקִּין בְּעֵינָךְ׃
כט אֲרֵי לָא הֲוָה כָּל בֵּית
אֲבָא אֱלָהִין גַּבְרֵי חַיָּבֵי
קְטוֹל לְרִבּוֹנִי מַלְכָּא
וְשַׁוֵּיתָא יָת עַבְדָּךְ

ת"א ויהי כי בא ירושלים . שנת מו : ויאמר המלך . שם : ויגד . שם :

רש"י

(כו) למה לא הלכת עמי . לנחת מירושלים כשלמתי :
(כז) כי פסח עבדך . ויתכן יכול ילך נרגלי :

רד"ק

שפטו . כהתנשאו ולא שפך הגלוהי ולא ספר ספמיה כלומר לא רחץ אפילו רגליו ואין צריך לומר כל גופו ולא גלח אפילו שפטו והוא השער שעל השפה : (כו) כי בא ירושלם לקראת המלך . פירוש כאשר בא דוד ירושלם בא מפיבושת לקראתו ובא שזכר עומד במקום שנים : (כז) עבדי רמני . שהלך בלא ידיעתי ואני אמרתי אחבישה לי את החמור ובתוך כך הלך הוא : וארכב עליה . אתן היתה וחבור כולל זכר ונקבה : (כח) וירגל

מצודת דוד

כלמת דוד : (כו) כי בא ירושלים . כ"ל כאשר בא דוד לירושלים ולא מפיבושת לקראת המלך : למה לא הלכת עמי . כאשר הלכו שאר אוהבי : (כז) רמני . לימה אותי כי אמרתי אחבישה החמור לרכוב בה כי פסח הוא ולא אוכל ללכת ברגלי ובתוך כך הלך הוא לבדו ולא יכולתי ללכת יחידי : (כח) וירגל . וכן ירגלו מרגלות . על שכמו כתוב בעזרא ומה שכתב כאן בעבור שהוא כמו שכתוב כי ודמי לא תעה מן התמה : (כט) אנשי מות . על שכמו כתוב בשמ"ו שנים עמי לדקה להיות עזוכי שלהכן בעבור שהוא כמו יהונתן : ומה יש לי . זולת זה מה יש לי

מהר"י קרא

שפטו שלא גילחו : (כה) ואדוני המלך כמלאך האלהים . לחבון אם בחש על עבדך . שאע"פ שאתה מבין שביחש לך אם בלבך להרע לי עשה הטוב בעיניך שאם תעשה עמי רעה בדין אתה

רלב"ג

ולא גלח השער שסר מקומו בשפתו : (כה) כי לא היה כל ימי כי אם מבני מות למדוני מלך . הנה ממל זה על דוב הכדיפות שבדף

רש"י

עֵינֵי קְלִיפַּת הַטַּעַר הַטְעָה פּוּן דֶּעם מָאג אָן
וָום דֶּר מֶלֶךְ אִיז אַוועק גִיגַאנְגַן בּוז אוּנ דֶּעם מָאג
וָום עֶר אִיז גִקוּמֶן בְּשָׁלוֹם׃ (כו) וַיְהִי כִּי בָא יְרוּשָׁלַיִם אוּנ
עֶם אִיז גְוּוען אַז דָּוִד אִיז גִיקוּמֶן קִין יְרוּשָׁלַיִם אוּנ
מְפִיבוֹשֶׁת אִיז אֲרוֹס גִגַאנְגַן אֲקַעגֶן דֶּעם מֶלֶךְ וַיֹּאמֶר
לוֹ הַמֶּלֶךְ הַט דֶּר מֶלֶךְ גִיזָאגְט זוּ אוּם וָארוּם בִּיסְטוּ
נִיט גִיגַאנְגִין מִיט מִיר מְפִיבוֹשֶׁת אַז אִיךְ בִּין אַרוֹס
גִיגַאנְגִין פּוּן יְרוּשָׁלַיִם׃ (כז) וַיֹּאמֶר הָאט מְפִיבוֹשֶׁת
גִיזָאגְט אֲדוֹנִי הַמֶּלֶךְ מִיין אֲבֶר דֶּר קְנֶעכְט
קְנֶעכְט הָאט מִיךְ גִיאַרְט דֶּען דֶּיין קְנֶעכְט הָאט
גְזָאגְט אִיךְ וְועל זָאטֶלֶן זוּ מִיר דָם אֶזֶל אִין וְועל
רִיטֶן אוֹף אִיר וְאֶגֶה אֶת הַמֶּלֶךְ אִין וְועל גִיין מִיט דֶּעם

שְׁלָחֲנֶךָ וּמַה־יֹּשִׁיף־לִי עוֹד צְדָקָה וְלִזְעֹק
עוֹד אֶל־הַמֶּלֶךְ׃ כ וַיֹּאמֶר לוֹ הַמֶּלֶךְ לָמָּה
תְדַבֵּר עוֹד דְּבָרֶיךָ אָמַרְתִּי אַתָּה
וְצִיבָא תַּחַלְקוּ אֶת־הַשָּׂדֶה׃ כא וַיֹּאמֶר
מְפִיבֹשֶׁת אֶל־הַמֶּלֶךְ גַּם אֶת־הַכֹּל יִקָּח
אֲחֲרֵי אֲשֶׁר־בָּא אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ בְּשָׁלוֹם
אֶל־בֵּיתוֹ׃ כב וּבַרְזִלַּי הַגִּלְעָדִי יָרַד
מֵרֹגְלִים וַיַּעֲבֹר אֶת־הַמֶּלֶךְ הַיַּרְדֵּנָה
לְשַׁלְּחוֹ אֶת־בַּרְזִלָּי׃ כג וּבַרְזִלַּי זָקֵן מְאֹד
בֶּן־שְׁמֹנִים שָׁנָה וְהוּא־כִלְכֵּל אֶת־
הַמֶּלֶךְ בְּשִׁבְתּוֹ בְמַחֲנַיִם כִּי־אִישׁ גָּדוֹל
הוּא מְאֹד׃ כד וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל־בַּרְזִלַּי
אַתָּה עֲבֹר אִתִּי וְכִלְכַּלְתִּי אִתְּךָ עִמָּדִי

בְּאָכְלִי פִתּוֹרֶךָ וּמִשָּׁה אֵיתִ
לִי עוֹד זְכוּ וּלְמִקְבֵּל עוֹד
קָדֵם מַלְכָּא׃ ל וַאֲמַר
לַיֵּהּ מַלְכָּא לָמָא תְמַלֵּיל
עוֹד פִּתְגָמָךְ אֲמָרִית אַתְּ
וְצִ׳ב׳א תְּפַלְגוּן יָת
אַחֲסָנְתָּא׃ לא וַאֲמַר
מְפִיבֹשֶׁת לְמַלְכָּא אַף יָת
כּוּלָּא יְסַב בָּתַר דְּאֲתָא
רִבּוֹנִי מַלְכָּא בְּשַׁלָמָא
לְבֵיתֵיהּ׃ לב וּבַרְזַלַּי
גִּלְעָדָאָה נְחַת מֵרוּגְלִים
וַעֲבַר יָת מַלְכָּא יָת
יַרְדְּנָא לְאַלְוָיוּתֵיהּ יָת
יַרְדְּנָא׃ לג וּבַרְזַלַּי סִיב
לַחְדָּא בַּר תְּמָנֵן שְׁנִין
וְהוּא סוֹבַר יָת מַלְכָּא
בְּמִיתְבֵיהּ בְּמָחֲנַיִם אֲרֵי
גְּבַר רַב הוּא לַחְדָּא׃
לד וַאֲמַר מַלְכָּא לְבַרְזַלַּי
אַתְּ עֲבַר עִמִּי וְאֶסּוֹבַר
יָתָךְ עִמִּי בִּירוּשְׁלֵם׃

ואמר

ת״א ויאמר למלך שם : תפס
ולינה . שם יומת כך : גם שם
כלל . שכח שם :

מהר״י קרא

עושה אותה כי לא היה כל בית אבי אלא אנשי מות לאדוני המלך : (כט) ומה יש לי עוד צדקה ולזעוק עוד אל המלך . מאחר שכל בית אבי אנשי מות לאדוני המלך :

רלב״ג

שמואל את דוד ׃ (כ) ויאמר לו המלך למה תדבר עוד דבריך . לפי שקבל דוד זה הכפון מכש מציבא לא יכול לנחם מהמחנה לגמרי בדברי מפיבשת ולזה שם הענין ממנו בין המחנה ובין בתי המחנה ושמר שהוא וציבא יחלקו שם השדה : (לג) בשיבתו במחנים . כ״ל בישיבתו בירדן . ובדברי רבותינו ז״ל כשאמר דוד אתה וציבא תחלקו את השדה יצאת בת קול ואמרה ירבעם ורחבעם יחלקו את המלכות כי קבל לשון הרע מפי ציבא ולא קבל הצדקות מפיבושת לפניו ואמר לו למה תדבר עוד דבריך וחכתוב מעיד עליו ולא עשה כדעליו ולא עשה שפמו ואת בגדיו לא עשה כלם : (לד) כשובו בשלום אל ביתו . כתרגומו לאלויותיה ית ירדנא וכתוב בירדן וקרי הירדן ושניהם קרובים : (לה) בשיבתו במחנים . כמו בישיבתו במחנים

רש״י

(לב) לשלחו. ללוותו: (לג) כי איש גדול הוא . כעומר :

רד״ק

בעבדך . ענין רכילות וכן מן הקל לא רגל על לשונו : (כט) ומה יש לי עוד צדקה . מה לבקש עוד ממך צדקה שתעשה עמי ולזעק אליך שתעזרני כי די לך ששמת אותי באוכלי שולחנך : (ל) תחלקו את השדה . השדה כולל לכל הנחלה . ובדברי רבותינו ז״ל כשאמר דוד אתה וציבא תחלקו את השדה יצאת בת קול ואמרה ירבעם ורחבעם יחלקו את המלכות כי קבל לשון הרע מפי ציבא ולא קבל הצדקות מפיבושת לפניו ואמר לו למה תדבר עוד דבריך וחכתוב מעיד עליו ולא עשה כדעליו ולא עשה שפמו ואת בגדיו לא עשה כלם : (לב) לשלחו את בירדן . כתרגומו לאלויותיה ית ירדנא וכתוב בירדן וקרי הירדן ושניהם קרובים : (לג) בשיבתו במחנים . כמו בישיבתו במחנים

מצודת ציון

(כ) השדה . הוא כולל כל הנחלה : (לא) אחרי . הוא כעניין כוסיל כמו ומקר אם לימכם סומעים (ישעיה כ) : (לב) את המלך . עם מלכו : לשלחו . עניין גוים : (לג) כלכל . עניין פפוף המזון כמו

מצודת דוד

טוב לדקה ולזעוק עוד בעבודה לפציב עמי דבר כנחלה : (כ) למה תדבר וגו׳ . למה תרבה דבריך הן ממרתי ונזכרתי שימולך כן בניכם : (לא) ג׳ב את הכל יקח . לף אם ליפה יקח הכל לחיני חוכב לחבי בב . לחנוי בשלום כי כוס אם יוכל ממך יוכל נעבמלה : (לב) לשלחו . לנותו את הירדן : (לג) בשיבתו . בעת אשר ישב במחנים : איש גדול . כעומר רב :

פירוש ע״ט

וְהוּא אִישׁ נָאוֹךְ דָּא צוּ מִיר גִירְעֶכְטִוקֵייט אִין נָאךְ צוּא שְׁרַיִין צוּ דָעם מֶלֶךְ׃ (כ) וַיֹּאמֶר לוֹ הַמֶּלֶךְ הֵט דָר מֶלֶךְ גְּנָאנְט זוֹ אִים לָמָּה תְּדַבֵּר וָוארוּם זָאלְסְטוּ נָאךְ רֵייֶדֶן דֵּייגֶ׳ רֵייד אִיךְ הָאבּ שוֹין גֶ׳וָאגְט דוּ אוּנ צִיבָא זָאלְט אֵיר זִיךְ צוּ טֵיילֶן דָאם פֶּעלְד׃ (לא) וַיֹּאמֶר מְפִיבֹשֶׁת אֶל הַמֶּלֶךְ הֵט מְפִיבּשֶׁת גְּנָאנְט צוּ דָעם מֶלֶךְ גַּם אֶת הַכֹּל יִקַּח זָאז אוֹךְ עֶר אוֹךְ נָאר גָעמֶען דָר וַוייל עֶר מַיין הַאר דָר קִינְגּ אִיז גִיקוֹמֶן בְּשָׁלוֹם צוּ זַיין הוּז׃ (לב) וּבַרְזִלַּי הַגִּלְעָדִי אוּנ בַּרְזִילַי הַגִּלְעָדִי הֵט גִינִידֶעְרְט פּוּן דָער

הירדן קרי

(לב) וברזילי הגלעדי ירד מרוגלים ויעבר את המלך הירדנה לשלחו את ברזילי הגלעדי הוא מבוא לדברי הימים ב׳ פרק יט׳ ועיין שם :

בִּירוּשָׁלָ֑͏ִם׃ לה וַיֹּ֤אמֶר בַּרְזִלַּי֙ אֶל־הַמֶּ֔לֶךְ
כַּמָּ֥ה יְמֵי֙ שְׁנֵ֣י חַיַּ֔י כִּֽי־אֶֽעֱלֶ֥ה אֶת־הַמֶּ֖לֶךְ
יְרוּשָׁלָֽ͏ִם׃ לו בֶּן־שְׁמֹנִ֥ים שָׁנָ֖ה אָנֹכִ֣י הַיּ֑וֹם
הַאֵדַ֣ע בֵּין־ט֔וֹב לְרָ֖ע אִם־יִטְעַ֣ם עַבְדְּךָ֔ אֵ֖ת אֲשֶׁ֣ר
אֹכַ֑ל וְאֵת֙ אֲשֶׁ֣ר אֶשְׁתֶּ֔ה אִם־
אֶשְׁמַ֥ע עוֹד֙ בְּק֣וֹל שָׁרִ֔ים וְשָׁרוֹת֖ וְלָמָ֣ה
יִֽהְיֶ֤ה עַבְדְּךָ֙ עוֹד֙ לְמַשָּׂ֔א אֶל־אֲדֹנִ֖י
הַמֶּֽלֶךְ׃ לו כְּמְעַ֣ט יַעֲבֹ֤ר עַבְדְּךָ֙ אֶת־
הַיַּרְדֵּ֔ן אֶת־הַמֶּ֖לֶךְ וְלָמָ֣ה יְגְמְלֵ֔נִי הַמֶּ֖לֶךְ
הַגְּמוּלָ֥ה הַזֹּֽאת׃ לח יָשָׁב־נָ֣א עַבְדְּךָ֔
וְאָמֻ֖ת בְּעִירִ֑י עִם־קֶ֣בֶר אָבִ֔י וְאִמִּ֖י וְהִנֵּ֣ה

יה וַאֲמַר בַּרְזִלַּי לְמַלְכָּא
כַּמָּה יוֹמֵי שְׁנֵי חַיַּי אֲרֵי
אֶסַּק עִם מַלְכָּא
לִירוּשְׁלֵם׃ טו בַּר תְּמָנֵן
שְׁנִין אֲנָא יוֹמָא דֵּין
הַאִידַע בֵּין טַב לְבִישׁ
אִם יִטְעַם עַבְדָּךְ יַת מָה
דְּאֵיכוֹל וְיַת מָה דְּאֶשְׁתֵּי
אִם אֶשְׁמַע עוֹד בְּקַל
כְּרָרִין וְתוּשְׁבְּחָן וְלָמָּה
יְהֵי עַבְדָּךְ עוֹד לְמַטּוֹל
עַל רִבּוֹנִי מַלְכָּא׃
יו כְּוֵעֵיר יֶעֱבַר עַבְדָּךְ יַת
יַרְדְּנָא עִם מַלְכָּא וְלָמָּה
יְשַׁלֵּם מַלְכָּא
תַּשְׁלוּמָא הָדָא׃ לחיְתִיב
כְּעַן עַבְדָּךְ וְאִמּוּת
בְּקִרְתִּי וְאִתְקְבַר בְּקִבְרָא
דְּאַבָּא וְדְאִמָּא וְהָא
עַבְדָּךְ

תולדות אהרן

בן אמונים פה . בפת קנב :

רש"י

(לה) כמה ימי שני חיי . אמר להם לו להיות : כי אעלה וגו' . הלא מעט הם ומה העיה הם לי בכלכולך: (לו) האדע בין טוב לרע. בין מאכל טוב למאכל רע ואמרו רז"ל שקוף כומה היה לפיקר קפלה עליו וקנה : (לו) כמעט יעבר עבדך . הלויה מופעת יעבור עבדך ללותך אחר שתעבור את הירדן : הגמולה הזאת . שתיה טובה לי :

מהר"י קרא

(לו) אם ישתם עבדך את אשר אכל ואת אשר אשתה אם אשמע [עוד]בקול שרים ושרות. אדם התאב למדנים ולזן בקול שרים ושרות,והנה אם יאכל על שולחן המלך.אבל אדם שבשר כלו ימיר ומצפה למיתה בכל יום בחמת זקנה שקופצת עליו , אינו טועם

רד"ק

וחסר פ"א הפיעל מן השם כמו שחסר מן המקור בשבתי : (לו) כמעט יעבר . אעבור מעט עד שך מן הירדן ואלך אחר כך אשוב לעירו : (לח) ישב נא . אחר שאעבר עמך תרצה שאשוב בעירי : עם קבר אבי ואמי . אמות בעירי ואקבר עם קבר אבי

מצודה ריד

(לה) כמה ימי שני חיי . אמר להם לו להיות עוד וכי כדים כמה למשלה עם המלך להתעצל כמה : (לו) בן שמנים וגו' . ומ"ש לי מעט מעט יש לי להיות : האדע . ועוד מה תועלת בשבתי עמו עם להאריך לי כדוד להיות מלכיי עלמי וכי אדע בין טוב למר לגודל זקנתי ואם לא אדע בין טוב למר אוכל ואשתה מהמכר למשוא . לפ' די כלפ' יתענג להתעלם כי כי עוד נפשי תחכה לו : (לז) כמעט . דרך מועט יעבר עבדך עמך בין הירדן ולילך ולמ"ש למטה לביתי : הגמולה הזאת . כתוגה לפי שהלו לגמול עמי חסד למה יעבר הגמולה הזאת שהוא טוב ויפה לי : (לח) ישב . נותה הטוב ואמות בעירי ואקבר עם קבר אבי : והנה עבדך כמותם . כמו היה ואמר לו הלה ממש עמנו ויעבוד הוא עמך ומה יבוש הגמול

פירוש ע"ט

(לה) יַאתָּא בַּרְזִלַּי הָט בַּרְזִילַי גִּלְעָדִי יָרַד מִן רוגלים ׃ טַרְיִנָק אִם אֶשְׁמַע שור וגו' אָדָר קָעֶן אִיךְ דֶּרְעֶן נָאךְ הָעֶרֶן
כַּמָּה יְמֵי שְׁנֵי חַיַּי וַוִי פִּיל וֶועלֶן דֶּרְעֶן נָאךְ נְאר יַיִן דִּיא אֵין דֶּעם קוֹל פּוּן זִינְגֶּערִם אֵין זִינְגֶּערִינֶם אֵין וָואוֹרוּם
מָעג פּוּן דִּי יָאהְרֶן פּוּן מֵיין לֶעבֶּן וָום אִיךְ הָאב נָאךְ נָאךְ אֵין כַּאפּ נָאךְ
צוּ לֶעבֶּן דָּם אִיךְ זָאל אוֹף גֵּיין מִיט דֶּעם מֶלֶךְ קֵין יְרוּשָׁלַיִם בְּלוֹמֶר אִיךְ הָאב דָּאךְ שׁוֹין וַוייניג צוּ לֶעבֶּן
אֵין וָום פֶּר הַנְּאה וֶועל אִיךְ הָאבֶּן פּוּן דַּיִן שְׁפַּיְיזֶן מִיךְ אֵין יְרוּשָׁלַיִם : (לו) בֶּן שְׁמוֹנִים שָׁנָה אָבְצוּג יָאוֹ
בִּין אִיךְ הֵיינְט אֶלְט הָאדֶּ וַוייס אִיךְ דֶּעֶן אֵיין טַעַם זָאל אִיךְ נָאךְ אֵיין שְׁלֶעכְט אֶסְן
צְווישֶׁן אֵיין גִּיט עֶסְן אֵין צְווישֶׁן אֵיין שְׁלֶעכְט פּוּלְט נְאר אֵיין
אִם יְשָׁם בַּעֲבְדְּךָ אֶדֶר אוֹב דַּיִן קְנֶעכְט פּוּלְט נְאר אֵיין
טַעַם אֵין דֶּעם וָואם אִיךְ עֶם אוֹג אֵין דֶּעם וָואם אִיךְ

דַּיִן

עַבְדֶּךָ כְּמִתָּם יַעֲבֹר עִם־אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ׃ וַעֲשֵׂהוּ אֶת אֲשֶׁר־טוֹב בְּעֵינֶיךָ׃ לט וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אִתִּי יַעֲבֹר כִּמְתָּם וַאֲנִי אֶעֱשֶׂה־לּוֹ אֵת־הַטּוֹב בְּעֵינֶיךָ וְכֹל אֲשֶׁר־תִּבְחַר עָלַי אֶעֱשֶׂה־לָּךְ׃ מ וַיַּעֲבֹר כָּל־הָעָם אֶת־הַיַּרְדֵּן וְהַמֶּלֶךְ עָבָר וַיִּשַּׁק הַמֶּלֶךְ לִבַרְזִלַּי וַיְבָרְכֵהוּ וַיָּשָׁב לִמְקֹמוֹ׃ מא וַיַּעֲבֹר הַמֶּלֶךְ הַגִּלְגָּלָה וְכִמְהָם עָבַר עִמּוֹ וְכָל־עַם יְהוּדָה וַיַּעֲבִירוּ אֶת־הַמֶּלֶךְ׃ וְגַם חֲצִי עַם יִשְׂרָאֵל׃ מב וְהִנֵּה כָּל־אִישׁ יִשְׂרָאֵל בָּאִים אֶל־הַמֶּלֶךְ וַיֹּאמְרוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ מַדּוּעַ גְּנָבוּךָ אַחֵינוּ אַנְשֵׁי יְהוּדָה וַיַּעֲבִרוּ אֶת־הַמֶּלֶךְ וְאֶת־בֵּיתוֹ אֶת־

עבדך כמתם יעבר עם אדני המלך׃ ועשה לו את אשר טוב בעיניך׃ לט ויאמר המלך אתי יעבר כמתם ואני אעשה־לו את הטוב בעיניך וכל אשר תבחר עלי אעשה־לך׃ מ ויעבר כל־העם את־הירדן והמלך עבר וישק המלך לברזלי ויברכהו וישב למקמו׃ מא ויעבר המלך הגלגלה וכמהן עבר עמו וכל־עם יהודה ויעבירו את־המלך׃ וגם חצי עם ישראל׃ מב והנה כל־איש ישראל באים אל־המלך ויאמרו אל־

עבדך כמתם יעבר עם ישראל׃ ועבד יתיה ית דתקין בעינך׃ לט ואמר מלכא עמי יעבר כמתם ואנא אעביד ליה ית דתקין בעינך וכל דתרמי עלי אעביד לך׃ מ ועבר כל עמא ית ירדנא ומלכא עבר ונשק מלכא לברזלי וברכיה ותב לאתריה׃ מא ועבר מלכא לגלגלא וכמתן עבר עימיה וכל עמא דבית יהודה אעברו ית מלכא ואף פלגות עמא דישראל׃ מב והא כל אנש ישראל אתן לות מלכא ואמרו למלכא מא דין דכיוף מננא אחנא אנש יהודה ואעברו ית מלכא וית אנש ביתיה ית ירדנא וכל

מהר"י קרא — העבירו קרי — רש"י

(לח) עבדך כמהם . כמו שם׃

את אשר אוכל ואת אשר שותה ואינו שומע בקול שרים ושרות. במותו למה יהיה למשא אל אדוני המלך׃ (מא) וכל עם יהודה העבירו את המלך וגם חצי עם ישראל . ולאחר שהעבירוהו כל יהודה וגם חצי עם ישראל נוספו עליהם עוד חצי עם ישראל האחר , וילונו עליו , כדרוש גנבוך אחינו איש יהודה ויעבירו את המלך ואת ביתו את הירדן׃

רד"ק

ואמי׃ (מא) ויעבירו . כן כתיב וקרי העבירו ושניהם קרובים׃ חצי עם ישראל . קצת עם ישראל שהרי אמר אחר כן וכל ישראל באים אל המלך אם כן אותם שעברו עמו מישראל מעטים היו ולא היו אלא אותם שהיו בין בני יהודה שעברו עמו בברחו ואלת אלף איש שעברו עם שמעי כן נרא מבנימן ולשון

חצי ומחצה ומחצית אינו אלא חלוק החלק מהכלל פעמים היא חלק כחלק בשוה וזהו ברוב ופעמים אינו בשוה כמו חציו שרפתי במו אש וכן אומר עד צואר יחצה והצואר אינו חצי הגוף בשוה ובמבנו ולמעלה אינו אלא קצת מעם מהגוף׃ (מב) גנבוך . שהעבירוך בסתר להשיבך אל המלכות בלא

מצודת דוד

בעטוף עמו המסך שמכלה׃ (לט) אתי יעבור כמהם . כלומר לפ"מ שם לא שלחו יעבור עמי מלכין עלמי ולפ"מ שעשה עמו המיוחד כעיניך ועכ"ז לא יחשב לחבלוס גמול כ"ש כל מסר תסחר לנוזח עלי לשעשה כן׃ (מא) העבירו . לפ"ל היכדן : חצי עם ישראל . כ"ל מקלת משם ישלחו שהרי נאמר לפ"ז וכל ישם ישלחו כלשם וגו' כי נשמעים

יאמר חלי על חלק שהמלך שם מעט ולפ"ז שהרכה כמו ויתן לפ שילדים (כלקמיות ל"ג) : (מב) באים . לעלגל : מדוע גנבוך . כ"ל מדוע בני יהודה שכיוון שהסתר ובהסתלי והעבירו לפ היכדן גם לפ שהמלך גם כיון ולפ"ז שהמלך לפ"ז וכל לפ"ז שהכהו כי הסכו פניהם גם על בני יהודה׃

פירוש ע"ט

דיין קְנֶעֱבֵט כְּמְהָם דְּאָם אִיז גְיוֹעוֹן נַיִן וּן לָאז עֶר גְּפָאהְרֶן מִיט מַיִן הֶאר דֶר קִינִיג אִין טוֹ צוּ אִים אִינְ אִיבֶּר פָאהְרֶן מִיט וּנְס עֶם טוּט וּוּאל גִיפָּעלֶן אִין דַיינִי אוּיגֶען׃ דָּאם וּנְס עֶם טוּט וּוּאל גִיפָּעלֶן אִין דַיינִי אוּיגֶען׃ (לט) וַיַּאבֶר הַמֶּלֶךְ הֶט דֶער מֶלֶךְ גְּזָאגְט אִתִּי יַעֲבוֹר כְּמְהָם מִיט מִיר זָאל אִיבֶּר פָּאהְרֶן כְּמְהָם אוֹ אִיךְ וֶועל מַאן צוּא אִים דָּם וָאם עֶם טוּט וּוּאל גִיפָּעלֶן אוֹ דַיינִי אוֹיגֶן וְכֹל אֲשֶׁר תִּבְחַר עָלַי אִין אַלֶץ וָום דוּ וֶועסְט אוֹם דֶער נַיילֶן אוֹף מִיר אִיךְ זָאל עֶם דִיר מַאן וֶועל אִיךְ דִּיר מָאן׃ (מ) וַיַּעֲבוֹר כָּל הָעָם אִיז אִיבֶּר גִיפָּאהְרֶן גָּאר גָאם פָּאלְק דֶעם יַרְדֵּן אוֹ דֶער מֶלֶךְ אִיז אוֹךְ אִיבֶּר גִיקוּמֶן צוּ דֶעם מֶלֶךְ אִין הָאבֶּן גְּזָאגְט צוּ דֶעם מֶלֶךְ פְּרוּצ גְּבוּךְ וגו' וָארוּם הָאבֶּן זַיי דִיךְ אוֹועק גִינוֹמֶן

אונזרי

הַיַּרְדֵּן וְכָל־אַנְשֵׁי דָוִד עִמּוֹ׃ מג וַיַּעַן כָּל־
אִישׁ יְהוּדָה עַל־אֲנַשׁ יִשְׂרָאֵל כִּי־קָרֹוב
הַמֶּלֶךְ אֵלַי וְלָמָּה זֶּה חָרָה לְךָ עַל־
הַדָּבָר הַזֶּה הֲאָכוֹל אָכַלְנוּ מִן־הַמֶּלֶךְ׃
אִם־נְשֹׂאת נָשָׂא לָנוּ׃ מד וַיַּעַן אִישׁ־
יִשְׂרָאֵל אֶת־אִישׁ יְהוּדָה וַיֹּאמֶר עֶשֶׂר־
יָדוֹת לִי בַּמֶּלֶךְ וְגַם־בְּדָוִד אֲנִי מִמְּךָ
וּמַדּוּעַ הֻקַּלְתַּנִי וְלֹא־הָיָה דְבָרִי רִאשׁוֹן
לִי לְהָשִׁיב אֶת־מַלְכִּי וַיִּקְשׁ דְּבַר־אִישׁ

וְכָל נַבְרֵי דָוִד עִמֵּיהּ׃
מג וַאֲתִיב כָּל אֱנַשׁ
יְהוּדָה עַל אֱנַשׁ יִשְׂרָאֵל
אֲרֵי קָרִיב לִי מַלְכָּא
מְרִילָךְ וּלְמָה דֵנָן תְּקוֹף
לָךְ עַל פִּתְגָמָא הָדֵין
הֲמֵיכַל אֲכִילְנָא מִנְּכְסֵי
מַלְכָּא אִם מַיְהָבָא מַנָּי
לָנָא׃ מד וַאֲתִיב אֱנַשׁ
יִשְׂרָאֵל לַת אֱנַשׁ יְהוּדָה
וַאֲמַר עַסְרָא חוּלָקִין
אִית לִי בְּמַלְכָּא וְאַף
בְּדָוִד אֲנָא רַעֲינָא מִנָּךְ
וּמָא דֵין אַשְׁטַהַנִי וְלָא
הֲוָה פִּתְגָמִי קֳדָמוֹתָא לִי
לַאֲתָבָא לַת מַלְכִּי וְתֶקֶף

פתגם

רש"י

(מג) כי קרוב המלך אלי. מכבוני הוא: אם נשאת. כמו מכאת (בראשית מ"ג ל"ד) פרס מנית המלך: (מד) עשר ידות לי במלך. אתו עכרה שבטיה: וגם ברוד, אע"פ שהוא קרוב לכם ממני מכוך כו יותר ממך אתני עבר ידות: ומדוע הקלותני. להיות לתה קודם וכי לא היה דברי ראשון להשיב את מלכי וקודם לכן בת דברינו אלנו להשיבו כמו שכתוב למעלה וכתי כל ישראל בת כל המלך: ויקש דבר איש יהודה. לכן התקוששו איש יהודה מדבר איש ישראל, שנראו דבריהם יותר

מהר"י קרא

(מג) כי קרוב המלך אלי. משבטי הוא. ואילו אכלנו משלו או מהנות הוליך לנו, ולכם לא קרא ומהנות לא חולק לכם כדי שחולק לנו כדאי הייתם שתלונו עליו, אבל עתה על מה הלינו עליו וכי אע"פ אם אכל אכלנו ואם נשאת נשא לנו: נשא. לשון מהנות כמו ותרב משאת בנימין: (מד) ויען איש ישראל את איש יהודה ויאמר עשרת ידות. יש לנו בפלך שאנחנו עשרת השבטים ואיש יהודה שבט אחד: וגם בדוד. אע"פ שהוא משבט שלך יש לי בו חלקים בו יותר ממך, מדוע הקליתני שלא הודעתני בשהתברת את המלך את הירדן: ויקש דבר איש יהודה מדבר איש ישראל. איש יהודה אומר כי קריב אלי המלך ואיש ישראל אומר עשר ידות יש לי במלך, דבר ומדה השוה לכל

רד"ק

רשותינו ומראים באילו אין אנו רוצים במלכותך יותר אנו רוצים מהם אלא לכבודינו עשו: וכל אנשי דוד עמו. כמו יכל אנשיך עמך כי עמו היו מדברים וכבוהו ואת יפחד ואת שבואל כאילו אמר ואותי: (מג) אם נשאת. כמו משאות אם נשאתי פרס מכית המלך ויש לומר אם נשאתי מנחה כבוי וישא משאת והוא שם בשקל יושבה על מלאת: (מד) עשר ידות. לפי שהם עשרה שבטים כי בנימין עם יהודה ועוד כי אלף איש מבנימין עם שמעי העבירו המלך את הירדן: וגם בדוד אני ממך. כתרגומו ואף בדוד אנא רעינא מנך כלומר אף ע"פ שהוא משבטך אני רוצה בו יותר ממך: ויקש דבר איש יהודה. קשה

מצודת דוד

(מג) כי קרוב וגו'. כי הוא מבני בכת יהודה: ולמה זה הרה לך. כ"ל יעוד מה מזיקך בכלתי לחבון וכי אכלנו מכל המלך וכי קבלנו ממנו תשורה ומתן (מתמי לה מסלתם לנו מזומה: (מד) עשר ידות וגו'. הלא יש לי עבר הלקוח במלך כי לחלוקו בכלה בכשיב (מכל מבעיינן בתו מקלתם וכם כתוב בעבו בתני תיכי הלכו אין מתוב בתו ומכל ממנו: ודבריו הקלתני. בזיון הי

יְהוּדָה מִדְּבַר אִישׁ יִשְׂרָאֵל׃ כא וַיִּשָּׁם
נִקְרָא אִישׁ בְּלִיַּעַל וּשְׁמוֹ שֶׁבַע בֶּן בִּכְרִי
אִישׁ יְמִינִי וַיִּתְקַע בַּשּׁוֹפָר וַיֹּאמֶר אֵין
לָנוּ חֵלֶק בְּדָוִד וְלֹא נַחֲלָה לָנוּ בְּבֶן יִשַׁי
אִישׁ לְאֹהָלָיו יִשְׂרָאֵל׃ כב וַיַּעַל כָּל אִישׁ
יִשְׂרָאֵל מֵאַחֲרֵי דָּוִד אַחֲרֵי שֶׁבַע בֶּן
בִּכְרִי וְאִישׁ יְהוּדָה דָּבְקוּ בְמַלְכָּם מִן
הַיַּרְדֵּן וְעַד יְרוּשָׁלִָם׃ כג וַיָּבֹא דָוִד אֶל

פְּתָגָם אֲנָשׁ יְהוּדָה
מִפְּתָגָם אֲנָשׁ יִשְׂרָאֵל׃
א וְתַמָּן אִתְעָרַע גְּבַר
רְשִׁיעָא וּשְׁמֵיהּ שֶׁבַע בַּר
בִּכְרִי גַּבְרָא מִשִּׁבְטָא
דְּבִית בִּנְיָמִן וּתְקַע
בְּשׁוֹפָרָא וַאֲמַר לֵית לָן
חוּלָק בְּדָוִד וְלָא אַחְסָנָא
לָנָא בְּבַר יִשַׁי גְּבַר
לְקָרְוָותֵי יִשְׂרָאֵל׃
ב וְסָלִיק כָּל אֱנָשׁ יִשְׂרָאֵל
מִבָּתַר דָּוִד לְמֵיזַל בָּתַר
שֶׁבַע בַּר בִּכְרִי וַאֲנָשׁ
יְהוּדָה לָוִוּ עִם מַלְכְּהוֹן
מִן יַרְדְּנָא וְעַד יְרוּשְׁלֵם׃
ג וַאֲתָא דָּוִד לְבֵיתֵיהּ

רש"י

מהר"י קרא

זיונתן לא תירגם כן אלא ויתחזק לשון קושיא. ותקוף פתגם אנשי יהודה מפתגם אנשי ישראל. כמו ותקש בלהתה, ועוד שהם מריבים זה עם זה. איש ישראל אומר יש לי עשר ידות במלך. ואיש יהודה משיבם כי קרוב אלי המלך. נקרא שם איש בליעל:

כ (ו) ושמו שבע בן בכרי איש ימיני. ומיונא היה [בלבו] על המלך תחת שאול שהיה משבטו: [ויתקע] בשופר וויאמר אין לנו חלק בדוד ולא נחלה בבן ישי. לאחר שאתם אומרים כי קרוב לנו המלך. ויתהה יהיה נא כדבריכם אין לנו חלק בדוד ולא נחלה לנו בבן ישי. איש לאוהליך ישראל:

רלב"ג

לסיות מסבת יהודה וסיה גם כן קרוב להם מלד ממר כי יסיכתו סיסה כתוך ממן יהודה ומסבר סיסה יסיכתו ביניסם סיס לתוי סיסיו דברם וחזק יותר מדבר איש ישראל ודברו איש יהודה לאיש ישראל קשות והמלך היה שותק להם לפיכך חרה לאיש ישראל

מצודת ציון

מצודת דוד

כ (ו) נקרא. מלשון מקרה: בליעל. בני מוס ממיס כ"ל נשמע נחלה. הוא חלק וכפל הדבר במ"ש: (ב) ויעל. ענין

בני יהודה ויסראל מתוכמים ממי ים חלק יותר בדוד ממר הוא למה תריבו כולכם תמי אין לנו חלק כלל ולכו תים לאהליו: (ג) דבקו במלכם. סלכו עמו מהידון עד בותו ליומלים:

פירוש ע"ט

קמוטי יקרים

(א) וְשָׁם נִקְרָא אִישׁ בְּלִיַּעַל וּשְׁמוֹ שֶׁבַע בֶּן בִּכְרִי וגו'. אֵין דַּיָּא פְּרִירְדִינְג פְּסוּקִים שֶׁמְּיִים וִוי אֶלָּא יוֹדְעִין הָאֱמֶת נָעֶקְרִיגְט מִיט דָּעם שֶׁבַע יְהוּדָה. דָּר שֶׁבַע יְהוּדָה הָט נִזָּאגְט מִיר נָעֶנְען נָעֶנְפֶּר צוּם מֶלֶךְ דָּוִד. וַיֵּיל עֶר אִיז פּוּן אִינְזֶער שֶׁבָּט. אוּן אֶלָּע יוֹדְעִין הָאבֶּן נִיְּאוּאנְט מִיר זָענֶן צֶעהֶן שְׁבָטִים הָאבֶּן מִיר אֲנֶערֶשְׁטֶרֶן חֵלֶק אִין דַּיָּא מְלוּכָה. אוּן דֶּער שֶׁבֶט יְהוּדָה הָאט נִיכְט אֲנֶערֶשְׁט דֶּיִיד נָעֶנְען דִּי צֶעהֶן שְׁבָטִים, זָאנְט דָּער פָּסוּק בֵּיי דִּי קְרִיג אִיז נִיְּוֶען אַיינֶר שֶׁבַע בֶּן בִּכְרִי פּוּן שֶׁבֶט בִּנְיָמִין, עֶר הָט נִיְּאוּאנְט צוּם שֶׁבֶט יְהוּדָה, פַּאר וָאס רֶעם אִיר אֲוֶועלְכֶע הַאלְטֶע דֶּיִיד נָעֶנְען דַּיָּא צֶעהֶן שְׁבָטִים, מִיר וֶועלֶן זָעהֶן דֶּער מֶלֶךְ שָׁאוּל אִיז נִיְּוֶען פּוּן שֶׁבֶט בִּנְיָמִין, הָאט זִיךְ דֶּען דֶּער שֶׁבֶט בִּנְיָמִין נִרוּס נִהַאלְטֶן נָעֶנְען אֶלָּע יוֹדְעִין צוּ זָאנֶן נֶיִיסְ דֶּער מֶלֶךְ אִיז פּוּן אוּנְזֶער שֶׁבֶט נִיהְיוֹר דֶּר מֶלֶךְ בֶּיי אוּנְז צוּ אֶלָּע יוֹדְעִין, דָּם הָט מֶען פּוּן שֶׁבֶט בִּנְיָמִין נָאר נִיט נִרְעֶרְט. אוּן אִיר שֶׁבֶט יְהוּדָה זָענֶט נִרוּס בֵּיי זִיךְ נָעֶנְען אֶלָּע יוֹדְעִין נֶיוֶיל דֶּער מֶלֶךְ אִיז פּוּן אִירֶער שֶׁבֶט, נָאכְדֶּעם הָאט שֶׁבַע בֶּן בִּכְרִי זִיךְ נִקְרֶעט צוּ אֶלָּע יוֹדְעִין אוּן הָט נִזָּאגְט צוּ זֵיי, אִז דֶּר שֶׁבֶט יְהוּדָה זָאגְט אוֹיךְ אוּנְז מִיר הָאבֶּען קִיין חֵלֶק דָּוִד אוּן מִיר הָאבֶּען קִיין מֶיֶיל יְרוּשָׁה אִין דֶּעם זוֹהֶן פּוּן יִשַׁי, וָועלֶן מִיר מַאכֶּן אַרוֹנְטֶר פּוּן דָּוִד. זָאל דֶּער שֶׁבֶט יְהוּדָה הָאלְטֶן דָּוִד פַּר אֲמֶלֶךְ אוּן מִיר אֶלָּע יוֹדְעִין וָועלֶן הָאבֶּן אַנְדֶּער מֶלֶךְ, דִּי יוֹדְעִין הָאבֶּן בַּאלְד אֲזוֹ נָמָאן. אוּן זָענֶן אַוועק נִיְּאנְגֶען פּוּן דָּוִדְס מְלוּכָה אוּן זָענֶן נִיְּאנְגֶען נָאךְ שֶׁבַע בֶּן בִּכְרִי:

אֶל בֵּיתוֹ אוּן דָּוִד אִיז נִקוּמֶן צוּ זַיין הוּיז קִיין יְרוּשָׁלַיִם יִז נִקְ הָמָלֶךְ וגו' אוּן דָּעֶר מֶלֶךְ הָט נְנוּמֶן דִּי צֶעהֶן קֵיי"פֶּס וויבר

בֵּיתוֹ יְרוּשָׁלַ͏ִם וַיִּקַּח הַמֶּלֶךְ אֶת עֲשֶׂר־
נָשִׁים ו פִּלַגְשִׁים אֲשֶׁר הִנִּיחַ לְשִׁמֹר
הַבָּיִת וַיִּתְּנֵם בֵּית־מִשְׁמֶרֶת וַיְכַלְכְּלֵם
וְאֵלֵיהֶם לֹא־בָא וַתִּהְיֶינָה צְרֻרוֹת עַד־
יוֹם מוֹתָן אַלְמְנוּת חַיּוֹת: ד וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ
אֶל־עֲמָשָׂא הַזְעֶק־לִי אֶת־אִישׁ־יְהוּדָה
שְׁלֹשֶׁת יָמִים וְאַתָּה פֹּה עֲמֹד: ה וַיֵּלֶךְ
עֲמָשָׂא לְהַזְעִיק אֶת־יְהוּדָה וַיֹּאחַר מִן־
הַמּוֹעֵד אֲשֶׁר יְעָדוֹ: ו וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־

לְיִרוּשְׁלֵם וְדַבַּר מַלְכָּא
יַת עֲסַר נְשִׁין לְחֵינִן דִּי
שְׁבַק לְמִטַּר בֵּיתָא
וּמַנִּינִן בְּבֵית מַטְרָא
וּמְסוֹבַר לְהֶן וְלוֹתְהֶן לָא
עַל וְהַוְאָה גְּטִירִין
וּמְתַקְרִין עַד יוֹם מִיתְהֶן
אַרְמְלָן דְּבַעְלֵיהֶן קָיְם:
ד וַאֲמַר מַלְכָּא לַעֲמָשָׂא
כְּנוֹשׁ קֳדָמַי יַת אֱנָשׁ
יְהוּדָה תְּלָתָא יוֹמִין וְאַתְּ
הָכָא קוֹם: ה וַאֲזַל
עֲמָשָׂא לְמִכְנַשׁ יַת
דְּבֵית יְהוּדָה וְאוֹחַר מִן
זִמְנָא דַּאֲמַר לֵיהּ:
ו וַאֲמַר דָּוִד לַאֲבִישַׁי כְּעַן

יבאיש

ת"א ויאמר למלך . כהדין סב : וירד . יב :

רש"י

ויוחר קרי

מהר"י קרא

כ"נ) לבן זימון: (ד) הזעק לי את איש יהודה. סיכוי כאן עד ג' ימים: ואתה פה עמוד. לפוף שלשת ימים הוי זהיר להיות עומד כאן לפני כי הפך היה לדרוך מהרי שבע בן בכרי: (ח) ויוחר מן המועד. מעכהיגהו לרבנן

הארץ: (ה) ויוחר מן המועד אשר יעדו. שלא בא לזמן שאמר לו הזעק לי את איש יהודה שלשת (אלפים) [ימים] ואתה פה עמוד. ובשראה דוד שלא בא אמר לאבישי הואיל ועשה איש יהודה לא בא קח אתך את עבדי אדוניך הנפצאים כאן.

רד"ק

והלכו אחרי שבע בן בכרי כשתקע בשופר ואמר איש לאוהליו ישראל: (ג) ואליהם לא בא. נתלקח רז"ל מהם אצרו כי מוהרות היו לו אלא שכבש את יצרו מהם המורות בזה שהשביע יצרו בזה שהיה אסור לו מנע עתה יצרו מכה שהיה מותר לו ומהם אמרו אסורות היו לו אמרו ומה כלי הרעיון שנשתמש בו מלך אסור להרעיון כלי מ"ל שנשתמש בו הרעיון אינו דין שיהא אסור למלך: צרורות. קשירות שלא היה להם עיד התר וי"ת נסירין וכן התרם צור תעודה מר: עד יום מותן. כתרגומו מתקרין עד יום מותן אתמלן דבעליהן קיים: (ד) הזעק לי. אספם לי שיהיו אחרי שבע בן בכרי: שלשת ימים. עד שלשת ימים האספם אלי: ואתה פה עמוד. כלומר שתשוב עמהם ודעתו היה למיהוא שר צבא כמו שיעד לו ובשמעע

יואב קנא בדבר לפיכך הרגו: (ה) ויוחר מן המיעד. כתוב ביש"ד וקרי בוי"ו והכתוב הוא מנחי הפ"א מן הקל מאיתם שפ"אהם וי"ד כמו מן יפד ויפד והקרי הוא מאוח' שפ"אהם אלף והוא בשקל ויסף עוד דוד ופי' אחר שלא בא לשלשת הימים ובשראה דוד שלא בא אמר לאבישי שיירדוף אחרי שבע בן בכרי ולא אמר ליואב כי בלבו היה להסירו שלא יהיה שר

מצודת דוד

(ג) בית משמרת. במקום משומר לכל יבוא מי עליהן כי לסוררות לכל אדם על פיהן פלגשים: המגך. וא"ת כדכתי' מכם יקחו לעבדים ושפחות (בראשית מ"ז כ"ג): (ד) הזעק. לשון קול קורא: (ה) ויוחר. מל' לאחר ועכוב: המועד. הזמן: ישרו. ענין קבעות כמו ממנו משה ומי יעדה (מיכה ו'):

מצודת ציון

סלוק כמו ועצלה תענן (במדבר ט'): (ג) ויכלכלם. הספיק מזונם: צרורות. קשורות כמו לצרורות כספיכם (בראשית מ"ב): (ה) הזעק. השמ קקול שקרא: (ח) ויוחר. מל' לאחור ועכוב: המועד. הזמן: ישרו. ענין קבעות כמו ממנו משה ומי יעדה (מיכה ו'):

פירוש ע"ט

וַיְיָבֶר וְאִם עֲר חַט גְּלָאוְט צוּ הִיטֶן דִי שְׁטוּב וַיְהֶנֶם בַּיִת מִשְׁמֶרֶת אוּנ חַט זַיי גִּינְעֶבֶן אוּנ אַיין גֶּעהֵים הוּיז דֶען עֲר חַט גְּוּאלְט נָאךְ יָאנֶן נָאךְ שֶׁבַע בֶּן בִּכְרִי: זַיי זָאלֶן דָארְטֶן גֶּהֵים וְוֶעֶרֶן אוּנ חַט זַיי גִּשְׁפַּיְיזְט אוּנ צוּזַיי אַיז עֲר נִיט גְּקוֹמֶן וַתְּהִיֶינָה צְרוּרוֹת אוּנ זַייא זָענֶן גְּוֶוען פַּאר בּוּנְדֶן בִּיז אוּנ זַיֶיער טוֹט אַלְמָנוֹת חַיּוֹת: (ד) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל עֲמָשָׂא אוּנ דֶער מֶלֶךְ הָאט גְּזָאגְט צוּ עֲמָשָׂא הַזְעֶק לִי וגו' וְאַתָּה פֹּה עֲמֹד. אוּנ דֶער דָּוִד הָאט גְּזָאגְט צוּ אֲבִישַׁי עַתָּה יָרַע לָנוּ הֵיזֶנְט וְוֶעט אוֹנוּ שֶׁבַע בֶּן בִּכְרִי עֶרְגֶר טָאן פּוּן אַבְשָׁלוֹם. אוּנ וַיֵּיל עֲמָשָׂא

אֲבִישַׁי עַתָּה יֵרַע לָנוּ שֶׁבַע בֶּן־בִּכְרִי
מִן־אַבְשָׁלוֹם אַתָּה קַח אֶת־עַבְדֵי
אֲדֹנֶיךָ וּרְדֹף אַחֲרָיו פֶּן־יִמְצָא לוֹ עָרִים
בְּצֻרוֹת וְהָצִיל עֵינֵנוּ׃ ז וַיֵּצְאוּ אַחֲרָיו
אַנְשֵׁי יוֹאָב וְהַכְּרֵתִי וְהַפְּלֵתִי וְכָל־
הַגִּבֹּרִים וַיֵּצְאוּ מִירוּשָׁלַם לִרְדֹּף אַחֲרֵי
שֶׁבַע בֶּן־בִּכְרִי׃ ח הֵם עִם־הָאֶבֶן
הַגְּדוֹלָה אֲשֶׁר בְּגִבְעוֹן וַעֲמָשָׂא בָּא
לִפְנֵיהֶם וְיוֹאָב חָגוּר ו מִדּוֹ לְבֻשׁוֹ וְעָלָיו
חֲגוֹר חֶרֶב מְצֻמֶּדֶת עַל־מָתְנָיו בְּתַעֲרָה

בְּאִישׁ לָא שְׁבַע בַּר
בִּכְרִי מִן אַבְשָׁלוֹם אַתְּ
דְּבַר יָת עַבְדֵי רִבּוֹנָךְ
וּרְדַף בַּתְרוֹהִי דִלְמָא
יַשְׁכַּח לֵיהּ קִרְוִין בְּרִכִּין
וְיֵעֵלֵק לָנָא׃ ז וּנְפָקוּ
בַּתְרוֹהִי גַּבְרֵי יוֹאָב
וְכֶרְתִּי וּפְלֵטִי וְכָל
גִּבָּרַיָּא וּנְפָקוּ מִירוּשְׁלֵם
לְמִרְדַּף בָּתַר שֶׁבַע בַּר
בִּכְרִי׃ ח אִינוּן עִם
אַבְנָא רַבְּתָא דִּי בְגִבְעוֹן
וַעֲמָשָׂא אֲתָא לָאַפֵּיהוֹן
וְיוֹאָב אָסִיר מְזָרִיז
לְבוּשׁוֹהִי וַעֲלוֹהִי
אַסְפַּנְקִי חֲרַב מְגָרָא עַל
חַרְצֵיהּ בְּנִדָּתֵהּ וְהוּא

אויל

מהר"י קרא

ורדף אחרי שבע בן בכרי : (ו) פן ימצא לו ערים בצורות והציל עינינו . פתי' והציל עצמו לעינינו : (ח) מדו . כמו וילבש שאול את (מדו) [דוד] מדיו , וכן מדו בד דכהן : מצומדה .

ועליו קרי

רש"י

דפתחו במסכת כלמיתין כסנהדרין : (ו) אתה קח את עבדי אדוניך . מחרי תכר ליחר ממש סר הלכה ולא הכיר את נכח יהודה קח לתה מן המלאים כביכי ירדוף

רלב"ג

מחריו : והציל עינינו . והעיל עלמו לפיוטו והרי זה מקרא קצר : (ח) מצומדת על מתניו . סמוכה מלמוד

מצודת ציון

(ו) והציל . מלשון הלצה . לו הוא מענין הפרכה כמו הכר הציל (משלי כה) : (ז) והכרתי והפלתי . ת"י קבחית ופלטים (בראשית לא) : (ח) עם האבן . כמוך להאבן : מדו לבושו . הוא לשון מעיל וכעין המלה בשמות כרמים כמו למדמת עפר (דברים יד) : מצומדת. מחוברת כמו למיד פתיל (במדבר יט) : בתערה . הוא תוך התרב .

מצודת דוד

תת לאבשלום : הרע לנו . יעשה לנו רעה יותר מן אבשלום : עבדי אדוניך . ת"י עבדי המלך וכן תמר עבדי כן דרך המקרא וכן כאן למען (בראשית ד) עם כי למען שמו למען : בן בכרי . למי קורא עכשו במקום עתיד : והציל עינינו . לילך עלינו מעיניו . או ירחם עלינו ממנו : (ז) אנשי יואב . הנגדים אבל הוא כתוב למעלה ואלו הם ממנו מלמד שלא היתה מחשבתם על מתניו לחתוך לו המעיל אלא על היקר שלפניו וכשהוא נופל היתה כשהוא סם למען וגו' : ועליו . על הלבוש היה חגור מכף מלומדת על מתניו לחתוך לו המעיל על היקר שלפניו וכשהוא נופל היתה

פרוש ע"ט

זוּמְטָ זִיךְ אוּן הָאט נָאךְ נִיט גִּבְרַאכְטְ דָאס חַיִל פּוּן
יְהוֹדָה אַזָּה קַח נָעם דוּ דִי קְנֶעכְטְ פּוּן דֵיין הֵאר וָום
זָעלְן גִיפּוֹנְעֶן אֲרוּם מִיר אוּן יָאג נָאךְ אִים פֶּן מְצָא לוֹ
וָוארוּם טָאמְר וָועט עֶר זִיךְ גִיפּוּנְעֶן פְּעכְטִי שְׁטָעט
אוּן וָועט זִיךְ מַצִּיל זֵיין פַּאר אוּנְזֶרִי אוֹגֶן׃ (ז) וַיֵּצְאוּ
אַחֲרָיו אַנְשֵׁי יוֹאָב וְעֶנְן גְּאַנְגֶען נָאךְ אִים דִי מַאנְן
פּוּן יוֹאָב אוּן דִי בוּגֶן שִׁיסֶר אוּן דִי שְׁלֵיידֶר וְואלְכֶר
אוּן אַלֶּע גִּבּוֹרִים וַיֵּצְאוּ מִירוּשָׁלַיִם אוּן זֵייא וָעֶנְן אֲרוּם
גְּאַנְגֶען פּוּן יְרוּשָׁלַיִם צוּא נָאךְ יָאגֶן נָאךְ שֶׁבַע בֶּן
בִּכְרִי׃ (ח) הֵם עִם הָאֶבֶן הַגְּדוֹלָה זֵיי וָעֶנְן גִּוועזֶן בֵּיי הֶעם

אסעזו

וְהוּא יָצָא וַתִּפֹּל׃ ט וַיֹּאמֶר יוֹאָב לַעֲמָשָׂא
הֲשָׁלוֹם אַתָּה אָחִי וַתֹּחֶז יַד־יְמִין יוֹאָב
בְּזָקָן לַעֲמָשָׂא לְנַשְּׁקוֹ׃ י וַעֲמָשָׂא לֹא־
נִשְׁמַר בַּחֶרֶב אֲשֶׁר בְּיַד־יוֹאָב וַיַּכֵּהוּ
בָהּ אֶל־הַחֲמֵשׁ וַיִּשְׁפֹּךְ מֵעָיו אַרְצָה
וְלֹא־שָׁנָה לוֹ וַיָּמָת וְיוֹאָב וַאֲבִישַׁי אָחִיו
רָדְפוּ אַחֲרֵי שֶׁבַע בֶּן־בִּכְרִי׃ יא וְאִישׁ
עָמַד עָלָיו מִנַּעֲרֵי יוֹאָב וַיֹּאמֶר מִי אֲשֶׁר
חָפֵץ בְּיוֹאָב וּמִי אֲשֶׁר־לְדָוִד אַחֲרֵי
יוֹאָב׃ יב וַעֲמָשָׂא מִתְגֹּלֵל בַּדָּם בְּתוֹךְ

אָזִיל וּפְסָע׃ ם וַאֲמַר
יוֹאָב לַעֲמָשָׂא הַשְׁלָם
אַתְּ אָחִי וְאַחֲדַת יַת יְמִין
יוֹאָב בְּדַקְנָא דַּעֲמָשָׂא
לְמִנְשַׁק לֵיהּ׃ י וַעֲמָשָׂא
לָא אִסְתְּמַר בְּחַרְבָּא דִּי
בְיַד יוֹאָב וּמְחָהִי בָּהּ
בְּסָטֵר יַרְכֵיהּ וּשְׁפַךְ
מֵיעוֹהִי לְאַרְעָא וְלָא
תְנָא לֵיהּ וּמִית וְיוֹאָב
וַאֲבִישַׁי אֲחוֹהִי רָדַף
בָּתַר שֶׁבַע בַּר בִּכְרִי׃
יא וּגְבָרָא קָאִים עִילַּוֹהִי
מֵעוּלֵימֵי יוֹאָב וַאֲמַר מַן
דְּרָעֵי בְיוֹאָב וּמַן דִּי
לְדָוִד יְהֵךְ בָּתַר יוֹאָב׃
יב וַעֲמָשָׂא מְטַרַף בְּדַמָּא
בְגוֹ

חסר א׳

רש״י

לגיפי לרוכב מתניו שלא כדרך הוגרי תרב כדי שתהא נוחה ליפול ולא יטרוך להוציא׳ מתערה׃ והוא יצא. כנגד עמשא׃ והפיל. התרב מתערה לפי שהיתה מלקה ולעומה ומיה

מדר״י קרא

מחוברת׃ והוא יצא. בראות יואב את עמשא יצא מבין אנשיו שהיה מתחלך ביניהם לצאת לקראת עמשא. כאילו חפצו לקדם את עמשא לשאול בשלומו. ויכל שלא יצא לקראתו שלף חרבו מתערה והחביאה בצל ידו עד שקרב אצל עמשא. כשבא אצלו קשת באילו החרב נפלה מתערה לארץ ורוצה להשיבה אל

תערה ובידו אחו בזקן עמשא כאילו רוצה לנשקו. ולא אחו בזקנו אלא כדי שלא יראה עמשא חרב שלופה בידו יואב ויבין

רד״ק

יצא מהמקום שהיו בו עם האנן הגדולה אי מגבעון העיר ובצאתו נפלה החרב מתערה ולקחה בידו השמאלית כדי שלא יהא נשכר עמשא שבא להכותו לנתן לו שלום ואחזו בזקנו ביד ימינו לנשק לו׃ (י) ועמשא לא נשמר. כלומר שלא שמר עצמו מן החרב׃ (יא) עבד עליו. לזרז הבאים שלא יעמדו על החלל

מצודת דוד

מתגולל מתפלה בכאיבים מועטים לפל יהיגים הם עמשא׃ והוא יצא. מהמקום הנזכר ונפלה מתערה בכאיבים מועטים אשר בהם לפקח מעשלו

רלב״ג

מן המקום שהיו בו עם האנן הגדולה או מגבעון העיר ובצאתו נפלה החרב מתערה ולקחה בידו השמאלית כדי שלא יהא נשכר עמשא שבא להכותו לנתן לו שלום ואחזו בזקנו ביד ימינו לנשק לו׃ (י) ועמשא לא נשמר. כלומר שלא שמר עצמו מן החרב׃ (יא) עבד עליו. לזרז הבאים שלא יעמדו על החלל

מצודת ציון

(ט) והנה. מלי דמיחה׃

רמב״ן

כמ״ש במ״ק ולקחה מהמקום שהיו בו עם האנן הגדולה או מגבעון העיר ובצאתו נפלה החרב מתערה ולקחה בידו השמאלית כדי שלא יהא נשכר עמשא שבא להכותו לנתן לו שלום ואחזו בזקנו ביד ימינו לנשק לו׃ (י) ועמשא לא נשמר. כלומר שלא שמר עצמו מן החרב׃ (יא) עבד עליו. לזרז הבאים שלא יעמדו על החלל

מצודת דוד

מתגולל מתפלה בכאיבים מועטים לפל יהיגים הם עמשא׃ והוא יצא. מהמקום הנזכר ונפלה מתערה מועטים אשר בהם לפקח מעשלו

רלב״ג

כמ״ש במ״ק ולקחה מהמ

הַמִּסְכָּלָה וַיַּרְא הָאִישׁ כִּי־עָמַד כָּל־הָעָם
וַיַּסֵּב אֶת־עֲמָשָׂא מִן־הַמְּסִלָּה הַשָּׂדֶה
וַיַּשְׁלֵךְ עָלָיו בֶּגֶד כַּאֲשֶׁר רָאָה כָּל־הַבָּא
עָלָיו וְעָמֹד׃ יג כַּאֲשֶׁר הוּגָה מִן־הַמְּסִלָּה
עָבַר כָּל־אִישׁ אַחֲרֵי יוֹאָב לִרְדֹּף אַחֲרֵי
שֶׁבַע בֶּן־בִּכְרִי׃ יד וַיַּעֲבֹר בְּכָל־שִׁבְטֵי
יִשְׂרָאֵל אָבֵלָה וּבֵית מַעֲכָה וְכָל־
הַבֵּרִים וַיִּקָּלֲטוּ וַיָּבֹאוּ אַף־אַחֲרָיו׃
טו וַיָּבֹאוּ וַיָּצֻרוּ עָלָיו בְּאָבֵלָה בֵּית
הַמַּעֲכָה וַיִּשְׁפְּכוּ סֹלְלָה אֶל־הָעִיר

בגו בבשא והוא עברא
אחרי קם בר עמא ואסהד
ית עמשא מן בבשא
למחקלא ורמא עלוהי
לבושא בר הוא די
דאחי עלוהי וקאים׃
יג כד אעדיה מן בבשא
עבר כל גברא בתר
יואב למרדף בתר שבע
בר בכרי׃ יד ועבר בכל
שבטא די ישראל
לאבלה ובית מעכה וכל
בירין ואתכנישו ואתו
אף אינון בתרוהי׃
טו ואתו ועצרו עלוהי
באבל בית מעכה
ושדרו מלוהא על קרתא
ואקפה

מהר״י קרא

ויקהלו קרי

שלקרקרו בה שלף איהה וישתמר ממנה: (יג) באשר חוגה מן המסילה. פתר׳ כאשר נסתם מן המסילה. כמו הגו סיגים מכסף. שפת׳ הוצא סיגים מכסף. וכן הוגו מלב דברי שקר.

רש״י

תלויה לך ירוכו תלוי לרוחב מתניו וכתיב בשם עלמו לך התרן נפלה מתערה ותחזה כימיו ולא הכיר עמשא כדבר: (יב) כאשר ראה כל הבא עליו ועמד. כאחר ראה שלא ירהיבוהו העוברים: (יג) כאשר חוגה. חוסר שרשי חוגה כל דעת ארמוני אבי ז״ל והוא בן שלא נזכר פעלו מן המדבר ומענינו ומשרשו הגה ברוחו הקשה הגה סיגים ועל דעת ר׳ יהודה ור׳ יונה שרשו עה מבנין חסרי משפטי בתשלומי חוגה בשקל הגלה: (יד) ויעבר. שבע בן בכרי שהיה בירח כששמע שירידפין אחריו עבר בכל שבטי ישראל עד אבלה ובא בעיר להבלם בה ויש לפרש ויעבור על יואב: אבלה ובית מעכה. שני בקיעות סמוכים היו ואחר שאבר באבלה בית המעכה נראה כי היה אבל אחד והה היה כמיך לבית המעכה והיו סומכים אותו אליהו ובל חבירים. מקומית המיוחדת לבאותי

רד״ק

אלא ילכו אחרי יואב ובאשר ראה האיש שלא הועילה הודעתו לאנשים הבאים אלא היו עובדים על החלל הסירו מן המסילה שלא יראוהו העוברים: (יג) כאשר חוגה. חוסר ששיו חוגה מן המסילה. כלומר הוסר מן הדרך: (יד) ויעבר בכל שבטי ישראל לאבלה. כלומר בכל השבטים שהיו בדרך ויקהלו אחריו: (טו) ויבואו ויצרו עליו. הנה כאן עיר אבל ובית מעכה. שני בקיעות סמוכים היו ואחר שאבר באבלה בית המעכה נראה כי היה אבל אחד והה היה כמיך לבית המעכה והיו סומכים אותו אליהו ובל חבריו. מקומית המיוחדת לבאותי

מצורה ציון

(יב) המסילה. דרך המכוסה: (יג) חוגה. כוסה כמו הגה כמתו

שהיו לבניהן נקראים ברים ואמר כי עבר כל אלה המקומות ובסוף נכנס באבל שהיא עיר ומכצר וחשב להשחיב בה: ויקהלו. בן כתוב ויקרי ויקהלו ושניהם א׳ כי בלים שיש באותיות השוות רבי במקרא כמו בכש ובשכ שמלה ושלמה קללת לחקת ומוח ואשר קללת והקרי הוא נמצא ובבואר: ויבואו אף אחריו. פירוש אחרי יואב ובאחריו אף לפי שהלכו אחרי שבע בן בכרי מהחלה ובראותם כי הדרך יואב ואנשיו ✱ הרוץ במקומות שהיה עיבר יואב להדרך אחרי שבע בן בכרי היו נקהלים אנשי המקומות ההם ויבאים גם אחריו לדרוף אחרי שבע בן בכרי: (טו) סוללה. כתרגומו בליהא יהוא תל עפר

מצודת דוד

היה נמלט ממנו ולא הושלכו מהשדה. נגמו הבהמה מתוקן מהמסילה וכסהו בעפר כדי שלא יראה כל הלכה: (יד) ויעבור. יואב עבר בכל שבטי ישראל לגבות מהם מסלם ומס אבלה ובית מעכה ובירים. גם שבע יואב על הברים ועל כל מחוז ומקום רומז ונקהלו: ויקהלו. מבחרי שלמל ומבני הברים נקהלו ויבואו אחרי יואב: (טו) עליו. על שבע בן בכרי: וישפכו סוללה. דרך מוכני ציר לכפון שפך מול המומה לעבות תל גבוה ושוים עליה לחלחם עם מיש וס״ם במוכנים מומה מסקלה ובדעתי כני אדם

פירוש ע״ש

גּוֹעֲרָן דָּאִם אִיטַלִּיכָעֲר וּואִם אִיז גְּקוּמֶן צוּ אִים אִיז פוּן יִשְׂרָאֵל עֲר וְאַלְוַיי אִיבֶּר רַיידֶן וַיי וְאַלֶן אִים מָאכֶן גְּבְלִיבֶן שְׁטֵיין: (יג) מֵאֲשֶׁר הוּגָה מִן הַמְּסִלָּה אוֹג אַז עֲר פַּר אַיין מֶלֶךְ אִיבֶּר וַיי אוֹג אִיז גְּקוּמֶן קְרִין אֲבָל אוֹג אִיז וְוָאכֶן אוֹם גְּצוֹגֶן פוּן דֶעם שְׁטֶעג גֶּבֶר כָּל אִישׁ אִיז קְרִין בֵּית מַעֲכָה אוֹג אִין דֶעם נָאכְגֶן לַאגֶר בֶּרִים אִיבֶּר גְּאַרֶן אִיטַלִּיכֶר מַאן נָאךְ וּואָב צוּ נָאךְ נָאכֶן וְנִקְהֲלוּ אוֹג זַיי הָאבֶן זִיךְ אַיין גְּאַמֶלְט אוֹג זַיי עֶלְן אוֹיךְ גְּקוּמֶן נָאךְ אִים: (טו) וַיָּבֹאוּ וַיָּצֻרוּ עָלָיו בְּאָבֵלָה בֵּית הַמַּעֲכָה וַיִּשְׁפְּכוּ סֹלְלָה אֶל־הָעִיר

שבע

וְאַקְפֵּה מִשְׁרִין וְכָל עַמָּא דְעִם יוֹאָב מְתַעֲשְׁתִּין לְחַבָּלָא שׁוּרָא: טז וּקְרַת אִתְּתָא חֲכִימְתָא מִן קַרְתָּא שְׁמָעוּ שְׁמָעוּ אִמְרוּ כְעַן לְיוֹאָב קְרַב עַד הָכָא וַאֲמַלֵּיל עִמָךְ: יז וּקְרִיב לְוָתָהּ וַאֲמַרַת אִתְּתָא הַאִתְּ יוֹאָב וַאֲמַר אֲנָא וַאֲמַרַת לֵיהּ שְׁמַע פִּתְגְמֵי אַמְתָךְ וַאֲמַר שָׁמַע אֲנָא: יח וַאֲמַרַת לְמֵימַר אַדְכַּר כְּעַן מָה דִכְתִיב בְּסִפְרָא אוֹרַיְתָא לְמִשְׁאַל בְּקַרְתָּא וְכֵן הֲוָה לְמִשְׁאַל בְּאָבֵל: יט

וַתַּעֲמֹד בַּחֵל וְכָל־הָעָם אֲשֶׁר אֶת־יוֹאָב מַשְׁחִיתִם לְהַפִּיל הַחוֹמָה: טז וַתִּקְרָא אִשָּׁה חֲכָמָה מִן־הָעִיר שִׁמְעוּ שִׁמְעוּ אִמְרוּ־נָא אֶל־יוֹאָב קְרַב עַד־הֵנָּה וַאֲדַבְּרָה אֵלֶיךָ: יז וַיִּקְרַב אֵלֶיהָ וַתֹּאמֶר הַאַתָּה יוֹאָב וַיֹּאמֶר אֲנִי הָאִשָּׁה הַאַתָּה וַיֹּאמֶר אֲנִי שֹׁמֵעַ וַתֹּאמֶר לוֹ שְׁמַע דִּבְרֵי אֲמָתֶךָ וַיֹּאמֶר שֹׁמֵעַ אָנֹכִי: יח וַתֹּאמֶר לֵאמֹר דַּבֵּר יָדַבְּרוּ בָרִאשֹׁנָה לֵאמֹר שָׁאֹל יִשְׁאֲלוּ

רש"י

הברים. לח ידעתי מהו: (טו) **והעמוד בחל**. ומקפה מסדרין. וים פותרין ותעמיד בחל לשון חיל **והומה** (חיוכה ג' ח') הפילו החומה החיצונה ותתחזק לעמוד על ידי הפנימית: (יז) **האתה יואב**. שמעתי כך ושמא כשכת תחכמוני (לקמן כ"ג ח'): (יח) **דבר ידברו בראשונה לאמר**. היה לך לדבר לשלום כראשונה שם שלום ישנוך ויפתחו לך לא היה לך להלחם עליהם: **שאול ישאלו באבל**.

מהר"י קרא

שפת' הוצא מלב דברי שקר: (טו) **התעמיד בחל**, שתי חומות היו לה חומה וחיל. ותבקע החומה החיצונה ותעמיד העיר בחיל היא חומה הפנימית. ויונתן תרגם ותעמוד בחיל. ואקיפה מישרין: (יח) **דבר ידברו בראשונה לאמר**. הם אשר אתך בפשיטות להפיל החומה היה להם לדבר בראשונה לאמר. לשאול את העם הישבים בעיר אם רצונם להשלים עמך הישבים באבל העיר: **וכן החמו**. את' **והיה אם יענוך וכן השלימו** ההמו עמך כדברך מיטב ואם לא תשלים עמך או הלחם עמהם, ולא עשית כן אלא פתחת חרב החלה ולא

רלב"ג

הפנימית: (יח) דבר ידברו כראשונה לאמר וגו'. כ"ל הנה ידברו בהשמונה הבאים עם בקצו כן בכרי למעוך לנו העם אלינו ויהיו בשלום אל יכשילו אליהם דוח ומעני דבריהם אלה העם הבטיחו מהכישם מכני אבל שהעם הזולה להבטיח כל העיר כמיהו היו כלם

רד"ק

ובדברי רז"ל מוליא ברינא ושפיכת הסוללה הוא למלא החפירות אשר סביב העיר עפר ועשות תל להגיע אל החומה: ותעמוד בחל, עמדה העיר להכבש בחומה כי מלאו החפירות עפר ולא היה להם אלא לחפיל החל והוא החומה כמו שפירשו רז"ל חל והומה שורא ובר שורא או פירש בחל בחפיר כתרגו' בני בחלת' ופי' אחר ששפכו הסוללי' וסתמו החפיר' עמדו אנשי מלחמה בחיל לרגלי החומה יהשבו להפיל ופי' והעמוד לשון נק' על המלחמ' וי"ת בחל כמו בחיל ואקפה משרין: משחיתים. משחיתים בכלי המפץ האבנים להפיל החומה וי"ת מתעשתין לחבלא שורא וענין משחיתים בתרגומו משחיתים בלבם כלומר חושבים ומתכוונים היאך יפילו החומה: (טז) **ותקרא אשה חכמה**. בדרש מי היתה אשה זאת סרח בת אשר אמרה דבר ידברו בראשונה שאול ישאלו באבל וכן התמי כאן תסו דברי תורה כלומר תסו דברי תורה כאן שאין יודעים אותן אני שמעתי דבר זה ממשה רבינו כשהיו באים להלחם

מצודת דוד

קדוים סולגה מלשון מסילה: **ותעמוד בחל**. תח"י קרכה עדת המלחמה על העיר ועמדה על החל וה"ת החומה הסמוכה שהיא סגנוה כמו חל ומומה (חיוכה ג): משחיתים. התחיל להסמיך החומה: (טז) **שמעי שמעו**. כפלה דבריה כדרך הלועג כהכלה ולקחה להמשי המלחמה שהם שמעו לה מבר ממנו ליחב ביקבה אלי ולדבריה אלי: (יח) **ותאמר לאמר**. כ"ג ממכה וכפלה להסיף על דבריה: דבר וגו'. כ"ל היה לכם לדבר בהשמונה לשלום מה יחמדו הם כמ"ם כמוכה וקלמת מליה לשלום (דברים כ): **שאול ישאלו באבל**. כ"ל דע לך שהם ישלמו בשלמא מה בשמני מהל וה"ת מהלה: וכן

מצודת ציון

כקפה (ישעיה כז): (טו) **ויצודרו**. מלשון מלוד: (יח) **התמו**. מל'

פירוש ע"ט

שָׁבַע בֶּן בִּכְרִי אִין דֵּעַר שְׁמָאט אֲבֶלָה וָואם זִיא אִיז נָאהִינְט פּוּן בֵּית מַעֲכָה וַיַּשְׁפְּכוּ סוֹלְלָה אוֹג וַיִּי הָאבֶּן גִּינְאסֶן כְּלוֹמֶר גְשׁוּט אַיין שְׁאנְץ אַרוּם דֶעַר שְׁמָאט וְתַעֲמוֹד בַּחֵל אוֹג דִי שְׁמָאט אִיז גְּבְלִיבֶּן שְׁטֵיין צְווִישֶׁן דִי חֵיילוֹת וָואם אַרוּם אִיר אִיז גְּוָוען וְכָל הָעָם אֲשֶׁר אִתּוֹ יוֹאָב הָאבֶּן אֶן גֶהוּבֶן צוּ פֶּר דֶארְבֶּן אוֹג צוּ אַיין וַאהְרֶפֶן דִי מוּיעֶר: (טז) וַתִּקְרָא אִשָּׁה וגו' אוֹג עֶס הָט גְרוּפֶן אַיין קְלוּגֶע אִשָּׁה פּוּן דֶעַר שְׁמָאט אוֹג הָאט גְּזָאגְט שִׁמְעוּ שִׁמְעוּ הֶערְט הֶערְט אִמְרוּ נָא אֶל יוֹאָב זָאגְט נוּן צוּ יוֹאָב גְּנָעהֶן בִּיז אַהֶער אוֹג אִיךְ וָועל דַיידֶען זִיא דִיר: שְׁמָאט לַייט בְּאלְד צוּ גְעְנְצְט כְּלוֹמֶר זַייא וואלְטֶן

בְּאָבֵל וּבְכֵן הִתַּמּוּ׃ יט אֲנֹכִי שְׁלֵמֵי אֱמוּנֵי
יִשְׂרָאֵל אַתָּה מְבַקֵּשׁ לְהָמִית עִיר וְאֵם
בְּיִשְׂרָאֵל לָמָּה תְבַלַּע נַחֲלַת יְהוָה׃
כ וַיַּעַן יוֹאָב וַיֹּאמַר חָלִילָה חָלִילָה לִי
אִם־אֲבַלַּע וְאִם־אַשְׁחִית׃ כא לֹא־כֵן
הַדָּבָר כִּי אִישׁ מֵהַר אֶפְרַיִם שֶׁבַע בֶּן־
בִּכְרִי שְׁמוֹ נָשָׂא יָדוֹ בַּמֶּלֶךְ בְּדָוִד תְּנוּ־
אֹתוֹ לְבַדּוֹ וְאֵלְכָה מֵעַל הָעִיר וַתֹּאמֶר
הָאִשָּׁה אֶל־יוֹאָב הִנֵּה רֹאשׁוֹ מְשֻׁלָּךְ׃

אִם מְשַׁלְּמִין׃ יט אֲנַחְנָא
שַׁלְּמִין בְּהֵימָנוּתָא עִם
יִשְׂרָאֵל רַצְתָּ בְּעֵי
לְחַבָּלָא קִרְיָא דְּהִיא
בְּרַךְ רַב וְאִמָּא בְּיִשְׂרָאֵל
לְמָה תְּקַלְקֵל אַחֲסָנַת
עַמָּא דַּיְיָ׃ כ וְאָתֵיב יוֹאָב
וַאֲמַר חַס חַס לִי אִם
אֲקַלְקֵל וְאִם אְחַבֵּל׃
כא לָא כֵּן פִּתְגָמָא אֲרֵי
גַּבְרָא מִטּוּרָא דְּבֵית
אֶפְרַיִם שְׁבַע בַּר בִּכְרִי
שְׁמֵיהּ אֲרִים יְדֵיהּ
בְּמַלְכָּא בְּדָוִד הָבוּ יְהֵיהּ
בְּלָחוֹדֵיהּ וְאֵיזֵל מֵעַל
קִרְיָא וַאֲמַרַת אִתְתָּא
לְיוֹאָב הָא רֵישֵׁיהּ
מֵיהַרְמִי

מדה"י קרא

קראת אליה לשלום. וכן תירגם יונתן אדכר כען מה דכתיב באוריתא דבשה למישאל בקרתא מלקדמין למיפר הכדין הוה לך למישאל באבל אם משלמין: (יט) [אנכי שלמי אמוני ישראל]. פת' אנכי שלוחה אליך מעם ישראל העומדים באמונתם ורוצים להשלים. ואתה מבקש להחרית עיר ואם בישראל. פתר' עיר המישובתת בישראל וכן תרגם יונתן אנחנא משלימין בהימנותא עם ישראל דאת בעי לחבלא כרך דהיא

רש"י

שם שלמו בני העיר מעלות העיר הזאת שממה לכל: וכן התמו. מיד היו בני העיר משלימים עמכם: (יט) אנכי שלומי אמוני ישראל. מני מכני העיר שלמים ומאמיני ליזרעאל ולמלך. ומ"ש סרח בת אשר היתה מני השלמתי נאמן על ידי נגלה תרגום של יוסף למשה אני הגדתי ליעקב כי יוסף חי. ותימה הוא אם האריכה ימים כל כך סרח בת אשר אעפ"י שראינו שהאריכה ימים רבים שהרי נמנית עם באי מצרים ונמנית עם באי הארץ והיו שנותיה או לפחות מאתים וחמשים שנה: דבר ידברו בראשונה. שמעתי

רד"ק

הלילה למלך: (כא) נשא ידו במלך דוד. כמלך חפילו מימו דוד חייב מיתה מו כדוד שהוא ת"ח חפילו מימו מלך

רלב"ג

מודים במלכות: (יט) אנכי שלומי אמוני ישראל. הלא אנכי מבקש השלמתי נאמן לנאמן ע"י נגלה ארונו של יוסף למשה אני הגדתי ליעקב כי יוסף חי, ותימה הוא אם האריכה ימים כל כך סרח בת אשר אעפ"י שראינו שהאריכה ימים רבים שהרי נמנית עם באי מצרים ונמנית עם באי הארץ והיו שנותיה או לפחות מאתים וחמשים שנה: דבר ידברו בראשונה. שמעתי

מצודת ציון

ם והשלמה: (יט) תבלע. תכלית כמו ובלע בהר הוא (שם כה): (כ) חלילה. חולין וגם וכפל המלה לחזק הזמון מלמ:

מדד לנקר במלך: אתה מבקש. למה אתה מבקש להמית וגו' כי תמתן במחול שלמלך הלא אתה מבקש להמית לך: ואם. כ"ל עיר גדולה אשר קבלת בה וכיוצא ממנה כי כמו שהצילות הקטנות מקלות הגדולה כמ"ש עקרון ונגזרותיו (יהושע טו) כן נקלקל הגדולה אם תקלקל: נחלת ה'. עיר העיר שהיתיל להם המקום בנחלתם: (כ) אם אבלע וגו'. כ"ל נס העיר גם מובטחי: (כא) לא כן הדבר. כלומר מבקש להמית ולהשחית הלא פה מעלה חיב וגו': נשא ידו. כ"ל מרד במלך: בעד החומה. דרך המומס

פירוש ע"ט

הַיְקַח שָׁלוֹם נַמַאכְט מִיט אַייךְ׃ (יט) אָנֹכִי אִיךְ בִּין
פּוּן דֶר שָׁטַאט שְׁלוּמֵי אֱמוּנֵי יִשְׂרָאֵל וָוִם זַיי וָועלֶן נַאנְץ
בַּגֶייבט צוּ דִי יִשְׂרָאֵל אוּן צִוּם מֶלֶךְ אוּן צִוּא נָאט
אַתָּה מְבַקֵּשׁ דוּ ווִילְסְט טַייטֶן אַיין שְׁטַאט וָום זִיא אִיז
אַיין מוּטֶער צִוּוישֶׁן דִיא יִשְׂרָאֵל בְּלוּמֶר וַייעֶר צַיין
נַרוֹסֶי יְיָ תִּבְלַע נַחֲלַת ה' וָוארום וְאלְסְטוּ צַיין
שְׁלֶיינְגֶן בְּלוּמֶר צוּ פַּאר דַארְבִּין דִי נַחֲלָה פּוּן נָאט׃
(כ) וַיַּעַן יוֹאָב וַיֹּאמֶר חָס יוֹאָב גֶעזָאגְט אוּן חָט נְאָטְט
חָלִילָה לִי חוֹלִין וְגַם כְּפֶל הַמִּלָּה לְחֹזֶק הַזְּמָן מִלָּה:
אוֹף גֶהוּבֶן זַיין הָאנְד אוּן דָעם מֶלֶךְ אוּן דָוִד דְרוּם
הִנּוֹ אוֹתוֹ לְבַדּוֹ גִיט מִיר אִים אַלֵיין וְועל אִיךְ אַוועק
גֶיין פּוּן דֶר שְׁטַאט וַהֲאִשָּׁה חָט גְזָאגְט דִי אִשָּׁה
צוּ יוֹאָב הִנֵּה רֹאשׁוֹ גְוועט אַרוּם גְוועהרְפֶן

מיהרמי

אם משלמין: יט אֲנַחְנָא
שַׁלְּמִין בְּהֵימָנוּתָא עִם
יִשְׂרָאֵל רַצְתָּ בְּעֵי
לְחַבָּלָא קִרְיָא דְּהִיא
בְּרַךְ רַב וְאִמָּא בְּיִשְׂרָאֵל
לָמָּה תְקַלְקֵל אַחֲסָנַת
עַמָּא דַּיְיָ׃ כ וְאָתֵיב יוֹאָב
וַאֲמַר חַס חַס לִי אִם
אֲקַלְקֵל וְאִם אְחַבֵּל׃
כא לָא כֵּן פִּתְגָמָא אֲרֵי
גַּבְרָא מִטּוּרָא דְּבֵית
אֶפְרַיִם שְׁבַע בַּר בִּכְרִי
שְׁמֵיהּ אֲרִים יְדֵיהּ
בְּמַלְכָּא בְּדָוִד הָבוּ יְהֵיהּ
בְּלָחוֹדֵיהּ וְאֵיזֵל מֵעַל
קִרְיָא וַאֲמַרַת אִתְתָּא
לְיוֹאָב הָא רֵישֵׁיהּ
מֵיהַרְמִי

כי מיהרמי לך מן שוקא :
כי ואמת אתקא לות
כל עמא בחוכמתה
ופקח ית ריש שבע בר
בכרי ורמו ליואב ותקע
בשופרא ואתבדרו מעל
קרתא גבר לקרוהי
ויואב תב לירושלם לות
מלכא : כי ויואב רמנא
על כל חילא דישראל
ובניה בר יהוידע על
כרתיא ועל פלטיא :
ואדורם

רש"י

היב מיתה וכ"ם כמלך בדוד כך נלרם במדרש קהלת : (כב) והבא האשה אל כל העם בחכמתה . בעיני בתוספתא ממרה להם היחיל והוא נהרג והם נהרגין תמהו להם מה היה יכול להעלל כנגן שהוא מבפנים ואתם מבחוץ ואתם כסכמה והוא יכול להמלט אין דומין נפש מפני נפש להיותנו כשבין הלולקים אבל עכשיו גנב הוא יהרג עמכם הוא ול ונהרסו החומות' ואין כה למלע מועד ימות לבדו ואל תמותו עמו . רבי שמעון אומר כך אמר לה המורד במלכו' בית דוד הייב מיתה : (כג) ויואב אל כל הצבא . תע"פ בחמר דוד אל עמסא כי אך נצא תמיתך תחת יואב עכשיו

מהר"י קרא

כרך ואמא דישר' : (כא) יתבוא האשה אל כל העם בחכמתה . אמרה להם מאם מבם הוא שואל אמרו לה לבי עוד ובואי אל יואב ואמרת אליו אולי [יסתרון] ממאת חמשים התשחית בחמשים את כל העיר . ועשתה באילו הלבה אליו והשיבה אשר לי יואב לא אשחית אם יהנו החמשים . וכן עשתה בחכמתה ותצא יצא ושוב באילו דיברה אל יואב ומשיבה דבר לישובי העיר עד שירדה ממאה איש לשבע בן בכרי . וכל זאת כדי שיהיניהו בלב שלם : (כג) ובניהו בן יהוידע . על הכרתי ועל הפלתי . יואב בן צרויה היה שר צבא על ישראל . ובניהו בן יהוידע היה שר צבא על שתי אמות הלולי בהתים ופלתים :

רלב"ג

תכיאך לל זה : (כג) ויואב אל כל הלבא יכמלל . כ"ל לל כל הלבא לבא יכמלל כי היה שר לבא : ובניהו בן יהוידע על הכלתי ועל הפלתי : כ"ל שהיה מופלא בכב"ד והיה היה לאמלדני גדולה ושרי היה כמו לאמר מופלא ונשגב הוא בעיני בן יהוידע שהיה הגדול בסנהדרין כהן בלמודו בתורה ובמה שהיה לל הכהן והסעה כי לה תהיה תורה מכהן והוא מפורש שהיו הלוים מכהני לבא נבוניו כי כבר היה יואב שר

רד"ק

בו חייב מיתה ויהרג כמו שנהרג אבשלום : (כב) בחכמתה . לפי שהיתה העיר מבני בניהן היתה צריכה לפחותם בדברי חכמה שיהרגו שבע בן בכרי לבדו ואל יהרגו כלם אמרה להם הנה העיר קרובה להכבש ויואב יחשוב אותנו בלנו במורדים במלכות ואותר שיכבוש העיר בחזקה ולא נשלם עמו ויהרוג כלנו כי המורד במלכות חייב מיתה שנאמר כל איש אשר ימרה את פיך וגו' ימות וכן אמרו חנו את האנשים ונמית' אלא ששאול מחל על כבודו ואע"פ שאין בבודו בחול הוא צוה שלא יוכהו ואפילו בדברי זקנים שנאמר הן לעזות הן לשרישי הן לעוש נכסים ולאפרורי ובדברי רז"ל סימה של בני אדם שאמרו להם הנו לנו אחד מכם ונהרוג אותו ואם לאו הרי אני הורגם את כלכם יהרגו כלם ואל ימרדו להם נפש אחת ואם ייחדוהו להם כגון שיחדו לשבע בן בכרי יתנוהו להם ואל יהרגו כולם אמר רבי יהודה איכתי כגון שהוא מבפנים והם מבחוץ כמו שעשו בני יהודה בשמשון פי' שהיה יכול להמלט שמשון שהוא מבפנים בסלע לפיכך לא נתנוהו אלא בדעתו אבל היא הם מבפנים הוא ל והוא נהרג והם נהרגין יהניחו להם ואל יהרגו כולם כגון שהוא אומר יהבא האשה אל כל העם בחכמתי' אמרה להם הואיל והיא נהרג והם נהרגין הנותו להם ואל ההרגו כלכם דבי שמעון אומר כך אמרה להם כל המורד במלכות בית הייב מיתה.ובהא אתרינא ר' שמעון אומר והוא שנתחייב מיתה כשבע בן בכרי ועוד בדבריהם אלו אמרו ליה לאחיקים נביהנצר בעי לך אמר להם אשפר כן וכי דוחין נפש מפני נפש אתן מחיין ית נפשכון ומיתיהי לרילי אמרו ליה לא כן עשו אבותינו כשבע בן בכרי הנה ראשו מושלך אליך : (כג) ויואב אל כל הצבא . למעלה כתוב גם כן מספר השרים אשר לו כשהניח ח' לו מכל הלחמות ואפסו כל בית שאול ימלך על כל ישראל ספר כל השרים אשר לו ועתה כאשר שב אל מלכותו שמת אבשלום ומת שבע בן בכרי שחשב למרוד בו להזיר תמליכה נתנו ספר גם כן חשרים אשר לו כאילו עתה התחיל מלכותו וכה שאמר אל כל הצבא מה שלא אמר כן במקום אחר לפי שהיה בלב דוד להסירו ולשום במקומו אמשא או בכל הצבא או במקצתו והנה עתה מת אמשא ויואב הרג שבע בן בכרי שהיה מיחד במלכותו נתנא יואב בזה הדבר בנגד דוד ולא יכול דוד להשיבו ובנותו על כל הצבא ושמר לו עוונו עד אחר מותו : על הכרי ועל

מצודת דוד

ומעל לה : (כב) בחכמתה . במעמה שם יכנסו שם העיר ויהרגו את כולם בעצה העזיקו בידי המוכה : ויכרתהו . ולא מבשוהו מן כי פקדו אלא יגלה לדוד ומשיו גם הוא מספר השרים אשר יואב כמנה עמהם כמלך יואב בראשם : ויתקע . למעלה כתיב ויואב תקע בשופר ואתבדרו מעל קרתא גבר לקרוהי ויואב תב לירושלם : ובניה . שהיה שר הסנהדרין :

מצודת ציון

(כב) ויפצו . מעין שוא :

פירוש ע"ט

וְעָרֵן צוּ דִיר אִיבֶּר דֶעָר מוֹעֶר : (כב) וַתָּבֹא הָאִשָּׁה וגו' וְאָל גְּהַרְנָה וְעָרֵן אוּנ אִיר זָאלְט נִיצוּל וְעָרֵן יַכְּרְתוּ
אוּנ דִי אִשָּׁה אִיז גְּקוּמֶן צוּ נָאר דֶעם פָאלְק מִיט אִיר
אוּנ וַיִיא הָאבֶּן אֶפּ גְּשִׁנִיטֶן דֶעם קָאפּ פוּן שְׁבַע בֶּן
בִּכְרִי אוּנ הָאבֶּן אִים אֲרוֹס גְּיוואָרְפֶּן צוּ יוֹאָב וַיִּתְקַע
בְּשׁוֹפָר הָאט יוֹאָב גִּיבְלָאזֶן וְעָרֵן וְואָלְט
אִיר נִיט גְּטָארְט אִים הֲרָגֶן כְּדֵי אִיר זָאלְט נִיצוּל
וְיֵעָרֵן אֶבֶר הַיינְט אֵז עֶר וֶועט אוֹךְ גֶעהֲרֶגְט וְועֶרן
מִיט אַייךְ דֶרָן דִי מוֹעֶרן וְעֶרֶן שׁוּן צוּ פִּירְט אוּנ וֶועט
גִּים קָעגֶן נִיצוּל וְעָרֵן דְרוּם אִיז בְּעִכֶּר עֶר אַלֶּיין
כָּל הָעָבָא יִשְׂרָאֵל אוּנ יוֹאָב אוּן גְּוועֶן מְכוּוֶנֶת אִיבֶּר גָאר

דעם

כד וַאֲדֹרָם עַל־הַמַּס וִיהוֹשָׁפָט בֶּן־
אֲחִילוּד הַמַּזְכִּיר: כה וּשְׁוָא סֹפֵר וְצָדוֹק
וְאֶבְיָתָר כֹּהֲנִים: כו וְגַם עִירָא הַיָּאִרִי
הָיָה כֹּהֵן לְדָוִד: כא א וַיְהִי רָעָב בִּימֵי
דָוִד שָׁלֹשׁ שָׁנִים שָׁנָה אַחֲרֵי שָׁנָה

כד וַאֲדוֹרָם מְמָנָא עַל
מַכְסֵי מִסִּין וִיהוֹשָׁפָט
בַּר אֲחִילוּד מְמָנָא עַל
דּוּכְרָנַיָּא: כה וְשָׁוְא
סַפְרָא וְצָדוֹק וְאֶבְיָתָר
כָּהֲנַיָּא: כו וְאַף עִירָא
יָאִירָאָה דְמִתְקְרֵי הֲוָה
רַב לְדָוִד: א וַהֲוָה כַּפְנָא
בְּיוֹמֵי דָוִד הָלַת שְׁנִין

ת"א ופירוש כיוצא בו. פיהוכן סג.

מדר"י קרא — פתח באתנח ושוא קרי — ר"ש

(כו) וגם עירא היארי היה כהן לדוד. ריב על אנשי ביתו: שמת שמעת לא זז יותר ממקומו וע"י יותר הוזקק ליומות לא מצינו: תמרוי: (כו) עיירא היארי. תרגם יונתן מירא יחירלה
כא (א) ויהי רעב ביסי דוד שלש שנים. שנה אחר שנה:

דמן תקוע וכן הוא קרוי בספר הזה עירא בן עיקש התקועי ויליפי נקרא ע"ש שמיטיו כמחות תקוע חלפה לשון שממון
זית מלוי לשם שממנו מדליקין הנרות: היה כהן לדוד. לו היה נותן כל מתנות כהונה שלו כך אמרו רבותינו ופסוקו
על מקרא שמעתו אל ופופס:

רלב"ג — רד"ק

לשם לכל ישראל: (כד) ומדוכם על הסם. הוא שם ממונה לגבות הסם מסגויים שהם היו לשם ומיוחדים לו: ויהוסופט בן מחילוד המזכיר. הוא שהיה כותב הזכרונות שהיו עושים לפני המלך: (כה) ושוא סופר. לכתוב המחשבונות שלו: וצדוק ואביתר כהנים. כאשר ידמה שהעתיק שיהיה לדוד כהן ולפי שהיה כהן לדוד: ועירא היאירי כהן לדוד. מילת היאירי שיהי כהן לדוד. ידמה שהמלך דוד שממלא מה לו מכהן והוא לפי מה שמתשוב מילת היאירי שהיה מבני יפר שיהלמלי לפי מה שמתשוב לו שיהי מכהן לפני דוד ושוא מבני יפר שיהלמלי לפי מה שמתשוב לו שיהי מכהן בגבולי דוד וכוא שמעו שהיה כהן לדוד. כתרגומו הוא רב לדוד כלומר גדולו ובעל עצתו וכן אמר בשלמה חביר בן נתן כהן רעה המלך וכבר זכר חכמים אלא כהן ר"ל גדולו ובעל עצתו כמ"ש רעה חמלך כן בכאן זכר כהן אחר הזכר חכמים אם כן ר"ל גדולו ובעל עצתו ועוד שאבר לדוד ואם כהן כמשמעו כן היה כהן לכל ישראל למה אמר לדוד וכן אמר ובני דוד כהנים היו שפי' שרים וגדולים כמו שפירשנו ורז"ל פירשוהו כהן כמש ומלת גם מסייע לדבריהם ופי' כהן לדוד פי' שהיה מכירו ונותן לו מתנות כהונה היוצאים מביתו הדישה ממנות לכהן אחד מביא רעב לעולם שנאמר גם עירא היאירי היה כהן לדוד וכי לדוד היה כהן לכולי עלמא לא היה כהן אלא שהיה משנר לו כל מתנותיו וכתיב ויהי רעב ביסי דוד:

חשלתי. כן כתיב וקרי חכרתי הם קרובים בלשון וכבר פרשנר מי הם ודעת יונתן נ"כ שתרגם קשתיא וקלעיא: (כד) על המס. להעלות מס על ישראל כשהיה צריך לתת לחיליו או לעשות לעבדים ופי' רז"ל שיוכל להפיל עליהם מס כתיב הכא לעבדים וכתיב התם והיו לך למס ועבדוך ולמעלה לא כתב על המס כי היה תחלת מלכותו ולא היה ממיל מס על ישראל עדיין: המזכיר. ממנא על דוכרניא כלומר על ספר הזכרונות:
(כה) כהנים. שרי הכתונת אעפ"י שנתפלק אביתר לא נסתלק

מכל וכל מהכתונה עד שמלך שלמה ונרשו: (כו) וגם עירא היארי. ת"י ואף עירא דמתקרי הוא עירא הנמנה עם הגבורים שנאמר עליו עירא בן עקש התקועי אם כן היארי הוא שם משפחתו כי אביו או זקנו היה שמו יאיר ועוד יש לפרש כי קראו יאיר לפי שהיה מתקנא ברבות ורבת התקוע והיה התקוע רבת השפן כמו שכתבנו בדבר התקועים והשפן נקרא יצהר ויאיר ויצהר אחד הוא: היה כהן לדוד. כתרגומו הוה רב לדוד כלומר גדולו ובעל עצתו וכן אמר בשלמה חביר בן נתן כהן רעה המלך וכבר זכר חכמים אלא כהן ר"ל גדולו ובעל עצתו כמ"ש רעה חמלך כן בכאן זכר כהן אחר הזכר חכמים אם כן ר"ל גדולו ובעל עצתו ועוד שאבר לדוד ואם כהן כמשמעו כן היה כהן לכל ישראל למה אמר לדוד וכן אמר ובני דוד כהנים היו שפי' שרים וגדולים כמו שפירשנו ורז"ל פירשוהו כהן כמש ומלת גם מסייע לדבריהם ופי' כהן לדוד פי' שהיה מכירו ונותן לו מתנות כהונה היוצאים מביתו הדישה ממנות לכהן אחד מביא רעב לעולם שנאמר גם עירא היאירי היה כהן לדוד וכי לדוד היה כהן לכולי עלמא לא היה כהן אלא שהיה משנר לו כל מתנותיו וכתיב ויהי רעב ביסי דוד:

מצודת דוד

למעלה מסכו כאן על כי מסך שלר מסכים: (כד) על המס. לגבות סמם מיהוסלמל ומל שמדבו בו בעלם מכמלום רחם למעול עליסם מס: חמזכיר. היה ממונה על ספר הזכרונות: (כה) כהנים. כ"ל שרי הכהנים לדוד סיה ממונה לכהן גדול לשמש בימי שלמה ומכיתר סיה סגן במקום כמו למימלך הכוהל למעלה: (כו) וגם עירא וגו'. גם הוא היה שר של דוד ובמל שלמו מוסף על המתוריס למעלה כמו

פירוש ע"ם

רַעַם חַיִל פּוּן יִשְׂרָאֵל יִבְנֵיָה בֶּן יְהוֹיָדָע אוּנ בְּנָיָה בֶּן
יְהוֹיָדָע אִיז גְּוֹעֶן מְמוּנָה אִיבֶּער דִי בּוּנֶן שִׁיקֶר אוּנ
אִיבֶּער דִי שְׁלֵיידָר וְוָארֶפֶּר: (כד) וַאֲדוֹרָם עַל הַמַּס אוּנ
אִין אֲדוֹרָם אִיז גְּוֹעֶן מְמוּנָה אִיבֶּר דָעם מַס וְיהוֹשָׁפָט
בֶּן אֲחִילוּד הַמַּזְכִּיר אוּנ יְהוֹשָׁפָט בֶּן אֲחִילוּד פְּלֶעגְט דֶר
מַאנֶן וְועלְכֶר דִין עַם שְׁפַּיים אִין יְהוֹשָׁע זֹן וְוָען שָׁאוּל
אִים פְּרִיעֶר פְּחָקְנֶן: (כה) וְשׁוָא סוֹפֵר אוּנ שָׁוָא אִיז
גְּוֹעֶן אַיין שְׁרַייבֶּר וְצָדוֹק וְאֶבְיָתָר כֹּהֲנִים אוּנ צָדוֹק אוּנ
אֶבְיָתָר זֶענֶן גְּוֹעֶן כֹּהֲנִים: (כו) וְגַם עִירָא הַיָּאִירִי אוּנ
אוֹךְ עִירָא פּוּן דֶעֶר שְׁמָאט יָאִירִי דָם אִיז הִקְוִיעַ אוּנ
דְרִידֶם הַיִּיסְט זִי יָאִירִי לָשׁוֹן לַייכְטֶן וְוִיל דָאְרָטֶן אִיז
גְּוֹעֶן פִּיל בּוּיסֶל נוּם מֶען לַייכְט דֶר מִיט הָיָה וגו' דֶר
עִירָא אִיז אוֹךְ גְּוֹעֶן אַיין נָאר צוּ דָוִד אוֹדֶר עֶר אִיז
גְּוֹעֶן אַיין כֹּהֵן אִיזא דָוִד דָאס עֶר פְּלֶעגְט אִים גָעבֶּן
אֶלָּא זַייגִי מַתָּנוֹת כְּהוּנָה:

כא (א) וַיְהִי רָעָב בִּימֵי דָוִד אוּנ אִיז גְּוֹעֶן אַיין הוּנגֶר
אִין דִי מֶעג פּוּן דָוִד דֶרֵי יָאר אַיין יָאר נָאךְ
דָעם אַנדֶרֶן וַיְבַקֵּשׁ הָם דָוִד גִּבְעָתָן פָּאר נָאט וַיֹּאמֶר ה' הָם נָאט גֶיזָאגְט דָר הִינגֶעֶר אִיז אוּפְּר שָׁאוּל
ואל

וַיְבַקֵּשׁ דָּוִד אֶת־פְּנֵי יְהוָה * וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל־שָׁאוּל וְאֶל־בֵּית הַדָּמִים עַל אֲשֶׁר־

שְׁתָא בְּתַר שַׁתָּא וּבְעָא דָּוִד בְּמֵימְרֵיהּ קֳדָם יְיָ וַאֲמַר יְיָ עַל שָׁאוּל וְעַל בֵּית חֵיבֵי קְטוֹל עַל דְּקַטֵּל יָת

רש"י פב"פ מהר"י קרא רלב"ג רד"ק

כא (א) אל שאול. על עון שאול מנקבר פתחום והחכמ׳ מנגזותו תמכי יכים גלעד וקבריהו ולא נספד לפי כבודו: **ואל בית הדמים.** שהרג מוב עיר הכהנים: **על אשר המית את הגבעונים.** כשהרג מוב עיר הכהנים המית מהם ז׳ כ׳ מוקבי עלי׳ ומני מוחבי מיס ושמס וזהן וסופר כך מפורש בגמ׳ וירושלמית בסנהדרין. ורבותינו תמרו מתוך שהרג את הכהנים בהיו מספיקין להם מזון העל׳ עליו הכתוב כאלו המיתם ולא תתמה שהרי היה הקב״ה תובע כבודו ותובע כרהונו שכך כתוב אחר משפטו פעלו (פסוק יא):

(א) ויבקש דוד את פני ה׳. יש לשאול מפני מה לא בקש עד השנה השלישית. פי׳ רבינו סעדיה גאון ז״ל שנה ראשונה השב מקדה הוא בדרך הגולה. שניה חשב כי בעון פעל מיכה היה ובער כל מה שבצא, כשהיה רעב בשנה הג׳ ידע כי עון אחר היה ויבקש את פני ה׳ לדעת מה זה. ויש לשאול אנה הלך שאול אל הגבעונים, ונשיב כי בהכותו נוב עיר הכהנים היו שם הגבעונים עמהם חוטבי עצים ושואבי מים והרגום הכהנים וכ״ש והגבעונים לא מיתר האמורי לפי שהכהנים מחלו על דם אחיה׳ והם לא רצו למחול ומ״ש יותן לנו שבעה אנשים מבניו לפי שלא נשארו מן הכהנים אלא השבעה וגליהם אמר ואל בית הדמים ואמרו אין לנו כסף והב עם שאול אין אנו רוצים לקחת ממון אלא בפשות בעיבר הנפשות שהרגו ושיאי העדה נשבעו להם וס״ש ויחמל המלך על מפיבשת פי׳ רב סעדיה גאון וישמח כי מפיבשת לא היה בן החרגים כי קטן היה כמ״ש הכתוב כי בן חמש שנים היה בבוא שמועת שאול ויהונתן לפיכך פי׳ ויחמול וישמח כאשר יחמול איש על בנו השוגד אותי כי הבן העובד אותי אין צריך חמלה אלא אדם שמח בבנו העובד אותו וכן פי׳ ויחמל וישמח ושמח עליו שלא נכשל בדבר על הברית והשבועה שהיה ביניו וביו יהונתן וכי היה אוהבו מאד לפיכך שמח על בנו שלא נכשל בזה הדבר ונצל מעיתה זו ומה שלא הרגידו אותם מהנצים כמצות התורה לא תלין בגלתו על העץ פי׳ כי המלך צוה הלוהם והשב המלך כי הורידום בערב מהעצים ולא עשו כן כי אמרו המלך צוה להלוחם והוא יצוה להורידם אך כאשר עברו ימי חקציר ובאו ימי הגשמים בקשו מהמלך שיצוה להורידם בעבור צדקת רצפה שהיתה שומרת עליהם ולא נתנה עוף השמים לנוח עליהם. ומ״ש הפשה בני מיכל. בני מירב היו אלא שגדלה אותם מיכל ונקראו על שמה ומוכית זה אשר ילדה לעדריאל ומיכל לא היתה אשת עדריאל אלא מירב אשתו כמו שנאמר אשר נתנה לעדריאל המחולתי. אלה השאלות וההשובות כך סידר רבינו סעדיה גאון ז״ל. ומה שפירשו רבותינו ז״ל בענין זה והו שנה ראשונה אמר להם דוד לישראל שמא עובדי ע״ז יש בכם דכתיב ועבדתם אלהים אחרים והשתחויתם וגו׳ ועצר את השמים בדקי ולא ינצא, שניי׳ אמר להם שמא עובדי עבירה יש בכם דכתיב ויטנעו רבים ומלקוש לא היה ומצח אשה זונה היה לך בדקי לא ינצא. שלישית היה רעב אמר אין הדבר תלוי אלא בי מיד ויבקש דוד את פני ה׳ מאי היא שאשאל באורים ותומים. ויאמר ה׳ אל שאול ואל בית הדמי׳. אל שאול שלא נספד כהלכה ואל בית הדמים שהמית את הגבעונים ויהיו מצינו שהמית שאול את הגבעונים אלא מתוך שהרג נוב עיר הכהנים שהיו מספיקי׳ להם מים ומזון מעלה עליו הכתוב כאלו הרגם אשר דוד שאול נפקד ליה תריסר יחחי שהא ולאו אורחא לאספריה גבעונים נקריהו ונפיסנהו מיד ויקרא המלך לגבעוני׳. ייתן לנו שבעה אנשים מבניו. אמר דוד שלשה סימנין יש באומה זו ישראל החכמים ברישי׳ וגומלי חסדים רחמני׳ דכתיב ונתן לך רחמים וגו׳ בריישים דכתיב למען תהיה יראתו על פניכם לבלתי החטאו וגומלי חסדים דכתיב כי ידעתיו למען אשר יצוה וגו׳ כל שיש בו שלשה סימני׳ הללו ראוי לקרבו וכל שאין בו ג׳ סימנים אלו אין ראוי לידבק באומה זו מיד נזר עליהם שלא יביאו בקהל שני׳ והגבעונים לא מבני ישראל המה וא״ש שהוחשב נזר עליהם לבא בקהל יהושע לא נזר עליהם אלא בל וכן שבית המקדש קיים כמו שאומר לבית אלהים בא דוד ונזר עליהם לגזול כמו שכתוב בספר עזרא כי הנתינים היו מתאחדי׳ ליקראם נתיני׳ לפי שנתנו לעבודה ולא לבא בקהל וכן כתוב ומן הנתינים אשר נתן דוד והשרים לעבודת הלוים. ויקח (ושלשה) [שני] בני רצפה בת איה. מאי שנא חני אמר רב חנוא שהעבירום לפני הארון כל שהארון קולטו למיתה והא כתיב ויחמול המלך על מפיבשת שלא העבירו לפני הארון יכי משוא פנים יש בדבר אלא שבקש רחמים שלא יקלקנו הארון והא כתיב לא יומתו אבות על בנים ובנים לא יומתו על אבות ללמד שהיו מהרהרים בענין שאול אמר רבי יוחנן כובשו שתעקר פרשה אחת מן התורה ולא יהחלל שם שמים בפרהסיא בלובר שנשבעו להם נשיאי העדה ביסי יהושע, עד נתך מים עליהם. והא כתיב לא תלין נבלתו על העץ א״ר יוחנן כובשו שתעקר פרשה אחת מן התורה ויתקדש ש״ש בפרהסיא שהיו עוברין ושבין ואומרים מה טיבן [של] אלו בני מלכים מה עשו פשטו ידיהם בנדרים גדולים מה היו אומרים אין לך אומה ראויה להדבק בה אלא זו מיד נתוספו על ישראל מאה וחמשים אלף דכתיב ויהי לשלמה שבעים אלף נושא סבל ושמנים אלף חצב בהר וכתיב וימצאם מאה וחמשים אלף גדים ואמרו גדול קדוש השם בחלול השם כתיב לא תלין נבלתו על העץ ובקדוש השם

מצודת דוד

וגבי דוד כהנים היו (לעיל ח) לו בהעמידו למשוח מלמחא מקום לדוד כיהושפט בכהוגה גדולה כיעו בלעה ובדברי דבמורנו ז״ל סהיה מסבב לו מלחמות:

כא (ב) ויבקש דוד וגו׳. בחל בלחודים: **אל שאול.** לחז״ל על עון הנשמה בשאול בלא נספד לפי כבודו שמהרגו לקוכנו

פירוש ע״ט

וְאֶל בֵּית הַדָּמִים אֵין אוֹבֵר שׁוּלֵר בְּיוּם וַיְיֵל עֲר הָאֵם גַּטַיְיט דוּ גִבְעוֹנִים דֶּעֶן אַז עֲר הָט גִיהֲרֶגְט גוּב עִיר הַכֹּהֲנִים הָאֵט עֲר גֶהֲרֶגְט פּוּן דוּא גִבְעוֹנִים אוֹיךְ:

אוֹן וִיר הָט נָאר נִיט גִיטְרַאכְט עֲר נָאךְ עֶפֶּעס הָאבֶּן אַטוֹבָה פּוּן זַיין חֵבֶר. דֶּעם פֶּיעֶנְטֶשׁ קֶען מֶען רוּפֶן עֲר אִין אַפֶּצֶל אַטוֹבָה. אוֹן עֶם אִין דָא אֵיינֶער טוֹט אֲפִילּוּ אֶרְעֶנֶר צוּא זַיין חֵבֶר. אוֹן עֲר מֵיינְט זַיין בֶּעסְטֶר פְּרֶנְט נִיט רוּפֶן עֲר אִין שְׁלֶעכְט וַיְיל עֲר טוֹט נִיט דֶי זַאךְ וְוָעכֶן זַיין שְׁוֶוערִיגְקֵייטֶן עֲר טוֹט נָאר זַיךְ צוּא טָאן אַטוֹבָה. זַיין טוֹבָה קֶען אֶבֶּער אֶנְדֶּערֶס נִיט זַיין נָאר דוּרְךְ זַיין חֵבֶרְס רָעה. אֲבָר אִי אֵיינֶער טוֹט זַיין חֵבֶר אַרְגֶה אוֹן עֲר וְוִיל פּוּן דִי רָעה־קֶען דֶי טוֹבָה נִיט הָאבֶּן. זַאךְ עִיטְלֶעך עֲר הָט נָאךְ אַךְ

הַמֵּת אֶת־הַגִּבְעֹנִים: ב וַיִּקְרָא הַמֶּלֶךְ לַגִּבְעֹנִים וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם וְהַגִּבְעֹנִים לֹא מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל הֵמָּה כִּי אִם־מִיתֶר הָאֱמֹרִי וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל נִשְׁבְּעוּ לָהֶם וַיְבַקֵּשׁ שָׁאוּל לְהַכֹּתָם בְּקִנְאָתוֹ לִבְנֵי־

ת"א
והגבעונים לא. יכלות מת (במדבר מג קיהונין עה):

מהר"י קרא

הגבעונים: (ב) ויקרא המלך לגבעונים ויאמר אליהם. כן וכן נאמר לי שאפיים אתכם ואנקום נקמתכם מבית שאול על אשר שפך שאול את דמכם והוקך ובפרשמה ראה שאול להמיתם, שהגבעונים לא מבני ישראל המה. כי אם מיתר האמורי ובני ישראל נשבעו להם ובקש שאול להכותם בקנאתו לנקום נקמת בני ישראל ויהודה כן העמים וזה היה כשמלך על ישר' ויהודה לא אמה לקבל עליו שבועה שנשבעו להם נשיאי העדה בדורו על יהושע להמיתם. כשבא שאול אמר שבועה זו נשבעו נשיאים ראשונים להמיתם אינה חלה עלי מצוה היא לא תחיה כל נשמה כי החרם תחריבם וירדשה שאול וישמידם מהתיצב בכל גבול ישראל ועבר על השבועה שנשבעו ראשונים וקבלו

רש"י

ג'נ') כתאר מכפטוסם פעלו כך סמיטו ביכמו': (ב) ויאמר אליהם. דברי רילוי שיעבדו על מדותיהם ויימחלו לשאול ולביתו: והגבעונים לא מבני ישראל המה. כלומר והן הרחו בעצמם מדת תכוריות שימון מזרעי של אברהם תכיו ואימן רחויין לידבק ביכראל ולכך גזר עליה' דוד גזרת יכולו בקהל. תמר אלמה סימנים בחום' ורחמנים וביישנים וגומלי חסדים מי שים בו אלמה סימנים הללו רחוי לידבק בו: נשבעו להם. כימי יהושע כשמתנים מועבי עניים ושואבי מים למזבח: בקנאתו לבני ישראל. כתתו לכ' לה' דיוסות זה פשוטו. ולפי מדרשו לא תמר להרוג אלא את הכהנים וקנאה זו התמורה כאן תיכה לעובה כי אם לרשה

רד"ק

כתיב ויהיו הלוי' מתהלת קציר עד נתך מים עליהם ולמד שהיו הלויים מי"ז בניסן עד י"ז במרחשון ועוד אמרי למה בקשי נימנו שבעה אנשים כי שבעה אנשים הרגו מהגבעונים עם הכהנים שני חיבשי יצים ושני שואבי מים ושמש וחזן וסופר. ולפי פשט הפסוקים נראה כי לא נאמר דבר הגבעונים על נוב עיר הכהנים שהרגם שאול בכלל הכהנים שהרי אמרו האיש אשר בלנו ואשר דמה לנו נראה כי להם לבדם כלה ודמת ועוד שאמר בקנאותו לבית ישראל ויהודה שנוי שלא יהיו הגבעונים חוטבי עצים ושואבי מים לבית ה' כי אמר מושב שיהיו מישראל משמשים לפני ה' ועוד כפי שרמז את ישראל וגנבו את דעתם ובמעות נשבעו להם נשיאי העדה וקנא שאול בדבר זה והרג מהם ונירש מהם הנשארים שלא ישבו בארץ ישראל וזהו שאמר נשמדנו מהתיצב בכל גבול ישראל ואע"פ שנראה כי לכינה מובה עשה זה שאול בנעש על המעשה הזה כי יהושע נביא ה' נתנם להיות חוטבי עצים ושואבי מים לבית ה' וכדי לקיים השבועה שנשבעו להם לא רצה להרגם אע"פ שבמעות נשבעו להם כדי שלא יהיה בדבר חלול ה' כי יאמרו השיבעים הנה נשבעו להחיותם ואח"כ התנום אין שבועת ה' חשובה בעיניהם ויהיה בדבר חלול השם וכ"ש בימי שאול שהרי כמה דורות היה להם שנשתקעו בישראל שהיו בהרינתם חלול השם גדול ושאול לא חשש לחלל השם על השבועה לפיכך נענש זרעו בדבר זה וא"ת מפני מה נענש זרעו במה שהמא הוא יתכן כי אלו תבנים היו מהתורנים הגבעונים גם יתכן כי לא היו

מצודת ציון

כא (ב) בקנאתו. ענין כעס כמו כס קנמני בלא אל (דברים לב) ז כ"ל לא תמלו עליהם על כי לא היו מבני ישראל כ"ש מיתר האמורי ולמיניהם המה ליכלל בהתורה האמה על ממי האמורי לא תחיה כל נשמה עכ"ז בע"כ נשבעו להם. כ"ל פס שיחבולו על רמם ואמר והגבעונים לא מבני ישראל המה וארי"ל כל שאינו מקבל פיום אינו מבני ישראל שנא' והגבעונים לא מבני ישראל המה: ויבקש שאול להמיתם: ויבקש מלה עליהם לומר שגם הם ידעו מגזירת דוד בהיותו בצילם כמוב ולמה בקש להכות מת כולם ולא עליהם דוד ומלא מז

מצורת דוד

עם דוד: (ב) ויאמר אליהם. דברי ליום למהול הדבר לבני יבכי ולבקר מיתם לא לנקול ולעורר דין עליהם: לא מבני ישראל המה. בהתורה אמרה על ממי האמורי לא תחיה כל נשמה עכ"ז נשבעו להם. כ"ל פס שאול להמיתם. בקש להרוג מת כולם בעת אשר קנא לכעוס על ישראל ויהודה שנשבעו להם בימי יהושע להמיתם: ויבקש מלה עליהם לומר שגם הם ידעו מגזירת דוד בהיותו בצילם כמוב ולמה בקש להכות מת כולם ולא עליהם דוד ומלא מז

פירוש ע"ט

(ב) וַיִּקְרָא הַמֶּלֶךְ לַגִּבְעוֹנִים הֵמָּה גִּבְעוֹנִים הֵיסֵם אֵין אֶמֶת אֲשֶׁלֵיכֶם. דֶּם וְעִנְיָן גִּיעוּן דִּי גִּבְעוֹנִים, דָּוִד הֶמְלֵךְ הָאֶם זֵיי גִּיעוּאֶלֶם גֶּעֶבֶן וַיְלֶבֶר אוּנ גָאלֶר. אוּנ זֵיא הָאבֶן גִּיאוּאֶם מִיר וַיילֶען נִים דָאם וַיילֶבר אוּנ גָאלֶר מִיר וַיילֶן גאר מֶען וָאלֶ הַרֶגֶנֶן דִּיא קִינְדֶר פּוּן שָׁאוּל. הָאבֶן דִּיא קִינְדֶר פּוּן שָׁאוּל וַיא שְׁעֶכְטֶם גְּמָאן. וָס זְעֶנֶן דִּי קִינְדֶר שׁוּלְדִיג אֶז שָׁאוּל הָם פּוּן דִּי גִּבְעוֹנִים גָעהָרָנָת. אוּנ וַיעלֶכֶע סוֹבָה וַיעלֶן זֵיי הָאבֶן גִּיוֶען הֲרֶגֶנֶן שָׁאוּלֶם קִינְדֶר אִיז דָאךְ דָם גאר שְׁלֶעכְטֶקַיִיט. דֶּרְבִּיבֶר הָאם דָּוִד

גִּזְאגְטָם דִּי גִּבְעוֹנִים וָעֶנְיָן נִיט פּוּן יִזְרָיִן, צוּא פָּאן וָעֶנְעם שְׁלֶעכְטֶם אֲפִילוּ זִיךְ קֵיין סוֹבָה דָאם פּוּם נִיט אֵיזוּר:

וְיהוּדָה׃ ג וַאֲמַר דָּוִד לְגִבְעוֹנָאֵי מָה אֶעְבִּיד לָכוֹן וּבְמָה אֶתְכַּפַּר וּבָרִיכוּ יַת אֲחֲסַנַת עַמָּא דַיְי׃ ד וַאֲמָרוּ לֵיהּ גִּבְעוֹנָאֵי לֵית אֲנַחְנָא צְרִיכִין לְמִיסַב כְּסַף וְדַהֲב מִן שָׁאוּל וּמִן בֵּיתֵיהּ וְאַף לָא אֱנָשׁ לְמִקְטַל בְּיִשְׂרָאֵל וַאֲמַר כָּל מַה אֲתוּן אֲמְרִין אֶעְבֵּיד לְכוֹן׃ ה וַאֲמָרוּ לְמַלְכָּא גְּבַר דְּשֵׁצְנָא וּדְהַשֵּׁב לָנָא אֲשֶׁתֵּיצִינָא

מלמידר

ה״א ויאמר דוד . ימחות עכו׳ מן לנו כסף׃

יִשְׂרָאֵל וִיהוּדָה׃ ג וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־הַגִּבְעֹנִים מֶה אֶעֱשֶׂה לָכֶם וּבַמֶּה אֲכַפֵּר וּבָרְכוּ אֶת־נַחֲלַת יְהוָה׃ ד וַיֹּאמְרוּ לוֹ הַגִּבְעֹנִים אֵין־לִי כֶּסֶף וְזָהָב עִם־שָׁאוּל וְעִם־בֵּיתוֹ וְאֵין־לָנוּ אִישׁ לְהָמִית בְּיִשְׂרָאֵל וַיֹּאמֶר מַה־אַתֶּם אֹמְרִים אֶעֱשֶׂה לָכֶם׃ ה וַיֹּאמְרוּ אֶל־הַמֶּלֶךְ הָאִישׁ אֲשֶׁר כִּלָּנוּ וַאֲשֶׁר דָּמָה־לָּנוּ

רש״י

מידע בלא תמסך מלכותו מיום בלא סמר מלות הקדום כ״ם כשמלך ומלו מתקעת כהם : (ג) וברכו את נחלת ה׳. התפללו עליהם : (ה) אין לנו בסף וזהב עם שאול. כי לא נפסדו בקש לפייסם בממון ולא רצו שמא הם מתביישין זה מזה הלך ופייס כל אחד וא׳ לעצמו ולא מתפייסו לכך כתיב אין לי כסף וזהב כו׳ ומיד יחיד. ואני הרגתי כירושלמי : ואין לנו איש להמית. כבל אחר כני ישראל בלא השלו לנו : (ה) ואשר דמה לנו נשמדנו. אחר אמר בלנו נשמדנו על ידו מהמלוכ ונו׳ פוסב לשמידנו : דמה לנו.

מהר״י קרא

שבועה זו עליהם ועל בניהם לההיותם לרזחות : (ג) ויאמר דוד אל הגבעונים מה אעשה לכם . ישמה אפרה פניכם על דבר שעשה לכם שאול : וברכו את נחלת ה׳. התפללו שירפא אלהים לארץ ליתן מטר עליה : (ד) ויאמרו לו הגבעונים אין לנו כסף וזהב עם שאול ועם ביתו . פת״ר אילו נטל ממנו כסף וזהב או שאול או ביתו ואתה בא לפייס אותנו על כך היינו אומרים ישיבו לנו בני ביתי הנוולה שנולו ממנו או הערשק אשר עשק ממנו . ואנו היינו מתפייסים . אבל כל שפיכת דמיט שכלתה אותנו הרב שאול כמו שכפרש בסמיך האיש אשר כלנו ואשר דמה לנו נשמדנו . תיאך נתפייס בכסף ובזהב או נתפלל ויעתר אלהים לארץ ולארצו לא יכופר להם אשר שופך בה כי אם בדם שופכו . ואם תאמר שפכו גם אתם דמי בניו

נִשְׁמַדְנוּ מֵהִתְיַצֵּב בִּכָל־גְּבוּל יִשְׂרָאֵל׃
ו וַיִּתְּנוּ־לָנוּ שִׁבְעָה אֲנָשִׁים מִבָּנָיו
וְהוֹקַעֲנוּם לַיהוָה בְּגִבְעַת שָׁאוּל בְּחִיר
יְהוָה * וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֲנִי אֶתֵּן׃ ז וַיַּחְמֹל
הַמֶּלֶךְ עַל־מְפִיבֹשֶׁת בֶּן־יְהוֹנָתָן בֶּן
שָׁאוּל עַל־שְׁבֻעַת יְהוָה אֲשֶׁר בֵּינָתָם
בֵּין דָּוִד וּבֵין יְהוֹנָתָן בֶּן־שָׁאוּל׃ ח וַיִּקַּח
הַמֶּלֶךְ אֶת־שְׁנֵי בְנֵי רִצְפָּה בַת־אַיָּה
אֲשֶׁר יָלְדָה לְשָׁאוּל אֶת־אַרְמֹנִי וְאֶת־
מְפִבֹשֶׁת וְאֶת־חֲמִשֶּׁת בְּנֵי מִיכַל בַּת־

מִתַּמִּידוּ בְּכָל תְּחוּם
אַרְעָא דְיִשְׂרָאֵל׃
ו יְתִיהַבוּן לָנָא שִׁבְעָא
גַּבְרִין מִבְּנוֹהִי וְנִצְלְבִינוּן
קֳדָם יְיָ בְּגִבְעָת שָׁאוּל
דְשָׁאוּל בְּחִירָא דַייָ
וַאֲמַר מַלְכָּא אֲנָא אֶהֱן׃
ז וְחָס מַלְכָּא עַל
מְפִיבֹשֶׁת בַּר יְהוֹנָתָן בַּר
שָׁאוּל עַל שְׁבוּעֲתָא דַייָ
דְבֵינֵיהוֹן בֵּין דָּוִד וּבֵין
יְהוֹנָתָן בַּר שָׁאוּל׃
ח וּנְסִיב מַלְכָּא יַת תְּרֵין
בְּנֵי רִצְפָּה בַת אַיָּה
דְיַלֵּדַת לְשָׁאוּל יַת
אַרְמוֹנִי וְיַת מְפִיבֹשֶׁת
וְיַת חַמְשַׁת בְּנֵי מֵרַב

ת"א יהון לנו מן (סנהדרין פג קדושין סה) והוקעתים לה' גרוזים יג סנהדרין לה: ויחמול המלך ירמוז עצמותי בני לפפו.ם פרקד' יט:

מהר"י קרא

ואשר דמה לנו. פת' ואשר השחית אותנו, כמו גם מדמן תדמו אחריך תלך חרב. וכמו הדמיון תתעבדון דנבוכדנצר:
(ו) והוקענום, ונצלובינון, שתוקע שתי יתידות בארץ זה כנגד זה. ומתקן עליהם צליבא להלות בה את החיים בתלייה:
(ז) ויחמל המלך על מפיבשת, שלא נתן בידם. שלבד מפיבשת נמצאו שם שבעה מבני שאול: (ח) ואת חמשת בני מיכל בת שאול אשר ילדה לעדריאל בן ברזילי המחולתי, מירב ילדה ומיכל גדלה ונקראו על שמה. וכן ת"י ויח חמשא בני מירב

יתן קרי פב"פ

חסד עליו להשמידו: (ו) והוקענום. תלייה: לה'. למקו על מקום להוליע משפטו: בחיר ה'. כת קול יללה וחמרם כחיר ה': (ז) ויחמול המלך. כקש רחמים שלא יקלטנו החרון שהעבירם לפני החרון כל שהחרון קולטו למיתה: (ח) בני מיכל בת שאול אשר ילדה לעדריאל. וכי מיכל ילדה והלא מירב ילדה לו חלה מירב ילדה ומיכל גדלה

רש"י

רלב"ג

(ו) והוקענום. הוא מענין תלייה כי הם יקצף הקפצ מהקלם בזולת וגכה והפזרום: (ח) ואת חמשת בני מיכל בת שאול ילדה לעדריאל. ידוע כי עדריאל היה בעל מיכל אחות מיכל כמו שקדם ולזה הוא עכשיו כי לא היו אלו בני מיכל ידוע בשרי אמר בעת שקדם ומיכל את שאול לא היו להם בנים לה ולד עד יום מותם ולזה הוא מבואר שהלזון

מצודת דוד

חמיתה כדי שיראו כל ישראל נקמתם ויישמרו ישראל מגנוע מהם: בחיר ה'. שהאל בחרו למלך, ובדרש הם לא אמרו בחיר ה' בלומר שנתכפרו לו עוונותיו: (ז) ויחמל המלך. כבר פירשנוהו: (ח) את ארמוני. ברי"ש: בני מיכל. בני מירב היו אלא שמיכל גדלה אותם ונקראו על שמה בעניין שנ' יהלך בן לנעמי שנ' ילד בן לנעמי וכן הוא תרגום בני מירב דרביאת מיכל וכ"א אשר ילדה לעדריאל ומירב היא שחיתה אשת עדריאל לא מיכל כמו שכתוב על מירב והיא נתנה לעדריאל חמחולתי וכן כתוב אלה תולדות

מצודת ציון

(ו) והוקענום. ענין תליה כמו והיקע לחוסם לה' (במדבר כה): (ז) בינותם. כמו ביניהם:

פירוש

הָאִבֶּן נִיי גִּוְאָנְט צוּ דֶם מֶלֶךְ דָאיש אֲשֶׁר בִּלְנִי דֶר מַאן
וָום הָט אוּנז פַּר לֶעְנְט אוּ וָואם עֶר הָט גְּטַרָאבְט
אוּף אוּנז דָם מִיר זָאלֶן פַּר טִילוּגְט וָועֶרְן דוּרְךְ אִים
בֵּיהִתְיַצֵּב פּוּן צוּא בְּלַייבֶן שְׁטֵיין אוּג נָאר דֶם גְּבוּל
פּוּן יִשְׂרָאֵל: (ו) יִתְּנוּ לָנוּ זָאל וָועֶרְן גִּיהָעֶנְקְט צוּ אוּנז
זִיבֶּן מַאנְן פּוּן נִייגִי זוּן וְהוֹקַעֲנוּם דָּה' אִין מִיר וָועֶלֶן
זִיי הָעֶנְגִין פּוּן נָאכְטֶם וָועֶנְן אוּג גְּבַעַת שָׁאוּל בְּחִיר ה'
וָום שָׁאוּל אִיז גִּיוָועזִין אֵיין אוֹים דֶר וָוייְלְטֶער פּוּן וְאֶת

רד"ק

ממון בדבר זה ועשה כן וכל אחד אמר לו אין לי בכסף ווהב עם שאול ועם ביתו: (ו) ינתן לנו. כן כתוב וקרי יהן ושניהם ענין אחד אך כי הכתיב ינתן מבנין נפעל והקרי יהן מבנין הפעל ויש מעם הפרש ביניהם כי פי' הכתוב ינתן את"פ שלא התנו אותם הקב"ה יפרע לנו מהם ופי' הקרי יתן שהתנו אותם: והוקענים. ונתלה אותם כתרגום ונילבוינון ובקשו להם זו הקללה כדי שיראו כל ישראל נקמתם ויישמרו ישראל מנגוע בהם עוד: לה'. להודיע משפטו כי הוא רוצה לנקום נקמתינו שנתכפרו לו עוונותינו: (ז) ויחמל המלך. כבר פירשנוהו: (ח) את ארמוני. גדלה אותם ונקראו על שמה כענין שנ' יולד בן לנעמי וכן הוא תרגום בני מירב דרביאת מיכל וכ"א אשר ילדה לעדריאל ומירב היא שחיתה אשת עדריאל לא מיכל כמו שכתוב על מירב והיא נתנה לעדריאל חמחולתי וכן כתוב אלה תולדות

מצודת דוד

(ו) והוקענום. מקום ניל שאול ועבר על הכתוב: בגבעת שאול. מקום ניל שאול. בחיר ה'. לה'. בשבור ה' כי יבחר בשבט חמרי בגבעת שאול וכת קול יללה והמרים בחיר ה' הוא: אני אתן. לפ שהכתוב אומר כ"ח הוא: (ז) בן יהונתן. כ"ל בשביל בחיר ה' ביניהם כן יהוא לחוי לנמול עליו כי לפ היה מדעת יהוא לנמול עליו כי לפ היה מדעת יהוא לנמול על מפיבושת: לדוד על כי היה שבועה ה' ביניהם ומזה ומפרש בין דוד וגו': (ח) בני מיכל. הנם מיכל לפ ילדה לפ לפ היתה נכתת לעדריאל כ"ל מיכל היתה אשת עדריאל ולדתם ובשביל זה נקראו על שמם:

פירוש

גְּאט זַיאגְט הַמֶּלֶךְ אִיך אֶתֶּן דֶר מֶלֶךְ גִיזָאגְט אִיז
וָועל גֶעבְּן: (ז) וַיַּחְמֹל הַמֶּלֶךְ וגו' אוּג דֶר מֶלֶךְ הָט זִיךְ
דֶר בַּארְמְט אוּף מְפִיבוֹשֶׁת בֶּן יְהוֹנָתָן בֶּן שָׁאוּל עַל
שְׁבוּעַת ה' פּוּן וָועגֶן דֶר שְׁבוּעָה פּוּן גָאט וָואם אִיז
גִיוָועזֶן צְווִישֶׁן זֵיי צְווִישֶׁן דָּוִד אִין צְווִישֶׁן יְהוֹנָתָן בֶּן
שָׁאוּל: (ח) וַיִּקַּח הַמֶּלֶךְ אֶת שְׁנֵי בְנֵי רִצְפָּה אוּג דֶר מֶלֶךְ
הָט גְּנוֹמֶן דִי צְווֵיי זוּן פּוּן רִצְפָּה בַּת אַיָּה וָום זִי הָט
גִיווֹנֶן צוּא שָׁאוּל דֶעם אַרְמוֹנִי אוּג מְפִיבוֹשֶׁת וְאֶת

חמשת

שָׁאוּל אֲשֶׁר יָלְדָה לְעַדְרִיאֵל בֶּן־בַּרְזִלַּי
הַמְּחֹלָתִי׃ ט וַיִּתְּנֵם בְּיַד הַגִּבְעֹנִים
וַיְקִיעֻם בָּהָר לִפְנֵי יְהוָה וַיִּפְּלוּ שִׁבְעָתָם
יַחַד וְהֵם הֻמְתוּ בִּימֵי קָצִיר בָּרִאשֹׁנִים
תְּחִלַּת קְצִיר שְׂעֹרִים׃ י וַתִּקַּח רִצְפָּה
בַת־אַיָּה אֶת־הַשַּׂק וַתַּטֵּהוּ לָהּ אֶל־
הַצּוּר מִתְּחִלַּת קָצִיר עַד נִתַּךְ־מַיִם
עֲלֵיהֶם מִן־הַשָּׁמַיִם וְלֹא־נָתְנָה עוֹף
הַשָּׁמַיִם לָנוּחַ עֲלֵיהֶם יוֹמָם וְאֶת־חַיַּת

דְּרְבִיאַת מִיכַל בַּת שָׁאוּל דְּיַלִּידַת לְעַדְרִיאֵל בַּר בַּרְזִלַּי דְּמְטָחוֹלוֹת׃ ט וּמְהֵימְנוּן בִּידָא דְּגִבְעוֹנָאֵי וְצָלוּבִינוּן בְּטוּרָא קֳדָם יְיָ וּנְפָלוּ שַׁבְעָתְהוֹן כַּחֲדָא וְאִינוּן אִתְקְטָלוּ בְּיוֹמֵי חַצָּדָא בְּקַדְמָאִין בְּשֵׁרְיוּת חֲצַד סְעִירִין׃ י וּנְסִיבַת רִצְפָּה בַּת אַיָּה יַת סָקָא וּפְרָסַתְיָה לַהּ עַל טִנָּרָא מִשֵּׁרְיוּת חַצָּדָא דְּנָחֲתַת מִטְרָא עֲלֵיהוֹן מִן שְׁמַיָּא וְלָא שַׁבְקַת עוֹפָא דִּשְׁמַיָּא לְמִנַּח עֲלֵיהוֹן

רש״י יתיר׳ והטה קדי בתחלת קרי

מהר״י קרא

לפיכך נקרלו על כמה שהמגדל יתום ויתומה כתוב ביתו כלומר ילדה ונקרא על שמו׃ (ט) בתחלת קציר. בימי ניסן׃ (י) עד נתך מים. בימות הגשמים כתשרי שלא נתנו לקבור׳ והלא כתיב לא תלין נבלתו (דכריס כ״ח כ״ג) אלא למרו מוטב תיעקר מות לחלת מן התור׳ ויתקדש שם שמו׳ כפרהסיא שהיו שוערין וכבין לומרים מה טיכן של אלו לומרים לכם ומה עשו פשעו ילם בנריס גרוריס לומרים

רד״ק

אהרן ומשה ולא זכר אלא בני אחרן אלא שמשה גדלם ולמדם כאלו הם תולדותיו׃ (ט) לפני ה׳. כי הארון היה שם ואורים ותומים כשנתקבצו דוד וישראל לשאול את ה׳ על הרעב ולא נשרדו משם עד שקראו לגבעונים ונמר המעשה׃ ויפלו שבעתם. כיו״ד כתוב ר״ל שתי פעמים שבעה כמו שבעתים יוקר קין ואמר שבעתים לפי שלא נשאר מהם זרע כן נדרש התחוב ודרש אחר אומר על מיכורשת בן יהונתן שהאבר מהן והקרי הוא שבעת. ר״ל הם השבעה כמו ויצאו שלשת הם השלשה ומה שאומר שנפלו יחד כי יחד הוקעו והנפילה היא

מצודת דוד

(ט) בחר. אבר בגבעת שאול: לפני ה׳. בשבוזו כי השבועות לפני האלהים ולכדו בן שמ״ל: ויפלו. הומתו כלאחד: בראשונים. בימיו כלשמואל מימי הקציר והוא ומפרש בתהלת קציר השעורים שהם נקלטים לאכול לכל קליר: (י) ותטהו לה. לטחה ופרסה לעלמה להם שבת לשבת מהרוב לאמור התליה מן המיות והעופות: הצור. הוא הר כרמלו וז: עד נתך מים. שמרמ לוחש מעת נתלו עד נתך הגשים עליהם כי לו הורידום ובהשגחת המקום ילד גשם מעט לעתים ומעתים דמת הפר כשון שכיכם היתה עליהם הגשמים כילחומם מבר לאחר שעשבה משפט התחלו

פִּידוּשׁ ע״ט

חֻשְׁשַׁת בְּנֵי מִיכַל בַּת שָׁאוּל דִּי פִּינוּף זוֹן פּוּן מִיכַל בַּת שָׁאוּל וּס זִי חָט גּוּוֹנְעָן צוּ עַדְרִיאֵל בֶּן בַּרְזִלַּי פּוּן מְחוֹלָה׃ דִּי פִּינוּף זוֹהֶן חָט בֵּירַב בַּת שָׁאוּל גִּיווֹרֶן צוּ עַדְרִיאֵל נָאר וַיֵּיל בֵּירַב אִיז גִּישְׁטָארְבֶּן אוּנ מִיכַל חָט וַיִּיא מְנַדָּל גְּוֹוֶען דְּרוּם וְוָעֶרֶן זַיי אֶן גִּירִיפֶּן אוֹף אִיר נָאמֶן וְוָארוּם דֶּר וָוֶם אִיז מְנַדָּל אֵיין תּוֹם אֶדֶר אֵיין תּוֹמֶה אוּנ זַיי הוֹיז אִיז גְּלַייךְ וַוי עֶר חָט אוּם גְּווֹיגֶן אוּנ עֶר וָוֶעלְט אֶן גְּרִיפֶּן אוֹיף זַיין נָאמֶן׃ (ט) וַיִּתְּנֵם בְּיַד הַגִּבְעוֹנִים אוּנ עֶר חָט זַיי אִיבֶּר גִּיעֶנְפֶּערְט אִין דֶּעֶר הֵאנְט פּוּן דוּ גִּבְעוֹנִים וַיְקִיעֻם בָּהָר לִפְנֵי ה׳ אִין זַייא הֵאבֶּן זַיי אוֹף גִּיהֵאנְגֶן אוֹף אֵיין בֵּארְג צוּ פַּר נָאט וַיִּפְּלוּ אִין דִּי זִיבֶּן זָעֶנֶן גְּפָאלֶן אִין גְּטַייט גִּיווֹארֶן

שמות

הַשָּׂדֶה לַיְלָה׃ יא וַיַּגֶּד לְדָוִד אֵת אֲשֶׁר־
עָשְׂתָה רִצְפָּה בַת־אַיָּה פִּלֶגֶשׁ שָׁאוּל׃
יב וַיֵּלֶךְ דָּוִד וַיִּקַּח אֶת־עַצְמוֹת שָׁאוּל
וְאֶת־עַצְמוֹת יְהוֹנָתָן בְּנוֹ מֵאֵת בַּעֲלֵי
יָבֵשׁ גִּלְעָד אֲשֶׁר גָּנְבוּ אֹתָם מֵרְחֹב
בֵּית־שָׁן אֲשֶׁר תְּלוּם שָׁם הַפְּלִשְׁתִּים
בְּיוֹם הַכּוֹת פְּלִשְׁתִּים אֶת־שָׁאוּל
בַּגִּלְבֹּעַ׃ יג וַיַּעַל מִשָּׁם אֶת־עַצְמוֹת
שָׁאוּל וְאֶת־עַצְמוֹת יְהוֹנָתָן בְּנוֹ וַיֶּאֱסְפוּ
אֶת־עַצְמוֹת הַמּוּקָעִים׃ יד וַיִּקְבְּרוּ אֶת־
עַצְמוֹת־שָׁאוּל וִיהוֹנָתָן בְּנוֹ בְּאֶרֶץ
בִּנְיָמִן בְּצֵלַע בְּקֶבֶר קִישׁ אָבִיו וַיַּעֲשׂוּ
כֹּל אֲשֶׁר־צִוָּה הַמֶּלֶךְ וַיֵּעָתֶר אֱלֹהִים

עֲלֵיהון בִּימָמַיָּא חֲיָנַת
בָּרָא בְּבַלַּיְלָא׃ יא וְאִתְחַזֵּי
לְדָוִד יַת דַּעֲבָדִית רִצְפָּה
בַּת אַיָּה לְחֵינָתָא
דְּשָׁאוּל׃ יב נַאֲזַל דָּוִד
וּנְסִיב יַת גַּרְמֵי שָׁאוּל
וְיַת גַּרְמֵי יְהוֹנָתָן בְּרֵיהּ
מִלְוָת יַתְבֵי יָבֵשׁ גִּלְעָד
דְּגַנְבוּ מִשּׁוּקָא
דְּבֵית שַׁן דְּצַלְבוּנוּן תַּמָּן
פְּלִשְׁתָּאֵי בְּיוֹמָא דְּקְטָלוּ
פְּלִשְׁתָּאֵי יַת שָׁאוּל
בְּגִלְבּוֹעַ׃ יג וְאַסִּיק
מִתַּמָּן יַת גַּרְמֵי שָׁאוּל
וְיַת גַּרְמֵי יְהוֹנָתָן בְּרֵיהּ
וּכְנָשׁוּ יַת גַּרְמֵי צְלִיבָיָא׃
יד וּקְבָרוּ יַת גַּרְמֵי שָׁאוּל
וְיהוֹנָתָן בְּרֵיהּ בְּאַרְעָא
שִׁבְטָ בִּנְיָמִן בְּצֵלַע
בְּקִבְרָא דְּקִישׁ אֲבוּהִי
וַאֲעַבְדוּ כָּל דְּפַקִּיד מַלְכָּא
וְקַבֵּיל יְיָ צְלוֹתָא דְּרַעְיָנִי
אַרְעָא

מדר"י קרא — תלאום קרי שמה קרי פלשתים קרי — רש"י

שאול ועל בית הדמים על אשר המית את הגבעונים דין הוא שיהיו תלוים ועומדים עד ישוב ה' בחרון אפו ויוריד ויתן גשמים לארץ ויעתר אלהים לארץ, כך פתרתי אחר פשפן של מקראות ומדרשים דרשי רבות' במס' יבמות, וחדלתי לכותבו לפי שידוע לכל: (יד) ויעתר, פתר' קיבל תפלתן:

רל"ב ג

כזה מכבר גדלה חומת: (יד) ויעתר אלהי לארץ אחרי כן. ל"ל אחר שלקחו נקמת הגבעונים מבני שאול וקברו עצמות שאול ויהונתן ועצמות המוקעים בקבר קיש אחר כמו כן עלים הנעלן והנם זכר למלה כי הגבעונים לא מבני ישראל המה לפי מה שבקשו מזה סיס מיקעים עד זמן גשמים כדי שיודע כי בעונם היה עצירת גשמים ומה שאמר עד נתך טים עליהם ירדו גשמים מעט להודיע שיקברו אותם ואחר שקברו אותם נעתר האלהים לארץ וירדו גשמים הרבה כמ"ש ויעתר אלהים לארץ אחרי כן: (יד) בצלע.

רד"ק

(יג) ויעבר דוד. כי דבר גדול עשתה ומפני זה נכמרו רחמיו וצוה לקברם. ובדרש ראה כי אשת חיל היתה ולקחה לאשה וכבר כתבנו מה שפירשו רבותינו ז"ל כי היו נתלים בי"ו בניסן ער"ן במרחשון שהוא זמן הגשמים וכל כך למה כדי שיתקרש שם שבים על ידיהם ונראה כי רצון האל היה בזה שיהיו מיקעים עד זמן גשמים כדי שיודע כי בעונם היה עצירת גשמים ומה שאמר עד נתך טים עליהם ירדו גשמים מעט להודיע שיקברו אותם ואחר שקברו אותם נעתר האלהים לארץ וירדו גשמים הרבה כמ"ש ויעתר אלהים לארץ אחרי כן: (יד) בצלע.

מצודת ציון

(יג) בעלי. לדוגי: (יג) המוקעים. התלוים: (יד) בצלע. שם נקוט: ויעתר. עיין לעיל ממנו ויעתר לו ה' (כלקמיה כה):

מצודת דוד

סגסמים לדעת: ולא נתנה. בעוד שהיו תלוים: (יב) וילך דוד. כשמוע שקבר שאול ליפה עם המתים ולבסוף עדיין קיימים הם ולא נלכלו מן החיות והעופות לזה התעורר לקח הזה לעשות חסד עמהם לקברם עם עלמות שאול. על כי לאמר לו אל שאול אנא נספד כדאמרי כי נקבר בקבלה לזאת לקח עלמותיו לקברו בית בקבר אביו ובספדו כלאו: מרחיב. וכסוף ס"א נלאמר מקומא כי המוע פתח להקהיל: (יג) ויעל משם. דוד העלה מיכם גלעד את עלמות וגו': המוקעים. לשבר נתלו בגבעת שאול: (יד) ויקברו את עצמות שאול. עלמות

פירוש ע"ט

עַמִּים בִּפְרָהֶסְיָא (עיין רש"י): (א) וַיֹּאמֶר לְדָוִד אוֹנ
עָם אִיז גְּאוֹאֶנְט גִיוּאוֹרֶן צוּ דָּוִד דָם וָם זִי הָט גְטָאן
רַצְפָּה בַּת אַיָּה דוּ פִּילֶגֶש פּוּן שָׁאוּל: (ב) וַיֵּלֶךְ דָּוִד
הוּ' אוֹנ דָּוִד אִז גִיגַאנְגֶן אִין הָט גִינוֹמֶן דִי בֵּיינֶר
פּוּן שָׁאוּל אִין דִי בֵּיינֶר פּוּן יַיִן זוֹן פּוּן דִי מַאֲנֶן פּוּן
יָבֵשׁ גִּלְעָד וָם זֵיי הָאבֶן גֶנֶנְבִיהּ פּוּן דֶר מוֹעָר
פּוּן בֵּית שָׁן אֲשֶׁר תְּלוּם שָׁם הַפְּלִשְׁתִּים וָם דִי פְּלִשְׁתִּים
הָאבֶן זֵיי דָּארְטֶן אוֹף גִיהָאנְגֶן אִין דֶם טָאג וָם

דִי פְּלִשְׁתִּים הָאבֶן גֶשְׁלָאגֶן דֶם שָׁאוּל אִין גִלְבּוֹעַ:
(יג) וַיַּעַל מִשָּׁם אֶת עַצְמוֹת שָׁאוּל אוֹנ עֶר הָאט אוֹיף
גְנוֹאוֹרֶן דָם דֶר הוּנְגֶר אִז פּוּן וֶועֶגֶן שָׁאוּל דָם עֶר
אִז נִט בַּאקְלָאגְט גְנוֹאוֹרֶן אַזוֹ וִוי דֶעְכְט אִז וַיַּאַסְפוּ
אֶת עַצְמוֹת חֲמוּקָעִים אִין זֵי הָאבֶן אִיז גֶנָאמִילְט דִיא
בֵּיינֶר פּוּן דִיא זִיבְּעֶן גִיהָאנְגֶנֶי: (יד) וַיִּקְבְּרוּ וגו' אִין

לְאֶרֶץ אַחֲרִי־כֵן׃ טו וַתְּהִי־עוֹד מִלְחָמָה
לַפְּלִשְׁתִּים אֶת־יִשְׂרָאֵל וַיֵּרֶד דָּוִד
וַעֲבָדָיו עִמּוֹ וַיִּלָּחֲמוּ אֶת־פְּלִשְׁתִּים וַיָּעַף
דָּוִד׃ טז וְיִשְׁבִּו בְנֹב דִּי בִּבְנֵי
גִבָּרָא וּמִתְקַל סוּפֵיגֵיהּ
מְאָתָן מִשְׁקַל נְחָשְׁתָּא הוּא אֶסִּיר
אִסְפַּנְקֵי חַדְתָּא וְאָמַר
לְמִקְטַל לַת דָּוִד׃ יז וְסָעֵיד
לֵיהּ

ת"א וישבי בנוב . סנהדרין לה : וישל לו . שם :

רש"י

ישראל: (טז) ומשקל קיני. היה כמו תיק שכרוכים בית יד הרומח שקורין מריסטוי"ל בלע"ז לימר (תרע"ם שמועלין. כל"ח דיק דר ספיסע) ועבוי כלינט. ויש דומתו בזכרים רמוי המטיל למה הס ליומין כמין קולסית שכרוכי התיעוקות קולסות היימל"ם בלע"ז: יהוא הגור. מגורה מדסה. וכמעיי שמותו היה מתנך ללבוש כלי מלחמ' ודרך המתוכיים לעבות גלחן וגבורה כיוס תיוסף לקנות שם לכך ויאמר להכות את דוד: (יז) ויעזר לו. שעזרו

מהר"י קרא

(טז) והתי עיד מלחמה לפלישתים את ישראל. סמך פרשה זו למלחמת אבשלום שאף זו כן מחמיות שנצחו אוריי דוד את דוד ויסוף נעשת לו נס ונפלו הם בידו: (טז) ומשקל קיני. כובע נחשת שעל ראשו: היא הגור חדשת ויאמר להכות את דוד. כתוכך מחרש לחגור חרב לצאת למלחמה ומנחם המתוגך להגיר חרב מחדש. שביום שיתגור תחלה מחדש יתחדש בגבור. וביום ראשון שהגר ישבי בנוב חרב מחדש היה

רד"ק

מלרע והוא שם נקים הנזכר בספר ושמואל וצלע האלף: ויעשו כי אשר צוה המלך. להביא העצמות ולקברם כמו שאמר לא הוסיף דבר אלא שכן דרך הכתוב לכפול הדברים בהתחזק המעשה. וברדש כי זה בא להוסיף שבוח למלכים בכל מקום שהיו עוברים שם בערי ישראל: (טו) ויעף דוד. בפתח ע"א הפעל להקל הקריאה וכן יעף הגם אבל יעקב אלי אחד בקמץ להבדיל ביניהם כמו שענינם מובדל: (טז) וישבי בנוב. כך היה שמו וכתוב בוי"ו וקרי ביו"ד. ובדרש ישבי בנוב איש שבא על עסקי נוב כלומר כי בא על דבר נוב עיר הכהנים שהיה דוד סבת חריגתם קרא לו לדוד שהיה בסבתה. ודרשו ויעזר לו אבישי שעזרו בתפלה וכל זה החזק ובחם אמרו עזרו מים יאמ' כי קפצה לפניו הארץ כי לא היה שם אבישי עם דוד כי הוא ויואב היו נלחמים בבני עמין ועברה ונה לפני אבישי בשדפה בכנפיה ויודע כי דוד היה בסכנה ובצרה וקפצה לפניו הארץ והלך שם ויזר לדוד והרג את ישבי בנוב: הרפה. כמו הענק והוא אחד בן רפאים ובכתב בה"א ובאל"ף כן כתב ארוגי אבי ז"ל וכת"י גברא וכבר כתבנו דעת הדרש לפיכך שהוא שם האם: קינו. הוא עין החנית וכן נקרא בערבי עץ

מצורת דוד

המוקצים קבר עם עלמות בחול וגו': כל אשר צוה. להספידו כלומר לפי לכבודו והוד עלמי הספידו ממה כמ"ש ויקונן דוד וגו' על אבנר (שמ"ב ג): אחריו כן. לתת שעבה משפט הפלשתים ולהחזיר לחם המקום ויהי הנשם בי ספוקה: (טו) ויהיו עוד וגו'. כ"ל כבד המלחמה שהיה בימיו ירחל לו בלבו כדבר שהצלוק היה עוד מלחמה לפלשתים עם ישראל: (טז) ויעף דוד. ויתיגע ונחלש: (טז) אשר בילידי הרפה. אשר היה מילדי הענקה: משקל נחשת. בקל בכוכלין כו נחושת: והוא חגור חדשה. כהשלמה היה חגר חרב תמיד ועתה הגור חגור חדשה כדי שלא יצטרך להתעכב בכל עת ויתגור חדש מדעת: ויאמר. מבב בדעתו ועמה התפעלות לשמוח ולהכות בו מלא פיהו שוף ויעז: (יז) לו לאמר. על דוד

מצורת ציון

(טז) וישבי בנוב. כן היה שמו: הרפה. הענקה כמו ויהי מם

פירוש ע"ט

נֵי הָאבֶן בְּאַרְבָּעִן דִּי בִּיעֶר פוּן שְׁאוּל אוּנ פוּן בְּנוֹב אוּנ אֲשֶׁר בִּיְדֵי הָרָפָה
יְהוֹנָתָן נַיִן וּן אִין לַאנְד פוּן שֵׁבַע בְּנֵימִין אוּנ דֶר דָם אֶר אִיז פוּן דִי רִיעֶן וּיקְשְׁקֶלְנִי אִין דִי וּאנְ פוּן
שְׁמָאם צֶלְע בֶּקֶבֶר קִישׁ אֲבִיו אוּנ דָעם קֶבֶר פוּן קִישׁ דָעם אָק הָעֶמֶטל פוּן נַיִן שְׁפּוּז אִיז גְוֶעהְן שֶׁלֶשׁ מָאוֹת
נַיִן הָאמֶר וַיַּשְׁבֵּם כֹּל אֲשֶׁר צִוָּה הַמֶּלֶךְ אִין דִי יִשְׂרָאֵל הָאבֶן מִשְׁקַל נְחוֹשֶׁת דָרַיִיא הוּנְדֶרְט קוֹפֶּרְנִי סֶלָעִים וְהוּא
גְמַאן אַלְן וּם דֶר מֶלֶךְ דָוִד הָט נִשְׁאַבֶּם דָם נַיִיא הָגוּר הֶרָשָׁה אוּנ אֶר אִיז גְוֶעהְן אֶן גִיגוּרְט אִין נַיִעם
זָאלֶן קְלֵאנְן אוֹף נַיִיא אִין אַלֵי שְׁמָעָם פוּן יִשְׂרָאֵל נַארְטֶל רש"י שְׁרֵיבְּט דָעם טָאג הָט מֶען אִים מְדָבָּר
וַיַּעֲתֵר אֱלֹהִים אִז נָאט וָואנְן אִיבֶּר גִבְעָטֶן דֶר נָאךְ גְוֶעהְן אִין נָאט וָואנְן אִיבֶּר גִבְעָטֶן דֶר נָאךְ
צוּ דִי וואנְר פוּן דָעם לַאנְד אִין הָאט מְקַבֵּל גְוֶעהְן אִיז פוּן דָעם וואנְר אִין דִי וּאג פוּן
וַיֵּעָתֵר תְּפִלּוֹת: (טו) וַתְּהִי עוֹד מִלְחָמָה אוּנ עֶם אִיז נָאךְ בְּאוַיִין אִין דָעם טָאג כְּדֵי וַיִי וְאלֶן
גְוֶעהְן אִין מִלְחָמָה צוּ דִי פְּלִשְׁתִּים מִיט דִי יִשְׂרָאֵל קוֹנָה שֶׁם זַיִן דְרוֹם וַיֵּאָמֶר לְהַכּוֹת אֶת דָוִד הָאט אֶר זִיךְ
וַיֵּרֶד דָוִד וַעֲבָדָיו עִמּוֹ הָאט דָוִד גִיזִידְרֶט אִין נִיגִי גִבְרָאבְט צוּ שְׁלָאגֶן דָעם דָוִד כְּדֵי אֶר וְאל קוֹנָה שֶׁם
וַיִּלָּחֲמוּ אֶת פְּלִשְׁתִּים וַיָּעַף דָוִד מוּד גְוֶואךְן: (טז) וְיִשְׁבִּי זַיִן: (יז) וַיַּעְזֹר לוֹ אֲבִישַׁי בֶּן צְרוּיָה גְהָאלְפֶן אוּנ אֶר הָאט גְשְׁלָאגֶן דָעם פְּלִשְׁתִּי

צְרוּיָה וַיַּךְ אֶת־הַפְּלִשְׁתִּי וַיְמִתֵהוּ אָז
נִשְׁבְּעוּ אַנְשֵׁי־דָוִד לוֹ לֵאמֹר לֹא־תֵצֵא
עוֹד אִתָּנוּ לַמִּלְחָמָה וְלֹא תְכַבֶּה אֶת־
נֵר יִשְׂרָאֵל׃ יח וַיְהִי אַחֲרֵי־כֵן וַתְּהִי־עוֹד
הַמִּלְחָמָה בְּגֹב עִם־פְּלִשְׁתִּים אָז הִכָּה
סִבְּכַי הַחֻשָׁתִי אֶת־סַף אֲשֶׁר בִּילְדֵי
הָרָפָה׃ יט וַתְּהִי־עוֹד הַמִּלְחָמָה בְּגֹב
עִם־פְּלִשְׁתִּים וַיַּךְ אֶלְחָנָן בֶּן־יַעֲרֵי אָרְגִים
בֵּית הַלַּחְמִי אֶת גָּלְיַת הַגִּתִּי וְעֵץ חֲנִיתוֹ

ליה אבישי בר צרויה
ומחא ית פלשתאה
וקטליה בבן קיימו נבהי
דוד ליה למימר לא
תפוק עוד עמנא לקרבא
ולא תיטפי ית מלכותא
דישראל׃ יח והוה בתר
כן והות עוד קרבא
בגוב עם פלשתאי בכן
קטל סבכי דמן חושת
ית סף דבבני גנברא׃
יט והות עוד קרבא
בגוב עם פלשתאי וקטל
דוד בר ישי מחי פרוכת
בית מקדשא דמשיא
לחם ית גלית גבהאה
ואזא

ת"א

(יח) בשעתא הדין הוה מלחמא עם פלשתאי בגוב . מוסיף מן המקרא .

רש"י

כתפלה . כדלמיתת בהלק : (יח) והתי עוד המלחמה . כבר קדמה זו לכולם ולא מצאה כאן אלא לגרף מיתת סרפי בני ערפה : (יט) אלחנן . בן יערי אורגים , שהיו מספחתו חורגים פרוכת למקדש הקרוי יער : כמנור אורגים . כלוכסן דגרדאין הקרוי מיכומל"ח בלע"ז תבנ

מהר"י קרא

כתגשא לאמר אני אכה את דוד יבא וגלחם עמו ותתיירך דוד ויעזר לו אבישי בן צרויה . וזהו פשוטו , ומדרשו בחלק : (יח) [את סף] אשר בילידי הרפה . סף היה אחד מבניה של ענקית ויכהו סבכי החושתי : הרפה . ענקית . כמו תהוא ורקא ארץ רפאים . ענקים : (יט) ותהי עוד המלחמה בגוב עם פלשתים ויך אלחנן בן יערי אורגים בית הלחמי את גלית הגתי . אי אפשר לומר זה שהוד הכה את גלית שבאן הוא אומר ותהי עוד מלחמה בגוב ולהלן הוא אומר ויהונתן בן שמעה בא ויכהו באפס דמים ושאול ואיש ישראל נאספו ויחנו בעמק האלה . ועוד כאן הוא אומר ויך אלחנן בן יערי אורגים בית הלחמי את גלית . ולהלן הוא אומר שהמתי דוד על כרחך . אין זה גלית האמור להלן , ועוד שמצאתי בדברי הימים ויך אלחנן בן יערי את לחמי אחי גלית הגתי . כדבריו למדנו שאין זה גלית ואין זה דוד אלא

דלב"ג

סוס כמו קן לו יסים קנו הענן ויהיה מכר המשקל והקלון לו לחכם מניחו : (יז) ולפי תבונה לחם לא יקחלל . ממנו זה כלינו לחמנו כלל ישחלל מושחתים בעצוב דוד ובקלון יכבה נסם יעוה במלחמה : (יט) ובן מניחו ממנו מורגים . הוא הענן במקבלים סניט לח הלחמו והוא גם נמלד והם ממש סיוסה על גמולה בפלבתי הזה :

והוא הגור חדשה . הרב חדשה וכתוחי ומאכלו בריאה ר"ל שה בריאה וכן דרך המקרא בהרבה מקומות והחסרון יתבונן לפי הענין : ויאמר להכות את דוד . כשראה כי עיף דוד חשב להמיתו ויעזר לו אבישי : (יח) בגוב עם פלשתים . ובדברי הימים כתוב בגזר שני שמות היו לאותו המקום וכתוחי רבים וכן כתב פה סף ושם ספי וקרובים הם : (יט) אלחנן בן יערי אורגים בית הלחמי את גלית הגתי . ובדברי הימים כ' אלחנן בן יערי אורגים את לחמי אחי גלית הגתי וקרי יערי יעור ויערי וקרי אחד ופירוש את גלית אשר אמר הנה את מי שהיה עם גלית והוא אחיו הינו אלחנן בגוב באפס דמים ואלחנן זה מבית לחם היה לפיכך קראו בית הלחמי וכן מ"ש בדברי הימים את לחמי מבני ר"ל מהגבורים חמתיחסים לבית לחם וכן יאמר שם יען חמרי נבדל אל דוד לכעוד אל דוד לומר ר"ל כן המתיחסים לעד או שיהיו עם בית הלחמי והוא דוד ר"ל כי דוד עזרו ז"ש שם את לחמי שהוא לחמי שעזרו והרי הדרשה יוצאין אלחנן זהו דוד וכן תרגום הפסוק וקטל דוד בר ישי מחי פרוכתא דבית מקדשא דמכיות לחם ית גלית קרא ישי יערי לפי שהיה אורג פרוכות הבריכות לבית המקדש בית המקדש נקרא יער שכתוב יער הלבנון מצאנות בשדי יער אבל מה שקרא דוד אלחנן לא ידעתי לו טעם : כמנור אורגים . באכסן דגרדאין והוא הענין שמקבל עליו האורג הבגד בארגו ונרדאין הם אורגין ותרגום ירושלמי בעשת אורג שובד דגרדאי וכן בדברי

מצודת ציון

דפליט (כמ יד) : קינו . שם כלי זיין ולפן לו מבר : (יח) בגוב . הוא גזר המגוב בד"ה : סף . ובד"ה נלמחי ספי והוא הוא : (יט) יערי אורגים . כן שם הלבוש ובד"ה נלמחי בן יעור והוא הוא : בית הלחמי . כ"ל הכה את בית הלקחמי והוא נלמחי המתואר בד"ה : את גלית . עם גלית וכ"ל סף בסיס נלמחמה עם גלית לפ יוכל לעמוד לו ובד"ה נלמחי בסיס למחי גלית : כמנור אורגים . פ"י כלכסן דגרדלין וכ"ה מנגם על יתד המלג (כוספטים עו) והוא הענן

פירוש ע"ט

וְהִכָּה סִבְּכַי הוּשָׁתִי מִן דְּעַנְסַט מֵאִל הָט גִּשְׁלַאנְן סַבְּכִי פּוּן חוּשַׁת דֶעם סַף וּוָם עֶר אִיז גְּוֹוְעֶן פּוּן דִי קִינְדֶר פּוּן דִי רִיזִין : (יט) וַתְּהִי עוֹד הַמִּלְחָמָה וגו' אוּנ עֶם אִיז נָאךְ גְּוֹוְעֶן אַיין מִלְחָמָה אוּנ גוֹב מִיט דִיא פְּלִשְׁתִּים נַיךְ אֶלְחָנָן הָט גִּשְׁלַאנְן אֶלְחָנָן בֶּן יַעֲרֵי אוֹרְגִים עֶר אִיז גְּוֹוְעֶן פּוּן דֶעם מִשְׁפָּחָה וּוָאם זַיא וּוֶערֶן אֶן גִּירוּפְעֶן יַעֲרֵי אוֹרְגִים בֵּית הַלַּחְמִי פּוּן בֵּית לֶחֶם אִיז עֶר גְּוֹוְעֶן .

כְּמִנֹּר אֹרְגִים׃ כ וַתְּהִי־עוֹד מִלְחָמָה
בְּגַת וַיְהִי־ שׁ אִישׁ מָדוֹן וְאֶצְבְּעוֹת יָדָיו
וְאֶצְבְּעֹת רַגְלָיו שֵׁשׁ וָשֵׁשׁ עֶשְׂרִים
וְאַרְבַּע מִסְפָּר וְגַם־הוּא יֻלַּד לְהָרָפָה׃
כא וַיְחָרֵף אֶת־יִשְׂרָאֵל וַיַּכֵּהוּ יְהוֹנָתָן בֶּן

תרגום

וַאֲפָא דְּהוּרְגֵי הֲיָה
בְּאַבְסָן דְּגַרְדָּאן׃ כ וַהֲוָת
עוֹד קְרָבָא בְּגַת וַהֲוָה
גְּבַר דְּמִשְׁחָן וְאֶצְבְּעָת
יְדוֹהִי וְאֶצְבְּעָת רַגְלוֹהִי
שִׁיתְּסַר עֲשַׂר וְאַרְבַּע
בְּמִנְיָן וְאַף הוּא אִתְיְלִיד
בְּגִבָּרָא׃ כא וְחַסַּד יָת
יִשְׂרָאֵל וְקַטְּלֵיהּ יְהוֹנָתָן
בַּר

ת"א והוי עוד מלחמה בגזרות הזה

רש"י

מרוֹנה ותעמיד כנגד מרוֹנה׃ (כ) איש מדון. כתרגומו נכר דמכתן בתין שיקר התיכה ללע מ"ם ול"ת כמו משקון (תהלים ס"ה ה') ס"ן וללע"ף ומהמון (כרתמית י"ז ד') ה"ל ומ"ס (ובדברי הימים ה' י"ח כ"ג) כתיב תים מדה כלומר גבוה ממוד שמומדין כמה מדתו: שש ושש וגו'. פירמו רמומתיו בכפורות שהוא כלומר עבריס וארבע ללע תאמר לשבעת יתי ידיו חיכן ללע סם ולאצבעות רגליו חיכן ללע סם לכך נאמר עבריס וארבע. ואם כתב עבריס וארבע ללע תאמר סם וסם וסם הייתי אומר שבעה ללחת והמשה ללחת ומהו מספר שכולן היו נספרות בסדר האצבעות כנגד היד׃

מדון קרי מהר"י קרא

אלחנן בן יעיר אחד מגבורי דוד הכה את לחמי אחי גלית. זה פשר של דבר. וי"ת ומחא דוד בר ישי כחי פרוכית בית מקדש' דמבית לחם את גלית גתאה ואנא דמורביתיה באכסן דגרדאין. ואפ"ש לך מי הכחו לומר כן. ראה שהמכתה שהכה שם אביו יערי אורגים גלית המוכח עין החיתה בכנור אודנים. לפיכך עלת בדעתו לומר. יבא בנו של איש האורג ס"וכח לבית הסקדש ויכה גלית שעין החיתו כמנור אורגים: (כ) ותחי עוד מלחמה בגת ויהי איש מדון. פ"ת איש גדול שכן בדברי הימים אומר והחי עוד מלחמה בגת ויהי איש (אחד) מדה. והוא כמו כן שאומר וכל העם אשר ראינו בתוכה אנשי מדות׃

רלב"ג

(כ) איש מדון. כ"ל איש בעל יד ומלחמה: (כא) ויחרף את ישראל. לפי מה שהסבות בפסוק שלמר גם כן בהיות בסול מלך על ישראל לוחכים מאד לת דוד כלפוחם כמו שקדם הנה על"ז מיעלם גם שלל עוד בחיות מסם ישראל ובחמתו מתסבות שיצא בסול ללחם עסהו הס"ו על ידי מוכים ומומים שיהיה להם לאות ומופת שיהיה מה שיגיד מסם ישראל ובחמתו מתכיס ולף על פי שהס"ו בלע להגיע לתכ יחסון הנה יוקש הוא בדוב הפלגיה הסבות הלחותות מלך הסלחמה הנזלת בהיה זה ולא ימדם הס"ו השופטים ללא בשביל זה שהכתם ממו שזכרנו פעמים רבות ולזה בתר הסם יחסבך בימי דוד להכניע הענין הזלו שהסם ללחם לו הסלוכה בקלות יותר ולזה הממלה שתחך דוד בכ התשובה הכני יהודה שהסו בעסיבת דוד למלך עליהם עם שבכר היה לתסבר בלב בני הכהן היה יותר בלם לת דוד מלב שלוחם מבני יהודה ויסלוך סבני הס מפני כת דוד להתכהן בתתך לב יהודה בשתות דוד למלך עליהם: השלישי הוא בשנות דוד למלך בגמול טוב ולזה תעלה בשבלב דוד שעמו לת הכהן תחב בהיותו בדף כדי שיתמתו בהלחתו וייעב להם כה ולזה תכיכם בשני הכהן כדי שיהיה קדושים בלו עם שבזה יבלם לו ג"כ הענד הלחי: הרביעי הוא בשנות הוא לחודיע שלחי לתד בשיהתך מתקום לנקום בישתך לתתו ובזתו עמו בהשתקו כי זה תוללת לגמור עלמו מהכהול עכיהם ולעת לתשתו הקה מהעוזה כדי לגמור תיתך מהכתה וזה עוד תיללה להגיעו בשהכה בני הבית ולת יתעלם מהם ולזה תללה שבפר שהעלה דוד עמו בתי בעיו ובשבר הללה עמו לת הגדיו הוא ובתו: החמישי הוא בשבל בני הבית ובתו: התשיעי הוא בשנות הוא לחודיע בתין לחלי למלך בשהכה לת הגדיו ולת בתו ובתו בשהכה לת הגדיו ולת בתו ובתו בשהכה לת הגדיו ולת בתו ובתו

מלך יקבר מהסרת המיצע הזה ולזה תמלוך בכסאכר נחמאכר לדוד שלמי יכם נעלה המבחלה לעשות מצב גדול עם שמול ויהי זה ממה שימנעם מלהסכים שיהיה דוד מלך עליהם למכשם כי בלבו עליהם על מה שהרגלו מהכאה מוקה לשי מהיה שונא את דוד ולרוקף לותו היה דראה להם שעל מה שעשו מהמשל את מדבריהם שמחם ולזה ביקש לוותם ויגלה להם בזאת מוקן להביא להם גמול עוד על מה שעשו תזה כי זה ממה שיורה שהם מכסים להיות למלכות ולזה יכסת דוד להם שהם יתמנים לו ולזאת תמלוך שפחר התשובה שתזקוה מהכר ידיהם ויהיו לעבי חיל ולזה יהללו ויקבלו להם כי מה מדוד מכל שלום להם מלך זה גמול טוב : חשבשיני הוא לשודים שהמלך זהה לבניו בממלכתו תמיד כמו שהמלה התזה למען יאריך ימים על ממלכתו הוא ובניו ולזה תמלוך שלמך היש בשם מה"ש שהיש מפוקדים לכל יעשהל כי השם אמר לדוד למלוך על עמו יעשהל כמו שזכר זה שמול ויהונתן ולמלך שהוזו שהכר ג"כ ולכר כל יעשהל ולזאת כמו שזכר זה שמה שלמרו לדוד בעת שהמליכו אותו כל יעשהל עליהם : השמשיני הוא ממדות והוא לשודים שלמן יהזו לשדד להמה לדמות לת השעה ולמהר לת הקן בדברים העתידים כי לך יהזו שמלך בו שהש בשבת הכלותות עז יתהר יותר מן הלשוי ויסיר ממנו הסיוסות שהם הלה מלמה כי דוד לה השתדל להלחם עם בית שמול להכישלו תלין הממלוכה ולזה תמלוך שפחר שבתי בנים מלך לזה שהש כל יעשהל קולו שהיה מלמהה בזלה בשהר בזן מבזי הש בעת ובן מבזי דוד וגם זו לה היה בישים שהיה ולזה הלר כלל לפיש

מה שעשה דוד להפגנת המקרה הזה הענין כשכלילו המרון למקומו
אבר נעמה לו דוד ויהיה זה כן לפי שעבודתו יתבבר פירוש דבר יכבד על
המלך לכל היה בעלמיתה מוסכת המלחים אליה בהפך הענין בניומוסי
מלך כי הם לא יקובלו פי אם על לד הסכלות והסתום כי הוא בניהם
ואת במוסיהם ישלטו בהם לפלוסיסי: העשרים ושבעה הוא להודיע
בחלוי לכל האדם שיכבד עלמו במעבדי הקדושה וימצא כי חולי מין
מנהגו ומחכמותיו בתופן מהשלמות אבר לפתך שיהיו אחוזה
במקום קדוש כי זה ממה שייאילהו לדקדק בפעולותיו ומחכמותיו
שיהיו לפי הלהלי לפי מה שחשבתי ולזה ספר שיהיה דוד מת מרון ס'
להביאילו אליו לחשבון ישמו אלא יוכל לנהוג בו בקדושה הראויים ויקבץ
בו מזה עוכש בפלה עד שהחבוננו לו בברך ה' לת בית עובד קדוש
ואת כל אשר לו בעבור ארון ה' ולשעבו בתין פעולות עובד קדוש
יותר שלמות ויותר נקיות מפעולותיו הפניים להביאו אליו ולזה
הפנה בעיבה עלמה בעיקר שחשר מה טוב המקום הזה מין זה כי
לת בית הלחים נכונות על הבחנותם הקדושים לזה שיהנבו הלחם
בקדושה יתירה: העשרים ושבעה הוא להודיע שני שיכבד בכל אבר
בסופן הלחי ויבנה זה בקדושה תבואתו ברכת הפה יתברך בכל אבר
כי כי זה ממה שיביאי לעמוד על הברים הקדושים ולהתחבר בהם אבר
יתפך מזה דבקות ההפעלה הלחים לאדם בזו שתתבך בדבקי
הקדוש ולזה זכך בכבר בדך ה' לת בית עובד קדוש ולת בל אבר לו
כי בודאי הוא הקביל לגמול בו מגבר קדושה יתיבה ליגלות מפנין
מזה ובכלומו כי גם דוד ירא מהביאילו אליו: העשרים ותשעה הוא
בעלות ואת להודיע שבעבור זה הבחנות הזה הברים הפעולה הזה
ולזה ספר בזה המקום דבר הטלחת לחון ה' מבית עובד קדוש כי
דוד הטלה עולות לפני ה' וזבח שלמים ולהבר כך בית הפה בפה ה'
לנחות והוא מה שאמר כי לת בחתם עד שהה לל המעטה ואל הטלה
כמו שהחזיקו בחלוקי לדברי הקודש: השלשים הוא להודיע בחון
בהחזה הלחוק בעבודת הבפה יתבבר בזבח הלחם שלמים לטלה
בזה בלומו בעבור שבחתם בזה הברים והפ הלו הבגד בהקדוש
וביהוה הלחי לחלו בעמה בעבור בזה הטלה בדקה הקודש
מזה הלומו בעבור שבחתם בזה הברים והפ הלו הבגד
בהקדוש והלפאמה ממו שבלחתם בזה הברים והפ הלו הבגד
בהקדוש דוד מהשלמים אזהב לפני ה' כל יבלאל ומחן לכל לחד מהם
הבפה בחד והיה מחיבה גדולה מבבר הבלחים והשלים להם המלטער
להשחה מלחם ויין כדי שחבלאל ולת בהקדוש כל יבלאל ויהיה מעיים
מעובד לעבודת הפה יתבבר לה ובקבת התעטה הגופני: השלשים
ואחד הוא להודיע בהיותר גדול שהשלחים יהיו שיהיה בשל בעיניו
מלך לפני מעלת הש"י ר"ל בזה שהיה מעזז ומחבבר להלחות עולם
בעבודתו לשעבודת הש"י ולא הלפה לו בזה הענין גדול על אבר הלחים
להבל הבשיל שבחר בזה לו יותר כי הן לחזו ולפי שהבל מיבל לו
המבול הזה שבבר דוד בזה והפבה בלא יהיה לחזו לעגל להשפיל
עלמו לל בך לפני הש"י מבע הש"י מעמה פרי בבטן: השלשים
ושנים הוא להודיע שהן לחזו בזה שאפבר שחנים לאדם ליהיה
שלמה שיהפבר האדם בידיעה תמיה והמבול שהן לחזו לגביה
שיבפבר בדברים על לד המוחד והמתבבר אבל לחזו בימתין ביהלחו
דבר ה' על הדבר שבחבל ממנו כמו בחלחו בעבה שאמר עמדו
והשמעה אם יהיה ס' לכם ולזה ממלח בזה המקום כי נתן הבניה
מפני שאמר לדוד מה שאמר על לד המוחד בשבחבל ממנו דוד לת
יבבה בית ה' ישים בו ארון ה' וזהו שאמרו בזה שבבר לך עשה
כי כי: עשר הוא בהיותר בזה שהבשיה זהו שבבר הזה לו הש"י
בנבואה בלילה הזה בהבך מה שאמר נתן מעלמו לדוד על לד המוחד:
השלשים ושלשה הוא להודיע כי בחסבון שילה לת יבבה בית לארון
ה' ואף ש בהיה בם בענין בלחים בזה לת יבבה בהיא מקודה מלאמרה מבל
היה עליו לבבל ולזהת הסבה שאר כי לת יבבה בבית לשום שלומי
לת בני יבבאל שמלבים ועד היום הזה והיה מתבלך בבהל ובמשבן:
השלשים והארבעה הוא להודיע שהבדברים הבעשים לפרבם גדולה
הפה יתעלה לאור שיעשו על יד מי שהוא גדול יותר בעיני הלחים
כי בזה תחייבר יותר הגבלה והתלחבה לש"י ובהיות הענין בן
והוא שבוזר דוד כי נקרו מאחרי הלאן לגמלך על יבבאל לה הבניים
הפה יתעלה שיהיה בבזה בית הלחים על ידו כי הוא לת לבניך על
גדולת הש"י אבר ר"ל דבר בהחדש בו אחר שלא היה ולזה בחר
שיהבנו שלמה שהיה לחן מלך שלמון ומבטן ומהבירון ונמלת הפבה
ע"ב עיב לומר שהיה לחן שלמון לת שהיה נבחר שיהיה בן מלך
מהבירון זהו לת לזה הש"י לאחר מן הבושבים והמלכים אבר היו
לפני דוד לבנות לו בית והבה הים בפה הע"ם שהיה בן מלך לת
היה בן מלך מהבירון בעו שיהבחר בעה שאבר מהבבר הבניים שהיו
בין ילחת מלכים ובין בהם בהקדם ובבר הלהבנו זהו בספר שופטים
ושוב כי לת לזה הש"י שהבחר לו בהעלוה ולזה גם בן בחר הש"י
שיהיה זה הבנין עבשה על יד שלחה כי לו ולזרעו נתנה שהבחר מי
שהבחמיד הבעולם להיות בעולם ר"ל כי בשהבים מלובה שיבחלו חניים
לו ולפוי שיהיה זה עשבה על ידו להבניד כי גדולת הש"י אין לה קץ
וסוף ושוד בללזה בזה שבה אחרי שהוא מבני לו אין מדבך בלו"
לעשות לו לה הפוהות כי הבניות בשיעשה לוחם יעשה מלך מה שהם
טובות ויהיה לאזי בלא יהיה זה הבנין נעשה על יד דוד כי דניס
בניס בפך בעו שהחבלחה מבבר זה הספור בספר דברי הימים
ואולם שלמה היה לאזי לזה מבני שבל ימיו היה לו שלום ולא נלחם
מלחמות עם שבבר נתקבץ כזה תועלת לחבר ואולי כי בשהבים החטא

כי הש"י העביר מחשתו מזה העושה החטר שזכר ולזה לא ימות והכה הוא שכבר למחה כל הכעשה הזולת מעניהו לפי שיודיע שכתן העשה לממון היה כן לחיו ולממון היה כמו ומחר כתו ולחבולה היה כמו וכן היתה מיתת מדניים על יד שלמה שהיא מיתה: הש"ד הוא לחודיע שחש"י הוא שהביא עליו יד לדוד על יד עכיתו כי מות יומות היולד והיות הכה לו ממעט דוד מלהתפעל עליו ומלגלות לום והיה שובב מלהה לכיבב ההכעש לפני שהם יתחכך חולי ימצו ה' וימי הילד ומזה שהקשה למדנו שמפ שהמדה התורה וכי תבעו מלחמה בחלוקם על הלר המורר לחטם והרעותם בחלוקות ומזכרתם וגו' הנה הלילן בו פה התשלה והמעשית כמו שבחלקו בביאותנו לדברי התורה: הש"ת הוא במלות והוא להודיעם שלין לאום להתפעל על הלכה אחר שכבר הגיעה כי לין לאום להתפעל על הדבר הנעשע לאלהים שם לא היה המתפעל כבוש והיה שוחל זה על דבר העושה והזה אחר לו אחי לא החולל להביאנו וגו' וכבר בחרנו זה בביחור התורה ממה שאחר על הלר הולכר ולא שכבר לרב: הש"ו הוא לחודיע שכבר נשבר שלמה מלידה ומבטן ומהריון לזה נקרא שמו מתח ר' ידידיה לחורות בשם הש"י אחבו: הש"ז הוא לחודיע שמה שיבאנו ימידים מישראל לא תאבה בו קדושת לבן יאבחל והזה דקדק יותר בשת שלבד את מיר רבה ונקרא בתי עליה והזה שלח לא דוד שיבא שם עם יתר יאבחל כדי שיהיה שם השלך וכל יאבחל ויהיה זה הכבוד מיותם לבלה:הש"ח הוא לחודיע לכל אדם שלאלו שיעשע מעלת היועלים הרעים ומהפעלות המגונות הלה חלהם מה שקרא לממון מפני שמעו לעלת יוכדר עם מה שהיה בדברו מהעיום לו: הש"ם הוא לחודיע שזכע יפת שהר אבר יהיה מהביאה החלשונה שהעבודה בניותה היני מיותם לאד כלל והזה הגיד כי חטר לא היתה לשורה לממון למעשה ועשה דבר לא לב השלך בי לא יעשנו ממך: הנ' הוא לשלות והוא מה שלמדנו בעניין השבאה ישרה לנו בכלל ידבר שם שיהיו שבאים לממון ועד טוב כשלמדנו ולא דבר חבבלים לממון למדע ועד טוב כי שבח חבבלים חת ממון ומזה הטעם למדנו כי מה שהעה שהיה הטובה בשורע נפש בשגרה והוה לא שוצה לו מממון אלהי: יוכר זה הטיפון כי למחנו לא נדע מה שים בלבו לה חם להיותו אלא דבר עמו שלבה ימים ידענו כי הוא שוצה לו ולא היתה גולה על הבליחה הזאת כי גדול עונו מנשוחר ע"י גלוח: הנ"א היא לחודיע שהיו לאדם שיעשיבב המה שבלתי מעטו חם חשבר שיבחה ממנו כוח קודם הסכימו לדבר הבשלה הזאת הלא מהלה כי דוד בעבור שלא החיבב שלמה ממנו שיולך ממנו ממון נתן לו חת שלמנו והיה זה שבה להחחת ממון כי בכר היה ממון על דוד לחת לו נבו דבר הבשלה חשר שנא חבבלים ממון על דבר ממר לחזונו חם מכוכב מהשם ית' להקים על דוד חת הבשה שבחלו בו כרינת ממון היה משלוו ודבר זה לחבלים הזאת כמו שבלחה מדברי זה הספור: הנ"ב הוא לחודיע שהיו לחבקש דבר מהיה חם היה מכוחר שלא יתן בקשתו ולזה שבר שלא התעורר יוחב להשבחל עם המלך דוד להביא חת חבשלום עד שבר ידע כי לב דוד על חבשלום כי נחם על ממון ר' חת: הנ"ג הוא להודיעם שמי שיילחו חם יבקשו ממנו דבר מה חם למשפע חם לחבר שיתעשבו הבר לחזו שלחו חלינו בעניינים דומים לדבר ההוח חשר יעזור שהוא יעשום בהם לפי הדעים וחחר זה בביחור בקו על הנושה שהיחה בו בהשלה לא יתבן לו לממע מה שבבר שבר שהוא לחזו ולזחת הספה חמלה כי חפני שהיה יבא יוחב מלבקש מהמלך דוד להביא חת חבשלום עד שלבה לו הלה חת נהזו אין ממנו ממנו בקשתו כי יחם לבבו על דם ממנון כבר להפחיזו על מה שדומה זה מעה שפבר: הנ"ד הוא לחודיע מעשרם לחבו חבשלום חת חמל על ההורג ובשבע שלא יעזו מעשרם לחבו חלה חלה חו היה קל להפך הבשלה לא שיהיב המלך לו נדהו וזה חבלה המלך לעשות בקשת יוחב: הנ"ד הוא לחודיע כי יש מין מן הנזירות יהיה בו חדם נזיר מלום ועלה מבשו לבשר כמו שהלחה מעיין חבשלום שמה שהיה מעלה לחשו מבשה לשנה כי כבר עליו לפי מה שהכתו בביחורנו זה הספור: הנ"ה הוא לחודיע שהזהיב שיעלה ביחה חלר חת הלחי כמו שבלחה לחשו חת הלחי לרחו בספרם בהרחת דוד כמו שהיה חבשלום בחלית הרחש והוח היה כן יפה חלר נבי מה שיהבלחל מעיין חבשלום בזאת שבלחה כמו שבלחה חו חלחה לרך היה עניין

בר שְׁמַעָה אֲחוֹהִי דְּדָוִד׃
כב יַת אַרְבְּעַת אִלֵּין
אִתְיְלִידוּ לְגַבְרָא בְּגַת
וְאִתְמַסְרוּ בִּידָא דְּדָוִד
וּבִידָא דְּעַבְדּוֹהִי׃
א וְשַׁבַּח דָּוִד בְּנְבִיאָה
קֳדָם יְיָ יַת פִּתְגָמֵי
תּוּשְׁבְּחָתָא הָדָא עַל כָּל
יוֹמָא דְּשֵׁיזִיב יְיָ יַת
יִשְׂרָאֵל מִיַּד כָּל בְּעַלֵּי
דָּבְבֵיהוֹן וְאַף לְדָוִד
שֵׁיזִיבֵהּ מֵחֲרָבָא דִּשְׁאוּל׃
ב וַאֲמַר יְיָ תּוּקְפִּי
וְרוּחָנִי וּמְשֵׁיזִיב יָתִי׃
ג אֱלָהִי דְּאִתְרְעֵי בִּי ת"א יט למיבעי . פסוס מג : ויאמר . סם : ויאמר דוד . מגלה לא מ"ק טז : שמעא קרי

שִׁמְעִי אֱלֹהַי צוּרִי אֶחְסֶה־בּוֹ מָגִנִּי וְקֶרֶן
יִשְׁעִי מִשְׂגַּבִּי וּמָנוֹסִי מוֹשִׁיעִי מֵחָמָס תּוֹשִׁיעֵנִי׃
ד מְהֻלָּל אֶקְרָא יְיָ וּמִן־אֹיְבַי אִוָּשֵׁעַ׃
ה כִּי אֲפָפוּנִי מִשְׁבְּרֵי־מָוֶת נַחֲלֵי בְלִיָּעַל יְבַעֲתוּנִי׃
ו חֶבְלֵי שְׁאוֹל סַבּוּנִי קִדְּמוּנִי מֹקְשֵׁי מָוֶת׃
ז בַּצַּר־לִי אֶקְרָא יְיָ וְאֶל־אֱלֹהַי אֲשַׁוֵּעַ
וַיִּשְׁמַע מֵהֵיכָלוֹ קוֹלִי וְשַׁוְעָתִי לְפָנָיו תָּבוֹא בְאָזְנָיו׃
ח וַתִּגְעַשׁ וַתִּרְעַשׁ הָאָרֶץ וּמוֹסְדֵי הַשָּׁמַיִם יִרְגָּזוּ
וַיִּתְגָּעֲשׁוּ כִּי־חָרָה לוֹ׃
ט עָלָה עָשָׁן בְּאַפּוֹ וְאֵשׁ מִפִּיו תֹּאכֵל
גֶּחָלִים בָּעֲרוּ מִמֶּנּוּ׃
י וַיֵּט שָׁמַיִם וַיֵּרַד וַעֲרָפֶל תַּחַת רַגְלָיו׃
יא וַיִּרְכַּב עַל־כְּרוּב וַיָּעָף וַיֵּדֶא עַל־כַּנְפֵי־רוּחַ׃
יב וַיָּשֶׁת חֹשֶׁךְ סְבִיבוֹתָיו סֻכֹּתוֹ חַשְׁכַת־מַיִם עָבֵי שְׁחָקִים׃
יג מִנֹּגַהּ נֶגְדּוֹ בָּעֲרוּ גֶחָלֵי אֵשׁ׃
יד יַרְעֵם מִן־שָׁמַיִם יְיָ וְעֶלְיוֹן יִתֵּן קוֹלוֹ׃
טו וַיִּשְׁלַח חִצִּים וַיְפִיצֵם בְּרָקִים וַיְהֻמֵּם׃
טז וַיֵּרָאוּ אֲפִיקֵי יָם יִגָּלוּ מוֹסְדוֹת תֵּבֵל
מִגַּעֲרָתְךָ יְיָ מִנִּשְׁמַת רוּחַ אַפֶּךָ׃
יז יִשְׁלַח מִמָּרוֹם יִקָּחֵנִי יַמְשֵׁנִי מִמַּיִם רַבִּים׃
יח יַצִּילֵנִי מֵאוֹיְבִי עָז וּמִשֹּׂנְאַי כִּי אָמְצוּ מִמֶּנִּי׃
יט יְקַדְּמוּנִי בְּיוֹם אֵידִי וַיְהִי יְיָ לְמִשְׁעָן לִי׃
כ וַיּוֹצִיאֵנִי לַמֶּרְחָב יְחַלְּצֵנִי כִּי חָפֵץ בִּי׃
כא יִגְמְלֵנִי יְיָ כְּצִדְקִי כְּבֹר יָדַי יָשִׁיב לִי׃
כב כִּי שָׁמַרְתִּי דַּרְכֵי יְיָ וְלֹא רָשַׁעְתִּי מֵאֱלֹהָי׃
כג כִּי כָל־מִשְׁפָּטָיו לְנֶגְדִּי וְחֻקָּתָיו לֹא אָסִיר מִמֶּנִּי׃
כד וָאֱהִי תָמִים לוֹ וָאֶשְׁתַּמְּרָה מֵעֲוֹנִי׃
כה וַיָּשֶׁב יְיָ לִי כְּצִדְקִי כְּבֹרִי לְנֶגֶד עֵינָיו׃
כו עִם־חָסִיד תִּתְחַסָּד עִם־גִּבּוֹר תָּמִים תִּתַּמָּם׃
כז עִם־נָבָר תִּתָּבָר וְעִם־עִקֵּשׁ תִּתַּפָּל׃
כח וְאֶת־עַם עָנִי תּוֹשִׁיעַ וְעֵינֶיךָ עַל־רָמִים תַּשְׁפִּיל׃
כט כִּי־אַתָּה נִירִי יְיָ וַיְיָ יַגִּיהַּ חָשְׁכִּי׃
ל כִּי בְךָ אָרוּץ גְּדוּד וּבֵאלֹהַי אֲדַלֶּג־שׁוּר׃
לא הָאֵל תָּמִים דַּרְכּוֹ אִמְרַת יְיָ צְרוּפָה מָגֵן הוּא לְכֹל הַחֹסִים בּוֹ׃
לב כִּי מִי אֱלוֹהַּ מִבַּלְעֲדֵי יְיָ וּמִי צוּר זוּלָתִי אֱלֹהֵינוּ׃
לג הָאֵל מָעוּזִּי חָיִל וַיַּתֵּר תָּמִים דַּרְכִּי׃
לד מְשַׁוֶּה רַגְלַי כָּאַיָּלוֹת וְעַל בָּמוֹתַי יַעֲמִידֵנִי׃
לה מְלַמֵּד יָדַי לַמִּלְחָמָה וְנִחֲתָה קֶשֶׁת נְחוּשָׁה זְרוֹעֹתָי׃
לו וַתִּתֶּן־לִי מָגֵן יִשְׁעֶךָ וְעַנְוְתְךָ תַּרְבֵּנִי׃
לז תַּרְחִיב צְעָדַי תַּחְתָּנִי וְלֹא מָעֲדוּ קַרְסֻלָּי׃
לח אֶרְדְּפָה אוֹיְבַי וְאַשְׁמִידֵם וְלֹא אָשׁוּב עַד כַּלּוֹתָם׃
לט וְאֶכְלֵם וּמְחַצְתִּים וְלֹא יָקוּמוּ וְיִפְּלוּ תַּחַת רַגְלָי׃
מ וַתְּאַזְּרֵנִי חַיִל לַמִּלְחָמָה תַּכְרִיעַ קָמַי תַּחְתָּנִי׃
מא וְאוֹיְבַי נָתַתָּה לִּי עֹרֶף וּמְשַׂנְאַי אַצְמִיתֵם׃
מב יִשְׁעוּ וְאֵין מוֹשִׁיעַ עַל יְיָ וְלֹא עָנָם׃
מג וְאֶשְׁחָקֵם כְּעָפָר אָרֶץ כְּטִיט חוּצוֹת אֲדַקֵּם אֲרִקֵּמוֹ׃
מד וַתְּפַלְּטֵנִי מֵרִיבֵי עַמִּי תִּשְׁמְרֵנִי לְרֹאשׁ גּוֹיִם עַם לֹא יָדַעְתִּי יַעַבְדוּנִי׃
מה בְּנֵי נֵכָר יִתְכַּחֲשׁוּ־לִי לְשֵׁמַע אֹזֶן יִשְׁמְעוּ לִי׃
מו בְּנֵי נֵכָר יִבֹּלוּ וְיַחְרְגוּ מִמִּסְגְּרוֹתָם׃
מז חַי יְיָ וּבָרוּךְ צוּרִי וְיָרוּם אֱלוֹהַּ צוּר יִשְׁעִי׃
מח הָאֵל נְתָנִי נְקָמוֹת לִי וְיַדְבֵּר עַמִּים תַּחְתָּנִי׃
מט מְפַלְּטִי מֵאוֹיְבָי אַף מִן־קָמַי תְּרוֹמְמֵנִי מֵאִישׁ חֲמָסוֹת תַּצִּילֵנִי׃
נ עַל־כֵּן אוֹדְךָ בַגּוֹיִם יְיָ וּלְשִׁמְךָ אֲזַמֵּרָה׃
נא מַגְדִּיל יְשׁוּעוֹת מַלְכּוֹ וְעֹשֶׂה חֶסֶד לִמְשִׁיחוֹ לְדָוִד וּלְזַרְעוֹ עַד־עוֹלָם׃

רש"י

כב (א) **ביום הציל ה' אותו.** לעת זקנתו לתמר שפכרו עליו כל נרותיו ועיגול מכולם: ומכף שאול. **והלא שאול בכולל היה** הלא הוא היה חויבו ורודפו מכולם כיוצא בו תמצא עמר מים ועכשהל (לעיל כ' כ' ל') כיוצא בו לכן רמז את הארץ ואת יריחו (יהושע כ' ה') וכיוצא בו והמלך שלמה נשים נכריות ואת בת פרעה (מלכים ח' י"ח'): (ב) **סלעי ומצודתי.** לשון חזק הם. סלע. כתמצעו. מלודה היא מלודת ועריס שקורין פליינש"ן כלע"ז ועל שם שנעשה לו בסלע המחלקות והמלדות בהורמה (שמואל ח' כ"ג כ"ח): **ומפלטי לי.** מפלטני עם לבא ישראל במלחמ' ופעמים שהוא מפלט לי כמתני לבדי כגון מן יושבי בוסר: (ג) **צורי.** לשון סלע שהסלע מחסה לעוברי דרך מן המטר

מהר"י קרא

כב (ב) וידבר דוד לה' את דברי השירה הזאת: (ג) ויאמר ה' סלעי. שכשם שאדם בורח על שן סלע וניצול כך אני בורח אליו וניצול: ומפלטי לי. מפלט לי: (ג) אלהי צורי אחסה בו. שכשם שאדם בורח בנקרת הצור מפני הרוח

רד"ק

להרפה. לענק ובא בה"א הי"ריעה עם למ"ד השמוש כמשפם אלא שברוב נפלה ח"א הידיעה להקל וכמוה להנם הזה להגרוד הבא אליו: (ג) ויאמר דוד לה'. שירה זאת חבר' דוד בסוף ימיו כשהניח ה' לו מכל אויביו. ואמר ומכף שאול כי הוא היה שקול כנגד כל אויביו וכתובה שירה זו בספר התלים ומחתפלת בפלוטות במלים והענין אחד וי"ת השירה הזאת על חצלת ישראל מאויביהם גם דבר פרעה זכר בפסוק עלה בעשן באפו: (ב) סלעי ומצודתי. שהייתי נשגב בו מאויבי: ומפלטי לי. הוא קל הלמ"ד ובמותי רבים מבנין הדגוש ומה שאמר לי אחר יו"ד הכינוי הוא תוספת ביאור כי די באחד מהם או תהיה יו"ד של ומפלטי נוסף: ואיננה לכינוי כיו"ד המגביהתי לשבת הישבי בשמים: (ג) אלהי צורי. אחרי שאלהי ממוך יהיה

רלב"ג

להרפה. לענק ובא בה"א הי"ריעה עם למ"ד השמוש כמשפם אלא שברוב נפלה ח"א הידיעה להקל וכמוה להנם הזה להגרוד הבא אליו: (ג) ויאמר דוד לה' את דברי השירה הזאת: (ב) סלעי. שכשם שאדם בורח על שן סלע וניצול כך אני בורח אליו וניצול: ומפלטי לי. מפלט לי: (ג) אלהי צורי אחסה בו. שכשם שאדם בורח בנקרת הצור מפני הרוח

כב (א) **ביום הציל ה' אותו.** לעת זקנתו לתמר שפכרו עליו כל נרותיו ועיגול מכולם: ומכף שאול. **והלא שאול בכולל היה** הלא הוא היה חויבו ורודפו מכולם כיוצא בו תמצא עמר מים ועכשהל (לעיל כ' כ' ל') כיוצא בו לכן רמז את הארץ ואת יריחו (יהושע כ' ה') וכיוצא בו והמלך שלמה נשים נכריות ואת בת פרעה (מלכים ח' י"ח'): (ב) **סלעי ומצודתי.** לשון חזק הם. סלע. כתמצעו. מלודה היא מלודת ועריס שקורין פליינש"ן כלע"ז ועל שם שנעשה לו בסלע המחלקות והמלדות בהורמה (שמואל ח' כ"ג כ"ח): **ומפלטי לי.** מפלטני עם לבא ישראל במלחמ' ופעמים שהוא מפלט לי כמתני לבדי כגון מן יושבי בוסר: (ג) **צורי.** לשון סלע שהסלע מחסה לעוברי דרך מן המטר

חס"ו הוא להודיע שלין לחוי ביתיבכו כפסם להביאה בני ביצר כעבור הכלגם וגם מהם מיעשהל כשהיה הלים ההוא מחוייב מיתה כשבא בן בכרי ומזה יתפלא גם בן שהם לא היה מחוייב מיתה בשביל בן בכרי לא הומר להם זה לפי המקומות הכוללים שנזכרו בתחילת בלוכו לדבכי התורה וזה מעלם שהסכימו מכבי העיון להיות בבא בכרי לסיבל מעליהם מכבי המלחמה שהיו מבהדלים להלחים בעיר בכללה בעבור שבא בן בכרי אם לא יתחזקו להם כי אם לא יתחזקו מעליהם מכבי המלחמה שהיו הסיבל הסיל מיום מוכרים במלכות לך הם עלומי מצוי יבהשל: חס"ו הוא להודיע כי העונש לא יבא בעלת מבי וזה סבר שבכך סיה לעבד בימי דוד שלא שנים שנה מחר שנה וזה זה שלא דבר זה מצד למחוק הסבעות הבא שתבוך על דוד וזה בקשו לדעת כי ככך עבך בזה על הבעונה שבעבעו להם בשיתי העדה פייסו: בחוכן למר ולא נתלו מד בתחלו בזה הלוכן בבקשו סיה בו מהמכוויות מה שלא יעלם וכמה זכר כי בזה נעתר להם בסם יי' הס"ח הוא להודיע בסם" יקח נקמה ממי ביזה בספנים וירדפם להשבו כי אין בעשר עלמם ולזה מלמה שיזהר נעתם שלוא על הבית הבעונים ובדיפה ממה שיבא בהבאים בוא ים לשתי סבות האחם כי מי שיסתבך בזאת התכונה האמורה כ"ל לדקף הספלים ימלטו לו המיר מה שלין כן בדיפה הבלתי שפלים והב' בהריגת הבהבים אשר בעת היה שלוא כלי להבלים מה שייעד שם" מהבם לבני ישראל בשלוא בבוד: בעבור שהבלתי בשלוא בבוד זה ההעם וכמה שמיך בשהי מלו הבימונים להוסיף ההמתנה בהם: (ג) וידבר דוד לה' עד סוף הפסר. ביאור המלות: (ב) סלעי ומפלטי. הם ענין מוזק כי כתוב יסיו הבניינים המזקים על שן סלע והמלודה הוא הבנין המזקומפלטי. כ"ל ומלינו יתיו מהבעות אשר הם בהם והבלון כיוצא בזה: כי לי סלעי ומפלטי לא מלינוך בעבור למקו' מזק ולמילו למהר: (ג) אלהי צורי. כ"ל אלהי הזקו: וקרן ישעי. ותוקף ישעי והמציל התוקף לנקרן כי הוא אלי

מצודת דוד

כב (ב) ביום הציל. כ"ל לעת זקנתו שניצול מכל התלאות ועבדיו מעמדו מלכדת עוד בתלאות ממ"ש למעלה לז ממר בהיכיר הזאת. לו כ"ל בכל עם שבא עליו להם וניצל ממנה לז היה בר בהיכיר הזאת: (ב) ה' סלעי. כ' מחסי בהנין מבלע ובמלודה: (ג) צורי. כ' הוא חזקי מאר מחסה בו: וקרן ישעי. הוא לי לישע ועזר

פירוש ע"ט

שְׁמַעָה דָּר בְּרוּדְעָר פּוּן דָּוִד׃ (כב) אֶת אַרְבָּעַת אֵלֶּה דִּי
דָּאוּגִי פִּיעָר וָענָן גִיבּוֹרֶן גִוּוֹאָרֶן צוּ דָּר רוּזֶענְטִי אוּנ
גַת וַיידֶּט בְּיַד דָּוִד אִין זַיי וָענָן גִיפַאלֶן אִין דָּעָר הַאנְט
פּוּן דָּוִד אוּנ אִין דָּר הַאנְט פּוּן זַיינֶי קְנֶעכְט׃
כב (א) וַיְדַבֵּר דָּוִד לַה' אוּנ דָּוִד הָט גֶּרֶעט צוּ נָאט דִּיא
רֶייד פּוּן דָּעָר דָּאזִיגֶר שִׁירָה בְּיוֹם הִצִּיל ה' אוֹתוֹ
אוּנ דָּעם טָאג וָם נָאט הָט אִים מַצִּיל גְוֶוען פּוּן דָּר

יְשֻׁעַי מִשֻּׂגַּבִּי וּמְנוֹסִי מֹשִׁעִי מֵחָמָס
תּוֹשִׁיעֵנִי: ד מְהֻלָּל אֶקְרָא יְהוָה וּמֵאֹיְבַי
אִוָּשֵׁעַ: ה כִּי אֶפְפֻנִי מִשְׁבְּרֵי־מָוֶת נַחֲלֵי
בְלִיָּעַל יבעתוני: ו חֶבְלֵי שְׁאוֹל סַבֻּנִי

דְּעַל מֵימְרֵיהּ אֲנָא רָחִיץ
בְּעִדָּן עָקָא מֵגִן עֲלַי
מִבְּעֵלֵי דָבָבִי וַאֲמַר
לַאֲרָמָא קַרְנִי בְּפוּרְקָנֵיהּ
סוֹמְכָנִי רַחֲמָהּ מֵיְיהֵיהּ
סַמָּךְ לִי בַּד חַיַּיתִי עָרִיק
מִן קֳדָם רְדָפֵי פּוּרְקָנִי
מִבְּעֵלֵי דָבָבִי וְאַף מִיַּד
כָּל חַטּוֹפִין שֵׁיזִיב יָתִי:

ד אֶמַר דָּוִד בְּתוּשְׁבָּחָא אֲנָא מְצַלֵּי קֳדָם יְיָ דְּבִכְלָ עִדָּן מִבְּעֵלֵי דָבָבִי פָּרִיק יָתִי: ה אֲרֵי אַקִּיפַתְנִי
עָקָא כְּאָהָא דַיָּתְבָא עַל מַתְבְּרָא וַחֵילָא לַיְיט לָהּ לְמַיַּלַּד וַהֲוָה מְסַפְּנָא לְמֵמַת סִרְעַת חֵיבָן
בָּעֲהַת יָתִי: ו מַשְׁרַיַּת רַשִׁיעַיָּא אַקְפוּנִי קֳדָמַי דְּמַיָּנִין בִּמְנֵי קְטוֹל:

מהר"י קרא

ומפני הזוועות והנשטים, כך אני מתכסה ותחת צל שלו: אחסה בו. פתר' אתכסה בו. שחסיון לשון כיסוי הוא. הדא שכן הרי הוא אומר אשר באת לחסות תחת כנפיו, והיה למקרא לומר באת להתכסות תחת כנפיו. וכן בכל מקום שאתה מוצא חסיון אתה מוצא צל בצדו כמו בצל כנפיך יחסיון דוד. וכן תותיה לצל יומם מחורב ולמחסה ולמחתור מזרם ומטמר. וכן באו חסו בצלי דיוחם. וכן חסות בצל מצרים: וקרן ישעי. מנהג בעולם כשישא גוי אל גוי חרב המתנכר על עם אחר תוקע קרן ישע להשמיע שנתנכר על אויבו ונצחו אוהו הוא קרן ישעי: משגבי. פתרונו הצלה שלי. כמו שאתה אומר מגדל עוז שם ה' בו ירוץ צדיק ונשגב. שפת' בו ירוץ צדיק וניצול:

רש"י

והרוחות מכריחים"ם כלע"ז: אחסה. לשון כסוי סהייתי מתכסה לעזרה: משגבי. סומכני. סהייתי עם חליו לעזרה: (ד) מהולל אקרא ה'. כתרגומו נקרהו לו אהודנו לפי כי מחויבי מני טוסח שחוסח ויתכן לפתור נקרא ואוסף ל' יזה: (ה) אפפוני. סקיפוני: משברי מות. כתרגומו כאתף דיתכ"ת על מתברת כן שם מוסב החבלים שהאחזה יולדות שם: נחלי. גייסות שוטפות ככחל: (ו) חבלי. כתרגומו מסרית כמו הכל נכיליס (שמואל ג'

רלב"ג

לנפשי הקרובים להסיר ממנו כל מזיק ולפי שהוא ישמעם כח ג"כ להזיק וזה דבר לא יתכן שיזכור להם ר' ממנו קרן ישעי הוא לשוניו ולהיל מהרע כי הם ר"ל לא יעשה רע חס לא מלד מה שהוא טוב: משגבי. כ"ל חזקי ותקפי: ומנוסי. כמו שימים המנוס מל המקום הידוע לו שיתכן לו שימלט בו כי לין לי מקום זולתי מל הש"י: (ד) מהולל אקרא ה'. ל"ל כשאקרא לשם יתב' ואתפלל לו הנה ימים קודם זה מהולל כ"ל שתמיד בשמחו תהלה כי הוא יתכן שתהיה התפלה בשמעת כי בספור הנסתים שלם לתמיד הדבקות עם הש"י ואז יתכן שתהיה תפלתו בשמחת מפני דבקות ההשגחה בו: (ה) תפפוני מבשלי מות. ללה נותר הקרוני רעות סובבות מוכיולות מל מות לו יהיה תפפוני מעניו קף והוא מעניו סיום כאמרו ויפל נחלו מלה וכללון בו שמו סביבה לכי ותפבר סיהיה מבשרי מות מעניו ממרו מל מבשרי וגליך עלי עכשו והכללון בו על לד המשל גלי סיום המוכיולים מל מות שמו סביבה מלי: נחלי בליעל. נחלי בשא והיה קרא נחלי עשה החלים הסוחפים וללים בכח וזה לנו משל על הרעות הגדולות: (ו) חבלי

סיעה חייבין ואפשר לפרש נחלי מן נחלה מכתף: (ו) חבלי שאול. ענין באב מן חבלי יולדה ויהונתן תירגם משרית רשיעין

מצודת ציון

דכתיב בפ"ש כדרך הכתוב: ומנוסי. מלכון כיסה וכריחה: מחמס. הוא כעין גזל: (ה) אפפוני. כלכוני כמו כי תפפו עלי (תהלים מ): משברי. מלכון בכר: נחלי. מלשון הולי כמו נהלה מכתך (מלכים ג): יבעתוני. מלשון בעתה וחרדה: (ו) חבלי. מלשון כמו חבלי יולדה (הושע יג): קדמוני. כמו לפני כמו כמה לקדם

מצודת דוד

צורי שם לא תואר ובתהלים אלי צורי ושניהם תואר ואפשר כי צורי לעולם שם ר"ל כי הוא החוסן שלי וכל צור עולמים חוזק העולמים וקיומם: וקרן ישעי. דרך המקרא לכנות החוזק בקרן כמו וקרני ראם קרניו לפי שהאיל והשור והראם חוזק וכחם בקרניהם שהם מנגחים בהם: מחמס. מאנשי חמס וכ"ת ואף מיד כל תמופין ואנסין שויב יתי: (ד) מהולל אקרא ה'. כשאני מתפלל ואקרא ה' מהולל שאהללנו בתהלותי או טן אויבי אושע: (ה) משברי מות. הם חצרות החזקו שהיה בהם קרוב לבות שהיה בסלע המחלקות ופי' משברי כי הצרות שוברות לב האדם באנחותיו ודאגותיו או פי' משברי על דרך משל כאלו אמר גלי מות כי הגלים החזקים נקראים משברים כמו שאמר כל משבריך וגליך עלי עברו ונקר' הגל כן לפי שהוא נשבר בהנועתו החזקה ויונתן פירש שהיה בצרה כאשה יושבת על משבר והיא מסובבת למות: נחלי בליעל יבעתוני. על דרך משל כמי הנחל השוטף כן הצרה הגדולה ובליעל אמר על כל רשע ורשע מאויבי או יהיה בליעל שם הרשע ויונתן תרגם שאול

רד"ק

צורי שם לא תואר ובתהלים אלי צורי ושניהם תואר ואפשר כי צורי לעולם שם ר"ל כי הוא החוסן שלי וכל צור עולמים חוזק העולמים וקיומם: וקרן ישעי. דרך המקרא לכנות החוזק בקרן כמו וקרני ראם קרניו לפי שהאיל והשור והראם חוזק וכחם בקרניהם שהם מנגחים בהם: מחמס. מאנשי חמס וכ"ת ואף מיד כל תמופין ואנסין שויב יתי: (ד) מהולל אקרא ה'. כשאני מתפלל ואקרא ה' מהולל שאהללנו בתהלותי או טן אויבי אושע: (ה) משברי מות. הם חצרות החזקו שהיה בהם קרוב לבות שהיה בסלע המחלקות ופי' משברי כי הצרות שוברות לב האדם באנחותיו ודאגותיו או פי' משברי על דרך משל כאלו אמר גלי מות כי הגלים החזקים נקראים משברים כמו שאמר כל משבריך וגליך עלי עברו ונקר' הגל כן לפי שהוא נשבר בהנועתו החזקה ויונתן פירש שהיה בצרה כאשה יושבת על משבר והיא מסובבת למות: נחלי בליעל יבעתוני. על דרך משל כמי הנחל השוטף כן הצרה הגדולה ובליעל אמר על כל רשע ורשע מאויבי או יהיה בליעל שם הרשע ויונתן תרגם משרית רשיעין

מצודת דוד

כמו קרן לנפשי הקרובים: ומנוסי. מלכון מנוס מקום להוסיב: מחמס. מלכון חמס: (ד) מהולל. כלומר מל ה' מהלל מל מי שהוא טוב: (ה) כי אפפוני. כלומר סובבו מותי מבשרי מות ר"ל כלומר מות ולשון החבלים הכואים מלכון בליעל בעבו ואמרו שיבוא עליו: (ו) חבלי. כלומר כלומר כמו שבולת וכמו לשני מוקדים

פירוש

אוֹן עֵר הָאַט גִיוֹאוְט ה' סַלְעִי וּמְצוּדָתִי נָאַט אִיז מִיין שְׁטֵיין בְּלוֹמֶר מִיין שְׁטַארְקֶער אוֹן מֵיין פֶעסְטוּנְג וּמְפַלְטִי לִי אוֹן דוּ מַאכְסְט מִיךְ אַנְטְרוֹגְען מִיט דֶעם חֵיל פוּן יִשְׂרָאֵל אִין דֶר מִלְחָמָה: (ג) אֱלֹהֵי צוּרִי נָאַט אִיז מִיין שְׁטֵיין וְואוֹ אִיךְ טוֹא מִיךְ בְּשִׁיצְונְג צוּ דִיא וואוֹנְם לַייט פוּן רָעגְן אוֹן פוּן וִוינְטֶן בִּינְנֶן וְשֶׁקֶר עֵר אִיז מִין פַאנְצֶער אוֹן דֶעם הֶערְשַׁאפְט פוּן מֵיין הִילְף מִשְׁגַּבִּי עֵר אִיז מֵיין שְׁטַארְקֶר אוֹן מֵיין אוֹנְטֶר לֶעהְנֶר מָנוֹסִי אוֹן מֵיין אַנְטְלוֹפֶר דָאס אִיךְ אַנְטְלוֹף צוּא אִים

קְדָמַנִי מְקַשֵּׁי־מָוֶת׃ ז בַּצַּר־לִי אֶקְרָא
יְהוָה וְאֶל־אֱלֹהַי אֶקְרָא וַיִּשְׁמַע מֵהֵיכָלוֹ
קוֹלִי וְשַׁוְעָתִי בְאָזְנָיו׃ ח וַתִּגְעַשׁ וַתִּרְעַשׁ
הָאָרֶץ מוֹסְדוֹת הַשָּׁמַיִם יִרְגָּזוּ וַיִּתְגָּעֲשׁוּ
כִּי־חָרָה לוֹ׃ ט עָלָה עָשָׁן בְּאַפּוֹ וְאֵשׁ
מִפִּיו תֹּאכֵל גֶּחָלִים בָּעֲרוּ מִמֶּנּוּ׃ י וַיֵּט

ויתגעש קרי

קַדְמוֹנִי מְקַשֵּׁי מוֹת בְּגוּמְרִין דַּנְהוּ דָּלְקָא מַיְמַרַיהּ׃ ז וַאֲרְפִּין שְׁמַע וְאִתְגְּלִי יְקָרֵיהּ וְנָגַן אֲמִימָרָא

רש"י

י"ן:קדמוני.כלו לפני:(ז) בצר לי אקרא ה' וגו' וישמע וגו'. כך דרך למן הווה מדכ' למן עבר ולמן פתיד כפעם מחת: (ח) ויתגעש וחרעש. לפ שעל ניסי שחירעיהו נתמ' חלף על ניסי' שנעשו ליפרעל ורמס המקר' מחוכר על סופו: כי חרה לו. כי משמע כאן כלשון כאשר וכן פתרונו וכמחר' לו מפי מכעיסיו נתגעשה ונתרעשה הארץ ומוסדו' השמים רגזו ורעשו:(ט) עלה עשן באפו. כן דרך הכועס יולא עשן מנחיריו וכן הלה עשן כאפי (ישעי' סה).וזהו כל לשון הרון לף שהלף עוהר ומעלה הכל: ואש מפיו תאכל. מגזרת דכר פיו תאכל לת כרשפים: (י) ויט שמים. להקיש מלויכיו

עשן באפו ואש [וגו']. פת' כשעלה עשן באפו, ואש כפיו תאכל וגחלים בערו ממנו. שחמתי בערה בו לבעב את הקנים

מהר"י קרא

סבוני קדמוני מוקשי מות באותה שעה קראתי אל ה' כמו שמפרש בצר לי אקרא ה' ישתרגו בשעה שצר לי אקראני אל ה': (ז) ואל אלהי אקרא. פת' משעה שקראתי אל ת' אותה שעה וישמע משמים מהיכל קדשיו קולי ושועתי באה באזניו: (ח) ותגעש ותרעש הארץ. פת' משישמע מעירים קדשו קולי ושועתי באה באזניו, אותה שעה ויתגעשו ויתרעשו האיתנים מוסדי ארץ המצירים לי: מוסדות השמים ירגזו. שהרגיש הקב"ה גם צבא השמים בשבילי. כמו שפירש בשמוך וירכב על כרוב ויעף ויירא על כנפי רוח. והיכן מצינו שהקב"ה ירד מפעון קדשו לעזור לדוד דכתיב ויהי כשמעך את [קול] צעדה בראשי הבכאים או תחרץ כי או יצא ה' לפניך להכות במחנה פלשתים: ויתגעשו כי חרה לו. פת' ויתגעשו כל צבא המרום כשחרה אפו של הקב"ה על אויבי שהיו מציקים לי: (ט) עלה

רד"ק

כמו חבל נביאים: (ז) מהיכלו. מן השמים: ושועתי באזניו. באה באזניו וכן כתוב בתהלים תבא באזניו: (ח) ותגעש. כתיב כמו בתהלים ורקיו ויתגעש הענין אחד וקריאת הכלי מלרע ובל הענין הזה עד ישלח מפרום רבו להשחית ולכלות איויבי ישראל כי להם הוא רעש הארץ והשמים וחשך וערפל וגחלים ואש וחצים וברק הכל דרך משל וכן ויט שמים וירד כאילו ירד לכלותם בכחירה ויהי ירכב על כרוב ויעף ויירא על כנפי רוח רמז למחירות הכליה והאבדון לאויבים: (ט) עלה עשן משל על חרון אפו באויבים כמו אז יעשן אף ה' וקנאתו:

ממטיתיהם סביב למרכזו ומאד עליהם מיניהו וירכבו מלד היות החם בכסף הסגור בעבים ועל כן הוא מוסף ופסקה על כוד כעשם וזה כלו משל על הכפלות שהיה עושה הבם יתברך בעבור בחמתו ומוסדות השמים על מוסדות הכדים כי הם נפוחים וזה תלמד בשם שמים למאמרו למה תעוף כשמים ומזה מלמדנו שהשמים עליונים ממוסדי כדים: (י) ויט שמים וירד. ר"ל שהוא השה שמים לא מה שהם כמו שהם ומוסדותיהם להיות מוסדות השמים. הם מקומות הכהן כי הם כמו מוסדותיהם להיות

מצודת דוד

המציקים לת המיתה: (ז) בצר לי. כלשבר היה לה' לי בשבור הדבים הלבה לת קראתי לה' ובמעי קולי ולפקתי לפניו בלוניו וכפל הדבר במות שומע ובדרך מליצת הדמיון: (ח) ותגעש. נשו ונדו מוסדי ובכלי המלך מרוב הפחד: מוסדות השמים. הוא משל על הבדים שמכוון: כי חרה לו. כלשבר חרה לו לקחת מפם נקמתי: (ט) עלה עשן באפו. הוא ענין כעס ולשון בלבון הועפל כתיב שעל ידי ממוש הבעס נהלה בעין עשן יולא מלחוטי הלף וכן יעשן לפך (משלי ע"ד): תאכל. לת הקמים עלי: ממנו. ר"ל מפיו ובעבו לשרוף בשמלה: (י) ויט.

פירוש

שְׁאִיל סַבּוּנִי דִּי חֲיָילוֹת פּוּן רְשָׁעִים וּם וְוָעלָן נִידֶעֶרן
אִין דֶם גְּרוּב פּוּן דֶם גֵּיהִנֹּם הָאבֶּן מִיךְ גֶּפֶעדֶרט
גְּרִינְגֶלט קְדָמוּנִי מוֹקְשֵׁי מָוֶת זַיי הָאבֶּן מִיךְ גֶּפֶעדֶרט
דִי שְׁטָרוֹלוּנְג פּוּן דֶם טוֹט בְּלוֹמֶר זַיי זָענֶן גְּקוֹמֶן
פַּר מִיר: (ז) וּם הָאב אִיךְ גְּטוּאן בְּצַר לִי אֶקְרָא ה' אִז
עֶם אִיז מִיר עָנֶג גְּוָוען הָאב אִיךְ גְּרוּפֶן נָאט וְאֶ אֱלֹהַי
אֶקְרָא אוֹנ צוּא מַיין נָאם הָאב אִיךְ אֶן גְּרוּפֶן וַיַּשְׁמַע
שַׁהִיבְּלוֹ קוֹלִי אוֹנ עֶר הָאט צוּא גֶּהערט פּוּן זַיין הֵיכָל
בְּלוֹמֶר פּוּן זַיין הֵימֶל מַיין קוֹל וְשַׁוְעָתִי בְּאָזְנָיו אוֹנ מַיין
גְּשֶׁרֵיי אִיז גְּקוֹמֶן אִין זַיינֶי אָ֫זְרֵי: (ח) אוֹנ דָא דֶער
ערֶד אוֹנ גְּרוּנְדְפֶעסְטֶן פוּן דֶם הִימֶל זַיי זָענֶן גְּבֶעבֶּט
אוֹנ גְּשׁוּטֶרְט אוֹנ גְּשׁוּטֶרְמְט וְוָארֶן פַּר צוֹרְנִיגְקַיְט
פוּן דֶם גְּרִימֶל הָאבֶּן זַיי וָענֶן גְּקוֹמֶן פַּר מִיר:
עָשָׁן עָ֫לָה בְּאַפּוֹ דִי נָסִים וּם וָעֶגֶן גְּטוּהֶן גְּוָואלְן צוּא בְּל
יִשְׂרָאֵל וַיִּתְגָּעֵשׁ וַתִּרְעַשׁ הָאָרֶץ אוֹנ זִי הָט גְּשׁטוֹרְמְט אוֹנ
גְּצִיטֶרְט דִי עֶרְד מוֹסְדוֹת הַשָּׁמַיִם יִרְגָּזוּ וַיִּתְגָּעֲשׁוּ דִי גְּרֶינְד
פֶּעסְט פּוּן דֶם הִימֶל הָאבֶּן גְּצִיטֶרְט אוֹנ גְּשׁטוֹרְמְט
כִּי חָרָה לוֹ אָז עֶס הָט גְּגְרִימְט צוֹ אִים אִ֫בֶּר זַיינֶי דֶער
עֶ֫בְרָה: (ט) עָלָה עָשָׁן בְּאַפּוֹ וְאֵשׁ מִפִּיו תֹּאכֵל גֶּחָלִים בָּעֲרוּ מִמֶּנּוּ
אִין זַיין נָאז דָען רַר סַרֶר אִיז וְוען אֵייגֶר אִיז אִין פַּעם
גַיינט אַרוֹם אַז וויי אֵיין רוֹךְ פּוּן זַיינֶע נָאז לֶ֫עֶבֶר וְאֵשׁ
מִפִּיו תֹּאכֵל אוֹנ אֵיין פַּיֶיער כַּחֲמַת דֶער גְּוֶרֶה פּוּן זַיין
מוֹל הָט גְּטוּהֶן אִין דִי רָשָׁעִים גֶּחָלִים בָּעֲרוּ מִמֶּנּוּ

קוֹלוֹ

שָׁמַיִם וַיֵּרֶד וַעֲרָפֶל תַּחַת רַגְלָיו׃ יא וַיִּרְכַּב עַל־כְּרוּב וַיָּעָף וַיֵּרָא עַל־כַּנְפֵי־ רוּחַ׃ יב וַיָּשֶׁת חֹשֶׁךְ סְבִיבֹתָיו סֻכּוֹת חַשְׁרַת־מַיִם עָבֵי שְׁחָקִים׃ יג מִנֹּגַהּ נֶגְדּוֹ בְּעָרוּ גַּחֲלֵי־אֵשׁ׃ יד יַרְעֵם מִן־ שָׁמַיִם יְהוָה וְעֶלְיוֹן יִתֵּן קוֹלוֹ׃ טו וַיְשַׁלַּח חִצִּים

ת"א משמי מים . מפניות פ"י :

מֵימְרֵיהּ : יד אַבְלֵי מִן שְׁמַיָּא יְיָ וְעִלָּאָה אֲרִים מֵימְרֵיהּ : טו וּשְׁלַח מְחָתֵיהּ כְּגִירִין וּבְדַרְיִנּוּן

בְּגִבְרוּתָנוּתֵיהּ : יא וְאִתְנְלִי בִּגְבוּרְתֵיהּ עַל כְּרוּבִין קַלִּילִין וְדָבַר בִּתְקִיף עַל כְּנָפֵי רוּחָא : יב וְאַשְׁרֵי שְׁכִינְתֵיהּ בַּעֲרָפִילָא וַעֲנָנִין וְקַר סְחוֹר סְחוֹר לֵיהּ מְחִית מִן תַּקִּיפִין מְרַכְּפָת עֲנָנִין קַלִּילִין בְּרוּם עַלְמָא : יג מִזִּיו יְקָרֵיהּ מַבְהִיקִין שְׁמֵי שְׁמַיָּא מְזוּפֵי תֵּיהּ כְּגוּמְרִין דְּנוּר דַּלָּקָא

חצים

מהר"י קרא

עלי אותה שעה יום שכים הרבין שמים וירד להצילני : (י) וערפל תחת רגליו . פת' שירד לארץ למטה מעשרה טפחים שמעולם לא ירדה שכינה למטה מעשרה טפחים , אלא הרבין ערפל תחת רגליו : (יא) וירכב על כרוב ויעף ויירא על כנפי רוח . לבעבור קל יבא מהרה לעזרתי . ד"א ותנעש והרעש הארץ . מוסדות (הרים) [השמים] ירגזו . ויתנעשו כי חרה לו . מצינו שסקצפשר של הקב"ה רעשה הארץ ורגזו מיסודות השמים. ארץ דכתיב למטה בענין . ויראו אפיקי מים יגלו מוסדות תבל בגערת ה' על הים כשניער פרעה וחילו . מוסדות שמים ירגזו . ירעם מן שמים ה' וישלח חצים ויפיצם . כמו בעבורי הרעיש שמים והרגיז ארץ להלחם על שנאי כשרודפים אותי : (יב) וישת חשך סביבותיו סכות חשרת מים עבי שחקים . מקרא זה מתורגם למקרא של מעלה וכה פתרונו בשרכב על כרוב ויעוף וירא על כנפי רוח להצילני סכות מחבת חשרת מים (המעבים) את השחקים . אע"פ שהשרת מים שסבבוהו סכו וירדו לבסוף על ראש רודפי להיזם ולאבדם ולא חשרת מים מכבים לפחלי אש , וזהו שמפרש בספר תהלים מנוגה נגדי עברו ברד וגחלי אש עברו את עביו המלאים מים ולא כיבו אותם הסיס : (יד) ירעם . הרעים משמים ה' על אויבי וישליך נתן קולו עליהם ויהיו הם , כענין שנאמר בשפואל ויהי שמואל מעלה העולה ופלשתים נגשו להלחם בישראל וירעם ה' בקול גדול על פלשתים ויהומם: (טו) וישלח

רלב"ג

ממנו על זה לו כלה כזה והוא הכוון יותר בזה לפי שהוא מהמעמיק לחשך שם מסכנו לפי מה שיחשב וילך בחלוקות הספלות להסגיר כי מחשבת החשך והחפל בשלמות הספלות הללו קלקם מרפל ולזה אמר ובערפל תחת רגליו : (יא) ויירכב על כרוב ויעף . אמר כי הש"י רכב על כרוב והוא הכלל הפעל שהוא שלמו השלות ממנו להשגיח על פרטי הדברים כמו שיתחלק בספר שלמעלה מ' והשגיח לומר על מיבשים דוד ומרוב מימיו' הגלות פעלתו אמר שכבר עף על כנפי רוח ללכת אלין במהירות : (יב) וישת חשך סביבותיו סכתו . אמר זה על לך המכל למה שהעליון הש"י לפיות לבסה ולהסתיר לדוד מעויניו : חשרת מים עבי שחקים . כ"ל קבוץ המים בעבים ואמר זה לפי שהעבים יעלו מהים והם כן בכח וכאלו יאמר שמה שהעליון הש"י מזה הוא מכוון החלה להסתיר עם דוד ולהעלים כמו שהעבים היוכדים מהעבים הם מלמעלה להעלים וזה גם כן הוא מה שיקרה לפרשים דלך מכל כמו בכתוב והם היזלו מהסיל הקימעי שלפעמים יבד המעבר וילכו עמו הפרשים והחל והכבל ויתחדבו הקולות המרובדים והעבעים : (טו) וישלח חצים

מצודת ציון

(י) וערפל . כענין עב הענן : (יא) כרוב . מלאך וכ"ל כמו (תהלים יח יא) ויעף על כנפי רוח : (יב) וישת . ענין שימה כמו (תהלים עג ט) : חשרת . ענין קבול כמו (משלי ז כ) : (יג) מנגה . להקביל להאויב : חשרת . הענן עב המעבה : (יד) ירעם . הקול הנשמע בעבים הפוגעים מתחת בהמקים : (טו) מנוגה נגדו . מהמת

מצודת דוד

נעשה מהם הבעבים למטר ולרוח וירד עליהם להתקרב אל אויבי לכסות מהם והוא מנהג מצל לומר סרית מעסך ליקבע מהם : תחת רגליו . להיות מוכן להסבע ממם כמוכך של ערפל : (יא) וירכב . מעשה לפוש: ויירא . היה כלאה בא על כנפי רוח ודימה כמיהם לפוש לעשות כוונה : (יב) וישת חשך . סם המוסך כביבות סוכתו להיות מוכן לפוש : חשרת . המשך המים הנמשכים מתחת הבעבים : (יג) מנוגה נגדו . מהמת

פירוש ע"ט

קוֹלֶן הָאֵבֶן גְּטוֹאֶן בְּרֶענֶן פּוּן אִים : (י) וְיֵשׁ שְׁמַיִם בַּיְרֶד אוּנ עֶר הָט גְּרִיכְטֶן צוּ נוֹקְם זִיךְ זַיין פּוּן זַיְנֶע פֵּיְינְט פּוּן מִצְרַיִם אוּנ פּוּן פַּרְעֹה וַעֲרָפֶל תַּחַת רַגְלָיו אוּנ אִיין נְעָפֶל אִיז גְּוֶוען אוּנְטֶר זַיְנֶע פּוּס : (יא) וַיִּרְכַּב עַל כְּרוּב וַיָּעָף וַיֵּרָא אוּנ עֶר הָט גְּרִיטֶן אוֹף אַיין מַלְאָךְ וּם הַיִּסְט כְּרוּב אוּנ הָט גְּשְׁוִוענְדְט וּיֵרָא עַל כַּנְפֵי רוּחַ אוּנ עֶר אִיז גֵּיוִוִיסְען גְּוָואהְרְען אוֹף דִיא פְּלִיגֶעל פּוּן דֶעם וִוינְט : (יב) וַיָּשֶׁת חֹשֶׁךְ וגו' אוּנ עֶר הָט גְּטוֹאן דֶם פִּינְסְטֶרְנִיש אַרוּם דִי בַיירְלֶךְ אוּנ דֶם פִּינְסְטֶרְנִיש אִיז חַשְׁרַת מַיִם

בְּרָקִין וְשָׁגְשְׁיגוֹן׃ חִצִּים וַיְפִיצֵם בָּרָק וַיְהֻמֵּם׃ וַיֵּרָאוּ מז
מז וְאִתְחֲזִיאוּ עוּמְקֵי יַמָּא אִתְגְּלִיאוּ שַׁכְלוֹלֵי תֵּבֵל אֲפִיקֵי יָם יִוָּגְלוּ מִסְדוֹת תֵּבֵל בִּגְעָרַת בְּמְזוֹפִיתָא מִן קֳדָם יְיָ יְהוָה מִנִּשְׁמַת רוּחַ אַפּוֹ׃ יִשְׁלַח מִמָּרוֹם מִמֵּימְרֵיהּ תְּקוֹף רוּגְזֵיהּ׃ יִקָּחֵנִי וַיְמָשֵׁנִי מִמַּיִם רַבִּים׃ יַצִּילֵנִי מֵאֹיְבִי עָז מִשֹּׂנְאַי כִּי אָמְצוּ מִמֶּנִּי׃ יְקַדְּמֻנִי בְּיוֹם אֵידִי וַיְהִי יְהוָה מִשְׁעָן׃

ת"א ויהלו. מרוזין סמ מעתיק ח׃ ויהם קרי לי

רש"י

לפניו מן המחיצה ומחיצתו טוגה לאחר לפניו בערפלי ענני שחקיו׃ (יב) וישת חשכה סוכות. אלא הכנורות׃ (יג) אפיקי ים. המים הנגרים בכח נקראים אפיקים ובכל המקומות שהמים נגרים בהם נקראים אפיקים על שמם׃ (יז) וישלח ממרום יקחני. דרך משל שהציל ממצרות רבו׃ והוא מנגזרת כי מן המים משיתהו ועניינם ענין המשכה והוצאה׃ (יח) מאויבי עז. לשון יחיד על גלית או על ישבי בנוב ואשתר על שאול׃ (יט) יקדמוני ביום אידי. תרגם יונתן יקדמוני ביום מלטולי כלומר ביום שהייתי נע ונד היו אויבי מקדימים אותי

רד"ק

רעם׃ (טו) ויהמם. כמו בתהלים כתוב וקרי ויהם ואין ביניהם חלוף הכתוב׃ (טז) אפיקי ים. המים הנגרים בכח נקראים אפיקים אלא המקומות שהמים נגרים בהם נקראים אפיקים על שמם׃ (יז) וישלח ממרום יקחני. דרך משל שהציל מצרות רבו׃ והוא מנזרת כי מן המים משיתהו וענינם ענין המשכה והוצאה׃ (יח) מאויבי עז. לשון יחיד על גלית או על ישבי בנוב ואשתר על שאול׃ (יט) יקדמוני ביום אידי. תרגם יונתן יקדמוני ביום מלטולי כלומר ביום שהייתי נע ונד היו אויבי מקדימים אותי

רלב"ג

ויפיצם. הם הסגים הכוערים שידעו במוזג מהעקן נאמ"ס כלע"ז ומסך גם כן מהחדשים מגזע הערך לזה אמר בלך ויהם׃ (טז) וילמו אפיקי ים. הם המעמקי ים׃ יגלו מוסדות תבל. הם המקומות הפעלים שהאלמ"ה נתכוין בהלכן כלילו יאמר שהרוחים הנפתחים שלא מהם מים מיתחדשו ומתחדשו כלילו בפעולות הנפלאות המפעת מס"י והמעל כי לא תאב מים שיתחדשו מהלע לשאול ולכלות בהר הגלבוע שאר נגלה בו מה שלא הס"י לחת המעלה לדוד שלם מאחר יהונתן לא היה דוד מולך עמו על דבר המלוכה ולזה שכב הס"י במתו יהד וגם ענין מים בכאן לא עלה בלב אדם שיהיה כך כ"ל שתחדשו

מצודת דוד

הלוכה שלפניו שאר מהלו להחיל ולהשחיתני לי לוה בעבו נחלי מים שהקשים עלי׃ (טז) ויראו. היו נראים קרקעות מי הים כי נקעקו המים׃ יגלו וגו׳. כי נקעו הארץ׃ בגערת. בעבור נערת ה׳ שהקעי׳ עלי׃ מנשמת. מכעיסת רוח אפו ולכל רוח שבעולם נקרא נשמה׃ (יז) ישלח ממרום. ישלח עזרתו ממרום ויקחני מיד המויב ויוליאני מיד הרבים הקמים עלי הכוסים כמים לכיס׃ (יח) כי אמצו. שלא יוכלו התקומם ממני לי ילילו׃ (יט) יקדמוני. המויב היה מקדים לבוא עלי בעת שיצאתי מביתי לילך למלחמה ולכן אמרתי מיד׃

מצודת ציון

ענין הכעה וחרון אף׃ (טו) ויהם. מלשון מהומה׃ (טז) אפיקי. כן יקרא המים הנגרים בחוזק ודומים וכן לחציך נהלים (לעיל ו)׃ מנשמת. מלשון ונשמת אפיך הבלה׃ (יז) ישלח. ענין הוצאה כמו מן המים נמשיתהו (שמות ב)׃ (יח) אמצו. ענין חוזק׃ (יט) אידי. ענין מקרה כמו כמו הלא לאיד לעול (לעיל לא)׃ משען

פירוש ע"ט

אוג דְּר אֵיבָרְשָׁטָר הָט גְּעָבָּן נִיין קוֹל׃ (טו) וַיִּשְׁלַח הָט מִיךְ צוּא גִינוּמָען פּוּן שָׁאוּל דֶּען בַּייא סַלָּע הִצִּים וַיְפִיצֵם אוֹג עֶר הָט גְּשׁוּקְט פַיילָן אוֹג הָט וַיי פַּר הַמַּחְלָקוֹת אִיז דְּוִד נָאהֶנט גְּוָוען צוּ גַּהאפְּט וְיוֹעֶן שְׁפְּרֵייט בְּרָק וַיְהוּמֵם אֵיין בְּלוּיץ הָט עֶר גְּשׁוּקְט אוֹג הָט אִין דֶּר הָאנְד פּוּן שָׁאוּל אִיז גְּקוּמֶן אֵיין מַלְאָךְ פּוּן וַיי פַּאר טִימְלָט׃ (טז) וַיֵּרָאוּ אֲפִיקֵי יָם אוֹג זָעֶנֶן וָואהֶן דֶּעם הֵימֶל צוּ שָׁאוּל אוֹג הָט אִים גְּיָאגְט אַיין אוֹג גְּיָעהֶן דִּי אוֹם גֶּעגֶנט פּוּן דֶּעם יַם גְּלוּי מוֹסְדוֹת תֵּבֵל זָעֶנֶן אַנְפַּלְעקְט גְּוָואהֶן דִּי אֶפְ גְּרִינְטֶן פּוּן דֶּר וְועלְט דֶּען אַז דֶּר יַם אִיז גְּשָׁפָּאלְטֶן גְּוָואהֶן אִיז דֶּער תְּהוֹם אוֹג אַלֶּע וָואסֶּרֶן פּוּן דֶּעד וְועלְט אוֹךְ גְּשָׁפָּאלְטֶן גְּוָואהֶן אוֹג מֶען הָט אֶן גְּעהֶאט דִּי גְּרִינְטֶן פּוּן דִּי וָואסֶּרֶן דָּם אִיז גְּוָוען בְּגִעָרַת ה׳ אִיבֶּער דֶּעם גְּשְׁרֵיי פּוּן נְאט מִנִּשְׁמַת רוּחַ אַפּוֹ בְּחֵמַת דֶּעם שְׁטָארְקֶן בְּלָאז פּוּן דֶּעם וויְנְט פּוּן זַיין נָאז׃ (יז) יִשְׁלַח מִמָּרוֹם יְקָחֵנִי עֶר הָט גְּשׁוּקְט אַיין מַלְאָךְ פּוּן דֶּעם הֵימֶל אוֹג מִיךְ אוֹם גְּצוֹגֶן אוֹף אַיין דֶּר בְּרֵייטֶערְנִיש יְחַלְּצֵנִי עֶר

לִי: כ וַיִּצְא לַמֶּרְחָב אֹתִי יְחַלְּצֵנִי כִּי חָפֵץ בִּי: כא יִגְמְלֵנִי יְהוָה כְּצִדְקָתִי כְּבֹר יָדַי יָשִׁיב לִי: כב כִּי שָׁמַרְתִּי דַּרְכֵי יְהוָה וְלֹא רָשַׁעְתִּי מֵאֱלֹהָי: כג כִּי כָל מִשְׁפָּטָו לְנֶגְדִּי וְחֻקֹּתָיו לֹא־אָסוּר מִמֶּנִּי: כד וָאֱהִי תָמִים לוֹ וָאֶשְׁתַּמְּרָה מֵעֲוֹנִי: כה וַיָּשֶׁב יְהוָה לִי כְּצִדְקָתִי כְּבֹרִי

ת"א ולפיכ. שוכר מדרש הגדה: כמשפטיו קרי לנגד

נהות מימרא דיי טטך לי: כ ואפיק לרוחא יתי שיזבני ארי אתרעי בי: כא אמר דוד ישלמיניי יי כזכותי כבוררות ידי יתיב לי יי: כב ארי נטרית אורחן דתתקנן קדם יי ולא הליכית ברשע קדם אלהי: כג ארי כל דינוהי גלן לקבלי למעבדהון וקנימוהי לא עדית מנהון: כד והוית שלים בדחלתיה והוית נטר נפשי מחובין: כה ואתיב

מהר"י קרא

כשקדמוני ביום אידי היה ה' למשען לו: (כ) ויוצא למרחב אותי. בתחילת הענין הוא אומר בצר לי אקרא ה' ואפ' קראתי ה' ובסוף הענין אומר ויוצא למרחב אותי. הוא שכפלם במקום אחר. כן המצר קראתי יה ענני במרחב יה: יחלצני, הצילני כמו חלצה נפשי ו (כה) וגמלני ה' כצדקתי. שכמה פעמים נסגר שאול בידי ולא אביתי לשלוח ידי בו. וכן בספר הזוה הוא אומר וה' ישיב לאיש את צדקתו ואת אמונתו אשר סגרני ה' בידך ולא הרגתני: (כב) כי שמרתי דרכי ה'. שלא לשלח יד במשיחו: ולא רשעתי. ממצות אלהי: (כג) כי כל משפטיו לנגדי. פת' כל משפטיו שויתי לנגדי: (כד) ואשתמרה מעוני. נשמר היתי בחטוא: (כה) וישב ה' לי כצדקתי. וכמדה זו שהיתי מתנהג עם בריותיך טעולם:

רש"י

חמלו: (כא) כצדקתי. כטיבותו לחבריו למדבר וסמכו על

רלב"ג

(כב) ולא רשעתי מאלהי. כ"ל לא רשעתי לגמרי מלהלך בתורתו כמו שהלך הם"י ושכח הכתוב הוא הכשיבם מדבר הרמות כמו שהלך הוא הליכה דדק הרמות: (כג) כי כל משפטיו לנגדי. כ"ל כי כל משפטי הם"י הם לנגד עיני תמיד להנהיג עלמי בהם: וחוקותיו לא אסור ממנה. כ"ל כי חוקותיו הם תמיד לנגדי וכלל הכתוב לא אסור מן הכתוב כלל או יכיר שבאמרו ממנה אל מה שאמר יגמלני ה' כצדקתי וכזה אל יסור מן הצדק: (כד) ואשתמרה מעוני. כ"ל שבאמרתי מעון ויכיר הוא בוספא או יהיה כזה בחמא שבאמרתי בדבר בא שבא בשבתי מאותו עון אל הוצאתי לפועל ממשבתי הרעה או יהיה כזה בחמא שבאמרתי בדבר בא שבא ובשבתי אל הם"י מאותו עון הנה בשבתי מאותו עון אל הוצאתי לפועל

מצודת ציון

עין שמד: (כ) יחלצני. עין הוללם וסגיפם כמו בלשם קלשם ומהלנך (תהלים ס"ג): (כא) יגמלני. מלשון גמול ומשלום שכר: כבור. מלשון כרוב וגו':

וחקותיו. ולפ שמקומיו הם הדברים שנעשים בעלמים: לא אסור. ולפ כי נפלתי הנה קמתי: (כ) למרחב. למקום רחב להמלט מיד: יחלצני. יוליאני מן המילוד כי חפץ בי: (כא) כצדקתי. כפי לדקתי כי לפ הרעותי לפ למד ממס: כבור ידי. כפל הדבר במ"ש: (כב) מאלהי. ממלות אלהי: (כג) לנגדי. להסתונן בהם: וחקותיו לא אסור ממנה. לפ שלו ממנה לפ לסור לפ עלמי: (כה) וישב.

משלי חכמים

(כד) וָאֱהִי תָמִים לוֹ וָאֶשְׁתַּמְּרָה מֵעֲוֹנִי. דָּוִד הַמֶּלֶךְ הָיָם גִּיוֹאנָם

אִיךְ הָאבּ גִיזָּיהָן אִיךְ נָאל זַיין נַאנָן צוּ אִים נוּצּ הקב"ה אִיךְ הָאבּ אִיךְ גֶּהִים פּוּן מַיינֶע זִינד. וָואם מַיינֶם עֶסָן נַאנָן צוּא הקב"ה. נָאר מִיר וִילֶן וָעהָן לְמָשָׁל אַנְדִיר הָם גִיהָאט אַבָּן אִיחִיד עֶר הָם דֶּם בֶּן אִיחִיד גִיבּאכְט דִיעֶר שַׁיינֶע קְלֵיידוּנג אוּנ גִיבֶּנדִיגט גוּם עֶסָן אוּנ טְרִינקֶן. דֶּר בֶּן אִיחִיד הָם אבּר אַנְדִיהוּבֶּן גַיין בִּיס שֶׁלֶכְטֶע חֲבֶרִים אוּנ הָם נִשְׁאן אֶלֶץ וָם נִיס שַׁיין אוּנ נִיס גוּם. דֶּר פַאטֶר הָם פַאר שַׁפאנֶן אַז דָאם שֶׁלֶעכְטֶע פִירוּנג פּוּן זַיין קִינד אִיז נאר וַיילֶ עֶר גִיס אוּם צוּ פִיל פֶּערגֶענוּנג. דִיעֶר פַאטֶר דָאם אַפְּגִיצוּיגֶן פּוּן זַיין קִינד אַלֶּע פֶּערגֶענוּנג אוּנ הָם אִים אַנְגֶהוּבֶּן שְׁפִּיין פּוּן פַאראכְטֶע עֶסָן אוּנ הָם בִּיי אִים צוּ גִינוֹמֶן דִי מִיטֶעֶר קְלֵיידֶר אוּנ דָאם אִים גִיבֶּנדִיגט פַאראכְטֶע קְלֵיידֶר. דָם קִינד דָאם גֶזוּנדֶן עם וִויערם אִים שָׁלעכט אוּנ פַאטֶר וִויעם דִיעֶר פַאטֶר נאך כֶּיעֶר בִּייט וִויערִין אוּנ וִויעם אִים דָאם אוֹיך נִיס גֶענִין. דָאם עֶר אִיבֶּערְנִיכְטִין דָם פַאטֶר אוּנ הָם אַנְדֶהוּבֶּן גוּט צוּ וִויערִין. אַמאל הָם דִיד פַאטֶר גִיזָּאגט צוּ זַיין קִינד פַּר וָם וָאלְסְט נִיס פַּרגֶלַיכֶּן דִיין מַיינוּנג נִיס מַיין מַיינוּנג. פַאר וָאם וִילֶן אִיךְ שְׁטְרָאף דִיךְ דָאסְט עֶצֶר פּוּן מִיר. אוּנ אִיךְ הָאבּ נַחַת פּוּן דִיר. וַויֵיל דוּא פַאלְנֶסְט אוּנ לֶעבְּרוּנֶסְט אוּנ אִיךְ וִילֶן אִיךְ גִיב דִיר פֶּערגֶענוּנג, דָאסְט נַחַת פּוּן מִיר, אוּנ אִיךְ הָאבּ עֶצֶר פּוּן דִיר. דוּא סוּהֶסְט בֶּנִישִׁים רָעִים. וִילֶן דוּא וָאלְסְט נְפַאלְסְט אוּנ גִילֶעבְּרִיגט וִילֶן אִיךְ גִיב דִיר פֶּערגֶענוּנג, וָאלְסְט כִּיר בִּייגֶן גִיהָאט נַחַת מִיט אַנֶּהֶל

כא לְנֶגֶד עֵינָיו׃ כב וְחֻקֹּתָיו לֹא־אָסִיר מִמֶּנִּי׃ כג וָאֱהִי תָמִים לוֹ וָאֶשְׁתַּמְּרָה מֵעֲוֹנִי׃ כד וַיָּשֶׁב יְהוָה לִי כְּצִדְקָתִי כְּבֹרִי לְנֶגֶד עֵינָיו׃ כה עִם־חָסִיד תִּתְחַסָּד עִם־גִּבּוֹר תָּמִים תִּתַּמָּם׃ כו עִם־נָבָר תִּתָּבָר וְעִם־עִקֵּשׁ תִּתַּפָּל׃ כז וְאֶת־עַם עָנִי תּוֹשִׁיעַ

כא ואגמר דינאי קדמי כנוהי לא אתנח מנהון׃ כב ודיני קשוט הוו קדמי ולא אעדי מנהון׃ כג ואהוי שלים קדמוי ואסתמרית מחובי׃ כד ואתיב יי לי כזכותי כדכיותא דידי קדם עיניו׃ כה עם מן דזכי תזכי עם גבר שלים תשתלים׃ כו עם מן דדכי תדכי ועם מן דמעקם תתפתל׃ כז ועם עם ענוון תפרוק

ואתגמלנני יי כזכותי כדכיותא דידי קדם מימריה׃ כה עם מן דזכי אבוהי דאשתכח חסיר קדמך בגבורתא דידך שלים׃ כו עם נבר תתבר וקדמך אסגיאת לאתבעא חסרא עם ענוותנין תתגלי ועיני יצחק רחמוהי׃ כז ועם מן דמעקם תתפתל ועם מן דמרוסן ידחקי תשיזב

ת"א עם נבר . מנלה יג כהאל קבל : ועם עם פני . סנהדרין לח :

אֲשֶׁר־אָמְנָה מֵימַר רְעוּתָךְ לְמֶעְבַּד עַמֵּיהּ׃ כו עִם יַעֲקֹב דְּהַלִּיךְ בִּבְרִירוּתָא קֳדָמָךְ בְּחַרְתָּא בְּנוֹהִי מִכָּל עַמְמַיָּא וְאַפְרֵשְׁתָּא זַרְעִיָּה דַּחֲשִׁיבוּ מַחְשָׁבָן עַל עַמָּךְ בֵּלְבָלְהִינוּן בְּמַחְשְׁבָתְהוֹן׃ כז וְיַת עַמָּא בֵּית יִשְׂרָאֵל דְּמִתְקָרָן בִּשְׁלָמָא הָדִין עִם חֵשׁוּךְ אַתְּ עָתִיד

רש"י

כא) עם חסיד תתחסד. תמים. נבר. כנגד שלשה מלות שלשם הקב"ה גמול לדקתיה לכניסה: (כו) ועם עקש. פרעה: תתפל. לשון נפתל ועקש וכספר (תהלים י"ח כ"ז) כתוב התפתל. ד"ח יכלח ממרוס יקחני. על עלמו ממר כשהיה נחפז ללכת מפני אחיו כשלש המהלכות והיה קרוב להתפס ומלך כח על אחיו למאר מהרה ולכה כי פשטו פלשתים. ויבא וגו' כלקדקי. שלש הרגתיו בכרתי כף

מהד"י קרא

(כו) עם חסיד תתחסד. כל מי שהולך לפניך בחסידות גם אתה נהגת עמו כמו כן בחסידות: עם גבור תמים תתמם. פת' ועם כל מי שהיה כח בידו להרע וכבש את יצרו והלך לפניך בתמימות גם אתה נהגת עמו בתמימות: (כז) עם נבר תתבר. וכל מי שהלך לפניך בכור בלבב גם אתה נהגת עמו בברירות לב. נהגת עמו כאבות הראשונים שהתהלכו באמת ובצדקה וביושרות הלב עכך גם אתה שמרת לבניהם את הברית ואת החסד אשר נשבעת לאבותם. ועם עקש ופתלתל שעקשו דרכם לפניך כרשעי כל דור ודור. אף אתה דנת אותם כאורחות דרכם: (כח) ואת עם עני תושיע. פת' עם שפל ועניו. כמו לעגות

מפני. שפת' לאיתכנעא: ועיניך על רמים תשפיל. פת' וכל אדם שיש לו רמות רוח אתה נותן עיניך בו להשפילו:

רד"ק

(כו) תתחסד. מי שהוא חסיד בדרכיו אתה מראה לו גם כן שאוהב חסיד בהסיבך עמו: עם גבור. כמו איש שתרגומו גבר ובן הוא בתהלים גבר וי"ת הפסוק על האבות חסיד והמים ונבר והרגם עקש על פרעה: (כז) תתבר. משפשו התברר ובא תפר הכפל. ואם תיה אומר תתבר ידמה מנחי הלמ"ד לשיכך שמו הנועות תתבר בתתבר ודמש התיי להורות שהוא משפעלי הכפל: תתפל. בא כן לווזג הכלות עם התבר ותתמם ויקרו תפתל ומשפשו התפתל ונחפכה עין השפל בפא השפל כמו אם ישוב ישיבני יענין התפל תבוא עליו כדרכו הנפתלה וכן ענין אם ללצים חוא יליץ יביא עליהם שיכשלו בליצנותם:

מצודת דוד

ולכך ויסב ה' לי וכו': לנגד עיניו. משר הוא לנגד עיניו ולא יעבור ממנו משפט ולהתיהר: (כו) עם חסיד וגו'. ר"ל כן לדרך להתנהג בחסד עם כחסיד: (כז) עם נבר. עם מיש כלול ונקי תתנהג בכדיבות ר"ל השלם למיש כמעשהו: (כח) עם עני. מוכנע בעני: ועיניך. תמן מיניך על המתגאים ותשפיל מהם:

פירוש ע"ט

כא) כִּי כָּל־מִשְׁפָּטָיו לְנֶגְדִּי וְחֻקֹּתָיו לֹא אָסִיר מִמֶּנִּי׃ כב) וָאֱהִי תָמִים לוֹ וָאֶשְׁתַּמְּרָה מֵעֲוֹנִי׃ כג) וַיָּשֶׁב יְהוָה לִי כְּצִדְקָתִי כְּבֹרִי לְנֶגֶד עֵינָיו׃ כד) עִם חָסִיד תִּתְחַסָּד עִם גִּבּוֹר תָּמִים תִּתַּמָּם׃ כה) עִם נָבָר תִּתָּבָר וְעִם עִקֵּשׁ תִּתַּפָּל׃ כו) וְאֶת עַם עָנִי תּוֹשִׁיעַ

כא) כי כל משפטיו לנגדי. כל מה שגזר עלי לעשות אני עושה ולא אעבור עליו: וחקותיו לא אסיר ממני. ולא אשנה ממנהגי: כב) ואהי תמים לו. אהיה שלם עמו: ואשתמרה מעוני. אשמור עצמי מן העון: כג) וישב יי לי כצדקתי. ישיב לי גמול כפי צדקתי: כבוריי לנגד עיניו. כפי טהרת ידי שהיו נקיות מן הגזל: כד) עם חסיד תתחסד. עם מי שהוא חסיד בדרכיו אתה מראה לו חסידותך: עם גבור תמים תתמם. עם מי שהוא שלם בדרכיו אתה מראה לו שלמותך: כה) עם נבר תתבר. עם מי שהוא נבר ומתנהג בדרכים עקלקלות אתה מתנהג עמו בדרכים עקלקלות: ועם עקש תתפתל. עם מי שהוא עקש ומעוקל בדרכיו אתה מתנהג עמו בדרכים מעוקלות: כו) ואת עם עני תושיע. את העם הענוים ברוחם תושיע: ועיני על רמים תשפיל. ועיני משפילות את הגאים:

משלי חכמים

כא זאת משפטי לפני כל אשר יבואו לפני לדון ולא אסיר ממנו לעולם: כב ואהי תמים לו ואשתמר מעוני: כג וישב יי לי כצדקתי כברי לנגד עיניו: כד עם חסיד תתחסד עם גבור תמים תתמם: כה עם נבר תתבר ועם עקש תתפתל: כו ואת עם עני תושיע ועיניך על רמים תשפיל

מצודת ציון

(כו) גבור. שיהיו כמו נבר וכן נאמר בחלוים והוא תרגום של מיש: (כז) נבר תתברר. שלשון כלול ונקי: עקש תתפל. שיון שיהפוך

כא זֹאת מִשְׁפָּטַי לְפָנַי כָּל אֲשֶׁר יָבוֹאוּ לָדוּן וְלֹא אָסִיר מִמֶּנִּי׃ כב וְאֶהְיֶה תָמִים לוֹ וְאֶשְׁתַּמְּרָה מֵעֲוֹנִי׃ כג וַיָּשֶׁב יְהוָה לִי כְּצִדְקָתִי כְּבֹרִי לְנֶגֶד עֵינָיו׃ כד עִם חָסִיד תִּתְחַסָּד עִם גִּבּוֹר תָּמִים תִּתַּמָּם׃ כה עִם נָבָר תִּתָּבָר וְעִם עִקֵּשׁ תִּתַּפָּל׃ כו וְאֶת עַם עָנִי תּוֹשִׁיעַ

כא זאת משפטי קדמי כל דיבואון לדון ולא אעדי מנהון׃ כב והוית שלים קדמוי ואסתמרית מחובי׃ כג ואתיב יי לי כזכותי כדכיותא דידי קדם מימריה׃ כד עם מן דזכי תזכי עם גבר שלים תשתלים׃ כה עם מן דדכי תדכי ועם מן דמעקם תתפתל׃ כו ואת עם ענוון תפרוק

כא זאת משפטי קדמי כל דיבואון לדון ולא אעדי מנהון׃ כב והוית שלים קדמוי ואסתמרית מחובי׃ כג ואתיב יי לי כזכותי כדכיותא דידי קדם מימריה׃ כד עם מן דזכי תזכי עם גבר שלים תשתלים׃ כה עם מן דדכי תדכי ועם מן דמעקם תתפתל׃ כו ואת עם ענוון תפרוק

כא זאת משפטי קדמי כל דיבואון לדון ולא אעדי מנהון׃ כב והוית שלים קדמוי ואסתמרית מחובי׃ כג ואתיב יי לי כזכותי כדכיותא דידי קדם מימריה׃ כד עם מן דזכי תזכי עם גבר שלים תשתלים׃ כה עם מן דדכי תדכי ועם מן דמעקם תתפתל׃ כו ואת עם ענוון תפרוק

כא זאת משפטי קדמי כל דיבואון לדון ולא אעדי מנהון׃ כב והוית שלים קדמוי ואסתמרית מחובי׃ כג ואתיב יי לי כזכותי כדכיותא דידי קדם מימריה׃ כד עם מן דזכי תזכי עם גבר שלים תשתלים׃ כה עם מן דדכי תדכי ועם מן דמעקם תתפתל׃ כו ואת עם ענוון תפרוק

כא זאת משפטי קדמי כל דיבואון לדון ולא אעדי מנהון׃ כב והוית שלים קדמוי ואסתמרית מחובי׃ כג ואתיב יי לי כזכותי כדכיותא דידי קדם מימריה׃ כד עם מן דזכי תזכי עם גבר שלים תשתלים׃ כה עם מן דדכי תדכי ועם מן דמעקם תתפתל׃ כו ואת עם ענוון תפרוק

כא זאת משפטי קדמי כל דיבואון לדון ולא אעדי מנהון׃ כב והוית שלים קדמוי ואסתמרית מחובי׃ כג ואתיב יי לי כזכותי כדכיותא דידי קדם מימריה׃ כד עם מן דזכי תזכי עם גבר שלים תשתלים׃ כה עם מן דדכי תדכי ועם מן דמעקם תתפתל׃ כו ואת עם ענוון תפרוק

כא זאת משפטי קדמי כל דיבואון לדון ולא אעדי מנהון׃ כב והוית שלים קדמוי ואסתמרית מחובי׃ כג ואתיב יי לי כזכותי כדכיותא דידי קדם מימריה׃ כד עם מן דזכי תזכי עם גבר שלים תשתלים׃ כה עם מן דדכי תדכי ועם מן דמעקם תתפתל׃ כו ואת עם ענוון תפרוק

תּוֹשִׁיעַ וְעֵינֶיךָ עַל־רָמִים תַּשְׁפִּיל׃ כח כִּי־ אַתָּה נִירִי יְהוָה וַיהוָה יַגִּיהַ חָשְׁכִּי׃ ל כִּי בְכָה אָרוּץ גְּדוּד בֵּאלֹהַי אֲדַלֶּג־ שׁוּר׃ לא הָאֵל תָּמִים דַּרְכּוֹ אִמְרַת יְהוָה צְרוּפָה מָגֵן הוּא לְכֹל הַחֹסִים בּוֹ׃ לב כִּי מִי־אֵל מִבַּלְעֲדֵי יְהוָה וּמִי צוּר מִבַּלְעֲדֵי אֱלֹהֵינוּ׃ לג הָאֵל מָעוּזִּי חָיִל וַיֹּתֵר תָּמִים

לְמִפְרָק וּבְמֵימְרֵהּ תַּקִּיפָא דְמִתְגַּבְּרִין עֲלַיהּן הַמַּאיךְ׃ כט אֲרֵי אַתְּ הוּא מְרֵי נְהוֹרִי דְיִשְׂרָאֵל יְיָ וַיְ יַפְקְנֵנִי מְחַשּׁוֹכָא לְנָהוֹרָא וְיֵחֲזוֹנְנִי בְּעַלְמָא דְאָתֵי לְמֵיתֵי לְצַדִּיקַיָּא׃ ל אֲרֵי בְמֵימְרֵהּ אֶסְגֵּי מִשְׁרַיִן וּבְמֵימְרֵהּ אֱלָהִי אֲבַקֵּשׁ כָּל פִּרְקִין תַּקִּיפִין׃ לא אֱלָהָא דֵּין שְׁלִים דְּרַכֵּיהּ אוֹרַיְתָא דַיְיָ בְּחִירָא הִיא תַּקִּיף הוּא לְכָל דִּי מְהַרְהֲצִין

ת"א כי מי אל זולתי לה׳ ומי צור מבלעדי אלהינו׃

עֲלוֹהִי׃ לב בְּכֵן עַל נַפְשָׁא וּפוּרְקָנָא דִּי תַעֲבִיד לְמִשְׁיחֵהּ וְלִשְׁאָרָא דְעַמֵּהּ דְּאִשְׁתְּאַרוּן יְהוֹן כָּל עַמְמַיָּא אוּמַיָּא וְלִישָׁנַיָּא וְיֵימְרוּן לֵית אֱלָהָא אֶלָּא יְיָ אֲרֵי לֵית בַּר מִנֵּהּ וְעַמֵּהּ יֵימְרוּן לֵית דְּתַקִּיף אֶלָּא אֱלָהָנָא׃ לג אֱלָהָא דְסַעֵיד לִי בְּחֵילָא וּתְתַקֵּן שְׁלִים

מהר"י קרא

(ג) כי בכה ארון נגוד . כענין שאמר וישאל דוד בה' האדוקף אחרי הגדוד הזה האשיגנו ויאמר ה' רדוף כי השג תשיג והצל תציל : באלהי אדלג שור . ובכיומר אלהי אבנוש כרכין תקיפין :

(לא) האל התים דרכו . אינו מורה לבריות ללכת בדרך עקש ודרך לא סלולת כי אם בדרך ישר : אמרת ה' צרופה . לא כבני אדם ששוא ידברו איש את רעהו שפת חלקות בלב ולב ודברו : (לב) כי מי אל מבלעדי ה' . שיש כח בידו לאבין חיל את הגוי המאפין בו כי מעוזי חיל : (לג) ויתר תמים דרכי . הקב"ה שהוא תמים התיר דרכי לפני שבתחלה היה דרכי באילו קשורי

רלב"ג

תכף ומהר תשתי לה׳(כה) ועיניך על רמים תשפיל . ר"ל עיניך על רמים לשפילם כמו שכתבנלעד : כי אתה נרי ה׳ . ר"ל להאיר לי מחכך לילות : (ל) חגון גדוד . מאשר ומימין חיל רם . מהגי שור . תקון המימרא בהוסון שנא המעטני מהכשם לעיל להכניע תויכי : (לא) האל התים דרכו . ר"ל שדרך מוסרו בעולות ובשהיהם הוא שלם ונגלה התועלת ומאמת ה׳ והוא בשמורי התורה היא לשופה ר"ל בשין כה דכר ביהי׳ כמדבנת הסיגים והדכר בסין כו תועלת הוא יהיה הכלון מהמדו תמים דרכו שבעלי ודרך הכתוב בזה העולם הפעל הוא תמים ושלם ומאמתי והיא התורה לשופה שהין בה סיגים ודבר ללא תועלת : (לג) האל מעוזי חיל . ר"ל האל הוא מעוזי מעוז מיל והלשון

רד"ק

(כה) ועיניך על רמים תשפיל . עיניך התן על רמים עד שתשפילם וכן הוא בתלים בזה הענין אף על פי שאין הפלו' שוות ויגעים רמית תשפיל : (כט) כי אתה נירי ה׳ . נכתב בו הנח והוא הי"ד ענין הפועל הצרה היא תחשכת והתשוקה ממנה היא תאורת והנגוה והוא שאמר יגיה חשכי : (ל) כי בכה . נכתבה בו הה"א הנחה אשר אחרי הכ"ף הקבוצה וכן ובכה ובעמכת חנצבת עמכה הדמוים להם ובדומם לא תכתב זאת ההא ופירושו בעזרתך אשר גדוד אויבי וארון משרש רצין ובא בישורק כמו ירון ושמח ישור צהרים אי פי' ארון לקראת גדוד אויבי ולא אירא מהם וכן אדלג שור אדלג חומת ערי אויבי לבכשם ואומר אדלג למהירות בכושר אותם באילו בדלוג נכנס בהם וי"ת בך

מצודת ציון

מקמיעים כמו דוד עקב יפתלוהו (דברים ל"ב) והוא נדוך ההופך : (כט) יגיה . מלשון נוגה ואורה : חשכי . מלשון חושך : (ל) נדוד . לשון מסה עם : אדלג . מלשון קפילה : שור . עניין חומה כמו כותל נעדה עלי שור (בראשית מ"ט) : (לא) צרופה . מלשון לרוף וזקוק : (לב) מבלעדי . עמינו כמו מלת צור . עניין חוזק : (לג) מעוזי . מחזק : חיל . כח : ויתר . עניין דוגמא וקפילה כמו

מצודת דוד

(כט) כי אתה נירי . אתה תאיר לי נרי : יגיה חשכי . ר"ל יוליאני מן חלכתו : (ל) בכה . בעזרתך אכוון אל גדודי האויבי כוכבים : אדלג שור . לקפוץ על החומה לכוון עיר ויהי (לא) תמים דרכו . נתבאר למעלה בפסוק : צרופה . בכסף צרוף מבורר פ"ת . מגן . מחסה לנגן : (לב) כי מי אל . מבר יוכל לעמוד נגדנו ולהחזות בידו ולקיים הבטחתו : (לג) מעוזי חיל . מחזק

רש"י

מעילו : (לא) אמרת ה' צרופה . כרורה מכעיה ועוכה : (לג) ויתר תמים דרכי . מכל מכשול ומכל הטא ומכל

פירוש ע"ט

הַשְׁפִּיל הוּא וְאִלְמָלֵי וַיְיָא נִירְדִּיג מַאכְיָן׃ (כט) כִּי אַתָּה נֵירִי ה׳ דֶּעֶן דוּ בּוּכְסְט מַיִן לֵיכְט דוּ נָאכְט הַ׳ יַגִּיהַ חָשְׁכִּי אוּנ נָאכְט טוּט רֶר לַיְיכְטֶן מַיִן בֵּיגְעֶנְטֶעֲרְנִיש׃ (ל) כִּי בְכָה אֲרוּץ גְּדוּד דֶּעֶן דוּרְךְ דַיִן בִּכְחוֹן לוּיף אִיךְ צוּא אַיִן חַיִל פוּן דוּ עכוּמ"ז בֵּאלֹהַי מִיט דֶּעֶר הִילְף פוּן מַיִן נָאכְט אֶדַּלֵּג שׁוּר טוּא אִיךְ שְׁפְּרִינְגֶן אוֹף דִּי מָאעֶרְן פוּן דִּי שְׁטָארְקֶן שְׁטֶעֶט אִין נָעָם וַיְי וֶועג אִיז נָאכְט הָאֵל תָּמִים דַּרְכּוֹ אִיז דֶּעֶר נָאכְט וּם זַיִן וֶועג אִיז נָאכְט אִמְרַת ה׳ צְרוּפָה נָאכְט וְאג אִיז גִּילַיטֶעֲרְט כְּלוּמֶּר עֶר אִיז גִּיבְילִיבֶּן נָאכְט מַיִן וֶועג אֶן שְׁטָארְוִיכְלִינְג׃

משוה

אורחי : לד מְשַׁוֶּה רַגְלַי כָּאַיָּלוֹת וְעַל בָּמֹתַי יַעֲמִידֵנִי : לה מְלַמֵּד יָדַי לַמִּלְחָמָה וְנִחֲתָה קֶשֶׁת נְחוּשָׁה זְרוֹעֹתָי : לו וַתִּתֶּן לִי מָגֵן יִשְׁעֶךָ וְעַנְוָתְךָ תַּרְבֵּנִי : לז תַּרְחִיב צְעָדַי תַּחְתָּנִי וְלֹא מָעֲדוּ קַרְסֻלָּי : לח אֶרְדְּפָה אוֹיְבַי וְאַשְׁמִידֵם וְלֹא אָשׁוּב

דרכי קדי רגלי קדי

ת"א ועניותך תרבני . עקידה שפר ח' :

רש"י

מסוכן עד כי היה שלוש וכוכוח: (לה) ונחת קשת נחושה זרועותי . ומלמדה קשת נחושה על זרועי שים כי כח לדרכי קשתו היו תלוים לדוד כביתו והיו מלכי המומו' כלין ורועין אותן ומומרים זה לזה אתה סבור שהוא יכול לדורכן אין זה אלא לירמני ודוד שומע ונוטלן ומכתתן לפניהם . ולריכת קשת ל' אתת היא וכן תליך נחתו כי: (לו)וענותך תרבני . הגדלת לי מדת ענותנותך : (לז) תרחיב צעדי . כשאדם מדבק רגליו זו בזו הוא נופל ליפול וכן הוא אומר כלכתך לא

רד"ק

בשבו חייתי בא להלחם וכן רגליו שכתוב וקרי רגלי אומר על דרך משל עזרתני והוא מכונה רגליו ע"ד שמה הנחת ה' גבוריך : (לד) משוה רגלי . בישים כמו שויתי ה' לנגדי תמיד ותרגום שם שוי אמר אם הצרכתי לברוח להמלט שם רגלי באילות ולא השיגוני אויב : ועל במותי יעמידני , ואחר כך במקום שהייתי נמלט שם הם במותי יעמידני שם בשוח : (לה) ונחת . ובספר תהלים ונחתה כי קשת תכונה בלשון זכר ונקבה ורוצה לומר כל כך למד ידי למלחמה עד שאפילו קשת נחושה לא עמדה לפני אלא נשברה בזרועותי ופי' נחושה חזקה כנחושה והוא ברזל חזק מאד וכן ואת ארצכם כנחושה ונחתה שרשו חתת והוא בשל בשעלי הכפל : (לו) ועניותך . פי' ובענותך תרבני כתרגומו ובמידך אסגיתני ויהי לדעתי עניהך כן וענית ואמרת ובספר תהלים ועניתך בקריא חוי"ו כן עקב ענוה יראת ה' וענוים ירשו ארץ שהוא ענין חסידות ורוח נכוכה ויהיה ועניותך הנכתב הנה כמוהו ואף על פי שנחה חוי"ו ותהיה ת"ו תרבני לנקבה על הענוה שזכר כמו ויסיבך הסעדני שאמר בתהלים ופי' שמתני ענוהך לעם רב כי אף על פי שהייתי בעם מעט ואויבי בעם רב אני הייתי מנצח כי עניהך היתי עמי כאילו הייתי אני עם רב מהם ויש לפרש עזרהך ורציניך וכן והכפה יענה את הכל : (לז) תחתני . כמו תחתי וכא בנו"ן יו"ד שלא כמנהג בשמות : קרסולי . כדעי ותרגום אשר לו כרעים

מצודת דוד

לומי ככח : ויתר תמים דרכי . מלא לומי בדרכי להיות תמים מכלי מכשול : (לד) משוה . משים רגלי קלות לרוץ מהר למלט סלויב כלילה זו הלשם מהכה : ועל במותי . לעמיד לומי על גבהי ונדולתי : (לה) למלחמה . להלחם בטוב ובדבר תכסיסי המלחמה : ונחת . נתת לי כח לשבר קשת נחושה בעת המתמי ליכוח : (לו) מגן ישעך . יסבך לי למגן : וענותך תרבני . העמוה בכך להשגיח לי עשה לומי כלילו שייתי עם כל חף כי היו לאכשי מלי

מספר ללמדני סלויב כלילו היו לכיס עמדי : (לז) תרחיב צעדי . הרחבת ספיעתי לכל ימעדו רגלי לכשול בחרן :

פירוש ע"ט

(לד) מְשַׁוֶּה רַגְלַי כָּאַיָּלוֹת עֵר הָט נִיטָאן גְרִינְג מַאכְן מִיינִי פוּם אַזוֹ וויא דִי אַיְנְדִין וְעַל בָּמֹתַי יַעֲמִידֵנִי אוּב אוֹף מִיינִי הוֹיךְ בְּלוֹמֶר אוֹף מֵיין שְׁטֵארְקְיִיט טוּט עֵר מִיךְ שְׁטֶעלְן : (לה) מְלַמֵּד יָדַי לַמִּלְחָמָה עֵר טוּט לֶערְנֶן מִיינִי הֶענְט צוּא סְלַחְמָה הַאלְטִין וְנִחֲתָה קֶשֶׁת נְחוּשָׁה זְרוֹעֹתָי אוּב עֵר אִיז וְואךְ צוּ בְּרֵאכֶן דֶר קְנִיפֶּערנֶער בְּהֶעפְט וַיִּיגִי פִּים אַיְינִי צוּדֶר אַנְדֶערֶר קֶען עֵר גֶעךְ בּוּגִין דּוֹרְךְ מֵיינִי אַרְמִים : (לו) וַתִּתֶּן לִי מָגֵן יִשְׁעֶךָ אוּב דוּ הַאסְט גְלֶעבְּן צוּ מִיר דֶעם פַאנְצֶר פוּן דֵיין הוֹלְף בְּלוֹמֶר עֵר אִיז גְיוֹוען צוּ מִיר גְלַייךְ וְוִי אַיין פַאנְצֶר גִיגְלִיטְשְׁט מִיינִי קְנֶעכְטְ : (לז) תַּרְחִיב צְעָדַי תַּחְתָּנִי אִיךְ הָאב נָאךְ גְנַאגְט מַיינִי פֵּיינְט אִין הָאב זַיי כַּר

מהר"י קרא

ונדורה לפני ומסוכנת בסירים . דכתיב ויהי דוד נחפז ללכת מפני שאול ושאול ואנשיו עומדים אל דוד ואל אנשיו לתופשם ובא הקב"ה והתירה לפני דבתיב ושלאך בא אל שאול ויאמר מדרה ולכה כי פשטו פלשתים על הארץ וכתיב ויעל שאול מאחרי דוד : (לד) ועל במתי יעמידני . כאדם שעומד על הר גבוה וחלול על שן סלע ומצודה שאינו מתיירא מכל אדם : (לה) ונחת . פתר' ושבר כמו קשת נבורים התתים וכן חנחת ה' נבוריך : (לו) ותתן לי מגן ישעך . פת' היית בנן לי : וענותך תרבני . פת' ענוה גדולה שיש בך היא נרמה שהרבית לעשות עמי טובה : (לז) ולא מעדו קרסולי . שלא נפלתי ביד שונאי :

רלב"ג

כו מעוז נפלא לו ילמד כזה הנה כמו הוא מעוזי למה לי מיל וידמה שכן הוא כי ככר למד בספר תהלים תמורת זה המלמדני מיל : ויתר תמים דרכי . כ"כל כך מהר להגיע לשוב עד שהוא כלוי יחר ויקרן דרכי על המקום היותר שלם ותמים וזה מעולה שכן היו הלוחמים עם כוחנו כמו שמלמד בשאול ובמכלות ולזה אמר מפני רגלי קלות לרוץ כאילות ועם קלות המרוץ הזה יעמידני על הלחות וממעוזי: (לה) ותקת קשת נחושה זרועותי . כ"ל והוליך קשת נחושה כל אחד מהזרועותי ותע"פ שהיתה הקשת הזאת חזקה וקשה מאד להכפף כלילו היה מכוונה בזה הכלל היותר קשה ועניין הכוונה בקשת היה שהיתה כאלו הקשת כפיפתו כדי לילו : כו תליס לו יהיה חסד יחר לו יהיה כלגן ולכוכך כל לאד מהזולות ועניין היותר היה שיוכיחהו על הענין : מהקשת המוגבל לירות מבם אחליס:

מצודת ציון

לאה ויתר גוים (תהלים ג') : (לד) משוה . מעשה כי ויכם ס"ת ושני : במתי . עניין גבהות : (לה) ונחת . מלשון מחת ומכיכה : (לו) וענותך . מלשון עמוה : תרבני . מלשון רבוי : (לז) צעדי . ספיעותי . כמו ויהי כי צעדו (לעיל ו') : מעדו . עניין ההנקה והמעמוה מן התיקום כמו לא תעשד אסוריו (תהלים ס"ו) : קרסולי . תרגומו של לרעיים הוא קרסולין : (לח) כלותם . מלשון לליון :

עַד־כַּלֹּתָם׃ לט וְאֶכְלֵם וָאֶמְחָצֵם וְלֹא
יְקוּמוּן וַיִּפְּלוּ תַּחַת רַגְלָי׃ מ וַתְּזָרֵנִי חַיִל
לַמִּלְחָמָה תַּכְרִיעַ קָמַי תַּחְתָּנִי׃ מא וְאֹיְבַי
תַּתָּה לִי עֹרֶף מְשַׂנְאַי וָאַצְמִיתֵם׃
מב יְשׁוּעוּ וְאֵין מוֹשִׁיעַ אֶל־יְהוָה וְלֹא עָנָם׃
מג וְאֶשְׁחָקֵם כְּעֲפַר־אָרֶץ כְּטִיט־חוּצוֹת
אֲדַקֵּם אֲרִקְעֵם׃ מד וַתְּפַלְּטֵנִי מֵרִיבֵי עַמִּי
תִּשְׁמְרֵנִי לְרֹאשׁ גּוֹיִם עַם לֹא־יָדַעְתִּי

לט וְשֵׁיצֵיתִינוּן וְגָמַרְתִּינוּן
וְלָא יְכִילוּ לְמֵיקַם וְנָפְלוּ
קְטִילִין תְּחוֹת פָּרְסַת
רַגְלָי׃ מ וְתָעַרְתַּנִי
בְּחַיְלָא לְמַעְבַּד קְרָבָא
תְּבַרְתָּא עַמְמַיָּא דְקָמַי
לְאַבָּאשָׁא לִי תְּחוֹתָי׃
מא וְסָנָאַי תְּבַרְתָּא קֳדָמַי
מְחַרְבֵי קֳדָל בַּעֲלֵי דְבָבַי
וְשֵׁיצֵיתִינוּן׃ מב בָּעַן
קְעִיד וְלֵית לְהוֹן פָּרִיק
מִצְלֵּן קֳדָם יְיָ וְלָא
מָקַבֵּיל צְלוֹתְהוֹן׃
מג וְדוּשַׁשְׁתִּינוּן כְּעַפְרָא
דְאַרְעָא כְּסִין שׁוּקִין
בְּעַטֵית בְּהוֹן רַפְסְתִּינוּן׃

ת"א ומגרי מיל. יומא מו׃ מד תענית ח׳ א׳׃

עַמִּי תִּשְׁמְרֵנִי לְרֹאשׁ גּוֹיִם עַם לֹא־יָדַעְתִּי יִפְלָחוּנִי׃ בני

מהר"י קרא

(מ) ותזרני. כמו ותאמצני׃ (מא) ואצמיתם. פת׳ ואכלה אותם כמו צמתו בבור חיי. שפת׳ כלו בבור חי׃ (מב) ישעו. יצעקו׃ (מג) ארקעם. כענין שנאמר ויך את מואב וימדדם בחבל השכב אותם ארצה׃ (מד) ותפלטני מריבי עמי. שמנעתני מחטוא לך שלא שלחתי יד בשאול. וזכות זה גרם כמו ויעתר יצחק לה׳ ויעתר לו ה׳ (כרתמית כ"ה כ"ו) לף כאן יעשו ואין מושיע הלשון על מי שמתפללין לפניו׃ (מג) ארקעם. תרמסם והרב יהוסף קל ספר יחזקאל ורקע כרגלך (ו׳ י"ח) ורקעתי ברגל (כ"ה ו׳)׃ (מד) מריבי. מדוחק ותהיתופל ומחול והויפיס: תשמרני לראש גוים. ומדרש אגדה אמר

רלב"ג

(מב) ישעו ואין מושיע. כ"ל יפנו אל הש"י שיושיעם ואין מושיע׃ (מג) ארקעם. הוא מענין ורקע כרגלך והכלון הו מתמסם׃ (מד) ותפלטני מריבי עמי. כ"ל והללוקני מהמריבים עמי כמו שחול וכל ותחיתופל ותכלום׃ תשמרני לראש גוים. פירושו שתמלכי להשים אותי לראש גוים ואמר כן כי גויים רבים היו שנדנין אותו׃

רש"י

יגר לעדך (משלי ד' י"ג)׃ קרסולי. עקבי׃ (מב) ישעו ואין מושיע וגו'. הרי זה מקרא מסורס ישעו אל ה' ולא עכס ואין מושיע כמו ישפה החדם אל עושהו (ישעיה י"ו ז') כמו יספה. ומכאן תכרו עם ויעש ה' אל הכל (כרתמית ד' ד')׃ ופתר בו לשון תעירה ונופל הלשון על המתעיר ועל הנעתר

רד"ק

דליה קרסולין וי"ת רכובתי והם הברכים׃ (מ) ותזרני. משפשר ותושלה תנועתה על התי"ו ופי' חיל כח כתרגומו חילא ואדוני אבי ז"ל כתבו מענין הפעיל משרש זרה ופי' הזריח לי חיל וכח בכל אברי לעשות מלחמה׃ (מא) תתה. כמו נתת חסר פ"א הפעל שלא כמנהג בעוברים׃ (מב) ישעו. ר"ל יבישו כמו ולא ישעו אל קדוש ישראל ילא ישעה אל המזבוחות ופירוש יביטו אל ה' ולא יושיעם׃ (מג) אדיקם. כמו וידק לעפר׃ ארקעם. מענין וירקעו את פחי הזהב׃ (מד) מריבי עמי. כמו עכים וכן הרודד עמי תחתי ויתכן לפרש כמשמעו והוא שאול והסומכים אותו׃ תשמרני לראש גוים. ובספר

רלב"ג

ישעו אל קדוש ישראל ילא ישעה אל המזבוחות ופירוש יביטו אל ה' ולא יושיעם׃ ויקוראים אל ה' ולבם לא נכון עמו׃ (מג) אדיקם. כמו וידק לעפר׃ ארקעם. מענין ורקעו את פחי הזהב׃ (מד) מריבי עמי. כמו עכים וכן הרודד עמי תחתי ויתכן לפרש כמשמעו והוא שאול והסומכים אותו׃ תשמרני לראש גוים. ובספר

מצודת ציון

(לט) ואמחצם. ענין הכאה וכפיסה כמו ממך ימחצ (משלי ק"י)׃ (מ) ותזרני. מלשון מזור והגזרה :- תכריע. ענין הפשילה על הכתפים׃ קמי. המוסיבים הקמים עלי׃ (מא) תתה. נתת׃ עורף. הוא לשוני הפכים׃ ואצמיתם. ענין כריתה כמו ומומו הלמית (משלי ק"ל)׃ (מב) ישעו. ענין הפכים כמו ולא יפנה אל המזבחות (ישעיה י"ז)׃ ינם. מלשון ענים ומסוך׃ (מג) ואשחקם. ענין כתישה כמו ומקטת ממנה הדק (שמות ל')׃ אדקם. מלשון דק׃ ארקעם. ענין דלוד ושטיחה כמו ויקרעו לח פחי הזהב (שם לט)׃ (מד) ותפלטני. ענין הצלה׃

מצודת ציון

(לט) ואמחצם. ענין הכאה וכפיסה כמו ממך ימחצ (משלי ק"י)׃ (מ) ותזרני. מלשון מזור והגזרה :- תכריע. ענין הפשילה על הכתפים׃ קמי. המוסיבים הקמים עלי׃ (מא) תתה. נתת׃ עורף. הוא לשוני הפכים׃ ואצמיתם. ענין כריתה כמו ומומו הלמית (משלי ק"ל)׃ (מב) ישעו. ענין הפכים כמו ולא יפנה אל המזבחות (ישעיה י"ז)׃ ינם. מלשון ענים ומסוך׃ (מג) ואשחקם. ענין כתישה כמו ומקטת ממנה הדק (שמות ל')׃ אדקם. מלשון דק׃ ארקעם. ענין דלוד ושטיחה כמו ויקרעו לח פחי הזהב (שם לט)׃ (מד) ותפלטני. ענין הצלה׃

מצורת דוד

(מ) ותזרני. מזה לוחש כח להלחם ולח סולמי תפיל לכרוע תחתי׃ (מא) תתה לי עורף. כי ימוסו ויסבבו לי עוכף׃ משנאי. כ"ל וכן מצמיתם. תתם לי עוכף והוא כפל ענין כמ"ש לדרך מלילת סטיר׃ ואצמיתם. כ"ל עם כי ימוסו לסגיב ולמציתם׃ (מב) ישעו. יפנו אל מלכי המלחמה: אל ה'. כ"ל נאחז׳ יפנו אל ה' להתפלל אליו לכל לח יענם׃ (מג) כעפר. להיות דק כעפר׃ כטיט חוצות. כטיט המולך בחולות לעגה לוחם דק דק ולכדך לותם ט"פ בהלחמה׃ (מד) מריבי עמי. מלכי מלחמתי לסגר בבני עמי לגיחתים עתידי׃ תשמרני. שמגיני מיד כולם עד הכיאותני להיות לראש׃ עם לא ידעתי. כ"ל

ע"מ

גִּיעֶבֶן צוּ מִיר דָעם אַקוּן כְּלוֹמֶר זַיי אַנְטְלוּפֶן פָּאר מִיר אִין קֶערֶן זִיךְ אִים צוּא מִיר מִיט דָעם אַקוּן מִשְׁנַאַי וְאַצְמִיתֵם מַיינֶע פַיינְט טוּא אִיךְ פָּאר שְׁנַיידֶן׃ (מב) יִשְׁעוּ וְאֵין מוֹשִׁיעַ זַייא טִיאֶן זִיךְ קֶערֶן אוּב עֶר הֶעלְפְט זַיי נִיט אֲ ה' וְלֹא עָנָם צוּא נָאט קֶערֶן זַיי זִיךְ אוּב עֶר עַנְפֶערְט זַיי נִיט׃ (מג) וְאֶשְׁחֵקֵם כְּעֲפַר אָרֶץ אִיךְ טוּא זַיי צוּ מֶאלֶן אַזוֹ וִוי דֶר שְׁמוּב פּוּן דֶר עֶרֶד כְּטִיט חוּצוֹת אַזוֹי וִוי דֶם לַיים פּוּן דִי נַאסֶן טוּא אִיךְ זַייא דוּנֶען אֵין צוּ מֶרעֶטֶן׃ (מד) וַתְּפַלְּטֵנִי מֵרִיבֵי עַמִּי אוּב דוּ

האסט

מה בְּנֵי עַמְכִיָא יִתְכַּדְּבוּן לִי לְשִׁמּוּעַ אוּדָן יִשְׁתַּמְּעוּן בִּי : מו בְּנֵי עַמְמַיָא וְיִזּוֹעוּן מִבֵּירְנָיָתְהוֹן : מז בְּקֶן עַל נִיסָא וּפוּרְקָנָא דַּעֲבַרְתָּא לְעַמָּךְ בֵּית יִשְׂרָאֵל אוֹדִיאוּ וַאֲמַרוּ קַיָּם הוּא יְיָ וּבְרִיךְ תַּקִּיפָא דְּמָן קֳדָמוֹהִי מִתְיְהִיב לָנָא תְּקוֹף וּפוּרְקָן וּמְרוֹמֵם אֱלָהָא תְּקוֹף פּוּרְקָנָא :

מה בְּנֵי נֵכָר יִתְכַּחֲשׁוּ־לִי : מו בְּנֵי נֵכָר יִבֹּלוּ וְיַחְגְּרוּ מִמִּסְגְּרוֹתָם : מז חַי־יְהוָה וּבָרוּךְ צוּרִי וְיָרֹם אֱלֹהֵי צוּר יִשְׁעִי : מח הָאֵל הַנֹּתֵן נְקָמוֹת לִי וּמֹרִיד עַמִּים תַּחְתָּנִי : מט וּמוֹצִיאִי מֵאֹיְבָי וּמִקָּמַי תְּרוֹמְמֵנִי

מה אֱלָהָא דַּעֲבַד פּוּרְעָנוּתָא לִי וְתַבַּר עַמְמַיָא דְּקַיְימִין לְאַבְאָשָׁא לִי תַּגְבְּרִינָנִי מִגּוֹג וּמִמְּשִׁרְיָת עַמְמִין : מו וּפָרְקֵנִי מִסַּנָּאֵי וְעַל דְּקַיְימִין לְאַבְאָשָׁא לִי תַּגְבְּרִינָנִי מִגּוֹג וּמִמְּשִׁרְיָת עַמְמִין :

רש"י

דוד רכונו של עולם הגילני מדיונו של ישראל משם תמחו מו מרדה את ישראל בעבודתי מני עמים תלה לרחם הפלשתים תשימני ושם ישבדוני ופליטם לא תעמד : (מה) יתכחשו לי, ממנת ירלה יתמרו לי כזבים : לשמוע אזן ישמעו לי, תפילו תלה בפני יגורו מפני למשמע אזניהם לסור לא תשמעתי : (מו) בני נכר יבולו, יולחו לשון והפלה בכל (ירמיה ח' י"ג) פיעמטירול"ט בלע"ז : ויחגרו, לשון פסחים : ממסגרותם, מקומי יסורי מסגר שאני מייסרן בהם : (מז) חי ה', העומה לי תלה :

מהר"י קרא

לי ששמרתני לראש גוים, הפקדהני לראש גוים : (מה) בני נכר יתכחשו לי, קייטת לי ויכחשו אריביך לך : לשמוע אזן ישמעו לי, לשמע אזן שהיו הרחוקים שומעים את שמעי הי נשמעים לי : (מו) יבלו, לשון נפילה, פת' יפלו ממועצותיהם- והוא כמו נבל תבל שפת' נפל תפול. וכן מפורש בתשובת דונש בן לברט : ויחגרו, נעשו כאילו חגורים, ויונתן שתירגם ויזועון לפי שראה בספר תהלים כתיב ויחרגו ממסגרותיהם והוא לשון חיל ולשון אימה, כמו מחדרים אימה שת"י דחילן מוחא : ממסגרותם, מכרכים חזקים ומגדלים גבוהים וערים בצודות שלהם שהם נסגרים שם ויושבים לבטח ומשם היו

רד"ק

תהלים תשיכני לראש גוים ופירוש תשמרני שמרתני ונתת עיניך בי לשובה עד שהייתי לראש גוים : (מה) יתכחשו לי, מיראת' אותי יכזבו לי ויאמרו לא תשאנו לך : לשמוע אזן, ובספר תהלים לשמע אזן והוא שם וכן לשמוע שם בשלם שאור יאור תהום ורעש תשמוק כמו בכתוב ויעש דוד שם : ישמעני לי, בענין זה אל בישמעתך ואותם בני נכר שאינם נשמעים לי יבלו מעלה נבל ויחגרו ממסגרותם בלוטר שהם נסגרים מפחדם ופי' ויחגרו כבו ויחרגו הפוך כבו שכתוב בספר תהלים והוא ענין הנוע' הפחד מתרגום ומהדרים אימה תרגם מותא וכת"י ויזועון מבריניהתון : (מז) חי ה', הפסוק הזה דרך תודאה ותהלה הוא כלומר ה' צורי ואלהי ישעי הוא חי וברוך

מצודת דוד

כעס אבל המשך מלתו מרחק : (מה) יתכחשו לי, כדרך הילוך המתגלל בפני מי שסר ירלו ממנו לף בדברי כזב בעבור שפחד : לשמוע אזן, בעבור כי ישמעו לך למי ולומר ידי לזה יהיו כמשמים אלי לכל אשר אלוה : (מו) יבולו, ר"ל יהיו מיוסרים ומכותים : ויחגרו, יהיו חגרים מתא סיהיו כגוזלי כיהי בגבלי בהגל : (מז) חי ה', ר"ל הלא ה' חי לעולם וכולת יעבה כל הימים : וברוך צורי, וכן יהיה ה' צורי בדוך לעולם : וירום, כי כמשוחה בקמות בעובדי כוכבים הוא מרומם ומגבה : (מח) הנותן נקמות לי, ר"ל הנוקם נקמתי : (מט) ומקמי, יותר מן קמי תרומם ממני :

מצודת ציון

(מה) יתכחשו, מלשון כחש וכזב : (מו) יבולו, ענין כמישה כמו והעלה נבל כמו (ירמיה ח') : ויחגרו, מלשון חגר ופסח : (מז) צורי, הוקן : (מח) ומוריד, מלשון ירידה : (מט) ומקמי, המוכים הקמים

פירוש ע"מ

קאסט מיך גמאכט אנטרינן פון די קריגר פון מיין פון ווענן די שווערי יסורים פון זייער פר שלימינג פאלק דם איז דוגג און אחיהופל און שאול און זום איך שטראף זיי מיט זיי : (מז) חי ה' ער לעבט דו זיסים הישבתני דו האסט מיך גיהיט איך ואל זיין אייביג דר נאמ זום הט מיר ניטאן די אלי ניסים ארש אובר די פעלקער דם קאלק זום איך וויים וברוך צורי אין גילובט איז מיין בשעפר ויהי אלהי צור ישיי אין דר הובן איז נאמ דער שטארקר פון מיי הולף : (מח) האל הנותן נקמות צוא מיר אין מייני פיינט אונ ער ניט נקמות צוא מיר אין מייני פיינט אונ ער מאכט נידערן פעלקער אונטר מיר : (מט) ומוציאי מאובי אונ ער צוהט מיך אוים פון מייני פיינט אונ גיבאט מיט זייער אונר מיאן זיי צו הערן צו מיר מחמה מיין מורא : (מו) בני נכר יבולו דיא פרעמדי קונדר זענן מוד גוארן אין זענן הינקערדיג גוארן הצילני פון דעם מאן דעם רוקער טיסטו מיך בציל

מֵאִישׁ חֲמָסִים תַּצִּילֵנִי׃ נ עַל־כֵּן אוֹדְךָ
יְהוָה בַּגּוֹיִם וּלְשִׁמְךָ אֲזַמֵּר׃ נא מִגְדֹּל
יְשׁוּעוֹת מַלְכּוֹ וְעֹשֶׂה־חֶסֶד לִמְשִׁיחוֹ
לְדָוִד וּלְזַרְעוֹ עַד־עוֹלָם׃ כג א וְאֵלֶּה
דִּבְרֵי דָוִד הָאַחֲרֹנִים נְאֻם דָּוִד בֶּן־יִשַׁי
וּנְאֻם הַגֶּבֶר הֻקַם עַל מְשִׁיחַ אֱלֹהֵי

חטופין דעיבית : נ על כן אודי בקדמך יי בעממיא ולשמך אימר הושבחן : נא מגני למעבד פורקן עם מלכיה ועבד טיבו למשיחיה לדוד ולזרעיה עד עלמא : כג א ואילין פתגמי נבואת דוד דאתנבי לסוף עלמא ליומי נחתמא דעתידין למיתי אמר דוד בר ישי

ת"א ותלת. מ"ק טז כל הפרשה עקידם שער סו : נלחום דוד . שם פ"ג כ :

מגדול קרי קטין בו"ק

נְבִיא דְּמַרְבָּא לְמַלְכוּ מְשִׁיחָא בְּמֵימָר אֱלָהֵיהּ וְדַיָּקִין לְמִימְנֵי בְּחֵיךְ מְבוּסֵם

רש"י

כג (א) ואלה דברי דוד . נבואת דוד אחרונים ומי הם הרחשונים דכרי השירה התמורים למעלה אבל כאן שירות ותשבחות שאמר קין נקרחים דכרים : הוקם

מהר"י קרא

יראים מפני : (נה) מגדול ישועות מלכו . מגדול ישועות הוא למלכו, שכשם שאדם גם במגדל עוז והוא ניצול מאויביו. כמו כן נפתי אליו ונושעתי מאי בי : ועושה חסד למשיחו לדוד ולזרעו עד עולם , שכן הבטיחני והקיומיתי את זרעך אחריך אשר יצא כ יעיך וכוננתי את כסא ממלכתו עד עולם וחסדי לא יסור ממנו : כג (א) ואלה דברי דוד האחרונים . למעלה הוא אומר וידבר דוד לה' את דברי השירה הזאת ביום הציל ה' אותו מכף כל אויביו . ואלה דברי דוד שאמר באחרונה : ונאום הגבר הוקם על . זה על קמץ היא לפיכך פת' הוקם למעלה . וכן

רלב"ג

כמ"ש וכי ממעמקי יותר מקומי והכה ממך זה כנגד שמול ומכמוס לו סיס הכלון כזה ומקומי לפתיליו ומנביכיו כלם תהול בי יד : (נ) מודך ס' בגוים . כ"ל בפסוקים לעיני הגוים : (נה) מגדול ישועות מלכו . כ"ל שמוח מוקם ישועות מלכו והוא דוד כמו שמגדול שמוח מוקם טעיר : (ס) הוקם על . כמו הוקם למעלה והוא משלת בכל ישועותיו ועשת לי חסדים כן ישעה לי ולזרעי עד עולם : (א) ואלה

רד"ק

ורם : (נ) על כן אודך ה' בגוים . שהצלתני מאנשי חמס ורוממתני מאויבי ונתת לי נקמות מהם אחיך בגוים לפני כל עם ועם : (נה) מגדול . מגדיל כתיב ביו"ד וקרי בוי"ו כמו שהוא בספר תהלים בקריא' גם כן הקרי מגדול בחולם והוא תואר והענין אחד . מלכו ומשיחו . על עצמו הוא אומר כמו שהנביל ישועותיו ועשת לי חסדים כן יעשה לי ולזרעי עד עולם : (ס) ואלה

דברי דוד האחרונים. עוד מלבד השירה אמר דברים אלה שהם דברי שבח והודאה לאל שהקימו למלכות ואמר האחרונים שהיה אחרונים לכל השירות והמזמורים שאמר כי אחר זה לא ונופיע עליו רוח הקדש וי"ת ואלין פתגמי נבואת יגו' : הוקם על. הוקם עליון ומלך : ונעים זמירות ישראל . על הזמירות שעשה בספר תהלים שהיו משוררים ומזמרים הלוים בהם לפני הארון

מצודת ציון

עלי : (נה) מגדיל . מלשון גדול : כג (ס) נאם . מעניין למיכה ודבור : הגבר . הסיס : על . למעלה וכן מקנה קם על עולה (מיכ ב) כי סס נחכד : ולזרעו . כמו שעשה לדוד כן יעשה לזרעו עד עולם ולפ שדוד עלמו לא ראה כל זה ולזרעו כי כן דרך הממלך וכן ויכלכל ס' וגו' ולפ שכתוב כי שמואל עלמו לא ראה כולו :

מצודת דוד

(נ) על כן . בעבור הכפרים הללו : בגוים . לפרסם חסדך : (נה) מגדול . כ"ל וכן לודך כי הפסקר לומר דעו חסד כ' מגדול וגו' כ"ל עושה ישועות גדולות למלכו ולפ בעבור הפלוס גמול כג (א) ואלה דברי דוד האחרונים . רוצה לומר מה שאמר לפני זה הם האחרונים : ונאום הגבר . וזה בעלמו דבדי עמה לפי שהגבר הזה הוא מזרע ישי ולכן אמר הוקם למעלה ליחוס משיח יעקב למלך כיסרהל ולהיות מעשים זמירות ישראל כ"ל לפרש זמירות נעימות ניכרכל לכוכר כבית כ' ולקומר הגדולה הוחם לו בשתים דעתי מפסר היפה מזו :

פירוש ע"ט

זיין : (נ) על כֵּן אוֹדְךָ ה' בַּגּוֹיִם אִיבֶּר דֶּעם וְוָעל אִיךְ דִיךְ נָאט לוֹבֶּן צְווישֶׁן דִיא עכומ"ו וּלְשִׁמְךָ אֲזַמֵּר אוּנ צוּ דיין נָאמֶן וָועל אִיךְ זִינְגֶען לוּב : (נא) מִגְדּוֹל יְשׁוּעוֹת מַלְכּוֹ עֶר גְּרייסְט דִיא הילְף פון זיין מֶלֶךְ אוּנ עֶר טוּט חֶסֶד צוּ זיין גְּזאלְבְּטֶן דָּוִד וּלְזַרְעוֹ צוּ דָוִד אִין צוּ זִיינֶר קוּנֶדֶר בּוּז אֱוִיגִיג :

בג (א) וְאֵלֶּה דִּבְרֵי דָוִד הָאַחֲרוֹנִים אוּנ דָאם וָועֶען דִיא הִינְטֶערְשטֶי רייד פון דִי נְבִיאוֹת פון דָּוִד דָּעֶן דִי שִׂרָה וְואם אוֹבֶּן שְׁטֵייט דָאם אִיז גְּוֶוען דִי עֶרְשְׁטֶי רייד פון זַיינֶי נְבִיאוֹת נָאם דָּוִד בֶּן יִשַׁי דָם אִיז דִי רייד פון דָּוִד בֶּן יִשַׁי אוּנ דָאם אִיז דִי רייד פון דֶּעם מאן וָום עֶר אִיז וְוארֶן דֶּר הוֹבֶּן אוּנ דֶער הֶייךְ מְשִׁיחַ אֱלֹהֵי יַעֲקֹב עֶר אִיז אֵיין גְּזאלְבְּטֶר פון דֶּעם נָאט פון יַעֲקֹב וְנְעִים זְמִירוֹת יִשְׂרָאֵל אוּנ עֶר אִיז דֶּר גִּיוּסְטֶר

פון דִי גְּנאנְגֶן פון דִי יִשְׂרָאֵל דָּעֶן גִּיט גִּיוּוּנְנֶן אִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ נָאר דִיא שִׁירוֹת

ותשבחות

הוּשְׁבַּחְתֵּיהּ דְּיִשְׂרָאֵל׃ ב אֲמַר דָּוִד בְּרוּחַ נְבוּאָה
דְּיָי אֲנָא מְמַלֵּיל אִלֵּין וּפִתְגָמֵי קוּדְשֵׁיהּ בְּפוּמִי׃ ג אֲנָא סָבַר יִשְׂרָאֵל עֲלַי אֱלָהָא דְּיִשְׂרָאֵל מַלֵּיל תַּקִּיפָא דְּיִשְׂרָאֵל דְּשַׁלִּיט בִּבְנֵי אֱנָשָׁא קוֹשְׁטָא דָּאִין אֲמַר לְמַנָּאָה לִי מַלְכָּא דַּהֲוָא כְּשֵׁישָׁקָא דַּעֲתִיד דִּיקוּם וְיִשְׁלוֹט בִּדְחַלְתָּא דַיְיָ׃ ד טוּבֵיכוֹן צַדִּיקַיָּא עֲבַדְתּוּן לְכוֹן עוֹבָדִין טָבִין דַּאֲתוּן עֲתִידִין

על . הוקם למעלה : ונעים זמירות ישראל . מין ישראל משוררים במקדש מלא שירותיו וזמירותיו : (ב) דבר בי הסרה בי רוח קדשו ודבר בי . וכל לשון נבואה נופל בו לי דבר כמו הרק לך כמכה דבר הלא נס בנו דבר מדבר בו (במדבר י"ב ב') ונעמו של דבר לפי סהרוה נכנס בו בקרב הגוף ומדבר בו : (ג) לי דבר צור ישראל . אלי דבר ואזה צור ישראל שתהיה מושל בהם שנאמר מלך בצדק ישרים שנקרא מלך מושל ויראי אלהים כמותו . ורכותיו פירושו בלשון הזה אמר דוד אלהי ישראל לי דבר אלי דבר צור ישראל מושל בהם ויהיה צדיק מושל ויראת אלהים כמותו . אבל לפי יכוב המקרות הרשעון הוא גזירה והוא מבטלה . אבל לפי יכוב המקרות הרשעון הוא פשוטו של מקרא : (ד) וכאור בוקר יזרח שמש . והבטיחני שתלך גדולתי הלוך וגדול כאור טוב הולך ואור : בוקר

רש"י

תירגם יונתן אומר גברא דמרבא למלכו : משיח אלהי יעקב . משיח במאמר אלהיה דיעקב: ונעים זמירות ישראל.פת' והופקד להנעים על פיו זמירות ישראל . שכשרוח צדיקים הנזכרי' בספר תהלים וכולם נאמרו על פיו לפי שהיה יפה (חיל) [קול] ומסויב נגן ויודע לחשמיע לישראל זמירות של תקב"ה בקול נעים . וכן ת"י והתקין למפני בתיך בסוס תשבחתיה דישראל : (ב) רוח ה' דבר בי , ומלתו על לשוני . פת' הללו שאני אומר עכשיו לא מעצמי אני אומרם אלא מרוח הקודש שדיבר בי . ומלתו שדבר אלי אני אומר על לשוני : (ג) אמר אלהי ישראל לי דבר צור ישראל מושל באדם . פת' אמר דוד עלי נזר ציר ישר' שאהא מושל באדם צדיק מושל ביראת אלהים כמותך . כדי שאוהבך שאמר (שילך) [שימלך] באדם . שאתנך נגיד על עמי ישראל וכן ת"י אמר דוד אלהא דישראל עלי פליל : (ד) וכאור בוקר

מצודת דוד

(ב) רוח ה'. כ"ל הדבר הסר הדבר מלה ועד עתה לא מהסמה כתה לי לדבר כי רוח ה' דבר בי ומלתו וגו' והוא כפל ענין כמ"ש וכל ענין הדבור: (ג) אמר אלהי ישראל . כ"ל והוא דבר הסר מלהי ישראל למר ומליתו דבר לי ניחד אלי הדבור כ"ל ניד ה' הושיע אלי להשכיל הדבר הזה : מושל באדם צדיק . כתוב יועצך למשול בבני אדם כי אז יתמול יקום אלהים כי אז ממשלתו יקום ביראת אלהים ולזה זכיתי ממשלתי כי"ל אשר הכשרתני וממשלתי היא ביראת אלהים כמוך . כ"ל בזכיותי מבלתי לזולת ממנה : (ד) וכאור בקר יזרח שמש . כ"ל כמושל בזה הוא סיבה להמשיל היפלה כמו אור בקר המזריח בשלת המזרח

מצודת ציון

(ג) ונעים . מין ערבות ומתיקות : (ב) ומלתו . מין דבור כמו

פירוש ע"ט

וְהַשְׁבָּחוּת פּוּן דָּוִד הַמֶּלֶךְ׃ (ב) רוּחַ ה' דִּבֶּר בִּי דָּעַר רוּחַ נְבוּאָה פּוּן נָאט הָאט גֶּרֶעט אִין מִיר וּמַלְתּוֹ עַל לְשׁוֹנִי אִין זַיינֶר רֵייד זֶענֶען אוֹף מַיין צִינג׃ (ג) אָמַר אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל עֶר הָט גָּזאגְט פּוּן יִשְׂרָאֵל לִי דִּבֶּר צוּר יִשְׂרָאֵל צוּ מִיר הָאט גֶּרֶעט אִין גֶּישׁאפְּט רֶר בֶּשֶׁעפֶּר פּוּן יִשְׂרָאֵל מוֹשֵׁל בָּאָדָם אִיךְ זָאל זַיין אִין מוֹשֵׁל אִין דֶּיא יִשְׂרָאֵל וָוס זַיי וֶועֶרן אָן גֶּירוּפֶן אָדָם צַדִּיק מוֹשֵׁל אִיךְ זָאל זַיין אִין גֶּיעֶרְכְטִיגֶּער מוֹשֵׁל אוּן זָאל הָאבֶּן אוּן מִיר יִרְאַת אֱלֹהִים דִּיא יִרְאָה פּוּן נָאט . אוּנְזֶערֶי חֲכָמִים זָאגֶן דָּעם פְּסוּק אוֹ אַפֵּי דָּוִד הָאט גָּזאגְט מֵאֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל לִי דִּבֶּר דָּר גָּאט פּוּן יִשְׂרָאֵל הָט צוּ מִיר גֶּירֶעט אוּן הָאט גָּזאגְט צִיר יִשְׂרָאֵל מוֹשֵׁל בָּאָדָם אִיךְ בִּין דֶּר בֶּשֶׁעפֶּער פּוּן יִשְׂרָאֵל אוּן בִּין אִיין מוֹשֵׁל אִין דִּיא מֶעֶנְטֶשֶׁן וְצַדִּיק מוֹשֵׁל אוּן אֵיין צַדִּיק אִיז מוֹשֵׁל אִין מִיר יִרְאַת אֱלֹהִים דֶּר וָוס הָט דִּי יִרְאָה פּוּן נָאט אִיז מוֹשֵׁל אוּן כִּיר דָּעֶן אִיךְ בִּין גוּטֶר אִיין גְּוִירָה אוּן עֶר אִיז וִיא כְּבָטָל׃ (ד) אוּן נָאט הָט מִיר מַבְטִיחַ גֶּיוֶועֶן וִיא אִיךְ זָאל מֶעֶר גֶּיוִוינֶען בֵּיי דִּי שֶׁפְּסִין אוּן בֵּיי דִּי לִיכְט פּוּן אֵין דָּר

לָא עֲבוּת מִנְּגַהּ מִמְּטַר דְּשָׁא מֵאַרְעָא׃
הֲכִי־לָא־כֵן בֵּיתִי עִם־אֵל כִּי בְרִית עוֹלָם
שָׂם לִי עֲרוּכָה בַכֹּל וּשְׁמֻרָה כִּי־כָל־

ח"א עמוסה בכל. ערוכין נד:

לַאֲנָהְרָא בְּזִיהוּר יְקָרֵיהּ
בְּגֵהוֹר צַפְרָא דַּאֲזִיל
וְהַכֵּין וְיִשְׁתְּאֲשָׁא דַּעֲתִיד
לַאֲנָהְרָא בְּזִיהוּר וְקָרֵיהּ
עַל חַד הֲוָה מְאָה
אַרְבְּעִין וּתְלָתָא כְּנֵהוֹר
שִׁבְעַת כּוֹכְבַיָּא שְׁבַעַת

יומיא והיר מִכְּדֵין הִתְרַבּוּן וְיֵיתֵב לְכוֹן דַּהֲוִיתוּן מְחַמְּרִין לְשַׁנֵּי נַחֲמָתָא דַּאֲתַיָּן הָא כְּאִלֵּרָא דְּמִסּוֹבַר בְּשַׁנֵּי בַּצּוֹרְהָא רֵיחוֹת מִיטְרָא עַל אַרְעָא׃ ה אֲמַר דָּוִד יַתִּירָא מִכְּבֵין בֵּיתִי קֳדָם אֵל אֲרֵי קַיָּים עָלַם קַיָּים לִי לְמֶהֱוֵי מַלְכוּתִי קַיְמָא כְּמָא דְּקַיְמִין סִדְּרֵי בְּרֵאשִׁית וְנָטְרָא

מהר"ש קרא

יורח שמש בוקר לא עבות מנוגה. פת' ומלכות שכתן לי מלכות שאינה קרועה לא כמני ולא מזרעי לעולם. לא מעורבב אלא מלכותי נמשלת לאור בוקר כשהחמה זורחת ויפיו אורה לעולי דכתיב כאמו כשמש נגהי בירח יכון לעולם. וכן הוא אומר ובונתני את כסא ממלכתו לעולם: בוקר לא עבות מנוגה ממטר דשא מארץ. שמא תאמר לאחר שנמשלה מלכותי לאור בוקר פעמים שהשמים מתקשרים בעבים והיום סגריר מחמת שימלאו העבים גשם תאמר גם במלכותי כו עדבוביא. לכך נאמר בוקר לא עבות מנוגה שלו, ופת' לאותו בוקר שלא יחשיך מנוגה שלו מחמת ממטר היורד להצמיח ולהעלות דשא מארץ ואין הבוקר עב וחשוך מחמת שמתקשרים שמים בעבים לאותו נמשלה מלכותי: (ה) כי לא כן ביתי עם אל, שיהא נמשל לבוקר עבות שאורו מעורבב וחשוך במלכותו של שאול שהיה מעורבב ופסקו ביתו אחריו שהיו הולכים ודלים, לא כן ביתי עם אל. אלא ערוכה בכל ושמורה. כענין שנאמר אצמית קרן לדוד ערכתי נר למשיחי: בכל. פת' בכל דור ודור: ושמורה. כענין שנאמר ותשמרנה את החסד הגדול הזה ותתן לו בן יושב על כסאו כיום הזה: כי כל ישעי וכל חפץ. פת' כל התשועות

רש"י

לא עבות. לאור שחיטת אגל: מנוגה ממטר דשא מארץ. מחיר ביקרי יותר מנוגה הבא ממטר כתיב לא כלי לאור כשהמאיר יורד על ארץ מלאה לבשמים והשמש זורח עליו ומבהיק, וכן פתרונו יותר מנוגה הבא ממטר על דשא מארץ: (ה) כי לא כן ביתי עם אל. שיהא נוקרי עבות: כי ברית עולם. התורה אמר שם לי ערוכה בכל כיתי ומשור: כי כל ישעי וכל חפץ. לרבי מוכיס לפניו והרי זה מקרא

רלב"ג

ממנה שיתמה ממעט יורד על דשא מארץ והוא כקבא כי זה כאור היום הולך ומאור הלילה כאור בקר שיחשה שמש מחריו וכזה כמו דוד אל שתשמח מלוכה ממנו יכפה אל מלכותו יחם אור כשמש אל אור הכסא והוא מלכות משיח בן דוד שתגדל מלכותו וכבה וגבה ממד מז יהיה הלילה כזה כאור בקר שיחשה בו השמש אמר שיה מתמיד הקיום והוא כאור הבוקר כל כן בעולם במלכות בית דוד כאור בקר שלא יסתר בו השמש בשבת העבים כי אז יהיה האור מגיע מהעבים אמר

סס מכיוני שהפסד ולא יהיה הבקר הטוב מעמד בלימת ממטר ויולד ממנו כמו העשן בשבת מקרן אמר כאור בקר יזרח השמש ובעבר ישולל ויבש: (ה) כי לא כן ביתי עם אל. ר"ל משיר מלכותי תקף כמו העשן במלכות שאול: ערוכה בכל ושמורה. ר"ל ממלכתי ערוכה בכל הזמן ושמורה מהיות נמדחי מאתי ס"פ שהטוב מהם בקלקל העתים: כי כל ישעי וכל חפץ כי לא לעתים. ר"ל בשיפ

מצודת ציון

כי אין מלה בלשון(תהלים קל"ט): (ד) עבות. ענין: מנוגה. ענין סמרה וזעיפה: דשא. חליל: (ה) ערוכה. ענין סדור: חפץ.

מצודת דוד

כמו מנוגה השמש וממטר השמים אמר מפני שיהיה להצמיח הדשא השמש כלומר כי אף אמר אור הבוקר היה סיבה יהיו לזריחת השמש השמש לא יהיה סיבה לחשיכה מעוף לון אור הבוקר סיבה יהיו לזריחת השמש כי כן היה יהיה ביתי אצל אל: מנוגה ממטר. כמו שהוא סיבה לזריחת השמש ולא יהיה סיבה לחשיכה כן ביתי אצל אל יהיה סיבה לזריחת השמש ולא לחשיכה: (ה) כי לא כן ביתי. אבל ביתי אינו כן אלא נותה בכל עת ובכל זמן כי ברית עולם שם לי שלא תפסוק ותהיה ערוכה ושמורה בכל: כי כל ישעי. כל הפץ וכל ישע שלי הוא שלא יהי' בצמח חשדה אשר יבוש אבל ישעי

רד"ק

כשהולך ואור כן תהיה מלכותי ממשלת בקר שאין בו עכירות אלא בהיר כי בקר שהוא עבות וענן פעם נגה ופעם מטר ואינו טוב אלא להצמיח דשא מן הארץ: (ה) כי לא כן. אבל ביתי אינו כן אלא נותה בכל עת ובכל זמן כי ברית עולם שם לי שלא תפסוק ותהיה ערוכה ושמורה בכל: כי כל ישעי. כל הפץ וכל ישע שלי הוא שלא יהי' בצמח חשדה אשר יבוש אבל ישעי

מצודת ציון

סמוך ולא יבוש: (ו) ובליעל. ענין: כאשפות. ענין: (ז) ומוט. ענין: ונשרפו באש. ענין: (ח) הכמוני. ענין: ראשי. ענין: (ט) ויכהם. ענין: (י) ויעל. ענין: ויעמוד. ענין: (יא) ויעמוד. ענין: (יב) ויעמוד. ענין: (יג) ויעמוד. ענין: (יד) ויעמוד. ענין: (טו) ויעמוד. ענין: (טז) ויעמוד. ענין: (יז) ויעמוד. ענין: (יח) ויעמוד. ענין: (יט) ויעמוד. ענין: (כ) ויעמוד. ענין: (כא) ויעמוד. ענין: (כב) ויעמוד. ענין: (כג) ויעמוד. ענין: (כד) ויעמוד. ענין: (כה) ויעמוד. ענין: (כו) ויעמוד. ענין: (כז) ויעמוד. ענין: (כח) ויעמוד. ענין: (כט) ויעמוד. ענין: (ל) ויעמוד. ענין: (לא) ויעמוד. ענין: (לב) ויעמוד. ענין: (לג) ויעמוד. ענין: (לד) ויעמוד. ענין: (לה) ויעמוד. ענין: (לו) ויעמוד. ענין: (לז) ויעמוד. ענין: (לח) ויעמוד. ענין: (לט) ויעמוד. ענין: (מ) ויעמוד. ענין: (מא) ויעמוד. ענין: (מב) ויעמוד. ענין: (מג) ויעמוד. ענין: (מד) ויעמוד. ענין: (מה) ויעמוד. ענין: (מו) ויעמוד. ענין: (מז) ויעמוד. ענין: (מח) ויעמוד. ענין: (מט) ויעמוד. ענין: (נ) ויעמוד. ענין: (נא) ויעמוד. ענין: (נב) ויעמוד. ענין: (נג) ויעמוד. ענין: (נד) ויעמוד. ענין: (נה) ויעמוד. ענין: (נו) ויעמוד. ענין: (נז) ויעמוד. ענין: (נח) ויעמוד. ענין: (נט) ויעמוד. ענין: (ס) ויעמוד. ענין: (סא) ויעמוד. ענין: (סב) ויעמוד. ענין: (סג) ויעמוד. ענין: (סד) ויעמוד. ענין: (סה) ויעמוד. ענין: (סו) ויעמוד. ענין: (סז) ויעמוד. ענין: (סח) ויעמוד. ענין: (סט) ויעמוד. ענין: (ע) ויעמוד. ענין: (עא) ויעמוד. ענין: (עב) ויעמוד. ענין: (עג) ויעמוד. ענין: (עד) ויעמוד. ענין: (עה) ויעמוד. ענין: (עו) ויעמוד. ענין: (עז) ויעמוד. ענין: (עח) ויעמוד. ענין: (עט) ויעמוד. ענין: (פ) ויעמוד. ענין: (פא) ויעמוד. ענין: (פב) ויעמוד. ענין: (פג) ויעמוד. ענין: (פד) ויעמוד. ענין: (פה) ויעמוד. ענין: (פו) ויעמוד. ענין: (פז) ויעמוד. ענין: (פח) ויעמוד. ענין: (פט) ויעמוד. ענין: (צ) ויעמוד. ענין: (צא) ויעמוד. ענין: (צב) ויעמוד. ענין: (צג) ויעמוד. ענין: (צד) ויעמוד. ענין: (צה) ויעמוד. ענין: (צו) ויעמוד. ענין: (צז) ויעמוד. ענין: (צח) ויעמוד. ענין: (צט) ויעמוד. ענין: (ק) ויעמוד. ענין: (קא) ויעמוד. ענין: (קב) ויעמוד. ענין: (קג) ויעמוד. ענין: (קד) ויעמוד. ענין: (קה) ויעמוד. ענין: (קו) ויעמוד. ענין: (קז) ויעמוד. ענין: (קח) ויעמוד. ענין: (קט) ויעמוד. ענין: (קי) ויעמוד. ענין: (קיא) ויעמוד. ענין: (קיב) ויעמוד. ענין: (קיג) ויעמוד. ענין: (קיד) ויעמוד. ענין: (קטו) ויעמוד. ענין: (קטז) ויעמוד. ענין: (קיח) ויעמוד. ענין: (קיט) ויעמוד. ענין: (קכ) ויעמוד. ענין: (קכא) ויעמוד. ענין: (קכב) ויעמוד. ענין: (קכג) ויעמוד. ענין: (קכד) ויעמוד. ענין: (קכה) ויעמוד. ענין: (קכו) ויעמוד. ענין: (קכז) ויעמוד. ענין: (קכח) ויעמוד. ענין: (קכט) ויעמוד. ענין: (קל) ויעמוד. ענין: (קלא) ויעמוד. ענין: (קלב) ויעמוד. ענין: (קלג) ויעמוד. ענין: (קלד) ויעמוד. ענין: (קלה) ויעמוד. ענין: (קלו) ויעמוד. ענין: (קלז) ויעמוד. ענין: (קלח) ויעמוד. ענין: (קלט) ויעמוד. ענין: (קמ) ויעמוד. ענין: (קמא) ויעמוד. ענין: (קמב) ויעמוד. ענין: (קמג) ויעמוד. ענין: (קמד) ויעמוד. ענין: (קמה) ויעמוד. ענין: (קמו) ויעמוד. ענין: (קמז) ויעמוד. ענין: (קמח) ויעמוד. ענין: (קמט) ויעמוד. ענין: (קנ) ויעמוד. ענין: (קנא) ויעמוד. ענין: (קנב) ויעמוד. ענין: (קנג) ויעמוד. ענין: (קנד) ויעמוד. ענין: (קנה) ויעמוד. ענין: (קנו) ויעמוד. ענין: (קנז) ויעמוד. ענין: (קנח) ויעמוד. ענין: (קנט) ויעמוד. ענין: (קס) ויעמוד. ענין: (קסא) ויעמוד. ענין: (קסב) ויעמוד. ענין: (קסג) ויעמוד. ענין: (קסד) ויעמוד. ענין: (קסה) ויעמוד. ענין: (קסו) ויעמוד. ענין: (קסז) ויעמוד. ענין: (קסח) ויעמוד. ענין: (קסט) ויעמוד. ענין: (קע) ויעמוד. ענין: (קעא) ויעמוד. ענין: (קעב) ויעמוד. ענין: (קעג) ויעמוד. ענין: (קעד) ויעמוד. ענין: (קעה) ויעמוד. ענין: (קעו) ויעמוד. ענין: (קעז) ויעמוד. ענין: (קעח) ויעמוד. ענין: (קעט) ויעמוד. ענין: (קפ) ויעמוד. ענין: (קפא) ויעמוד. ענין: (קפב) ויעמוד. ענין: (קפג) ויעמוד. ענין: (קפד) ויעמוד. ענין: (קפה) ויעמוד. ענין: (קפו) ויעמוד. ענין: (קפז) ויעמוד. ענין: (קפח) ויעמוד. ענין: (קפט) ויעמוד. ענין: (קצ) ויעמוד. ענין: (קצא) ויעמוד. ענין: (קצב) ויעמוד. ענין: (קצג) ויעמוד. ענין: (קצד) ויעמוד. ענין: (קצה) ויעמוד. ענין: (קצו) ויעמוד. ענין: (קצז) ויעמוד. ענין: (קצח) ויעמוד. ענין: (קצט) ויעמוד. ענין: (קצ) ויעמוד. ענין: (קצא) ויעמוד. ענין: (קצב) ויעמוד. ענין: (קצג) ויעמוד. ענין: (קצד) ויעמוד. ענין: (קצה) ויעמוד. ענין: (קצו) ויעמוד. ענין: (קצז) ויעמוד. ענין: (קצח) ויעמוד. ענין: (קצט) ויעמוד. ענין: (ר) ויעמוד. ענין: (רא) ויעמוד. ענין: (רב) ויעמוד. ענין: (רג) ויעמוד. ענין: (רד) ויעמוד. ענין: (רה) ויעמוד. ענין: (רו) ויעמוד. ענין: (רז) ויעמוד. ענין: (רח) ויעמוד. ענין: (רט) ויעמוד. ענין: (רי) ויעמוד. ענין: (ריא) ויעמוד. ענין: (ריב) ויעמוד. ענין: (ריג) ויעמוד. ענין: (רידי) ויעמוד. ענין: (רטו) ויעמוד. ענין: (רטז) ויעמוד. ענין: (ריח) ויעמוד. ענין: (ריט) ויעמוד. ענין: (רכ) ויעמוד. ענין: (רכא) ויעמוד. ענין: (רכב) ויעמוד. ענין: (רכג) ויעמוד. ענין: (רכד) ויעמוד. ענין: (רכה) ויעמוד. ענין: (רכו) ויעמוד. ענין: (רכז) ויעמוד. ענין: (רכח) ויעמוד. ענין: (רכט) ויעמוד. ענין: (רל) ויעמוד. ענין: (רלא) ויעמוד. ענין: (רלב) ויעמוד. ענין: (רלג) ויעמוד. ענין: (רלד) ויעמוד. ענין: (רלה) ויעמוד. ענין: (רלו) ויעמוד. ענין: (רלז) ויעמוד. ענין: (רלח) ויעמוד. ענין: (רלט) ויעמוד. ענין: (רמ) ויעמוד. ענין: (רמא) ויעמוד. ענין: (רמב) ויעמוד. ענין: (רמג) ויעמוד. ענין: (רמד) ויעמוד. ענין: (רמה) ויעמוד. ענין: (רמו) ויעמוד. ענין: (רמז) ויעמוד. ענין: (רמח) ויעמוד. ענין: (רמט) ויעמוד. ענין: (רנ) ויעמוד. ענין: (רנא) ויעמוד. ענין: (רנב) ויעמוד. ענין: (רנג) ויעמוד. ענין: (רנד) ויעמוד. ענין: (רנה) ויעמוד. ענין: (רנו) ויעמוד. ענין: (רנז) ויעמוד. ענין: (רנח) ויעמוד. ענין: (רנט) ויעמוד. ענין: (רס) ויעמוד. ענין: (רסא) ויעמוד. ענין: (רסב) ויעמוד. ענין: (רסג) ויעמוד. ענין: (רסד) ויעמוד. ענין: (רסה) ויעמוד. ענין: (רסו) ויעמוד. ענין: (רסז) ויעמוד. ענין: (רסח) ויעמוד. ענין: (רסט) ויעמוד. ענין: (רע) ויעמוד. ענין: (רעא) ויעמוד. ענין: (רעב) ויעמוד. ענין: (רעג) ויעמוד. ענין: (רעד) ויעמוד. ענין: (רעה) ויעמוד. ענין: (רעו) ויעמוד. ענין: (רעז) ויעמוד. ענין: (רעח) ויעמוד. ענין: (רעט) ויעמוד. ענין: (רפ) ויעמוד. ענין: (רפא) ויעמוד. ענין: (רפב) ויעמוד. ענין: (רפג) ויעמוד. ענין: (רפד) ויעמוד. ענין: (רפה) ויעמוד. ענין: (רפו) ויעמוד. ענין: (רפז) ויעמוד. ענין: (רפח) ויעמוד. ענין: (רפט) ויעמוד. ענין: (רצ) ויעמוד. ענין: (רצא) ויעמוד. ענין: (רצב) ויעמוד. ענין: (רצג) ויעמוד. ענין: (רצד) ויעמוד. ענין: (רצה) ויעמוד. ענין: (רצו) ויעמוד. ענין: (רצז) ויעמוד. ענין: (רצח) ויעמוד. ענין: (רצט) ויעמוד. ענין: (רק) ויעמוד. ענין: (רקא) ויעמוד. ענין: (רקב) ויעמוד. ענין: (רקג) ויעמוד. ענין: (רקד) ויעמוד. ענין: (רקה) ויעמוד. ענין: (רקו) ויעמוד. ענין: (רקז) ויעמוד. ענין: (רקח) ויעמוד. ענין: (רקט) ויעמוד. ענין: (רקי) ויעמוד. ענין: (רקיא) ויעמוד. ענין: (רקיב) ויעמוד. ענין: (רקיג) ויעמוד. ענין: (רקיד) ויעמוד. ענין: (רקטו) ויעמוד. ענין: (רקטז) ויעמוד. ענין: (רקיח) ויעמוד. ענין: (רקיט) ויעמוד. ענין: (רקכ) ויעמוד. ענין: (רקכא) ויעמוד. ענין: (רקכב) ויעמוד. ענין: (רקכג) ויעמוד. ענין: (רקכד) ויעמוד. ענין: (רקכה) ויעמוד. ענין: (רקכו) ויעמוד. ענין: (רקכז) ויעמוד. ענין: (רקכח) ויעמוד. ענין: (רקכט) ויעמוד. ענין: (רקל) ויעמוד. ענין: (רקלא) ויעמוד. ענין: (רקלב) ויעמוד. ענין: (רקלג) ויעמוד. ענין: (רקלד) ויעמוד. ענין: (רקלה) ויעמוד. ענין: (רקלו) ויעמוד. ענין: (רקלז) ויעמוד. ענין: (רקלח) ויעמוד. ענין: (רקלט) ויעמוד. ענין: (רקמ) ויעמוד. ענין: (רקמא) ויעמוד. ענין: (רקמב) ויעמוד. ענין: (רקמג) ויעמוד. ענין: (רקמד) ויעמוד. ענין: (רקמה) ויעמוד. ענין: (רקמו) ויעמוד. ענין: (רקמז) ויעמוד. ענין: (רקמח) ויעמוד. ענין: (רקמט) ויעמוד. ענין: (רקנ) ויעמוד. ענין: (רקנא) ויעמוד. ענין: (רקנב) ויעמוד. ענין: (רקנג) ויעמוד. ענין: (רקנד) ויעמוד. ענין: (רקנה) ויעמוד. ענין: (רקנו) ויעמוד. ענין: (רקנז) ויעמוד. ענין: (רקנח) ויעמוד. ענין: (רקנט) ויעמוד. ענין: (רקס) ויעמוד. ענין: (רקסא) ויעמוד. ענין: (רקסב) ויעמוד. ענין: (רקסג) ויעמוד. ענין: (רקסד) ויעמוד. ענין: (רקסה) ויעמוד. ענין: (רקסו) ויעמוד. ענין: (רקסז) ויעמוד. ענין: (רקסח) ויעמוד. ענין: (רקסט) ויעמוד. ענין: (רקע) ויעמוד. ענין: (רקעא) ויעמוד. ענין: (רקעב) ויעמוד. ענין: (רקעג) ויעמוד. ענין: (רקעד) ויעמוד. ענין: (רקעה) ויעמוד. ענין: (רקעו) ויעמוד. ענין: (רקעז) ויעמוד. ענין: (רקעח) ויעמוד. ענין: (רקעט) ויעמוד. ענין: (רקפ) ויעמוד. ענין: (רקפא) ויעמוד. ענין: (רקפב) ויעמוד. ענין: (רקפג) ויעמוד. ענין: (רקפד) ויעמוד. ענין: (רקפה) ויעמוד. ענין: (רקפו) ויעמוד. ענין: (רקפז) ויעמוד. ענין: (רקפח) ויעמוד. ענין: (רקפט) ויעמוד. ענין: (רקצ) ויעמוד. ענין: (רקצא) ויעמוד. ענין: (רקצב) ויעמוד. ענין: (רקצג) ויעמוד. ענין: (רקצד) ויעמוד. ענין: (רקצה) ויעמוד. ענין: (רקצו) ויעמוד. ענין: (רקצז) ויעמוד. ענין: (רקצח) ויעמוד. ענין: (רק

לְעַלְמָא דַּאֲתֵי אֲרֵי כָּל יִשְׁעִי וְכָל חֶפְצִי כִּי־לֹא יַצְמִיחַ׃ וּבְלִיַּעַל
זַרְעִי וְכָל בְּעוּתִי קֳדָמוֹהִי מִתְעַבְּדִין בְּכֵן
כְּקוֹץ מְנַד כֻּלְּהֶם כִּי־לֹא בְיָד יִקָּחוּ׃
כָּל מַלְכוּ לְקַבְלֵיהּ עוֹד
וְאִישׁ יִגַּע בָּהֶם יְמַלֵּא בַרְזֶל וְעֵץ חֲנִית
ובאש
לְמִקְטַף וְכַד אֲנָשׁ חַיִם עֲלֵיהוֹן וְשָׁבִיק לְהוֹן אְוִלִין וְתִתְקְפִין עַד דְּלֵית אֶפְשַׁר לְמִקְרַב לְהוֹן בְּיָד׃
וְאַף כָּל אֱנָשׁ דְּמִשְׁתָּרֵי לְמִיקְרַב בְּחוֹבִין אְוִלִין וְתִתְקְפִין עֲלוֹהִי עַד דְּחָפִין לֵיהּ כַּלְבּוּשׁ דְּפַרְזְלָא דִּלְא יְקָלִין לַיהּ כְּאֶעֱי מוּרְגִין וְרוּמְחִין בְּנֵין לֵית פּוּרְעָנוּתְהוֹן בְּיַד אֱנָשׁ אֱלָהֵין בְּאֶשְׁתָּא עָתִידִין

רש"י

קלר: כי לא יצמיח. עוד למלך המר מלכותי. דבר אחר כי ברית עולם שם לביתי להיות מלכותי קיימת והבטית מרוכה בכל בפי כל הנביאים: (ו) בקוץ מונד. קרוי"ן בלע"ז (בל"ת דיסטעלן) (כמו שמות ל"ד ה') שנקטנותו רך וגע ונד וסופו מתקשה עד אחר לא ניד ידיהם ומוד: (ז) ואיש יגע בהם ימלא. ברזל ועץ חנית כמו שספרש בסמוך. איש אשר יגע בהן ימלא ברזל ועץ חנית: כי לא ביד יקחו. אינו יכול ליקח אותם בידו אלא שלא יהא נעקר: (ז) ואיש. אשר יגע בהם כיצד יעשה שלא יהיו עוקצין אוהנו: ימלא ברזל ועץ חנית. לכרות אותם ואף לאחר שנכרתו אין בהם הנאה לכלום כי אם לשריפה שלא יצליחו במלאכתם לבנות מהם בנין ולא יקחו (יהר) [יתד] לתלות עליו כלי. כל הנאתם לשריפה כשאדם יושב להתחמם לאורו בנגד המדורה כמו שמפרש והולך שרוף

מהר"י קרא

ששאלתי ממנו שיושיעני וכל חפצי ששאלתי ממנו לא מנע ממני הכל מלא. וכן ת"י ארי כל צדכי וכל בעותי קדמוהי מתעבדין: כי לא יצמיח. כי לא יצמח ישועה במלכות שיהקים על ידי אחר ולא יעלה שכל אדם שיכנס במלכותי במקומי שאינו מזרעי לא יצלח במלוכה. וכן מצינו בכל מלכי ישראל שמלכו בשנקרעה מלכות מרחבעם בן שלמה ונהנה לירבעם וחביריו לא נתקיימה בידם. וכן ת"י בכן מלכו לקבלה לא התקיים: (ו) ובליעל כקוץ מנד כלהם. את' מלכותי דומה לאור הבוקר שמתנבר החילך. אבל בני בליעל דומין לקוץ שמונח על גבי

רד"ק

לא יספק לעולם וי"ת שני הפסוקים האלה כן וכאור בקר סוביבון דצדיקיא וגו' כבעמוד: (ו) ובליעל. אבל הרשעים יהיו כקוץ מינד כמו תקוץ שבניך אותו ומשליכו כל מוצאו כן הם כי הם מכאיבים לנוגע בהם ולא יקחו אותם ביד אבל משליכים אותם בהגלים או בדבר אחר: (ז) ואיש יגע. ואם יגע אדם בהם במקום שצומחים ימלא ברזל ר"ל יקח ברזל לכרות אותם ואמר ימלא כנגד המשל שהוא על רשעים ולא יקרב אדם להם אלא אם ימלא כלי ברזל כלומר שילבש שריון שלא יוכלו להרע לו או פי' ימלא יכרת כמו בלא יומו המלא ופי' יכרת הקוץ בברזל כלומר אם ירצה אדם לגעת בהם צריך שיכרתנו בברזל או בעץ חנית מרחוק או ישרפו אותם במקום שבהם כלומר במקום שהם צומחים כן הרשעים צריך שישתדל האדם לכלותם בעצמו אם יוכל או על ידי אחרים כמו שעושים לקוץ עם החנית או יתפלל עליהם שילכו ויסופו במקומם כמו לקוצים שישרפו' בשבת וי"ת אל שני הפסוקים כן ורשיעיא עבדי חטאה דמן לכובין ונו' ואיש יגע ואף כל אנש

רלב"ג

עכוכה ככל כי ימלא כשמלא כל יפנו וכל תפן כי זה יהיה כעת לכעס כדרכי התורה ומלא כמלא גם ימלא ככעס לתת פניו וזהו כסודם מאחרי הפ"י מז היה שמוחה כי לא יתכן בחיות להם המלוכה: (ו) ובליעל כקוץ מונד כלהם. ומלוכה הכעשים כביקחו המשלוכה הם כלם כקוץ מולד שיזיק מהם והנם למתקדמים להיו ויקבצם כקוצים כי לא יקחו האוכלים ביד מם הקוצים כי יזיקו בהם והמשלם עוד לקוץ שיהיו מוסכ סרי וכשיהיו כמו כזה לו מלכות ירבעם ואחריו: (ז) ואיש יגע בהם ימלא כלי ברזל ועץ חנית. ר"ל כי אחר יגע בהעשים ויקבצ מלהם ימלא כל גופו ממכות הברזל: ועץ חנית. ר"ל אחר הכעם בגופו ברזל החנית יכעם הען: ובאש שרוף ישבתו בשבת. ר"ל כי בהשבת המלכה מהם יכלו הם ובניהם בכליון מהון כמו שהזכיר מענין ירבעם והודומים לו כי בעת שבהשבת המלכה מהם לא הפסיקו להם עין ואחר: ביאור הדברים. למר שכפר דבר לה' את דברי הסיכם הזאת לתת לו בכח והודיעה כיום שהכר נהפכה לו כי הגיל ה' לאותו מקח כל מוציו הרוצים מותו כמו נגיע הפלשתי ואחרים מלך גם והעמלקים אחר פשעו אל לקנג ואיש בשם והפלשתים שבאו להלחם עמו ואמנון בן אחיה והדבשני ואחבשלום ואחיתופל ושבע בן בכרי ושבני בן דוד והוא מלך ודוד היה עבדו והנה היה מכלים הפלי לאותה הכת כי בשם ה' מלך ודוד מלך עליהם ולא יעלה על לבו לשלוח ידו במשיח ה' ומזה למדנו כי אין ראוי לאדם שיעשה רעה לאחד מן הרשעים אפילו כשיהיה מוסכם לו שיעשה אותה כי אולי יהיה מהם אחד שיתחרט ויעשה תשובה ויחיה ולא ימות בחטאו ואולי יהיה ממנו מי שי

עלי והוא מוכיח אותי מלכתי תמים כדודיים אותי על לא חמס בכפי כי הענין כמו הענין בשמול ותכבדוהו בזה והנה לא התקשטו' האמר הנביא הש"י מחוירי ישיבו לי בחמלמות תשובה שלמה פתחבלו לש"י אחר שספרתי מפלטותיו המיוחלות המיישרים לב ובשתי ימשוך הנה בעת שמו מלי דעות נפלאות מביאות מל מות ובשתי ימות בנפלה לו התחלתי לקרות שם כי המורה על מילותו ביותר על מה שחסר. וכדבקי כו כזה הפוסק התחלתי לגיי והוא שומע תכף קול הפילוי מיילל מעלמו אחר להתפלל בהשתדל מדברים התחד והנה פה שלמה שותפי בתזוני להתפלל בהשתדל בכללו. והנה מדוע הזון לף הש"י לו מיוחי הרעים עולמו לתילו מלך מלף הש"י אחר בעבון הארון יתחדש שמו הרעש וילעגו חלקו התרן גם יסודות התרוים הגבוהים יתמוטטו וירעשו: ואחר מאבל כי מדוע הכעש עליה עבון לף הש"י ואלה מה שמו מפיו תחלל לויניו ותשמיחם עד שלמחון לף הזה בעבו ממנו נהנים. והנה היה זה המבל לניעיד על הפלגת הרע שחדש הש"י כדי שיפלו מויני דוד מהיכלות וזה שכתר כשב הש"י שיעשו ישראל בימלחמה ומתו מהם שלוש ובניו וכן הענין בחיתת תבעבים וכלל הש"י בהתקוף בפוליי הקולות שקול לדוד בעלה עליה עלום בסבות אחר בזוכל לחיות בעון הרע לתויני דוד בה התמלך לדוד: ואחר כי לויד בהעתק הש"י מן המעים ודרך על התרן ושלח שלחו בקלות כלולו התעוקף: ובא סביב דוד עון ואחר לכסך עניו ולכסתר הש"י בקדף בחול אחרי דוד שלח יהול למלחמו ולכתר עלה לחוד והיה קרוב לו ביחסף דוד בשב הש"י שלח מלחך לו בחול כי עשו לו שני פלשתים על התרן והוכלכם לפוזב דוד. ואחר כי התבון בעלמו בחשב הש"י ע"י מלחמו לבחסיף דוד ולעלמו מויני ממנו יצלח בה בחך בעבו ממנו גחלי לם ובם פלשתים ביולדים מתבון אחר בעלה בו לוד קיבוני וממנו מתחבשו לעמים בתחבשו הקולות שקול לדוד בעלה עלום בסבות אחר בזוכל לחיות בעון הרע לתויני דוד בה התמלך לדוד: ובא סביב דוד עון ואחר לכסך עניו ולכסתר בם מתויני הפוליי היה זה מבל לא מה שבשב הש"י בקדף בחול אחרי דוד שלח יהול למלחמו ולכחר עלה לחוד והיה קרוב לו ביחסף דוד בשב הש"י שלח מלחך

וּבָאִישׁ שָׁרוּף יְשָׁרְפוּ בָאֵשׁ׃ ח אֵלֶּה
שְׁמוֹת הַגִּבֹּרִים אֲשֶׁר לְדָוִד יֹשֵׁב
בַּשֶּׁבֶת תַּחְכְּמֹנִי רֹאשׁ הַשָּׁלִשִׁי הוּא

לְאוּקְדָן יְהוֹקְדוֹן
בְּאַתְגְּלָאָה בֵּית דִּינָא
בְּגָא לְמֵמַב עַל פּוּרְסֵי
דִּינָא לְמֵירַן יָת עַלְמָא׃
ח אִלֵּין שְׁמָהָת גִּבָּרַיָּא
דְּדָוִד עִם גִּבָּרָא רֵישׁ
מַתְרַוָּא יְתֵיב עַל ת"א שמות הגבורים . מ"ק סז : רמח בשליחי . שם : יושב בשבת (משנה לח) :

פּוּרְסֵי דִּינָא וְכָל נְבִיאַיָּא וְסָבְיָא מְקַבְּלִין מִיָּדֵיהּ מְשִׁיחַ בְּמִשְׁחָא קוּדְשָׁא בְּחִיר וּמְפַנֵּק שַׁפִּיר בְּרַחֲמֵיהּ
וְיָאֵי בְּחֻלְּיָיהּ חַכִּים בְּחוּכְמְתָא וְסוּכְלְתָן בְּעֵצָה גִּבַּר בְּגְבוּרְתָא רֵישׁ גִּבָּרַיָּא הוּא מְתַקֵּן

רש"י

בלי זיין לקנאי : ובאיש שרוף ישרפו בשבת . ואין שם תקנה אלא שריפ' ולשבת ולהתחמם כיוצא בה הרשעים אין להם תקנה אלא שריפה בגיהנם : בשבת . הקב"ה יוצב על כסא הדין :(ח) אשר לדוד יושב בשבת . יושב בשב' סנה' והוא תחכמוני והוא רמח השליחי חכ בנוי בחכמה ובגבור' גי' דברי הללו הוא רמח כמו סנה' ובנו חכם ואיש תומר

מהר"י קרא

ישראל בשבת . כן בני בליעל . כשב"ת בהם והיו עמים משרפות סיד . קוצים כאחים באש יצתו : (ח) אלה שמות הגבורים אשר לדוד . הגדול שבהם שהיה יושב בישיבה ודן היה מחוכם שבחכמים. כמו שמפרש והולך יושב בשבת (ובישיבה) ותחכמוני

דלב"ג

דמשרי למיקרב כחויבין אולין וגו' כבעמוד : (ח) יושב בשבת . דעת המתרגם וכן דעת רז"ל כי זה הפסוק על דוד ר"ל אלה שמות הגבורים אשר לדוד שהיה יושב בשבת וכו' אלה שמות גבורותיו של דוד וי"ת כך אלין שמהת גיבריא וגו' והם ז"ל פ' יושב בשבת שהיה יושב בישיבה של תורה : ראש השלישי . ראש לג' האבות : עדינו העצני . בשעה שהיה עוסק בהורה מעדן עצמו כתולעת ובשעה שהיה יוצא למלחמה מקשה עצמו כעץ וי"ש מרבותינו ז"ל שאמרו כי על יואב אמר זה הפסוק שהיה חכם נדול וראש סנהדרין שנאמר התכמוני ראש השלישי דלפי הפשט נראה כי גבור אחד היה מגבורי דוד וראש נבוריו דוד היה ושמו עדינו העצינו וספר עליו שהיה חכם מופלא על נבורתו והיה יושב בשבת סנהדרין וחכמי ישראל והיה ראש להם והוא שאמר ראש השלישי והוא כמו השלישי וכן לכרי ולרצים כמו לכרים ושלישים הוא לשון נדולה נדולים ונכבדים כמו השלישי אשר למלך ומבחר שלישיו והתחכמוני שם תואר מן חכמה וספר מגבורותיו על שמנה מאות חלל ר"ל שהיה על שמנה מאות חלל כלומר שהרג שמונה מאות אנשים בפלחמה אחת והו בפעם אחת ובדברי הימים קורא אותו ישבעם ר"ל שהיה יושב בראש העם וכנון א' הוא עם מה שכתוב כאן יושב בשבת ומה שאמר הנה על שמנה מאות חלל ושם אומר הוא עורר את חניתו על שלש מאות חלל שני מלחמות היו באחת הרג שמונה מאות ובאחר' שלש מאות ומה שאמר הנה התחכמוני ושם בן חכמוני כן שנאמר שם כמו איש כמו בן חיל ר"ל בן חכמה או יהיה שם אביו התכמוני או חכמוני כי אחד

מצודת דוד

שים לבשר בחרב ובחנית וכשוק של כל אחד מהם יהיה מלא מבשרן . התחכמוני ונם שן הכלב תבוא כו אחר כל החנית : באיש שרוף וגו' . בחכמתו שם ישלחו בעת יושבת מלבושם . תו ר"ל בעבור יושבת זכר בשבת שלא יהיו יכולים לעשות מלחמה . והתחכמוני שם תואר למו וכן שים בכיס יכניעם ומחכם והבומיי להם : (ח) אשר לדוד . מלבד הנזכר ומה היו אלה שהיו עמים משרפות סיד ויכלו נפש : יושב בשבת התכמוני . ר"ל אחד היה יושב עם דוד בישיבה התכמה והיה להם הנבורים ושמו עדינו העצני (ובד"ם ובמקום יושב בשבת נאמר יאשבעם והיו שים כי יאשבעם הוא כאלו אמר יושב בשבת התכמוני אבל שם כן מכמוני וסיו היה

פירוש ע"ט

הָאבֶן קִיין תְּקָנָה נִיט נִייאֶרֶט וּבְאִישׁ שָׁרוּף יִשְׂרְפוּ דָם
זַיי מוּזָען פַּר בְּרֶענְט וָועֶרֶן אִין פִּיעֶר בַּשֶּׁבֶת דָם מָען
זָאל זִיצֶען אִין מֶען זָאל זִיךְ וַוארְמֶען כִּיי זַיי אַזוֹ דִי
דָשָׁעִים הָאבֶן אוֹךְ קִיין תְּקָנָה נִיט אַז זַיי טוּהֶן קִיין
תְּשׁוּבָה נִיט נָאר זַיי מִיזֶען פַּאר בְּרֶענְט וָועֶרֶן אִין
גֶיהִנֹּם וְוען נָאט זוֹרְגט אוֹף דָר שָׁטוּל פּוּן דִין׃ (ח) אֵלֶּה
שְׁמוֹת הַגִּבֹּרִים דָם זָענֶן דִי גְּבוּרִים וָואס

גְּעֶנֶן גֶוועֶן מוּט דָוִד יוֹשֵׁב בַּשֶּׁבֶת הַתַּחְכְּמוֹנִי דֶער וָום אִיז
גְּעֶסֶן אוֹן דֶעם זִיצוּנְג פּוּן דִי קְלֵיגֶע דָם זָענֶן דִיא
סַנְהֶדְרִין רֹאשׁ הַשָּׁלִישִׁי דֶער עֶלְטֶסְטֶער פּוּן דִי דְרַייא
גְּבוּרִים הוּא עֲדִינוֹ הָעֶצְנִי עֶר הָיָה גֶיוֶוען עֲדִינוֹ הָעֶצְנִי
(אִין דִיא חֲכָמִים זָאגֶן רֹאשׁ הַשָּׁלִישִׁי מֵיינְט מָען דָוִד
אַלֶיין עֶר אִיז גֶיוֶוען אִיין רֹאשׁ אִין דְרַייא זַאכֶען אִין
שֶׁיינְקֶלֶייט אוֹז אִין חָכְמָה אוֹז אִין גְּבוּרָה אַזוֹ וִוי דָר

עֲדִינוֹ הָעֶצְנִי עַל־שְׁמֹנֶה מֵאוֹת חָלָל
בְּפַעַם אֶחָד׃ ט וְאַחֲרָיו אֶלְעָזָר בֶּן־דֹּדוֹ
בֶּן־אֲחֹחִי בִּשְׁלֹשָׁה *גִּבֹּרִים עִם־דָּוִד
בְּחָרְפָם בַּפְּלִשְׁתִּים נֶאֱסְפוּ־שָׁם
לַמִּלְחָמָה וַיַּעֲלוּ אִישׁ יִשְׂרָאֵל׃ י הוּא
קָם וַיַּךְ בַּפְּלִשְׁתִּים עַד כִּי־יָגְעָה יָדוֹ
וַתִּדְבַּק יָדוֹ אֶל־הַחֶרֶב וַיַּעַשׂ יְהוָה
תְּשׁוּעָה גְדוֹלָה בַּיּוֹם הַהוּא וְהָעָם יָשֻׁבוּ

בְּמָנֵי וְנָא נְפַק בְּפוּם
קָלָא וְנָצַח בְּקִרְבָּא
וּמְהַגֵּיב עַל יְדֵי
מוֹרְנְיָתֵיהּ תַּמָּנֵי מְאָה
קְטִילִין בְּזִמְנָא חָדָא׃
ט וּבַתְרוֹהִי אֶלְעָזָר בַּר
דּוֹדוֹ בַּר אֲחוֹהִי בְּתַלָּתָא
גִּבָּרַיָּא עִם דָּוִד כַּד
חָסִידוּ פְּלִשְׁתָּאֵי
וְאִתְכַּנִּישׁוּ תַּמָּן לַאֲנָחָא
קְרָבָא וּסְלִיקוּ אֱנָשׁ
יִשְׂרָאֵל׃ י הוּא קָם
וּקְטַל בְּפְלִשְׁתָּאֵי עַד
דְּלָאֵית יְדֵיהּ וְאִדְבֵּיקַת
יְדֵיהּ עִם חַרְבָּא וַעֲבַד
יְיָ פּוּרְקָנָא רַבָּא בְּיוֹמָא

מהר"י קרא העצני קרי אחת קרי ואחריו קרי דודו קרי הגבורים קרי ראש השלישי. פת' ראש הגבורים אשר לדוד הוא עדינו העצני. עדינו היה שמו ושם מקומו עוצן. ומה היה גבורתו. הרג שמונה מאות בפעם אחת: (ט) ואחריו אלעזר בן דוד בן אחותי בשלשה הגבורים עם דוד. פת' זה היה נמנה בשלשה גבורים שהיו עם דוד. ומה היה גבורתו בחרפם בפלשתים נאספו שם למלחמה ויעלו איש ישראל, והוא קם ויך בפלשתים עד כי יגעה ידו. פת' פעם אחת חרפו ישראל את פלשתים ופלשתים את ישראל שנאספו למלחמה. ויעלו איש ישראל פת' וינוסו איש ישראל מפני פלשתים והוא קם ויך בפלשתים כולם נסו והוא מעצר מלחמתו ויך בפלשתים עד כי יגעה ידו: (י) והעם ישובו אחריו אך לפשט. פת' העם שנסו להם מתחלה מפני

רד"ק

גבורים מזכר תמלם וכם עדינו העלני למעזר בן לחמי שמם בן מגע
ספרי: כתיב בפלשתים, דמה שם היו נמכרים בפלשתים
להתפאר עליהם שלא יהיו להם כמלחמה כמו שהיו ממלך גזית
ספלשתי מעכתי ושמלתי (י) עד כי יגעה ידו ותדבק בחרב. הלם יגעה

הוא וזהו עדינו היה בנו: העצני. כתיב בויי"ו וקרי ביו"ד:
בפעם אחד, כתיב בדל"ת לשון זכר וקרי אחת בה"י לשון
נקבה: (ט) אלעזר בן דודו. כך היה שמו וכת"י בר דודו וקרי
דודו בויי"ו וכתיב דודי ביו"ד: בן אחותי. ובדברי הימים
האחחי אחחי שם משפחה היה לפיכך אמר בן אחחי ואמר

תאחחי כמו בן קנז הקנזי: בשלשה גבורים, וקרי הגבורים והענין אחד והג' גבורים הם הנזכרים הנה עדינו ואלעזר ושמה
בן אגא ור"ל בשלשה כי היה השלישי שהיה עמהם במלחמה זאת עם דוד והוא היה ראש השלשה הזאת: בחרפם. מבנין
פעל הרגוש כי החי"ת מעמדת בגעיא ועינינו כמו חרף נפשו למות שעינינו גלח וכן בחרפם גלו נפשם לסכנה על דרך וישלך
את נפשו מנגד וי"ת כד חסידו פלישתאי דעתו כי בחרפם אומר על פלשתים א"כ תהיה חבי"ת בפלשתים נוספת ולפי הפשט
בחרפם אומר על אלה הגבורים שגלו עצמם להלחם בפלשתים שנאספו שם להלחם וישראל עלו מפניהם ואלו שלשת הגבורי'
ירדו אליהם ואלעזר התנבר במלחמה ואת יותר מהשנים ועליו אמר הוא קם ויך בפלשתים: (י) והעם ישבו אחריו, אמר

מצודת ציון

לכדי ונלכדים (מלכים ב' י"ז) ונאספו לכלים: (ט) בחרפם, מלשון
מכפה וזכיון: ויעלו, נסתלקו כמו טעלות גדים (יחוק ח): (י) יגעה.

מצודת דוד

וכן מים יכזבים הלא נקלח יכזבלמי וגם נקלח כן יכזבים ומוכן
לחמה (שם): על שמנה מאות. מוסב למעלה לומר שסיה יושב
ביחידה שהכתוב על אחד סיה סובב בשנים לחמה שמונה מאות הלל

ופ"ח כי מתייגע בהולכו שכן כ"ב ב"מ הזל ליצב ויחידת החכמה על הסביבה ומסוגן לה (ובד"ם נאמר סוף עובר לחת ממיחו על ג' מאות
ואלל וגו' כי שם משכחו בהגבורה לבד לומר על הריגת ג' מאות חלל ומסוך לה סיה עובר לחת ממיחו להלחם עמו כלומר שהיה עמה להלחם
וכלן משכחו בהחכמה החכמה עם הגבורה): (ט) ואחריו. במעלה: בשלשה הגבורים. כ"ל סוף סיה לחמד בשלשה הגבורים שהיו
עם דוד בעת חרפם לחת הפלשתים לחת להלחם בם. ולח הזכר במלחמה. ומחי סיחה: ויעלו, נסתלקו
מעלחם בהם: (י) עד כי יגעה ידו. מכוד החמוחת והחכלות יגעה ידו ולדבקה לו החרב כי סר לו ממנה כח החפשטות סיד כדלך
סמוכה בחמוחת וסכלות: והעם ישובו. לחר שנסתלק מלחלחם סבו לחזרו לך לפשט מלכושי החלנים ולח עזיכהו להכות בהם:

פירוש ע"ט

פְּסוּק זֶאֹנֶט נְבוֹן דָּבָר וְאִישׁ הוֹגֶה וְגִבּוֹר חַיִל הוּא עֲדִינוֹ
הָעֶצְנִי אוֹ עֵר הָט גִּילְעָרִיבְט הוֹרָה הָמְ עֵר זִיךְ צוּ נוּף
גִּיווּיקְלְט אוֹז וִוי אַיין וְוֹארום אוֹג אַז עֵר אִיז אַרוֹם
גְּגָאנְגָן מִלְחָמָה הָאלְטֶן אִיז עֵר גְּוֹוען הָאלְט אַזוֹ וִוי
אַיין הָאלְץ) זַי שְׁמוֹנָה מֵאוֹת חָלָל אַכְט הוּנְדֶערְט דָּר
שְׁלָאגִינְי הָט עֵר דָּעֶר שְׁלָאגְן אוֹג אַיין מָאל כְּלוֹמַר
אוֹג אַיין מִלְחָמָה: (ט) וְאַחֲרָיו אֶלְעָזָר בֶּן דּוֹדוֹ אוֹג נָאךְ
אִים אִיז גְּוֹוען אֶלְעָזָר דָּעֶר זוֹן פּוּן דּוֹדִי בֶּן אֲחוֹתִי
בִּשְׁלֹשָׁה הַגִּבּוֹרִים וגו' עֵר אִיז גְּיֹוען צְוֵוישְׁן דִּיא דְּרַיִיא
גְּרָעְסְטֶי גִּבּוֹרִים וְוֹאס זְעֶנֶן גְּוֹוען מִיט דָּוִד אִין זַיי עֵר
שֶׁעֶנֶן אִין דִּי פְּלִשְׁתִּים כְּלוֹמַר אַז זַיי הָאבֶּן זִיךְ פֵּר

ארר

אַחֲרָיו אַךְ לְפַשְּׁט׃ יא וְאַחֲרָוֹ שַׁמָּה בֶּן־
אָגָא הָרָרִי וַיֶּאֱסְפוּ פְלִשְׁתִּים לַחֲיָה
וַתְּהִי־שָׁם חֶלְקַת הַשָּׂדֶה מְלֵאָה
עֲדָשִׁים וְהָעָם נָס מִפְּנֵי פְלִשְׁתִּים׃
יב וַיִּתְיַצֵּב בְּתוֹךְ־הַחֶלְקָה וַיַּצִּילָהּ וַיַּךְ
אֶת־פְּלִשְׁתִּים וַיַּעַשׂ יְהוָה תְּשׁוּעָה
גְּדוֹלָה׃ יג וַיֵּרְדוּ שְׁלֹשָׁה מֵהַשְּׁלֹשִׁים
רֹאשׁ וַיָּבֹאוּ אֶל־קָצִיר אֶל־דָּוִד אֶל־
מְעָרַת עֲדֻלָּם וְחַיַּת פְּלִשְׁתִּים חֹנָה

תרגום

הַהוּא וְעַמָּא תַּב בַּתְרוֹהִי
בָּרַם לַחֲקָא קְטִילָיָא׃
יא וּבַתְרוֹהִי שַׁמָּה בַּר
אָגָא דְּמִן הָרָר טוּרָאָה
וְאִתְכְּנִישׁוּ פְּלִשְׁתָּאֵי
לְחַיְהָא וַהֲוַת תַּמָּן
אַחְסָנַת חַקְלָא מְלְיָא
טְלוֹפְחִין וְעַמָּא אַפֵּךְ מִן
קֳדָם פְּלִשְׁתָּאֵי׃
יב וְאִתְעַתַּד בְּגוֹ
אַחְסָנְתָא וְשֵׁזְבֵיהּ וּקְטַל
יָת פְּלִשְׁתָּאֵי וַעֲבַד יְיָ
פּוּרְקָנָא רַבָּא׃ יג וּנְחַתוּ
תְּלָתָא גַּבְרַיָּא מִגַּבְרֵי
רֵישֵׁי כִּשְׁרַיָּתָא וַאֲתוֹ
לְחֶצְדָא לְוָת דָּוִד
לְמְעָרַת עֲדֻלָּם וּמַשְׁרִיַּת
פְּלִשְׁתָּאֵי שַׁרְיָא בְּמֵישַׁר
גִּבְרִיא

ת"א ותהי שם . כ"ק ס (פוכטורין כ) : ויתיצב וכל כעניין . שם (שם) : יאחריו קרי שלשה קרי

מהר"י קרא

פלשתים שבו אחריו ולא לעזור שלא היה צריך לעזרתם שכבר הכם: אך לפשט. אך לדבר זה שבו אחריו לפשט את החללים: (יא) ואחריו שמה בן אגא הררי. אי אפשר לומר שהיה שוה לאלעזר לגבורה שאין דומה מוצא גדול (את) שלו בעוד שהוא גדול את הגדולה [מכה] את הגדולה עד שמציל את הגדולה מידו ובורחו לזה שהולך הולך והכות אחר האויב עד שיתיגע ידו וידבק על חרב. כך אלעזר הכה בפלשתים עד כי יגעה ידו. אבל שמה בן אגא לא התגר בם ולא רדף אחריהם אלא שהציל את הגדולה דכתיב ויתיצב בתוך החלקה ויצילה. לבך נאמר ואחריו שמה בן אגא אבל לדמותו ולהשוותו לגבורה אלעזר אי אשר כמו שפירשתי: (יג) וירדו שלשה מהשלשים ראש. פת' וירדו שלשה שכל אחד מאלו שלשה [היה] ראש גבורים אשר לדוד: מהשלשים. את' מהגבורים (ראש). כמו ושלישים על כולו. וראיה לדבר מהרגים של יונתן שהרגם ונחתו תלתא גבוריא מנכרי ריש משיריתא: וחית פלשתים. פת' מחנה פלשתים כמו שנאמר וייאספו פלשתים לחית שפ' בתנח.

רד"ק

ישובו כי כבר נסו מפני פלשתים כמו שאמר ויעלו איש ישראל וכאשר ראו גבורת אלעזר שהיה מכה בפלשתים שבו אחריו: אך לפשט, כלומר לא היו צריכים להכות בפלשתים אלא לפשט את החללים לבד שהי' מכה פלשתים: (יא) ואחריו שמה בן אגא הררי. ת"י שכח בר אגא דמן הדר טוראה: לחיה. עיר פרזות שאין לה חומה והמקום ההוא נקרא אפס דמים כמו שאמר בדברי הימים כי שם היתה מלחמה ואת: מלאה עדשים. ובדברי הימים אמר מלאה שעורים עמרים היתה מלאה כי החלקה כבר נקצרה אלא שאספו בתוכה עמרים מהשדות האחרים ואותם העמרים היו מחעדשים ומהשעורים והיתה מלאה מהם ואמר חנה עדשים ושם אמר שעורים: (יב) ויתיצב. ובדברי הימים אמר ויתיצב ר"ל הוא ואלעזר ואמר הנה ויתיצב כי שמה היה עיקר המלחמה ההיא: (יג) וירדו שלשה. וכתוב שלשים ר"ל הגדולים והגבורים שבשלישים כמו ושלישים על כלו וקרי שלשה כי השלשה היו אלה הגבורים אשר ירדו אל דוד: מהשלשים ראש. מהשלישים שחיו ראשי המהנות וכת"י מגבורי רישי משריתא אבל הוא תרגם שלשים כמו שלשים: ויבואו אל קציר. בעת קציר כאילו אמר בקציר וכן אבר ואל הארון תתן את העדות אשר אתן אליך כמו ובארון: אל מערת עדולם. ובדברי הימים אמר על הצור אל דוד אל מערת עדולם כי צור חזק וגבוה היה שם והיא המצודה שאמר דוד אז במצודה ושה הענין היה בשחיה דוד בורת מפני שאול וגבולם

מצודת דוד

(יא) ואחריו. כמעלה: לחיה. להיות מדה ומהגה שלימה: מלאה עדשים. וכ"ה בספרים שמוסיים כי בתמת זו מלתמת מחיה כמעשה מחי כי כלן נאמר שמה ובמלעזר הלילה וכמ שנאמר שמה הלילה: (יב) ויתיצב. לכל ישמיו לותה: (יג) מהשלשים ראש. כ"ם מהשלשה היה לפס מהבלשים סגנורים המכרים למעשה: אל קציר. נמו בקציר וכן אל מקום המרון (שמות כ"ם) ומפשטו ובהמרון כ"ל בעת הקציר: מערת עדולם. וכ"ם אמר עוד על הצור כי לוב גבוה ומקו

פירוש ע"ט

אָבֶר עִם הַט אִים קַיְינֶר גִיט בְּאַרְאֶרפְּט הֶעְלְקֶן צוּ
דָּעֶר מִלְחָמָה: (יא) וְאַחֲרָיו שַׁמָּה בֶּן אָגָא הָרָרִי אוּנ נָאךְ
אִים אִיז גְּוֶועזֶן שַׁמָּה בֶּן אָגָא פּוּן דָּעם בַּאגְרֶנ וַיֵּאָסְפוּ
פְּלִשְׁתִּים לַחֲיָה אִין דִי פְּלִשְׁתִּים הָאבֶּן זִיךְ אִיין גְּנֵאמִילְט
זַיי זָאלֶן זִיךְ מַאכֶן חֵיָלוֹת אַזוֹ פִיל וִוי דִי חַיוֹת פּוּן
דָּעם פֶּעלְד וְהָיְתָה שָׁם אוּנ עֶם אִיז דָּארְטֶן גְּוֶועזֶן אִיין
פְּלַאץ פֶּעלְד פִּיל מִיט לִינְזֶן וְהָעָם נָס אִין דֶם פְּאלְק
מִפְּנֵי פְלִשְׁתִּים: (יב) וַיִּתְיַצֵּב בְּתוֹךְ הַחֶלְקָה הָט זִיךְ שַׁמָּה נִשְׁטֶעלְט אוּנ
דָּעם פְּלַאץ אוּנ הָאט מִצִּיל גֶיזֶען דָּאס פֶּעלְד מִיט
לִינְזֶן אִין הָאט גִשְׁלָאגֶן דִי פְּלִשְׁתִּים וַיַּעַשׂ ה' תְּשׁוּעָה
גְּדוֹלָה אוּנ גָאט הָט דוּרְךְ אִים גְּטָאן אִיין גְּרוֹסִי הוֹלְף:
(יג) וַיֵּרְדוּ שְׁלֹשָׁה אוּנ עֶם הָאבֶּן גִינְדֶערְט דְרֵיי גִבּוֹרִים
מֵהַשְּׁלֹשִׁים רֹאשׁ פּוּן דְרֵייסִיג הוֹבְט לַיְיט פּוּן דָּעם חֵיל
ויבואו

בְּעֵמֶק רְפָאִים׃ יד וְדָוִד אָז בַּמְּצוּדָה
וּמַצַּב פְּלִשְׁתִּים אָז בֵּית לָחֶם׃ טו וַיִּתְאַוֶּה
דָּוִד וַיֹּאמֶר מִי יַשְׁקֵנִי מַיִם מִבְּאֵר בֵּית־
לֶחֶם אֲשֶׁר בַּשָּׁעַר׃ טז וַיִּבְקְעוּ שְׁלֹשֶׁת
הַגִּבֹּרִים בְּמַחֲנֵה פְלִשְׁתִּים וַיִּשְׁאֲבוּ־
מַיִם מִבְּאֵר בֵּית־לֶחֶם אֲשֶׁר בַּשָּׁעַר
וַיִּשְׂאוּ וַיָּבִאוּ אֶל־דָּוִד וְלֹא אָבָה
לִשְׁתּוֹתָם וַיַּסֵּךְ אֹתָם לַיהוָה׃ יז וַיֹּאמֶר

מבור קרי מבור קרי

רש"י

ריסי מצוריתא׃ (יד) ומצב פלשתים או בית לחם. המיל היה חוזה בעמק רפאים ומלחו מלא עלמה לבית לחם׃ (טו) מי ישקני מים. תמרו רבותינו הזורק לחול שחלה

רלב"ג

סיף מדת פלשתים׃ (יד) ומלא פלשתים. הם המשים ההולכי לפני המיל והם בעלי הכמות׃ (טו) ויסך לותם לה'. מזה המקום למדנו שכבר יכסכו מים בע"י שהם לא היה עשבה זה במקדש לה' היה דוד מנשכם לה' ולפי שלא מלאנו מקום יותר לומי לזה הכתוב מתא הסכות וזה לכסות הלחם כי בע"י שיקחו מעל'מי' הגדולים על המים כתמרו ועוף עין עפות וערבי כחל והשביח כי מז לומי לקחם המים מכש"י וכמו שיקחנו השומר בשמח לקחם בכתם פיכות התיכן כן יקחנו המים כמו הסכות לקחם מכשם ימכתך בכתם הגשמים כי מז יבח עם הזריעה ויעקרנו הגשמים והשליכי' כי שם נמד תעלה הסטעם כתיכם על לכתו הגשמים הנה לומי שיהיו מלו הגשמים כמו הסכות הזה שמופן׃

הגבורים האלה בסכנה גדולה בעבור תאותו אל המים: (טו) ולא אבה לשתותם. שהיה חושב בנפשו אולי שהה אותם כאילו שתה דמם כי בנפשותם הביאום: ויסך אותם לה'. כלומר שפכם לארץ לשם ה' כי לא היה שם מזבח. ומה שכתבו רז"ל בענין זה הם דברים של תימה כי חברו שני הענינים האלה באחד והיו בעני המקובלות כי דבר חלקת השדה היה באפס דמים ודבר הבים היה במערת עדולם והם פ' מי ישקני מים דרך משל כי המים הם התורה כמו הוי כל צמא לכו למים. ופ' מי ישקני מים הלכה נצרכה לו לשאול מסנהדרין שהיו בבית לחם והוו שאמר מבאר בית לחם אשר בשיבר כמו השערה אל החקנים ההלכה אשר הוצרכה לשאול בהם הוא דבר חלקת השדה בלאה עדשים ושעורים ונחלקו בדבר זה מהם אמרו כי הגדישים משעורים ומעדשים היו מישראל ופלשתים היו מעורבים בהם וישאל דוד אם יש לו רשות לשלח איש בגדישים בעבור שישרפו עמם הפלשתים ושלחו לו אמור לחציל עצמו במקום אבל אתה מלך ומלך פורץ לעשות לו דרך ואין ממהרין בידו ומהם אמרו כי הגדישים

מצודת ציון

(טו) ויתאוה. מלשון תאוה ותשק׃ (טז) ויסך. מלשון נסך׃

(טו) מי ישקני מים. לפ שלום להכיות המים מלח לשומר מי יתן והיה ממלא לי מים חם ומתים היו קרים ומרכים׃ (טז) ויבקעו. כלשון בקעתם בחומות להם הלכו מעלמם לעבות כחת כוח לדוד ועכרו דרך המחנה וכתלו בקעוה לעבות בה דרך לעלמם׃ ויסך. שפכם מלפני לבם ס׳׃ (יז) ויאמר. נתן טעם על מלח שתם מסם ומתר מלילה וגו׳ כ"ל מולין סוף לשתותם מתמת

פירוש ע"מ

וַיָּבוֹאוּ אִין וְעֶנֶן גִּיקוֹמֶן אִין דֶּר צִייט פוּן שָׁנוּט צוּ דָוִד
צוּ דֶר חֵיוֶל עֲדוֹלָם וְחֵיִת פְּלִשְׁתִּים אוּנ דֶם אִיין זַאמְלוּנְג
פוּן דִי פְּלִשְׁתִּים הָט גִּירִיעֶט אוּנ דָעם פְּלַאץ פוּן דִי
רִיזֶען׃ (יד) וְדָוִד אָז בְּמְצוּדָה אוּנ דָוִד אִז דָעְנְסְט מַאל
גְּוֶוען אוּנ דָעם פְּעְסְטוּנְג אוּנ דֶם שְׁטִיעֶנְדִיגִי חַיל
פוּן דִי פְּלִשְׁתִּים דָאם אִיז דוּ וַאךְ אִיז דֶעְנְסְט מַאל
גְּוֶוען אוּנ בֵּית לָחֶם דָעֶן דֶם חַיל הָט גִּירוּהְט אוּנ
עֶמֶק רְפָאִים אִין הָאבֶּן גְּשׁוּקְט זַייעֶר וַאךְ קְיין
בֵּית לָחֶם׃ (טו) וַיִּתְאַוֶּה דָוִד וַיֹּאמֶר הָאט דָוִד גְּנְלוּסְט
אוּנ הָט גְּאזָאגְט מִי יַשְׁקֵנִי מַיִם וָעֶר וֶוֶעט מִיךְ מַאכֶּן אִין
טָרִינְקֶן וַאסֶר פוּן דֶעם גְּרִיבּ נָוּם אוּנ בֵּית לֶחֶם וָוֹם
אִיז עֶם צוּ מִיר פֶּר גָאט פוּן דֶעם דָאס אִיךְ דֶם

(יז) ויאמר חס ושלום לי ה׳ מאן דם אנשי שלשת הגבורים האלה אשר סכנו נפשותם בעבורי ואשתה מדמם׃ על כן לא אבה דוד לשתות מהמים ההם אלא ניסכם לה׳ לכבודו ולשמו׃

מסנהדרין היושבים בשער בית להם׃ (טז) ויסך אותם לה׳. לימר כך מקובלני מבית דיוו של שמואל הרמתי כל המוסר עלמו למיתה על דברי תורה אין לומרים שמועה

רד"ק

אל מערת עדולם ועל המקום ההוא אמר כל ימי היות דוד במצודה: וחית פלשתים. מחנה פלשתים כמו שאומר בדברי הימים ומחנה פלשתים הנה בעמק רפאים והיה הוא לשון קבוץ ועדה כמו והיתך ישבו בה כמו עדתך׃ (יד) ומצב פלשתים. ובדברי הימים נצבו פלשתים ואחד הוא וכת"ו ומצב ואסתרשוב כמו שתרגם נציבים בכל מקום וכן תרגם ויצא מצב פלשתים ופ' ומצב ונציב שרי החיל ואמר כי המחנה הגדול היה בעמק רפאים והשרים היו עם קצת החיל בבית לחם׃ (טו) מי ישקני מים. כמשמעו שהתאוה לאותן המים שהיו יקרים וטובים ויש קציר חיו כמו שאומר ובאותן הימים אדם מתאוה למים קרים ביפני החום אולי במצודה שהיה שם דוד לא היו שם מים טובים ואחר שהביאו אותם נתחרט על ששמו עצמם שלשת

מצודת דוד

סיף סם והוא המעודם בתמר למעשה: וחית פלשתים. מדת פלשתים׃ (יד) ומצב. וכ"ם נתמך וגליב והוא היה ויקרא כן לפרוך ומתוקם׃

(טו) מי ישקני מים. לפ שלום להכיות המים מלח לשומר מי יתן והיה ממלא לי מים חם ומתים היו קרים ומרכים׃ (טז) ויבקעו. כלשון בקעתם בחומות להם הלכו מעלמם לעבות כחת כוח לדוד ועכרו דרך המחנה וכתלו בקעוה לעבות בה דרך לעלמם׃ ויסך. שפכם מלפני לבם ס׳׃ (יז) ויאמר. נתן טעם על מלח שתם מסם ומתר מלילה וגו׳ כ"ל מולין סוף לשתותם מתמת

גִּבָּרְיָא׃ יח וְדָוִד בְּנֵן
בְּחַקְרָא וְאִכְטַרְטֵיוּ
פְּלִשְׁתָּאֵי בְּנֵן בְּבִית
לָחֶם׃ יט וַחֲבֵירַת נַפְשָׁא
דְּדָוִד וַאֲמַר מַן יַשְׁקִנַנִי
מַיָּא מִגּוּבָא דְבֵית לָחֶם
דִּי בְּתַרְעָא׃ כ וּבְזָעוּ
תְּלָתָא גִּבָּרְיָא בְּמַשְׁרְיַת
פְּלִשְׁתָּאֵי וּמְלוּ מַיָּא
מִגּוּבָא דְבֵית לָחֶם
דִּבְתַרְעָא וְנָסִיבוּ
וְאַיְתִיאוּ לְוָת דָּוִד וְלָא
אֲבָא לְמִשְׁתֵּיהוֹן וַאֲמַר
לְנַסָּכָא קֳדָם יְיָ׃
כא וַאֲמַר חַס לִי מִן קֳדָם

ת"א ויתאוה דוד. שם׃ ויקשר וגו׳. שם ויסך וגו׳. שם ס"ת׃

חָלִילָה לִי יְהוָה מֵעֲשֹׂתִי זֹאת הֲדַם
הָאֲנָשִׁים הַהֹלְכִים בְּנַפְשׁוֹתָם וְלֹא
אֹבָה לִשְׁתוֹתָם אֵלֶּה עָשׂוּ שְׁלֹשֶׁת
הַגִּבֹּרִים׃ יח וַאֲבִישַׁי אֲחִי יוֹאָב בֶּן
צְרוּיָה הוּא רֹאשׁ הַשְּׁלֹשִׁי וְהוּא עוֹרֵר
אֶת־חֲנִיתוֹ עַל־שְׁלֹשׁ מֵאוֹת חָלָל וְלוֹ
שֵׁם בַּשְּׁלֹשָׁה׃ יט מִן־הַשְּׁלֹשָׁה הֲכִי
נִכְבָּד וַיְהִי לָהֶם לְשָׂר וְעַד־הַשְּׁלֹשָׁה

תרגום

יי מִלְּמֶעְבַּד דָּא חֲלָא
נְבָרְיָא דְּאִנּוּן בְּנַפְשָׁתְהוֹן
וְלָא אֲבָא לְמִשְׁתַּיְהוֹן
אִלֵּין עֲבָדוּ תְּלָתָא
נִבְרְיָא׃ יח וַאֲבִישַׁי
אֲחוּהִי דְּיוֹאָב בַּר צְרוּיָה
הוּא רֵישׁ נִבְרְיָא וְהוּא
תַּבִּיב יָת מְרִנְיָתֵיהּ עַל
תְּלַת מְאָה קְטִילִין וְלֵיהּ
שׁוּם בְּתַלָּתְהוֹן נִבְרְיָא׃
יט מִן נִבְרְיָא הֲוָה יַקִּיר
וְהֲוָה לְהוֹן לְרַבָּא וְלָהֵן לָא מְטָא׃
נִבְרִין

ובניהו

רש"י

מפיו ומתי ויסך לותם לה' דלמריותו משמיה דגמרא׃
(יז) הדם האנשים. לשון תמיהה׃ (יט) ועד השלשה

השלשה קרי

וכן ת"י וחית פלשתים. ומשירית פלשתאי׃ (יח) ואבישי אחי יואב בן צרויה הוא ראש השלשה. שבקעו במחנה פלשתים ושאבו מים מבור בית לחם ואביאו אל דוד׃ (יט) מן השלשה

מהר"י קרא

הכי נכבד. כמו שאמרנו שעורר חניתו על שלש מאות חלל׃ ויהי להם לשר ועד השלשה לא בא. ת"י אבל לא הגיע לגבורת שלשה גבורים הנזכרים למעלה בתחלת הענין הם ערינו העצני ואלעזר בן דודו. ושמה בן אגא. שעדינו דבן עצני עורר את חניתו על שמונה מאות חלל. וזה אינו עורר אלא על ג' מאות חלל בלבד. ואלעזר בן דודו החזיק מעמד בלחמתו. ובלחם

רד"ק

משעורים היו של ישראל והנדישים של ערשים היו של פלשתים ושאל אם יש לו רשות לתת השעורים לפני הבהמות שהיו עמו לאכול וישלם הילופם לבעלי השעורים מגדישי הערשים ושלחו לו חבול ישיב רשע גזלה ישלם אפ"י שמשלם נקרא רשע אבל אהה מלך וכלך פורץ לגשות לו דרך ואין מבחין בידו ופי' ויתיצב בתוך החלקה ויצילה שלא הניח דוד לשרוף את הגדישים או להאכילם לבהמותיו ופי' לא אבה דוד לשתותם שלא אמר הלכה זו בשם שלשה אלא כך אמר מקובלני מבית דינו של שמואל הרמתי כל המטיר עצמו למיתה על דברי תורה אין אומרין דבר שמועה מפיו ומאי ויסך אותם לה' דאמרינהו משמיה דגמר'. ודברים אלה רחוקים מאד מדרך הפשט כי הפסוקים הם ספור הגבורים אשר לדוד ומספר הגבורות אשר עשה כל אחד מהשלשה הראשונים ומה שעשו שלשת האחרונים בהביאם המים ולא היה שאלת ההלכה בחלקה ההיא אבל פלחטה גדולה היה עד שנס ישראל מפני פלשתים כמו שאמר הכתוב ושמה התגבר והתיצב בתוך ואת החלקה והצילה שלא שרפו אותם פלשתים ואמר שהכה בפלשתים ואמר ויעש ה' תשועה גדולה ואין לחבין בכל זה אלא ששם הכתוב כמו שהוא ושהם אמרו כי מ"ש במקום אחר פלאיה עדשים שהי שדות היו אחת של שעורים ואחת של עדשים ושהם אמרו כי בשתי שנים ה' דבר הוה בשנה אחת שהיו בחלקה ואת היתה פלאה עדשים ובשנה האחרת היתה פלאה שעורים ויש מרבותינו ז"ל שפי' דברים אלה כפשטן שנתאוה דוד למים אבל אמרו כי הומן הזה היה תג הסכות שהיו מנסכין בו המים וכמה עשת דוד שם כי היתה הבמות היה או ונסך מים אלו בבמה ואמרו למה שלה שלשה אחד היה תרנ ואחר היה מפנה הקרונים ואחד מכבים צלוחית בסהרה ודברי אלה קרובים כן הראשונים וי"ת ויסך אותם לה' ואמר לנסכא יתהון קדם ה': (יז) חלילה לי ה', כמו חס' וכן אלתנן בן דודו בית לחם מבית לחם אז יהיה ה' קריאת כנגד הש"י: (יח) הוא ראש השלשי. כן כתיב וקרי השלשה והכתיב הוא מן שלישים על כלו ופי' ראש השלישים מביאי המים ותיה לו שם בתם כי היה נזכר בגבורות עמהם ומה שאמר מן השלשה הכי נכבד ויהי להם לשר כפל דבר לחזק הענין כי כן דרך הלשון ובדברי הימים מן השלשה בשנים נכבד נראה כי הוא הי' א' מהשלשה והי' נכבד מהשנים ושר עליהם ומה שאמר הנה מהשלשה הכי נכבד ר"ל משלשתם כי הוא היה אחד מהם וטה שאמר ועד השלשה לא בא ר"ל עד שלשה הראשונים

מצודת דוד

יחלת ס'. הדם האנשים. וכי אשתה דם אלמים אשר הלכו בכוכנת נפשותם כ"ל הלא נדם יחשב: (יח) הוא ראש השלשה. הוא היה מהם מהשלשה שבקעו להכות המים לדוד: והוא עורר וגו' על וגו'. כ"ל על ההליגה ומסוך לה היה עורר את מיתתו להלחם עמו כלומר עמה להלחם בשלשה. ולו שם בשלשה. כ"ל שהיה מפורסם לעכור בין ג' הגבורים הכתובים ומם עדינו ואלעזר ומשה אשר גם הם על כל גבורתם התעכרו גם הם לפניו לגבור: (יט) מן השלשה. כ"ל מבין ג' שומרי המים ומם למדי המלשים: הכי נכבד. המעמד הזה היה המכובד שבכולם והוא היה לשר על השנים אשר עמו: ועד

מצודת ציון

(יז) ה'. כמו חס': (יח) עורר. מלשון התנועלות והנועה: (יט) הכי. המלה הסיף עם הה"ל הפירוש מוכיח על למעלה הדבר:

פירוש ע"ט

אוֹף זְאל דָּם וואָטֶר טְרִינְקֶן וְוִם דָּם אִיז דָּם בְּלִיט
פוּן דִּי מַאנֶן וְוֶם זֶענֶן גֶענָאנֶן מִיט דֶער סַכָּנָה פוּן
זֵייעֲרֶע לֶיבֶּער וְלָא אָבָה לִשְׁתּוֹתָם אוּנ עֶר הָאט זֵיי נִיט
גְוּואָלְט טְרִינְקֶן אֶלֶה עָשׂוּ דָּם דָּאזִיגֶי הָאבֶּן גְטָאן דִּי
דְּרֵיי גִּבּוֹרִים׃ (יח) וַאֲבִישַׁי אוּנ אֲבִישַׁי דֶר בְּרִידֶר פוּן
יוֹאָב דֶר זוֹן פוּן צְרוּיָה הוּא רֹאשׁ הַשְּׁלִשָּׁה עֶר אִיז גְוֶוען
אֵיין רֹאשׁ פוּן דִּי דְּרֵיי גִּבּוֹרִים וּאָם הָאבֶּן גְּבְּראָכְט
דִּי וואָטֶר וְהוּא עוֹרֵר וגו' עֶר הָט דֶר וֶועקְט זַיין שְׁפּוּז
בֶּא אוּנ בִּיז צוּא דִּי עֶרְשְׁטֶע דְּרֵיי גִּבּוֹרִים אִיז עֶר נִיט

גקומן

לֹא־בָא׃ כ וּבְנָיָהוּ בֶן־יְהוֹיָדָע בֶּן־אִישׁ
חַי רַב־פְּעָלִים מִקַּבְצְאֵל הוּא הִכָּה
אֶת־שְׁנֵי אֲרִיאֵל מוֹאָב וְהוּא יָרַד וְהִכָּה
אֶת־הָאֲרִיֵה בְּתוֹךְ הַבּוֹר בְּיוֹם הַשָּׁלֶג׃
כא וְהוּא הִכָּה אֶת־אִישׁ מִצְרִי אִישׁ
מַרְאֶה וּבְיַד הַמִּצְרִי חֲנִית וַיֵּרֶד אֵלָיו
בַּשֹּׁבֶט וַיִּגְזֹל אֶת־הַחֲנִית מִיַּד הַמִּצְרִי
וַיַּהַרְגֵהוּ בַּחֲנִיתוֹ׃ כב אֵלֶּה עָשָׂה בְנָיָהוּ

הרגום

כ ובְנָיָהוּ בַר יְהוֹיָדָע בַּר
גִּבָּר חַיִל חֲטַאיָן דְּיַלִּיף
עוֹבָדִין מִקַּבְצְאֵל הוּא
קְטַל יַת תְּרֵין רַבְרְבֵי
מוֹאָב וְהוּא נְחַת וּקְטַל
יַת אַרְיֵא בְּגוֹ גוּבָא
בְּיוֹמָא דְּתַלְגָּא׃ כא וְהוּא
קְטַל יַת גַּבְרָא מִצְרָאָה
גְּבַר דְּחָזְוָא וּבִידָא
דְּמִצְרָאָה מְוַרְנְיָתָא וּנְחַת
עֲלוֹהִי בְּחוּטְרָא וַאֲנַס
יַת מְוַרְנְיָתָא מִידָא
דְּמִצְרָאָה וְקַטְלֵיהּ
בְּמְוַרְנְיָתֵיהּ׃ כב אִלֵּין

עבד

ת"א ובניהו . בר יהוידע . גבור חיל מקבצאל . הכה שני אריאל מואב . ירד בתוך הבור ביום השלג והכה את האריה :

מהר"י קרא

בפלשתים כשברח איש ישראל מפניהם , וזה לא מצינו שעמד לבדו בפניהם וכן עשה שמה בן אנא כשנס העם מפני פלשתים נצב לבדו בתוך החלקה ויצילה , וזה לא מצינו בו שעמד לבדו בשני מחנה פלשתים : (כ) ובניהו בן יהוידע בן איש חיל . פת' איש חיל , כמו בן חכם ישמח אב . שפת' איש חכם ישמח אב , וכן הרבה : רב פעלים . פת' זה עשה גבורות רבות שהנבורים שהזכרו למעלה לא סיפר הכתוב כל אחד ואחד מהם אלא גבורה אחת , אבל בבניהו סיפר הכתוב שעשה גבורות הרבה , כמו שמספר והולך : מקבצאל . שם מקום : הוא הכה את שני אריאל מואב . שני שרי מואב . וכת"י תרין רברבי מואב : והוא ירד והכה את האריה בתוך הבור . הרי שני גבורות : (כא) והוא הכה את איש מצרי איש מראה . גבה קומה היה ומראהו נורא מאוד : (כג) אלה עשה בניהו בן יהוידע . גבורות אלה עשה

רש"י

לא בא . ולתלת גברין לא מטא : (כ) את שני אריאל מואב . ית תרין רברבי מואב . ורבותינו ממרו שלא היית כמותו לא במקדש ראשון ולא במקדש שני אריאל . ית תרין רברבי מואב : אריאל בואב .

רלב"ג

(כ) ובניהו בן יהוידע בן איש חיל רב פעלים מקבצאל . הנה תמך לומר שמעלת הגבורה בזה לו מהמונהו ול"ש עליו שהוא בן איש חיל ל"ל שהיה גבור חיל והיה רב פעלים בעיניו הגבורה כי עשה פעלו לבדו מיוחסות לגבור והוא היה מעיר קבצאל שהיתה לגולל בני יהודה והכה הכתוב בזה בן איש חיל מיוחס הכלון לו גבור כי הגבור ילחם בו פעל החיות יותר מזולתו ומזה נ"ל ממנו כי חיות הנה ל"ל לבוש הכח והגבורה : הוא הכה את האריל מואב . הנה המגדל המזוק יקרא אריאל והוא נקרא בית המקדש אריאל והכלון בו שהוא הכה מלכי המגדלים המזוקים הנה שלש במואב מוכתבת מאחי ומאז ושניהו הלכו על המזוקף והמזוזן : והוא יכד והכה את האריה בתוך הבור ביום השלג . ממל ביום השלג להבדיל על רוב

רד"ק

וחם עדינו ואלעזר ושכה לא הגיע עד גבורתם ות"י ולתלת גברין לא ממא כלופר לא הגיע בגבורתו לשלשה הגבורות ששעשו השלשה : (כ) בן איש חי . כן כתיב וקרי איש חיל כי יהוידע אביו גם כן היה גבור חיל . ומה שכתוב חי ודרשו בו שהיה צדיק גמור וצדיקים אשילו במיתתם קרואים חיים ות"י בן איש חיל בר גבר רחיל חטאין : רב פעלים . שהיה גדול במעשים טובים : מקבצאל . שם מקום נזכר בנחלת בני יהודה קבצאל ועדר ויגור ורבותינו ז"ל דרשו שהתרבה פעלים וקבץ לתורה : את שני אריאל מואב . כתרגומו ית תרין רברבי מואב והיא מלה מורכבת מן ארי ומן אל וארי יש לו גבורה ואל הוא לשון חוזק ואעפ"י שהיה בניהו כהן ואסור להטמא למתים להלחם באויבי ה' היא מצוה כשצוה הקב"ה להלחם בשבעה גוים ובשאר האומות המצירות לישראל לא חלק בין כהנים לישראל ובן צוה להיות כהן כישות מלחמה ולחכנם עם ישראל למלחמה והנה פנחס מטא עצמו למצות כשהרג זמרי וכובי ובן הלך למלחמת מדין עם ישראל : והכה את האריה . ה"א כתוב ולא קרי והענין אחד ארי או אריה : ביום השלג . אמרו כי האריה ביום צנה ושלג נוספת גבורתו ובדברי רז"ל את שני אריאל שלא הניח כמותו לא במקדש ראשון ולא במקדש שני ואריאל שם בית המקדש כמו הר אריאל ופ' מואב שבנה אותו שלמה שבא מרות הכואביה ומת שאמר ביום השלג דרשו בו אובא דאמרי דהבר ניזיר דברדא ונחית ומכיל ואיכא דאמרי התנא סיפרא דבי רבי ביומא דסהדוא וכל אלה דברים רחוקים מדרך הפשט כי הכתוב מספר גבורת כל אחד מהם לא תלמודו חסידותו וכת"י הפסוקים על דרך הפשט : (כא) אשר מראה . כתיב רצה לומר איש מצרי אשר היה לו מראה ונורל וקרי איש מראה כמשמעו . ובדברי הימים איש מדה

מצורת ציון

(כ) איש חי . שיש מזכו וכמכר יממכו הכריות : (כא) בשבט . השלשה . מכל לא נת למעלת הכלבר הלמכוכים : (כ) רב פעלים . פעל הלכר גבורות : מקבצאל . שם מקום : שני אריאל מואב . ת"י הרין רבבי מואב . עס כי המקום ראוי להתחזק בו : ביום השלג . עם כי שכא המקדש ראשון ושני ומשכח האחד להמעט ממנו הפעולות המיוחדות בתגבורות הקור עכ"ז נתפגר עליו והכהו כשב : (כא) איש מראה . ל"ל כפעל פלוני גדול המעיין לראות (כב) אלה . הפעלים ההם : ולו שם . ל"ל בסיס מפורסם לגבור כן בלבר הגבורים שיהיו לאחרי הבלבוש ול"ל בעם כי

פירוש ע"ם

נִיקוּמָן׃ (כ) וּבְנָיָהוּ בֶּן יְהוֹיָדָע אוֹנ בְּנָיָהוּ בֶּן יְהוֹיָדָע אִיז
גִיוֶוען אַון פּוּן אַשְׁטַאדְקֶן חַיִל מַאן רַב פְּעָלִים עֶר
הָט גִיהַאט פִיל גִיטֵי וּוֶערְק כְּלוֹמַר מַעֲשִׂים טוֹבִים
מִקַּבְצְאֵל עֶר אִיז גִוועזֶן פּוּן דֶר שְׁטַאט קַבְצְאֵל הוּא הִכָּה
עֶר הָט גִשְׁלָאגֶן דִי צְוֶויי הָארֶן פּוּן מוֹאָב וְהוּא יָרַד אוֹנ
עֶר הָט גִינוּדְערְט אוֹנ הָט דֶר שְׁלָאנֶן דָעם לֵייב אוֹנ
דָעם גְרוּב בְּיוֹם הַשֶּׁלֶג אִין דָעם מַאנ וּואס שְׁנֵיא אִיז
אבי

עֲבַד בְּנָיָהוּ בַּר יְהוֹיָדָע וְלֵיהּ שׁוּם בְּתַלְיָא גִּבָּרַיָּא: כג מִן גִּבָּרַיָּא יַקִּיר וְלֶהֱוֹן גְּבוֹרִין לָא מְטָא וּמַנְיֵהּ דָּוִד עַל מְשָׁמַעְתֵּהּ: כד עֲשָׂהאֵל אֲחוּהִי דְּיוֹאָב בְּגִבָּרַיָּא אֶלְחָנָן בַּר דּוֹדוֹ דְּמִבֵּית לָחֶם: כה שַׁמָּה דִּמִן חֲרוֹד אֱלִיקָא דִּמִן חֲרוֹד: כו חֶלֶץ דִּמִן פֶּלֶט עִיקָא בַּר עֵקֶשׁ דְּמִתְקוֹעַ: כז אֲבִיעֶזֶר דִּמִן עֲנָתוֹת מְבֻנַּי דִּמִן חֻשָׁת: כח צַלְמוֹן דִּמִן אֲחֹחִי מַהְרַי דִּמִן נְטוֹפָה: כט חֶלֶב בַּר בַּעֲנָה דְּמִנְטוֹפָה אִתַּי בַּר רִיבַי מִגִּבְעָתָא דִּבְנֵי בִנְיָמִן: בְּנָיָהוּ בֶּן־יְהוֹיָדָע וְלוֹ־שֵׁם בִּשְׁלִשָּׁה הַגִּבֹּרִים: כג מִן־הַשְּׁלֹשִׁים נִכְבָּד וְאֶל־הַשְּׁלִשָּׁה לֹא־בָא וַיְשִׂימֵהוּ דָוִד אֶל־מִשְׁמַעְתּוֹ: כד עֲשָׂהאֵל אֲחִי־יוֹאָב בַּשְּׁלֹשִׁים אֶלְחָנָן בֶּן־דּוֹדוֹ בֵּית לָחֶם: כה שַׁמָּה הַחֲרֹדִי אֱלִיקָא הַחֲרֹדִי: כו חֶלֶץ הַפַּלְטִי עִירָא בֶּן־עִקֵּשׁ הַתְּקֹעִי: כז אֲבִיעֶזֶר הָעַנְּתֹתִי מְבֻנַּי הַחֻשָׁתִי: כח צַלְמוֹן הָאֲחֹחִי מַהְרַי הַנְּטֹפָתִי: כט חֶלֶב בֶּן־בַּעֲנָה הַנְּטֹפָתִי אִתַּי בֶּן־רִיבַי מִגִּבְעַת בְּנֵי בִנְיָמִן:

רש"י

בניהו בן יהוידע: ולו שם בשלשה הגבורים. הוא היה מן השלשה שבקשו בסחנה פלשתים ושאבו מים והביאו אל דוד: (כג) מן השלשים נכבד. שלא היה בהם אחד גבור כמותו.

מהר"י קרא

על שם שכשלו שלשה בכח מרות המיתבה: (כג) מן השלשים. כל שלשים שכפרס' וות"י נגטריה:

אבל אל [השלשה] הראשונים הנזכרים בתחלת הענין הם עדינו הענני ואלעזר בן דודו ושמה בן אגא לא בא לגבורת': וישימהו דוד אל משמעתי. כיוצא ייעץ שלו והיה מגלה לו סודו: (כד) עשהאל אחי יואב בשלשים. נמנה עם (ג') [ל'] גבורים:

רלב"ג

והענין אחר כי איש מדה ר"ל מדה נרחבת כמו אנשי מדות ואיש מראה ר"ל בעל פרצוף גדול: (כב) ולו שם בשלשה הגבורים. המביאים את חמים: (כג) מן השלשים נכבד. מן השלשים הגבורים שנזכר אחר אלה וי"ת מן גיברא יקיר תרגם השלשים כמו השלישים: יאל השלשה לא בא. התכבותו ואלעזר ושמה וי"ת ולתלת גבורין לא מטא בלומר לא הגיע בגבורתו לשלש הגבורו' שעשו השלשה: וישימהו דויד אל משמעתו. אל עצתו או פי' שהפקידו על אנשי משמעתו וזהו התרתי והפלתי כמו שאמר למעלה ובניהו בן יהוידע על הכרתי ועל הפלתי: (כד) עשהאל אחי יואב בשלשים. במספר השלשים היה וזהו שלשים גבורים ממנו עד אוריה חתי׳ יונתן תרגם בניגריא: אלחנן בן דודו. כך היה שמו דודו וכת"י בר דודו: בית לחם. מבית לחם. ובן השמרי לכם עלות בחר מעלות: (כה) שמה החרדי. הראשון דייש והשני דל"ת וכן אליקא החרדי הראשון ריש והשני דל"ת ושניהם ליחס במקומם

מצודת דוד

גבורתם כתמיהו גם זאתו לגבור מכל בלבב הגבורים הכתובים לפי המתיהו לזאתו למאומה לגודל הגבורה הכבר היה בהם: (כג) מן השלשים. ההכוב למעלה בעניין היה נכבד מהם ולזה לפי שבכולם עשתה חמי המים ולפי שהבלבים ולזה לפי שבכולם עם עמהם: אל משמעתו. לחיות עמו לעשות כל אשר יאמר: (כד) בשלשים. כ"ל עם שהיה נכבד מהן בלבלים מ"מ לפי גדלה מאוד ממנו עליהם ולזה נמנה גם הוא עם הבלבים במספר זולת עשהאל:

פירוש ע"ט

יוֹאָב אִיז גְּוָוען צְוַוייֶשִׁין דִּי דְּרַייסִיג גִּבּוֹרִים וָם זֶעֶנֶן: גִּיוָוען אַיין שֵׁם צְוַוייֶשִׁין דִּי דְּרַייִ גִּבּוֹרִים וָם הָאבֶּן גִּיבְּראַכְט וַאסֶר: (כב) בֶּן הַשְּׁלִשִׁים נִכְבָּד מֵיין פּוּן דְּרַייסִיג גִּבּוֹרִים וָם וַוייטֶר וָועט שְׁטֵיין אִיז עֶר גְּוָוען גֶּעֶרְלוֹכְט וְאֶל הַשְּׁלִשָּׁה אֵין צוּא דִּי דְּרַייִ גִּבּוֹרִים וָואם הָאבֶּן וַאסֶר גִּיבְּראַכְט אִיז עֶר נִיט גִּיקוֹמֶען וַיְשִׂימֵהוּ דָּוִד וגו' אוֹג דָּוִד הָט אִים גִּיזעצְט צוּ זַיין הֶעֲרוֹנְג עֶר זָאל אִים צוּ הֶעֶרֶן אוֹג זָאל טָאן וָואם עֶר וָועט אִים שְׁאפֶן: (כג) עֲשָׂהאֵל אֲחִי יוֹאָב עֲשָׂהאֵל דֶּר בְּרוּדֶר פּוּן בְּעָנָה פּוּן נְטוֹפָת אִתַּי בֶּן רִיבַי פּוּן דֶּר הוּיף דִּי

ל בְּנָיָהוּ פִּרְעָתֹנִי הִדַּי מִנַּחֲלֵי־נָעַשׁ׃
לא אֲבִי־עַלְבוֹן הָעַרְבָתִי עַזְמָוֶת
הַבַּרְחֻמִי׃ לב אֶלְיַחְבָּא הַשַּׁעַלְבֹנִי בְּנֵי
יָשֵׁן יְהוֹנָתָן׃ לג שַׁמָּה הַהֲרָרִי אֲחִיאָם
בֶּן־שָׂרָר הָאֲרָרִי׃ לד אֱלִיפֶלֶט בֶּן־אֲחַסְבַּי
בֶּן־הַמַּעֲכָתִי אֱלִיעָם בֶּן־אֲחִיתֹפֶל
הַגִּלֹנִי׃ לה חֶצְרַו הַכַּרְמְלִי פַּעְרַי הָאָרְבִי׃
לו יִגְאָל בֶּן־נָתָן מִצֹּבָה בָּנִי הַגָּדִי׃ לז צֶלֶק
הָעַמּוֹנִי נַחֲרַי הַבְּאֵרֹתִי נֹשֵׂא כְּלֵי יוֹאָב
בֶּן־צְרוּיָה׃ לח עִירָא הַיִּתְרִי גָּרֵב הַיִּתְרִי׃
לט אוּרִיָּה הַחִתִּי כָּל שְׁלֹשִׁים וְשִׁבְעָה׃
כד א וַיֹּסֶף אַף־יְהוָה לַחֲרוֹת בְּיִשְׂרָאֵל

ל דִּבְנָיְהוּ דְּמִפְרָעְתוֹן הֲדֵי
דְּמִנַּחֲלֵי נָעַשׁ׃ לא אֲבִי
עַלְבוֹן דְּמִן עַרְבָת
עַזְמָוֶת דְּמִבַּרְחִם׃
לב אֶלְיַחְבָּא דְּמִשַּׁעַלְבוֹן
בְּנֵי יָשֵׁן יְהוֹנָתָן׃
לג שַׁמָּה דְּמִן הַרַר מְרוֹאָה
אֲחִיאָם בַּר שָׂרָר דְּמִטּוּר
גְּבוֹהַּ׃ לד אֱלִיפֶלֶט בַּר
אֲחַסְבַּי בַּר מַעֲכָת
אֲלִיעָם בַּר אֲחִיתוֹפֶל
גְּלוֹנָאָה׃ לה חֶצְרַי דְּמִן
כַּרְמְלָא פַּעֲרַי דְּמִן אַרְבָּ׃
לו יִגְאָל בַּר נָתָן דְּמִצּוֹבָה
בְּנֵי מְשֻׁבֵּט נָד׃ לז צֶלֶק
דְּמִבְּנֵי עַמּוֹן נַחֲרַי דְּמִן
בְּאֲרוֹת נָטֶל וְזֵנֵיהּ דְּיוֹאָב
בַּר צְרוּיָה׃ לח עִירָא דְּמִן
יְתֵר גָּרֵב דְּמִן יָתֵר׃
לט אוּרִיָּה חִתָּאָה כָּל
גִּבָּרַיָּא תְּלָתִין וּשְׁבָע׃
א וְאוֹסִיף רוֹגְזָא דַיְיָ

למהקף
ת"א מוסיף מן תשיעול .
מעכדין סט :

מהר"י קרא

(לג) בני ישן יהונתן . פת' כל בני ישן יהונתן בלבד . ולשון בני אדם הוא שנהגוים לומר כשיש לו בן אחד כל בנים שיש לו פלוני בלבד . כמו ובני דן חושים . ובני פלוא אליאב . ובני עזריה איתן :

כד (א) ויסף אף ה' לחרות . מלבד חרון הראשון [אשר] חרה

רלב"ג

(א) וזכר אחר שכבר הוסיף אף ה' לקחום בישראל מלבד מה שכתב פסו' על דבר הנעשוים שסיה כעס אחר שסה : ויסת את דוד כתם לאמר לך מנה את ישראל ואת יהודה . ללמד שמדע שכעלו ביוכן מזה

חצרי קרי יתיר ו'

רש"י

(לד) שלשים ושבעה . ומיכן ממנין כאן ואתי לומר יואב לא הוגרך להזכיר שהוא שר הצבא ואחר שחסרו שתת בני יבי (ג"ל יסן) נ' ול' ד' היו :

כד (א) ויסף אף ה' לחרות בישראל . לא ידעתי על

רד"ק

כתרגומו דמן חרוד וכן הוא במסרה ובפסוק : (לג) בני ישן יהונתן . כמו ובני פלוא אליאב ובני דן חושים : (לג) שמה ההרארי . כתרגומו דמן הרד מוראה : אחיאם בן שרר הארארי . האלף נחה ותרגומו דמטור גבוה : (לה) חצרו . כתוב בויי"ו

וקרי ביו"ד : הארבי , בבית : (לז). נושאי כלי יואב . כתוב ביו"ד לשון רבים ר"ל על צלק ועל נחרי וקרי נושא על נחרי : (לט) כל שלשים ושבעה . אלה השלשים המנויים הם בשמואל עד אירית ישלשת הראשונים התחבטוני אלעזר ושמה שלשה מביאי המים הם ששה ואבישי בן צרויה היה אחד מאלה הנ' כמו שפירשנו ובניהו בן יהוידע הרי שבעה ויואב לא הוצרך למנות כי שר צבא היה : (א) ויוסף אף ה' . לא ידענו זה בחרון למה היה אם היה רע בישראל דוד היה מבעד אותו אולי היה

מצודת ציון

כד (א) לחרות . מלשון הרון אף : ויסת . מלשון הסתה :

מצודת דוד

(לג) בני ישן יהונתן . כמו בן יקן יהונתן : ובני דן הוסיף (כ"ח משת יון): (לז) נושא כלי יואב . חוזל היה על יואב שהיה שר הצבא ולמה לא נתמנה אחר תחתיו :

(לט) כל שלשים ושבעה . כל הנמנוי' היו במספר כלפי' ושבעה כי כלשים ממויין כאן נגד מעשהלן ומעט הרי ל"ח ועדיין ואלעזר ושמה הרי ל"ד וכלב' בתוכי המיש כלכי המנוין הרי ל"ו ואפילו היה מקח מטותפי הרי כ"ש למעלה ובניהו לא יהיה ממנה כי אחרו דוד על מבטחו ומעט ח"ו מלהיות בכולמה בתמידות שלא יעמוד לפת עמהן כמו כי כאן היה ואף יואב לא יוכיח ממנה ויואב לא מוצדיק להכניס עם ספר הגבורים על כי היה שר כל הצבא המשוב ממוד מטוב מכולם : כד (א) ויוסף אף ה' לחרות בישראל . מעכדת מה שמלא הפו בלבד

פירוש ע"ט

בְּנֵי בִנְיָמִן : (ל) בְּנָיָהוּ בֶּן־בְּנָיָהוּ פּוּן פִּרְעָתוֹן הֲדֵי הַדֵּי פּוּן
דִּיא טָאלֶן פּוּן גָּעַשׁ : (לא) אֲבִי עַלְבוֹן אֲבִי עַלְבוֹן פּוּן
עַרְבָת עַזְמָוֶת פּוּן בַּרְחוּם : (לב) אֶלְיַחְבָּא פּוּן שַׁעַלְבוֹן בְּנֵי יָשֵׁן יְהוֹנָתָן פּוּן דָּעם הוֹזִין בַּאֲרָג :
דָּאם אִיז יְהוֹנָתָן : (לג) שַׁמָּה פּוּן דָּעם בַּאֲרָג הָרָר אֲחִיאָם בֶּן שָׂרָר פּוּן דָּעם הוֹזִין בַּאֲרָג :
(לד) אֱלִיפֶלֶט וגו' בֶּן אֲחַסְבַּי בֶּן מַעֲכָת אֱלִיעָם בֶּן אֲחִיתוֹפֶל פּוּן גִּלוֹנִי : (לה) חֶצְרַי חֶצְרַי פּוּן
כַּרְמֶל פַּעְרַי פּוּן אַרְבָּ : (לו) יִגְאָל בֶּן נָתָן פּוּן צוֹבָה בְּנֵי בְּנֵי פּוּן שֶׁבֶט גָּד : (לז) צֶלֶק פּוּן בְּנֵי
עַמּוֹן נַחֲרַי נַחֲרַי פּוּן בְּאֵרוֹת דָּס גְּוֵיעֶר דָּס הָט נְטָרָאגֶן דָּס גְּוֵיעֶר פּוּן יוֹאָב בֶּן צְרוּיָה : (לח) עִירָא עִירָא פּוּן יֶתֶר גָּרֵב
גָּרֵב פּוּן יֶתֶר : (לט) אוּרִיָּה אוּרִיָּה פּוּן חֵת כָּל שְׁלֹשִׁים וְשִׁבְעָה אַלֶּה גִּבּוֹרִים וְזֶעֶן גְּוֵעזֶן בֶּעֶן אִין דְּרֵיסִיג :
כד (א) וַיֹּסֶף אַף ה' וגו' אוּג עָם הָט גִּיטָּעֶרְט דִּעֶר צָאָרְן פּוּן נָאס צוּא גְּרוּסֶען אִין דִּיא יִשְׂרָאֵל אוּג עֶר הָאס

וַיֹּסֶת אֶת דָּוִד בָּהֶם לֵאמֹר לֵךְ מְנֵה
אֶת יִשְׂרָאֵל וְאֶת יְהוּדָה: ב וַיֹּאמֶר
הַמֶּלֶךְ אֶל יוֹאָב וְשַׂר הַחַיִל אֲשֶׁר אִתּוֹ
שׁוֹטְטָנָא בְּכָל שִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל מִדָּן וְעַד
בְּאֵר שֶׁבַע וּפִקְדוּ אֶת הָעָם וְיֵדַעְתִּי
אֶת מִסְפַּר הָעָם: ג וַיֹּאמֶר יוֹאָב אֶל
הַמֶּלֶךְ וְיוֹסֵף יְיָ אֱלֹהֶיךָ עַל הָעָם כָּהֵם
וְכָהֵם וְהָעָם מֵאָה פְּעָמִים וְעֵינֵי אֲדֹנִי

מְתַקֵּף בְּיִשְׂרָאֵל וְגָרֵי
יַת דָּוִד בְּהוֹן לְמֵימַר
אֱזֵיל מְנֵי יַת יִשְׂרָאֵל וְיַת
דְּבֵית יְהוּדָה: ב וַאֲמַר
מַלְכָּא לְיוֹאָב רַב חֵילָא
דְּעִמֵּיהּ הַלִּיךְ כְּעַן בְּכָל
שִׁבְטָא דְיִשְׂרָאֵל מִדָּן
וְעַד בְּאֵר שֶׁבַע וּמְנֵי יַת
עַמָּא וְאִידַע יַת חֻשְׁבַּן
עַמָּא: ג וַאֲמַר יוֹאָב
לְמַלְכָּא וְיוֹסֵף יְיָ אֱלָהָךְ
עַל עַמָּא כְּאִלֵּין וְכְאִלֵּין
מְאָה זִמְנִין וְעֵינֵי רִבּוֹנִי
מַלְכָּא

ת"א ויסת לגם חד. נ"מ פכ:

רש"י

מה: ויסת. גירה: (ג) כהם וכהם. כהם כפליס וכהם אני כפליס הרי תרכיסה כפליס וכן חוזר וכופל לה כסכילה עד מאה פעמים כמלאת ברכתו של יואב יתירה על של משה שאמר ככה חלף פעמים ועוד שברכתו של משה לזמן מרובה ושל יואב מיד שנאמר כה ועיני לחזוי המלך

מהר"י קרא

בהם כשהביא עליהם רעב שלש שנים: ויסת את דוד בהם לאמר לך מנה את ישראל [ואת] יהודה. כאן סתם הכתוב את דבריו שלא לימדך הכתוב מי הסיתו ומפרש בד"ה ויעמוד שטן על ישראל ויסת את דוד למנות את ישראל: (ג) ויוסף ה' אלהיך אל העם כהם וכהם מאה פעמים. נמצאת ברכתי של יואב יתירה על ברכתו של משה שאמר יוסף ה' עליכם אלף

רלב"ג

שמין הם"י הוא המסית את דוד למנות לומסם שהם היה זה כן גם היה מסם לדוד על זהולין שעשהו ס"ל הם"י הוא הסוהם הפעלה כמלחי הלא שי שהם הסתה מיוחסת לם"י למוען כולל לפי שהוא הסכה בכל מה שיתחדש על כלל שהמר ומחי שהי מסם לכן מלינין כשהר דכר ה' לה שהם שלחהם שהי הנה כי כתלחי ואפשר שנאמר עוד כי היה גם כן הם"י כפה מה שהם ההפתה וזה כי להבעתהו על דוד היה הם"י מסיל מדוד את התכוון, לוני כעשו על ישכחל. והכללה בעיני שהיה אמרו ויסת את דוד מסר ויהללון כו ויסם לבו את דוד כאמרו ותכל דוד בחוא מכל ועניכו ותכל נפש דוד והנה החטא היה זוה המעשה לפי שהיה מה שהחטוב כי זה יוכה על עדוד היה שם בשר ולוחו בשעתו על כוח העם ולא היה ראוי שיהיה לו שם בשם יתברך לבדו ועוד כי המזיק לותה בשבקוד לותם יתנו לים כפר נפשו לעמוד מה שיעמו לו ולא יהיה בהם נגף בפקוד לותם כמו שנאמר בפקדם כי תשא:

מצודת דוד

הגבעונים שהיה בעבור זה רעב שלש שנים הוסיף עוד לחרות (ויתכן שהחרון היה על מה שהרגו בדוד בדבר מכלעם ושבע כן כנלי. לו היה ידוע עון נפקר ועלם מעיני דוד): ויסת את דוד בהם. כ"ל מי שדיבו להסית בסיתו וכן נאמר בד"ה שהשטן הסיתו ולקב"ה מסרו בידו והסקפתו היה בדבר הנע לפי שהיה מתקנא על הם ישראל כמו שכתב בעגין: (ג) ויפקדו. מתה ומכשיל אחר יבאו עמך: (ג) ויוסף ה'. על כי היה כלתה מבלתי המלך אבי יהושב כי רבים המה ולכן התמוה לדעת מספרם ולזה אמר לו יואב מי יתן ועוד יוסף ה' עליהם כמו שהם עכשיו ועוד יוסף כמספר אשר יהיו אחר ההוספה הלחבונה ועוד יתכפלו ויתחזקו

מצודת ציון

(ב) שוט. עיין הליכה שהם ופתה וכן משוט בשדין (משוי ו'): ופקדו.

פירוש ע"ט

אֵין גְּרַיְיצְט דָּעם דָּוִד אִין זַיי לֵאמר צוּ נָאנְען לֵךְ מְנֵה גַיי
צַיילְ דִי יִשְׂרָאֵל אוּן יְהוּדָה: (ב) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ אֶל יוֹאָב
אִין דֶר מֶלֶךְ הָט נַיְיאַנְט צוּ יוֹאָב דֶר הַאר פּוּן דֶעם
חֵיל וָוָם אִיז גְּוִוען מִיט אִים שׁוּט נָא וּגו' פַּר שְׁפָּרֵייט
זִיךְ אִין אַלי שְׁבָטִים פּוּן דִי יִשְׂרָאֵל פּוּן דָן אִין בִּיז
בְּאֵר שֶׁבַע אִין זַיידְט דָם פָאלְק וַדְעִיךְ אוּן אִיךְ וֶאל
וַוייסֶען דִיא צָאל פּוּן דֶעם פָאלְק: (ג) וַיֹּאמֶר יוֹאָב אֶל הַמֶּלֶךְ הָט יוֹאָב נָאנְאנְט צוּ דֶעם מֶלֶךְ וַיהוֹסֵף ה' אֱלֹהֶיךָ אִין

הַמֶּלֶךְ׃ רָאוֹת וַאדֹנִי הַמֶּלֶךְ לָמָּה חָפֵץ
בַּדָּבָר הַזֶּה׃ ד וַיְחִזַּק דְּבַר־הַמֶּלֶךְ אֶל־
יוֹאָב וְעַל שָׂרֵי הֶחָיִל וַיֵּצֵא יוֹאָב וְשָׂרֵי
הַחַיִל לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ לִפְקֹד אֶת־הָעָם
אֶת־יִשְׂרָאֵל׃ ה וַיַּעַבְרוּ אֶת־הַיַּרְדֵּן וַיַּחֲנוּ
בַּעֲרוֹעֵר יְמִין הָעִיר אֲשֶׁר בְּתוֹךְ־הַנַּחַל
הַגָּד וְאֶל־יַעְזֵר׃ ו וַיָּבֹאוּ הַגִּלְעָדָה וְאֶל־
אֶרֶץ תַּחְתִּים חָדְשִׁי וַיָּבֹאוּ דָּנָה יָעַן

מַלְכָּא חָזֵן וְרִבּוֹנִי מַלְכָּא
לְמָא אִתְרְעֵי בְּפִתְגָמָא
הָדֵין׃ ד וְתַקִּיף פִּתְגָמָא
דְּמַלְכָּא עַל יוֹאָב וְעַל
רַבְּנֵי חֵילָא וּנְפַק יוֹאָב
וְרַבְּנֵי חֵילָא קֳדָם מַלְכָּא
לְמִמְנֵי יַת עַמָּא
יִשְׂרָאֵל׃ ה וַעְבָרוּ יַת
יַרְדְּנָא וּשְׁרוֹ בַּעֲרוֹעֵר
דְּרוֹם קַרְתָּא דִּבְנוֹ נַחְלָא
דְּשַׁבְטָא גָּד וְאֶל יַעְזֵר׃
ו וַאֲתוֹ לְגִלְעָד וּלְאַרְעָא
דְּרוֹמָא לְחַדְשִׁי וַאֲתוֹ לְדָן

לְצִידוֹן

מהר"י קרא

פעמים ולברכתו של יואב אין כמספר׃ (ד) ויחזק דבר המלך אל יואב. דבר דוד נתחזק על דבריו של יואב וציוהו למנותם על כרחו׃ (ו) ואל ארץ התחים חדשי. שמעתי שלא רצה לעבור בעיירד׳ וושבת הארץ אשר מעולם כי רבים המה. אלא בעיירות שנתישבו מחדש מפני שדיורית מועטים׃ דנה יען. תרגם

רש"י

רוזות׃ (ה) הגד ואל יעזר. התחיל בבני גד לפי שהם גבוריס וקשים ומיס לגוחי וילחמו כי ויעכבו על ידי׃ (ו) ואל ארץ התחים חדשי. מקום יושב מדם שהוכלוסיהן מועטות׃ חולי כתוך כך יתקרט דוד ויחלה חליו שלים ויחזור כו׃

רד"ק

גד ואל יעזר וי"מ הגד מעניין מלא על כל גדותיו׃ (ו) ואל ארץ תחתים חדשי. ת"י לארע דרומא לחדשי לא ידעתי למה הרגום תחתים דרומא׃ חדשי. מקום ישוב חדש׃ דנה יען. לדן יען כן היה שם תמקום׃ דנה. מלעיל ותבי"ן רפה׃ וסביב אל

(ה) ויעברו את הירדן. מעבר הירדן התחילו למנות וכשעברו הירדן חנו בערוער׳ימין העיר. מחוץ לעיר ושם הסכימו באיזה מקום׃ יעברו למנות ואותו המקום שחנו בו היה בתוך הנחל ושהו שאבר אשר בתוך הנחל׃ הגד ואל יעז׳. כתרגומו דבנו נחלא דבשבטא

מצודת ציון

יגון מכין ומספר׃ (ד) לפני המלך. כמו מלפני המלך׃ (ה) הנחל. נקרא למקום כי שם הכרכה מציה מלא כדכר הסמוי מן העין׃ (ה) ימין העיר. מצד ימין העיר עכעור והימין מיוסב כתוך הנחל ומשתוה בני גד׃ (ו) ואל יעזר. מקס סלכו אל יעזר׃ (ו) חדשי. כתרגומו דנה יען. לדן יען כן היה שם תמקום׃ דנה. טלעיל ותבי"ן רפה׃ וסביב אל

מצודת דוד

ויתכפלו עד מאה פעמים׃ ועיני וגו׃ ביתיו יתכהו כהמתכון הזה ובעיניו יכלה׃ למה חפץ. כ"ל הואיל ואין ליכך למותם מוטב הוא

פירוש ע"ט

לָאוֹ מֵעֶתָּן נְאֻם דַּיָּן נָאֻם אוֹף דָּעֵם פְּאִלְק כָּהֵם נָאךְ
אַיִן מָאל אָזוֹ פִיל וִוי זַיי וָעֶנָן הַיִנְט וְכָהֵם אִין נָאךְ
אַיִן מָאל אָזוֹ וִוייא דָּעֶר מָאפֶּל אִיז אוֹנ אָזוֹי וָאל עֶר
מָאפֶּלֶן מֵאָה פְּעָמִים בִּיז הוּנְדֶּרְט מָאל וֶויינִי אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ
רוֹאוֹת אִין דִי אוֹגֶן פּוּן מַיִן הַאר דֶּר קִינוֹג זָאלֶן עֶם
וָעֶנָן וַאדֹנִי הַמֶּלֶךְ לָמָּה חָפֵץ אוֹנ מַיִן הַאר דָּעֶר קִינוֹג
וִוארוּם וִויל עֶר אִין דָּעֶר דָּאזִיגֶר נָאךְ׃ (ד) וַיְחֻזַּק דְּבַר
הַמֶּלֶךְ אוֹנ עֶם הָט זִיךְ גִישְׁטַארְקְט דִי רֵייד פּוּן דָּעם
מֶלֶךְ אוֹף יוֹאָב אִין אוֹף דִי הָארִין פּוּן דָּעם חֵיל וְיֹצֵא
יוֹאָב וגו׳ אִיז אֲרוֹיס גִינַאנְגִין יוֹאָב אִין דִי הָארִין פּוּן
דָּעם חֵיל פָּאר דָּעם מֶלֶךְ צוּ צִיילֶן דָּאם פְּאִלְק דִיא
יִשְׂרָאֵל׃ (ה) וַיַּעַבְרוּ אֶת הַיַּרְדֵּן אִין זַייא זָענִין אִיבֶּר
גִיפָּארִין דָּעם יַרְדֵּן אִין גִירוֹאטֶ אוֹנ עֲרוֹעֵר יְמִין הָעִיר
אוֹף דֶּר דָּעכְטֶער זַייט פּוּן דֶּר שְׁטָאט וָוס זִי אִיז אוֹנ
דָּעם טָאל פּוּן שֵׁבֶט גָּד וְאֶל יַעְזֵר אוֹנ צוּ יָעֲזֵר זָענָען
זִי פּוּן דָּארְטֶן גִנַאנְגֶן. רש"י שֶׁבְּרוּבּוֹ עֶר הָט דְּרוּם
אֶן גִיהוּבֶן צוּ צִיילֶן פּוּן שֵׁבֶט גָּד וְוִיל זַיי זָענָן גְּוֶעֶן
גִבּוֹרִים הָט עֶר זִיךְ גְּטָרַאכְט הַלְוַאי זַיי וָאלֶן זִיךְ גִיט
לְאֶזֶן צִיילֶן וְוארוּם יוֹאָב אִיז גִיט גָּעֶרן גִיוֶוען צוּא צִיילֶן דִי יִשְׂרָאֵל׃ (ו) וַיָּבֹאוּ הַגִּלְעָדָה אִין זַיי זָענָן גְּוֶעֶן
קֵיין גִלְעָד וְאֶל אֶרֶץ תַּחְתִּים חָדְשִׁי אִין צוּם לַאנְד הַתַּחְתִּים וְוֹאם אִיז נַיי בְּזָענָן דָּעֶן זָענָן זִיךְ נָאךְ וְוִינְצִיג
לַיט גְּוֶעֶן וְוֹאם עֶר הָט זִיךְ גְּטָרַאכְט מְאכֶּר וְוֶעט דָּוִד דָּעֶר וְוִיל חֲרָמָה הָאבֶּן אוֹנ וְוֶעט שִׁיקֶן אִיין

שליח

וְסָבִיב אֶל־צִידוֹן׃ ז וַיָּבֹאוּ מִבְצַר־צֹר
וְכָל־עָרֵי הַחִוִּי וְהַכְּנַעֲנִי וַיֵּצְאוּ אֶל־נֶגֶב
יְהוּדָה לִבְאֵר שָׁבַע׃ ח וַיִּלְיכוּ בְּכָל־אַרְצָא
וַאֲתוֹ מִסְקְפֵי הַשָּׁעַת
יַרְחִין וְעַסְרִין יוֹמִין
לִירוּשְׁלֶם׃ ט וִיהַב יוֹאָב
אֵת חֶשְׁבּוֹן מִנְיַן עַמָּא
לְמַלְכָּא וַהֲוָה יִשְׂרָאֵל
הַמְנֵי מְאָה אַלְפִין גְּבַר
גבר

ת"א ומני ישראל משם לחילוף זה במספר מהמתוך בדברי הימים עקידה שבר לח׃

כצ"ל

רש"י

מהר"י קרא

דנה. נכני דן׃ יען. סם המקוס׃ (ט) מספר מפקד. סם מספר למה מפקד אני מכפירות עכה גדולה וקטנה אמר מרחמו את הקטנה ואם יקלוף מרחמו את הגדולה לכך נאמר מפקד לשון המרון כך נדרש בפסיקתא׃ והתהי ישראל. תסם כחן כנקבה׃ שמונה מאות אלף. (וכל"ה ל כ"ת ה') הוא לומר מלף מלפים ומאה מלף. כתגדת ממורתים מלינו אמר רבי יהושע בן לוי הכתובים מוסיפין כאן מה שחסרו כאן אלו שני שבטים בדברי הימים (ו' כ"ח ו') ולוי ובנימין לא פקד בתוכם כי נתעצב דבר המלך את יואב. אמר יואב בלבו אני יכול להמנם

צידון. כתרגומו דמתמן אסתהר לצידון׃ (ז) מבצר צור. מבצר שהיה בצור גבוה ועל כן נקרא מבצר צור וכן הוא נזכר בספר יהושע בנחלת בני אשר ועל עיר מבצר צור׃ וכל ערי החוי והכנעני. שהיו יושבים בהם חוי וכנעני עם ישראל שלא הורישם בני ישראל ויהי לסם׃ (ט) את מספר מפקד העם. כתרגומו ית חושבן מנין עמא והוא כפל דבר לחזק ובא לסמוך

על סמוך כמו מבחר ושוב לבנון נהרי נחלי דבש וחמאה׃ ותהי ישראל. ותהי עדת ישראל וכן ותהי מואב לדוד לעבדים׃ שמנה מאות אלף איש חיל וגו׳ ואיש יהודה חמש מאות אלף איש. ובדברי הימים יהיה כל ישראל אלף אלפים ומאה אלף ויהודה ארבע מאות ושבעים אלף מצאנו באגדה אמר רבי יהושע בן לוי הכתובים מוסיפים כאן מה שחסרו כאן אלו שני שבטים

מצורת דוד

משם כוכב מלמו והלך מל לילון: (ז) מבצר צור. מבלר מזק שעומד על המוך: וכל ערי החוי והכנעני. ר"ל העמים משם החוי והכנעני יושבים בהר בתוך בני ישראל: באר שבע. מל בלה בכא: (ט) שמונה מאות אלף. ובדברי הימים על׳ אלף חלים ומאה אלף מגמת מפר (דניאל י"ב): שמונה מאות אלף. ובדברי הימים על׳ אלף מלפים ומאה אלף. ובדברי הימים על׳ אלף חלים ומאה אלף מגמת מפר (דניאל י"ב): שמונה מאות אלף. ובדברי הימים על׳ אלף מלפים ומאה אלף. ובדברי הימים על׳ אלף חלים ומאה אלף מגמת מפר (דניאל י"ב)

מצורת ציון

המתק: (ח) וישוטו. כלכו ומכו ומכה׃

פירוש ע"ם

שָׁלוּחַ צוּ אִים אַז עָר וְאַל זִיךְ אִים קֶעֶרְן דָּרוּם הָט
עָר דָּעָר וַויִיל נִיט גוּוֹאָלְט צִיילֶן קִין פִּיל יִשְׂרָאֵל
בַּיָּאוּ דָּנָה אִין זַיִיא וָענָן גִיקוּמֶן צוּ דִי בְּנֵי דָן אִין דָּעָר
שְׁטָאט יַעֲן אוּנ פּוּן דָּאטָן הָאבֶּן זַיי גָּעִירְנְגָעלְט צוּ
צִידוֹן: (ז) וַיָּבֹאוּ מִבְצַר צוֹר אִין זַיי וָענָן גִיקוּמֶן צוּ דָּעָר
פֶעסְטָעָר שְׁטָאט וּם זִי הָט גִיהַיִיסֶן מִבְצַר צוֹר וְכָל
עָרֵי הַחִוִּי וְהַכְּנַעֲנִי אִין אַלִי שְׁטֶעט פּוּן חִוִּי אוּנ כְּנַעֲנִי
וַיֵּצְאוּ אִין זַיי וָענָן אַרוֹס גִיגאנְגִין צוּ דָּרוֹם זַייט פּוּן
יְהוּדָה קִין בְּאֵר שָׁבַע: (ח) וַיְשׁוֹטוּ כָּל הָאָרֶץ אִין זַיי
הָאבֶּן זִיךְ פֶּר שְׁפְּרַייט אוּנ נָאר דָּעם לַאנְד וַיָּבֹאוּ אִין
זַיי וָענָן גִיקוּמֶן פּוּן סוֹף נַיין חֳדָשִׁים אִין צְוָואנְצִיג
מָעָג קִיין יְרוּשָׁלִָם: (ט) וַיִּתֵּן יוֹאָב אֶת מִסְפַּר אוּנ יוֹאָב
הָט גָּנֶעבֶּן דִי צָאל פּוּן דָּעָר צָאל פּוּן דָּעם פָאלְק צוּ
דָּעם מֶלֶךְ רש"י שְׁרַייבְט יוֹאָב הָאט גְמַאכְט צְוַוייא
צָעטֶלְיךְ אִין גְרוּיס צָעטֶל אוּנ אִין קְלֵיין צָעטֶל
וְמִסְפַּר דָּעָן מִסְפָּר אִיז טַייטְש אִין צָאל אוּנ מִפְקָד אִיז טַייטְש אִין נְמֶעְרְטֶי צָאל וַיְהִי יִשְׂרָאֵל וגו׳ אִין זַיי

חָרֶב וְאִישׁ יְהוּדָה חֲמֵשׁ־מֵאוֹת אֶלֶף
אִישׁ׃ וַיֹּאמֶר לְיוֹאָב הַמֶּלֶךְ אֶתְנַדְּ־נָא בְּכָל־שִׁבְטֵי
יִשְׂרָאֵל מִדָּן וְעַד־בְּאֵר שֶׁבַע וּפִקְדוּ אֶת־הָעָם וְאֵדְעָה
אֶת־מִסְפַּר הָעָם׃ וַיֹּאמֶר יוֹאָב אֶל־הַמֶּלֶךְ וְיֹסֶף יְהוָה
אֱלֹהֶיךָ אֶל־הָעָם כָּהֵם מֵאָה פְעָמִים וְעֵינֵי אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ
רֹאוֹת וַאדֹנִי הַמֶּלֶךְ לָמָּה חָפֵץ בַּדָּבָר הַזֶּה׃ וּדְבַר־
הַמֶּלֶךְ גָּבַר עַל־יוֹאָב וְעַל־שָׂרֵי הַחָיִל וַיֵּצֵא יוֹאָב וְשָׂרֵי
הַחַיִל מִלִּפְנֵי הַמֶּלֶךְ לִפְקֹד אֶת־עַם יִשְׂרָאֵל׃ וַיַּעַבְרוּ
אֶת־הַיַּרְדֵּן וַיַּחֲנוּ בַּעֲרוֹעֵר מִימִין לָעִיר אֲשֶׁר בְּתוֹךְ
הַנָּחַל גָּדִי וְאֶל־יָעְזֵר׃ וַיָּבֹאוּ הַגִּלְעָדָה וְאֶל־אֶרֶץ
תַּחְתִּים חָדְשִׁי וַיָּבֹאוּ דָּנָה יָעַן וְסָבִיבוֹת צִידוֹן׃ וַיָּבֹאוּ
מִבְצַר־צֹר וְכָל־עָרֵי הַחִוִּי וְהַכְּנַעֲנִי וַיֵּצְאוּ אֶל־נֶגֶב
יְהוּדָה בְּאֵר שָׁבַע׃ וַיִּשְׁטוּ בְּכָל־הָאָרֶץ וַיָּבֹאוּ מִקְצֵה
תִשְׁעָה חֳדָשִׁים וְעֶשְׂרִים יוֹם וַיָּבֹא יוֹאָב אֶת־מִסְפַּר
פְּקֻדֵי הָעָם אֶל־הַמֶּלֶךְ וַיְהִי יִשְׂרָאֵל שְׁמֹנֶה מֵאוֹת
אֶלֶף אִישׁ חַיִל שֹׁלֵף חָרֶב וְאִישׁ יְהוּדָה חֲמִשִּׁים וּמָאתַיִם
אֶלֶף אִישׁ׃ וַיַּךְ לֵב דָּוִד אֹתוֹ אַחֲרֵי כֵן סָפַר אֶת־הָעָם
וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל־יְהוָה חָטָאתִי
מְאֹד אֲשֶׁר עָשִׂיתִי וְעַתָּה יְהוָה הַעֲבֶר־

גִּבָּר שַׁלְפֵי סַיְפָא וְאֶנֶשׁ
יְהוּדָה חֲמֵשׁ מְאָה אַלְפִין
גַּבְרָא׃ י וְחֶשׁ דָּוִד
בְּלִבֵּיהּ בָּתַר כֵּן דְּמָנָא
יַת עַמָּא וַאֲמַר דָּוִד לְקָדָם
יְיָ חֲבִית לַחֲדָא דַּעֲבַדִית
הָדָא וּכְעַן יְיָ אַעֲבַר כְּעַן

ית

מדר"י קרא פב"פ רש"י

מאות אלף . ובד"ה ויהי כל ישראל אלף אלפים ומאה [אלף] איש שולף חרב.בהגרת אסוראים מצינו אמר ר' יהושע בן לוי , [הכתובים מוסיפין כאן] ממה שחיסרו כאן אלו שני שבטי' שלא נמנו שכן הוא אומר בד"ה ולוי ובנימן לא פקד בתוכם כי נתעב דבר המלך אל יואב . אמר באלו אני יכול לישמט ולומר שבט לוי לא נמנה בתוך בני ישראל . כי אם מבן חודש ומעלה . ובנימן היו שחסר בכלל ובלגש בגבעה . ובד"ה מדות דר' אליעזר בן ר' יוסי הגלילי שנינו כתיב אחד אומר שמונה מאות אלף וכתיב אחר אומר אלף אלפים ומאה אלף נמצא ביניהם ג' מאות אלף . ומה מיבן בא הכתוב השלישי והכריע ביניהן . ובני ישראל למספרם ראשי האבות ושרי האלפים והמאות [וגו'] לכל דבר המחלקי' הבאה והיוצאת חדש בחדש ולכל חדשי השנה המחלק' האחת עשרים וארבעה אלף . מלמד שאלו ג' מאות אלף היו כתובים בנימוסו של מלך ולא היו צריכים למנות , כיצד כ"ד אלפים לכל חדש הרי כאן מאתי' ושמונים ושמונה נשתיירו ב"ב אלפים הם נשואי ישראל , ואני אומר לפי פשוטו נ"ל שאין להקשות כי כאן נראה ותהי ישראל שמונה מאות אלף . אבל בד"ה כתיב ויהי כל ישראל אשר מנה כאן ואיש יהודה חמש מאות [אלף] איש (זה ייתר) [ייתור זה] שעל ד' מדות וע' אלף איש שולף חרב . אינו (על פי) [שולפי'] חרב אלא שומרי הכלים של גבורי יהודה המספקים לגבורים מים ומזון : (י) ויך לב דוד אותו . תרנ' וחש דוד בלבית אחרי כן . לאחר שספר אותם פעמים מנין זה המועט תחלה ולא פקד בתוכ' לוי ובנימן ושוב

ולומר שבט לוי חיסו ממנה במנין שהר שבטים כי אם מבן חודש ומעלה ובנימן היו שחסר בכלגש בגבעה . ובד"ה מדות דר' אליעזר ובני ישראל למספרם ראשי האבות ושרי האלפים [וגו'] לכל דבר המחלקי' הבאה והיוצאת חדש בחדש לכל חדשי השנה המחלוקת האחת כ"ד אלף מלמד שאלו שלש מאות אלף היו הכתובים בנימוסו של מלך ולא היו צריכים להמנות כיצד ארבעה ועשרים אלף לשנים עשר הרי כאן מאתים ושמונים אלף ושמונת אלפים נשתיירו ב"ב אלף הן הן נשיאי ישראל והשליכם הכתוב מכאן וחזר וכללן להלן וגם זה לא נתן טעם לחסרון מספר יהודה שנמצאו בדברי הימים חסרים שלשים אלף ואפשר שאותם שלשים אלף אלו מתו במנפה כי שבעים אלף היו המתים במנפה ושלשים אלף מהם היו מיהודה ומתו כל כך מיהודה לפי שחוא שבטו של דוד והוא היה הסבה או היו באותו שבט ריב התוקאים . ובדרש עוד שני פתקי' עשה יואב אחד מרובה ואחד מועט אמר אם מקבל הוא את המועט טוב ואם לאו אני נותן לו את המרובה : (י) ויך לב דוד אותו . כתרגומו וחש דוד בליבית כלומר חשש על העון שעשה שיקרהו עונש בזה לו ולישראל והכה לבו אותו בעבור זה כלו' הומה וחרד לבו ונתחרט ובקש רחמים מהאל שיעביר עונו : אחרי כן ספר . אשר ספר וכשוחרו רבים :

רד"ק

שלא נמנו שכך כתוב בדברי הימים ולוי ובנימן לא פקד בתוכם כי נתעב דבר המלך אל יואב אמר יואב באלו אני יכול להשמט ולומר שבט לוי אינו נמנה בבניין שאר השבטים כי אם מבן חדש ומעלה ובנימן היו שחסר וכלה בפלגש בגבעה ולזה הפי' פסוק זה ולוי ובנימן לא פקד בתוכם בכאן היה לו לכתוב אותו לא בדברי הימים כי כאן הוא חסר המספר והיה לתת טעם לחסרון גם לחסרון שחסרו בני יהודה בדברי הימים לא נתן טעם ובשלשים ושתים מדות דרש רבי אליעזר בנו של רבי יוסי הגלילי אומר בישני כתובים המכחישים זה את זה יבא הכתוב השלישי ויכריע ביניהם כיצד כתוב אחד אומר ויהי כל ישראל אלף אלפים ומאה אלף והשני ארבע מאות ושבעים אלף וכתוב אחד אומר ותהי ישראל שמנה מאות אלף ואיש יהודה חמש מאות אלף נמצא ביניהם שלש מאות אלף אלו ג' מאות אלף מה מיבן בא הכתוב השלישי והכריע ובני ישראל למספרם ראשי האבות ושרי האלפים והמאות ושוטריהם המשרתים את המלך לכל דבר המחלקות לחדש בחדש לכל חדשי השנה שנים עשר חדש לכל אחד ואחד מהם עשרים וארבעה אלף לשנים עשר חדש הרי מאתים ושמונים אלף ושמונת אלפים נשתיירו ב"ב אלף הן הן נשיאי ישראל והשליכם הכתוב מכאן וחזר וכללן להלן וגם זה לא נתן טעם לחסרון מספר יהודה שנמצאו בדברי הימים חסרים שלשים אלף ואפשר שאותם שלשים אלף אלו מתו במנפה כי שבעים אלף היו המתים במנפה ושלשים אלף מהם היו מיהודה ומתו כל כך מיהודה לפי שהוא שבטו של דוד והוא היה הסבה או היו באותו שבט ריב התוקאים . ובדרש עוד שני פתקי' עשה יואב אחד מרובה ואחד מועט אמר אם מקבל הוא את המועט טוב ואם לאו אני נותן לו את המרובה : (י) ויך לב דוד אותו . כתרגומו וחש דוד בליבית כלומר חשש על העון שעשה שיקרהו עונש בזה לו ולישראל והכה לבו אותו בעבור זה כלו' הומה וחרד לבו ונתחרט ובקש רחמים מהאל שיעביר עונו : אחרי כן ספר . אשר ספר וכשוחרו רבים :

מצודת ציון

(י) אחרי כן . למה ספר וכן כי על כן כלו (בראשית י"ט) כ"ל על

מצודת דוד

לוי מבל יומר לא מנה לוחם בתוך בני ישראל כמ"ש בדברי הימים :

ימים נאמר ד' מאות ובכאן חלף על כי שם נאמר שולף חרב והם לא היו כי שם ד' מאות ובכאן חלף חסר את כולם לף לוחם מבר לא היו שולפי חרב ועמהם היו כמספר העם מאות חלף : (י) ויך לב דוד אותו . כ"ל העם נכו והכה על אשר לוה למנותם על כי כלבב הזה הוא סבה להביא עליהם הנגף וכמ"ש בזוכתו הים כופר נפשו וגו' ולא יהיה בהם נגף (שמות ל') אבל בלא שהם הנגף מצוקד לנוח : חטאתי מאד אשר עשיתי . כ"ל בעם שעשיתי שהם בזה חטאתי מאוד : העבר נא וגו' . כ"ל לא

לקוטי יקרים

פירוש ע"ט

גיוואהן אוג האם פארלאהן זיינ כוהות אוג זיינע גזילדער האבן בצייטערם בין ער אין שיער נשמאדרבן.אנדרש ואבן דר מלאך האם אפגעשוירט מיט די קלייד אוג הם נואמט צו אים שטייט דר נביא גד איז ניקומן צו דוד אוג הם נואמט צו אים שטעל אוף אמזבח צו נאמ . דר מדרש זאמט דם איז נייד הם נשלאמן . זיין קינד אוג ער הם אים נים ניאמט פאר ום ער שלאגט אים . נאך דים שלאגן הם ער אים ניאמט רו ניימס פר ום איך האב דיך נשלאגן , זאמט דאם קינד איך ניים נים , הם אים דר פאטר נואמט פר ום ער הם אים נשלאגן , פר די עבירה ום דו האסט נמאן . ביי די ירדן איז איצם איך צוי ניונן , די אלע מענטשן זענן נשטאנדרן אוג האבן נים געוואוסט פאר ום , נאכדם האט דער נביא נד ניאמט . דאס איז נייל יי האבן נים נטעמן בייא הקב"ה מין זאל בוין אבית המקדש . דערציילט האם דוד ניקויפט פה

בעט

נָא אֶת־עֲוֹן עַבְדֶּךָ כִּי נִסְכַּלְתִּי מְאֹד׃
יא וַיָּקָם דָּוִד בַּבֹּקֶר וּדְבַר־יְהוָה הָיָה
אֶל־גָּד הַנָּבִיא חוֹזֵה דָוִד לֵאמֹר׃ יב הָלוֹךְ
וְדַבַּרְתָּ אֶל־דָּוִד כֹּה אָמַר יְהוָה שָׁלֹשׁ
אָנֹכִי נוֹטֶל עָלֶיךָ בְּחַר־לְךָ אַחַת־מֵהֶם
וְאֶעֱשֶׂה־לָּךְ׃ יג וַיָּבֹא גָד אֶל־דָּוִד וַיַּגֶּד
לוֹ וַיֹּאמֶר לוֹ הֲתָבוֹא לְךָ שֶׁבַע־שָׁנִים
רָעָב | בְּאַרְצֶךָ וְאִם־שְׁלֹשָׁה חֳדָשִׁים
נָסְךָ לִפְנֵי־צָרֶיךָ וְהוּא רֹדְפֶךָ וְאִם־הְיוֹת
שְׁלֹשֶׁת יָמִים דֶּבֶר בְּאַרְצֶךָ עַתָּה דַּע

נא חוּשָׁא דְעַבְדָּךְ אֲרֵי אִסְתַּכְלִית לַחֲדָא׃ יא וְקָם דָּוִד בְּצַפְרָא וּפִתְגָמָא דַיְיָ הֲוָה עִם נְבִיָּא חֲזָיָא דָּוִד לְמֵימָר׃ יב אֲזִיל וּתְמַלֵּיל עִם דָּוִד כְּדֵין אֲמַר יְיָ חָרָא סְתָלָה אֲנָא רָמֵי עֲלָךְ בְּחַר לָךְ חַד מִנְּהוֹן וְאֶעְבַּד לָךְ׃ יג וַאֲתָא גָד לְוָת דָּוִד וְחַוֵי לֵיהּ וַאֲמַר לֵיהּ הֶיְתָעֵל לָךְ שְׁבַע שְׁנִין כְּפָנָא בְּאַרְעָךְ אִם הֲלָא יַרְחִין תְּהֵי עָרִיק קֳדָם סָנְאָךְ וְהוּא רָדִיף לָךְ וְאִם מֶהֱוֵה תְּלָקָא יוֹמִין מוּתָא בְּאַרְעָךְ כְּעַן דַּע

מהרי״ קרא

ישראל : (יב) שלש אנכי נוטל עליך. לחת משלם וכן בשתים תתמחן כי היום (במועל לי י״ח כ״ת) בחמת מכתי. שלם לחי נוסל עליך כנגד שלם שהטלת על ישראל כי חם ה׳ צירפן עם ישראל ועלו לבנין דברי הימים. ועל כן חרה אף ה׳ בישראל שנאמר ברי״ה ויסע בניני האלהים על הדבר חוק ויך את ישראל : (יב) שלש אנכי נוטל עליך. אלו ג׳ כנגד אלו ג׳ שאמר כי אם ה׳ יגביר או יומי יבא ימח או בפלחיב ירד ונפשה :

רד״ק

(יא) ויקם דוד בבקר. לא שכב לבו בלילה ויקם בבקר והנה בא אליו גד חנביא בדבר ה׳ שנגלה אליו בלילה : חוזה דוד. כי נביאותיו היו לדוד ועל ידו היה כדבר הקב״ה עם דוד ואע״פ שלא נכתבו סנבואותיו אלא זאת : (יב) ודברת אל דוד. כשתיח חופא היה אומר אל דוד וכשרצ׳ לבנות הבית אמר לך ואמרת אל עבדי דוד : שלש אנכי נוסל עליך. כתרגומו חדא מחלת וכן אמר בחר לך אחת מהם אחר שלש לשון נקבה כלומר שלש גזירות לשיכך כתבה גם כן לשון נקבה : (יג) שבע שנים. וכדברי הימים שלש שנים לא אמר לו אלא שלש אלא כיה שאמר שבע לפי שזה העניין היה אחר שלש שני רעב שהיו ביסי דוד שנה אחר שנה והנה אם יהיו עתה שלש שנים אחרים הנה יהיו שש שנים והשביעית אע״פ שיורד בה מטר לא תספק בלא רעב שנה שתבא אחר שש שנים רעב ודוד כי ירד כח הקציר לא יהיה להם לחם בשביעית : והוא רודף. שהא יהיה לך תקומה בפניו צריך שיכירו הכל כי מאת האל הוא והוא רודפך :

מצורת ציון

(יא) ויקם דוד בבקר. ל״ל מיד כשהגיע בקר דכר כ׳ ולא כתב קם דוד בבקר כי׳ דכר כ׳ מל נד וגו׳ : תוזה דוד. נקרא כן על כל נבואותיו לפי שהיה רק לדוד ולא לזולתו : (יב) שלש. ל״ל למה משלם וכן בשתים תתמחן כי׳ (ש״ב י״ח) וכ״ל בחמת מכתי׳ : (יג) התבוא. ל״ל מלה מיותרת : שנים. ל״ל למה משלם שנים כי בחמה לא מצי רק שלם שנים מכל מ״ל כי לכך מצינו שלם שנים רעב בעבור לכך הנבואים מ״כ כאי שמה שנים ותמשיך עוד מתילם. ובכה הבביעית מד זמן הקליר : ואם שלשה וגו׳. לכך נומר לו מם מלה לקבל לטיום שלמה הדבים וגו׳ : שלשת ימים דבר. ל״ל יקל כדכר לטיום

פירוש ע״מ

בְּעֵת אִיהּ דְיָיתָ נָאם הַנָּבִיא כְּמָאן דְאָמַר אִיבָּר פָּאנָן דִיא זוּגֶר פּוּן דִיין קְנֶעכְטֶן דָּעֶן אִיהָ הָאבּ וַיְיטֶער פָּאר נַאכְשָׁט : (יא) וַיָּקָם דָּוִד בַּבֹּקֶר אוּנ דָוִד אִיז אוֹיף גֶשְׁטַאנֶן אִין דֶער פְרִיא וִידֶּבַר ה׳ הָיָה אִין דִי לַיידְ פּוּן נָאם אִיז גְנוֹעֶן צוּ גָד הַנָּבִיא חוֹזֵה דָּוִד דֶער זָעהֶר פּוּן דָּוִד כְּלוּכֶר דֶר נָבִיא פּוּן דָּוִד לֵאמֹר : (יב) הָלוֹךְ וְדִבַּרְתָּ זָאלְסְט גֵיין אוּנ זָאלְסְט לַיידֶן צוּ דֶנֶר כֹּה אָמַר ה׳ אַזוֹ הָט נָאט גֶיזָאגְט שָׁלשׁ אֲנֹכִי נוֹטֵל עָלֶיךָ אֵיזֶיךְ פּוּן דֶּרֶיי זָאכֶן וּוָארְף אִיךְ אוֹף דִיר קָלוּב דִיר אוּם אֵיזֶיךְ פּוּן זֵיי וֶועל אִיךְ עָם זָאן צוּ דִיר אוּנ דָאט אִיז צוּא דִיר אַיין עוֹנְש וַויל דוּא הָאסְט גֵיהַיסֶן צֵיילֶן דִיא יוּדִין : (יג) וַיָּבֹא גָד אֶל דָּוִד אִיז גֵיקוֹמֶן גָד צוּ דָּוִד אוּנ הָט עָם אִים גֶזָאגְט נַיאשֶׁר לוֹ אוּנ דָאט גֶזָאגְט צוּ אִים הֲתָבוֹא לְךָ אוּב עָם זָאל קוֹמֶן צוּ דִיר זִיבֶּן יָאר הוּנגֶער אִין דֵיין לַאנְד אָדֶר וִיא אַדֶר אוּיב דְרֵיי חֳדָשִׁים זָאלְסְטוּ אַנְטְלוֹפֶן פַר דֵיינֶם פֵיינְט עֶר זָאל דִיר נָאכְיָאגֶן וִיא אָדֶר אוּב עָם זָאל וֵיין דְרֵיי טָאג דֶרֶר אוּנ דֵיין לַאנְד דָם אִיז אִיר קְרִיגְט אִים גֶעהַיסֶן וִיעֶלֶן עַתָּה רְדִי הַיְינְט וַיים אוּנ סֶר אֵיין עַנְטְפֶער אִיהְ זָאל אִים קְעֶרְטֶן צוּ מֵיין

וְרְאֵה מָה־אָשִׁיב שֹׁלְחִי דָּבָר׃ יד וַיֹּאמֶר
דָּוִד אֶל־גָּד צַר־לִי מְאֹד נִפְּלָה־נָּא בְיַד־
יְהוָה כִּי־רַבִּים רַחֲמָו וּבְיַד אָדָם אַל־
אֶפָּלָה׃ טו וַיִּתֵּן יְהוָה דֶּבֶר בְּיִשְׂרָאֵל
מֵהַבֹּקֶר וְעַד־עֵת מוֹעֵד וַיָּמָת מִן־הָעָם
מִדָּן וְעַד־בְּאֵר שֶׁבַע שִׁבְעִים אֶלֶף
אִישׁ׃ טז וַיִּשְׁלַח יָדוֹ הַמַּלְאָךְ יְרוּשָׁלַם

דע ואחוי מה אתיב שלחי
פתגמא׃ יד ואמר דוד
לגד עקת לי לחדא
נהמסר כען בידא דיקרא
דיי ארי סגיאין רחמוהי
ובידא דאנשא לא
אתמסר׃ טו ויהב יי
מותא בישראל מעידן
דמתגלים תמידא ועד
דמתסק ומית מן עמא
מדן ועד באר שבע
שבעין אלפין גברא׃
טז ואושיט ידיה מלאכא

ה"א ויאמר ד' נתן אל דוד עלה הקם מזבח לה' בגרנת הארוני היבוסי

מהר"י קרא רחביה קרי ותרגו קרי רשי

(יד) צר לי מאד. תקסנה שבהם קשה מאד: נפלה נא ביד ה'. הדבר ולא החרב ותרגם שכן הוא בספור לעשירי (ואוצרי פירות, אבר ר' אלכסנדרי אמר דוד אם אני בוררי הרעב עבשיו ישראל אומרים בפח בגבורתו שהוא לא יבות האחרים יבותו. ואם אני בורר הרעב הם יאמרו בוטח בעשרו. אבורר לי [דבר] שהכל שוין [בו]: (טו) מהבקר ועד עת מועד. כתרגומו בעיון לא ימות והתחיים ימותו ואם אני בורר הרעב יתמרו בוטח הוא בעשרו אבורר לי דבר שהכל שוין בו: (טו) מהבקר

ד"ק

(יד) נפלה נא ביד ה'. זהו הדבר כמו הנה יד ה' הויה ועוד כי ברוב אף על פי שהוא ביד ה' יפלו גם כן ביד אדם שילכי לכוצרים או לשאר ארצות לשכור בר ולחם אבל הדבר אין בו אלא יד השם יכול לשיכך המיגפה מכלות ביד ה' הוא הדבר לשיכך בחר הוא בדבר כי הוא ביד ה' לבד אבל בשונים היה חלשת בנוים כנוסם לשני אויביהם וגשמים לשניהם יכן ברוב כי היו הולכים בארצות הגוים והיו חרפה בהם וכן איכר חכתוב ולא אתן אתכם עוד חרפת רעב בגוים. ובדרש חשב דוד בדעתו ואמר אם ניחר אני רעב עכשיו כל ישראל אומרים מה איבשת לו לבן ישי על אוצרותיו הוא בוטח וישראל יכיתו ברעב ואם בורר אני חרב עכשיו ישראל אומרין מה לו על גבוריו הוא בוטח שהם יצאו למלחמה הם יכותו והוא ינצל אבר יבא דבר שהכל שוין בו. ד"א אם בורר אני רעב עכשיו כל ישראל כוכי רעב בדרכים אם בורר אני חרב עכשיו כל ישראל כוכי חרב בדרכים יבא דבר. וי"א נר לו דע וראה מה אשיב שולחי דבר דבר חוא דבר באותיות: (טו) מהבקר ועד עת מועד. כתרגום כעיון תמידא ועד דמתסק וי"ת מהול שמידתו עד חצי היום והוא עת מועד מפרקי השבת כי זריחתו מועד אחד וחצי היום מועד אחר ובא השמש מועד אחר ומהם אמרו משהאיר מזרח עד הנץ החמה והנץ מרחבי האל קצר זמן הדבר שהרי אמר לו ג' ימים ולא היה אלא כחצי יום ועד עת מועד. ובדרש ויתן ה' דבר בשלשים ושמה שעות של פורענות נגזר עליהם באותו היום באו פרקליטין גדולים וכבלו אותם ואלו הן חמשת ספרי תורה שבעת ימי השבת ח' ימי ברית מילה וכוי שלשת אבות נשתיירו שלשה עשרה תרי אסורי חד אבר בוכות שנים עשר שבטים וחד אבר בוכות עשרת הדברות ישני לוחות נשתיירה שם שנת אחת רבי חייא אבר משחיטת התביד עד זריקת דמי: (טז) וישלח ידו המלאך. תראה הקב"ה דמות כליכך והרגו שלושה בידו נמוי על ירושלים והתעידו שפוך לנגן ארונה היבוסי בידי שיראהו דוד שם ויכעל ויעתר לו האל במקום ההוא ותעצר המגפה ויהיה סימן לדוד כי שם הוא מקום התפלה ושם יהיה

מצודת ציון

תהיה שם וכוחם: (יד) צר. מלבון נלחם: (טו) מועד. זמן: ומן מועד להצמיח התקוה: וראה. כלמיים הלא וכהנתם: שלחי. נלחמי והיל פעמים ב"ה: (יד) צר לי מאד. לשון נפלה הלא כולם

מצודת דוד

קהום הם נמחוד ושכ"ו נפלה ביד ה' זו הדבר כי בחמיו מכוכים וחמס יכמס: (טו) מהבקר. עמת מכוכר שכחה מכלמיה אל עד כמ"ם לעמלה ומיד מאמה לדוד וכחר בדבר ולא החמיל הדבר ויתמיד עד עת מיוחד למחרחו: (טז) וישלח. המלאך הממית עמם שלח ידו להמיתם גם אחרי ירושלים ולפ"ם ב"ה: רב עתה.

ג'רוש ע"ם

שִׁקֵּר וְאִם הֲם כִּיךְ גְּרִישׁוּקֶם צוּ דִיר: (יד) וַיֹּאמֶר דָּוִד
הֲם דָּוד נָאוּאֲם צוּ גָר צַר לִי מְאֹד עֲם אִיז מִיר זֵייעֶר
לֵייד דֶּעֶן רֶם קְלֶעְנְסְטִי פוּן דִי רַחֲמִיי אִיז אוֹךְ וַיי־עֶר
שְׁלֵעְכְּט נִפְלָה נָא בְיַד ה' אֲבֶר לָאסְט רֵאךְ פַאלֶן אוּנ
דֶּר הַאנְד פוּן נָאם דֶּם אִיז דֶּבֶר בִּי רַבִּים חֲמָיו דֶּעֶן וַיי־נִי
דִי בְאַרְמְקִיים וְעֶנֶן בִּיל אוּנ אִין דֶּר הַאנְד פוּן אַיין
עֶנְגְשׁוֹן לָאסוֹךְ עִים פַאלֶן רֶם אִיז דִי שְׁוֶוערְד פוּן
דֶּעם שׁוֹנְאִי אִין דֶּר הֵינְגֶער אִיז אוֹךְ אִיבֶּר גִיעֶנְגֶרם
אוּנ דֶּעֶר הַאנְט פוּן אַמֶעְקְשִׁין דֶּם וְעֶנֶן דִי עֲשִׂירִים
וְאִם וַאמְלֶן אַיין הַבּוּאה רַבִּי אֶלְכְּסַנְדְּרִי הָאם גְּוֹאנְט
דְּרוּם הָאם זִיךְ דָּוד אוּם נְקְלִיכֶן דֶּעם רֶבֶר וְוַארוּם
עֲם הֶם זִיךְ נְשָׂאכְט אוֹ אִיךְ וֶועל מִיר אוּם קְלוּבֶן
דוּ שְׁוֶוערְד פוּן דֶּעם שׁוֹנֵא רָאם עֶר וְאל מִיךְ גָאךְ

מלאך

לִירוּשָׁלַם לְחַבָּלוּתָהּ
וְהַב יְיָ מִן בִּישְׁתָּא וַאֲמַר
לְמַלְאָכָא דְּמְחַבֵּל בְּעַמָּא
מַסַּת כְּעַן אֲנָח יָדָךְ
וּמַלְאָכָא דַיְיָ הֲוָה שָׁרֵי
בְּבֵית אִידְרֵי דְּאַרְנוֹן
יְבוּסָאָה: יז וַאֲמַר דָּוִד
קֳדָם יְיָ כַּד חָזָא יָת
מַלְאָכָא דְּמַקְטֵל בְּעַמָּא
וַאֲמַר הָא אֲנָא חָבֵית
וַאֲנָא טָרַחְתִּית וְאִלֵּין עַמָּא
דְּאִינּוּן כְּעָנָא בְּיַד רַעְיָא
מָה עֲבַדוּ כְּהֵי כְּעַן
סְחֵית כִּי וּבֵית אֲבָא:
יח וַאֲתָא גָּד לְוָת דָּוִד
בְּיוֹמָא דְּהוּא וַאֲמַר לֵיהּ
סַק אֲקֵים קֳדָם יְיָ
מַדְבְּחָא בְּבֵית אִידְרֵי
דְּאַרְנָן יְבוּסָאָה: יט וּסְלִיק
דָּוִד כְּפִתְגָמָא דְּגָד כְּמָא
דְּפַקִּיד יְיָ: כ וְאִסְתְּכִי

ת"א ויעל דוד (ע"ג מג):

לִירוּשָׁלַ֑͏ִם לְחַבָּלוּתָהּ וַיֹּ֣אמֶר יְהוָה֮ אֶל־הַמַּלְאָךְ֒ רַ֣ב עַתָּ֔ה הָרֶ֖ף יָדֶ֑ךָ וּמַלְאַ֣ךְ יְהוָ֗ה הָיָה֙ עִם־גֹּ֣רֶן הָאָרְנָ֔ה הַיְבוּסִֽי׃ יז וַיֹּ֣אמֶר דָּוִ֔ד אֶל־יְהוָ֕ה בְּרָאתְוֹ֙ אֶת־הַמַּלְאָ֔ךְ וַיֹּ֣אמֶר הִנֵּ֤ה אָנֹכִי֙ חָטָ֣אתִי וְאָנֹכִ֣י הָעֲוִיתִי֔ וְאֵ֖לֶּה הַצֹּ֑אן מֶ֥ה עָשׂ֖וּ תְּהִי־נָ֣א יָדְךָ֔ בִּ֖י וּבְבֵ֥ית אָבִֽי׃ יח וַיָּבֹ֥א גָּ֖ד אֶל־דָּוִ֣ד בַּיּ֣וֹם הַה֑וּא וַיֹּ֣אמֶר לוֹ֮ עֲלֵה֒ הָקֵ֤ם לַֽיהוָה֙ מִזְבֵּ֔חַ בְּגֹ֖רֶן אָרְנָ֥ה הַיְבוּסִֽי׃ יט וַיַּ֣עַל דָּוִ֔ד כִּדְבַר־גָּ֑ד כַּאֲשֶׁ֥ר צִוָּ֖ה יְהוָֽה׃ כ וַיַּשְׁקֵ֤ף

רש"י
הארונה קרי ארונה כתיב

ועד עת מועד . מעידין למתכנים תמידין ועד למתסק :
(מז) היבוסי . שר מלודת ליון היה שמשמה יבוסי :
(כ) וישקף ארונה . מתחבא היה מפני המלאך כך כתוב

מהר"י קרא

למתנבים תמידא עד דמתסק : (מז) חיבוסי . שר מצודת [ציון] היה ששמה יבוסי : (כ) וישקף ארונה . מתחבא היה ארונה מפני המלאך שראה .[כדכתיב] בדברי הימים וישב ארנן וירא את המלאך וארבעת בניו עכו מתחבאים וארנן דש חמים :

רד"ק

בית המקדש ושם בית התפלה והעבודה כמו שצוה לו האל על יד גד להקים שם מזבח ושם נעתר לו באיש שירד מן השמים על התולה כמו שאומר בדברי הימים : אל הרעה . כמו על הרעה ורבים כמותו : רב עתה הרף ידך . די במנפה אל השחת ירושלם . ויש בו דרש אמר לו הקדוש ברוך הוא למלאך פול הרב שבהם באותה שעה מת אבישי בן צרויה ששקול כרובה של סנהדרין : עם נורן . סמוך לגורן : האורנה . כתוב בויי"ו קדום לרי"ש וקרי הארונה ר"ש קדם לוי"ו ואחד הוא כי רבים כמותו בהפוך האותיו' וכמה שאמר אדם בה"א הידיעה הוא שלא כסנהדו ואפשר שהוא שם התואר : (מ) עלה . לפי שנזרן ארונה שהיה מקום בית המקדש הוא בסעלה כנגד ירושלם :
(מ) כדבר גד . בכ"ף ובדברי הימים בדבר בבי"ת :

מצודת דוד

די עמה כמה שמתו ולכך ידך מלהשחית עוד נזקת כי מלא מעט מעמו: היה עם נורן . היה עומד סמוך לגורן וגו' : היבוסי . מכני יבוס ומכ"ל שהיה גר לגך : (י) אנכי חטאתי . כ"ל מאי הסיבה כהמעשה הזאת : ואלה הצאן . כ"ל בני כעם : ידך . מכת ידך זו הדבר :

(מז) וינחם ה' . טעין הפוך מהשבה : רב . טעינו כמו די וכן כל לך (דניאל ג'):הרף. מל' רפיון : (י) העויתי. מלשון עון: (כ) וישקף.

מצודת ציון

(יכ) ויאמר לו . כדבר ה' : (יט) ויעל דוד . מל הגורן אשר עמד

ע"ט

פירוש

מַלְאָךְ֒ הָאֵ֣ם נִישְׁמְרָ֣עְקֶ֔ט זַיִן הָאנְד קֵיין יְרוּשָׁלַ֑͏ִם צוּא פַּר דָאךְ֒ זִי וַיְנְחֶם ה׳ הָאֵ֣ם זַיְךְ נָאם בְּרָעֲנְקֶט אוּיף דָעם בֵּייז וַיֹּאמֶר לַמַּלְאָךְ אוּג גְּנוּגְט צוּ דָעם מַלְאָךְ וָואם הָאט פַּר דָאךְ֒ אִין דָעם פָּאלְק רַב עָם אִיז גְּנוּג עַתָּה הָרֶף יָדֶךָ הַיִּינְט לָאז שׁוֹין אֲפּ דַיִין הָאנְד יִסַּלְאַךְ ה׳ אוּג דָר מַלְאָךְ פּוּן נָאם אִיז גְּווֹעֶן בֵּיי דָעם שִׁייעֶר פּוּן אַרְנָה הַיְבוּסִי אַרְנָה אִיז גְּווֹעֶן דָר טֶרֶך פּוּן יְבוּסִי : (יז) וַיֹּאמֶר דָּוִד אֶל ה׳ אוּג דָוִד הָט גְּנוּגְט צוּ נָאם אַז עֶר הָט גְּעָהֶן דָעם מַלְאָךְ וָום הָט גְּשְׁלָאגֶן אִין דָעם פָּאלְק וַיֹּאמֶר אוּג עֶר הָט גְּיוּאגְט הִנֵּה אָנֹכִי

אָרַוְנָה וַיַּרְא אֶת־הַמֶּלֶךְ וְאֶת־עֲבָדָיו
עֹבְרִים עָלָיו וַיֵּצֵא אַרַוְנָה וַיִּשְׁתַּחוּ
לַמֶּלֶךְ אַפָּיו אָרְצָה: כא וַיֹּאמֶר אַרַוְנָה
מַדּוּעַ בָּא אֲדֹנִי־הַמֶּלֶךְ אֶל־עַבְדּוֹ
וַיֹּאמֶר דָּוִד לִקְנוֹת מֵעִמְּךָ אֶת־הַגֹּרֶן
לִבְנוֹת מִזְבֵּחַ לַיהוָה וְתֵעָצַר הַמַּגֵּפָה
מֵעַל הָעָם: כב וַיֹּאמֶר אַרַוְנָה אֶל־דָּוִד
יִקַּח וְיַעַל אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ הַטּוֹב בְּעֵינָו
רְאֵה הַבָּקָר לָעֹלָה וְהַמֹּרִגִים וּכְלֵי
הַבָּקָר לָעֵצִים: כג הַכֹּל נָתַן אַרַוְנָה

אַרְוָן וַחֲזָא יָת מַלְכָּא וְיָת
עַבְדּוֹהִי עָבְרִין עֲלוֹהִי
וּנְפַק אַרְוָן וְסָגִיד לְמַלְכָּא
אַפּוֹהִי עַל אַרְעָא:
כא וַאֲמַר אַרְוָן מָא דִּין
אָתָא רִבּוֹנִי מַלְכָּא לְוָת
עַבְדֵּיהּ וַאֲמַר דָּוִד לְמִזְבַּן
מִנָּךְ יָת בֵּית אִידְרֵי
לְמִבְנֵא מַדְבְּחָא קֳדָם יְיָ
וְיִתְכְּלֵי מוֹתָנָא מֵעַל
עַמָּא: כב וַאֲמַר אַרְוָן
לְדָוִד יִסַּב וְיַסֵּק רִבּוֹנִי
מַלְכָּא דְּתַקִּין בְּעֵינוֹהִי
חֲזֵי תּוֹרַיָּא דְּכֶשְׁרִין
לַעֲלָתָא וּמוֹרִינַיָּא וּמָנֵי
תּוֹרַיָּא לְאַעְיָא: כג כֹּלָּא

יהב

תולדות אהרן

ייתאר מרומי. מגלה טו ע"ב כד יכתיב קיר. מנחות נב ב: הכל נתן. ויקרא

רש"י

בעיניו קרי

(כב) והמורגים. כלי עץ מלא חריצים ובבד הוא ומעבירין אותה על הקש ומחתכו להיות תבן למאכל בהמות. כגון למורג חרוץ הדש: וכלי הבקר לעצים. ובדברי הימים ודחשים למנחה הכל נתתי: (כג) ארונה המלך. מלך היבוסי היה: ירצך, יקבל

רד"ק

מקדם והוא המקום שבנה אברהם כמו שכתוב עקד את יצחק בנו כי הוא היה גם כן בהר המוריה כמו שמזכר בתורה. והוא בחר דוד לעזוב תכונתו שימות הוא ובית אביו ולא ימותו יבוסים מלך המקום שמעמיד דוד. ודומה שמלכותו היבוסי מתגייר ולזה נמצאו בירושלים עם ישראל ומולכו קדמו מלך לפי שבכר היה מלך על היבוסי קדום שם קודם שלכתו מוחה ישראל מהם: (כב) המוריגים. הם כלים ממן דשים שהם התבואה: וכלי הבקר. הם הכלים שים בהם עלים המעלים למריחה ולהיעיק כמו דלכן ומה שידמו לו ונספר דכרי הימים זכר שבבר נתן ג"כ מלונה החטים שבבר היה בגרן לנמנחה ומה זכר שבבר נתן דוד במקום אקלי זהב מנספר שם מלות והנה מחשוב שהגרן עם הבקר קנה דוד בכסף אקלים מחצים לנמנח עם מזבח והעלוה הבקר לעולה ומולם המקום להוא בללנו שנבנה בית המקדש עם קנה בשם מלות אקלי זהב וזהו ממנו לפי שם שנזכר

ע"א ושאר מצות שהוזהרו עליהם בני נח ואפי' מו' אומות בארצך אין יחסיאו אותך לי אבל כל זמן שאינן חוסאין שקבלו עליהם ז' מצות מותר להניחם באויר ומקצת נסחאות התרגום

מצודת ציון

מעין הכפה וכלים: עליו. סמוך לו: אפיו. על פניו: (כא) ותעצר. פעין מניעה וכן ועפר את המכים (מש ו"ב כ"ב): (כב) והמרגים. סוג של עץ וכמותם תמוצים מכניס לקיס וכו דמיס התבואה וכן

וגם שאר כלי הבקר יהיו לעצים להבעיר האש על המזבח: (כג) הכל נתן. כל היום עד שלא ככבה דוד ומשככבה נתעייר ומשאר עליו שם מנך: ירצך. יהיה מרוצה לך לקבל עולותיך בלילון שתעלה המגפה:

פירוש ע"ט

גִיקוּקְט דַּעֶן עֶר הָט זִיךְ בֵּהאלְטֶן פַאר דֶעם מַלְאַךְ הַמָּוֶת וַיַּרְא אֶת הַמַּלְאָךְ וְאֶת עֲבָדָיו עוֹרְרִים עָלָיו אוֹן עֶר הָט גֶוֶעהֶן דֶעם מֶלֶךְ אֵין זַייני קֶנֶעכְט פָּאלֶן אוּבֶּר בַּייא אִים וַיֵּצֵא אַרַוְנָה אֵיז אַרַוְנָה אַרוּם גֶעאנְגֶן אוֹן הָט זִיךְ גִיבּוּקְט צוּם מֶלֶךְ אוֹף זַיין פָּנִים צוּא דֶער עֶרד: (כא) וַיֹּאמֶר אַרַוְנָה אוֹן אַרַוְנָה הָט גֶאנְגְט מִדַּיָּע וּוָארוּם אִיז גִיקוּמֶן מַיין הֶאר דָּד קֶעניג צוּ זַיין קֶנֶעכְט וַיֹּאמֶר דָּוִד הָט דָּוִד גֶאנְגְט קְנוֹת קוֹפֶן פּוּן דִיר דֶם שַׁיירֶער לִבְנוֹת מִזְבֵּחַ לַה' צוּ בּוּאן דָארְטֶן אֵיין מִזְבֵּחַ צוּא גָאט וַתֵּעָצֵר הַמַּגֵּפָה כְּדֵי זִי זָאל וֶועֶרֶן אוֹף גֶהאלְטֶן דִי מַגֵּפָה

אֶרַוְנָה וַיַּרְא אֶת־הַמֶּלֶךְ וְאֶת־עֲבָדָיו
עֹבְרִים עָלָיו וַיֵּצֵא אַרַוְנָה וַיִּשְׁתַּחוּ
לַמֶּלֶךְ אַפָּיו אָרְצָה: כא וַיֹּאמֶר אַרַוְנָה
מַדּוּעַ בָּא אֲדֹנִי־הַמֶּלֶךְ אֶל־עַבְדּוֹ
וַיֹּאמֶר דָּוִד לִקְנוֹת מֵעִמְּךָ אֶת־הַגֹּרֶן
לִבְנוֹת מִזְבֵּחַ לַיהוָה וְתֵעָצַר הַמַּגֵּפָה
מֵעַל הָעָם: כב וַיֹּאמֶר אַרַוְנָה אֶל־דָּוִד
יִקַּח וְיַעַל אֲדֹנִי הַמֶּלֶךְ הַטּוֹב בְּעֵינָו
רְאֵה הַבָּקָר לָעֹלָה וְהַמֹּרִגִים וּכְלֵי
הַבָּקָר לָעֵצִים: כג הַכֹּל נָתַן אַרַוְנָה

הַמֶּלֶךְ לַמֶּלֶךְ׃ * וַיֹּאמֶר אַרַוְנָה אֶל־הַמֶּלֶךְ׃
יְהוָה אֱלֹהֶיךָ יִרְצֶךָּ׃ כג וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ
אֶל־אַרַוְנָה לֹא כִי־קָנֹה אֶקְנֶה מֵאוֹתְךָ
בְּמְחִיר וְלֹא אַעֲלֶה לַיהוָה אֱלֹהַי עֹלוֹת
חִנָּם וַיִּקֶן דָּוִד אֶת־הַגֹּרֶן וְאֶת־הַבָּקָר
בְּכֶסֶף שְׁקָלִים חֲמִשִּׁים׃ כה וַיִּבֶן שָׁם דָּוִד
מִזְבֵּחַ לַיהוָה וַיַּעַל עֹלוֹת וּשְׁלָמִים
וַיֵּעָתֶר יְהוָה לָאָרֶץ וַתֵּעָצֵר הַמַּגֵּפָה
מֵעַל יִשְׂרָאֵל׃

תרגום

יְהֵב אַרַוְנָן מַלְכָּא לְמַלְכָּא
דִּי בְעָא מִנֵּיהּ מַלְכָּא
וַאֲמַר אַרַוְנָן לְמַלְכָּא יְיָ
אֱלָהָךְ יְקַבֵּיל קוּרְבָּנָךְ
בְּרַעֲוָא׃ כד וַאֲמַר מַלְכָּא
לַאֲרַוְנָן לָא אֲרֵי מְזַבֶּן
אֶזְבּוֹן מִנָּךְ בְּדֶמִין וְלָא
אַסִּיק קֳדָם יְיָ אֱלָהִי
עֲלְוָן מַגָּן וּוְבַן דָּוִד יָת
בֵּית אִידְרֵי וְיָת תּוֹרַיָּא
בְּכַסְפָּ סְלָעִין חַמְשִׁין׃
כה וּבְנָא תַמָּן דָּוִד
מַדְבְּחָא קֳדָם יְיָ וְאַסִּיק
עֲלְוָן וְנִכְסַת קוּדְשִׁין
וְקַבֵּיל יְיָ צְלוֹת דַּיָּרֵי
אַרְעָא וְאִתְכְּלִי מוֹתָנָא
מֵעַל יִשְׂרָאֵל׃

ה"א ר' אלעזר ילפ' (סה מ) : ויקח דוד . עכשיו קיץ .

סכום הפסוקים של זה הספר אלף וחמש מאות ושלשה וסימנו אשרו תמון . וכדרכי לה וסימנו פותה את ידך. ומליו ולמטה עגל מלכן :

מהר"י קרא

היה : (כד) שקלים חמשים . ובד"ה (ה כ"ו כ"ה) הוא אומר שקלי זהב משקל גם מאות הא כיצד גבה החמשים שקלי כסף מכל שבט וכאן הרי גם מאות ונתן לו כסף כדמי הזהב וכן שנינו בסוף שמיטת קדמים גבה כסף בגם מאות כשקלי זהב וכן שנינו בספרי : חסלה ספר שמואל

בספרי מצאתי הרי שש מאות שקל לשנים עשר שבטים רב אלעזר בן שמוע אומר ויקן דוד את הגורן (את הבקר) כדמיפורש בענין [בער] שש מאות אבל הבקר לעולה והבוריגים ולכי הבקר לעצים בכסף שקלים חמשים : (כה) ויעל עולות . לשון תפלה . העל עולות לכהן : ויעתר ה' לארץ . התרום וקבל ה' צלותה דדיירי ארעא . לחייהנו כיום הזה וגו' .

רש"י

(כד) שקלים חמשים . ובד"ה (ה כ"ו כ"ה) הוא אומר שקלי זהב משקל גם מאות הא כיצד גבה החמשים שקלי כסף מכל שבט וכאן הרי גם מאות ונתן לו כסף כדמי הזהב וכן שנינו בסוף שמיטת קדמים גבה כסף בגם מאות כשקלי זהב וכן שנינו בספרי : חסלה ספר שמואל

רד"ק

ותרגם נתן ארונה המלך למלך יהב ארון למלכא די בעא מיניה מלכא : ירצך . כתרגומו יקבל קרבנך ברעוא : (כד) מאיתך במחיר . כמו מאחך כי רבים בן הבנים כענין עם : בכסף שקלים חמשים . ובדברי הימים שקלי זהב משקל ג' מאות

רד"ק

אמרו רז"ל גבה מכל שבט ושבט ג' שקלים שהן שש מאות כסף ומשקלם במשקל של זהב הוי"ש שקלי זהב ועוד אמר כיתוב אחד אומר באחד שבמניך וכתוב אחד אומר מכל שבטיכם והוא שר' יהודה אומר כסף מכל שבטיכם בית הבחירה משבט אחד ר' אומר משום אבא יוסף בן דוסתאי בקר ועצים ומקום המזבח בחמשים וכל הבית כלו בשש מאות ולשון הפסוקים מוכיחים דברי ר' כי אומר תנה את הגרן ואת הבקר בכסף שקלים החמשים ובנגרן היתה המזבה ובדברי הימים אומר ויקן דוד לארונה במקום שקלי זהב וגו' ר"ל כל המקום שהוא בשדה שנמנה בו הבית : (כה) ויעתר ה' לארץ ותעצר המגפה מעל ישראל . וקבל ה' צלות דיירי ארעא . ובדרש כל האלפים האלה שנפלו בימי דוד לא נפלו אלא ע"י שלא הבינו בית המקדש והרי דברים קל וחומר ומה אם אלו שלא היה בימיהם נפלו על שלא הבינו אותו אנו שהיה בימינו וחרב בימינו על אחת כמה וכמה לפיכך התקינו זקנים ונביאים לישב בפיהם של ישראל להיות מתפללים שלשה פעמים בכל יום השב שכינתך ומלכותך לציון ועבדך לירושלם אכי"ר סלה : סליק ספר שמואל

מצודת דוד

(כד) לא . כ"ל לא אקבלם במתנה הנה הוא לפניך בכסף דמי שוויים : חנם . מהדבר הניתן לו בחנם: בכסף שקלים חמשים . ובדברי הימים (יקוקתל ג') : במחיר . ענין דמי הדבר שיבדקו ענינו ובלא מחיר ין (יחזקאל ל"ב) : ויעתר . נתפלה נאמרי הארץ ונעצרה המגפה מכל וכל מעל ישראל :

מצודת ציון

למוכר מכון (ישעיה מ"ה) (כד) באמת . מלחך וכן ושפר תדבר אויך (יחזקאל ג') : במחיר . ענין דמי הדבר שיבדקו ענינו ובלא מחיר ין ומלך (יחזקאל ל"ב) :(כה) ויעתר. ל"ל ויעתר לה כי שם יהיה בית המקדש

פירוש ע"ט

זֶאל אִן נֶעמֶן דַיינֶי קָרְבָּנוֹת בְּרָצוֹן׃ (כד) וַיֹּאמֶר הַמֶּלֶךְ
אֶל אַרַוְנָה הָט דֶר מֶלֶךְ גְוַאנְט צוּ אַרַוְנָה לֹא נַיין כִּי קָנוֹ
אֶקְנֶה נַייֶערְט קוּפֶן וְועל אִיךְ קוֹפֶן פוּן דִיר פַּאר פַּר
בַּייטוּנְג כְּלוֹמֶר פַּר גָעלְט וְלֹא אֶעֱלֶה לַיהוָה אֱלֹהַי עוֹג אִיךְ
וְועל נִיט אוּף בְּרֶענְגֶן צוּ נָאט מַיין נָאט עוֹלוֹת אִים
זוֹסְט וַיִּקֶן דָּוִד אוֹג דָוִד הָט נְקוֹפְט דֶעם שַׁייעֶר אִין דִי
רִינְדֶער בְּכֶסֶף שְׁקָלִים חֲמִשִּׁים פַּאר פוּפְצִיג וַיִּלְבֶּערְנֶי
שְׁקָלִים אוֹג אִין דִּבְרֵי הַיָּמִים שְׁטֶייט גִילְדֶענֶי פוּן אִיטְלִיכֶן
אִיז דָר תִּירוּץ דָּוִד הָט נְגִיטְגֶן פוּן אִיטְלִיכֶן שֶׁבֶט

וַיִּבֶן שָׁם דָּוִד מִזְבֵּחַ לַיהוָה וַיַּעַל עֹלוֹת וּשְׁלָמִים
וַיֵּעָתֶר יְהוָה לָאָרֶץ וַתֵּעָצֵר הַמַּגֵּפָה
מֵעַל יִשְׂרָאֵל׃

וּבְנָא תַמָּן דָּוִד מַדְבְּחָא קֳדָם יְיָ וְאַסִּיק
עֲלְוָן וְנִכְסַת קוּדְשִׁין
וְקַבֵּיל יְיָ צְלוֹת דַּיָּרֵי
אַרְעָא וְאִתְכְּלִי מוֹתָנָא
מֵעַל יִשְׂרָאֵל׃

וּבוֹי דָוִד מִזְבֵּחַ לַיהוָה וַיַּעַל עוֹלוֹת וּשְׁלָמִים
וַיֵּעָתֶר יְהוָה לָאָרֶץ וַתֵּעָצֵר הַמַּגֵּפָה
מֵעַל יִשְׂרָאֵל׃

היה מספר לדוד להעלות עולות ושלמים ותע"פ שהיה ג' זהו מה שנראין לפי ביאור לפי הכתוב גם ממה שהגלגל בתורתו כזה המקום: ואולם התועלות המגיעים ממנו הם אלו: הראשון הוא במדות והוא שלאור לכל מקבל טובה מלאור שיתן לו תודה כעל כל מצב נמלטה וכל כמן לם היה הסם יתברך המציב כל בחינת התודה לו תועלת נפלא להייעיל למועלתו יתב' ובכל העזרות ממנו ולזה תמלא שתאר שהציב הם"ו לדוד כל אלו העזרות הכללות נאלו הפסוקים נתן לו דוד תודה כללות על כולם ותפע"י שכבר הודה לו על אחת לחת מהם ביישוב כמו בילקוט מדבריו בספר תהלים ולזה ספר שדבר דוד לת לפי דבר הסיפה הזאת לפ' ויום כלות ה' אותו מלך כל מיודעיו ומקף שמוע : השני הוא להודיע שהם"ו כשיתחדשו ממנו הרעות לא יתחדשו ממנו כי אם מלר מה שהם מיטות ולז"ל דוד שהם"ו הוא קרן ישעו להעזיל מלא יחדש הם"ו הרע על מלר שהוא יבא למועלתו והוא להעזיל מהיריבים ולהקוסם מעליהם כמו שיבא בעל קרנים בקרנים מעניו לת כמי שמוזר לו: השלישי הוא להודיע שהסתלה מהיים ממתקים יהיה מתמדת על יד מלאך יאולת מלחו על זה כלחמרו חלמי שלא מלאכיה ושב שם מיחתו ולזה לחר בזה המקום ויבכך על כלכוד ויעף כמו שבארנו: החמישי הוא להודיע כי כשיהוה הסכלה שיחדש הסם רעות בדעתו להניל לחוכיו הנה יהודהו ממנו עניים להיטיב לחוסיו ומהם יתחדש לע בעזר, לאויבי הסתיר לפסה שיעלם הסם יתברך מעזרתו ויזה הסך שהניו מביניהם סוכתו הרעות לע מחניך עניים להחזיק לחוסיו ומהם יתחדש לע בעזר, לאויבי הסתיר לפסה מחנה מיים שעבי מחקים מנוה נעדו כעבו גחלי אש יצעם מן השמים ס' וגו': הששי הוא בחדות והוא להודיע שמי שילכה אויבי מחקוהו מעלות לחיבו לחי בישחדל בזה בעת היותו קטן יום כי לח יתקן יותר להניל מהעזרה לאחרי לא יתחבר לעזר בעל מלחמה לאחרי יותר מי שעלה מן הקטנות ולזה תמלא שתאר מי יתקני מים מכוד בים לחם מבר בעבר ומבול עלמם שלשה הנסיונים להניל מהם ותע"פ שהיה זה בחמתם להעזות כי לא הסכים שיסכנו עלמם בעבור זה מלאו לא יהיה לחמתם להעזות כי לא הסכים שיסכנו עלמם בעבור זה מעניים יחתר זה בחמתר על לא בחתוח לא המים ההם כי כמה המעניים לחמרו מי יתן לי מבר כיוצה ולזה הסכים לנבר לוחם לה: לרמוז כי על עבודתו יתברך לבד לחוי לבכן ובפו לחמרו ולחבבה לת ה' לחניך בכל לבבך ובכל נפשך: החשעית עשר הוא במנוי והוא להודיע כי בכר היה מקדם כסוך המים ולזה נבך דוד המים ההם לה' כי הוא מן המבר שיעזור דוד הם"ו בדבר לו הסכסם שיעזור בו במקדש הנה כמו שלא יעבה לחד מן המסים העוזים קרבן מן הלבי לה' כן לא היה לחוי לבבך המים ולא היו מסכיחים לוחבו בחבקדש ומזה המקום יש סמך גדול ומזק למ"ם רבותינו מנבחוי המים כחג הסוכות: השישה עשר הוא להודיע כי מעוקבי עם יקרם שיעשה המלך דבר בחוי לחיות לפי להדיע הבלחי בבלים וזהו חמרו ויוסף לף ה' לחרות כישראל ויבת לחת דוד בהם לממר לך מנה לת ישראל ולחת יהודה הנה כמו שימוזר לדם מקף מעוקבי עם בן יקרה מעוקבי עם למכרית הטוב שגבה מה שהיה בממר ממלה מהם"י לולי חטא העם הלא תבלה כי דוד לא עשה זה בעבד ובמעל כי תקף שהרגים שחטא בסיפורתו הוקבה מהם"י בחמלה: השבעה עשר הוא להודיע כי מן הרעות לחוי לבהול בחה שהוא לע מעם מלוחה לך ה' שיהיה לם מבני היותו מעבו לע בעלמותו לם מבני שיקל יותר להקחת הבלה ובזה מבני זה בחר דוד היות הדבר בחלחו שלשת ימים להשעטו כי רבים בחמני הם"י ומקם על הלבה ותע"פ שגם כן רבעה הוא בפילה ביד הם"י הנה בו מה שהוא ביד בחם והוא בהחמת הלוחיים יוגל בחלן והוא היותר קשה וילחמה שלשת הימין מהבחל ליין הזה בחקום והבה היו לחו הבלעות מעוטעות כי הביאה לפני הלוחיים וזה בודעים היה יותר קשה מהבעה בו הוא לימת מות והחחר הוא לימת מחסרון המזון ותע"פ שימצך מחסרון המזון מוה נקלת בחמים הנה בחחבולות יגילו הדבר מחעיון שם בחלחו שפטו ישראל בעשול מלך מדין שלימם והדבר הוא יותר קשה מהיסה מוליים וסם רוזפים כי ממנו לם יקום לפי הוא בחוץ שהוא לחל בחדם והוא הוסף בקיימ יחם זמן הדבר שלא זמן בחיסה כיחם זמן הסיפה של זמן הלעג: השמנה עשר הוא להודיע שחטי' מחסלחת דוד נמשך זוב הלח מרחה כי בעבור זה בחטא נגלה לו מקום בית המקדש לפני בחרו הם"י לפני בחוקר בחחרו בחמרו לל המקום לפני יבחר ה' ובלחמרי כי לח בחחם על עתה לל בחמוחה ולל הלחלה וכמו כן נמשך זוב מחטא זה שבע שלת ממנו שלחה לפני בחוא לו בחמלאך בנגף בעם ועל בחטא בהוא גם כן עבה דוד הרבה מהזמירות הנזכרים בספר תהלים שהם אזיכות שבחל לפני בחם הם"י ולשוב מחשחיהם זה לל מוהב על זה לפני דוד ע"ה: התשעה עשר הוא להודיע שהדבר בית גו קדושה נפלחה ל"י לין לחוי בחיסה להדם בשהמשות בדברים הנוגעים בו כי זה מה שבית לחקל הקדושתו ולזה תמלא בשלמה שכתר זה המקום הקדוש לביות בו מיכה לה' לל לל בחיסה הדבר שבו לשמוע לחדם ולזה לל ושבו מהבקר עולה ומהמוריעים ולל הבקר עבו עליו להעלות העולה ומהבחים מחחים שהם יחמשו בהם לעולך קדושו בו כי זה מה שבית לחקל הקדושה הזה ולזחת הסבה ל"ל

גם בעת שהיה נמון לנוח עליהם רע מלד שהשגחה הכוללת ולולם כשלא יהיה זה ותפסק המלכות מישראל הנה לח תסור מבית דוד לבל היה שמועה לו וזה מאה שיתחזר ממנו ככר ילח תסר ממנו יבי ולכך מבכיוו יפבה ויעלך ותתקיים כי אי אפשר שיפול בו מלכות השמלכה מזרעו הסרה לנצחית ולכך מתבחר זה יותר בדברי הכפיות וזהו שומר ושוכה חסד למשיחו לדוד ולזרעו עד עולם ואמר כי בזית עולם כמ כי מרוכה בכל ושמורה כי כל יעבי ולל תפן כי לח ימיח: השנים עשר הוא שם שהודיע שאפר המלכים ביקונו על ישראל מפני שהיום מושלים בילחת אלהים אבל הם לחכי לבע לח תתקיים מלכותם ויזיקו ישראל בעבודם והשחתם וזה ועזרם יהיו לנליון חרון וזה ממה שחתקיים בעונין מלכות הכפכים ומבניו ובניהם ובניל בקון מוכד בלהם כי לח בית יקומו ולחים יגיע בהם יחלת בראל ומן הלים ובשם שהיו שרדפו בשבת וגם על העובדים ממר שלח תתקיים מלכותם לך יהיו ממו לבד ממלכן בשהיה בהבל ומן בחלכות זמן לח תרוך מלד ומחר ויבבו וכן לחמר הם"י לירבעם שהם ילך בדבריו יבנה לו בית נלמן בחלכד בנה לדוד ולזה לך לח יתקיים זה לו כל הימים ולזה תרחם שחלכות החמשוכים לח תתקיים מלד בנית בני: השלשה עשר הוא להודיע שנבודי דוד היו לכל מבנים ג"כ בחמנת החורה ולכן היתה דבקה בשבחת הם"י בהם ולזה תלד שדיעו העלני שהוא ושבד בשבת חחלמוני ולזה גם היה מהגבורים בניהו בן יהודע בהיה מועלת שבד"ל והיו בהן גם בן מהם בהכתי וחפלתי והם הסיהדלין כמו שבחבתר במה שקדם ולזה תמלא שבחלר שבת חלו הגבורים למר מן המלבה הכי לכבד ולל למר מן המלבה היה מזק לו תקוף לבל תחזו בכבוד מלד גודל המעלה ולזה הניע מגבורתם מה שזכר מפני הדבק בהם בשבחתם החלונית: הארבעה עשר הוא להודיע שלין לחוי לחדם בישבק דבר ויוליח בבקשת קיומו דבריו יותר בכבדים ממנו והמבל כי מי שחתבד דבר שוה בישבק לחין לחוי שיולח בבקשה דבר שוה יותר ול"ם שלין לחוי שיסבן עלמו לו שים חמד מן החלבים בבקשתו ולזה תמלא כי בשבחתוב דוד ותמר מי יבקני מים מבור בית לחם שבר בשער ומבול עלמם שלשה הנסיונים להניל מהם ותע"פ שהיה זה בחמתם להעזות כי לא הסכים שיסכנו עלמם בעבור זה מלאו לא יהיה לחמתם להעזות כי לא הסכים שיסכנו עלמם בעבור זה מעניים יחתר זה בחמתר על לא בחתוח לא המים ההם כי כמה המעניים לחמרו מי יתן לי מבר כיוצה ולזה הסכים לנבר לוחם לה: לרמוז כי על עבודתו יתברך לבד לחוי לבכן ובפו לחמרו ולחבבה לת ה' לחניך בכל לבבך ובכל נפשך: החשעית עשר הוא במנוי והוא להודיע כי בכר היה מקדם כסוך המים ולזה נבך דוד המים ההם לה' כי הוא מן המבר שיעזור דוד הם"י בדבר לו הסכסם שיעזור בו במקדש הנה כמו שלא יעבה לחד מן החלבים העוזים קרבן מן הלבי לה' כן לא היה לחוי לבבך המים ולא היו מסכיחים לוחבו בחבקדש ומזה המקום יש סמך גדול ומזק למ"ם רבותינו מנבחוי המים כחג הסוכות: השישה עשר הוא להודיע כי מעוקבי עם יקרם שיעשה המלך דבר בחוי לחיות לפי להדיע הבלחי בבלים וזהו חמרו ויוסף לף ה' לחרות כישראל ויבת לחת דוד בהם לממר לך מנה לת ישראל ולחת יהודה הנה כמו שימוזר לדם מקף מעוקבי עם בן יקרה מעוקבי עם למכרית הטוב שגבה מה שהיה בממר ממלה מהם"י לולי חטא העם הלא תבלה כי דוד לא עשה זה בעבד ובמעל כי תקף שהרגים שחטא בסיפורתו הוקבה מהם"י בחמלה: השבעה עשר הוא להודיע כי מן הרעות לחוי לבהול בחה שהוא לע מעם מלוחה לך ה' שיהיה לם מבני היותו מעבו לע בעלמותו לם מבני שיקל יותר להקחת הבלה ובזה מבני זה בחר דוד היות הדבר בחלחו שלשת ימים להשעטו כי רבים בחמני הם"י ומקם על הלבה ותע"פ שגם כן רבעה הוא בפילה ביד הם"י הנה בו מה שהוא ביד בחם והוא בהחמת הלוחיים יוגל בחלן והוא היותר קשה וילחמה שלשת הימין מהבחל ליין הזה בחקום והבה היו לחו הבלעות מעוטעות כי הביאה לפני הלוחיים וזה בודעים היה יותר קשה מהבעה בו הוא לימת מות והחחר הוא לימת מחסרון המזון ותע"פ שימצך מחסרון המזון מוה נקלת בחמים הנה בחחבולות יגילו הדבר מחעיון שם בחלחו שפטו ישראל בעשול מלך מדין שלימם והדבר הוא יותר קשה מהיסה מוליים וסם רוזפים כי ממנו לם יקום לפי הוא בחוץ שהוא לחל בחדם והוא הוסף בקיימ יחם זמן הדבר שלא זמן בחיסה כיחם זמן הסיפה של זמן הלעג: השמנה עשר הוא להודיע שחטי' מחסלחת דוד נמשך זוב הלח מרחה כי בעבור זה בחטא נגלה לו מקום בית המקדש לפני בחרו הם"י לפני בחוקר בחחרו בחמרו לל המקום לפני יבחר ה' ובלחמרי כי לח בחחם על עתה לל בחמוחה ולל הלחלה וכמו כן נמשך זוב מחטא זה שבע שלת ממנו שלחה לפני בחוא לו בחמלאך בנגף בעם ועל בחטא בהוא גם כן עבה דוד ע"ה: התשעה עשר הוא להודיע שהדבר בית גו קדושה נפלחה ל"י לין לחוי בחיסה להדם בשהמשות בדברים הנוגעים בו כי זה מה שבית לחקל הקדושתו ולזה תמלא בשלמה שכתר זה המקום הקדוש לביות בו מיכה לה' לל לל בחיסה הדבר שבו לשמוע לחדם ולזה לל ושבו מהבקר עולה ומהמוריעים ולל הבקר עבו עליו להעלות העולה ומהבחים מחחים שהם יחמשו בהם לעולך קדושו בו כי זה מה שבית לחקל הקדושה הזה ולזחת הסבה ל"ל

חמלת בלחבר בה לחרון ס' משרה פלשתים על ידי הפרות בחסרום כמעגה הזה בקשו שני המעגלה ותת הפרות הענו שוזה לה: העשרים סוה להודיע שאין לאוי להעמוד לפ"י שזלות יתכן בישמצ בהם שיהיה בהם קלת הזום כמו העניין הזה שהיה זותן מהזוב לדוד בהוה תשמר בלא היה זותן זה כי אם על לד הילחה ממנו להיותו מלך ולזה לא דוד על כל פנים לקחת מזה ולקחת הגרן שעמה הו המזבח לזאת הסבה בעינה אלא יעבד הש"י בלבד גזל ולמה שהוה לו לו ומפני זה הוליך לקחת כל המקום הסוה לחבר עבה בית המקדש: השערים שהקדמות הם סבה להמשך הסמוכה בישראל ולעולה המעמה והמשמות מהם כי זה מהמשיכות לשמוע על המון בעיון הקרבנו סוה מניח מחוזק לחזון אלא מה הדבקות בש"י כמו שבארנו בשלומי כספר ויקרא הנה כמו שהיה העניין על הכפרת וענין שני הכרובים בכל דבור ודבור שהיה מדבר הש"י עם משה לחיבור ישראל לעמוד על כוונת התורה ועל סודות המצוות כן הלה הש"י לעלות המעמה על יד הקרבנות הללה להשמידנו על המעמון בהם כי בכך התמלה מדברי הימים שהזות שהבאתה הם הדבקות בהם ישקיבך והשליטה דלבכיו והתהוותם בדלכי המוסר בכללם:

ובכן נשלם באיר ספר **שמואל** והיתה השלמתנו אותו בראש אדר ראשון של שנת תשעים ושבעה לפרט האלף הששי והתלה לאל לבדו אשר עודנו ברחמיו וברוב חסדיו יתברך ויתרוממם על כל ברכה והתלה:

מנחת ספר שמואל א שיי

(כל תיבה אשר אותיותיה נפרדות אליה ירה המחבר אבן פנת רעיוניו)

א (ה) **וַיְהִי** בהסמ"ק: (ג) מפני ופנחס. כשפיים כ"י נמכר עליו ליח הסר וגם בניס פרשה פינחס נמכר כלם מלחים כך מן ל' הכר חפני ופנחס ולין גזה מעלוקת בין מערכאי ומדבתי ועיין בספר פינחס רוח ניס פרשה פינחס ובדפוס ישן בפ"ק מתלין ובספר כשפיים בגליון לכן ל"ל שכוונו עם בקריאת כל אלה פינחס בתפלת ומה גם כי זה עלמו דבן עלי מכר פעמים רמות בספר זה כשימן ג' ושימן ד' ושימן י"ד ושמו יוכיח עליו בכוח גם ויקף הרגומו דכתיב ניי"ד ועיין מ"ש בפרשת ויצא עיי מלח גנגבי ובפרשת משפטים על תפרסם ובמילחי שכחנתי על התירין: (ו) כתעמה. כתי"ק בדגש להפלחת. כתי"ק בשיחום ובמגילת ד"ע וכן כוח בתכוחת: (ח) לחם הכבי וגו'. שלחם מלעיל והס"ם בשגול ובפי מלעיל דף רס"ו: (ט) לחתי **אֶבְרָה**. מלין בהוספת ה"ח ולפיק בקמן תחוק ולמ"ד קמוץ: ובכ"ל בפר בן כוח בשפיים כ"י מדוייקי וכדיוסי" קדמו וכן בשמש בהדיא מפיום רס"י וכד"ק וכן כוח קדמאה מן מלין דמתבתן הד' ותד וה' ולית לכוחהון ע"ש התכוחת והכרו **וְאַבְרָה מִצִּידִי** ובשפיי' בחולם עשות כוח ולרין להיות בקמן ובכי מוכח בגמרא דכתובות סוף פרק לף על פי ומדברי הימים' שם. והוילל דלחה ידי אומת ניס מלחה מפני שמעתי לי"ף מפי רבינו שקראו **אֶבְרָה** בחולם כלמ"ד כמו זאלא בכמה ספרי דפדום ושעות זה בכיתים לשרם בגמרא והתוספות בלא כפון ולין דבריכה עולים בשמועה ולא נכונים בשעה ובנין דין לא מכחיון להבחרי תפיכותי לחיקי לית בכון מעמא ולשפוקי בשעיית מדוכתא כרש כבי היה ליכתי דבכין דבשה ופיוכה: דרש ר' יהודה אין כפר עכוחיית מעין בחין פוסקים יעות לחשה (פיכ"י לין כ"ד פוסקין לה יין בחיין מכניה לחלות השעיה) כלאמר והקם ה' לחתי **אֶבְרָה** כלא ולחתי **שֶׁתָּה** ולא **שֶׁתָּת** לחי מעמה **אֶבְרָה** ולא **אֶבְלָה** כי **אֶבְרָה** נמי (ובעל תכמח **אֶבְרָה** כלאמר **אֶבְרָה** ולא **אֶבְל**) לין מדמני קרא בדכוחיב קלמיין מכדי **אֶבְרָה** בנוכח קר מפיק ולחתי מ"ם בחתי **שֶׁתָּה** ולא **שֶׁתָּת** ס נעלי הימ' ל"ל כבוהיכו בלפיפוס לחתי **אֶבְרָה** כמו **אֶבְלָה** מפיק ה"ח מכמא ולפ על פי **וַיַּגַּשׁ אֶבְלָה** כדכחיב ולא לחכל מ"ם לין לי לאדכם כבי ולקם הנה לחתי בעת לחכילה סביה לה לחכול ולחתי שה לחכול ובינהו חון ממנה בלא היה לה לשוה ולכן ויחשבה עלי לבכרה שה ולא שתה. מדלא קלחי ולחתי **שֶׁתָּה** כדכחיב **אֶבְל וַיִּשְׁתֶּה** ולחתי לן (מכלי כ"ג) כדכחיב **וַיֹּאכַל וַיִּשְׁתֶּה**: קרא כדכוחיב דרים כבי כדשפיים לקמן **אֶבְלָה** ולא **אֶבְרָה** הבי נמי (בשמיב) וכי הדכוח כמו כן לשון לכעל חוב) פוסקים מוכחת לחים (כיוכר ל' יוס לכעל חוב) מכלי נעוה קל עכין ולחתי שה כחוב מה בקרא ובכיוב נמי **אֶבְרָה** ס"ם ליחכוב נמי בחוסה חן לא ליכחוב קרא בנוכח ולישכוב **אֶבְל וַיִּשְׁתֶּה** מ"ם בחתי ולא **שֶׁתָּת** ס"ם בקרא(ת) בעיון מהגמ' ומדבני נחרב שבחוב **אֶבְלָה** בקמן כל' ובכ"ת בספרי ובלא מעיין. לך דבריכה בלאן כיכה בפיכ דכחיב מדבני קרא דבכוחיב ולא כ' לחתי **אֶבְלָה** ולחתי שה כחוב לה **אֶבְל וַיִּשְׁתֶּה** ום לי לכחוב על דרך"ק בלא **שֶׁתָּה** ולחתי בקבא בחמלה ממנו לל דקדק כוח בשעה כוחה שבה כ' יהודה ידע שבלא בחוב

שָׁתָה מקור וכוח מבחם ליחיד ולרבים ולוכריים ולנקבות ולם כן **שָׁתָה** לף היה היחה בכלל לך ילחה מן הכלל מדקחה בקרא **שָׁתָה** ובשלוי בכחוים כהלחמן ומדכחיב והבכה ולא הלבל פירמו **אֶבְלָה** לחתי בעת לכלל: כל תנה וכוכרתו לפרש ולחתי **שָׁתָה** פוסקים יעות פסיפה לחתים ולא לם מדבני קרא ומכלן לין בחין פוסקים יעות לחשה והו לא מילי בהן שחוחה ומלחה לגב שיעות לחמעיק בספר המוזכר כדפרי ד"ק בשיעת קרא שקבל בשם **אֶבְלָה וְאַבְלָה**: כוח ספר לחת ממסורת שהלחשים בשם גדולה מעדשת נוויעליה בעפרים ולחיבע הגדול במעי' חוה לל"ף וכוכן על מכוחת לינו ללא מספר בכוח כמו שכחב ר' לליס המדקדק בהגהת שרשים שרם הל"ן והקדמה בלביאת לספר מסורת בחסורת ועיין עוד מ"ש בחקוקל סימן ג' והילים מומר קי"ח: (עז) ובספרי **שָׁתָה** בשוא לנדו ובמה דל"ק בפרשים שבכל בספרים המדוייקים כוח בסמ"ק וכ' יוסף כהב בכוח בשיין בחלים כמו לו יקל יקבל בעבי (לייוב ו') ולחבים עכ"ל. גם יש מלחיה נוסחה כ"י בספרי בחלים לכן בפי בחסורת יש להבדיל בניהם בספרים בכוח בסמ"ק שנחשבת לוח בכ"ף נמכר בעם ד' בחיב שיין בלשנה ולין זה מחנינם:(יז) לחן בלנך. הסר ל"ף ובלגה שמואל בלנך בחיב בלחב לחמר לה שבן בזה שלה שהיבה בהבה בלל הוא שהיה בלנך בחוסה ע"כ. ובכ"י פיום הסר ל"ף להיות כי לשון בניס כמו ובכ"יהם סיולפת. ועיין שוד בכלי יקר ומכלחים הגולחות לל"ף ומסורת מכלחיב בחיבן בחקבל"ג: (יט) ויבכמו בקבר. בספרים מדוייקים הסר י"ד וכן בחסורת ויבכמו ב' הסרי ומיבכמון ויבכמו בקבר ויעל לל הלם הסר (במדבר י"ד מ') ויבי ביום הבניעי ו בכמו בעלות הבחר (יהושע ו') וכל שמואל דכוח'. לשבח להבינת ויבכמו ג' הסרי וסימן ויעלו לל הלם הסר ויבי ביום הבשיעי. ושמואל ע"ב. וכל ספר שמואל הביא כמה בן הסרם יות הנקודות בחסורת כ"י ומסרים בנסדרים בחקדמת פרשה שלם לך מפיכים:

ב (ג) לל תרבו תדברו. כתי' ובספרי ועיין מ"ם בפרשה ולמה ועד פסוק לחה הדבר: ולא נחבנו. ולו קרי ובינדה שמואל ולא נחבנו עליו נחבנו עליו לין לו יודעין לם לו נחבנו עלינו לם עלינו לחיין מכוונה לו ל"ל יודעי דכיי לשבר לנני בחל"ל עליהיו: (ה) הללו. בלשון נדגם לשפחת מלות מבל' **פְּעָל**: (ז) הסיחו. הסיחו ויבי ובינדה שרק לחת לנם בחיבה: **אֶתֵּן** ר' חייא כי לחת בחתר ר' יוחנן ר"ש בשיל ל"ק שולם מקרים שלחת ולין יסוד שולם ס' חייא כי לחת לידים לחת מסכת בגלי חסידיו ישמור הסי' ויבי חרבי מכוונ לחת"ן כי ילקח הסידו כחיב ס"ב. ובספר הזכר פרשת ויבי לף קי"ל הסידו כחיב חד והל לנוחם דקב"ה ושיר ליה לחיד ולל לעבדי נביהו מיום שלעלון ועד ומבדרים חנוחות לדים ליה ומי על לברהם כשברך לחת שלעים ד"ל זה יעקב שלל לו סנה לנני עמן ומבדרין ובלגדה שמואל זה יוסף ועיין כלי יקר: (י) מרגיו. מרגיו קרי ובלגדה שמואל לחמר ר' לברי כי כתוב לם חד כוח יפול ולם תרגן לחעון יפלין עיין כלי יקר ובספר הזכר פרשת ויבי סוף דף י"ט: כלי. עליו קרי ובלגדה שמואל לחמר ר' לברי חם עוליס הם לבחיס מבם לני מבניס בחלי ומוזיפ עיין כלי יקר: (עו) ולחמר ט. ל"ל ק' כן כוח בספרים כי מדוייקים ול"ל דל"ק כפול בו"ל ולקי בלליה ע"כ. ולכדומה בסמקבל גדולה ולחמר לים לפל בסקבל לחמר ר' לברי ועוד עיוד לני לכחוב מבה בחיבה ס"ם בפ"ק דיומל"ה ול"ל ולא לו. פס"ק ובחיבן בפרה ולבני בלל"ל ומלבני כי בחעם כ"ל ל"ל כמו

בכתוב במכלול דף קנ"ו: (כב) אחר יכוונו. ביהודלמי פרק בתרא דכתובות ופרק קמא דסוטה יכוונו כתיב בהו סימני מניחות קיימין לעבר לבתיהן והיו מבטין תוכן הקב"ה מעלה עליהן כאילו הן שוכנין תוכן. ופירש ס' אף מלאה יכוונו כתיב אחרת לשון בפעל כאילו הלהים בפיעול שם בכפים ויהיו מה שבעלה עליהם בכתוב כאילו בכבו להעביהם לע"ם שהם לא עשו ולא קבלו דבכל ספרים לית בהוב אלא יכבדון בלא יו"ד והיכא כתיב יכבדון ואולי כן היה בספריהם וכדרך שכתבו בהפטרה נפקדן ממה בהמה גדי מעניים כתיב בפעמים בנוסחת הולקה על ספריהם ע"כ לשונו. ולפי זה יש לומר מלי דרים על יו"ד דכתב כ"פ דכן דרכה בנופל ההיא נכנסי פרק במה בהמה גדי כל המומר בני עלי חללו אינו אלא טומא אלא מה לי מקיים אחר יכבדון את הכתוב מחזר שכבו את קונינהן שלא הלכו אחר בעליהם מעלה עליהם הכתוב כאילו שכבום והכי איתא בגמ' פ"ק דסוטה שמואל ב' ו' ולא גרסינן יכבדון כתיב כדגרסינן בירושלמי ותמרוק מה הוא בכבדון גופא אמר רב יהודה אמר שמואל שכתוב ייחסו לשכח ובירושלמי אלא הא כתיב יכבדון אחר יכבדון כתיב ע"כ. ותבי' כ' דס"ל דם לא נקבל כלומר דכתר קריית הזליון דהוי עיקר נדרם ברים פרק קמא דסנהדרין אחר יכבדון אלהים חיי משמע. ואחר אלהים לעשה שהוא יכבדון לאלהים. ואחר אלהים לעשה עד אלהים יכיח. מה לעשה שהם לא לעשה שהם ולא שהם שקול מוכיחים עליהם שוד אחד כרי כלן העשה שיגמר דדין בשלשה ורבנן פליגי עליה ואמרו ויכבדון כתיב) הכא לאו דבני מודה משום דקרא מוכח דשכחם לו חטא שייחסו הכתוב: (כד) מעבדים עם ה'. ככל ספרים שהדווקים חסר יו"ד אחר סבי"ת וכן לאו ע"ם המכורת שהוא מד מן מ' חסר לישנא פי' חסר אחר סבי"ת ופי' נאסר ניכופף פי' ד' כמ"ג והוא מלא אחר סבי"ת ובספר אחר דפוס יש מעבירים כתיב ובכי איתא בגמרא שמואל ודרים מיוש לגרסא שהוא דמעבירים לומר שהוא כלאחריני שמואל דסנהדרין פרק בהן גדול. וכן בגיש בעל תוס' בגמרא שמואל מעבירים עם ה' מעבירים כתיב מעבירין לומר ומעזירין לומר ובכללי פרק במה בסמה דלעיל דהפני לבד חטא ולא פיגעם דשכיחין שהם והוא כתיב מעבירים אמר רב הונא בריה דר' יהושע מעבירים כתיב ואתה בם ה"י ל' שכספרים מוגהים כתיב מעבירים וגם במסורת הגדול במקום שמוציאים שם כל התיבות הלזו כתיב בהן יו"ד וקורין לה נמה זה. והוהוספות כתבו בשגמרת שלנו מולקת על ספרים שלנו שכתוב בהן מעבירים וכן מציר בירושלמי פרק קמא דסוטה בשמעון כתוב ג' לומר ויספו לת ישראל כימי פלשתים לרעיעים שנה (שופטים ע"ו) וכתוב ג' לומר והוא יחל שפו לת ישראל פעמים שנה (שופטים ע"ו) אמר ר' לחא מלמד שכיו פלשתים יראים ממנו פעמים שנה לתחר מוהו כדכן שכיו יראים ממנו פעמים שנה בתויו וכל ספרים שלנו כתיב פעמים שנה גם בשופטים ע"ו ע"ל. וכן כתב בעל יפה מראה וכן הוא בבמדבר רבה פ' י"ד ובעל כלי יקר עדה לפרש בירושלמי כאותן שלא יהיה נגד ספרים ע"ם. ונהקדמת מקרא גדולה. ומ"ש בספרים בא על פסוק ומתו על שיר במזמורות ובפרשת נשא על כלות משה ובפוף פרשת מלוקע לגל והעם הוא חומש יהיה בגדון: (כה) ופללו. למ"ד ע"י בפעל רפה: מי יתפללו. מתפללת ירתפלל ו': (כח) בעלות על מזבחי. במקרא גדולה מסור עליו פ' מעשים פיוסם דמטעים ביה דכתיכון לבעלות כן כן מבפנו כמ"ם רד"ק והכהן כ"ל שהוא בעלות עמיס תחתיו (פיוט ליום) וכן מתורגם בכתיכם לאסקא: (לג) ולאחיך. כל ספרים שלפנינו בלא ו' בסוף ופתח שלא כדברי רב פעלים שכתב ובוא הפ"ח בלא ו' מהמצות **וְלַאֲדִיב** את נפשך ע"ם **לַשְׁמִיד** מעזני מן המלמים:

ב (ב) ועיני. ושיניו ק': ההלו. כלמ"ד נדגש: (ג) ושמואל שכב בהיכל ה'. הקשו בפ' עכשו יהוסין והלא אין יכיבה בעזרה ואמר דוד בלבבך אלך גר אלהים שרם יכבה בהיכל ה' ושמואל שוכב במקומו פי' ושמואל שוכב בהיכל ה' הדא מילתא מסתמא ועל כרחך מפסקיון ליה ושמואל שוכב במקומו בנוי מסתר הגוים שהיו שומרים את הבית וכן הרגש יוחנן בעזרת ליוחי והיכל אחר קאי בהמוכה היה בהיכל מבקן שילה ע"ש פ' כשיו ז"ל. ושיין עוד בפירושנו על הפסוק ובכלי יקר. ולפי דרכנו למדנו מעלה השתעי שהתחנה מפריד היה שכב מיכיבה בהיכל כדי שלא יוכן שהיה שוכב בהיכל ה': (ח) שמואל בכליתיה. בספרים מדוייקים וכימן במ"ג פרשת הגיין והוא הד מן ד' המכתיבין כן על פי המסורת וכימן במ"ג פרשת פינחס: (י) ויתילה. נדפוסים שהגהוהו בלדעי בעיני ובספרים ישנים וגם בכמה ספרים כיי מדוייקים בשתה וכספר אחד ישן כתיבת יד גם בדפוס ישן נקמן: שמואל. ובשמואל. תד מ' ר' בשתת

מכוונים וכו'. ס' מדיקים נמוכים וכבר הגהתיהו כזה בפנים בגרסת ולא שמות על משם משם: (יג) כי מקללים לאם כיון. וה אחד מן י"ח פסוקים שכם תיקון סופרים ויהיה לו נוסר מקללים לי אלא שכיעם בכתוב רש"י ורד"ק ומדרש ילמדנו ומכילתא פרשת בשלח ומכתוב ושיבוש תקון סופרים אבל נעזרה שאל נזכרהיב ג': (טו) ויקרא עלי את שמואל. בספר אחר כתיבה יד קדמון כתוב אל שמואל וכן הוא בקונקורדנציאיה ואף בדפוס ישן מתורגם לשמואל אבל בשאר ספרים כתוב את תרגומו ית: (יח) ונעיע. בשיעי קרי:

ד (ג) ויעמנו. בספרים מדוייקים מצר דחסר ומפורשת ג' וסימן נקמה תלוין, אל תחסרו ממנו (שמואל ב' ו'). קוינו לו ויושיענו (ישעיה כ"ה). ובמ"ג נמסר כיון ויושיענו ג' מלאים וה' חסר וכו' קדמאה חסר אבל בישעיה סימן כ"ה נמסר במצרה קצנה ג' ב' חסר וה' מלא וכן בספרים מדוייקים חסרה דשמואל חסר דחסר וחד דישעיהו מלא דמלה: (ו) מה קול הקרנה. מה שנמסר במ"ג כ"ד ובל דסמין לאהב"ע כוותיה וכו' ל"ל וכל דסמין להי"ת ושיין כמ"ם בכתבה עכים. וכל"ל נקמן על מה קול המנוח: (ז) וויהו פלשתים. כויה בפלשתים ושיין מ"ם בסימן ז' נפסוק וויהלו מעי פלשתים: (יג) יד. יד קרי: (יז) המכבר. ברוב הספרים כה"ת במתיין ובלה דגש ב"ת: גם יכאלו לפני פלשתים. כן כתוב לפני לא מפני כמו שמלאתי בס"ת כי וכמו שנמסרם בדפוס יכן: והמין הלהים נלקחה. למעלם תומר נלקח לשון זכר ובלן לקחה לשון נקבה ובמגדת שמואל תשבה מדה בדין בנקבה: (יט) כי נכפבו עליו לרים. בכתוב בה"ת וקל בפ"ת ע"ם המסורת כמ"ם בדעיל סימן יו"ד וכן במכלול דף ע"ב ובשרטים: (כ) ובעת. כ"ף: מוהם. בשורק וכן במסורת עד יום מוהם (שמואל ב' ו') מלפפום והד קנן פום ובעת מוהם ושימעך דחית לה בנין ברקת לויה לה בנין מלחת: (ג) ויעבדנו חמדודים ממחרת. תסר יו"ד וכן ויעבדנו בנקר שבמשך וכמו שמחביאי בסימן ת': (ו) לל מלמדודים ויתמם. כן כתוב לל לל על והחנוס הוא דרך פי': וין לחם בעפלים. בשתרים ק' ובספרים כ"ה ין בניית מלרין ויש דגש בעי"ן לכוונות על דגשות הניית וכן הכו בעפלים בספרים: (ז) וילחו מנשי חמדוד. בספרים מדוייקים ין ויו"ד מלרין וכן ילחו כי מן לחם הוא וכן ע"י וחמו: (ט) ויפחדו לפם. כתוב בשין שמלעיל כמו בסמ"ך דד"ק וכ"כ רש"י כמו ויפחדו שבני הוא בתורת מן הכתובים שי"ן ומפרשים בלשון סמ"ך מכח גיות בספרים עכ"ל והמסרי שבמשבץ ג' נמסר במ"ג מלין דכיתיכן שי"ן וקריין סמ"ך וחין זה מסם: לפם בעפלים. עתורים ק' והניית ק"ף בתחיין: (יח) מבוחם מות. בנקבותם כ"י ולפניהם: יניעם הפ"ת במחיין: (יב) הכו בעפלים. בשתרים קרי:

ה (ד) עפלי. טחרי קרי והניית בשו"ת בנד': (ה) עפלים. טחרים קרי והניית בשו"ת בנד. (ז) מעלה הדפה אחת. הלמ"ד בסגול והמ"ת בחזקת נכמתאות כ"י מדוייקות ודפוסים ישנים ובדפוסים מחדושים כולו שהוא וכן מלאתי בס"ת כ"י ומוציאים הם שהרי במסורת פרשה נשלח על נלנלת אחת נמצר ו' פחמין וקפין ולית דין מנהון ושיין במכלול דף רנ"ה: (יח) ותא לגבי מיכיהם. כתוב במסורת מחרים הפתחן שפלים ו' בקריאה והניח להם ובפר הכי קאמר וד' בקריין כן כתוב ומ' ותא לגבי עיכיהם ולא מהרי הזהב. ונהקדמת מקרא גדולה הקשה מגיס מבח וגרסינן במגילה פרק קודמת את המגיה עומד מבן דגון כל המקלקלות שבכתובים בפורה לגבאי קונים אותם לבנת כמו שבגלגה. ישבבנה. בעפלים. בעתרים. ובמסורת לית מן כי אם ו' דכתיב בעפלים וקרינן בעתרים וכו'. ושוף דבריו כתב דלית ידע לחולי אלא דאורייתא דתלמודא לפליגי על המסורת עד כאן לשוני. ולי נראה לעיקר קושית מעיקרא ליתא ולולי שמיע המקבה לאומר דברי רבותינו ז"ל לא הוה קשיא ליה מידי דעד כאן לא תמרינן בגמרת אלא בכל המקלקלות שבכתובים בגגלי קונין אותו לבנת כמו שבגלה בזוהר מפורשם בגיסם מבול מפיבוש וכן עפלים לשון מפורש בגילי זוהר שבתורה בכל המקומות שבכתובים בעתרים ויושבים בכלל מנכרים שקרפיים ונכתבים לשבח ואין בהם שום נגלי ואם יש בהשגל מה נאמרו בגיס אלו בלל הבתרים אפיב כי אחר שבומנו לגל הארון היה שכחוב בשנות קדושה וכתב אותם בלשון קריה וזה טעם לשבח בס"ד: (יב) וישרפה הבלות. עיין מה שכתבתי בפרשת ויגל על ויתמנה הגלן ומדלית לאמר והישרפה דכתיב ובמיהו ז"ל בכ"ג ב"כ בימין ו' שהיו מולכות בלבן שכתב. ובכתיהו שוד על

פנים למריס ע"ש. וכיפה תומר סי': (יד) ויבקעו. פקו"ל דגושה: (יז) ולא יעמדו הזכר. כ' כתיבי וק' נעתין כמו שכתבתי למעלה:

ז (ו) ויאמרו אם תעלה לכ'. ירושלמי פ' סדר תעניות כיצד. ויאמר שמואל תעלה לכ' אמר רב שמואל בר רב יצחק לבם שמואל תלוין של כל ישראל וכו' וכתב בעל יפה מראה אם אין טעות בגירסת יש לומר דלפ"ז על גב דויאמרו אם תעלה כתיב מכוח דשמואל לבם תלוין וכו' כדבסמוך מצינו ליה כלילו שמואל הוה לחומר תעלה אלא שהרחב דע"ם הוה ולא נרסינן אלא ויאמרו אם תעלה וכבי לחיות בגירסת שמואל: (ז) ויילחו מפני פלשתים. כתוב במכילתא דפ' בלק"ג שכתוב בייראו תיראו לכתוב ובמשנן בתוכחות העכתוב בייראו ולא יראו לכתוב על כיו"ד פ"ל בפעל תריס כתובה לו ' ולא ' כתובה ללרן ולכתובה עליה בקריאתה: (ח) מושע. כזי"ן דנושה: ויושענו. תסר ה"כתר כמ"ם לעיל סימן ד': (ט) ויעלה. ויעלה ן ונפ' לון מעמידין(ה"כ כד). למר כ' תדא כר תכנה מעיין לעולה נקבה שבית כסרה בשתא יחיד שנאמר ויקח שמואל טלה חלב אחד ויעלהו עולה ויעלהו לכון זכר משמע למר כ' נחמן בר יצחק ויעלה כתיב: (יז) ויסף שמואל לשפוט. ר' יוחנן בש' הרקמה מנה זה עם כוריס שבאו בקמן לא ירחלו. ר' יוחנן בש' הרקמה מנה זה עם כוריס שבאו בקמן בלא בפסק ומסורת ליה קמן ולא שוה נגר דכוותיה:

ח (ה) לת נעוי שופטים. בלא מהרין בזי"ן: (ג) בדרכיו. בדרכיו ק': ויטו אחרי. בתיב"ק כיו"ד: שחמה־לנו. כ"ש: (יח) ולו. מלרע בלא ממנצ': (יד) שדותיכ' ו' בלא י מתרין בדל"ת: (יט) ויאמרו לו. בלמ"ד דגושה ע"פ מסורת כמ"ם בפרשת ויהי כימין י"ש: (כ) מלחמותינו. ס"ת מלחמתנו תסר ה: ט (ו) מבן יפיני. מבניימן ק' מלא אחת וכתיב שתי מלוי: (ד) כלהן שלבה. בפסיקים כ' מדוייקים מלעיל ותסר והבחו מוכיח עליו ואים בה מנעל ש ם ה (מלכים ב ד) וכה ב' הכרים על פי המסורה: (ו) בוז יבוז. בספרים כ' מדוייקים כתיב מלרע ו' ולא"ף ועניין מ"ם בכוף פרשה בכלה על פסוק עד בוז בשמים: עלכה שם. בשי"ן דגושה: (י) לבה עלכה. כן כתיב עלכה לא עלבה בוי"ו וזה כדוך ממסורה הגדולה שהכיר הדין פסוקה בלשון ביתה מן מתרין תיבותיה לא נסכין ות"ו כרים היבותיה ומשנין היכי נהוג: (כ) ויאמרו. כל בפרש תסר כמ"ם בשמין ת': ויכי בעלות. ככ"ף: הגג. בגגה קרי:

י (ג) נגל יין. בדוב ספרים מדוייקים שלפנינו בהמש נקודות. ובספרים ואחד נסח נ ג ל יין בשם נקודות ים ספרים בהמש נקודות ע"ב: (ה) תהר כן הבות נבעת. בדשופים תחרונים כתוב הבות לל נבעת ובדפוסים ישנים וספרים כ' מדוייקים ליכא מלה לל וכן הוא במיר נתיב: ויכי כנפך. במקלת ספרים כ"ף דגושה ובמכולל דף ק"ו נאמר עם הרפין ועניין מ"ם בילים שמן קמ"ן: ופניעם. בשני נביניון: (ו) הבתיאה. יתיר ו"ד: (ח) תומל. במקלת ספרי הדפוס הדפים החיים בחיוק וניעים בניקי וכן הוא בכל כ"י: (יא) מלחמות. במקלת אחת דפוס ישן וגם במקלת כ"י מלחמת הלל"ף בכגול והכי"ו רפה וכן בשאר ספרים הלל"ף בחיוק והכי"ו דגושה וכ"כ רד"ק בפי' ובספרים ומכולל דף רכ"ט: עם נביאים נגע. ויאמר העם. במקלת ספרים יש פיסקא בתמלע פסוק: (יב) על כן היה למשל הגם שאול בנביאים. בספרים מדוייקים הסר יו"ד קדמאה וכן נמסר בעלי: (כא) למשפחתו. למשפחיהו ק': ויקרבו. פקו"ף רפה: (כב) הלם הים. ויאמר. פסקא בתמלעות פסוק: (כד) הלחיכם. בדגש הרים ע"פ המסורה ועיין במכולל דף ע"ג ודף ס"ת:

יא (ב) ויאמר להיהם. בספרים מדוייקים מלא יו"ד: (ו) בשמעו. בשמעו ק' והוא הד מן יו"ד מלין דכתיב כיים וקריין כ"ף וכימיניהן נרים כתוב בתמ"ג: (ז) ותחי שאול ותחי שמואל. בס"ת ובספרים יש כתוב ותחרי שמואל וכן נרשם מבחוץ בדפוס תחר לחורות על חליף זה ובכל ספרים כתיב ותחר: (ט) בחם. כתוב ק' והוא חד מן מלין דכתיבין בי"ת וקריין כ"ף:

יב (ב) ויאמר עד. בי"ת דספריכן ויאמרו ובלבדה שמואל כוף פ' ויאמרו נדעים אין כתוב כאן הלא ויאמר עד תמר להן הקב"ה אתם מעידים עליו על מה שנגלו ותני מעיד על מה שנסתר ת"ל הלא כן הלילוין תמר רבי לליעזר בר שמוע בשם ר' יוסה מנין שהקדוש ברוך הוא מעיד על מקומות הוסיף רוח הקודש נביא דיבו בל שם ונביא דיבו על שמואל ונביא דיבו בל שמואל וכו' כנים דיבו בל שמואל דכתיב הנני ענו בי וגו' ויאמר עד ויאמרו מנביא ליה יעקב בי קול ויאמרה תני עד וכן בכ"ר פ' פ"ש סימן י"ג פ"ש כיפה תוהר ובמוהב מקום:

(ו) (לה תנחומיכ'. תמר סמניה קרא נפני מלך בירושלים רוב בתיבים על כל תנחומיכם שבשמואל ורוב בספרים לוגם שוים בפגנון ל' דזה בכה וזה בכה ולית הד מנהון דחזיל בתר מכוהב דחיתת ממרכח ל"ג ומה לי לעשות שד למרחי תחכמה וכיון דהוקם ממני על כן בחרתי לדבריכם כמו שמעתו מכרב רבחא ז"ל שמואל כולם מלאים בס"ב הספרים וסימן ולפשבה להכם לפני. כתוב בא יעקב מצרימה קדמיה דפ'. ולא שניתי בגירסא לו ע"ש): (ח) וישבום מקום הוה. בספרים כ' הסר יו"ד וכן הוא כדפוס ישן ועיין מ"ש בשמואל ח' ל': (י) ויאמר. ויאמרו ק': (כד) לך יהוה. מד יו ג' שבאל"ף נהה כמ"ם בסוף יהושע:

יג (ב) במכמש. בספרים כ' מדוייקים כולב שבעניין בשין שמאלית כמ"ם ביהושע י' ובעזרא סי' ב' וכהיב סמיך ז' כתיב אלנטי ם ב ם כמ"ך ומסכר עליכם ב' כתיב סמ"ך: (ה) בית חון. כן כתיב בספרים כ"י בלא נקוד: (ו) כי נגע בעם. בשי"ן שמאלית וכן הרגש יוהנן ופי' רד"ק: (ח) ויחל. ויוחל ק': (יט) תמר. תמרו ק': (כא) ובחיה. כוא"ו בנעוצה: ולהליט להדמן. בספרי הדפוס ובס כ"י ס"ת כתוב ל' ומסכל דף רכ"ג ובתיבי שכלו תמן לבנו ולבית הבית"ת בפ"ת ומכלל דף רכ"ג ובתיבי שכלו תמן לבנו ולבית הבית"ת בפ"ת ולבניהם הלל"ה מוסמך בנעוצה ע"ל. ולפיכך בספרים לתחים מדפוסים ישנים מפוזים בנקודות לפי וכפ דלת כמלן ועיין מ"ש בפ' הנה על ו ים פ ה: (כג) מעבר מכמש. כולב שבעניין בשין שמאלית כמו שכתבתי למעלה:

יד (ג) לו כבוד. כרוב בספרים כ"י הדה מלה ובהכתבת לו בפסק: (ד) הגה כתב בעל מכלל יופי שהוא מלעיל ומו"ן בסגול ובדגש עכ"ל וכן לפיהי בדפוסים ישנים וספרים מדוייקים כ"י: (יב) ונודיעה לתנכם דבר. ויאמר יונתן וגו'. במקלת ספרים ים פיסקא בתמלע פסוק: (יד) משנה. הפי' בתוך פחה: (טו) בלבד במתנה. בס"ה בכי"ת רפה שהקדמת לינו טעם מפסיק: (יח) בלבד ובד. ויאמר שאול וגו'. פיסקא בתמלע הפסוק: (כד) ואוכי ישראל נגע. בשי"ן שמאלית וכן ת"י לחיתין וכן פיכנו כל המפרשים וכן הוא לפי המסורה שבהכתי ישעיה כ"ט: (כו) ניעורה. בדוב הספרים סי"ן בשוא נבדו: והתלהה. והתלהה ק': (לב)ויאמ. ויאמר ק' וכיון ד' שהוא כמ"ש בסימן כ"א מזה בספר: בלגל ק': (לג) העלוים. בס"ת בחיוק וכלגל נהה כמו ק ר ח י ס אל ב': נגו אלי. בלמ"ד דגושה בספרים מדוייקים: לאכל אל הדם. בדפוס עם פי' אבן עזרא בשם מקלת ספרים כ' כתיב על הדם: (לו) ונבזה. בוא"ו נגעיה: בעיניך עשה * ויאמר הכהן. פיסקא בתמלע פסוק: (מו) בכל לילי. בכ"י נגעיה: לילי. לין בלגל מלרע:

טו (ו) למשחך. בשי"ן בקמץ בתב ובסי"ת בחטף פתח ובס"ת ספרים וספרים מחרים ס"ת בחטף פתח ובס"ת ין מחריב בשי"ן. ודל"ף בתב בפי' וכספרים בשי"ן בקמץ בתב והיות בחטף קמץ וכן במכולל ד' מ' וגלויה הן ס"ו פ"ג וכם דקדוק ישן כתוב לעולם לא יבא בחטף פתח אחר חטף קמץ בשמוע הון מלחמ **למשחך**: למלך. בלאול בשאול ע"ש: (ו) אף אכסך עמו. בספרים ים מלרע כמ' ובס"ת המדוייקים בתלע:

הוא בלל"ף ומכוהב כ' אכסך ג' תסר ו' ובימין ויאמר שאול לא הקיני. לכן הנני אכסך על מנהון דיהיבו בעלכים. והכהו דדברי הימים עד כאן. ובכיתי להניח הם גלל מלרע בכתיב בספרים שאם תניח דבי הדבי נעמו והדל הריחה הית לכולהו. וע' מה שהכתוב במלחמ במלרע: (טו) ויאמרו לו דבר. ויאמר ק': (כב) החפץ לה' בעלות וזבחים כשמע. מלה כשמע בל"ף:

טז (ד) ויבא בית להם. בלמ"ד בקמץ מבני להסבסך בכל ספרים וכספרים שאם תניח דבי הדבי נעמו והדל הריחה הית לכולהו. ויין לסמוך עליהם: ויאמר אלם בתוך. זהו אחד מלוחם דבכיתין ויאמרו מסורה שוטים ו"ן: אלם בתוך. עיין מ"ש בשמואל ח"ב: (ו) לא נחר ה בלילה. כ' במסורת בקמץ בנית ואיהו לאכל בלגל ב ל ה ג ו ר ו ד ו ד לקמן סימן י"ז: (יב) וטוב ולאי * ויאמר ונוגר. במקלת ספרים פיסקא בתמלעות פסוק: (טו) מבעבור. בתיבת בעי"ן ובדגוש בתי"ו ודקדוק אמלה עיין בשמואל דף ע"ב וגם בשמואל יוסי בפרקיו דבניו: (ז) והכיתותם. בספרים בתוכי יד ובקמץ דפוסים ישנים נותן לתחר בלל"ף:

יז (ו) ויהכהו אלפיים. בס"ת רפה: ויילכדו בהב. בספרים מדוייקים תסר ו"ו ובין בין בי"ת ומסכה רבתא תהיה כתוהיכו ולדיך תפוסק ומסכה עדיין ל"ת על הכתוב עדיין ל"ת נעעגו לתני פ' מבוה מלחמה דבכו רבותיו ל"ל על הכתוב עדיין ל"ת נעעגו לתני

בכתב על לחמו רעב. ובשמואל ב' כ"ג כתוב ועוף מיהו כתיב שם וכן בד"ה ח' ב'. ועיין מ"ש בסוף פרשת דברים: (ט) והכיתיו. (י"ח) בדוב ספרי הדפוס הכה יו"ד קדמאה לאל ב"ג עכן כן נמצאו והכיתיו ג' ב' הכה והלה מלת ולא מכיתיי כי ניכו במלת לכל מהחזיקת בכל שבני דב' דלקמן הסרים הוען בשמע מיניהו דדין מלת וכן בהכאתא בקצת ספרי ע"כ): (יח) ויהתו ויחלו מלה וירהו כיו"ד במלרין: (י) אשפ בקלית. מד מן י"ב מלין דכתיבין אל"ף בסוף תיבותה ולא קריין מסורת ריש פרשת שלח לך ודניאל ג': (כ) במענלה. בדוב ספרי הדפוס וכתוב יד מלעיל בוקר בניש"ל: (כג) ממערות. ממערכות ק'. וכן נדרש בכוזב סוף פ' משוה מלמעה כהיב ממערות וקריק ממערכות הני רב יוסף בכל מקום כתיב ומכי ליתיה במדרש רות רבתי פרשתא ב' אבל בספר הזוהר פ' נלך דף ר"ן כתיב שם ובייהו דכתיב ממערכות פלשתים אל תיקרי ממערכות אלא ממערות פומה בכוזב כתוב ממערכות וכ"כ בשל מקום בכוזב במדרש רות וכן כוא בירושל' פרק כהולן ובאגדת שמואל פסוק ב' והבדר ל"ע ומ"ם שם בירושלמי ויש לים בכיתים ממערכות פלשתים כוא פסוק מורכב מבני פסוקים כמנהג בכמה מקומות: (כה) הלליהם פיהם. בלשון ערבי ל"ש המסורת ומכלול דף ע"ב: וכיה פליהם. כוא"ו בנעיה: (לד) ונפלו שם מהעדר. במקלת ספרי דפדום כתוב זה ושנות הוא כי בכל ספרים כ"ו ונפ בדפוסים ישנים כתוב שם וכן מכנוס יונתן לישעיה וכן בתהלים תחבנאל ובעל כלי יקר בפירושיהם ובקונקורדנציה בשרש נפל ושרש שם ושרש פדר: (לה) ויכתיבו. נכתב כיו"ד תחר מ"ם שם נגב בחי"ו: (לו) גם את בחרי גם בדוב. בפסוק זה רבו המקופים בספרים ובמדפיסים ובפירוקי המפרשים במדרש ל"ב מדות דר' יוסי הגלילי פריבוי מחר הריבוי כיולד גם את בחרי גם את בדוב הכה בעבד ליעל נכתב הכי ודוב הייתי לומר שיש בעבד בכתוב לומר גם את גם הכי שלשה ריבויים מלמד שכיו שם מחמה חיות רעות כיולד חרי ושני גוריו ודוב ונורו כן נמלא זה במדרש בספר כריתות ובכליכות שולם וגם כד"ק בפירוש עם שינוי מעט וכן במכילתא סוף פרשת בשלח ושים נתוני יסודם זה לחד מתלמידי דר' ישמעאל שנים שנים מבו ושנים גם את בחרי וכו'. דוד נתן לו רמז ותא שמעתי גם את בחרי גם את בדוב וגו'. וכן הוצרך ניקולוס שמואל ריש רמז קו"ן וזו היא גירסת כעל מאיר נתיב מכל באגדת שמואל סוף פ' כ' גריש גם את בחרי ואת בדוב הכה בעבד הני כשם ד' נתן לתרגום לחיות וג' דזונין ככה דוד בתורת כיוס כה"ד לחרי. בחרי. גם את בחרי. דוב. בדוב. ואת בדוב ע"כ. וכן מצאתי בס"ח ו את בדוב. וביולקוט מייתי הן מאגדת בלישנא דוקני ועתיקי דאתו נידן כתיב גם את בחרי גם את בדוב וכן הרגם יונתן וזו היא גירסת ר"ת וכיבו שניים וכיו אינה בכולהו נסחי דספרד ובוילקוט רכב סוף פ' כ"ו ובמדרש אסתר רבתי פסוק ויבי אתון את בדבה. ובכל מלעיל פרק מקבל ולמדנו סוף פרשת בשלח ול"ל דעל כרחין לאין להגיה כן כל"ב מדות דר' יוסי הגלילי דאתר כתב בהדיא גם את גם בחרי ג' דיבוריין ואי נקטינן גב את גם את בדוב כדמייתי קרא כתם מעיקרא הוו לכו ד' דבוריין ואי הוה נקטינן הכי גם באגדת שמואל ניחא נמי למידרש דוב בדוב גם בדוב ואיכא ביניהו דאגדת שמואל דריש ריבוי אחי ספרי"ן ב"ת בחרי וס"ל דהדוב לבניאן עוד שנים ג' ריבוי ור' יוסי הגלילי ס"ל דלא ריבו ג"ל נראה שיש לו שרשי לתרש בפסוק ומדרש ל"ב מדות פיין עליו ובכא יפסיק בין שקצתני במקום הזה: ובין שלבחרי. כוא"ו בנעיה: (לח) ונתן קובע נחש על לחיו. בקו"ף ובלעיל ב"ש שכיהו בק"ף ובכל מקום בסוגיות שבמסכת מעידה עליו ליה כותיה בקו"ף ובה לנה ונתן וקובע (יחזקאל כ"ג) ובכל מגרע ומכויהן מלאים ובאר קרואי כובע בכ"ף כלי כב מן לחיין תרין בקו"ף רד"ק בפי' ובריב: (לט) ללכת אחלה. כ' בקמץ ע"פ המסו' כמ"ש למעלה פי' ט"ו:

יח (ג) ונפל יהונתן בקשב נפשו דוד. מרים בשרת עד בכא יונתן בן מן תרין יהונתן ויונתן ויאתר יהונתן בכא תנחו עניים לל בעשר בלון לכה ונעבדה וגו' ויאתר יהונתן בכא תנחו עניים לל בפוניים והבויהו בהד מניינא לעיל מ"ם ד"ד ומן בכא עד סוף פרשת יהונתן כך מן תד ויזכר שאול לקמן רים סימן י"ט ועיין מ"ש כלי יקר ומסורת גדים כגדול סימן התקפ"ט: ויתכבו. (ו) וכי בכוותם: כדי"ם דעובה: לשול. לשיר ק': (ז) ותתמרמר. כל נניחים והכוביב ותתמרמר ע"ן פ"ח בסוף היכה מן מוה שכתוב בעז"ן פשוטה מסורת פרשה ויצא: בתלבוי ג'תלבוי ק': (ט) שן. עוין ק': (י) ויתנצח בהון. פלה כיוב כגדול ספרים כ"י אכי"ח דגוסה ולא ידעתי למה: (יד) ויכי דיד לכל. במסורת סוף פ' תרומה מונה זה עם פ"ח לכל המתנין בהון דכתיבין לכל: ודקרין לכל: דכתו. דלכתו ק': (כ) ויאמר בלבב בעיניו. כתב רד"ק בפירוש על ויאמר בעיני דוד שכתוב בכתוב שכוא כיו"ד תיתן לנד ויו"ד בשרש נפלא מהמתכב ועל זה כתב מלומה וכספר מכלול דף קי"ד כתבו בתלמה כיו"ד תחד ואתה כך כתב שבמקלת ספרים וייאמר בדבר בעיניו מלא בכני יוזרי לכל ויאמר בדבר בעיני דוד תסר לכל בספרים שלפנינו שמסם כיו"ד תחת וכן נכון ע"פ במסורת דשרשת נלך שנמסר ר' ייבר ור' וייאמר מלאים ואין זה מכה: (כב) לה עבדו. מצדיו קרי: (כה) לין תפן למלך במהר כי בתלה ערלות. הד מן כ' פסוקים דלית בהון אתנחתא ושתיהון נהון וסימן במ"ע פרשה חיי שרה: (כו) וימלאהו. קל הלע"ד וכן במסורת ג' ומלאים ומחבו וימלאים עשר פרשה מולדות ילחק: (כח) וימלח שאול. נכתב בלא"ף:

במקום ואין ובמקלת ספרים כ"י נכתב מבהון ויוסף קרי:

יט (ו) וידבר יהונתן את דוד לל שאול. נסמר לתה כ"י עברה בלא"ף ובסוף-לשאול ואין כן בכ"ר ספרים: (י) וימלט בלילה כוא. ד' דסכינין פסוה וכתיבין כוא וסימנים נלמן תרתי שהם ודמן וקם ועברק: (יז) למה ככה רמיתני. נס"ת רמיתני כתוב כהיו"ד ולא יתכן שמסמכה מעידה

רמיתני ב' בלח בהחל (בראשית כ"ע) ואתה שאול (שמואל ב' כ"ח): למה תמיתך. מלרע ורפי בשבעה בכיבוא על לותיות תפ"ע: (יח) וישב נוחה. נכוחה ק"י וכ"כ רד"ק ונכתב כן"ל קודם היו"ד וקרי היו"ד קודם הוא"ו ע"כ. וכן מלאתי לל בכתובים בעין בספרים מדוייקים כ"י ובדפוסים קדמוניות אבל בספרי דפדום תחבוניים יש הילופים תחיים ואין נכון אמת ובזכותם פרש לישנו מקומן דרש רבא מאי דכתיב וילך נוחה ושמואל וישבו בנויות וכתיב התם דוד בנויות נמלא ובמי מס מעין נויה לאל רמה אלא יושבים בנמלא ושומרים בעיון על עלם פירוש בניה בשקדם. (לעומר) בחיבה מק ס יסים בן כתוב בשירוש רש"ר תמים בעשת בתקיעתו כ' ויבנו בניה בבני ואחיו ובני בתאמץ' ועל"ד דבעל דרים קרא ושמואל בהדה דקרא כיינו ואי"ו קדים ליו"ד ושמואל יו"ד קדים לוא"ו ומכי כילון נכתב בניות ובכבי מיבדים שבר ושומרי בניון בל עולם דלי לאו תבי ואין לך מניון לשימר בניון וכמשורב בבחה בשעבוד לוה וא"ו תביב לכר בבדי מלין דכתיב מוקדם מלוחר ותבוב לכולהו ב"ע הבי בתרתי ולא ידעינן שמעתי: (יט) הנם דוד בנויות. בניות קרי: (כא) וימצאהו גם הנה ויפח שאול. אין ריוה בתמצ כמו שכוא בשקלת גדולה: (כב) ובכו. בשי"ן בשגול בשקלת ספרים ובשקלה בשירי: ויאמר הנה בנויות. ר"ב דסכינין ויאמרו ועיין מ"ם בסוף פרשה משוה: בנה בנויות. בניות קרי: (כג) אל נויה. בניות קרי: בניות קרי:

כ (ל) מחיה. מניות קרי: (ב) לי"ועבה. לל יעשה קרי ועיין כלי יקר ות"ם בניסים סי' מ"ט: (ג) כי כמצע. בדוב ספרי הדפוס בשי"ן סהיתה לל יתמין. וכן כתב בשל לבן סהיה כאלו סהיה כמו שפירשו כל המפרשים מלבון המצע גם (ישעיה כ"ו) וכן פי' בם הרלב"ע ר"ל שהיה גם כמו כי המצע ע"כ. וכן הוכו במדרש בשבילה אחת מיפורתי מלפניו נללתי גם בכל ספרים כ"י בשי"ן מהוקדה לל שמאל: (ה) יפח נפשי. במקלת ספרים כ"י במחיק ניו"ד לל נכון: (ו) ושמות מסד על ענבו. על דסכינין עם ועיין מ"ם בפרשת ויל"ל סימן ל': (טו) ולל נכרת. בספרים מדוייקים כ"י ודפוסים ישנים מסר יו"ד וכן במסורת ב' תד מסר והד מלת דין כוא בתיב ומסלל כוא לתיובל. ומהדפוסים טעו בזה: (כ) נלה אוזה. כ"ת שבעי רשם מ"ם במסורת ומבשבה לניות במשרי ואין לומר כי סב"ת בשופר במקום ב"ד בהתלה שהם בן סיום ילחו לניות בשעם מלעיל וזכו בשעם מלרע בריש וכבש"ם בכ: (כד) על בלחם. לל בלחם קרי: (כה) למלטה גל. מלעיל למלטה גל שהם פרשת יהונתן ויאתר מלרע כמ"ם שם: (ל) בן נעוה. מלת בן בכנוסן וב"ר בספרים בשרש טוה ובספרי פרשה אחת בעין: בשרשת ועיין לעיל מ"ו מהעשר בשניני: (לא) עשר יהונתן הם התייר. בהליים קרי: (מ) לך בשיה העיר. מלת יו"ד ע"פ בשרשת ועיין מסורת בספרים בגדול מי ההן: (מא) ויפקד הים את רעהו. בשי"ן כדגש בכל ספרים כ"י וגם בדפוסים ישנים

כא (כ) נבא. מעתיד לבא: (ו) עמדה לנו. כלה"ו כמלרינ"ו: כהמול. בספרים כ"י ודפוסים ישנים מלא ו"ו ועיין מ"ב בפרשה ויצ"ו סימן ל"ח: (ט) ויאמר דוד לתתימלך ואין. מלא ואין הלל"ך במיר"ק בכל המדוייקים וכ"כ רד"ק ומשקלו כפעדי פלשים כלל"ך בעיני ואין נסמנים כאם: (י) הנעה לי. נעמ"ד דגושה מלבול דף ק"ו: (יב) בתלו"ן ודוד בנבעה"ו. פיו קרי חיו קרי: (יד) ויהו על דלתות. בית מקום החי"ו אלא כמנהג תניינו מלבול דף קכ"ט: (טו) יבא לא ניתו. בספרים כ"י ודפוס ישן אלא נוח"ו והל"ך: **כב** (ה) ונפח לך. הפי"ו מקמץ: (ו) ובאחל יוסב בנבנאב. בספרים מדוייקים אלא ו"ו ואחוז ל' מן המלהים בספרים על פי המסורת עיין עליהם: החת החלב. מקמץ בספרים מדוייקים בהל"ך בגבול ועיין מ"ב בפרשה וילה על ויטע חלב: ולידה. בגוד בספרים ישנים אלא יו"ד: (יב) שמע נא. בכי"ן בגעיות: (יג) חלו"ן. הלוז קרי: ואחל לו. בהל"ך במוגם: (יד) ובכבד בניהן. במקום בספרים בכי"ת נקמן בחשבון הניעות והמלאים בפתח ובמסורת ובכבד ב' פתח וסימנהו ולא נכבד עליך (שמואל ב' י"ג) ויבא דוד לביתו וגו' מה נכבד היום (שמואל ב' ו') ובהב ם רד"ק מה נכבד היום שנעל עבר כי הוא פתוח: (טו) לשאול ט. הד מן תיבותיה דיתירון ו"ו ותשעין קמ"ן וסימן במסרה דנפש: (יז) תזנו. לזוי קרי: נפוש. עיין מ"ם נפרשת תקח על מלה לבבכם: (יח) ויאמר למלך לדויד. לדוחק קרי כי היא נקרא דויד ודוחק כמו שתזמר ויכה דויד ולא קרי דוחק. ויש"ם שגם הוא קרי דוחק ומכיר הוא לבי בכבוד היו קילקלים אותו דוחק ונראה כי נשבעם המלכה קראו שכחוה דויד לגרעיונות שמו מ"ב לשון רד"ק. ובירושלמי פ' הלן ויאמר המלך לדויד לאמר כי יכזבה כר פיו לדויד כתיב ה"ל נהפוך כדג להם עבדיה בעבד טוב תהם ופנע בכבני פ' פי' לאמר לו שוב נתפכה כדג שנתנו במוצאי שבת לעשים הגדולה לפיהם בכלכלת עליהם ומיהם מיהם גם כן יש לן לכרגם על דרך יד העדים הסיה נו בנתשונה. ומכם בנכלי דיהם כי יהונן בתהלה היה בקדוש בזון הוא כביכול יושב ודוחק שמא יגיה זה להרגות רשם לאחר שיגה לאחר ווי ביגה זה ושיהם רש"י לאחר ווי לפני כיהם דויד ובמסורה דוחב ג' וסימן וכם חיה מעבדי שחול. והוא גלב על עבדי שחול. בבוא דוחב בתחומי. ובלרכון דויד כתיב ועיין כלי יקר: (כ) ויאמלנו בן אחד. ד' בניהי ומקף וסימנהו ותלד בן שמי לישבע. ודין והוליד בן פרין: ולמשיבת בן קטן וסימן ישקה שול לשמואל מלהתוב ועיין מ"ם בפרשה ויגש סימן ל': (כב) כי שם דויד. דוחב קרי:

כג (ה) לה בעונות. בניחול בתנוך קמץ בנסמוחות כ"א וגם בדפוסים קדמונים ועיין שוד מ"ב בויחב סימן ב: (ב) בפלשתי כהלה ויהמר. פיהם"ן בתימנות פסוק: (ג) ואף כי נגך קעלה. בספרים מדוייקים הכר יו"ד: (ד) קום לך קעלה. בספרים מדוייקים מלא יו"ד: (ה) ותעז"ו. ותעניו קרי: ויעט דוד את לעבדי יבני קעילה. מלא ובקצת ספרים הסר: (ח) בגד נל לעבדך ויאמר. בקצת ספרים יש פיסקא בתתעט פסוק: (יב) ביד שחול. ויאמר. בקצת ספרים יש פיסקא בתתעט פסוק: (יג) ויהלו מקעלה. בספרים מדוייקים הכתוב אכר יו"ד וכן בכל כפי המדפוס בספרים הנדפסים בקהלה גדולה ולפי דבריו רבו ההיגוים בספרים ובכר בריבוית כל דוכתי דלית בהון בפיסקא כדלמטה בספרי עתיקי: (טו) במדבר זיף בחרבה: כרי"ם בשות נח בחמלה מלעיל ובכ"ת נוסף וכן בלשון בפרשה: (כח) מהלך. בספרי תהל כ"י הת"ם בעיני ושנוח היא כי בכלל ספרים בחיקון וב"כ רד"ק בחיקון הת"ם שלא בחנכון ובכתב ספרים מדוייקים הת"ם בלא מלרינן ובמכוהם כ' ומסר וחכנו ם ר ד ק להרי יכרלל (שמואל ב' י"ח) וגם כתוב בלא מלרינן ובכתיב"ק הת"ם בסוף במכלול דף ס':

כד (ב) ויהי כלכב שב וגו'. כתן מתחיל סימן כ"ד: (ה) לחיכך. לחוך קרי: (ו) מן במערה. מבחערה קרי וכתוב חד מן מ' מינין דכתיבין ב' מינין וקריין חדא מלה וסימן נמ"נ ד"ש ב' ל"ד: (יא) לחבר נהנך פ' | כיום | כידי. יש פסיק בין פ' לכיום ובין כיום לבידי ולכתוב בספיקות דנעיקים לחבר נהנך פ' | כיום | ביד דלקמן ס"ם כ"ו. לן בספרים שלנו אין בספיק דלקמן פסיק כי אם בין פ' לכיום: ואחל לכרגך. נ"ל הרי"ם בקמן קמוץ אחר גע"ו וכגיע"ל בשו"ת ונ"ל הרי"ם בקמן קמוץ אחר עב וגע"ו וכגיע"ל בשו"ת ואחת כ"ב רד"ק בפי' ובמכלול דף ל"ט ובנחת לויט הן ס"ג ב"ת וכן לחיתי מלולוב ב"ת וכן ב"ת ובמסר בספרים מלאתי כל"ו ואחל מכל אלה לא מלאתי כל"ו ובספרים ספרדיים הרי"ם בקמן רחב עם מלרינן וכגיע"ל בשו"ת ואחבר ב"ת בפי' ובמכלול דף ל"ט ובנחת לויט הן ס"ג ב"ת וכן לחיתי

כ"י: (לד) לעלי מסרת. במקצת ספרים כ"י כתוב לעלי בתי"ו ומסר עליה עלת ד' בקריאי וסימן כי עלת בתמסרתם. עלת מכשתם בענלתי. כי עלת מסרת. עלת בתמוזתי לרחום ע"כ. לעל בספרים מחכים כתוב לעלי ביו"ד ומסרה שלהם גם כן ד' עלת בתי"ו ומצמיעים זה ומונים עלת דבית כי אז (שמואל ב' כ') דלף דבכתבו שברי נמי דכתיב בכח עלת בתי"ו לא קבעי בשייהו במסרת דילהון ולא מכרך לכו בשיר. ושמואל ב' סימן ב' מסרי כליצת דמסרה דמסרת זילן פתח ובפרשת מקן: והבאתי. והבאתי קרי ושין בספר פרכתה חות כוש"ן: (לו) והגד לו לאמר. במקראות כ"י ודפוסים קדמונים בגימ"ל כשנוי"ל: (מג) בכולכם. במקצת ספרים מלא ו"ו בתחלה ולפוף ומלי דמסיק בשב פמסורת גם ואלה שמות חסר דחסר:

כו (ה) כישימון. כרוב ספרים ישנים חסר ו"ו וכן חברו בפסוק: (ס) סביכותיו'. סביכותיו קרי: (ז) מלחמתיו'. מלחמותיו קרי: סביבותי'. סביבותיו קרי וכולו מלא ו"ו לחתר בניה"ם: (ח) לוחיהן. כן כולן בספרים מדוייקים ומסכר עליו ליח וכחיב כן לא במ"ק במקצת ספרים **אוֹ בְרֵךְ** ביו"ד יחידה. וכ"כ שוכו דעם רד"ק שלח כתב על זה: כלום במ"ק למעל' בסימן כ"ה: (יא) מתעת חסר מלחמתי'. מלחמותיו קרי: (טו) כתים לחר מרחבתי'. מרחבותיו קרי: (כב) בכה בחתים. חסיר קרי: (כג) ותח תמנתו. בכתיב דפוסים לחרויים בתיב אחת ואין לחמין לכם כי בכל ספרים מדוייקים בכתיב תמת ובפ בדפוסים לחרויים בתיב פחות:

כז (ה) **לְנַקְבֵי עוֹד**. בספרים כ"י וכקצת דפוסים ישנים הקו"ף למ"ד: (ב) בן מעון. בקצת ספרים בעי"ן כשורק ובגוב ביח שהמסרה מעידה ליח מלפפוח וחד ושעון וכפוח: (ג) ביזרעאלית. במקצת ספרים כ"י חסר יו"ד ומסכר עליו ס' ב' חסר יו"ד וכבי נמי נמסר במסרת בבחי מערכת חות כיו"ד זיל קרי בחסה"ד) יוסף. יסף קרי: (ו) נקלע. ר"ת ניקלע מלא וי"ם שבכל"י במחרין בשיבוח שבפסוק לקי על אחין בכח יו"ד במ"ם בסי' ל' דבשר זה וכפשר בני ס' ד': לכן כיהה נקלע. סביריו ע"כ. משוחת: (ח) וכגזיו. וכגזרי קרי: (י) כירחמאלי. כיו"ד דגושה בספרים מדוייקים: **כח** (ג) ושמואל את וגו' ושאול ובחול בחלה ואת כילדנים. במקצת ספרים כתוב חסיר לח בחתים חבל במדוייקים ר"י

שמואל ב

א (ה) ויכם דוד בנקלע. מחלפים בספרים כמ"ש למעלה: (ב)בנאו אל דוד. בני"ם בד"ק: (ו) הדברנו. בספרים ישנים חסר ו"ו ד' וכן בס"פ כ"ש מסור עליו ליח וחסר: (ח) ויאמר לנו. ואמר קרי ו"ד וכן בס"פ כ"ש מסור עליו ליח וחסר: (ט) עמד נא עלי ומתתני. בס"פ כ"י עמד בס"ם בחוסם ואין לעמוד עליו כי בכל שאר ספרים בקמץ חטף: (י) ואמותהו. כוא"ו פחוחה ומשמשה לניחת בקמץ כי בעניין לעבר עיין בפי' ד"ק: לחלי נפלו. בס"פ כ"י הנו"ן בקמץ מנוח וכל שאר ספרים בחיבת חת וכ"כ ד"ק וכל שאר מקרא בכל המקומות בחיבת חת: (יא) ובגדיהם. בגדיגו קרי: (טו) דמיך. דמך קרי: (כא) ושדי הרומות. במדוייקים חסר ו"ו הגיעה וכן לחלי בס"ם במלכי כ"ש בס"ד: (כב) לא נסוג. ליח בחיב אי"ן ושין בס"ם בחליים סימן מ"ד בס"ד: (כו) נפלאתה. בפחה בחתים ובאחד מהם בחוב עליו שחח בס' מוגה:

ב (ב) ועל ישבאל כלם. מיין ס"ם בירמיה סימן ב': (יז) וינוף תנחר. בחיבה גדולה בחוב ויונק ובנגב ילחה מלבני המדפיס: (יח) ועל בשמחות. בדומין על ספרים כ"י מלא בכל"ף ו"ו: (כב) למה תכחה. מעולי ודנם סמוך לר"ת עיין ס"ם בירמיה ע"ו ולו חבין: (כו) מחנה'. מחניו קרי ובמסורת כ"י מחנו ד' חסר ומימנהן עבשלת. ויחלה לחנר מלחים בסימן ג'. חסר מלכת תחנו סימן ש"ו בחלי סיפרי תחנו שחנו (ישוב ע'):

ג (ה) לחרנם. חד מן ג' חסר ודבקים במסורת חיוב י"ת: (ב) ויילדו. ויולדו קרי: (ג) לאחינעם. לאחיגע"ל. לאחיגיל קרי: כרמלית בלב אחיני. ליען רש"י בלב אחיני מוקף נמוקף וכן כוח בתק"ג אחל נכתב ספרים כ"י מדוייקים מלא בלב בשעה גדול וכקצת מסר מלא אחיני הער"ן בשעה מלבד הוקף בבשופה ובמסורת ס' בדפוסים ישנים עם חוסם בית בשעה מלעיל: ליח ואסר יו"ד בהרחה: (יב) התח'ו. התחיו קרי בס"ם ליעל בסימן ג': (יג) בכלי. בס"ם בכוונך מלא: (טו) פלטיאל. בהדרין ס' כהן נדו: כחיב פלטי (שמואל ב כ"ה) וכחיב פלטיאל ה"ר יוחנן פלטי שמו ומלח נחנה שמו פלטיאל בפלטו לל מן בעמירה מה עבה עון חרב ניט לניעם חמר כל בשוסק בדבר זה יהרה בחרב. וכוכבים

במסורה נמסר **וְהָנָה** ג׳ בקריאה וכימין **וְהָנָה** נלוז עד הון הכניס **וְהִנֵּה** למרחוק (ירמיה ל״ח) **וְהִנֵּה** (ל״ח) :

כבני לכובס (יהושע ל׳): (ז) וישכו את רלבו׳.

ס״ם ודפוס ישן הסר ו״ו׳: (י) והגבורה נלעג. נס״ת כ״ה בכ״ל ובספרים לרוים כתוב והגיהו ע״פ המסורה קטנה על הדומי **וְאַהֲרֹן** (מלכים ב׳ י׳) וגם כתוב בשני מוקפין וכ״כ במלכול דף מ״ה: נעלגל. בספרים מהמלגים ס״ת כמ״ש במ״ל ל״ו:

ה (ח) סגנו עמען. קל וכתוב ע״ן מלעזה בס״ת בירושע ט׳:

(ב) תרב בייהב ס מוליח. סיים הרי המוליח ירי והכ״ת בספרים בסוף מלה בייהב נרשלח עם מלה מוליח והוא הד מן ג׳ מלין קדמיתה נסיב מן הגיעלת ויסיק דן **יַדְעָתָהּ** ס **שַׁחַר** מקומו (איוב ל״ח) **וּמְיַחֲמֵהּ** ס **לִישְׁבוֹרֹת** פלה (יחזקאל מ״ב י׳) וכן מלפחים נס׳

כ״י קדמוו מדוייק והליפיכון נמסר לקמן בסימן כ״ח: והמבי״ר. ומבניית קרי: לה ישחתו: ויאמר. בספרים כי ובדפוס ישן לין כלן פיסקא בלמעלה פסוק: (ד) לבניהם נעם מלך. תרגום נלוז ו״ו ושוא אחד מן מלעיל נרשלח מן הד מן מיתחלן יהוידע על נכסין ותו״ו בנרי״ם היוצרות והשניות בחין ושימון נעשה בחסרה רבתי לוה והיו״ו: (ו) בסוכן העושים ובספרים. בוזר בספרים מדוייקים הכ״ת בשוא וסגול וכן כתב ידיד כבו״ם ובמקלה בספרים בשוא ופת״ח: (ח) מבח. במקלה בספרים כ״ף בסגול: בעלו. בנרי קרי: (יט) בתחנה בירוי ס וביחזר. בספרים ישנים אין כלן פסקא בתחנה פסוק: (כב) וויכלכל עוד לבלשים. נס״ת כ״ה הסר ו״ו׳ וכן נסכר אחר מדוייק נעדכה ה״ו׳ ומשוכה פלגא מחייהו עין במסכת נפתא לוה היו״ד: (כד) בשתיר. בסמוכין קרי בס״ק ובספרים בני״ם וכוה

ו חן ר״ת מלין דסתירון וכן וכבני״ם נעשיר:

(ה) ובכללים. במקלה בספרים כ״ה ובדפוסים ראשונים נל״ה בחיוב כתוב נכוו ובמקלה בספרים כתוב בשוא וסגול: (ז) מבח. במקלה בספרים בכ״ף בסגול: בעלו. בנרי קרי: (יט) בתחנה בירוי ס וביחזר. בספרים ישנים אין כלן פסקא בתחנה פסוק: (כב) וויכלכל עוד לבלשים. נס״ת כ״ה הסר ו״ו׳ וכן נסכר אחר מדוייק נעדכה ה״ו׳ ומשוכה פלגא מחייהו עין במסכת נפתא לוה היו״ד: (כד) בשתיר. בסמוכין קרי בס״ק ובספרים בני״ם וכוה

חן ר״ת מלין דסתירון וכן וכבני״ם נעשיר:

ו (ה) וכללים. במקלה בספרים כ״ה ובדפוסים ראשונים נל״ה בחיוב כתוב נכוו ובמקלה בספרים כתוב בשוא וסגול ודל״ת בספרים כתב וכן בכתבל בפ״ת ובמשעתים ובלל״ים בסגול בפ״ת ובניה ר׳ אליעזר המדקדק כיה לו לומר בסגול בפ״ת בלשונה ובחיוב כתוב בסגול בדפוסי: (ו) ויעלו עד נתן נכון. ובכ״ת ג׳ ר״ג ויעלו עד נתן כיון ובפוסף פ׳ אלו נתן בתהלה כיון ונכתוב נכון שיין בס בפ׳ כ״ו ותכמה בלמה דף י״ו וכתן כפי׳ נדל״ת ויובלבני סוף פ׳ החולן ומדבר רבה פרק ד׳: (יא) לה עבד אדם ולה נל פיהו. בספרים כי מדוייקים ודפוסים ישנים הסר״ו׳ בתחנה בשניהן ותה בתחנה בתרגמא נגולה כל אדום דעבד אדום מסר בתרגום הד מלת לה מוסיפין בן בספרים כי אדבלא נס׳ ת׳ כי מדוייק נעדכה הוא״ו ובתחנה הלל״ת: (כג) לה היה לה ילד. למדינתאי כתוב ולד בוי״ו ובקרי ולד בוי״ד ונשטרבלי כתוב ילד בוי״ו ובקרי מולד ולד כ״ף בל״ת ובתחנה בי״ת ונ״ט בשלנו בדפוס למעכלי ילד בכתב ובקרי. למדינתאי ולד בכתב ילד בקרי ובספרים מהמלגים וכן לבספרים מכם. והמכם לומלו בספרים ואחרנא נלו מהדפוס שבתוב בפסוק לה בתב בעגדי ב״ת ילד ועיקר למדינתאי בתיב ולד ובקרי ילד כמעכלי ע״כ. והמסורה מסיימת לעכתו בלפעינו הלינה למעכלי בתיב ילד בקרי ולד בוי״ד דבמכתב נדולה נמכר בוסן מן כ״ם מלין דבתיבן וי״ד בנים ויהוידה וקרוין ויח״ו ולא נאמר נה שמהם נם לא נאמר במכלי סיון וי״ח עם י׳ מלין דבתיבן וח״ו בנים ויהוידה וקרוין וי״ד וזעירא בעקלא נסתי דבסוסה בסוף סדרה דנח נעי והכי ברי עקרא אין לה **וְלָד** דמכרי פליה ליה והד לית ליה לה **וְלָד** ולית ליה נשיר לה נסי׳ ובכתיבן כתב ילד: עד יום מוהב. בחולה לעל ובעת מוהב (במלכול ד׳) בשורק נת״ם נס׳:

ז (ד) ויהי בלילה ההוא ויהי דנר. במקלה בספרים יש כלין פיסקא בלמעלה פסוק: (ע) לת לל לויהן. (לאחר המניין בקי״ג נמקלה ספריס חסר ו״ו׳ ובכרי זה נ שנות נשור שהרי בשמואל פ״נ נסכר ז׳ מלאים דמלאים כתיבי וז׳ הכנים הספרים ואין זה מספר ובהלכה לויהן מלא ו״ו׳ בתהלה כתיבי ויעיין ת״ס פ״ת בפרקים כי הלא ונפרכא שופטים על פסוק כי הלא (למלחמה): (י) ובמרי מקום לשמי יפרכל. במקלה בספרים כתוב ושמי יפרכל ובוזר בפסוקי דזמרה דתהו קדמוי כתוב לית לן אלה נלעד״ א אלא ד״ה ר״ת כתוב לשמי יפרכל: (טו) **וְנֶאֱמַן בֵּיתְךָ** במקלה בספרים הלל״ך בחסוך סגול לך

דל״ק במכלול דף ע״ב ובספרים ד״ה בעל כל פעלים ומכלי ר״ת על פסוק **וְנֶאֱמַן** רוח מבקש דבר מכתר בלי במקלה בתולה ב׳ **אֵיוֹ** ופי׳ הדבר ר״ל כ׳ ואלמן הד נחסוך סגול פיהו בל מבלי והד בשוא בתוב זה בשמואלין מזלתי בספרים מדוייקים כי׳ ממסר כלן בשמואל **לְךָ** ות׳ **וְנֶאֱמַן** הוה והכי״ו אחמן:

(יח) הכלהני. בספרים מדוייקים הסר יו״ד ובנד״ח ח׳ י״ו מלא ו״ד וכן נמסר כלן הד הסר והד מלא דין הסר (ופי׳ ח״י) ובד״ח נמסר כ׳ והסר ו״ו׳ והד והיא לית: (כא) לה בל בנדולה. וכתב בוזר עם כדבנו **ן** דבתי בכסמון דד״ק: (כב) כבל לבר שמעגו. בספרים מוהנים בכל בכי״ם (כב) לבר בלבו בלבים. בכל בו מהלוקה לה בוה קדום לו הוה כי בתרגום בלה דבתי בבסוק טוב מבמן טוב ר׳ נון בכם ר׳ שמואל בר נתנאל בר מלינו לומר בסלך הקריא מהלך ממש מלות שנם לקוחה נו בם דכתיב לבר בלבו לבלים נשדוה לו נשם ולבוא לו בם בעמש מבטח שהוא קדם והכה בהי בכי ליתך כתיב לבר בלך בהלבים (ד״ה ת׳ י״ו) ולהלן הוא לומר לבר בלבי בלבים בלך זה בק״ב בלבים זה משם ויהרן והכי ליתך בלגדה בשמואל פ׳ כ״ו בלמלך ראו הוא ובן במעש בירושלמי דשקלדין ב׳ כ״נ ובטוויות דתמרין בתב הוא ובל דרגין דדיהן בי׳ פלמיא לבר בלך בלבים לתן בתיב בלן בלא בלבר בלבים בנמרא דלן ב׳ ת׳ דיני ממונות אמעש שהוא קדם דהכה ליה נבי בתרגומי דבל מקום שנקרו בתיבין ובקרין בלבן בלעיל טוב לבהשיב בלא למחוקו. לבר בדיום לך ממלכים נוים ולוכים ירושלמי ובלילי טוב לבהשיב בלא למחוקו. לבר בדיום לך ממלכים נוים ולוכים ירושלמי ובלילי טוב ובדבה הני בבסוכ׳ לבעשר ע״ל בעבה עם ישראל כיום הה עשמל מפני עתן לבר בדיום לך ממלכים נוי ולבלהי היינו בסל מוכה בעלין נאמר ובכר בים נרס בלילה בשיר מלך לומר לו ר״ש ת״ה לה לומר לבר בן נמלכים עיבה לה בקדש הול ב׳ מלה ולבלהי בבוא בס בקדש לומר לבר עתה לבה עובה להיות הול ובדיום למחקיים מה ס״ל לבר בדיום לך ממלכים בכיכול בלילו עמען בדום ע״ב. וע״ש מהירושלמי כוה דנרים נוי ולבלהי והכי נרסינן בספרי בלבי בלעלתך ובמכלול בלבם בל ומדהם רבה פי ע״ו ובסוסין נויהן בהוה נדבני פיעים ת׳ י״ו לבר בשמות רבה פ׳ ל״ו ובסוסין נויהן עין בס בלבוא בתיבים מומה ב׳ בדיה ממלכים נוים ועין בס בלבוא בתיבים מומה ב׳:

(כד) והשון. בבי עשמים:

ח (ב) ויעמדד בהבל. בבש נקודה בוזר בספרים וכן ומלת הם בל בשמעון: (ג) וין דוד לה הדדעזר. בוזר בספרים בבי לתלין והדל מלה וכן הכיריו בספרבה: ולמר בלשיר בקבל הייט הנעים לבל בדבוסים בתחוסים ביו בל לבשבדם ביו בל ויעליהם בולם נרים. ולבבוסים בל המלה בלהיות בדבוסי ויעליהם לבר בבוסם לתמן בל ב׳ בעזר לבדבשון בבם מבתן בל״ת ובן בולם בלבתריו נבם בית קבוצה לבוהות בבם בני״ם וקבה דלה בל ב׳ וב דוד דוד לה נבם בלום לבוהות בלילה דוה בבתב בלל״ת. לוינת דבוסן לומר דבמדשים לה מנא מלוקה על זה הבל בל לתחוס שנת בבם מלן בלל״ת בבם בלל״ת בים. בבית שיבה קבוצ לתלייהו דהני דבלייני ובבני דבקן בהלי בם בלל״ת וקבת בים דהני נמבים דבלת הוה דל״ת בלבדו מני מילי דהה לל״ת והד ת׳ ולית דבתוייהו בעון לוינהם. לוינהם בלדה. בלילה. ולית דין נבלייהו לבל והלי בולהו דמיין לבהדי בלבת בבבם בייהו ומדהוית לנהב בתהב דבלהו דיעון לבהדי בלת״ל לית בוזר בוזר מיני דודלי דין ולבבת: בנהב בבה. בני״ם בתלין בספרים כ״ו: נעה. ססס. בה״ת קדי וכוה הד מלן דקרין ולת בתיבן על פי המסורה בנדנים ב׳ הן בין המוהד ועל פי המסורה בים בדר אלה בדבים ובמלת הוה בלכן בעיהו בקום בלי מקומות בשמואל ובדברי הימים ת׳ י״ח פעם בלהן לומר להבוא ידו נהב ובפס בני לומר לבלים ידו נהב בבה״ת ולהודות בסוף נהב בבה״ת ולהודות בסוף נהב בבה״ת ולהודות בסוף

שהרי כן הוא שהיה יכול לומר ארוזים שהיה לאמו עכ"ל ולענין כ"ע אם בהשלמו ערלה בכתיבתם מהמדפיסים ואריך היקון: (יא) לאכל ממני. כן כתיב לי ממני אכול כמו שכתיב בהם"ק: והיתה לי. ניו"ד לחם נלבב ברוב ספרים וכן כתב רד"ק: (טו) בדדמונ. כולם שבדרכה כפני אל"ף בספרים כ"ה ועיין בדברי הימים ג' סימן י"ח וסי' י"ט: ושובון. בפ"ן ושבון ובשמות רבה פ' מ' על פסוק והלוה כן עובל על שבעמיד שובן לאלהים זה במשכן שהיה שומד כשובן. ושורש בע' מהמת כהוצה שטוטריקון שובל שובן לאלהים ע"כ. ומלת שובל גם כן נמצין ימנים. ועיין עוד מ"ם בספרים כ"י מדוייקים ובדפוס ישן וכן היו לפנים הכר ויו"ד על פי המסורה במשכר בתורת לוח כיו"ד ויהלו ד' הספרים וסימל: זכהר סבי המר וכל שמואל הכותה כר מן ג' וכל לים ישראל והוה בשמואל ג' כ"ו וסוף הפסוק ויהפו מפניו ויי"ו לו מלה ומהם נמי נמצר לים מלת כשיפרח:

יא (ל) המלוכים. יהיר לשון: דוד יובב בירושלם. יובב מלה ו"ו ובספרים מדוייקים וכן הוא במהורה שמואל ג' י"ט: (י) ויעדו לדוד. בספרים כ"י ודפוסים ישנים מכר יו"ד: (כב) ויהלו. כמולתים. ויהו המורים קרי: (כה) כי כזה וזה פלכל הכרכ. הרמצן כמולה ובספרי מבוקש לדק:

יב (ע) מדוע בזוים וגו' לעשות הרע בעיני. בעיני קרי כן מלאתי בס"ם מהדקדקים ודין הוא הד מן מ"א מלין דכתיבין בין ו"ו בסוף הימנה וקריין י' וסימן נמסר גרים הלי כיפרא וירים ירמים. ובמקלה ספרים בעיני כתיב וקרי בעיניו ומשורת לגינת עשבים: (יח) ויהלו עבדי דוד. ניו"ד אחד לבד ובמקלין לחורות על הסנוך יו"ד פ"ת הפועל ועיין מ"ם בשל בסימן י': (כ) שמלתו. שמלותיו קרי: (כב) יהנני. והנני קרי: (כד) לא כה שבע אחשו. מלאתי ספר ג' כתיב הבו קרי אחשו והשבתי בספרים מדוייקים ולא מלאתי כן ובמכתי על המסרה שמלאתי בתורה י"ח מלין קורין יו"ו ולא כתיב ומלבד זה לא מצינו מלאים לוחה ולא כדברי הספר הזכר ס"ב תלת דכתי"ק ועיין עוד שם: והלך בן ויקרא. ויקרא קרי: (כה) וידידיה. מרגיע עליו לתמוה לי כפ' עכבי שם ויהי לו' יומתן מלה חדא ונרד ורבה ורבה כת"ק במסכת ספרים פ"ב ולכאו' ונעטפתי דכתיבה הדא מלה גם בעל עקודת הכוזכ כפ' ר"ת מלאתי עם הסופר הדקדוק דגוף מולמנו ועיין מ"ם בשוף פרשה בשלח על כם יה וחלוקים הספרים אם כה"ת רשם לו במקוף וכשוף פרשה בשלח אמנם במסורת עם מלין דלא מפקת ה' ועיין בספרים מתאר"י ישראל תאכלמי בעל תרומת הדשן סימן קפ"ח: (ל) לא עשרת עלמם. כחוב במסורת ל' מעשים פי' דסניהן מלכם ומלאהו ולא שהוא הניהו דד"ם ה' כ': (לא) ומגורתו. מסר ו"ו אחר הרי"ם ומ"ם בחה בגוב בספרים ד"ם בעל בלשון שהוא גנוב מן בַּגְזֶרָה על מתכל בַּזְגֶלֶכָה ומלאתי ספרים כי המ"ם בחיתך: ומעשרי לוחם. מלת ו"ו וחוא חד מן המלאים בספרים: במלכן. במלכן קרי בכ"ת וחוא חד מן ג' מלין דכתיבין כ' וקריין כ' וסימן נרים ד"ם ומוסגרים:

יג (ב) ללון הבית לה. נכתב הספרים חסר ו"ו בנגלל וחוא מסר ו"ו לפי שהוא אחד מן י"ו חסרים וסימן נמסר בפרשת תזריע ואיוב סימן ח'. וחזו המעטר שם הכל בא תמר לחפי קדמאה ולקמן כסמוך ואנכי לחם. בכ"ת לחם: (ו) ויבא סלע לרחובו. מלת ו"ו נכל המדוייקים: לא כמלך הבית לה. בספרים מדוייקים המלרין בחי"ו ומלת ו"ו כ"ת ש"ם במעלה: (ח) והלום. והלכם קרי: (יב) לא מעשם. פ"ן בלירי בלת כתנכה וכוא מן ד' קמיים על כי מסמכת. כמו שכתבתי בפרשת הולדת: (טו) לא לזרע קרעם. מלת ו"ו קדמאה ומסר ו"ו כתראה כמו שכתבתי בפרשת יתרו: (יח) כי כן תלמנן. בכמה ספרים כ"י ודפוסים ישנים בא נמ"ן לפוקה ומסר עליו ליתן ובויתן כן ובן בתלמוד דף כ"ד זה לבוזו ועשתים לי בהכנ ס"ת כי כן תלמנן בנות הוא ובכמוחות מעלים ובסגוחות ס"ת כי זה לבדו בא כן מן בכלמים הגל מן ליתן בלמים מלאים סדבר כמו ואתנכם הניון. והחיון כילדים. והנכון בספרות ובוזוחים: (כ) בהריסי. בתמיה. מסר ר"י בס"ם ביעקוב סימן נ"א: (כב) למרע. במקלה ספרים למרע כתיב"ם בפרשת ומסורת הוקלה עליהם שהוסר כמו ב' דברי וביהם המ"ים למרע לנדבה ל' מרע (ויקרא כ"ו) ובניהם קחוקים כתו במסר בפרשת בהר בהוקותי. כי. בפרה ספרים מדוייקים מלת ו"ו וכן נמסר בפרשת בהר ובשמואל כולה מלה ט': (ל) ויהי כמה נדבך. בכ"ת נפה:

יד (ג) וידבר יואב כן נחור. הסר ו"ו ש"ע כמ"ס בפרשת וכן כוח בדוד בספרים וחזו"ו בלא דגש: (ב) ובויים. בחי"ו בלא בו"ו: (ג) ובלחם. בחי"ו בלא בוז: (ז) לבלתי קום. שים ק: (י) המדבר לחיי. בס"ם רשום וכב"ח במסורה בנעיא מכלול דל"ת: (יא) מכברים. מפרכת ק': (יט) אם לא בחמין. כ' חסר בלישנא הדין ולחידך הלחם בימים רבים (מיכה ו') וחו לחיה מכוזב לחכירות ג' סניהן ים הרי לא לחמרן ולחידך לחם רבים להחרוטע (מצלי י"ח) לחכל כוח מלא ו"ו כ"ת כבולהו ספרי ועיין נפוחות יכוזב דוגמ' דף ל': (כח) בנה לי עשיתי. כן כתוב בס"ם ספרים כ"י ודפוסים ועין כתן קרי לכתיב וכן הרבו יוחנן ע"ב ד' ים ובמכ"ת ל"ק שבמסורת מדוייקת מלת כתיב ע"ש ו' קרי ע"ש: וגם אני אלכדה כן במקלה סרים ול"ל בתוך למחוך עליהם יפן אחר כן ובכה לוחו במסורת עם מ"ג מלין דכתיבין יו"ד בסוף ובמקלה ולא קריין ובוזה בסימן בחי"ו ס' מלים: (כב) לא דבר עבדו. עבדך ק': (כב) ועד קדקדו. במקלה ספרים כ"י ודפוסים ישנים ק"ף שנים בחסף קטן ובמקלה ספרים בשוא לבדו וכוזו תחת מן בשלבה כניסים בחסורת ובעה לחרים בס ועל קדקדו תמסו יד: ויך לא ליוב בהנין: (כו) ויכיב מקן. חו"ו בנעיא בספרים מדוייקים: (ל) וכוזלחים. ולכוזלחים ק' ובחקה ספרים מלת יו"ד לחתר נד"ו גם בכתיב: ויהו. הסר יו"ד בספרים כ"י ודפוסים ישנים ובלחתר מסם נמסר ליח מבאר: (לא) לחת מליחו. זכו לחיד מחמבחה דגש ומעלית בחוז לח"ם כמ"ם בימים ע"ו: (לב) בחיה שמה. שומה קרי ובמקלה בספרים בחיב וקרי שומה נוא"ו. למנחם כפי המסורת בחיב ב"ד וקרי נוא"ו וזכו ת' מן ת"ב בחיב יו"ד בלמנע היכיחה וקיבין ות"ו וסימן נמסרה בכחה מעטרת רוח סיו"ד: (לג) כי לם לממון. לם בחיב ולח קרי וכוזה חד מן מ' מלין דכחיבין ולח קריין וסימן נמסר בדות בח"ג: (לד) עיני"ו. עיניו קרי: (לו) עמיתור. עמיתיך קרי כב"ת ולל"ם וכבחיב בחי"ם וכוזה חד מן ד' מלין בחיב ח' וקרי כ' וסימן נמסר בשיר בספרים ת' ומבלי כ' ומן ד' מלין בחיבין רי"ם וקרי דל"ת וסימן בחיבות ס"ם ל"ת:

טו (ג) וישב יואב בן צרויה. הסר ו"ו ש"ע כמ"ס בפרשת וכן כוח בדוד בספרים וחזו"ו בלא דגש: (ב) ובויים. בחי"ו בלא בו"ו: (ג) ובלחם. בחי"ו בלא בוז: (ז) לבלתי קום. שים ק: (י) המדבר לחיי. בס"ם רשום וכב"ח במסורה בנעיא מכלול דל"ת: (יא) מכברים. מפרכת ק': (יט) אם לא בחמין. כ' חסר בלישנא הדין ולחידך הלחם בימים רבים (מיכה ו') וחו לחיה מכוזב לחכירות ג' סניהן ים הרי לא לחמרן ולחידך לחם רבים להחרוטע (מצלי י"ח) לחכל כוח מלא ו"ו כ"ת כבולהו ספרי ועיין נפוחות יכוזב דוגמ' דף ל': (כח) בנה לי עשיתי. כן כתוב בס"ם ספרים כ"י ודפוסים ועין כתן קרי לכתיב וכן הרבו יוחנן ע"ב ד' ים ובמכ"ת ל"ק שבמסורת מדוייקת מלת כתיב ע"ש ו' קרי ע"ש: וגם אני אלכדה כן במקלה סרים ול"ל בתוך למחוך עליהם יפן אחר כן ובכה לוחו במסורת עם מ"ג מלין דכתיבין יו"ד בסוף ובמקלה ולא קריין ובוזה בסימן בחי"ו ס' מלים: (כב) לא דבר עבדו. עבדך ק': (כב) ועד קדקדו. במקלה ספרים כ"י ודפוסים ישנים בחסף קטן ובמקלה ספרים בשוא לבדו וכוזו תחת מן בשלבה כניסים בחסורת ובעה לחרים בס ועל קדקדו תמסו יד: ויך לא ליוב בהנין: (כו) ויכיב מקן. חו"ו בנעיא בספרים מדוייקים: (ל) וכוזלחים. ולכוזלחים ק' ובחקה ספרים מלת יו"ד לחתר נד"ו גם בכתיב: ויהו. הסר יו"ד בספרים כ"י ודפוסים ישנים ובלחתר מסם נמסר ליח מבאר: (לא) לחת מליחו. זכו לחיד מחמבחה דגש ומעלית בחוז לח"ם כמ"ם בימים ע"ו: (לב) בחיה שמה. שומה קרי ובמקלה בספרים בחיב וקרי שומה נוא"ו. למנחם כפי המסורת בחיב ב"ד וקרי נוא"ו וזכו ת' מן ת"ב בחיב יו"ד בלמנע היכיחה וקיבין ות"ו וסימן נמסרה בכחה מעטרת רוח סיו"ד: (לג) כי לם לממון. לם בחיב ולח קרי וכוזה חד מן מ' מלין דכחיבין ולח קריין וסימן נמסר בדות בח"ג: (לד) עיני"ו. עיניו קרי: (לו) עמיתור. עמיתיך קרי כב"ת ולל"ם וכבחיב בחי"ם וכוזה חד מן ד' מלין בחיב ח' וקרי כ' וסימן נמסר בשיר בספרים ת' ומבלי כ' ומן ד' מלין בחיבין רי"ם וקרי דל"ת וסימן בחיבות ס"ם ל"ת:

ל"ה תיקון סופרים כמ"ש בכתיבה ג' והיה לו לומר בשוגג ולא בשגגה בכתוב : תחת קלונו . במלכות בסופרים בכתוב קללתי בי"ד וקרי קללוני בתו"ס וכ"כ רד"ק . ואין נכון בכתוב קללוני בתו"ס והוא כאן תלוי בין בכתיב ובין בקרי ואיכא למאן דאמר בכתיב ובקרי ובמדרש רות רבתי ובזוהר שוב מומור ע' : יח (כ) בשלשים ביד יואב . מכר יו"ד קדמאה ואלף יו"ד בגימ' כן ושם ב"ש ביד אחיהי אלף ושם ב"ש ביד אחי חכר הסכר וכן מכור עליו וכן מצמצם כתם רק שהשם לך לך וכן מלאתים בספרים מדוייקים כ"י : (נ) כי השם . בדפוס ישן ובספרים מדוייקים כ"י הסר והי"ו : לעזור . לעזור קרי : (מז) בשלוח . בשולח קרי : (יב) ולא . ולו קרי : (יג) בנפשנו . בנפשי קרי : (יז) מרדף אחרי שבע"ל . הדל"ת רפה וכפ"ה כ"י וגם בדפוס ישן כתוב מ ר ד ף במ"ם גדולה בגימ' לך בשבר בחיבור ובכ"ה דד"ק המ"ם בחיבור אלף כמנהג וכמוהו מ ר ד ף אחרי דוד (שמואל ח' כ"ג) עכ"ל . ובגימ' מ"ם שם : (יז) להלחם קרי להלחם קרי : (יח) ואיכ לו בחיוו . הסר יו"ד הרפים ויש נו דרש כי הסרו חיו מבכתוב עבר בחיים עם בכתוב עם עבר פלגשי לחיות לעיניהם הסר יו"ד הוות בחסרון בעמדם רפה בדגש בשבא ב' כ' : (כ) כי על כן הוא ק' . כן ק' ולא כתיב וכולא הד תן י' מלין דקיין ולא כתבן ואחר יואב כי על פלמח מז כן כתלך לפי דרוש מבכתיב כי בקש לכסות את הנעי ובפר בעיקר ובא בזהר הל שלמעלה מהיו לכן הסר כן מבכתיב והלה לו מבמאן כי בחמה כותם כן כתלך וכן כתוב לא בפחד דוכתים . כ"מ : (כב) והלכה לו כתוב . במלכות בספרים מלא ואו"ו וכן בכתן ע"פ המסורת דמלכים ג' וכן מלאתי מסורת כ"י ושיין מבכה לחמיהי בבניא נעל מסורת כהן : (כד) ויאחר המלך שלמה לעשר לאבשלום ויאחר להמיעמן וגו' . בהוב במסורת ג' סניגין בכשלה ולא מציינה סי ניהו להריני ומסכבת דחדא מ נייהו פוא ויאחר כה לאמר כמלך שלמה (מלכים ג' ט') דכתיב נבי יהוסה בהוכה בחשון ובדכתיב נמי בחגים ויאחר בכלים יהוא ואיהך בכוכה לי דהיכו בשלש בו ביום וכן (שמואל ח' ט"ו) שהוא דבך בשלש ובעד ויאחר שלמה בלאחזיהו ודוגמתו במלכים ח' כ' ותאחר ב שלוש בו בחשון ויאחר שלמה ותע"ג דהאי דשמואל כתיב בסיף בסוקא רפ"ת ובשבעה דכתיב במלכים ב' כ' נבי נעמן ויאחר שלשה דהוה נמי בסוף פסוקא וכתיב בהריס ויאחר בלים וגו' :

יב (ו) בשבת . בספרים מדוייקים הסר ו"ו אחל כובשת בסרות לילן (תילים ע"ח) מלא : (ז) כי לא . לו ק' ומקלת בספרים מלא ו"ו ו"ל"ף ובכתוב : (ח) כי ילוך יואב . הד מן כ' פסוקים לילת נהון הם ומשטין בהון וכיתן מסר במ"ג שבשם היו שרה : (יד) ועשמאל תמרו . הסר ל"ף והוא הד מן ג' חסרים ל"ף בלישנא דלשניה : (טו) ויש . במלכת שברי הדפוס כיו"ד בגירי לך וכן בכל בספרים כ"י מדוייקים בפחה שהוא מבנין פועל בכבד וכן דעה ד"ק בספרים . עוד בתב בשיטת ווינהן שהגם ו"ו ג' דומה שהיה קובע אותו בגירי ובמסורה מעידה עליו שהוא בפחה כיו"ד ותמהני כי אנים הם בפחה ויש עליהו מסך (עופ"ת) וזה : (טז) ללכת לקראת המלך . במלכת דפוסים קדומים כתוב בהם ל ד ת ו וכן ראיתי בכ"ל כ"י יכן וכבר מקדמי בעטאתות בסרדיות סיבוה ומלאתי בהן ל ל כ ת וכן ה"א ל מ ו ת : (יח) בשער ו . בשעריו ק' : (כ) תבר יפת . ט"ו נקודות בקריא ' בכותב ד' בנביאים ואחד בכתובים ") : (כג) סח לי ולכם בני נרויה . בוא"ו ושיין לעיל סימן ט"ו : (לב) כיכדן . סיכדן ק' : (מ) ויבכהו . בכי"ן בשוא לבדו במעבנו : (מב) ויעכרו אח מלך . בעכיו ק' וכם"ם מסר יו"ד בכתיב אחר הכי"ת ובספרים אחרים מלא : (מד) בקלני . במלכת בספרים כ"י בה"ל בחטף סגול :

כ (ה) אשי לאחליו שרכאל . עיין מ"ם במלכים ח' י"ב ובזכריה סימן ב' שוכו לאחד מן י"ח תיקון סופרים . (ג) לשמר פנים . במלכת ספרים מלא ו"ו ואין מנהם בפי המסורת שלמו מסר שלש פעמים ואין עוד בכל ש"ך (כה) ויהרג יואב הימנאלי . ובד"ה ח' ל' אומר יואב הרג שמי ואדרב ביומות פרק העגל בבגלי וניחומלני ובמדרש רות רבתי ובזוהר שוב מומור ע' :

יח (כ) בשלשים ביד יואב . מכר יו"ד קדמאה ואלף יו"ד בגימ' כן ושם ב"ש ביד אחיהי אלף ושם ב"ש ביד אחי חכר הסכר וכן מכור עליו וכן מצמצם כתם רק שהשם לך לך וכן מלאתים בספרים מדוייקים כ"י : (נ) כי השם . בדפוס ישן ובספרים מדוייקים כ"י הסר והי"ו : לעזור . לעזור קרי : (מז) בשלוח . בשולח קרי : (יב) ולא . ולו קרי : (יג) בנפשנו . בנפשי קרי : (יז) מרדף אחרי שבע"ל . הדל"ת רפה וכפ"ה כ"י וגם בדפוס ישן כתוב מ ר ד ף במ"ם גדולה בגימ' לך בשבר בחיבור ובכ"ה דד"ק המ"ם בחיבור אלף כמנהג וכמוהו מ ר ד ף אחרי דוד (שמואל ח' כ"ג) עכ"ל . ובגימ' מ"ם שם : (יז) להלחם קרי להלחם קרי : (יח) ואיכ לו בחיוו . הסר יו"ד הרפים ויש נו דרש כי הסרו חיו מבכתוב עבר בחיים עם בכתוב עם עבר פלגשי לחיות לעיניהם הסר יו"ד הוות בחסרון בעמדם רפה בדגש בשבא ב' כ' : (כ) כי על כן הוא ק' . כן ק' ולא כתיב וכולא הד תן י' מלין דקיין ולא כתבן ואחר יואב כי על פלמח מז כן כתלך לפי דרוש מבכתיב כי בקש לכסות את הנעי ובפר בעיקר ובא בזהר הל שלמעלה מהיו לכן הסר כן מבכתיב והלה לו מבמאן כי בחמה כותם כן כתלך וכן כתוב לא בפחד דוכתים . כ"מ : (כב) והלכה לו כתוב . במלכת בספרים מלא ו"ו וכן בכתן ע"פ המסורת דמלכים ג' וכן מלאתי מסורת כ"י ושיין מבכה לחמיהי בבניא נעל מסורת כהן : (כד) ויאחר המלך שלמה לעשר לאבשלום ויאחר להמיעמן וגו' . בהוב במסורת ג' סניגין בכשלה ולא מציינה סי ניהו להריני ומסכבת דחדא מ נייהו פוא ויאחר כה לאמר כמלך שלמה (מלכים ג' ט') דכתיב נבי יהוסה בהוכה בחשון ובדכתיב נמי בחגים ויאחר בכלים יהוא ואיהך בכוכה לי דהיכו בשלש בו ביום וכן (שמואל ח' ט"ו) שהוא דבך בשלש ובעד ויאחר שלמה בלאחזיהו ודוגמתו במלכים ח' כ' ותאחר ב שלוש בו בחשון ויאחר שלמה ותע"ג דהאי דשמואל כתיב בסיף בסוקא רפ"ת ובשבעה דכתיב במלכים ב' כ' נבי נעמן ויאחר שלשה דהוה נמי בסוף פסוקא וכתיב בהריס ויאחר בלים וגו' :

יב (ו) בשבת . בספרים מדוייקים הסר ו"ו אחל כובשת בסרות לילן (תילים ע"ח) מלא : (ז) כי לא . לו ק' ומקלת בספרים מלא ו"ו ו"ל"ף ובכתוב : (ח) כי ילוך יואב . הד מן כ' פסוקים לילת נהון הם ומשטין בהון וכיתן מסר במ"ג שבשם היו שרה : (יד) ועשמאל תמרו . הסר ל"ף והוא הד מן ג' חסרים ל"ף בלישנא דלשניה : (טו) ויש . במלכת שברי הדפוס כיו"ד בגירי לך וכן בכל בספרים כ"י מדוייקים בפחה שהוא מבנין פועל בכבד וכן דעה ד"ק בספרים . עוד בתב בשיטת ווינהן שהגם ו"ו ג' דומה שהיה קובע אותו בגירי ובמסורה מעידה עליו שהוא בפחה כיו"ד ותמהני כי אנים הם בפחה ויש עליהו מסך (עופ"ת) וזה : (טז) ללכת לקראת המלך . במלכת דפוסים קדומים כתוב בהם ל ד ת ו וכן ראיתי בכ"ל כ"י יכן וכבר מקדמי בעטאתות בסרדיות סיבוה ומלאתי בהן ל ל כ ת וכן ה"א ל מ ו ת : (יח) בשער ו . בשעריו ק' : (כ) תבר יפת . ט"ו נקודות בקריא ' בכותב ד' בנביאים ואחד בכתובים ") : (כג) סח לי ולכם בני נרויה . בוא"ו ושיין לעיל סימן ט"ו : (לב) כיכדן . סיכדן ק' : (מ) ויבכהו . בכי"ן בשוא לבדו במעבנו : (מב) ויעכרו אח מלך . בעכיו ק' וכם"ם מסר יו"ד בכתיב אחר הכי"ת ובספרים אחרים מלא : (מד) בקלני . במלכת בספרים כ"י בה"ל בחטף סגול :

כ (ה) אשי לאחליו שרכאל . עיין מ"ם במלכים ח' י"ב ובזכריה סימן ב' שוכו לאחד מן י"ח תיקון סופרים . (ג) לשמר פנים . במלכת ספרים מלא ו"ו ואין מנהם בפי המסורת שלמו מסר שלש פעמים ואין עוד בכל ש"ך

") להשיק רצון הסתאוים תאוה לדעת איה נמצאים עשר מלות הנקודות בתורה כי בעלי המסורה לא נתנו בהם סימן לכן העמדתי אותם על סדר : (א) על יו"ד שנייה במלת ובינ ך (בראשית ט' ז') : (ב) על א' ר' במלת א ל ר (שם י"ח ט') : (ג) על ויי"ד שנייה במלת ו ב ק ו מ ה (שם י"ט ל"ג) : (ד) על מלת וישקהו (שם ל"ג) : (ה) על מלת את (שם ג"ז יט) : (ו) על מלת ואהרן (במדבר נ' לט) : (ז) על ה"א . במלת רחקה (שם ט' ו) : (ח) על ר' במלת אשר (שם כ"א ל') : (ט) על וי"ו שנייה של ו ע ש ר ו ן (שם כ"ט טו) : (יו"ד) על שתי מלות ל נ י ו ל ב נ י ג ו ועל ע"ין של מלת עד (דברים כ"ט ב"ח) . ר"ה אהרן פאלק .

כא (ג) וכרכו את נתלת. כרי"ם בשוה לנדו כמנהגו: וכרכו.
הנעעים. בישום יפן וכל ספריס כ"י מלעיל הדגש ניי"ד:
לין ל"י. נמ' ק' ויש בו דרש בשמדבר רבה פ"ח ותנדת שמואל
פ' כ"ח ויבולמי פ' שפרה יוחסין ושיון כפי' רש"י ורל"ק ובלי
יקר: (ז) ינתן. יתן ק' ובוא חד מן מלין דכתיבין טו"ן יהיר ולא
קיימן: (מ) תרמני. נרי"ם רל"ק: (ט) ויפלו שבעתיים יחד.
כמיב ניי"ד וקרי בלא יו"ד וכן במסורת זכו תחד מן ג' דכתבן
תיס יקרים יו"ד ויבולמי פ' שפרה יוחסין ובתנדת שמואל
דלרבי שבעתם תסר יו"ד זה מעוכבת היא ואפשר לפרש תסר
מקריאתה דלא קריין שִׁבְעָתַיִם אלא בשמדבר רבה פ' מ' תיתא
נהדיא שבעתם כתיב תסר יו"ד ע"כ. תתמה.
ועיין בכלי ג' בערל: ופס. ופמה ק': תתלת. בהתלת ק':
(יב) יכיס נלעד. במקלת ספרים מלא יו"ד וכ"ל ממה שנמסר
בס"ג סוף פיסוקים בתין זה מהכתיבים סתוויים סם: לניס.
מלחום ק': סס. שמה ק': בשלשיס. שלשיס ק' זסו תד מן
ג' מלין תניינת נסיב מן קדמאה ותכתו ושוֹרְרֵי אֲשֶׁר לוֹ
(עזרא ד') והלוסיפון נאמר לעיל נסי' ט':
(טו) והכי שוד מלחמה בפלשתים. סי' והכי שוד מ ל ח מ ה ב'
בעיון וב' בעיון והכי שוד ס מ ל ח מ ה פי' בריתון וברביעי
מלחמה וב' תאוציים המלחמה: ויעף כל תעב. (ס"א
בקצת דפוסים כתו' כ כ ל ובמ"א מצינו רפ"ח כתו' כ כ ל תכל בין
ות"ו תחרונה של ו ע ף ו וכן כ"ף של כ ל ים שם ג ו ף דומה
שמעיקר' סיה כתו' ככל תכל במדרשים כתו' כ' וכן ח"י וכן
בעיקרן המפרשים ובדפוס ויעליאלה שנה ו ע ד ה פ נפשים כהוב
כ כ ל ובגליון ס"ת כל ומסיימין יעתב'): ויעף דוד. פעי"ן
שהוסה וכן הוא ו ע ף דסיסרא במ"ם כיפעיה ו' בע"ה:
(טז) ויסבו. ויסבי ק': (יח) נתיתי כפה ומקל. כתב ר' מלוס
דמדקדק כס' מכוסת התכוסת מלמד ת' תמרו כי"ל ה ר פ ה כתיב
ע ר פ ה ק' לכל לית מלתי כן בכל מכוסתות מתדויקות עכ"ל.
וגס רל"ק בשמוא"ל ת' י"ו כתב לכל מס שלמרו כתיב כפפה
וקריק ערפה זה לית מלתא בשום ע"ב. ואנוכי לית ידעתי לנס מלתנו זה
סמדרש. לנד ה מלתה כשוסה סוף פרק משום מלמדנו כתיב
ערפה וכתיב כרפה ופי' סס רש"י כתיב ערפה סס כלתת ערפה
דרוס וכתיב כרפה כשמוא"ל ותיל ערפה כדתי' לקמן שגזר עליו
שיפלו נעיס בידו כי רוח שדפקה בכתיב ע"ל שמעיון מכפה
שתין כלן סוס תילוף כין ק' לכתיב דתנוייכו כתיבי לתי בלתכתים
ובתי בלתכתים ותיל עמי לפה ילמדיען סם כתיב שוכן וכתיב
שוכך תד בשמוא"ל ותד בדברי הימים ופה דלתרי' בשבדרים פ'
תלק תוויה לערפה תימה וכו' והיכי נמי ל"ל לתיבי זיל תסתכל
לערפה למך נקבוה כוה לשון המלאכי שדורש ערפה כמו ערפה.
וכתב ד"ק בשם כריס"ם תניי שיתכת ערפה נקמתת נה ל"ת ובלשון
מכלן רפיות וכן תרגם יונתן נגרות ע"ל. פי' סדברים שיתכם
זו לפעמים נכתבת ה"א לכבוד כמו שכתובים כלן סם שמוא"ל
ולפעמים נכתבת בלא"ף כמו שכתובים סם ד"ה ובלן בשמוא"ל סם
ד' בעניו וכלל הספרי' נכתבי' נכ"ף בסוף ואם תסמר מתכתב
קצה ד' ב' כתיבין ת' וב' כתיבין תלי"ף ל"ל ד' ל ר ב ס"ה
בלש"ד שהם שיס כלן בה"א ובשים בד"ה ת' כ' בהל"ף וכן
מצינו ממסורת ומד"ק שם: ויסי לתר כן והכי עוד מלחמה
כתוב. במקלת ספרים תסר כתוב ספרים מלא וכן ותסי מלחמה
בשוה נבדו וכרי"ם בפירו לת כמו שנמלא במקלת דפוסים בתוך
פתח טעי"ן ובמיתק כרי"ם ובמסורה סדפוס רים ע' ויקרא בתל"ף
ביה"א מלוסיות קטנות כתכ בתוכה רים יסרי לרגיש וכן מלאתי
בכוסס כ"י. ובמסתות לתהים רים ו ת ל ג י ם תורי (ישעיה י"ט)
ויש לומרים כי"ם ת' פרפרתא: לת בלית בתי בלית ת' כ'
כתוב ויך לתלתן בן ישור יעיר ק': לת לתמי לתי בלית בתני:
וכתוב ל' יונה בספר בקתקה שלניך לפרס סם שמוא"ל לת לתי
בלית כתיב נלמד כד"ק ועיין שוד בפי' כד"ק בשני מקומות:

ועין תניתו. כן כתוב ועין בכל ספריס ואין כלן בשרש בין קרי
לכתיב כמו שכתוב בשמוא"ל ת' י"ו ויש לי לתמוה על בעל מכלל
יופי שכתב בתקוב כוה ועין תניתו בוא"ו המעיד על כתיב תכי תי בוה
עבדי כמו תן ע"כ. וזה דבר מבוארים בשרש עין. ולפי שרתה
כתוב בשורה תקוב ספריס (שמוא"ל ת' כ"ג) עשה המכלל יופי
על פי תוהן ספריס ושעות ספרי כיה ועיין לפניה (שמוא"ל ת'
י"ו) ע"ש: (כ) תדין. תדון ק': ואלכעות ידיו ואלכעות רגליו.
בתקלת ספרי' כ"י מדוייקים בניסס תלתים ות"ו ויש ספריס בניסס
הכרים ויש מהם ג"כ ת' תסר וה"ו תלת לי בתה לכתיב:
(כא) שמעי. שמעה ק' בכ"ת בכל ספריס מדוייקים וכוה תד מן
תלתן דכתבן ת"ד בסוף תיבותיה וקריין כ"ת:

סופרים רגים בתני בילה אי"ת ת ע"ג תניתם ובניה ע"ג לניניס
כיבורות פתיחו ועבדת בני תמן ומלכי כעבן ובן עשו
בם קלת בתדפיסים. ואוך תכבידה לין דעתי עשה בהם דכתיב
תתמר בסוף סיק תמגילה בל תכבידה כלן תרוס על גבי לניה ולניה
על גבי תרוס תון מעברה בני תמן ומלכי כיתן ולא תקבלי לך בשידות
הלוזה בעבור תיון זה סרון ז"ל ע"כ: ובניס שרשם בלוזה בתכתי
עוד טעם תתר. ומסכלל בתמרו בגמ' כל בסיוות כלן וכו' ממעע
דגם שיהם דוד בכללו ולין שום טעם לומר שהיה כעבדם כעבדם בני
לתן ומלכי כעבן דכתיב תיכל טעמת על הסיה תיומה למסיבן
על רבשיס. וכן כתב רבינו יעשיס בהלוזה מרמתי ל' במגלה שם
בסיוות ויודבר דוד ליהם לכתוב תרוס על גבי לניה ובשוסים
תרוס ע"ג תרוס ולניה ע"ג לניה על כדין הם עושים עכ"ל.
וכן מלאתי במקלת נוסתי עתיקי שבשוה תרוס ע"ג לניה. תן לת
בתרו סבדרים שבתבו בסיוות ס ס ובסיוות דבוה רק עבו טעם
תתת תלוקס בלניס ותלק בלמעלי ושבה תחרס תלוקס בלבקס ושתים
תלוקים בתחבון וכן בלם בניס בעד שבה ובל שבה תחלוקס לשבה
תלוקים ר"ת תחבון וכוון סיוה בעד שבה ובל שבה תחלוקס לשבה
סדר תתר בתלוקס הבתיון מיבו מזון לבתיעבד תרוס על גבי
לניה בללה דקתתי היה ולילל למיגדע מס. ותתרי רלי הבדרים
שבתרתי בתיכת דבוה דומית בניתם סיס גם בלוס תיהיה טוב
לתתון בסם וגם מה שלל תניס ידי. ובדתי בוה נעיה ומידות ישראל
שבל שיבותיו נאמרו בדוח תקודש בסדר שיבותיו בהוגן וכן רם
ובתוגן נלה ומתקבל ותע"ג לתמיען בתסבת סופרים דסיבה דוד
שבשמוא"ל ובלניס לל נתנו תכמים שיעור בתו שבתנו נפי' רלבי
שיעון בל שיבת סיס ושיבת דבוה. עם בל זה תמרו גם בן תבל
בללה מובסך מרלפן בתפרוסת בתללה וכוה ומכתי לבוה פסוק
וידבר דוד בשנים מלחות לפי שיהו בכלל סשיבה דומית דלו יציר
מסה ופסוק והסר דבוה ובשלשתן תהילה סשיבה בלבון תמירה.
כ' יוכל לבוה לפניו שיר תדם על נתלתיהו ועל פדוה נפשנו מפרס
בימיו למן: עוד ליוסב לבתריה מעט בתלוחות בבי שעון בל פסוק
וידבר דוד למען הסיגה שיעות שבשיבה מרוחות בל נרבן ותם
יבים תד שלום בפוף בשיעה וילבה לשעות שבעון שיעון יוכל לבחוב
פסוק וידבר דוד בשיעה תחת תלת בתלוחות בעות ולולי זה היה
כיותר בבון דומית לשיבת סיס. תילוחים רבים בלו בשיבה בוחת
תסה שבתמר בסבר תבליס ולין ספק שבולן נתמרו ברוח הקודש
ולל לתבם בתללה. ותבתם תבבהגלל תלת בבי שיעות בללו שבעים
ותבבעה תילוחים ותשמל לתת טעם לבולם. וכן עשה בעל בלי
יקר עיין שליו. ותני בתרתי לפשוך על סרבה תבן לתעון יכון
הקוינה בבן ולת יבבל ושה בתלי. ויסי ס' תשבן לי:

כב (ה) ותפך תחול. בספר תבליס ו ם י ד תחול: (ג) ומשגבי
לי. בתבליס ו ם ש ל ע י ו ס ל ק ה בניסס בס"ם בם:
(ג) תלמי מוני. בספר תבליס ת ל י מ ו נ י: תחסה בו. בתקף:
(ד) ותתיני תושע. בתבלי' ו תן לתיני תושע ותת תתר מן ו'
שוגים תן ב' כ' תלוף תד מן ותד תיתידין ושיתן בתסר בת"ג סוף
פרשת שמות וכן ותקתי תן קתי: (ס) כי לפפני תבברי תוח.
בתבליס ת ס פ נ י תבלי תוח: נתלי בליעל יבעתוני. בתבליס ותלי
בליעל יבעתוני: (ו) חבלי שבול סבני. בתבליס סב ב ו נ י:
(ז) ואל תלולי תקדת. בתבליס ואל ת ש ו ם: ויסמע תבבלי.
בתבליס י ש מ ע תבבלו: ושועתי בתוניו. בתבליס ושועתי לפניו
ת ב ו א ת ב ז נ ו: (ח) ותתגעש. ויתגעש ק' ובתבליס בתיב וק'
ו ת ג ע ש: מוסדות תבמיים. בתבליס מ ו ס ד י ה ר י ם:
על בבי תוח. בתבליס ויֵרָא בגל"ת ויש דבר בשיתר טוב ובמדרש
תזית שטוף לספתי: (יב) ויאת תבך. בתבליס י א ת תבך:
סביבותיו סבות. בתבליס ס ב י ב ו ת י ו ס ב ב ו ת: תבבם.
בתבליס ס ב ם ובדבר בתדבם בתוזר עוב וכ"ק תתעגם
ותתיבת בתם בגמר' תמר ר' יוחנן בתיב תבבת וכתיב תבבת

שקול כ"ף שדי תרי"ם קרי ביה מכסרת ככי נפטיון בחי"ת וכן בערוך לנומר קה כ"ף דכתיב בהשכת ואוקמיה נסתי תיכה דכתיב ביה וקרי מכסכת אנתפתן בעניים : (יד) וידעם מן שמים . בהליט וידעם ב ש מ י ם : (טו) ויכפם . ויכפ ק וכוח חד מן מלן דכתיבון מ"ם בכוף תיבות' ולא קרין ויכומם נמכר נמ"ג מערכת לוח מ"ם ובמכלי כ' ובחוליט כתיב וק' ו ם כ ם : (טז) ואסף . נספרי' מדוייקים הסר יו"ד כין פ"ת לקו"ף ובהכלים כתיב א ס י ק י מ ם : יגלו . בחילי' ויגלו : מסדות . בספרים מדוייקים הסר ו"ו קדמאה : בנערת . בחילי' מנעריהן : בות לפו . בחילי' בות פ ע ו ר : (יח) מצלני . בחילים ו מ צ ל נ י : (יט) מעגלי . בחילים ל מ ע ג ל י : (כ) כי הפן לי . נגוד ספרים מדוייקים בשני טעמים ופ"ת בזירי : (כא) כלקחתי . בחילים כ ל ק ח י : (כג) מבשעו . מבשעין ק' ובחילים כתיב וק' מ ש ע ו י : לשור ממנו . בחילים מ ש ו ר מ נ י : (כד) לי ואשמרה . בחילים ע מ ו ו ה ש מ ר ת י : (כה) לי בלקחתי . בחילים לי כ ל ק ח י : בכרי . בחילים כ כ ר י ד י : (כו) עם נגור המים . בחילים עם ג ב ר המים : (כז) תחבר . בחילים תתגבר : תחפל . בחילים ת ח פ ל : (כח) נגי ס' וס' יגיס הבכי . בחילים נ ג י ס' ו ס' י ג י ס ה ב כ י : (ל) כי בכה . חד מן ג' בחיכון ס"ת אמר כ"ף על פי המסורת ובהכלים כתוב כן ושין ריקחנטי פרשה נצא אלא פסוק כה הבכו ושערי תוכה דף י' : בחלבי תלגן . בחילים ב ח ל ב י ת ל ג ן : (לב) כי מי לא . בחילים כי מי ל ו : מבלעדי . בחילים ז ל ע ד י : (לג) מעוזו . בחילים ו מ ע ו ז ו עם דגש בזי"ן : ויהר תמים . בחילי' ו י ה ר ן ת מ י ם : דבכו . דבכי ק' בחילים דבכי ק' וכתיב : (לד) מצוה רבליו . רבלי ק' ובחילים ק' וכתיב רבלי : במתי . במקלת ספרים במותי מלא ותי"ו : (לה) ונחת . בחילים ו נ ח ת ם : (ל) ועצר . בלא מהרין בעיין ובחילים ו ע ו נ ך בקריאת הות"ו : (לז) צעדי תתבני . בחילים בעדי ת מ ע ב י : (לח) תרדפם תיני ושמידם . בחילים ת ר ד ו ף ת ו י נ י ו ש מ י ד ם : ולא תכוב עד כלותם . מלא כלותם כנוד ספרים מדוייקים מלא ותי"ו : (לט) ואיבלו התם רגלי . בחילים י פ ל ו התם רגלי : (מ) והגזרני . בחילים ו ה ח ז ר נ י ונדגש בגדם פ' במקלת : קמי מתחני . בחילים קמי ת ח ת נ י : (מא) ההם לי . בחילים ה ח ם ל י : מחצי ולמשיחה . בכל ספרים כ"י וגם נדפוסים ישנים הות"ו בקמץ ובחילים כתוב ו מ ש נ א י מ ח ם : (מב) ישבו . בחילים י ש ו ע ו : לל ס' . בחילים ל ל ס' : (מג) תדקם . בדל"ת ובחילים בכי"ת והות חד מן לנקח ס' : בחיתו מן הד מד . הד דל"ת ודד כי"ת וכולם ליה דכוותה וס' נמכר בסמכה רבתא לוח דל"ת : (מד) ואכלטני מריבי עמי . חד מן ג' דסכירין עמים . ובהליט מבלעני מריבי עם ובמדרש ילמדנו פ' עקודי מריבי עם הלז בהומות . מריבי עמי הלז ישראל ובדברים רבה פרשה ו' נדרש על הוקץ לחמי : תשמרני . בחילים ת ש מ נ י : יעבדני . בדל"ת בלשם נקודות ומקלת דפוסים ים ות"ו בתמלע ושעות הות' : (מה) בני נכר יכחשו . בחילים בני נ כ ר י כ ח ש ו : לשמוע מן . בהכלים ל ש מ ע מן : (מו) ויחגרו . בחילים ויחכרו : (מז) וירם אלהי . אור יעבו ובחילים ו י ר ם א ל ה י ו ובספר כתוב בית סדר ויהי מקן ל' מלעיר שהם ואמר מי ה' וכרוך אורי ויהים אלהי אור יעבי אלוה כתיב בות"ו וכו' . ומעות על בדפוס שבו"ל ויהים אלוהי יעבי ספר תילים וכן במסורת תילים קמ"ג אֱלוֹהַי מלא ושימן למדנו לעשות רצונך כי אתה אלוהי . הכלה לדוד תרומם אלוהי . ואד אֱלוֹהַי מלא ושימן מי ה' וכרוך אורי דכסרת : (מה) ומניד . עמים התחי . בחילים ו י ד ב ר ע מ י ם ת ח ת י : (מט) ומוציאי מאיבי ומקמי תרומתי . בחילים ו מ פ ל ט י מ א ו י ב י ק ם מן קמי : מאים המסים . בחילים מ ע מ ם : (נ) ה' בגויים יכמר חומר . בחילים ב ג ו י ם ה' ובמר חומר : (נא) מגדול . מגדול ק' ובחילים כתיב וק' מ ג ד ל בתיקון ויש בו דעם בשורה שוה ושין שוה בתורדסים על בכתב תמוון : עד עולם . עד בסוף שיבה ושלום בריש שיבה אי מפי עד עולם בסוף שיבה ואי מפני תשובה בתחלת כתלה תהם מפני סמקם: סך כל הפיסקין בספרים תון מספר הפיסוק בחמין בתמין שיבת בחוליט:

כב (ה) סקם על . סעם בפ"ת וכן בירמיה סימן ל"ה . פוקם ג' בקריאתה ג' מלת . ות' תסכר . ובשיני פוקם בפסקון . נתם בגבר תסכר סגבר סקם על . פוקם תם דבכי יוכדב בן רכב . נתם בגבר תסכר ומשלי ע"ם . גם נמנה בפוף מסרם גדולה בשנה תיבת דכל תד ותד מלעיל ולית דכוותיהם וכספרים כ"י ודפוסים ישנים פקו"ף בלא דגש : (ז) ברוך ישראל . במדוייקים כ"י ודפוסים קדומים מלא ות"ו : (ח) בעגלו . בעגלי ק' : בפיפס תחד . תחת ק' בחי"ת לשון נקבה והכתיב נדל"ת לשון זכר : (ט) ותחר'ו . ותחרין ק' מסורת נחמיה ג' וקבה בשיני שלח נמנה זה עם ל"ו מלין דתסרין ות"ד בתמלע חיכוחת וקרין שמסר סימנם כמ"ג שבדפוס ממערכת לוח סיו"ד ולוחם תפסקי מפסורת כ"י הכאה מטוליטולה תסר בספרד ומסר סימנה נ"ו וזה לתד מכם וכן בנוסח תשכנני דדי . דלו קרי בות"ו וכתיב בו"ד : נגדים . בנגרים בתפסם . מזוזא בישי בספרי פלונתא בפלי תיכוחת תיכת דקרי לה בקמץ פתוף ותיכת דקרי לה בקמץ רחב עם מלרין . ותפוח בתקייתא ג"ם לרד"ק בקמץ עיקר שכן כתב בשי' שהות מקור מכנין פעל בדגוש כי הכ"ים מעמדת בגעיה . ובספרים מוכיח שים קוראים לוחו תוך קמץ ויכיח מקור מן בקל : (יח) ותחבו שמה . בכל ספרים מדוייקים כן בתיב וקרי וכן נקרא ממסורת לעיל : שמה . במקלת דפוסים לשוניים שמ ה בלל"ף לשמור ובכל ספרים מדוייקים כ"י ב"פ : מלאה עדשים . ובד"ס הות למוד מלאה שעורים עיין מ"ש שם : (יג) ויחילו בחוך בחלקה ויילילו . ובדברי הימים ג' י"ח כתוב ויחילו בחוך בחלקה ויילילו וים בו דגש בירושלמי דסנהדרין פרק בבן גדול עיין יפ מלאה שם שימן ג' ובגבדה שמואל ב' כ' : (יג) ויחדו שלשתם . בלשם קרי : (יח) מנחר . מנור ק' ובס ג' בחיכון בלי וקרין טור בעגינת : (יט) בתהנה פלגים . פ"ת בפ : ויבקעו מים מנחר . מנור קרי : ויסך תם . ובדברי הימים הוא חומר ויסך עיין ירושלמי דלעיל בשימן ג' ואגדה שמואל ומ"ם בדגש ג' י"ל : (יח) רחם בלעיטי . בסיפוק' : (כ) תים תי" חיל ק' : ובפרק מי שהנו תמרינן תמן כולי עלמא בני מיקי נעמן ללך בן תים מי שלחתי בחיתו קרוי תי ומן בתיב תים ויש ובתב תים תיל ובתב שם כ"י דבשמואל בתיב בן תים מי כי כן מנהג בני תדם בכתובים תדם זרוי תימרים זה כולו תי : בתרי ק' : כאבר . סיור קרי : (כא) אשר מלאם . תים ק' : (כד) תלמון בן דוד . הסר ו"ו בכל שני דלעי"ן בספרים מדוייקים : (כה) שמם בתרדי לעיק בתרדי . שיהם לוח בתוגה דל"ת בהרגזתו דמן ת ר ו ד ו וכן בם במסכה : (כו) ההקושי . בדוד בספרים מדוייקים מלא ותי"ו : (כז) תגישון . הדא מלא בתיב : בעגתי . במקלת בספרים בעי"ן בשוא נח ובתי"ו דגושה ועל בדוד הגי"ן בדגש ובתי"ו רפה : (כח) מסרי . בספרים מדוייקים כ"י בפ"ת בשוא לבדו : (לא) לבי בעלמן . בפ"ת כ"י בעי"ן בסגול ובתי"ת דגושה ובקמ"ץ בספרי בעי"ן בפתח ובתי"ת בשוא ובאחר בספרים בעי"ן בפתח ובתי"ת רפה : (לב) בן שרר בתרבי . בי"ת בתיב ובפ"ת כ"י בתל"ף בתפוך פתח בספרים ההם בתי"ת בשוא : (לה) תלרי . פעמי בתרבי . בתי"ת רד"ק : (לו) נתני בתרתני בספרי הדפוס בתי"ת בתפוך פתח ובכל בספרים כ"י וגם בדפוס ישן בשוא לבד : נשא . נשאי ק' :

כג (ב) בגד . בספרים שלש פעמים בקמץ . ורד"ק בתב בתלוטל בקמץ : (ו) מדבי . בספר אחד בתיכת יד בתי"ן בלירי ובספרים אחרים בחירים בתרוץ : ויבלו . בשני אחד בתיכת יד בתי"ן בפתח ובאחר ספרים בקמ"ץ ורד"ק בתב בתלוטל ובסי"ן רפה : (ט) שמה . במקלת בספרים מדוייקים בתי"ן בגעיה : (י) בעבר נהר בת עון . בות"ו אחד בלבד ובדברי הימים ב' כ"ף בשני ווין כמו שלכתוב שם : (יא) ויקח דוד בנקר ס ודבר ונו' . במקלת בספרים פיסקא בתמלע ספוק : (יג) נסן . בות"ן בתתרין ובסתר בלא דגש ובות אחד מן ס' ספרים לניבדא ובסימן בספר בתקרא נדולה פרשה בתקיף : דלמך . בתקרא גדולה בם יו"ד אחר ספ"ת ושטות הוא : (יד) נפלה עת . עיין מה שלכתוב בדברי הימים ב' כ"ף : רחמו' . רחמי ק' : (טו) בתורנה . בתורנה ק' : (יח) בתניחי . בתרונה קרי : (יט) בדבר גד . בכ"ף ובדברי הימים בניית רד"ק : (כב) בשיני"ו . בשיניו ק' :

תם שמואל . שבח לאל